בינ״ו עמ״י עש״ו

ירחון

השושנה

ירחון תורני להלכה ואגדה, ולכל עניני היהדות

יצא לאור

בשנים תשי״ד–תשט״ו

באי ג׳רבא (תוניסיה)

ע״י הגאון **רבי בוגיד סעדון** זצ״ל

ועתה יוצא לאור עם תיקוני מאות טעויות, ופתיחת ראשי תיבות וציונים, ובסופו ספר **תורה וישראל**, כולל בתוכו מעשיות וסיפורים יקרים שעברו על אבותינו בימי הגלות, מתורגמים ללשון הקדש

פה עיר הקדש **בני ברק** תובב״א

בשנת **ונתנך חוי״ח אלחיך עליון** (תשפ״ד) לפ״ק

העורך

נסים מזגני ס״ט

יוצא לאור בסיוע:
משרד התרבות והספורט

כתובת אימייל למכתבים:

7985348@gmail.com

עימוד:

חלל פלוטקין

0556843623

כל הזכויות שמורות למוציא לאור

©

רשונה

אחיה בטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון (הושע י"ד ו')

ירחון תורני . להלכה ואגדה . ולכל עניני היהדות יוצא לאור ע"י קבוצת תלמידי ישיבות אור תורה-אוצר התורה בתמיכתה ועזרתה של קופת אור תורה הארה כבירה גרבה (תוניסיה) .

אדר א'—ב' תשי"ד שנה א' חוברת א'

החתימה לשנה 500 פרנקים . מחיר הגליון 50 פרנקים .
וחוץ למדינת צרפת לערך שני דולרים .
ההדפסה 200 פרנקים לכל עמוד .
הממציא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות .
השולח לנו ספר יקבל את ירחונינו תמורתו .

ליהודים היתה אורה ושמחה

לרגלי חג הקדוש הבע"ל הננו מגישים את ברכתינו לכל מנויינו וקוראנו . בשמחה ובשירים . ומשלוח מנות לריעים . תחונו את חג הפורים . ולשנה הבאה בירושלם אמן . המערכת

הכתובת . *R. Boguid Saadon*

Hara Kebira DJERBA (Tunisie)

בדפוס תראד עידאן כהן צבאן תי"ו

דבר אל הקורא

הוצאת ירחונים תורניים בהלכה ואגדה בהשתתפותם של רבני וגדולי הדור שנתחדשה בדורות האחרונים האלה היא גורם חשוב להפצת התורה ולקרב את הרחוקים לפלפל לשאת ולתת גם בענינים של הלכה העומדים ברומו של עולם.

ביחוד צומחת ממנו תועלת מרובה להני תלמידי דבי רב אילני דמלבלבי להפיח בקרבם זיקי וניצוצי התורה להלהיב לבבם לשקוד בלימודם מתוך אהבה וחשק נמרץ ע״י הכנסם במלחמתה של תורה להרום ולבנות, לעקור ולנטוע, להעמיד הדבר על אמתתה של תורה, ואת והב בסופה כדרכם של ת״ח המרבים שלום בעולם.

האי הקטן גרבה שהיום הוא מרכז התורה לכל דרום טוניסיה, זה כארבעים שנה התנוצץ בקרב כמה ת״ח להוציא ירחון רבני אשר נקרא בשם קרן דוד שהיה הראשון, ואחרי כמה שנים יצאו עוד ירחונים אחרים: אוצר התורה, מקבציאל, כתר תורה, הירח. ואולם לא האריכו ימים מחוסר אמצעים כספיים.

בימים האחרונים האלה רצינו לנסות אנחנו הצעירים מתלמידי ישיבות אור תורה בק״ק חארה כבירה גרבה להוציא ירחון כזה אשר קראנו בשם ״השושנה״ בעזרתה ותמיכתה המיוחדת של קופת אור תורה תכב״ץ המנהלת את ישיבות תלמוד תורה במקום.

המערכת פונה לרבנים וחכמי הדור להמנות לדבר מצוה בכסף ובחידושי תורה, וגם לפעול אצל אחרים לעזור לירחוננו להמשיך קיומו בריבוי החותמים ובשאר מיני עזרות, כי לא למטרה כספית נגשנו אל המפעל רק להגדיל תורה ולהאדירה בין תלמידי הישיבות ולתת מקום לכתבי הקדש של רבנים וגדולי הדור לצאת לאור עולם.

אנו תקוה כי מפעלנו הקטן הזה ימצא לו הד בין העולם הרבני והתורני, וכלם יאמצו ברכים כושלות וידים רפות יחזקו למען תורתנו הקדושה, ומן השמים יריקו ברכה על כל העוזרים והתומכים ברכות שמים מעל, אמן.

המערכת

כוס תנחומין

למשפחתו הרמה של הצדיק ר׳ ציון בן אליהו חורי זצ״ל הננו משתתפים בצערכם על העדר מעל ראשכם אביכם הצדיק הנ״ל שנלב״ע ביום שבת קדש ח׳ אדר ב׳. המקום ימלא מחסורכם ובנחמת ציון וירושלים תנוחמו, ומחה ה׳ אלהים דמעה מעל כל פנים, אמן.

המערכת

א'

הרב שלמה מאזוז, חבר הרבנות הראשית במקום

רבית מאוחרת

בספרי פרשת דברים דרשו על פסוק לא תכירו פנים במשפט על הממונה להושיב דיינים שלא יושיב לאחד בשביל ליזו מעלה או הנאה שקיבל ממנו, ובכלל אמר שלא יאמר איש פלוני הלוני ממון מושיבנו דיין (ועיין ברמב"ם בפ"ג מהלכות סנהדרין ה"ח ובספר המצות מל"ת רפ"ד ורס"י בחומש שלא כתבו זה). ומהרל"ף ז"ל בביאורו לשם הנקרא ספרי דבי רב תמה להם רבית מאוחרת היא. ע"ש. ונראה לפע"ג דרבית מאוחרת אינה אלא אבק רבית וחולי פחות מזה כדמשמע בשימן קס"ו ס"ב בהגה. ועיין בהרמב"ם בפירוש המשנה בסוף פרק מיזהו נשך ולהרב גידולי תרומה דף רכ"ו ע"ד. ע"ש. ועיין למרן ב"י בי"ד סימן ק"ס מ"ם על דברי הג"א. ע"ש. והך דרשא דספרי היא דרשא גמורה כדמשמע בהרמב"ם שם ובשו"ע סימן ח'. ע"ש. מ"מ ק"ל להרב ז"ל לכיון לכבר דרשיה לקרא בהך גווני דנקט מעיקרא, לא הו"ל למינקט הך מילתא דבלא"ה אית בה איסורא דרבית (ופשר דמשו"ה השמיטו זה הרמב"ם ורס"י הנז"ל). ולענד"ן לפי כוונת הספרי בשביל שהלווהו, דהיינו אגר נטר, אלא שהכיר בו שיש בו מדת גמילות חסדים, שמלוה למי שצריך ומקיים מצות אם כסף תלוה את עמי, והוי דומיא דהך דמשיב התם שהם מדות טובות וכמו שפירש הרב שם. והרב ז"ל תירץ דלא אסרו רבית מוקדמת אלא בממון, אבל ההיא דספרי טובת הנאה היא, וס"ל דטובת הנאה אינה ממון. ע"ש. וכה"ג כתב בעל העיטור בשם קידושין מ"ח בשם מהר"י ן' מיגש ז"ל. ע"ש. ולכאורה קשה להו כתב מרן בב"י שם במלוה שהתנה עם הלוה שכל מלאכה שתצא לידו יתננה לו או בכהן שהתנה על ישראל ליתן לו תרומות ומעשרות, דבין אם נאמר טובת הנאה ממון או אינה ממון אסור, אלא דכשנאמר טובת הנאה ממון הוי רבית קלוקה. ע"ש. ופסקו בש"ע שם בסוף הסימן. וע"ש בהג"ה. ולפ"מ מה תיקן הרב בתירוצו. ולי מסתבר להו לרבנן, הרי בלא"ה רבית מאוחרת היא מדרבנן, ואפ"ה ק"ל להרב ז"ל וכמ"ש. ומכח זה הוה הדרינן בי דלא ק"ל להרב ז"ל מאיסור דרבנן, כיון דבקרבי קדרים, אלא דס"ל להרב ז"ל

דכשמואל בפירוש בשביל שהלוהו יושיבנו דיין משיב רבית קטונה, וכמו שנסתפק בזה מרן הב״י ז״ל כאן להסוברים דרבית מאוחרת מפילו בשטר אסור אם פירש מי הוי רבית קטונה. ע״ש. ולכן תירץ שפיר דכיון דטובת הנאה אינה ממון, מ״כ אפילו בפירוש לא הוי אלא איסור דרבנן, ותנא אקרא קמי. אלא דכל כי האי הו״ל להרב ז״ל לפרושי. ובפרט דהב״י מספק״ל והאחרונים פשיטא להו דלא הוי אלא אסור רבית, עיין להרב גידולי תרומה דף רכ״ח ע״ד ולמהר״ח שטון סימן קס״ב. ע״ש. והוא אזיל בתר מיפכא ופשיטא ליה דהוי רבית קטונה. וגם מדבריו בתירוצו לא משמע הכי. כיעו״ש. ואו״ר דבספרי פרשת כי תצא יליף לרבית מוקדמת ומאוחרת מקרא דולאחיך לא תשיך, ושם פירשו הרב ספרי דבי רב והרב אהלי יהודה נגאר ז״ל דמיירי בפירש והוי דאורייתא. ע״ש. אבל הלח״מ ברפ״ד כתב דהך דרשא אסמכתא היא. ע״ש. ורמיתי להרב שלחנו של אברהם ז״ל בשות ד׳ שכתב בשם הרב ספרי דבי רב ז״ל הנז׳ דדוקא רבית קטונה הוא דאסור ברבית מאוחרת, אבל אבק רבית שרי ברבית מאוחרת, כיון דאינה אלא מדרבנן. ע״ש. ובאמת שלא נמצא דבריס אלו בספרי דבי רב, דלא אחלק אלא בין ממון לשאינו ממון. אלא נראה דמשום קושיין הוכרח לפרש דבריו בכה״ג דאף דבטובת הנאה שאינה ממון אסור מדרבנן וגם ברבית מאוחרת אסור מדרבנן, מ״מ בגירוף שניהם הוי תרתי דרבנן, וכולי האי לא גזרו רבנן, דהוי כעין גזירה לגזירה. ועיין בגימוקיו שעל הספרי בסוף ספר משמרות כהונה ח״ב מ״ש. ע״ש. והוא ברור בכוונתו אף דנקט ממון גמור ושאינו ממון, משום דמיירי בים נקט הכי, וה״ה לכל רבית דרבנן אף בממון שרי במאוחרת.

ומ״מ לדינא נ״ע. ואכמ״ל.

ב׳

פרץ מאמו

בבא קמא דף נ״ז ע״ב גמ׳ מיתיבי ונשבר או מת וכו׳ ומה שומר שכר וכו׳. עיין להרב תפארת בחוריס ז״ל בשגיעת דף מ״ח ע״ב שהוכיח מבריייתא הלזו דלא כהרב בית יעקב ז״ל בתשובה סימן קמ״ג שכתב גבי שומל שאם היה השאלה בבעלים ושלח בה יד פטור, דלפ״ז הו״ל לפרוך מה לשם״ש שכן חייב בשליחות יד בבעלים. ע״ש. ולכאורה י״ל דהא דלא פריך הכי הוא משום דמפשר להחזיר הק״ו למקומות ולומר כן, ומה שבורה ומתה ליתא בשם״ש מיתא בשומל, גניבה ואבידה לימא בשם״ש לא כ״ש לימא בשומל. והשתא הפרכא מחזור ליוכיח, ומ״כ ליכא למימר שליחות יד בבעלים תוכיח לימא בשם״ש

ולית בשולל, שהרי כתב בשיטה מקובצת ז״ל דשליחות יד הוי כמו קנס, דבשביל הנאת מקנתו חייב בכולו, וע״כ לא יליפינן מיניה הגניבה ומכילה שהוא חיוב דדינא ולאו קנסא, לפיכ״ל דזה קנסה התורה וזה לא קנסה[א]. וזה יש לייסד מה שהקשה המש״ך ז״ל בסעיף קף ל״ד בברייתא הלזו לממאי לא עבדה הק״ו בכה״ג, ומה ש״מ שאין כל הנאה שלו וכו׳. ע״ש. לפי עניד הק״ו בשופן הנז׳ איכא למיפרך מה לש״מ שכן חייב בשליחות יד בבעלים כנז׳, וכמובן לא שייך להחזיר הק״ו למקומות, משא״ך בסגנון זה של הברייתא אפשר להחזיר הק״ו למקומות וכמוכן. ושו״ר שפי אפשר להחזיר הק״ו למקומות, שהרי בסעיף קף ל״ד קאמר מה לשבורה ומתה שכן חוסף לשליק מדעתא הוא. וכן בדף ל״ה נמי קאמר מה לשבורה ומתה לא אפשר למטרח ואיתוי וכו׳. ע״ש. וע״כ ה״נ ליפרוך הכי. ושו״ר להפנ״י ז״ל הכא בשמעתין בד״ה ומי ס״ד וכו׳ ולמהרש״א ז״ל בשהדורא בתרא בסעיף קף ל״ה שכ״כ לא אפשר למיעבד הק״ו כנז׳ וכטעם הנמוק.

ולפ״ז נ״ל לייסד מה שדקדק הרב תורת חיים ז״ל במה שמציינת הברייתא ״וזהו ק״ו שאין עליו תשובה״, כי מה הצריכה לומר כן, ומהיכ״ת שיש עליו תשובה. וכן מדקדק על הגמ׳ המופס זה בתוך קושיתו ומי ס״ד וכו׳ לממאי אין עליו תשובה וכו׳, לממאי לא פריך בקצרה ומי ס״ד וכו׳ מיכא למיפרך וכו׳. ע״ש. די״ל דהא דסיים התנא הכי להשמועינן דהא לא עניד הק״ו מהמקומות, משום דזה הק״ו דעבד מהנושאים אין עליו תשובה, משא״ך הק״ו דמקומות דיש לפרוך כנז׳, וכן הש״ס, לכך הוצרך לומר מאי אין עליו תשובה, כדי לא תימא דהתנא סמיך אק״ו דמקומות, ולכך הניא הא דקאמר וזהו ק״ו וכו׳, דמזה משמע דכוונת התנא לומר דהא לא עניד ק״ו מהמקומות משום דיש מה להשיב עליו כנז׳. ובעיקר דברי מהרש״א בשהדורא בתרא הנז׳ שכתב דאי עניד ק״ו משבורה ומתה לא שייך למיפרך מה לש״ם שכן משלם כפל וכו׳, לכאורה קשה דהא השתא הפרכא תמוה ליוקים, וע״כ ה״נ נימא הכפל וכו׳ יוקים לאיתא בש״ם ולית בשולל. ועיין להפנ״י ז״ל כאן בדיבור הנ״ל. ואפ״ל כמ״ש לעיל לא עדיין יוקים מקנסא, וכפל קנסא הוא. והנה בעיקר הברייתא אין להקשות דמה לש״ם שכן חייב אם עשה בה מלאכה ומתה

א. ק״ה: נראה דהוי על דרך הא דאמרינן בעלמא [כתובות דף מ׳ ע״ב] ממונא מקנסא לא יליפינן. מיהו על כרחך לומר דליתא לסברא הנז׳, משום דע״כ אין הוה בעי למילף בסעיף קף מ״ת ע״ב שליחות יד בשומר שכר משומר חנם בק״ו מגניבה ואבידה, הא מיכ״ל נמי דזה קנסה התורה וזה לא קנסה. אלא ודאי זה אינו. ממ״ה ס״ט.

מחמת המלאכה משמ״ך בשומל לפטור, דאין זה חומרא וקולא, דהש״ס לא ניתנה לו תלה לשומרה ולא לעשות בה מלאכה ולכך חייב, משמ״ך השומל למעיקרא לכך ניתנה לו כדי לעשות בה מלאכה ולכך פטור. ופשוט.

ג׳

מערבי הכהן

א) **מציעא דף ק׳ ע״א** מתני׳ המחליף פרה וכו׳. ק״ל לתמי׳ מינטרין למשמועינן כל הני בני, הא שמעינן להו ממתני׳ לעיל דף ל״ז ע״ש דקתני השומל שור וכו׳. ולרבה בגמ׳ דמוקי בבא קמייתא דהמחליף בבני ובני ניחא ריבה דמתני׳, למינטרין למשמועינן דגם בבני ובני ס״ל לסומכוס דיחלוקו. (ע״ה: קשה דל״כ סיפא דקתני זה שור שיני יודע וזה שור שיני יודע למה לי, דמי לגלויי מילתא דבבני ובני מיירי כדקאמר בגמ׳, הא ידעינן לה מיתורא דריבה). אבל לרבה קשה. ולענד״ן לתרץ דמי לא משמועינן מתני׳ דהכא דיחלוקו הו״א שמי התם דהשומל מוחזק והמשלם טענתו עדיפא מטענת השומל (נראה משום דשומל יש לו לידע טפי אם שמולה אתה או שכורה אתה כמ״ש בשיטה מקובצת), ול״כ הוו שוים הם ולכך יחלוקו, משמ״ך הכא דקאקימנא בגמ׳ דאין אחד מהם מוחזק וטענת המוכר עדיפא כנראה משיטה מקובצת בד״ה היו וכו׳. ע״ש (נראה דהיינו משום דמוקמינן ליה בחזקת מרה קמא), ול״כ הו״א דזכה המוכר בולד, קמ״ל. וכן בבא להלוקא אומר גדול ומוכר אומר שיני יודע שינטרין, דמי מהתם הו״א שמי התם דכל אחד יש לו עדיפות על חבירו, דהשומל מוחזק והמשלם טענתו עדיפא, ולכך טענת הבריא מועלת נגד השמן, משמ״ך הכא דאין אחד מהם מוחזק והמוכר טענתו עדיפא כמ״ש, לכך הו״א דאפילו היכא דהלוקא טוען בני והמוכר טוען שמן אפ״ה יחלוקו, להכי משמועינן דזכה בגדול, ומגד דתנן בבא דלוקא טוען בני תנא נמי אפילו אם המוכר טוען בני. וכן בבא דזה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שינטרין, דמי מהתם הו״א התם דוקא משום דטענותיהם שוות, אבל הכא דטענת המוכר עדיפא הו״א שאינו נשבע, קמ״ל (ע״ה: ועיין להתוס׳ בד״ה תנן). ולאוקימתא דבסמוך בע״ב דמוקי למתני׳ כר״מ י״ל עוד דשינטרין למשמועינן דנשבעין על העבדים. וכן שינטרין למשמועינן בקרקעות, משום דמסתבר יותר לומר דנשבעין על העבדים מקרקעות כמ״ש התוס׳ בע״ב בד״ה דילמא. ע״ש. וכן לפי המסקנא דקאמר אלא לעולם כר׳ יוסיע י״ל דשינטרין למשמועינן דלא ממרין כסות עבד כעבד

דמי ולא עומרי שדה כשדה. ובנע דסיפא דזה מומר מיני יודע וזה מומר מיני יודע מינטריך כדאמר הגמ׳ לרבה לגלויי דריסא בצרי וברי, ולרבא לגלויי דריסא נמי בשמע ושמע. ועיין להרב תורת חיים ז״ל בגמ׳ בד״ה בשלמא. מיהו מדברי התוס׳ ז״ל בד״ה הא מני משמע לרבא דמוקי מתני׳ בשמע ושמע מ״ץ לומר דמתני׳ מיירי בעומדת בגגם, ואתי שפיר אפילו אי מיירי לוקא מוחזק, ומ״כ מתני׳ דהכא הוי דומיא דמתני׳ דלעיל, ומ״כ הדרא קושיא לדוכתה. אלא דגם לרבא ודאי לא מיקרי מוחזק הלוקח, משום דהגודרות אין להם חזקה. והשפתה נמי י״ל דהוליכה בנה עמה כמ״ש התוד״ה וליחזי. ולרבא דמוקי מתני׳ בשמע ושמע לא שייך תירוץ התוס׳ שם.

ב) **ראיתי** להרב זרעו של מגרהם ז״ל בפסחים דף כ״ב ע״א בגמ׳ ד״ה ומימא שכתב לייש דברי הר״ן ז״ל דס״ל דבמוקדשין מסור שלא כדרך הנאתו כמ״ש הרב שאגת אריה, דהשתא מני למימני חומר בחלב מבשר במוקדשין, דחלב מסור בין אי בין מבושל ולוקה שתים משום חלב ומשום מוקדשין, ובשר אם אכלו מבושל אינו לוקה אלא משום מוקדשין ולא משום בשר. ע״ש. ותמיהני דכי הוי חלב מוקדשין מאי הוי ולמה יתחייב משום חלב, כיון דחלב שרי שלא כדרך אכילתו מ״כ מנל איסור חלב פטור. ול״ע.

יה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת דודי אחי אמי המנוח ה״ר **מקיקץ חדאד** נ״ע הנלב״ע ביום **כ״ד** לחדש **ניסן** שנת **התשי״ג** לפר״ג.

ד׳

יצחק חורי

נסתפק המג״ל בפרק י״ד מהלכות שבת והובאו דבריו להמפרשים ז״ל בהנאה דנפקע לן מלשון אכילה, אם נפסד מלאכול אי מיתסר בהנאה כיון דראוי לאכילה, או דילמא כיון דנפסד מלאכול אינו מסור באכילה, גם הנאה דנפקע לן מלשון אכילה לא מיתסר. ולענד״ן לפשוט ספיקו מדפריך הגמ׳ בפסחים כ״ב ע״א והרי ערלה וכו׳ טעמא דכתב רחמנא ערלים הוא לאו הכי איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע, והשתא אי אמרת דהיכא דנפקע לן אכילה והנאה מחד קרא אינו לוקה על הנאה אלא היכא דחייב על אכילה, ע״כ קשה מאי פריך, דילמא אינטריך ערלים לאסור בהנאה גם היכא דנפסד מלאכול, דלא נפיק מלשון אכילה. (ע״ה: וכ״כ לפשוט הרב רבב בחור ז״ל מערכת הנאה אות ג׳. ועיין מ״ש מוה״ר המגיה נר״ו). וידי״ן ר׳ מערבי כהן נר״ו אמר דהס״ם דייק מלשון הברייתא דקתני אין לי אלא באכילה מנין שלא יהנה וכו׳, דמשמע דמלא יאכל לא נפיק אלא אכילה

דוקא. ולי נראה לעמוד הברייתא יש לייסד הכי, מין לי מלא בתכילה היכא דרמוי לתכילה, וקמי דין למיסור תכילה דין למיסור הנאה, מנין שלא יהנה, ר״ל היכא שמינו רמוי מלא להנאה היכא שנפסד מלאכול. ומוהרם״ך נר״ו תירץ דלמיק״ל לפרש כן ליגרע הברייתא, דמ״כ הו״ל לפרש הברייתא דמין זה דומק, דהרי מצינו לעיל גבי שור הנסקל דקתני הברייתא מין לי מלא בתכילה בהנאה מנין, ומוקי לה להנאת עורו, ועל כרחך לומר דר״ל מין לי מלא דבר הרמוי לתכילה כגון בשר, בהנאה מנין, דהיינו דבר הרמוי להנאה כגון עור. וכ״כ הריטב״א בקידושין דף נ״ו. ע״ש.

ומ״כ גם גבי עלה ניחא הכי.

ועוד תמר מו״ר ועט״ר הג״ל לדחות עיקר הוכחתנו כמ״ש הרב המגיה בזרע ברוך מערכת ה״א לדחות הוכחת ה״ה שם מהריא דשור הנסקל דקושיית הש״ס היא לחזקיה דשם ניחא דבא לחסור גם היכא דנפסד מלאכול מ״כ הי״ל ל״ת ול״ן, דאכתי קשה דמ״כ מאי מצני ליה שלני התם דכתיב לכם, דתקשה לחזקיה דמ״כ לכתוב לו תאכלו, ועל כרחך ל״ל דציר״י מיעטריך לחני שיעור, ומ״כ הדרא קושיא לדוכתה דניחא דערלים לחסור גם היכא דנפסד, והא דלא כתיב לו תאכלו משום דמיעטריך לחני שיעור. אבל אין לדחות זה דברי הרב המגיה הנ״ל, דהתם קאי לענין שור הנסקל, ושור הנסקל בלא״ה חסור בחני שיעור, משום דהוי נבילה ונבילה חסורה בחני שיעור. ועיין להרב המגיה נר״ו בזרע ברוך מערכת ח׳ אות ב׳. ע״ש. מיהו זה אינו, דהברייתא קאי בשחטו לאחר שנגמר דינו ולא הוי נבילה, ומ״כ השתא יש לקיים הוכחת ה״ה בזרע ברוך הנ״ל, דליכא למימר דאי אתא לנפסד לכתוב לו תאכלו, די״ל דמיעטריך לו יאכל בציר״י לחסור חני שיעור בשחטו. גם עיין לרש״י בפסחים דף כ״ג ע״ב ד״ה חיסור הנאה וכו׳ שכתב: וקשיא לחזקיה וכ״ש לרבי אבהו. ומ״כ בלא״ה יש לקיים הוכחת ה״ה לדעת רש״י.

וראיתי להרב רכב בחור מערכת ה״א אות ג׳ שהוכיח מפיקו שלא המש״ל ממה שהקשו התוס׳ בקידושין דף נ״ו לאמאי לא תשיב התנא חמץ בפסח, ומאי קושיא, דילמא לא תשיב אלא הני חיסורי הנאה דלא נפקי מלשון תכילה דאפילו גם היכא דנפסדו מלאכול, ומילתא פסיקתא נקט, לא כן חמץ דנפיק מלשון תכילה ומשכחת לה דמקודשת בו היכא דנפסד. אלא ודאי דש״ל להתוס׳ דגם כי נפיק מלשון תכילה אסור בהנאה גם בנפסד. ע״ש. והוא קשה, דהרי קתני המקדש בשור הנסקל דנפיק חיסור הנאה שלו מלא יאכל. ואף דהברייתא דרשה מבעל השור נקי, הא מוקי לה הש״ס להנאת עורו, אבל הנאת בשרו נפקא מלא יאכל. ומין סברא לומר דהמקדש בשור הנסקל דמתני׳ מעור קאי, דמ״כ כ״ש דלא מילתא דפסיקתא.

ולכאורה יש להוכיח עוד לפשוט מפיקו

של המג״ל מדמשני הש״ס בקמץ דף מ״ח דמי מחרת דקרע למקלו ולהנאה לכתוב לא יהנה. עיין שם. ומי מחרת דהיכא דנפסד מלאכול לא מיתסר בהנאה, מאי משני, דילמא להכי כתיב לא יאכל דלא תאסור גם בנפסד, דמי כתיב לא יהנה היה לאסור גם בנפסד. ושו״ר להמג״ך בקידושין דף נ״ו שהוכיח כן. ע״ש. מיהו י״ל דלהך לישנא דמשני שם את בשרו למה לי, י״ל דמ״ל דהיכא דנפסד מותר בהנאה, ולהכי ניידע מדינויים קמץ דלכתוב לא יהנה, ומ״כ ספיקו של המג״ל במקומו עומד, דמשמע תלי בפלוגתא דהני תרי לישני. ובזה מפסר לישב מה שהקשה הרב חור מדם משם המקובצת לההוא מרבנן דקמן דף כ״ג דילוף מיסור הנאה בשם מינו ענין, דמ״כ ליכתוב לא יהנה, די״ל דמ״ל דמשני הכי משום די״ל דאתא להתיר גם היכא דנפסד מלאכול. וק״ל[ב].

ה׳

מאיר ביתאן

פסחים דף כ״א ע״ב אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח וכו׳. הקשה הרב זרעו של מבריסק ז״ל למה לי קרא לאיסור הנאה בחמץ, תפוק ליה מק״ו מנותר. ע״ש. ומפ״ל לפמ״ש התוס׳ לקמן דף כ״ח ע״ב בד״ה ואד דגם לחזקיה לא תאכלו מכילה דוקא, כיון דאד מהני קרבי דחמץ איסור הנאה משמע אין לחלק ביניהם וגם לא תאכלו הוי איסור הנאה, ומ״כ י״ל דלהכי איצטריך קרא לאיסור הנאה כי היכי דליהוי אד קרא משמע איסור הנאה ושוב אין לחלק ביניהם, משמ״ך מי יליף מק״ו ולא הוי משמע הכתוב איסור הנאה לא ידעינן איסור הנאה בלפני זמנו ותוך זמנו. (ע״ה: יש לדחות דקושית הזמ״ק היא על חזקיה למה לי חמץ בפסח מלא יאכל בזיר״י, ולא על הקרא גופיה, ומ״כ מקשה שפיר למה לי למילף מלא יאכל, תפוק ליה מק״ו. ומי לפני זמנו ולאחר זמנו ידעינן ליה מלא יאכל בזיר״י, דמוקמינן לה אחד מיניהו ואין לחלק ביניהם. ומה שתירץ הזמ״ק ז״ל דאיצטריך לא יאכל למלקות, אף לחזקיה קאמר רק מנין לאסור, כיון דסוף סוף צריכין למילף תוך זמנו מלא יאכל למלקות נקט המי קרא. ודוק. **א״ם** ס״ט). ועוד ג״ל דאיצטריך קרא לאיסור הנאה בחמץ, דמי לאו הכי לא יליפינן מק״ו, דהוה דרשינן לך שלך יהא להתיר בהנאה כדדרים ליה כה״ג לקמן דף כ״ג לריה״ג, אבל השתא דכתיב לא יאכל על כרחך לך אתא לדרשא כדדרשי רבנן לקמן. ושו״ר להרב

ב. עיין לקמן חוברת ד׳ סימן ל״ג וחוברת ו׳ סימן ס״א אות ד׳.

המגיה בזרע בדוך מערכת יו״ד חות מ׳ שמירת כן. ע״ש. מיהו מכתי ק״ל דלמה לי קרע בשור הנסקל לאיסור הנאה כדאמר לקמן דף כ״ג בממי פליגי בחמץ מליצע דרבנן ובשור הנסקל מליצע דדברי הכל חזקיה נפקע ליה מלע יאכל וכו׳, דמיפוק ליה מק״ו מנותר שהיתה לו שעת הכושר ואסור בהנאה, שור הנסקל דלע היתה לו שעת הכושר לאכילה כמ״ש התוס׳ לקמן דף כ״ה ע״ש בד״ה מה לע כל שכן שאסור בהנאה. וכי תימע מה לנותר שכן בשריפה מו בכרת, י״ל בשר בחלב יוכיח שאינו בשריפה ואינו בכרת ואסור בהנאה.

(ע״ה: כבר כתב הרב המגיה בזרע בדוך הנ׳ שם דשור הנסקל כיון דמה שלע היתה לו שעת הכושר לאכילה הוע מצוס מבר מן המי שהוע איסור אחר, חציב שפיר היתה לו שעת הכושר, ולע כתבו התוס׳ כן אלא דוקע התם שרוצין למילף בחלע מתרתי, ובחלע מתרתי פרכינן פירכא כל דהו. ע״ש. ומ״כ י״ל דזה אינו מצוב חומרא לעצות מינה ק״ו. **הנז׳** ס״ט). ומפ״ל דאינטריך קרא למלקות, דמק״ו אין מזהירין מן הדין. ומ״מ מכתי קשה לדעת הרמב״ם ז״ל דס״ל אין לוקין על הנאה[ג].

ו׳

כמייס הכהן

קמא דף פ״ד ע״ב גמ׳ ושור בשור גופין בבבל והאמר רבא וכו׳. דקדק ידי״ן ר׳ מערבי כהן הי״ו דאמאי נטר להקשות כן עד השתא ולע הקשה כן אחר דברי רבא לעיל. וע״ל לעיל ודאי דלק״מ, דאיכ״ל דמיירי בשור דהזיק אדם. וליכ״ל ע״כ אפילו אדם דהזיק אדם נמי, דאמאי שנע נקט הכי אי הכי. אבל אחר שאידם לו האי סברא דדבר דאכיח עדיין אליאותייהו מקשה שפיר דהו״ל לאמוצינן רבותא אפילו אדם באדם נמי דאכיח טפי לא עדיין אליאותייהו[ד]. וזה

ג. עיין לקמן חוברת ב׳ סימן י״ב אות א׳ וסימן ט״ז אות א׳.

ד. ע״ה: אפריון שכן תירץ הפנ״י ז״ל. ולפמ״ש אינו גופיה לעיל דד״ה אדם באדם דהע לע מקשה מאדם בשור משום דכיון דאמני דבקנסע לע עדיין אליאותייהו, אמי שפיר גם זה, דכל היזק אדם בשור לאו מורגע ותולדה דקרן היא, וקי״ל פלגי נזקי קנסע. ודהוצע לע מני למימר, משום דאין מוצע בבבל. ואף דאסכמ״ל וכו׳. עב״ב, ע״כ י״ל דעיקר קושית הפ״ס ליאני אדם באדם, היינו לאאמוצינן רבותע אפילו שהוע ממונע אין גופין, דהשתא דנקט שור באדם הו״ע משום דקנסע הוע, ולע מיירי בהך גווני שכתב הפנ״י ז״ל, כיון דלע שכיחי, ולהכי לע מקשה בפשט דברי רבא וע״ד הרב הכותב והפנ״י. א״ם ס״ט.

פשוט. מיהו מכמי ק״ל מאחי לא הקשה הגמ׳ בפופן אחר, דאי דהזיק מאכס הא אמרה רבא אדא זימנא כדקאמר לעיל אאכס בשור אין גופין לאותו בבבל. וקושיא זו יכול להקשות מיד אאר דברי רבא. וע״י כעת.

פסחים דף כ״ג ע״א גמ׳ והרי תרומה וכו׳ ואידך וכו׳.

הקשה הרב זרעו של מברהם ז״ל דילמא אינטריך תרומתכם דלא נילף מהיקשא לבכורים. ועיין להמש״ך ז״ל ג״כ שהקשה דילמא אינטריך דלא נילף בג״ם דחטא חטא ממעילה. וראיתי להרב ויאמר בעז נר״ו הגד״מ שכתב לישב דלאחזקיה דלא יאכל בציר״י משמע אישור הנאה על כרחך דתרומה מותרת, דאי אסורה מהיקשא או מג״ם לכתוב לא יאכל בציר. עכ״ד. ולא זכיתי להד״ק, דכיון דאיכא למילף מהיקשא או מג״ם למה לי למיכתב לא יאכל בציר״י. ואי ר״ל דכיון דלא כתיב בציר״י אלא לא תאכלו בחול״ס דמשמע אכילה דוקא ליכא למילף מהיקשא נגד פשטיה דקרא, זה תירוץ המש״ך ז״ל שהזכיר אינו אח״ך. ועע״ג[ה]. ותודה עמוקה אני מגיש למי שיתאי לי הדבר כראוי, הן יאר לי, הן על דפי ירחונו.

ז׳

מרידך הכהן

פסחים דף כ״ב ע״א תוד״ה ור״ם נמי וכו׳ דהא ריה״ו אית ליה בפ״ק דמס׳ ע״ז וכו׳. עיין מ״ם מהרש״א ז״ל. ולענד״ן לישב דמהך דלעיל י״ל דגזירת הכתוב היא כמו בגר שנרין ליתן לו מתנת חנם. ושו״ר להרב מברהם יגל ז״ל שכ״כ. ולפ״ז ניחא קושית התוס׳ בע״ז דף כ׳ ע״א בד״ה ריה״ו דלמה לי לא תחנם, די״ל דמהך קרא לגבי בשעריך וכו׳ הו״א דהתם דוקא משום גזירת הכתוב היא.

ע״ב תוד״ה ואבר וכו׳ כדקאמר בפ״ק וכו׳ מדקתני לא יושיט וכו׳. עיין מ״ם מהרש״א ז״ל. ולענד״ן דמדייק מינה הגמ׳ דקאי בתרי עברי דנהרא, ודאי דמיירי בשל נכרי, דאי בשל ישראל אפילו בלא קאי בתרי עברי דנהרא היה עובר.

ה. ע״ה: ולי נראה דס״ל להרב ויאמר בעז נר״ו כמ״ש הפנ״י ז״ל לעיל בריש הסוגיא לחזקיה ס״ל לציר״י לאו יתורא הוא, וא״כ שם אינא דתרומה אסורה בהנאה יותר הו״ל לקרא לכתוב בגופה אישור הנאה ולכתוב לא יאכל בציר״י, כיון שאין בזה שום יתור. ולזה דגם זה י״ל בכוונת המש״ך ז״ל שכתב דכיון דפשטיה דקרא אכילה דוקא לא ילפינן מג״ם. והיינו טעמא דפשטיה דקרא אכילה דוקא, מדלא כתיב לא יאכל בציר״י. ועיין להרב המגיה נר״ו בזרע ברוך מערכת [גזירה שוה אות א׳]. **א״ם ס״ט.**

(ר״ל דמידי הוא הטעם דבעינן תרי עבדי דנהרג משום דמל״ה היא יכול הנכרי ליקח מיהו גופיה, ומי בעל ישראל מינו יכול ליקח. וכ״כ המש״ך ז״ל).

דף כ״ג ע״א גמ׳ דלמר קרא תרומתכם וכו׳. עיין להמש״ך ז״ל בד״ה והנה מ״ש לייצב דברי הרמ״ס בפרשת ויקרא, דלפ דגלי קרא תרומתכם להתיר בהנאה, דוקא הנאה שמינה של כלוי, אבל הנאה של כלוי אכתי אסורה מלא תאכלו, ומיהו לחזקיה דרי מדאורייתא, כיון דלא תאכלו אכילה דוקא. ע״ש. וק״ל דמ״כ מאי בעי הגמ׳ לקמן מאי בינייהו בין חזקיה לרבי אבהו, לימא לאיכא בינייהו הנאה של כלוי בתרומה לחזקיה דרי ולרבי אבהו אסורה מלא תאכלו, דמתרומתכם לא דרינן אלא הנאה שמינה של כלוי. וצ״ע.

ח׳

אליהו חורי

פסחים דף כ״ג ע״א גמ׳ והרי תרומה וכו׳ ותנן מערבין לנזיר וכו׳ והרי נזיר וכו׳. יל״ד דהוי״ל להקשות מנזיר קודם, כיון שהוא מוזכר במתני׳ קודם תרומה. ויש מי שמיישב דהמקשה הקשה שניהם בבת אחת והתחיל להקשות מנזיר תחילה, אלא דהמסדר סידר של תרומה קודם שמין בתירוצה מריבות כמו הך דנזיר, ומשום מיידי דזוטרן מליה פסיק דרי ליה [שבועות דף ג׳ ע״א]. (ע״ה: וכן תירץ המול״י בידי נר״ו הנד״מ. ועיין להרב שמחת יו״ט סימן פ״ד בתורך). והנה המש״ך ז״ל הקשה אמאי לא פריך ממתני׳ דנדרים קונם כהנים אלו נהנים לי לא יטלו בע״כ, ואם תימא דאסורה בהנאה אמאי לא יטלו בע״כ, כיון דאין לו בהם שום זכייה. ע״ש. וק״ל דעדיפא ליה להקשות מהאי מתני׳ דמערבין וכו׳ אף דקושיא זו אינה אלא למ״ד מערבין לדבר הרשות, משום דמינה מקשה ג״כ והרי נזיר. ושו״ר להרב ויאמר בעז נר״ו הנד״מ שכן תירץ.

סנהדרין דף מ״ה ע״ב גמ׳ תרגמא שמואל בהן הן עדיו. תמיהני שהרי בברייתא קתני ופלוני ופלוני עדיו, משמע דעדים אחרים הם. ושו״ר להרב תמרת וחיי ז״ל שנתעלם ממנו. ע״ש. וצ״ע. ויה״ר שיהיו דברינו אלה למנוחת מ״ע החו״מ והכולל ר׳ **שלמה חורי** זצ״ל תנצבה״ה, ולמנוחת עמו הרמשונה מרת **מישה**.

ט׳

חיים מהצאר

חולין דף ע״ו ע״א גמ׳ ר״פ מתני הכי וכו׳ ומרכובה גופה כדעולא. ע״כ. מהרש״ק דקדק למי הכריחו למימר מרכובה גופה כדעולא, דכה״ג הוי״ל מרכובה הנמכרת עם הרחם וכו׳. ע״ש. ולפמ״ש התוד״ה הן דלעולא ניחא דמתי לפרש מן המרכובה ולמטה מיד וכו׳, ניחא שפיר קושית מהרש״ק, דשפיר הוכרח הש״ס לומר דמרכובה היינו כדעולא, דאם מרכובה הנמכרת עם הרחם אז יש להקשות והא מן המרכובה ולמעלה קתני, וכמו דפריך הש״ס בסמוך. ולולי דברי התוס׳ היה נלע״ד לומר דל״ק הש״ס ה״נ מן המרכובה ולמעלה קתני אלא לפיכך ר״י דמפרש דמרכובה היינו הנמכרת עם הרחם, ופירש״י ד״ה למטה דהוכרח לזה משום דמשמע ליה דסמוך לה מיד קאמר וכו׳, ולזה פריך ה״נ מן המרכובה ולמעלה וכו׳ לדידיה דמשמע ליה דסמוך מיד מיירי מתני׳, אבל עולא אפשר דלא משמע ליה דמתני׳ מיירי בסמוך מיד. ודו״ק.

הרב סמא דחיי ז״ל סיון ס׳ לידד נדעת מהריב״ל בעין ספק דאורייתא שנתגלגל להיות ספק דרבנן דלא אזלינן בספיקו להקל כשאר ספיקי דרבנן, דקי״ל דספק דרבנן לקולא דוקא בנודע הספק מיד קודם שנעשה דרבנן וכו׳. ע״ש. והרה״ג מוהרמ״ך ז״ל בהגהתו לספר תוהב משפט הנז׳ דף ג׳ שנרמה לתוהב משפט חיו״ד סימן ס׳ העיר על דברי הרב סמא דחיי וכתב דמהריב״ל ודאי אסר גם בלא נודע אלא לאחר שנעשה דרבנן, דנדונו היה שאחר יום או יומיים שנאכל בשר השור בא לחתוך הדקין וכו׳ ומצאו מחט וכו׳, ומזה דן דאין ספק דהרב סמא דחיי לא רצה עשה דברי מהריב״ל. ע״ש. וכה״ג תמה הרה״ג מוהרש״ך ז״ל בזרע דוד חיו״ד סימן מ׳. ע״ש. ולפמ״ש מרן סימן ק״ג ס״ז דלא משגינן המעת לעת אלא משעת חימום המים ולא משעת ציעול המיסור, ע״כ לכאורה מזדמן לה תמיהת הרבנים על דברי הרב סמא דחיי, דכיון דלא הרגישו במחט אלא לאחר יומיים משתמע לן היו מזהרים מלבשל בקדרה אפילו היתר, ואז לא משגינן מעת לעת משעת ציעול המיסור. אמנם מרן בב״י כתב משם בעל התרומה הטעם דמשגינן המעת לעת משעת חימום המים, משום דהמים נעשים נבלה ומוזרים ונבלעים בקדרה. ע״ש. אם כן לדידן דלא קי״ל חנ״נ אלא בנשר בחלב כמ״ש האחרונים, ע״כ קס דינא דבשאר מיסורים שפיר משגינן המעת לעת מעת ציעול המיסור. ועיין להש״ך בסקי״ס. ועכ״פ תמיהת הרבנים הנז׳ על הרב סמא דחיי קיימת. ועיין למוהרמ״ך נר״ו בהגהתו

למיסתמיטתיה לאחר המחילה רצה דברי מרן ודברי הס״ך הנ׳.

הש״ך ביו״ד סימן נ״ה סקכ״ה הוכיח ללע מהני להגעיל ע״י אפר כשהשומן דבוק בקדרות מדברי המוס׳ בפס׳ חולין דף ק׳ ע״ב סוף ד״ה כשקדם וסלקו שכתבו ללפירוש ר״ח ולמי ניחא מה שנוה הכתוב להגעיל כלי מדין וכו׳, והלע אין בפיס שפיס נגד האיסור וכו׳. ע״כ. ומזה הוכיח הס״ך למי אית׳ תקנתא לאפר הא בלע״ה ניחא, כיון למיסתמיטתיה לאחר המחילה רצה דברי מרן ודברי הס״ך הנ׳.

הש״ך ביו״ד סימן נ״ה סקכ״ה הוכיח ללע מהני להגעיל ע״י אפר כשהשומן דבוק בקדרות מדברי המוס׳ בפס׳ חולין דף ק׳ ע״ב סוף ד״ה כשקדם וסלקו שכתבו ללפירוש ר״ח ולמי ניחא מה שנוה הכתוב להגעיל כלי מדין וכו׳, והלע אין בפיס שפיס נגד האיסור וכו׳. ע״כ. ומזה הוכיח הס״ך למי אית׳ תקנתא לאפר הא בלע״ה ניחא, כיון למחולי התוס׳ קאי לייצב גס למ״ד נטל״פ אסרה תורה. ואף שכתבו בסוף דבריהס דזה מ״ל דכשאינה בת יומה מגעילין אותה וכו׳, ומ״כ אכתי תקשה למ״ד נטל״פ אסור, לזה י״ל כמ״ש הרב ערך השלחן סימן פ״ד סק״ו משס הרמ״ה בשדק הבית דכלי שאינו בן יומו בלע שבו נתייבש ואין בו כדי נותן טעס. ע״ש. ומ״כ לפ״ז ניחא גס למ״ד נטל״פ אסור.

יו״ד

בוגיד סעדון

עניינא דיומא

משלוח מנות. אס צריכים להיות ע״י שליח או יוצא י״ח גס כשנותנס לאחיהו. הכה״ח בסימן תרנ״ה אות מ״ח והרב משנה ברורה בסקי״ח הביאו בשס תשובת בנין ציון סימן מ״ד שנסתפק בזה אי בעינן ומשלוח ע״י שליח בדוקא או לאו בדוקא. ע״ש. ונראה דגס לגד שנאמר דלאו בדוקא ויוצא י״ח כשנותנס בעצמו, מ״מ עדיף טפי להיות ע״י שליח, שהעניו הזה הוא זכר למירות שזכינו לגדולה כאחד מנכבדי ארץ שדרכס לשלוח דורונות זה לזה ולהרבות בשמחת ריעים, ולכך נכון להיות המשלוח ע״י שליח כדרך המכובדים שבזיון הוא להס להוליך בעצמס. והיינו טעמא דנקט קרא ומשלוח גס לגד דלאו דוקא, דדבר הרגיל בין הנכבדים נקט. ומעתה יש לדחות מה שהיה נראה להוכיח מדנקט הס״ס במגילה דף ז׳ ר״י נסיבה שדר ליה לר״ה וכו׳ רצה שדר ליה למרי וכו׳ הדר שדר ליה וכו׳, וכן לשון מכמיס חייב אדס לשלוח שתי מנות וכו׳, דמדעשו כל הני רבנן כי אס בשליחות ולא הוליכו בעצמס לקיים מצוה בו יותר מבשלוחו כדאיתא ברפ״ב דקידושין דכמה מכמיס היו עושים המצוה בעצמס, על כרחך ל״ל דאינו יוצא י״ח כי אס ע״י שליח כלישנא דקרא. אך לפי האמור אין הוכחה, דלכתחילה ודאי דשפיר עדיף למיעבד ע״י שליח להתדמות לנכבדים, אך בדיעבד שהוליכס הוא בעצמו אפשר דיצא י״ח.

והנה לפרש״י אס בהך דאמרי בר מרין ורבי חנינא בר מרין מחלפי

סעודתייהו להדדי, דר"ל שזה מוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשנייה חבירו סועד עמו, לכאורה משמע בהדיא דמהני גם בלא משלוח. ולפ"ז למה שהקשה מרן הב"י בסימן תרנ"ה על דברי רש"י שלו לע"כ לא היו מקיימים משלוח מנות, ומ"ש שהיו שולחים מנות איש לרעהו ע"כ מאי איתא למשמעינן. ע"ש, נראה דעיקר קושייתו היא רק למיך יומא השני דהיינו המוזמן בשנה זו, אבל מצד המשלוח לא קפיד. ושו"ר למור"ם בדרכי משה שם שכידד בקושית הב"י בשני לנדיס, שכתב דמי ר"ל דבעינן שילוח ממש דילמא רש"י סובר דמשלוח לאו דוקא, דמה לי הזמינו ומה לי שלחה אליו, ומי ר"ל למיך יומא חבירו השני דהרי לא שלח, ע"כ מאי מסיים מאי איתא למשמעינן, הרי קמ"ל טובא דהמוזמן חבירו יומא י"א ואה"נ דהשני היה שולח לאחריס. ע"ש. ולפ"ז לד"ל בכוונת הב"י בא"ח ות"ת וכו' דר"ל שאניהס היו שולחים וע"ז דאה דמאי קמ"ל וכו', מ"מ מקשה הרב דרכי משה דלילמא אחד לאוד היה שולח והשני היה יומא בהזמנת חבירו. וזה פשוט בכוונת מור"ס ז"ל. ועיין בירחון מקבציאל סימן ל"ז מ"ש בזה. וכבר העירו הרב העורך נר"ו שם. מיהו עיין להט"ז בשק"ה שנראה מדבריו שהבין בקושית מרן הב"י כמ"ש למיך יומא השני המוזמן וכמ"ש המש"ז. וכ"כ נמי הרב לבושי שרד הנדפס בגליון הש"ס לפום ווילנא שכן הבין הט"ז. וכן נראה נמי מדברי המג"א בשקי"ב שכתב דמי שאוכל על שולחן חבירו ולא הכין לו כלום לפטור ממשלוח מנות. וכן משמע קצת מפירש"י גבי מחלפי סעודתייהו. וכתב הפמ"ג בא"א והרב מחצית השקל דהיינו מקושית הב"י. ועל כרחך להבין בקושית הב"י כלא השני למור"ס (ולפ"ז להמג"א לא הזכיר קושית הב"י ומיכ"ל להכריחו מצד עצמו למיך המוזמן יומא, מ"מ מצאתי להדיא לפי שיטתו דס"ל דלא בעינן משלוח ממש. ושו"ר דזה לשונו, דשמעי היכא דלא הכין כלום שהוא פטור לגמרי אף די"ל דהבין בקושית הב"י דבעינן משלוח ממש. ועיין בירחון הנ"ל דנקיט בפשיטות בדעת המג"א דהמוזמן יצא. ולע"ד כנ"ל). גם עיין להב"ח שמתרץ לקושית הב"י דע"י שמוזמן חבירו יומאים שניהס, דכלום נוו מכמים אלא משום שמחה, וכשאוכלים יחד אין לך שמחה גדולה מזו. ע"ש. גם עיין להלח"מ בפ"ג מהלכות מגילה שמייצד פרש"י שאחד נותן סעודתו לחבירו ושוב כיון שזכה בה ונעשית שלו הולך ומועד אצלו, וזה מקיימים שניהס משלוח מנות וכו'. ע"ש. ומדבריהס נראה שהבינו בקושית הב"י כלא השני. ולפי דבריהס יומא מצאתי בדעת רש"י למשלוח לאו דוקא.

מיהו עיין להפר"ח שמייצד פרש"י שצא לשמעינן שזה משלוח סעודתו לחבירו מיפטר ממשלוח מנות הגס שהולך ואוכל עם חבירו, אבל חבירו ודאי אלא מיפטר בהכי. ע"ש. ומדבריו נראה שנשמר לייצד קושית הב"י לשני הנדדים

שגילה הרב דרכי משה, דלא״נ למשלוח דוקא והשני חינו יוצא בהכי והיה שולח מנות אחרות. ולדבריו מצותר דבעינן לא משלוח ממש, דלא״כ אמאי המזמין לא יצא, לאין נראה לומר משום שמותה שעודה היתה שלו, לכיון שמלחה לחבירו ע״כ כבר היא של המזמין, ואם היה שולח ממנה למחרים בודאי שהיה יוצא בזה, ומה לי מחרים או אותו שהיתה שלו, כיון לכבר זכה בה המקבל והיא שלו לגמרי וכמ״ש הלח״מ הנ״ל. ועיין מ״ש בזה במקבציהל סימן מ״ט. גם ריהטת לשון הפר״ח שכתב שצא למשמעינן שזה שמולח שעודתו וכו׳ נראה למשמ״ל גם בפשט דברי רמ״י שהיה שולח. והיינו טעמא דבעינן ומשלוח בדוקא ומשום קושית הב״י דאמאי אתא למשמעינן, לזה כתב דאיפטר אף שהולך לשעוד שם. וכן ראיתי למוהרמ״ז בשערי משה בקונטרס ויאמר משה אות כ״ד שכ״כ בדעת הפר״ח דמשמ״ל שילוח ממש. ועיין להרב העורך בירחון הנ״ל בחות ג׳ שהקשה דמנ״ל זה, הרי הרבותא היינה אלא בחופן זה דשילוח, ואם לא שלח י״ל דמהני. ע״ש. ולע״ד כמ״ש, אי מריהטת לשונו דנראה שהבין גם בפשט דברי רמ״י שהיה שולח, אי מדכתב לחבירו ודאי לא יצא, דמי הכריחו לזה ומהו הודאות אלא יצא. ואף שראיתי להרב הכותב שם שמצדד בזה שלא פירש מרן הב״י כן בדברי רמ״י דהוי כמו שאוכל בשלו וכו׳, לפו״ר לע״ד אינו כן, וכמבואר מדברי הלח״מ. וגם מלא הסברא מסתברא דיוצא, דוקי המקבל מתנה מחבירו לא יוכל לקייס בה משלוח מנות לנותן בעצמו רק לאחרים, זה דבר חידוש. ומה גם דמי הכריחו להפר״ח לומר כן בדעת רמ״י בפשיטות. ועוד דאמאי לא כתב להרבותא דקמ״ל דלא בעינן ומשלוח. ועל כרחך לומר דפשיטא ליה להפר״ח דבעינן ומשלוח בדוקא וכלל הראשון שהבין הרב דרכי משה. וגם בלא״ה לפי דברי הפר״ח בודאי לריכא הוכחה מפרש״י דלא בעינן ומשלוח. מיהו עיקר פירושו בפירש״י אחוק, להעיקר חסר. וכבר רמיתי להנה״ס ולהרב חסדי דוד שהשיגוהו בזה. ע״ש.

ולכאורה יש להוכיח מפירוש הר״ן שהסכים עמו מרן הב״י דמחלפי היינו שזה שולח לזה שעודתו וזה שולח לזה שעודתו, ולא כתב כפירש״י שזה אוכל עם זה וזה אוכל עם זה, על כרחך משום דס״ל דמשלוח בדוקא. ומו״ר שליט״א מזה הוכחה, דלשון מחלפי דייקי דמשמע חליפין בשעודות ממש שזה נותן שעודתו לזה ולא שאוכל עמו. ועיין למוהרמ״ז הנ״ל שם שהוכיח כן מדברי מהרש״ך בחידושי אגדות שכתב כלשון הר״ן ולא כתב כסגנון רש״י. ולפמ״ש אינה ראיה. גם ע״ש דפשיט״ל בדעת מרן הב״י דמשלוח בדוקא. ולא ידעתי מנ״ל, לכיון שהזכיר לדברי מור״ס שמצדד בזה מאי פשיטותיה דמר. ואולי להכריע לזה מדהסכים לפירוש הר״ן שהוא כלשון מהרש״ך ולא כתב כסגנון רש״י. וזה ידוקדק קלת בלשונו. ומו״ר שכבר העיר

זה הרב הכותב בירחון הנ"ל. ע"ש.

ומעתה הדבר מבואר מכל הנ"ל דדעת הרב דרכי משה והב"ח והלח"מ והט"ז והמג"א (להבנת הא"א והרב מחנית השקל) בשיטת רש"י דהמזמין חבירו יצא ולאו דוקא משלוח. ודעת מרן מינה מוכרעת. וכן בדעת הר"ן ומהרש"א מין הכרת, זולתי הפר"ח. וגם זה לדעת הרב העורך נר"ו מינו מוכרח. ומ"כ גם בספק של הרב בנין ניון בנותן המנות בעצמו יוצא י"ח שפיר. וכן רמיתי להרב העורך נר"ו שם שהכריע כן, ותמה על ספיקו של הרב בנין ניון ועל המ"ב שהביאו. ע"ש. מיהו לפי מה שביאר הב"ח דכיון דמשלוח מנות מינו אלא משום שמחה וכשהזמין לחבירו אין לך שמחה גדולה מזו, יש לחלק דבנותנם בעצמו אין זה שמחה, ומדרבנן נכון לשולחם כדרך הדורונות. אך הרואה יראה דעיקר טעם הפוסקים הנ"ל הוא משום דמשמ"ל דמשלוח לאו דוקא, ומ"כ ל"ש.

וראיתי להכה"ח שם שכתב על דברי הרב בנין ניון למין זה דקדוק, דמינו לשון זה ומינו ע"י שליח, כמו וישלח ידו ויקחה [בראשית ח' ט'], וישלח אברהם את ידו [בראשית כ"ב י"ד], וכי תשלחנו חפשי וכו' [דברים ט"ו י"ג]. ולאחר המחילה רבה אין דבריו מובנים, דהנך לשונות לאו לשון שליחות כלל, אלא לשון הושטה או לשון התפשטות ול"ש ע"י שליח, ועיקר ספיקו של הרב בנין ניון רק הכא שהוא לשון שליחות אם הוא בדוקא. ואין סברא לפרש הכי ומשלוח לשון הושטה. גם עיין בתרגום יונתן בן עוזיאל שמפרשו לשון שליחות ממש.

ולכאורה יש לפשוט לספיקו של הרב בנין ניון דבעינן ע"י שליח, דאל"ך ליכתוב ויתנו מנות איש לרעהו, דבקידושין דף מ"ח דרשינן ושלחה מלמד שעושה שליח, ופירש"י מלא כתיב וגרשה. ע"ש. וה"נ כן. ומי לומר שיועיל נמי ע"י שליח פשיטא, דשלוחו של אדם כמותו בכל התורה. ועיין להרב קול יעקב בליקוטים דף ט"ז שכתב דמלא כתיב ויתנו דייקינן דאם שלח מנות ומבירו לא רצה לקבלם לית לא י"ח, דקפידת קרא במשלוח. ע"ש. ועיין בירחון הנ"ל סימן מ' שהביא כן בשם הרב חמד משה. ע"ש. ומדבריהם מבואר דפשיט"ל דלא בעינן ע"י שליח, דאל"ך לא דייקי כלום. ומ"מ נראה דטוב להחמיר לשולחם ע"י שליח, וזה מצוה מן המובחר. ועיין להשד"ח במערכת פורים בסעיף דינים סימן ו' ד"ה ואם וכו' מ"ש. ע"ש. וה"ר שיהיו דבריו אלה למנוחת הנפטרים, אמן.

מדור אגדה

מאת: פרץ מאמו

שבעה באדר

משה מן התורה מנין? שנאמר: בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה (חולין קל"ט).

עומדים אנו מוקסמים למול אישיותו הדגולה של משה, אדון הנביאים, שהיתה סמל לצדק ויושר. מפליאים אותנו פעולותיו הגדולות והברוכות, שפעל למען עמו וצאן מרעיתו יחד עם ענותנותו הגדולה שהגיעה לשיא והיחידה במינה כמו שהתורה מעידה: "והאיש משה עניו מאד מכל האדם". אולי נגיד שהאיש משה היה קדוש מרחם והריון וכך הם תכונותיו הטבעיות – האגדה מספרת: מלך ערבי אחד כשמעו את שמע האיש משה ופעולותיו שלח צייר אחד לצייר לו את תמונתו, ובהגיע לידו התמונה הורה אותה לחכמיו לשפוט על פיה את תכונות האיש המצטייר, וישפטו כי תכונותיו המה רעים ומושחתים למדי, ויתמה המלך מאד וישתאה על דבריהם ולא ידע מי המוליך אותו שולל הצייר או חכמיו. וילך אל המדבר לקראת משה ויבקש ממנו להגיד לו את האמת לאמתה, וכך השיב לו: "שניהם צודקים, גם חכמיך וגם הצייר, זאת היא צורתי ואלה הם תכונותי הטבעיים אשר נולדתי בהם מרחם אמי, אבל השלטתי עליהם את חוקי התורה והמוסר ואינם עוד שולטים בי". הרי עדות נאמנה מפי "איש האלהים" בעצמו, כי רק חוקי התורה שהשליטם על טבעו ומצפונו הם הם שהגיעו אותו לגובה דרגתו המוסרית. אל זה כוון המדרש: "משה מן התורה מנין"? משה האישיות המוסרית הגבוהה מנין שהיא היתה ועוצבה מן התורה? ומביא מן הכתוב "בשגם הוא בשר..." זאת אומרת שהוא היה ככל בני אדם "בשריי", חמריי, אבל התורה היא שהרימתהו למעלה ראש והגיעתהו לדרגתו המוסרית.

פורים

אמר רבא: חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי (מגילה [דף ז׳ ע"ב]).

מאמינים אנו בני מאמינים כי גם גדול היה לנו זה בימי פורים וכי היה בזה משום

שידוד המערכות, המלך אחשורוש – שהיה, לפי חז"ל, שונא גדול ליהודים יותר מהמן – מסר אותנו בידי המן הצורר לעשות בנו כרצונו, "להרוג ולאבד – מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד!" ומי זה האמין כי תקומה תהיה לישראל, אחר שגם המלך בעצמו היה שבע רצון מזה? אבל מה אנו רואים, נהפכה הקערה על פיה: לא רק שהופרה עצת המן ומחשבתו הרעה, אלא שגם הרגו היהודים בשונאיהם והמן בעצמו "השיבו לו גמולו בראשו", בחינת "חרבם תבא בלבם", ומ"ארור המן" הגענו ל"ברוך מרדכי". את זה אמנם אנו רואים כנס גדול שלא מדרך הטבע, אבל יש המסבירים את זה בדרך טבעי, כי עד שלא ידע אחשורוש את מוצא אסתר מעם היהודים הסכים לעצת המן, אבל כאשר גילתה אסתר את מוצאה מהעם היהודי והתחננה לפניו על עמה ומולדתה, וגם בקשה שהיהודים יהרגו בשונאיהם – נפתה לדבריה, חם על כבודה, ויצו לעשות כאשר אמרה. רבא שולל את הדעה הזאת, הוא אומר: "חייב איניש לבסומי בפוריא", זאת אומרת שצריך האיש הישראלי להיות חדור אמונה עמוקה, להתבסם ולהיות שכור-נם ההצלה המופלא במדה שלא יכיר מה היה בין המן למרדכי, במדה שלא יכיר את אסתר המהפכת את השיטה ממארת המן לברכת מרדכי: "עד דלא ידע" מה היה "בין ארור המן לברוך מרדכי".

*

מדרש: אני ישנה ולבי ער; אני ישנה מן הקץ ולבי ער לגאולה.

בהשקיפנו על מצב עם-ישראל האומלל בתקופת גלותו הארוך המר והנמהר הזה, בן אלפי השנים! יש אשר תתגנב ללבנו הרגשת יאוש ואכזבה, וכשרה אמנו בשעתה היינו שוחקים מרה לאמר: הלבן אלפי גלות - תִּחְיֶה? והאם האברים המדולדלים עוד יקומו ויתלכדו למבנה אחד, לעם עצמאי במדינתו? אבל כבר יצאה הקללה מפי חכמינו ז"ל: "תפח רוחן של מחשבי קצין", והמכוון בזה שאל לנו לחשב את הקץ של הגלות ולשקול על פיו מדתה של הגאולה: אל לו לעם-ישראל להגיד: "ארך קצי ואבד נצחי". אך עליו להאמין כי סוף סוף הגאולה תבוא מבלי להביט כלל על הקץ הארוך. ובאמת ממלא עם-ישראל אחר הגזרה ולא פסק אף פעם מלחכות לגאולה למרות גלותו הקשה והארוך, וכנסת-ישראל (שיר השירים אמרה אותו כנסת ישראל, לפי חז"ל) מכרזת: "אני ישנה מן הקץ", אינני שמה לב כלל אל הקץ הארוך ועוד תקותי חמה, עודנו "לבי ער לגאולה".

התפלה והפעולה

ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת (מגילת אסתר)

אם כל מגילת אסתר מלמדת אותנו פרקים חשובים בחיי עמנו, נעמוד כאן על הפסוק הנצב בראש מאמרנו בדברי אסתר המלכה באומרה: "ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת".

במאה העשרים שבה אנו עומדים, ובה מתחלת גאולת עמנו עם הקמת מדינת ישראל, קמה שערוריה גדולה בעולמנו, בין חוגים גדולים המתנגדים זה לזה בדרך הגאולה שבה מתחייב העם ללכת, והיא היחידה המובילה את עמנו למטרתו. בדרך כלל נכללים החוגים בשתי מפלגות או בשני גופים. ואם גם שלכל אחת מהם מסתעפת לסעיפים שונים, את השני הרעיונות האלה נקרא להם הפעם בשם התפלה והפעולה.

השיטה הראשונה הנקראת בשם תפלה, אומרת כי גאולת ישראל תגיע רק בידי שמים. אסור לנו לדחוק את הקץ ולמרוד במלכי העולם, העיקר תלוי בתפלה ותשובה. אם נשוב לאלהינו נחפשה דרכנו ונחקורה, ואז ורק אז נזכה להגאל גאולת עולם ע"י גואל ישראל.

והשיטה השנית אשר נקראת בשם הפעולה, אומרת כי לא זאת הדרך, גאולת העם היהודי תהיה על ידו הוא, אם אין אני לי מי לי. חייב העם לצעוד קדימה ובידים חרוצות יתמסר לבנין המולדת לפתח את שממות הנגב ולהפריח את הערבה, לעמוד על המשמר להתגונן ולהלחם עם האורבים להם מסביב, לפנות אל מלכי העולם ולדרוש בצדק את זכויותינו ככל העמים, בדם ואש יהודה נפלה ובדם ואש יהודה תקום, זאת היא הדרך היחידה והמיוחדת שעל ידה נגיע למטרתנו לבנות הארץ ולהבנות בה.

שתי הקצוות האלה הם טועים בהחלט, את שתי הדרכים הנזכרים הם שני עמודי הגאולה, והם צריכים להיות משוזרים יחד, התפילה והפעולה יהיו שלובי זרוע ללכת בשביל אחד להגיע אל המטרה, כי לשבת בחיבוק ידים ולסמוך על הנס, זה לא מספיק, על דרך וברך את מעשה ידיך אם אתה יגע אתה מתברך. על האדם לגשת אל הפעולה ואז מן השמים יעזרו לו. ואם לסמוך על כח האדם ועוצם ידו מבלי להאמין בהשגחה עליונה גם זה לא יצלח. את שניהם צריך לעשות לפעול בכוחותינו למען גאולת העם ולהאמין בכח הטמיר ונעלם שהוא יכול על הכל ורק בעזרתו אפשר

להגיע לתכלית לעמוד על המשמר למנוע כל חילול הדת והתורה, ואז ורק אז נגיע אל המטרה להגאל גאולת עולם.

את כל זה מלמדת אותנו אסתר המלכה, בשעה שעמנו עמד בסכנה לכליון עולם, היא ראתה את חובתה להתמסר למען האומה ועשתה את שתי הדרכים ביחד, התפלה והפעולה, גזרה צום ימים ולילות וגם באה אל המלך ונכנסה בסכנה לבוא ולהתחנן בעד עמה. היא לא הסתפקה באחת משתי הדרכים. ולזה הצהירה ואמרה "ובכן", זאת אומרת לאחר שגמרנו את הדרך הראשונה ניגש לדרך השנית לבוא אל המלך לעשות פעולה למען עמי ומולדתי.

בקו זה ובשביל זה עומדת היום מדינת ישראל, מדינתנו הצעירה שהוקמה בכח עליון צור ישראל וגואלו, ובכוחות בחורים ובחורות שהקריבו את נפשם על מזבח המולדת, בשני כוחות אלה ממשיכה המדינה להתקיים, ובממשלתה נמצאים מפלגות הדתיים השומרים על כל פגיעות בדת כמו חילול שבת, טריפה, גידול חזירים, ועוד, ובה נמצאים מפלגות הפועלים, כי רק ע"י שני הכוחות האלה תכון המדינה, כי התפלה והפעולה הם יסודות הגאולה.

"השושנה"

ברכת התלמידים לרב

הננו מביעים את הרגשותינו הלבביות ושמחתנו הגדולה בביקורו של הרה"ג הגאון המפורסם **זאב** גולד שיחל"א, איש הסוכנות היהודית וראש למחלקה התורנית, לעירנו גרבה יע"א, ביום שני כ"ו לחדש אדר א', והרבה שבענו עונג בביקורו הפרטי לישיבתנו ובהתעניינותו אלינו הצעירים שהרבה דיבר עמנו בדברי תורה. ולבנו מלא תקוה כי יתמלא שמחה ממפעלינו הנכבד הזה וימציא לנו עזרה כללית או פרטית בארץ ובחו"ל. ובזה אנו מאחלים לו יחד ברכת הכניסה וברכת הפרידה ואומרים לו: ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך.

תלמידי הישיבות

ואנו בני חברת אור תורה ביותר הרגשנו את התעניינותו והרגשותיו העצומים בנסיעתו הגדולה לכבוד התורה ולומדיה ובנאומיו המלהיבים שנאם באספת הרבנים

ובאספת המון העם, והרבה עשו רושם בלב כל שומעם. ובכן אנו מגישים את תשורתנו אליו, ויה״ר שיצליח הצלחה מרובה בנסיעתו הגדולה הזאת לכבוד התורה, ויחולו על ראשו טומום של ברכות, ויאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים.

חברת אור תורה תכב״ץ

ר ש ו ש נ ת

אחיה בטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון (הושע י"ד ו')

ירחון תורני . להלכה ואגדה , ולכל עניני היהדות , יוצא לאור ע"י קבוצת תלמידי הישיבה , הארה כבירה גרבה (תוניסיא) .

ניסן תשי"ד — שנה א' חוברת ב'

החתימה לשנה 500 פרנקים . מחיר הגליון 50 פרנסים .
וחוץ למדינת צרפת לערך שני דולרים .
ההדפסה 200 פרנקים לכל עמוד .
הממציא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות .
השולח לנו ספר יקבל את ירחונינו תמורתו .

מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון

ברגשי כבוד ואותות אהבה אנו מאחלים ומברכים לכל מנויינו וקוראינו את-ברכתינו הלבבית לקראת הזמן הקדוש הזה חג המצות , ברכת אהבה וריעות . ויה"ר שתחגוהו בשירים ורננות . ושובע שמחות , הבנים עם האבות . ויקויים בנו מאמר המגיד ,חשתא הכא עבדי לשנה הבאה באר"א דישראל בני חירות" .

הכתובת . *R. Boguid Saadon*

Hara Kebira DJERBA (Tuuisie)

בדפוס דראד עידאן כהן צבאן הי"ו

י"א

הרב שלמה מאזוז, חבר הרבנות הראשית במקום

אכילת מצה מבושלת בערב פסח

לכאורא נראה פשוט כיון דלימינו יוצא בה ידי חובה בליל פסח כמ"ש מרן בש"ע ס"א בסימן תס"ח ס"ד. ע"ש, מותר לאוכלה בערב פסח, כמ"ש התוס' והרא"ש בריש פרק ערבי פסחים דלא אסרו בירושלמי אלא מצה הראויה לצאת בה ידי חובה בליל פסח. וכ"כ מהרי"ל והביא דבריו המג"א בסימן תמ"ד סק"ב שרמוי לעשות סעודה שלישית (בערב פסח שחל להיות בשבת) במצה מבושלת, אלא שלא נהגו כן. ע"ש. וכ"כ הרב חק יעקב ז"ל בסימן תע"ח סק"י דמותר לאכול מצה מבושלת בערב פסח, ובכן הסכמת האחרונים. ע"ש. אבל הרב בית דוד ז"ל סימן רמ"ז כתב דאסור, דכיון שנאסרה לנו פקע איסורה ע"י בישול כדאשכחן בין נסך לפריך הגמ' בע"ז דף כ"ט ע"ב פשיטא כיון דלבישיל פקע ליה לאיסוריה? וכו'. וכן בפת שאפאה גוי כתב מהרי"ל בתשובה דלא מהני לה בישול ע"י ישראל להתירה, דכיון שנאסרה לנו פקע ליה איסוריה. אבל אם בישלה קודם י"ד לעליין לנו אל איסוריה שרי. ע"ש. ומדברי מהרי"ל שהביא המג"א בסימן תמ"ד אין רואין זה, להתם מיירי ודאי שבישלה ביום י"ג דמותה הרב בית דוד ז"ל. ומפשר להרב חק יעקב ז"ל שכתב דכן הסכמת האחרונים כוין על דברי מהרי"ל והמג"א הללו, ולא ירד לחלק כדאחלק הרב בית דוד. גם מדברי מור"ם בסימן תע"ח שכתב: מצה שנאפית כתקנה ואח"כ נתפררה ונילושה ביין ושמן הינה נקראת מצה עשירה ואסור לאכלה בערב פסח. ע"ש, לכאורה נראה להוכיח דלא כהרב בית דוד ז"ל, דטעמא משום דהינה נקראת מצה עשירה, הלא"ה מותר לאכלה בערב פסח, ואמאי, הא כיון שנאסרה הינה חוזרת ויתרת. ואיברא להרב ז"ל בסימן רמ"ח מבית מזה דאיה לדעתו וכתב דודאי מצה זו לינו יוצא בה ידי חובה בפסח, דאין לך מצה עשירה יותר מזו, ועל כרחך דטעמא דאסור לאכלה משום דכבר נאסרה. ע"ש. אבל לאחר המחילה דבה לא דאה דברי מור"ס בדרכי משה שכתב להדיא טעמא משום דלאחר אפיה לא מהני לעשותה מצה עשירה. ע"ש. וכבר מצינו חילוק זה להרא"ש בהשגות פ"ו מהלכות חמץ ומצה ה"ה והסכים עמו

הפר״ח בסוף סימן תנ״ה, והביא סייעתא לזה מדברי מור״ם הללו. ע״ש. וזה לשון כהב״ד ז״ל. וכ״כ במהרי״ל סוף הלכות שה״ג דל״מ לעשות סעודה שלישית במלה לפויה ומפוררת ומילושה ביין ושמן, דלילמא לאחר לפיה לא נעשית עשירה. ע״ש. ועיין להרב מועדי ה׳ ז״ל בסוף עמ׳ מ׳ שגם הוא הסכים עם הב״ד בדעת מור״ס, וכתב: ולשון כהרב שער המלך פ״ו מהלכות חמץ ומצה. ע״ש. ולאחר המחילה רבה הדין עם השער״ה, דבדרכי משה כתב להדיא דלאחר לפיה ל״מ לעשותה מלה עשירה. וכן דעת הרב ערך השלחן בסוף סימן תנ״ה דלאחר לפיה ל״מ לעשותה מלה עשירה, אלא דמטעם אחר כתב דלימנו יוצא בה ידי חובה, משום דטעם מלה בעינן כלשכתן במלה שרויה בערב פסח דהרבה פוסקים סברי דלימנו יוצא בה ידי חובה. ע״ש. ועיין במהרי״ל הנז׳. ולזה י״ל דמור״ם ס״ל דגם בשרויה בערב פסח יוצא בה ידי חובה, וכמו שכן משמע מפתמיות דברי מרן בסימן תס״ט. וכן הבין הפר״ח ז״ל בסוף סימן תנ״ה דברי מור״ס דבמת יוצא בה ידי חובה. ומאחר שדעת הפר״ח והשער״ה והרב ערך השלחן שדברי מור״ם הם כפשטן מטעם דיוצא בה ידי חובה ולא הוי מלה עשירה, ש״כ מוכח מזה דגם לאחר שנאפרה ניתרת, מדהוצרך לטעמא דלא הוי מלה עשירה. אבל גם מזה אין רמיה, דלא דמיא הוצרך לטעם זה גם להיכא שנתפררה ולושה ביום י״ג למודה הרב בית דוד למותרת. ובפרט מדברי מהרי״ל דמיירי בשבת, דמסתמא עושה זו מע״ש בתוך לף לתין ליסור בזה משום טוחן מה שמפרר המלה כמ״ש מור״ם בסימן שכ״ו (ונ״י שם יש בזה ליסור משום לש. ע״ש בסימן שכ״ו ובמחרונים. ועיין להרב חק יעקב בסימן תע״ג ס״ק [כ״ו]. ולריך להתבונן בזה. ומכמ״ל). ועוד נ״ל לדחות דיש לחלק דבהביא למור״ם כיון שמפררה ולשה ניו״ט נשתנית לגמרי ואין עליה עוד שמה הרשות, ולכך מותרת אי לאו טעמא דלא הוי מלה עשירה, משא״ך במלה מבושלת דעדיין לא נשתנית. וכן מ״ש המג״א שם בשק״ט דמפוררת ומתבשלה מותרת, היינו ג״כ מהאי טעמא דנשתנית. וכן יש לפרש כוונת הרב חק יעקב ז״ל. ולשון כהגהות רעק״א ז״ל שכתב על דברי המג״א דגם בלילה מפוררת מ״מ לינו יוצא בה ידי חובה וי״ל דמותר לאכלו בערב פסח. ע״ש. אלא דאין נראה לחלק בכך לפי הרשות שהביא הב״ד מיין נסך שהחמיץ, דהתם נשתנה שמו לגמרי ואפ״ה פשיטא ליה דקאי בליסוריה. ומ״מ י״ל בשופן דאין רמיה הפך דברי הב״ד. ומ״מ רשות הב״ד ז״ל ג״כ אינם מוכרחים. וכתבתי מזה במקום אחר. ומכמ״ל. ולכן נלע״ד לפף להרב מועדי ה׳ נראה שדעתו נוטה להב״ד ז״ל, מ״מ כיון דעיקר הדבר הוא ליסורא דרבנן, ודעת הרב חק יעקב והרב מהר״א ענתיבי ז״ל בספר דרך תוקיך שבסוף ספר תכמה ומוסר סימן ט״ז

ודעמייהו להקל, כוותייהו נקטינן. וכ"כ תלמידו השו"ג ז"ל הביא דבריו הרב רב פעלים ז"ל בח"ג חאו"ח סימן כ"ז דבטלה דעתו נגד כל המחרונים. ובחל ערב פסח בשבת יכול לעשות סעודה שלישית במנחה מבוארת לכ"ע וכמ"ש לעיל.

י"ב

מערבי כהן

א) **בירחון** "השומרה" סימן ה' כתב ידי"ן ה"ר מאיר ביתמן

הי"ו לייעד מה שהקשה הרב זרעו של אברהם דלמה לי קרע למיסור הנאה בחמץ, תיפוק ליה מק"ו מנותר לפמ"ש המוס' לקמן דגם למחזיקים כיון דאד מהני קרעי משמע מיסור הנאה אין לחלק וכו', ולכך מיצטריך לן יאכל לגלוי מהנך קרעי דמשמע מיסור הנאה, דלמ ידעינן זה מק"ו. ע"ש. ולע"ד מכאי קשה דלמ לכתוב אד מהנך קרעי דלמ תאכלו מלמ לן יאכל ואד לן תאכלו ומוקמינן להו לפני זמנו ולאחר זמנו ותרוייהו מיסור הנאה משמע, משום דאין לחלק. ולמוך זמנו לן נריך קרע, דידעינן מק"ו. וי"מ דמיצטריך קרע לאכילה ולמלקות, דמק"ו אין מזהירין מן הדין, ולע ק"ל להוס"י מלמ לשיטת הרמב"ם דאין לוקין על הנאה כמבואר בדבריו. ע"ש. מיהו בעיקר דברי הוס"י הנ"ל דמקשה לשיטת הרמב"ם, יש לתמוה דלקמן דף כ"ג ע"ב ד"ה מאי בינייהו הביא מיהו גופיה בשם הרמב"ם דמודה דלמחזיקים דנפק"ל מלמ יאכל הו"ל כאלו כתיב לן יהנה ולוקין. ולשיטת המינוך שהביא שם ל"ק.

ב) **קידושין דף מ"ב ע"ב** גמ' ומילף מינה וכו'. הקשה הרב

עטרת יוסף ז"ל דאם מיתא דילפינן ממעילה מ"כ לשתוק קרא מגירושין וקדשים וילפינן מק"ו ממעילה דאפילו לדבר עבירה הוי שליח וכ"ש בדליכא עבירה. ולעד"ן לייעד לפמ"ש מיהו גופיה מח"ז להקשות דאין ילפינן ממעילה, הא מיבעי למיפרך שכן בזה על השוגג, ותירץ דכיון דאית לן בעלמא דמהניא שליחות בגירושין וקדשים הויא גילוי מילתא בעלמא וכו'. ע"ש. ומ"כ שפיר י"ל דגם דילפינן ממעילה מיצטריך לגלויי בגירושין וקדשים כי היכי דליהוי רק גילוי מילתא ולא פרכינן שכן בזה על השוגג וכנז'. ועיין למהרש"א לקמן דף מ"ג שהקשה כקושית העצ"י דלמה לי קרא בש"א למעוטי דלא ילפינן לבעלמא דיש שליח לדבר עבירה, תפוק ליה מדמיצטריך לרבויי בגירושין וקדשים על כרחך דלא ילפינן ממעילה וכו'. ונראה דלא מתורצת קושייתו בש"ס דמיצטריך לכתוב בהנהו דליהוי גילוי מילתא, דהרי אית לן גילוי מילתא בטבילה ומכירה. ובזה יתוקדק דלא קבע מהרש"א קושייתו ממאי דפריך

מעיקרא ומילף ממעילה כקושית הט״ז. ולהאמור אתי שפיר, דהתם אכתי לא ידע להך דטפיחה ואיכ״ל דאיטריך לגלויי מילתא, אבל הכא ק״ל שפיר, דכבר ליתא לן גילוי מילתא אחריתי מהך דטפיחה.

והעצ״י הנז׳ תירץ לקושייתו דתרומה דילפינן מינה מעילה לא ידעינן לה אלא מגירושין וקדושין. ואף דכתיב גם אתם בתרומה, הא מוקמינן להך דרשא דמה אתם בני ברית וכו׳. וכן רמיתי להרב שערי רחמים כ״י שתירץ כן לקושית מהרש״ך לקמן. ע״ש. ולע״ד קשה, דהיתא לרבנן דדרשי הכי, אך לר״ש ליתא ליה הך דרשא דמה אתם בני ברית ומוקי לה לרבות הבלים אכתי קשה למה לי קרא בגירושין וקדושין. ויש מתרצים לפמ״ש הש״ס אם לר״ש דגם אתם לרבויי אליבא מיניטריך משום דסד״א הואיל ואמר מר אתם ולא אריסין וכו׳ אימא אתם ולא שלוחכם קמ״ל, ומ״כ י״ל דמי לאו דגלי לן כבר בגירושין וקדושין שעושה אליבא לא הוה מוקמינן גם לרבויי אליבא, אלא אדרבא ממעטינן ליה כהנך, כיון דלא ידעינן בעלמא שבלואו של אדם כמותו והו״א דאתיא לדרשא אחריתא, אבל הכא דגלי לן בגירושין וקדושין מסתבר לאוקמי גם לרבויי אליבא כדעלמא.

י״ג

יצחק חורי

פסחים דף כ״ג ע״א גמ׳ והרי אדם וכו׳ שאני התם דאמר קרא קנינכם וכו׳. עיין להמש״ך בקידושין דף ל״ח ע״ח שהקשה על דברי התוס׳ דלעיל דף כ״ב ד״ה ור״ש וכו׳ שכתבו דחזקיה מודה לר״ש לא תאכלו איסור הנאה משמע מדאסר גיד הנשה בהנאה, דבקידושין שם קתני הברייתא בשם ר״ש דאדם מותר בהנאה, ומ״כ קשיא לר״ש אדר״ש. ע״ש. ולכאורה דבריו תמוהים, דהא הש״ס הכא פריך מאדם לרבי אבהו ומאני שאני התם דכתיב קנינכם. ושו״ר להרב ויאמר בועז נר״ו לעיל דף כ״ב דתוס׳ הנ״ל שהקשה כן, והרב המגיה נר״ו עם פירש לכוונת המש״ך להקשות מהקשה לפריך לרבי אבהו ולא ידע דרשא דקנינכם הו״ל להקשות עדיפא לר״ש מדר״ש גם לחזקיה. ולעד״ן לייש גם למקשה כפי מ״ש הגל״ח דמאי דלא מצי הש״ס כדמצי בירושלמי שאני אדם דקבע לו הכתוב זמן, דזה לא אתי אלא אי יליפין שאר איסורין מאותו, דלא ממעטינן אלא דומיא דטריפה שאסורה לעולם, וקושית הש״ס הכא היא לפיטת ר״מ דילף מנבילה דמשמעות לא תאכלו אכילה והנאה, וכיון דמשמעות הוא אין לחלק בין קבע לו זמן לאיסורו לעולם, ומ״כ י״ל דלהכי לא הקשה מר״ש אר״ש, דאין

הוכחה מדמסקר ר״ס גיד הנשה דילף מנבילה ומיכ״ל דמחותו יליף, ומ״כ לע״ת מתי מדם, כיון דלע קבע לו הכתוב זמן.

ובזה ניחא ג״כ מה שהקשה המשנ״ך שם לממי לע מייתי הכא דחדם מותר בהנאה מהך דקתני בהדיא דחדם אין מיסורו מיסור הנאה. ולהאמור מתי שפיר, דהך ברייתא ר״ס היא כדקתני בה בהדיא, ומיהו פריך לר״מ דילף מנבילה, ולכך מייתי מהך דקולר לשמת, דסמס משנה ר״מ. שו״ר בקידושין דף נ״ח ע״ג דקתני הברייתא שם ר״ס אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו, ומוכיח מינה שם דס״ל דחולין שנשחטו בעזרה לחורייתא, ומ״כ על כרחך דדריס אותו לחולין שנשחטו בעזרה, ומתי לאסר גיד הנשה בהנאה על כרחך לומר מנבילה כר״מ. ומזה יש להעיר על מ״ס הגל״ח בריש הסוגיא ד״ה ובעיקר דמתי דקאמר הש״ס מיכא בייחו חולין שנשחטו בעזרה הוא מליצא דר״ס. ע״ש. דהרי ר״ס אמר בהדיא דחולין שנשחטו בעזרה לחורייתא.

ע״ב בתוד״ה מתי בייחו תימה לרשב״ם וכו׳. עיין להרב זרעו של מברהם שכתב דהגם דלמזקיה מתי תמן מק״ו מאחר מיסורין שאינם בג״י ובב״י ומסורים בהנאה, מ״מ כיון דאין מזהירין מן הדין מ״כ ליכא מלקות והול״ל דמיכא בייחו מלקות דלמזקיה דלע מתי מלע מק״ו לע לקי ולרבי אבהו דנפיק מלע תאכלו לקי. ותמיהני דכיון דכתבו התוס׳ לעיל דף כ״ב ד״ה ור״ם דלמליצא דר״מ מודה מזקיה דלע תאכלו מיסור הנאה מאחר ולע פליג לע מליצא דר״י דילף מחותו, מ״כ גם לרבי אבהו ליכא מלקות, דהוי״ל לאו הבא מכלל עשה, וכמ״ש הרב הגז׳ גופיה לעיל ד״ה מתי בייחו וכו׳, דמאחר דלע ס״ל כסברת הפנ״י דחותו גלי לע תאכלו דמיסור הנאה מאחר. ודוחק לומר דקושית התוס׳ לשיטת רש״י דפליגי גם לר״מ ולע לשיטתם, דהוי״ל לאחר זה. ועוד דגם לשיטת רש״י י״ל דכיון דלע מתיא מליצא דר״י דהלכתא כוותיה מיכ״ל דבעי למינקט נפקותא מליצא דהלכתא. וכה״ג כתב הגל״ח לעיל דף כ״ח ד״ה ר״מ וכו׳. ועיין להתוס׳ לקמן דף כ״ד ע״ב ד״ה הכל מודים וכו׳. ועיין להפנ״י שם שהניח בבריתם בצ״ע. ויה״ר שיהיו בבינו בלה למנוחת מו״ז הגדיק ר׳ **ציון חורי** שנלב״ע ביום **שב״ק ח׳ אדר ב׳** משנתינו זאת **התשי״ד** ותנצבה״ה.

י״ד

כמייס הכהן

א) **הרב** מרפא לשון במערכת ה׳ חות ח׳ הביא מה שנסתפק המש״ל בפ״ה מהלכות יסודי התורה ה״ח להסוברים לוקין על הנאה, אם הוא דוקא

בהנאה שהיא מגוף האיסור אבל הנאה שאינה מגוף האיסור כגון מכירה ונתינה אינו לוקה, אי דילמא לית איסור. ומכ״ש לפי״ז מדפי הספר כתב לפשוט מדיליף רבי אבהו דכל מקום שנאמר לא תאכל ולא תאכלו איסור הנאה משמע מדפרט הכתוב בנבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, דמזה מבואר דגם הנאת מכירה ונתינה היא בכלל לא תאכלו, מדאיצטריך למיפרט בנבילה שמותרת במכירה ונתינה וכו׳. ע״ש. ותמיהני לאיך לית שיימו קמיה שזאת היא עצמה הוכחת המש״ל שם שכתב בסוף דבריו וז״ל: ומזה״ר דזה ליתא, דהרי נבילה לית למדנו שהיא מותרת בהנאה כי אם מדכתיב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור, ומהתם ילפינן שמותרת בכל הנאות שבעולם. ע״ש. הרי דמוכיח להדיא מדפרט בנבילה מכירה ונתינה, ומינה ילפינן שנבילה מותרת בכל הנאות, דאין לחלק בין הנאה שהיא מגוף האיסור או לא.

וראיתי להרב הכותב בירחון ״הירח״ שנה ח׳ סימן קס״ג שרצה לפשוט לספיקו דהמש״ל מדפריך הש״ס מגיד הנשה ודם ושרצים דמיירי בהנאה שלא מגוף האיסור, ועל כרחך לית שנת. ע״ש. ולעד״ן דגם משאר כל הנך פירכות דאבר מן החי ושור הנסקל ועורלה וכו׳ יש להוכיח כן, דדילמא מיצטריך קרא לאסור גם הנאה שלא מגוף האיסור דלא נפקא מלא יאכל. אלא ודאי דלית שנת. ועיין להרב המגיה בספר הרב מרפא לשון הנ״ל דף כ״ח ודף ל״ח ולהרב חקת הפסח סוף סימן תמ״ג ד״ה ומ״מ. ומ״ש עוד שם הרב הכותב דלפי דמ״ל דרבי אבהו באיסור הנאה מיירי ואה״נ דבמלקות יש חילוק, מ״מ יש להוכיח גם למלקות לפמ״ש הרב מרפא לשון שם לחזקיה דנקט אסור בהנאה לאו דוקא והוא הדין למלקות, וה״נ רבי אבהו לאו דוקא באיסור מיירי אלא הוא הדין למלקות וכו׳. ודבריו אינם מובנים, דגם אי רבי אבהו מיירי לענין מלקות מאי מוכיח מהכא פירכות, דהש״ס פריך גם אי ליכא רק איסורא, וכ״ש אי ליכא מלקות. ואי כוונת הרב הכותב דהשתא להוכיח רק מעיקר דברי רבי אבהו דילף מפרטא דנבילה נתינה ומכירה וכמו שמיאר הרב המגיה נר״ו שם, ק״ל הו״ל להוכיח בקלרה בין אי רבי אבהו מיירי לענין איסור או למלקות דמפרט דנבילה שמעינן דנתינה ומכירה בכלל הנאה דנפקא מלא תאכלו ובהוכחת הרב מרפא לשון והמש״ל גופיה הנ״ל. והיותר תימה דלא זכר ס״ל להרב מרפא לשון דעסיק בזה שהוכיח כן.

ב) **הרב זרע ברוך** בהערכת מ׳ אות ג׳ כתב לייסב דעת מהרלנ״ח דמזקיה נפק״ל נמי אגי שיעור, דאי להנאה לחוד ליכתוב לית יהנה ומשמעינן אכילה והנאה. ע״ש. וק״ל טובא דבקמץ דף מ״ו פריך וממאי דלא יאכל למחטו ולאכילה, דילמא לסקליה מסקל ולהנאה לחוד, ומשני דמ״ל ליכתוב לית יהנה. משמע דכי מוקמינן ליה למחטו ולאכילה

אף לחמי גם להנאה לא פרכינן ליכתוב לא יהנה, כיון דמיעטריך נמי למכילה, וא״כ גבי חמץ היכי דייק לחני שיעור מדלא כתיב לא יהנה, הרי אתא גם למכילה. גם מ״ש הרב זרע ברוך שם להקשות על תירוצו דא״כ מאי פריך בקמץ שם ליכתוב לא יהנה, הרי מיעטריך לחני שיעור, לא ידעתי מאי תליא קושיא זו בתירוצו, הרי תקשי כן גם בעיקר דברי מהרלנ״ח מאי פריך ליכתוב לא יהנה, הרי מיעטריך לחני שיעור, וכמו שכן הקשה הרב ערך השלחן בסימן תמ״ג שהזכירו הרב המגיה שם. וכן הקשה ידי״ן ר׳ מערבי כהן הי״ו[א].

ט״ן

יעקב קרעי

בשר חי מי צעי מליחה או לאו. הנה

דעת הרמב״ם בפ״ז מהלכות מאכלות אסורות דצעי מליחה. ורמיזי להרב נאר יעקב ז״ל בי״ד סימן ס״ט שכתב דהכריחו להרמב״ם מהא דתנן בתם׳ בילה דף כ״ה בהמה המסוכנת לא ישחוט אלא ע״כ יש שהות ביום לאכול ממנה כזית נלי, רע״ק אומר אפילו כזית מי מצית טביחתה, וס״ל להרמב״ם דטעמא דרבנן משום דאסור לאכול מי כי אם ע״י מליחה, ומליחה ונלי שוין, לכן אמרו כדי לאכול כזית נלי, ורע״ק ס״ל דמותר לאכול מי גם בלי מליחה. והא דלא פליג בעלמא, אגב גררא דרצה לאשמעינן התנא דין מסוכנת בי״ט נקט לה. ע״ש. וק״ל דלמי משום דס״ל לת״ק דבשר מי צעי מליחה מצי למינקט כשחולטו בחומץ, דלא ע״ץ שהות כ״כ. ול״ע. [ע״ה: אפשר דגם החליטה צריכה זמן קרוב לשיעור נלי][ב].

מיהו הרב שער המלך בפ״ו מהלכות מאכלות אסורות אם הניח משם המקובצת להוכיח להפך דבשר בחומצא לא צעי מליחה, דאל״כ הרי כתבו הגאונים דשיעור מליחה כשיעור נלי, ומאי מיכא דין שיעורא דת״ק לשיעורא דרע״ק. ע״ש שתמה על דברי רבינו וגם על דברי התוס׳ בחולין שהניחו מרחוק לחמס. ע״ש. והייתי סבור לתרץ ולומר דמיכא דייניהו דת״ק ס״ל דלריך זמן עד שישחוט הבהמה ויבדוק אותה, אבל רע״ק ס״ל ע״ץ כולי האי, אלא מיכף לשחיטה אוכל ממנה בשר אי אפילו לא בדק, דהכי משמע מדקאמר אפילו כזית בשר אי מצית שחיטתה. ועיין בתור״ס או״ח סימן תנ״ח סי״ב. מיהו

א. עיין לקמן חוברת ד׳ סימן ל״ד.

ב. עיין לקמן חוברת ו׳ סימן ס״א אות ד׳.

שמעתי מידי״ן ס״ר מויתה מלמד הי״ו שלמה לזה לע״כ מאי נעי רע״ק לומר חי, אפילו גלי נמי. ומו״ר להרב נדיק ונשגב בניגה שם שהניח משם הרב יגל יעקב שתירץ ולמה כנז׳. ועוד הניח משם הרב ערך השלחן ז״ל שתירץ למליה דרע״ק מיירי שמותכו קודם שתגע נפשה ועד שתגע נפשה מולחו, ות״ק לשמר כדי לאכול כזית גלי אי נתתכו קודם שיגעה נפשה גלי נמי נעי מליחה, ומיכף ניגייהו טובא, ואי נתתכו אחר שיגעה נפשה, ע״כ שיעור הגלייה אחר שיגעה נפשה טפי משיעור מליחה קודם יגיעת הגפש, והקשה עליו לע״כ לשנויי להש״ס דמשני דניח טביחתה היינו ממקום שטובחת אכילתה, ע״כ אפי ניגייהו. ע״ש. ולעד״ן להנה כתב מרן בש״ע יו״ד סימן ט״ו דבני מעייס ע״ן מליחה, ואע״כ לפי הש״ד מיכף ניגייהו דת״ק ס״ל אין דרכו לאכול חי, אבל ר״ע ס״ל דמשום הפסד ממון הקילו. ואף לדעת מור״ם ז״ל דס״ל לכתחילה צריך למולחו, י״ל דלכ״ע ע״ן, משום דשעת הדחק כדיעבד דמי. [ע״ה: והע לעע

נקטי ניטול, אפשר דהניטול מתעכב יותר]. ולפ״ז אתי שפיר מה שהקשה הרב תולדות יעקב והרב בני״ז ז״ל לפי ס״ד דהש״ס אפי קאמ״ל ר״ע בהע דקאמר מניח טביחתה, דבשלמא אי ניח טביחתה ממש בע לאשמעינן כדרב הונא. ע״ש. אבל לפ״ז אתי שפיר, דזה עיקר מחלוקתם. מיהו לפי מה שפשקו הפוסקים דבשר חי לע נעי מליחה צריכים למה שתירץ הוע ז״ל. ע״ש.

ובעיקר הכרחו דהשער״ה ז״ל נרחה לדחות לפמ״ש הרב תולדות יעקב הנז׳ לדקדק בדברי ר״ע דקאמר אפילו כזית בשר חי, דדי לו לומר אפילו חי מניח טביחתה, דהע אכזית דת״ק קאי. ותירץ דרע״ק חידש שיעור חדש, כי הבשר כשלולין אותו מתכווץ וצריך שיעור גדול מכזית כשהוע חי שיהיה כזית אחר גלייה, ולכן אמר כזית חי, שיהיה כזית לבד בהיותו חי ודי בזה. ולפ״ז אכף ניגייהו טובא, דת״ק ס״ל עד שיהיה יותר מכזית, דאז שוהה בגלייתו זמן מה, אבל ר״ע ס״ל דדי בכזית חי דאינו שוהה הרבה בגלייתה ולשניהם צריך גלייה. כנ״ל.

ט״ז

מאיר ביתאן

א) **בהירחון** ״השושנה״ סימן ה׳ כתבתי ליישב קושית הרב זרעו של מברהם דאינטרין קרע לאיסור הנאה בחמץ משום הנך קרתי דלהוי אין לחלק. וילדינו הרב המגיה נר״ו שם כתב דיש לדחות דקושית הזש״ך היא לחזקיה ולע אקרע, דלפ דאינטרין קרע אמתי לע נקט אלו מק״ו וכו׳. ולעד״ן דריהטת לשון

הזם"ח משמע דקושייתו היא רק מקרא וכדמתרץ למיעטריך קרא למלקות, ומי מחזקיה מכתי קשה דמזקיה מיסורא לגד נקט. ומ"ש הרב הגז' לייש"ב לזה דכיון דצריכין למילף מלא יאכל למלקות נקט ליה, לע"ד קשה, דגם למירוצו י"ל כן דכיון דצריכין לקרא למיסור הנאה משמע כי היכי דלהוי מין לחלק נקט ליה. ועוד שמינו מוכרח דקאי לתוך זמנו, מ"מ משמברא למוקמי לתוך זמנו דחמיר טפי, וכמ"ש התוס' לקמן דף כ"ח ד"ה ומד. ועוד שמר מו"ר נר"ו דכיון דכתיב קרא בהדיא למיסור הנאה משום דמין לחלק מה תקשי מחזקיה לנקוט ק"ו ולשבקיה לקרא דכתיב בהדיא. והש ודאי דמין להקשות דלמה לי תלתא קראי, לכתוב תרתי ותד מינייהו לע יאכל, ותוך זמנו ידעינן ליה מק"ו דין למיסור הנאה דין למיסור אכילה, והך תרתי לפני זמנו ולאחר זמנו ומין לחלק, דזה מינו, דודאי דמיעטריך קרא באכילה למלקות, ולא ק"ל להזם"ח אלא לסברת הרמב"ם דמין לוקין על הנאה כמבואר בדבריו.

ב) **פסחים דף כ"ג ע"א** במוד"ה שאני וכו' תימה וכו'. לולי דבריהם היה נ"ל דמיעטריך קרא דלא יאכל למסור מני שיעור, וכמ"ש מהרלנ"ח סימן י"ח דקאי מנאכל ולא מאוכל, ומי לע כתיב לך הו"א דאתא למיסור הנאה. וכה"ג תירץ הזם"ח לעיל דף כ"ב ע"ב לקושית מהרש"ל גבי ערלה. ושו"ר דזה מינו, דל"ב מאי פריך לעיל גבי שרצים למזקיה לכתוב לע יאכל ולא בעי לכם, דילמא מיעטריך לחני שיעור. ומהתימה מהרב הגז' דלא הרגיש בזה. ושו"ר להרב ויאמר בועז שתירץ כן בקושית התוס' וייש"ב ההיא דשרצים. ע"ש.

והנה המש"ך בגמ' ד"ה ג"ה וכו' תירץ בקושית התוס' דלמזקיה מיעטריך לך להיתר סחורה. ע"ש. וק"ק דל"ב מאי פריך לעיל גבי תרומה למזקיה למה לי תרומתכם ובגזיר למה לי גזרו ובמדם קלירכם, דילמא מיעטריך להיתר סחורה. ויל"ר שיהיו דבריו אלה למנחת שמי מרת **זוהראיה** שנלב"ע ביום ג' לחודש **אב**, תנצב"ה אמן.

י"ז

דוד כהן דריהם. עי"ת הדיגת

כתובות דף ל' ע"א רש"י ד"ה נגיס פחים קור וחוס עכ"ל. ובב"מ דף ק"ו ע"ב פירש נגיס פחים קור הנופח וכו'. ע"ש. והוא היפך לפירושו דהכא שפירש דתרי מילי נינהו. וג"ל למרץ דהכא שפירש"י דתרי מילי נינהו קאי אמאי דאמרינן נגיס פחים בידי שמים, אבל התם שפירש דאחת מילתא היא קאי אמאי דאמרינן בידי אדם הם, ולכך הוצרך לפרש דאחת מילתא היא, משום דק"ל

מהיות דמ״ל מגטונינום לרבי וכו׳ שהוצ בתוד״ה הכל וכו׳ למיניה משמע דמוס בידי שמים, ואין ממרינן דחוס בידי מדם, לכך פירש דחדא מילתא היא. כנ״ל. מלא דשוב הקשה מלי ידי״ן ר׳ מאיר כהן הי״ו מהיות דע״ז דף ג׳ ע״ב שפירש תרי מילי ממאי דממרינן בידי מדם הס. לכן תירץ לי ידי״ן הנז׳ דהנה בב״ב דף קמ״ד ע״ב פירש״י ג שני פירושים, קור שהוא פא ומוקש, או קור וחוס. וא״כ אפשר דרש״י לפעמים מפרש חדא מילתא היא ולפעמים תרי מילי. עכ״ד נר״ו. [מ״ה: עיין בתפתחות כללים שבסוף ספר זכות יצחק הנד״מ מערכת ד׳ חות י״ת. אך מלשונו בב״מ נראה דמפרש פא לשון נפיחה, ולא כמו שפירש בב״ב לשון מוקש. וע״ל דג׳ פירושים יש לו לרש״י].

תוד״ה הכל מודים וכו׳ ונראה לרשב״ץ למרן דעל כרחך מפקא וכו׳ ומתני׳ קתני בא על בתו פטור עכ״ל. נראה דהיינו מ״ש רש״י ד״ה פטור מתשלומין כדתנן בתתני׳ גבי הבא על בתו פטור וכו׳, דהוק״ל לרש״י ז״ל קושית התוס׳ שהקשו על דבריו ומתרץ לה כתירוץ רשב״ץ. ועו״ש להרב יתר הבז שכ״כ.

ד״ה הכל בידי שמים וכו׳ דקרא כתיב בעובדי דרכיס וכו׳ עכ״ל. ק״ל דמ״כ מאי פריך בגמ׳ מפתיס, דילמא לא קאמר רב אדא בר אהבה דפתיס בידי שמים אלא גבי בעימין שהוא בדרך. ותירץ לי ידי״ן הנז׳ דלא פריך אלא מלשון, ופתיס נקט לה אגב.

ד״ה מיוס שחרב וכו׳ והתני ר״ח אע״פ שבטלו וכו׳ בזמן שביהמ״ק קיים וכו׳ עכ״ל. הקשה מהרש״א אמאי לא הקשו התוס׳ על הגמ׳ אמאי נקט מיוס שחרב ביהמ״ק, דהא אפילו קודס שחרב ביהמ״ק היה דין אונאת מיתות. ע״ש. וי״ל דהיינו טעמא משום דקודס היה לפעמים ע״י מיתת ב״ד ממש ולפעמים דוגמתס [וכמ״ש בתחילת דבריהס], לכך לא נקט לה משום דלא הוי מילתא דפסיקא, אבל מיוס שחרב לעולס לא הוי אלא דוגמתס.

ח״י

פרץ מאמו

אם יוצא ידי חובה בחצי שיעור מצה

נסתפק הרב ״יד המלך״ (חיבור על הרמב״ס מנכד הגאון הגל״ח) בפ״ו מהלכות חמץ ומצה במי שאין לו רק חצי שיעור מצה, האם יצא בזה משום

ג. שם הוא פירוש רשב״ם ואינו פירש״י. נסים מזגני ס״ט.

מצוה וחייב הוא לאכול מה שיש לו, אף דילמא כיון שאין בידו לעשות בשיעור כזית שלם הוי אנוס בקיום מצוה זו מ״ן לאכול גם החלי זית שיש לו, שכל חלי שיעור כמצות אכילת מצה כמאן דליתא דמי?

ראשונה הוא אומר כי ממה שפסק הרמב״ם שם בפסק ״מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל ט״ו שנאמר״ וכו׳, ולא פירש שיעור כזית בסוף ההלכה ״ומשאכל כזית יצא י״ח״, משמע שדעתו דבאכילת כזית שלם יצא ידי חובת מצוה גמורה, אבל בכל זאת אם אין לו כזית אזי המצוה עליו עכ״פ לאכול את מה שיש לו.

ולע״ד אין אנו יכולים לפאר דברי הרמב״ם כמשמעות הרב, כי אם הרמב״ם אומר לנו ״מצות עשה מן התורה״ וכו׳, הרי בודאי שרצוי להודיענו המצוה הגמורה של התורה ולא חלי המצוה, וזוהי הדרך הנכונה להגיד לנו תחלה רצון התורה בשלימות, אח״כ אם ירצה יבאר מהו הדין במי שאין בידו לקיים המצוה הגמורה, ולא בהיפך.

ואולם המעת יורה דרכו שלא התכוין הרמב״ם באומרו ״מצות עשה״ וכו׳ כלל לזה, ואינו מגיד לנו בכאן רק עיקר המצוה המפורשת בתורה ואח״כ הוא מפרט את פרטי המצוה שהיא בכזית וכיוצא. וזוהי דרכו דרך הקדם של הרמב״ם, רואה נא לשון רבינו בהלכות קרבן פסח (פ״ח הלכה ג׳ ג׳) תחלה פתח ״מצות עשה מן התורה״ וכו׳, ומסיים ״ואם לא אכל אלא כזית יצא י״ח״ וכו׳, ובדור הוא שכוונתו לומר שלכתחילה היה רואי שיאכל אדם כמ״ש בהלכה ג׳ אבל עכ״פ אם לא אכל רק כזית יצא י״ח. וזהו הגדר האחרון, ובזה זה לא סגי. וכך הם משמעות דברי הרמב״ם גבי מצה שלפנינו. והפלא שראיתי שגם שם רואה הרב לפרש כמו שפירש בכאן אע״פ שיצאנו לדחק גלוי.

והנה בקרבן פסח לא נמצא מפורש בגמ׳ שהמצוה בכזית. ועל דברי הרמב״ם ס״אם לא אכל אלא כזית יצא י״ח״ כותב מרן הכ״מ שכך דין פסח אכילה, ומביא את המשנה בפרק האשה (דף ל״ו ע״ב) ואפילו חבורה של אשה שאינם יכולים לאכול כזית אין שוחטין עליהם. ועיין בפ״ד ה״ג ובהכ״מ שם שהרמב״ם מפרש דבעינן שלא יהא בהם אפילו אחד שאינו יכול לאכול כזית אע״פ שרש״י לא פירש כן. ע״ש[ד]. ויותר היה לו למרן להביא

ד. ומאת האו״ם הדו״מ מוהרש״ך נר״ו שמעתי ליישב דהרמב״ם הכריחו שלא לפרש כפירש״י מחמת המשניות, וכיון שהרמב״ם עשאו מפרש כן שפיר יש להביא ראיה לדבריו מאותה משנה שנאמר בה להדיא שכל אלו אין שוחטין עליהם כשאינם יכולים לאכול, ולא כן מהך משניות דלא נשמע רק מדיוקא דדוקא כשיכולין לאכול שוחטין עליהם ולא כשאינם יכולין. ולכאורה י״ל עוד דלהכי מייתי מהך דאפילו הן מאה, דמינה נשמע דגם בדיעבד לא מהני אם אינם יכולים לאכול כזית, דהרי כתב הכ״מ בפ״ב דקרבן פסח

מאותה מצוה הקודמת ״והחולה והזקן שהן יכולין לאכול כזית״, וכן מאותה מצוה דלף פ״ט ״לעולם נמנין עליו עד שיהיה בו כזית לכל אחד ואחד״. ומיני יודע מה יענה רש״י בשאותם המצויות הנז׳, ואם אין קפידה על אכילת כזית מדוע עד שיהיה כזית לכל אחד ואחד, וכן בחולה וזקן מדוע יש קפידא בהם יותר מבריא, הלא אין שוחטין להם רק בחמורה. ועיין להרש״ם ולהרב יד דוד ז״ל. ועוד הדבר צריך תלמוד לענ״ד.

שוב ראיתי הרב יד המלך להוכיח שאין חיוב כזית בשלוש עשרה מתוך קושית התוס׳ בריש פרק המצניע ד״ה כגון שהא דבעי רבא מר״ן זרק כזית תרומה לבית טמא שהקשו וז״ל: מאי שנא כזית תרומה מאני זית, דהא בתרומה טמאה ליכא חלה עשה כדאוכח בפרק הערל דהאוכלה בטומאת עצמה אינו לוקה, ולעניין איסור הרי חצי זית ג״כ אסור, דהא קי״ל כריו״ח דאני שיעור אסור מן התורה. ע״ש. והרב כותב כי קושית זאת צריכה ביאור, דהלא כל טעמו דריו״ח דאני שיעור אסור מן התורה הוא משום דאז לאיטרופי לשיעור שלם לחיוב מלקות, וע״כ באיסור עשה דגם בשיעור שלם אין בו חיוב מלקות כלל ממילא לא שייך בו סברא זו דאז לאיטרופי, ומנ״ל להתוס׳ דאני שיעור אסור מן התורה באיסור עשה? הנה קושית זו לא הבנתי, דמה בכך אם אין באיסור עשה חיוב מלקות, הרי עכ״פ נוכל לומר שאני שיעור אסור משום דאז לאיטרופי, וכמו דבשיעור שלם אסור כמו כן באני שיעור אסור. ועוד מוסיף הרב לתמוה: ובפרט לפי סברת התוס׳ בריש פרק יום הכפורים לסברת אני לאיטרופי בעינן גם רבוי, לכל הגאמר באיסור חלב לרבות אני שיעור וגמיר מיניה כל איסורי לאוין, אבל באיסור עשה לא מצינו שום רבוי כלל, ומאיסור לאו אין בידינו לגמרו (הנה מדברי התוס׳ שם אין הכרח כ״כ. אך בתוס׳ יבמות מצאתי זה מבואר להדיא. ע״ש). ע״כ הוא מסיק בדעת התוס׳ דס״ל שכל עיקר שיעור כזית

ס״ג דסובר דבינו דמאי דקאני ריו״ח מתיר הוא רק בדיעבד, וע״כ מאי דקאני עלה ואפילו הן מאה וכו׳ אין שוחטין עליהם הוא אפילו בדיעבד לא מהני. וזה יתיישבו דברי רש״י דלא תקשי ליה מהנך מצויות, דמיירי לכתחילה קאני דצריך שיוכל כל אחד לאכול כזית, אבל בהאי דאפילו הן מאה דקאי גם לדיעבד לא ס״ל לרש״י דאפילו כשלא יוכל כל אחד מהם לאכול כזית לא מהני, ולכן פירש לעיכובא דקאני כשאין יכולין לאכול כזית אפילו אין כולן. ושו״ר בלבושי הרמב״ם לא יתכן לפרש מתני׳ לעיכובא, דהרי קי״ל שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו כשר, ועל כרחך לומר דמילתא בעלמא נפשה קאני ולא קאי אדריו״ח. אבל פירש״י יתיישב שפיר. ועיין להרב מלא הרועים ז״ל. ובעיקר פירוש רש״י שמעתי עוד מידי״ן הנ״ל דיש לפרש כוונתו ואין יכולים לאכול כזית אין כולם, היינו שלא נמצא בהם אין כולם אפילו אחד שיוכל לאכול כזית שלם. ויש הכרח לזה, שלפי המונח ״מאה״ וכולם אוכלים מקנת, קשה שכזית יתחלק אין מאה, הלא יהיה משהו למשהו ואין בו ממש. וצ״ע. ע״ה **בוגיד סעדון** ס״ט.

דבעינן בכל מכילת מיסור ז״ש רק במיסור לאו, שזה יש לנו לומר שכל עיקר מזהרת התורה מינה רק על מכילת כזית כשאם מכילת בני מדם, משמ״כ במזהרת התורה על קוס עשה אין לנו לומר שהוא דוקא בכזית, דמה נענה במיוד עשה כמו מכילת מצה וכדומה, והלא אם מדם הוא משטנים שאינו יכול למכול כזית, וכזית מצלו היא מכילה גסה, האם נאמר שלא יהיה נוהג בו מיוד עשה זו. ועוד המרין בשברות מלה. ע״ש. ותמיהני עליו מין הוא רוצה להניח ככה בדעת התוס׳ לפרק המניע, שהרי הם מדגישים ״להא קי״ל כריו״ח דאלי שיעור אשור מן התורה״. הרי שלדעתם גם מיסור עשה הוא נכנס בשוג מחלוקת ריו״ח ור״ל, וכל עיקר טעם המיסור באלי שיעור הוא רק משום לחוז לאינטרופי. והדברים נפלאים.

י״ט

אלטר מאזוג

אם מותר להאכיל קטן מצה בערב פסח

מור״ם בסימן תע״ו [ס״ב] המיר באינו יודע מה שמספרים בלילה. והוא מהרב תרומת הדשן סימן קכ״ה והביאו מרן בב״י שכתב לשון לאכיל לקטן בידים דבר איסור, מ״מ דבר שאינו מלא ביטול מצות עשה מותר. ע״ש. מיהו הרב אבני נזר ז״ל כתב דנראה לשא קי״ל הכי, דמרן בב״י בסימן רס״ט אחר שכתב דבביטול מצות עשה ספינן ליה בידים, סיים: ולדברי האומרים לשפילו איסור דרבנן לא ספינן להו אשבר וכו׳, דנראה דס״ל לשם מצות עשה ספינן ליה בידים כ״ש איסור דרבנן, אבל אי איסור דרבנן לא ספינן להו כ״ש ביטול מצות עשה, וא״כ לדידן דקי״ל בסימן שמ״ג לשפילו איסור דרבנן לא ספינן להו, גם מצה בערב פסח לא ספינן להו. ע״ש. ושולי דמטעם זה השמיטו מרן ז״ל בש״ע (אלא שאין זה מוכרח, עיין להשד״ח ז״ל בכללי פוסקים סימן י״ג אות ה׳ מה שהביא מחלוקת בזה. עש״ב. ועיין להרב המגיה ז״ל בחושב משפט ס״ח סימן ה׳ בד״ה ושגב שכתב דנקטי המחרונים שכל דין שהביאו בב״י אף להשמיטו בש״ע הלכה כן. ועיין לו עוד בחושב משפט יו״ד סימן ס׳ מ״ש עוד בזה. ע״ש. ול״ע). מיבעי דזה קשה על מור״ס ז״ל גופיה למלא הגיה בסימן שמ״ג בדין לשסור לספות לקטן שפילו איסור דדבריהם, ע״כ משמע לשאיל ומודה לדין זה, וא״כ אין פשק להתיר להאכיל המצה למינוקות, דנראה דומק לומר דלא ס״ל סברת מרן ז״ל הנז׳ לשם איסור דדבריהם אסור לספות כ״ש במצות עשה, דנראה דסברא פשוטה היא. ולכאורה נראה לומר דס״ל למור״ס ז״ל דכיון דאיסור אכילת מצה בערב פסח הוא

מדרבנן, וגם הוא משום מצות עשה, לכן יש להקל טפי. ומיהו מרן ז״ל ודאי לא ס״ל, דא״כ מאי מקשה התם גבי קידוש להסוברים דאיסור דרבנן לא ספינן להו בידים, הא י״ל כיון דטעימה קודם קידוש חינה חלא מדרבנן כמ״ש הרשב״א ז״ל סימן שכ״ג והביאו המג״א ז״ל סימן [רס״ט סק״א] וגם הוא משום מצות עשה דקידוש יש להקל, חלא ודאי דלא ס״ל למרן הכי. חלא דזה חינו, דהא הטעם דבמצות עשה ספינן להו משום דלא ילפינן חלא מצות לא תעשה ומצות עשה לא ילפינן מהתם כמבואר בב״י שם, וא״כ לדידן דקי״ל דאיסור דרבנן לא ספינן להו בידים, א״כ על כרחך דילפינן גם מצות עשה מלא תעשה, וא״כ מהיכ״ת להקל כשהאיסור דרבנן משום מצות עשה. אבל נראה לומר ויתיישב דין זה גם לדעת מרן ז״ל, דס״ל למור״ם דכיון דבמצות עשה אם ספינן להו בידים במחלוקת הוא שנוי, א״כ כשהוא מדרבנן משום מצות עשה יש להקל טפי, ועל דרך מ״ש מרן ז״ל שם להתיר להטעים לתינוק קודם קידוש גם להסוברים איסור דרבנן לא ספינן להו בידים, דכיון דיש סוברים דשרי אף לגדול לטעום קודם קידוש, יש להקל לקטנים. ע״ש. וא״כ אתי שפיר דין זה גם לדעת מרן ז״ל, דמה שלא כתב לייש גבי קידוש בדרך זה, היינו משום דרואה לייש גם להסוברים עלמן דס״ל דלא ספינן לקטנים איסור דרבנן, אבל לדידן אה״נ דיש להתיר בלא״ה. ולכאורה נראה לומר עוד לפמ״ש הב״ח ז״ל סימן רס״ט לייש הקושיא דאיך מטעימין לקטן קודם קידוש, דהתם מיירי בקטן שלא הגיע לחינוך דשרי. ע״ש. וא״כ י״ל דמור״ם ז״ל מיירי כשלא הגיע לחינוך, דכיון שאינו יודע מה שמפסיד ודאי דשכחי מיירי, דאל״ך היו מחנכים ומודיעים לומו. ואף מרן ז״ל י״ל דס״ל כן, חלא דגי״ל לפרש מה שאמרו מטעימין לקטן גם בשהגיע לחינוך. אינרא דמלשון מרן ז״ל בסימן שמ״ג ס״ק לא משמע הכי, שכתב: קטן חוכל נבילות אין ב״ד מצווין להפרישו וכו׳ ולהאכילו בידים אסור אפילו בבריס שאסורים מדברי סופרים. ע״ש. והנה מ״ש מתחילה קטן וכו׳, נראה ודאי דמיירי גם בקטן שלא הגיע לחינוך או בשלא הגיע לחינוך דוקא לית לומרים שהניח מור״ם ז״ל בהג״ה שם, ואפילו הכי מסיים להאכילו בידים אסור אפילו באיסור דדברי סופרים. גם הרב מחנית השקל ז״ל סימן רס״ט סק״ח הניח דברי הב״ח ז״ל הנ׳ וכתב שאין כן דעת רמ״א ז״ל לקמן בסימן שמ״ג. ע״ש. **אמנם** ראיתי להרב זכרון יוסף ז״ל סימן

ו׳ שהקשה על הטור והר״ן ופייעתם דס״ל דמותר להאכיל לקטן ביוה״כ, דהא קי״ל דלא ספינן להו בידים[ה]. וכתב לתלק דלא דמי תאכילת הקטנים ביוה״כ לעשה איסורי תורה,

---

ה. נ״ב: ספר זכרון יוסף אמ״א. ואני תמיה דהא מדברי הר״ן שהביא השע״ה (רפ״א מהלכות שביתת

דהתם שם מיסור וטומאה על התחיכה, משמ״ך מחכלי היתר ביוה״כ אין שם המיסור על התחיכה אלא מיסורא דקרקפתא דגברא שמצווה לענות נפשו, משמ״ך הקטנים שאינם מצווים לענות נפשם הו״ל המחכלים לגדייהו תחיכה דהיתרא. עש״ב. ולפ״ז אפ״ל דס״ל למור״ם ז״ל דהכא גבי מצה אין שם המיסור על התחיכה, שהרי היא בחמת תחיכה דהיתרא אלא דבערב פסח אסור דהוי כבועל ארוסתו, וגם משום דאין אומר בעבור זה וכו׳ וכריסו מלא ממצה והו״ל מיסורא דקרקפתא דגברא, וא״כ בקטן אלא הגיע לחינוך לדידיה הו״ל תחיכה דהיתרא, ודוקא בסימן שמ״ג אסר להאכיל אפילו בקטן אלא הגיע לחינוך משום דמיירי במיסור שעל תחיכה גופה כמו נבילות דאז אסור להאכיל משום דעכ״פ מאכילו תחיכה דעליה שם מיסור. ולפ״ז י״ל דגם הב״ח שהחיר בשלא הגיע לחינוך דוקא התם גבי טעימה קודם קידוש דהוי מיסורא דקרקפתא דגברא, אבל במיסור שעל תחיכה גופא מודה לאסור. ולפ״ז אפשר לייצב מה שתמה הרב מגני נדק ז״ל סימן רס״ט על דברי הב״ח ז״ל דהא הוא בסימן שמ״ג כתב בדעת הרמב״ם דכי אמרינן קטן אין ב״ד מצווין להפרישו היינו כשלא הגיע לחינוך, ס״כ משמע דלא אפשר להו בידים. וכי תימא דהיינו דוקא במיסורי תורה, ליתא, דהרי כתב הב״ח ז״ל שם דמ״ש הר״מ בפוף הלכות מאכלות אסורות מיירי בקטן שלא הגיע לחינוך, ושם כתב הרמב״ם להדיא דלהאכילו בידים אסור אפילו דברים שאסורים מדברי סופרים. ע״ש. ולפי האמור אתי שפיר, דהתם קאי במיסור שעל התחיכה גופה כגון מאכלות אסורות, ולהכי אסר להאכילו בידים. ודוק. זו״ר להרב פרי מגדים ז״ל בשאל מברהם סימן תע״ח סק״ז שכתב די״ל דמצות דרבנן עדיפי ממצות עשה, דהוה בלא תסור. ועיין ביו״ד סימן רל״ט דנשבע על דברי סופרים אין שבועה חלה. ע״ש. וכוונתו מבוארת ממה שהקשה הש״ך ז״ל שם בסק״כ על דברי מרן שכתב דנשבע לעבור על מצות לא תעשה אפילו היא דרבנן לא חלה שבועה, דהא בסימן רל״ח ס״ד פסק דנשבע לאכול פחות מכזית נבילה חייב בשבועה. ותירץ דדבר דרבנן חמיר טפי משום דיש בו לאו מיוחד בלא תסור, משמ״ך התני שיעור שאינו חלא מריבוית דכל. עש״ב. ומדברי מרן בב״י סימן רס״ט

עשור) מבואר יוצא דאכילה שאני דאי לא עבדי מסתכני. ע״ש שלא הקשה על הרמב״ם אלא במ״ש דרחיצה וסיכה אסורים מן התורה דהא אי מימנעי ליכא סכנה וכו׳. ואם כוונת הרב זכרון יוסף דאפשר להניח לפניהם והם אוכלים, גם זה ל״ק, דמ״מ אי לא אכלי יש סכנה בדבר, וא״כ גוף ההאכלה לתינוק מצוה יש בה להחיותו ממש ואין שום איסור בדבר. ואפילו מהרי״ל שאוסר ליגע באוכלין לתינוק ביוה״כ, היינו מחשש דילמא אתי למיכל מיניה, עיין להמ״א (סוס״י תרי״ב). **נאמ״ן ס״ט.**

מין לדמות תירוץ הס״ך ז״ל דהא מדברי מרן שם מבואר דלית ליה האי סברא, זה מינו, דהתם דוקא גבי שבועה משום דהאני שיעור לית ביה קרא מיוחד אלא מריבויא דכל, משמ״ך מצות עשה אף אם לית ביה נאו מ״מ י״ל דלא יהיה איסור דרבנן אף דלית ביה נאו דלא תסור עליך ממצות עשה דלית ביה קרא מיוחד. ומ״מ י״ל דמור״ס ז״ל כמ״ש הפמ״ג דאיסור דרבנן עדיף טפי, ולהכי התיר להאכיל המנה לקטנים. מיהו לאיתי להגאון חקרי לב ז״ל סימן שמ״ג סימן ס״ט שתמה על מרן ז״ל בב״י שהביא דין זה למנה מהרב תרומת הדשן בסתם, והרי לפמ״ש אינו בסימן רס״ט אין להתיר. ושם העיר גם על מור״ס ז״ל דמלאת השיב על דברי רבינו בב״י סימן רס״ט מוכח דמודה לדבריו, ומ״כ איך כתב דין זה דמנה בפה. ע״ש. ולפ״ז לא שייך תירוצנו הנ״ל לפי דברי הפמ״ג ז״ל. ומ״מ יש לישבו כפמ״ש לעיל. ונ״ל דיש להקל כיון דמרן ז״ל בב״י הביאו בסתם, משמע דס״ל הכי, כמו שכן דעת הרבה אחרונים ז״ל כמ״ש הרב המגיה בחוכב משפט ז״ל שזכרתי לעיל. וגם מעיקרא דמילתא יש לישב דין זה גם לדעת מרן ז״ל בסימן רס״ט כמ״ש בעניותין. וגם איסור זה דמנה בערב פסח הוא מדרבנן ומזלינן בספיקו להקל. כנ״ל. יה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת מו״ז החה״ש והכולל ר׳ **מנחם מאזוז נר אמימה** אשר נלב״ע ביום **כ״ד ניסן תשי״ג**, תנצב״ה אמן.

כ׳

בוגיד סעדון

טלטול המצות בערב פסח שחל להיות בשבת

הרב שלחנו של אברהם ז״ל בסימן תע״ח כתב דכיון דאסירי בהכילה מוקצין הס. והגס דבליל י״ד מותרים, מ״מ כיון שנדחו ביום הוו מוקצה. והא דקי״ל אין מוקצה לחני שבת, היינו דוקא בהדר אחזו, דלא כהרשב״ל בתשובה סימן מ׳ כמ״ש הוא בסימן ש״י, ושכן נראה מדברי המג״א בסימן תמ״ו בטלטול חמץ בשחל ערב פסח בשבת. ע״ש. ולא זכר ש״ר דהמג״א בסימן של״ח סק״ה הביא להדיא דברי מהרש״ל וחלק עליו דלא שרי אלא היכא דהדר אחזו. ע״ש. וכן משמע להדיא נמי מלשון הש״ע בסימן ש״י ס״ג שכתב: כל דבר שהיה לאוי וכו׳ וחזר ונתקן בו ביום חזר להיתרו וכו׳, ומלשון חזר להיתרו משמע דקודם שנתקן היה אסור, ועל כרחך דלא אמרינן אין מוקצה לחני שבת אלא בהדר אחזו. גם הט״ז בסימן ש״י סק״ג וביו״ד רס״י רס״ו ס״ל כהמג״א. ואף דמור״ס ביו״ד שם החיר לטלטל החזמל אחר המילה, (היינו דוקא להניעו, וכמ״ש המג״א שם. וע״ש להרב נקודות

הכסף ז״ל) [אפשר דהיינו דוקא להצניעו, וכמ״ש הרב נקודות הכסף ז״ל ביו״ד שם. ועיין מ״ש המג״א שם על דברי מור״ם[1]]. וכן נראה דעת המחרונים דבעינן הדר מחזו. ועיין להמ״ב בסימן ס״י אות ט״ו ולהכה״ח בסימן ס״ח אות ז׳. ע״ש. ועוד נראה לכיון דיש מהפוסקים דס״ל דגם בליל י״ד יש חיסור מכילת מצה (עיין להמג״א סימן תע״ח סק״ו ולהרב חק יעקב שם, ומכן הוא דעת הח״ת, וה״ד הכה״ח אות [כ״ב], ושיש חוסרים גם מר״ח), ע״כ גם לדעת רש״ל לא הויא מוכנת בין השמשות, ויש ספק ספיקא להחמיר, שמא כהחולקים על רש״ל, ואת״ל כסברת רש״ל שמא כהסוברים דגם בליל י״ד חסורה. ועיין להנודע״ת בי״ד סימן קס״ב שכתב דלא התיר מהרש״ל אלא בדבר שאורת כלי עליו אלא שמלאכתו לחיסור וכיוצא, אבל היכא דלא חזי עתה לשום דבר ואינו לא חוכל ולא כלי פשיטא דחסור, כמבואר בהך בעיא דיש חוקנה לחלי שבת אנקט דהדר מחזו. ע״ש. ונראה דהמנה מיקריא תורת חוכל עליה לענין זה אף דחסורה בחכילה, כיון דרחויה לחכילה היא, ודמיא לכלי שמלאכתו לחיסור דמיקרי תורת כלי עליו.

אלא דבעיקר דברי הנודע״ת תמיהה לי טובא, דלדבריו חמאי הוצרך רש״ל בחשובה שם לחסור טלטול הכלי שבו החול אף שהיה מוכן בין השמשות משום שזורקין עליו העדלה שהיא חוקנה כחבן, דהרי החול גופיה חוקנה הוא וחמר שנעשית חצותו לא חזי למידי ואין עליו לא תורת כלי ולא תורת חוכל, חלא על כרחך לומר דלדעת חברש״ל לא בעינן הדר מחזו כלל. ומה שחסר טלטול העדלה חע״ג דהיתה חותרת, שהרי זורקין חותה על החול, התם היינו טעמא דלא היתה ניכרת ולא הוכנה כלל בין השמשות, דלא התיר חברש״ל חלא היכא דהוכנו בין השמשות לצורך חיזו חצוה חו דבר חמר, חבל העדלה לא היתה ניכרת בעולם בין השמשות וגם לא הוכנה כלל והו״ל כגולד. ומע״ג דזורקין חותה על החול, היינו דוקא לצורך חצוה, ומחר שנעשית חצותה חין זה שום היתר, כיון דלא הוכנה. והמיחה חברנו״ת שם שנתקשה בזה. ועוד ק״ל על דבריו דחברש״ל שם הוכיח לסברתו חקושית התום׳ בחולין דף ט״ו ע״ב ד״ה כגון גבי חולה והבריח דחין חוקנה לחלי שבת חע״ג דלא הדר מחזו, ולדברי הנודע״ת חחי חקשו, הרי לא שרי התם חלא בהדר מחזו. ואף דס״ל דבית חורת חוכל חו כלי עליו לא בעינן הדר מחזו, זה רק חסברת בעלמא ולא חזכר בהך דבילה. חלא על כרחך לומר דס״ל דחחי דחמר הדר מחזו לחו דוקא ובכל ענין חין חוקנה לחלי שבת. וכן רחיתי בחשובת בית יעקב סימן ק״ב שהוכיח ג״כ כדברי חברש״ל חדברי התום׳ הנ״ל דעל כרחך דחחי

---

1. עיין בספר מגיד תשובה ח״ג חאו״ח (סימן ט״ז). וע״ע שם (סימן י״ז).

דנקט הדר מחזו למו דוקא, דלא כהט״ז רס״י רס״ו (וכפי הנראה דלא רחה לגוף תשובת מהרש״ל שכן הוכיח הוא עצמו). ע״ש. ועיין להרב מועד דוד בביאורו לספר עבודת הקדש להרשב״ץ שער ה׳ סימן ג׳ אות ט׳ [דף קכ״ז ע״ד] ולהמש״ך בחולין מ״ש לדחות רמיה זו. ע״ש.

מיהו מטעם אחר יש להתיר טלטול המנה, כיון דחזיא לקטנים כמ״ש מור״ם סימן תע״ח ס״ב. וכה״ג כתב בסימן תרי״ב דשרי ליגע בחוכלין ומשקין ביוה״כ וליתן לקטנים. והרב שלחנו של אברהם שם דחה לזה לכבר הוכיח הרב שער המלך מהך דריש פרק מפנין דקתני אבל לא את הטבל ומוקי לה בטבל דרבנן דמידי דחזי ליה למחר לא מקלי ליה לקטנים, דל״ב גם התם חזי לקטנים לדעת הרשב״ץ דמיסורא דרבנן ספינן ליה בידים. ע״ש. והוא בפ״ח מהלכות שביתת עשור. ומדבריו שם ירחה להדבר תלוי במחלוקת, דלדעת התוס׳ גם בכה״ג לא הוי מוקצה, והא קי״ל דבספיקא דרבנן לקולא. וע״ע לו בפ״ז מהלכות לולב הל״ה. ע״ש. ולעד״ן עוד לדוקא גבי טבל דסתמו עומד לתקן וגם מסתמא נמלא אתו דבר אחר מתוקן לכך לא מקלי ליה לקטנים להתכילם דבר דחזי למחר, אבל גבי מנה דלא מלי למיהב להו חמץ מסתמא דעתו עלה. ושו״ר להרב זרעו של אברהם בח״ב מערכת הע׳ אות מיסורין שחילק כה״ג ליישב הך דעירובין דף ל׳ דמערבין לגדול ביוה״כ משום דחזי לקטנים משום דלא מלי למיהב להו מידי אחריני. גם הביא בשם הרשב״ץ בחידושיו ליבמות שכתב לחלק עוד דהיכא דחזי גם לדידיה ומיסורא דיומא הוא דרביע עליה כיון דחזו לקטנים שרי, אבל גבי טבל מיסור חפצא הוא. ע״ש. ולפ״ז במנה דלאו מיסור חפצא הוא וגם לית ליה מידי אחריני למיהב להו יש להתיר שפיר בטלטול.

וראיתי למוה״ר בן פורת יוסף בח״ג מערכת מ׳ אות ג׳ שהקשה מדברי הרב שלחנו של אברהם דלא יהא אלא כדבר הראוי לבהמה חיה ועוף שפסק מרן בסימן ס״ח סכ״ז וכ״ט דמטלטלין אותו. ואין לומר דכיון דחזי לאדם לא מקלי ליה לבהמה, דהרי פסק הרמב״ם פכ״ה מהלכות שבת הט״ז דמטלטלין החרדל אף שהוא מיוחד לאדם כמ״ש הרב המגיד שם וכו׳. ע״ש. ולא זכיתי להד״ק, דהרי כתב הרב שלחנו של אברהם דמידי דחזי ליה לדידיה למחר לא מייחד ליה לקטנים, וכ״ש דלא מייחד ליה לבהמה חיה ועוף. ומהך דטבל נמי יש להוכיח כן. ומה שהביא ראיה מהך דחרדל, אחר המחילה רבה הוא תימה, דכבר תמה הרב המגיד על הרמב״ם בזה והניח בצ״ע. והכ״מ מייחד לפי דברי הר״ן דבאתרא דרגילי לגדל יונים שמאכלם החרדל קאי. ועל כרחך דר״ל דאז החרדל מיקרי עומד ליונים, כיון שהוא מאכלם. וא״כ מצוה להדיא דאי לאו דרגילי לגדל יונים או בשאר מאכלים אף דראוי לעופות, כיון דעומד לאכילת אדם לא מייחד ליה לבהמה חיה ועוף.

ועיין בחידושי הרשב״ץ שבת דף קכ״ח.

הן אמת דבעיקר הדבר דמה שעומד למכס מי מייחד ליה לבהמה חיה ועוף בחלוקת הוא שנוי. וכבר הזכירם הרב המגיד ז״ל שם. ומזה יש להעיר על הרב שלחנו של מברהם בנקיט בפשיטות דכיון דחזי ליה למחר לא מייחד ליה אפילו לקטנים, דהרי גם היכא דחזי לבהמה חיה ועוף לעת הדחק פוסקים דלא הוי מוקצה, וכ״ש בחזי לקטנים.

גם מ״ש הרב בן פורת יוסף בשם יש מי שאומר לנדד דלא התיר הרמב״ם בחרדל רק ביחדו, הוא קשה דמ״כ לא מקשה הרב המגיד כלום. ועוד דדומיא דחלב וכל הנך דמשיב שאינם רואיים רק לבהמה דלא נריך יחוד. ומ״ש לדחות זה דאין נראה כן מלשון הש״ע שלא הנריך יחוד רק בחבילי עצים וקש, לע״ד י״ל דבחבילי עצים וקש קמ״ל דמהני בהו יחוד אע״ג דעומדים להסקה, וכדמסיים אפילו הם גדולים הרבה, דר״ל דלא תימא כיון שהם גדולים לא מהני בהו יחוד, דהכי ס״ל לר״ם בשבת דף קכ״ח. וכן הוא מוכרח לע״ד, דאל״כ תקשי אתנא דמתני׳ דאסר בחרדל אמאי לא אשמעינן דשרי בהתקינו למאכל בהמה כדתני בחבילי עצים וקש.

איך שיהיה, הנה לדאתמן עלה דעת הרב שלחנו של מברהם להחמיר כדמסיים בסוף דבריו. ועיין להפמ״ג בשלל מברהם סימן תע״ו אות ח׳ שכתב דדוקא בשעת מצוה דקפיד עליה לגמרי בה ידי חובה ולא יהיב לה לקטנים או לעכו״ם יש לאסור, אבל בשאר מצות דמצי יהיב מינייהו לתרנגולים (וק״ק דפתח בעכו״ם וקטנים וסליק בתרנגולים) שרי בטלטול אם דעתו לכך. וכ״כ בסימן תמ״ד סוף אות ג׳ דאם יש לו עופות שרי בטלטול אם רוצה ליתן לעופות (ונראה דנקט כן שיועיל גם להסוברים דכי חזי לאדם לא מקני ליה לכלבים). וע״ע לו בסימן ש״ח אות יו״ד. והבע״ח פרשת לו כתב בפשיטות דבשאר מצות כיון דחזו לקטנים מותרים בטלטול. והכה״ח סימן ש״ח אות מ״ב הביא דברי הפמ״ג, ושוב הביא מהרב פתח הדביר שכתב דמדברי המרדכי משמע דגם שאר מצות הוו מוקצה, כיון דלא חזו לאותו שבת. והכה״ח חלק עליו, כיון דחזו לקטנים. ואפילו בשעת מצוה אם יש לו יותר ממה שנריך לאדר שרי. ע״ש. ונראה דמשמ״ל דמה שהנריך הפמ״ג דעתו לכך רק בעופות, אבל בקטנים מסתמא דעתו לכך. ול״י עוד בזה. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת ולעילוי נר״ן מר חמי מים נדיק תמיס ה״ר **מעתוק מאזוג** נ״ע שנלב״ע ביום **ששי ט׳ אדר א׳ תשי״ד** גנו של הרב המחבר ספר כסף רחמים על התהלים ולמנוחת כל הנפטרים אמן.

כ״א

(כְּצִיר) [מאיר׳] כהן צגייר. הדיגת יע״א

כתובות דף כ״ט ע״ב תוד״ה ומד וכו׳ חייבי כריתות מנ״ל וכו׳.

כתב המש״ך נפס מהרש״ך די״ל דהיינו טעמא דהולכך ר״ח לפרש דמהנערה חד דריש דהשתא ההוא קרא קמא מוקמינן ליה לחייבי מיתות. והמש״ך דחה דבריו דל״ב תקשי למסקנא דשיתא קראי כחייבי הא הוו תמניא, חד לחייבי מיתות, ושייתר חד. ואין לומר דבעי ג״ש מופנה משני נדדים, דהא הגמ׳ חד לג״ש קאמר. ע״ש. והקשה על דבריו מוה״ר כמוס הכהן נר״ו דהיכא היא מופנה משני נדדים, הרי היתור שבמוסג נערה הוא, ואין בעינן בתולה. ולעד״ן דאיכ״ל דנערה לתוסג מוקמינן לחייבי מיתות, ושייתר בתולה בפופתה, אס אינו ענין לגופיה תניהו ענין בתוסג. וזה למדתי מדברי העבוה״ל בפירש״י ד״ה וחד. וכן תירץ הוא נר״ו.

בא״ד ומ״ת וליתוק מולו תהיה לאשה וכו׳. כתב המש״ך דהר״ם בפ״ח מהלכות נערה דין ו׳ כתב אין רשויה לקיימה לא ישתנה שנאמר ולו תהיה לאשה, משמע דאף דיש להס קנס כמ״ש הרב, מ״מ מקרא זה למדנו לענין ניסואין. ועיין להכ״מ. ולפ״ז ניחא קושית התוס׳, דקרא מיעטריך לניסואין. ע״ש. וק״ל דהא ודאי עיקר קושית התוס׳ היא למה לי למיכתב ״תהיה״, דלל״כ הא מיעטריך לגופיה, ומ״כ אף דדרשינן מיניה לניסואין, הא הוה מצי למיכתב ולו לאשה ודרשינן אשה הרשויה לו. וכי תימא דמ״כ מאי מקשים התוס׳ למה לי ריבויא, הא היינו טועים מולו, י״ל דס״ל להתוס׳ דלא דרשינן לו אלא לענין ניסואין אבל לענין קנס לא, אבל תהיה דרשינן לה לענין קנס. ואף שכתב הכ״מ שהניח הרב דחייבי עשה בכלל אין רשויים לקיימו מדאמרינן הכא אינה בייהו חייבי עשה. ע״ש. וזה קאי על רשב״ם ושמעון התימני דדרשי מתהיה, אין מוכ״ל לכוונתו דגם הר״מ קדרים מתהיה, דפשוט הוא דאין כוונתו אלא להניח שחייבי עשה בכלל אין רשויים לקיימם, ולעולם מולו קדרים. ודייקא נמי דקאמר אשה הרשויה לו, ולא אשה הרשויה לקיימהו. שו״ר להעבוה״ל שכ״כ. ע״ש. ועוד דאף אם״ל דמתהיה קדרים, אכתי קשה דאמאי לא הניח ממתני׳ דלקמן דף ט״ל ע״א דקתני נמצא בא דבר ערוה וכו׳ אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הרשויה לו, דמה שנאמר בהר״מ נאמר בשנה. ועיין בתוס׳ לקמן מ׳ ע״א ד״ה ליתי וכו׳.

---

1. עיין לקמן חוברת ו׳ סימן ס״א.

עוד כתב הרב הנז': מבל קשה מאי קאמר הש"ס ולפפוקי וכו'. ע"ש. וגם ע"ז יש להקשות כנז' דלמאי לף תלה קושייתו בפשטע דשמעתא, דעל כרחך לחלק בין קנס לניזוקין, ללעין ניזוקין דרשינן ליה, דהף מאני דרשף ליה בהדיא, מבל לעניו קנס לף, דרבינהו קרא. ומ"ש למרן דלניזוקין לף מיעטריך קרא וכו'. ע"ש, עדיין קשה דבמתני' מאי מיבא למימר. דלזוהק לומר דלרווחא דמילתא נקט ליה. וגם מלשון הרב ז"ל נראה כן. ויה"ר שיהיו דבריו תלה למנוחת מר זקני ה"ר **שלום** בן **אהרן הכהן** שנלב"ע ביום **רביעי** כ"ד **שבט** ומרת זקנתי **רויחלה** בת **בסאעדי** לבית **כהן** שנלב"ע ביום **רביעי** ד' **כסליו** ותנצבה"ף.

כ"ב

יוסף בן ר' חיים הטראבלסי. הדיגת יע"א

פסחים דף **ב'** ע"א תוד"ה תור ליל"ד וכו' והטעם שהחמירו וכו' ולף בדילי מיניה וכו' עכ"ל. הקשה מוה"ר ויקרף משה ז"ל בשם שמעתי מקשים דהרי תרומה דמיף לזה לף בדילי מיבא מינה והו"ל להנריך בדיקה. ע"ש. ונ"ל לל"ק, דהרי כתבו התוס' ונזיר נמי מיסורף שרי למחרינף, ע"כ הוף הדין בתרומה למיסורף שרי למחרינף. [ע"ה: עדיין קשה ממאי לף הקשו התוס' מתרומה. ונ"ל דמדף מינייהו נקט. ועיין להרב ידי משה הנד"מ].

וראיתי להרב פרוכת המסך שהקשה דלמיבא דמען מקשים התוס', מי לריה"ג וכו' ומי לר"ש וכו' ומי לר"י וכו' כתב הרב לחמי תודה לתף דקי"ל כל הנשרפין תפרן מותר לוקף בדבר שמותר בכל שהוף, מבל דבר שאסור בכל שהוף גם תפרו תסור. וכתב עוד דחמן לר"י דבשריפה גם תפרו תסור כיון שאסור בכל שהוף וכו', ומ"כ מאי מקשים מערלה וכלאי הכרם, נימף שאני חמן דחמיר שאפרו תסור כיון שאסור בכל שהוף, לף כן ערלה וכלאי הכרם דמותרים בכל שהוף. ע"ש. ונ"ל למרן עפמ"ש מוה"ר הנ"ל דדבר שיש בו תומרף גורס לבני תדם להתרחק ממנו, ומ"כ חמן תדרבף מבד שאסור בכל שהוף וחמיר לף הי"ל לתכמים להנריך בדיקה.

ומה שמירן הרב הנז' כפמ"ש מהרש"ל בשבועות דכל שהוף ומלף כדרך הנאתו סוין, וכיון דכלאי הכרם תסירי שלף כדרך הנאתן תסירי בכל שהוף, ועדיה נילף בהיקש דכלאי הכרם כמ"ש רש"י ותוס' בריש תמורה. ע"ש, לפי דבריו ניחף מה שיש לדקדק עוד דמאי מקשים התוס', נימף דשאני חמן שאסור בכל שהוף. ולפי האמור מאי שפיר. מ"ש כפמ"ש הרב ויקרף משה וכנז'. (המשך יבף) [חוברת ג' סימן כ"ז].

מדור אגדה

פסח, הדת והלאומיות

בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל (מאמר חז"ל)

בצאת ישראל ממצרים, מבית-עבדים – זכה אז לא רק לגאולה גופנית וחמרית: גאולה משעבוד הקשה, לא רק לחירות לאומית, אלא גם לגאולה רוחנית, לחירות נפשית, וזה היה התכלית ליציאתם ממצרים. וכבר קודם יציאת ישראל ממצרים רמז הקב"ה למשה על זה באומרו: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים"... כלומר שע"י יציאתם ממצרים תהיה להם חירות הנפש ויכולים יהיו לעבוד את האלהים. הגאולה החמרית היוותה בסים נכון וכלי-קבלה להתורה הקדושה והרוחנית. אי אפשר היה שעם-ישראל יקבל את התורה בעוד שהוא משוקע בעבודתו הקשה והמפרכת – נשמה בריאה לא תהיה רק בגוף בריא, כי הדת והלאומיות, אצלנו עם-ישראל, לא שני דברים נפרדים הם ואין צריך לומר שאינם מתנגדים זה לזה, אדרבה! אצלנו, הרי הם קשורים, אחוזים ומשולבים זה בזה כשלהבת בגחלת! וזקוקים המה מאד זה לזה. הלאומיות, העצמאות מעול זרים, הרי היא אמצעי ראשון להשגת הרוחניות ולעילוי הנפש. ובלי דת אין גם לאומיות – לאומיות כשלעצמה הרי אינה לאומיות, חירות הגוף בלי חירות הנפש איננה חירות כלל! אל תקרי "חָרות" אלא חֵרות, שאין לך בן-חורין אלא מי שעוסק בתורה, דוקא מי שיש לו "חָרות" תורה, יש לו גם חרות, ואילו מי שאין לו "חָרות" גם חרות אין לו.

ויפה השמועה משם הגאון הרב משה אביגדור עמיאל זצ"ל (הוא היה רב ראשי ב"תל-אביב"). הוא היה נותן טעם לשבח על "ספירת-העומר", שאנו סופרים מחג הפסח ועד לחג שבועות, כי בעוד שהראשון הוא חג לאומי, הרי האחרון הוא חג דתי, יום מתן-תורה, וע"י הספירה אנו עושים חיבור וקשר בין שני החגים הללו להראות כי אין אנו מפרידים בין לאומיות לדת, וכי אצלנו האחד בלי השני לא יתכן. ואולי זוהי התופעה במדינת-ישראל שדוקא בימים אלה – בין פסח לשבועות – השיגה את עצמאותה, אשר בודאי מאת ההשגחה העליונה זכינו לה ב"ה, להראות לנו כי רק בשני עמודי-התוך אלה, הדת והלאומיות, תכון המדינה הישראלית, ושלא ככל הגוים

המבדילים בין הדת והלאומיות, ואשר אצלם אלה הם תרתי דסתרי, פוק חזי. כי דוקא עם-ישראל זכה לשמוע על הר סיני את הדיבור יוצא מפי הקב"ה: אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, אשר בדיבור זה חיבר ושילב הקב"ה ביחד את האלהות - "אנכי ה' אלהיך" - עם הלאומיות - "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" ובזה הראה לעם-ישראל את הדרך-חיים המיוחדת שעליו ללכת בה. חכמינו ז"ל במדרש אומרים: כשאמר הקב"ה אנכי ה' אלהיך וגו', אמר משה: ברוך שלא עשני גוי. - הכוונה: משה, גדול האומה ומנהיגה בחומר וברוח, ידע והכיר יפה את התועלה הרבה שבמיזוגם של שנים אלה, שהתבטאה בדיבור זה, ובהתרגשות קרא אז ברוך שלא עשני גוי, ככל הגוים המבדילים בין דת ללאומיות.

את רעיוננו האמור מבטאים רבותינו ז"ל - בנושא מאמרנו - במלים: בניסן נגאלו, ובניסן עתידין להגאל (כמובן, שח"ו אינני שולל את הפשט הפשוט שבדבריהם שהוא חזון על הגאולה העתידה לבוא, אך הדרשא תדרש), ציינו בדבריהם אלה את החידוש שבעם-ישראל, שע"י החירות הלאומית שהוא משיג, בה בעצמה הוא מגיע להתרוממות הנפש והרוח, כי "בניסן נגאלו" גאולה חמרית, שיצאו ממצרים, "ובניסן עתידין להגאל" בזכות ניסן בעצמו, בזכות יציאת מצרים היו עתידין אז להגאל הגאולה הרוחנית, שהיתה אח"ך בחדש סיון ע"י קבלת התורה, ואלולא קדמה הגאולה החמרית - יציאתם ממצרים - מי יודע אם היו יכולים לקבל את התורה הרוחנית, שעד היום היא, אכן, הודות לחירות הלאומית אז, זכה עם ישראל לקבל את התורה הנצחית, שעד היום והיום בכלל היא מפיצה אורה בעד האנושיות כולה.

(מאת פרץ מאמו)

*

ומאפילה לאור גדול (הגדה של פסח)

בהשקפה ראשונה נראה לכאורה כי מלות אלה נאמרו בבחינת כפל הענין במלות שונות, שכבר הן כלולות בהמלות הקודמות, משעבוד לגאולה מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב. ברם, נתעמק נא הפעם בתקופה העכשוית בה נמצאת מדינת ישראל בין מדינות העולם, בנוגע להמתיחות שבינה ובין מדינות ערב, והיא תתן לנו מושג מיוחד לביאור המלות המגוונות האלה "ומאפילה לאור גדול".

כידוע כי המתיחות בין מדינת ישראל למדינות ערב השתרעו הלוך והשתרע, המצב בגבולות ישראל הפך לשדה קרב, נקודות הַסְפָּר הפכו למחנות צבא, ואזרחי ישראל נהרגו ונטבחו ללא חמס. מרכז האו״מ ומדינות העולם נקטו עמדה חד צדדית לימין העולם הערבי למטרותיהן, מדיניות הפיום שוררת בעולם, עידוד התוקפן וריסון המתגונן כוחות הצדק נקברו וירדו פלאים ובמקומם הופעלו כוחות הזדון. אם נרצחו יהודים במעלה עקרבים כל העולם כאלו שותק, אין נזיפות ואין גנויים לרוצחים ולהורגים, ואם היהודים התגוננו ונלחמו ברוצחים קול הנזיפות מכל העברים, וקול הצדק הצבוע התנער מעפר ומכריז וצועק. ואם הוברר צדקת ישראל במועצות האו״מ תיכף הוטל וויטו.... המצפון האנושי נמכר בנזיד עדשים, חשכת לילה כסתה את מרכז האו״מ, וערפל ירד בבירות העולם. מדינות העולם הפכו למשחק, זאת היא האפילה הגדולה שהקיפה את העולם הדוגל בשם הצדק. ענן וערפל אפף את האנושיות והיא הולכת ומתערפלת, כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים. העולם היהודי נדהם לראות המצב האיום שנוצר בעולם הדימוקראטי המסוכן הזקוק לאור גדול שיופיע לפזר הענגים להאיר החשיכה, להגלות לעיני העמים את הצדק והמשפט.

תקופה דומה עברה על עם ישראל במצרים, מאות שנים השתלט העם המצרי על עמנו, והעבידו באכזריות איומה כמפורש בתורה: ״וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך״, וגם אז כל העולם נמצא בתענית הדיבור, ועיני האנושיות נתעוורו, ומנהיגי העולם הוכו בסנוורים ואין אף אחד במצרים או בכל העולם שנקף אצבע והרים קול על הפשע הנורא העובר על אומה שלימה המתנוונת בתוככי מצרים, קול הצדק והאמת נדמו כליל, אטמו אזני מלכי העולם משמוע את צעקת בני ישראל מן העבודה, ואפילה גדולה האפילה את מצרים ואת כל העולם.

קץ שם לחושך, הגיע יום שבו התפזרו הענגים ונפתחו העינים ואמרו מצרים: ״שלח את האנשים הטרם תדע כי אבדה מצרים״. האור חדר גם ללשכת הרודן המצרי והוא הכריז ואמר: ״ה׳ הצדיק ואני ועמי הרשעים״. עברה האפילה וידע הרשע את רשעתו, וקול הצדק הכה גלים בכל העולם: ״שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת״. זאת היא האפילה שעליה אנו מודים ומקלסים למי שעשה נסים לאבותינו שהוציאנו ״מאפילה לאור גדול״, האפילה שהחשיכה את עיני העמים תמה והבקיע אור גדול ויצאו ישראל ממצרים ביד רמה.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. אנו מאמינים שגם האפילה השוררת היום בקרב עמי תבל לא תתמהמה עוד, ובקרוב יפוזרו ענני החושך ופני העולם יעטפו אורה, ובמרכז האו"מ ובבירות העולם יגיה אור הצדק והאמת, ויושם קץ לתככים ולמזמות, ועוד הפעם נודה לשוכן בציון שהוציאנו מאפילה לאור גדול ונאמר לפניו הללויה.

"השושנה"

רשומה

אהיה בטל לישראל יפרח בשושנה ויך שרשיו כלבנון (הושע י"ד ו')

ירחון רבני תורני להלכה ואגדה. ולכל עניני היהדות. יוצא לאור ע"י
לקבוצת תלמידי ישיבות אור תורה רתבב"ן, חארה כבירה גרבה
(טוניס) בתמיכתה המיוחדת של קופת אור תורה הנז'. ובסיוע
המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה שע"י הסוה"י לא"י;

אייר תשי"ד — שנה א' חוברת ג'

המחיר לשנה 500 פרנקים. מחיר הגליון 50 פרנקים.
וחוץ למדינת צרפת לערך שני דולרים.
ההדפסה 200 פרנקים לכל עמוד.
המביא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות.
השולח לנו ספר יקבל את ירחוינו תמורתו.

הכתובת.

R. Boguid Saadon

Hara Kebira DJERBA (Tuunişie)

בדפוס סידאן כהן צבאן חדאד חי"ו

כ"ג

הרב משה מימון (רב לספרדים ועדות המזרח). עיר יזרעאל עפולה (ישראל)

ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות

רש"י ז"ל פרשת מקץ [מ"ב ב'] על פסוק רדו שמה ושברו לנו משם כתב: ולע אמר לכו שמה, רמז לרד"ו שניס שנשתעבדו במצרים. ע"ש. וכתב עליו הרמ"ס ז"ל: ולע שמעתי פירושו, כי כל ההולך ממרן כנען למרן מצרים יקרא יורד, וממרן מצרים למרן כנען יקרא עולה, שמרן כנען גבוהה מכל המרנות. ועוד גבי וירדו שמי יוסף לכתיב בתריה ולע כתיב וילכו שמי מיכע למימר. ע"ש.

וראיתי להרב מות היא לעולם ז"ל מערכת ע' מות טו"ב שהרבה לתמוה על דברי הרמ"ס שלה, והקשה עליו דמה יענה בשילך קרא לכתיב בהוא עניינע ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה, לפי דבריו היה לו לומר ונקומה ונרדה, וכמ"ש שם אם אם יבך משלח וכו' נרדה ונשברה לך אוכל. ועל הכל זהו שקשה לכפי דבריו דדוקא נקט רדו משום שע"י גבוהה מכל המרנות, ע"כ אמי טרח תלמודע בקידושין דף ס"ט ע"ב להביא ראיה להך דע"י גבוהה מכל המרנות ממ"ש בניניים בי ה' משר העלה וכו', טפי הו"ל להביא מהאי קרא דכתיב בשוריתע תורה שלמה רדו שמה דמינה שמעינן דע"י גבוהה מכל המרנות וכמ"ש הרב. ואם הרב הוה דייק בלישניה לומר שארץ כנען גבוהה מארץ מצרים לע היה כ"כ מן הקושי, דהש"ס רוצה להביא דע"י גבוהה מכל המרנות, אך לפי דברי הרמ"ס שאמר שע"י גבוהה מכל המרנות שפיר הוה מצי למתוי מיניה. וכעת נ"ע. עכ"ל.

ונראה לע"ד לל"ק על הרמ"ס ז"ל כלל, ומדרבע קשה להרב מות היא לעולם, דלדעתו תקשי בדברי יהודה עצמו למה פעם אמר נרדה ופעם אמר נלכה, ומה לו עם הרמ"ס בזה. ואם ניתע ליהודה לע היה מדקדק בזה ולע היתה לו שום כוונה, ע"כ מנ"ל לרש"י גבי יעקב אבינו שאמר רדו שמה לרמוז על רד"ו שניס וכו', אימע לע היה מדקדק בדבריו? ועוד ק"ל דלמה לע הקשה על הרמ"ס לפי דבריו מקרא שלפני זה ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם, דהי"ל למימר ואתם עלו הביאו וכו'. ועוד דתקשי ליה גם לשיטת רש"י דמה ילרוש בהך דויאמר יהודה וכו' נרדה ונשברה וכו', וכמו

שהקשה הרמ״ס מקרע דוירדו מחי יוסף וכו׳. ופשוט הוא לעל הרמ״ס ל״ק, דתפס קרע קמא. וק״ל.

ולדידי נלע״ד בעיקר כוונת הרמ״ס ז״ל שמין כוונתו לומר דשאה מלא ירידה לשפוקי מהליכה, אלא דמשמע הוא לומר לשון הליכה, שכן אדם הולך ממקום למקום. ומה שאמר הכמוד לשון ירידה, משום שכשן נופל לשון ירידה, לע״י גבוהה מכל ההרגות, ולעולם בע״ם יעקב לשניו רדו שמה לא היה שום כוונה בזה. ומ״ש הרמ״ס בלשונו דארץ כנען גבוהה מכל ההרגות, קושטע דמילתא נקט לפי מסקנת הש״ס בקידושין לע״י גבוהה וכו׳, וקא מקשה על רש״י משום לע״י גבוהה מכל ההרגות וגם מגריס בכלל, לכך אמר יעקב רדו.

ואחר כתבי זה רשיתי למהר״י בונשן בספר מהלי יעקב בסנהדרין דף פ״ז הגיהו הרב חות היא לעולם הנ״ל שכתב על דברי הש״ס הנ״ל בשם שמעתי מקשים לחמי לא מייתי לע״י גבוהה מכל ההרגות מקרא שכתוב בתורה מהרו ועלו אל אבי וכו׳ וכמ״ש רש״י שם, ותירץ דאי מקרא דמהרו ועלו אל אבי ליכא רשיה אלא ע״י גבוהה מארץ מגריס, דבה משתעי קרא, אבל ע״י גבוהה מכל ההרגות מנ״ל, לכך מייתי מקרא דנפילים דמפורש בו אשר העלה אתכם וכו׳ ומכל ההרגות. ומ״ש רש״י בקרא דמהרו וכו׳ ע״י גבוהה מכל ההרגות, משום דקושטע הכי הוא. ע״ש. הרמת לדעת שיש תנא דמסייע לן בתירוץ הנ״ל לקושית הרב חות היא לעולם על הרמ״ס ז״ל, ותהלות לאל. ויעמ״ש מש״ה.

כ״ד

הרב שושן מאגוז. בעי״ת תסתור

הרב תקת הפסק ז״ל בסימן תס״ז חות ס׳ כתב להמיר הכלי שנתבשל בו תבשיל ונמלאת בו חטה שאינה בקושה דקי״ל לחטה לשורה מספיקא לחורייתא והתבשיל מותר מספק דרבנן, דכיון שהכלי לא נאסר מהחטה אלא מהתבשיל לא שייך לאסור הכלי שבלע ממנו, ואת״ל דחייסינן שמא נגעה החטה בכלי ונאסר הכלי מגוף החטה, כמ״ש הט״ז סקי״ז דכף שהגיסו בה קדירה שיש בה החטה דחייסינן שמא לא נגעה הכף בחטה, ולכך מסרינן נגע הכף בחטה ונאסר ממנו וכו׳, וכה״ג מצינו ביו״ד סימן ק״ה דקערות של בשר שהולמו ביורה חולבת דיש חוסרים משום שהקערות נוגעות במחבת, מ״מ כיון שהתבשיל והכלי לא בלעו טעם החטה והתרנו התבשיל לא נאסר הכלי. ע״ש. ולעד״ן דבלאו הכי לא דמי לדברי הט״ז, דהתם מטוהר בדברי מרן הב״י דמיירי שנתבקעה החטה וליכא רק ספק אחד שמא לא נגעה הכף בחטה, ולכך מסרינן

הכף, דספיקא דאורייתא לחומרא, אבל הכא אית"ל דיש לחוש שנגעה החטה בכלי אינה ס"ס שמא לא נגעה בכלי, ואת"ל נגעה שמא לא נתבקעה. וכהאי ספק ספיקא כתב הפמ"ג בפתיחה לסדרים סק"ג א.

ובעיקר הוכחת הט"ז מהיות לסימן ל"ה, לאחר המחילה רבה יש לדחות, דמה שאסרו שם היינו דוקא בשניהן ב"י, אבל אם אחד אינו ב"י מותר כמבואר בדברי הטור שם, ולדברי הט"ז הו"ל לאסור אותו שאינו ב"י שנגע בחומו ב"י. והטעם דלא אסרו אלא בשניהן ב"י מבואר בדברי מרן הב"י שם בשם הגהות ש"ד דב"י לא קאלט רק טעם אינו ב"י. ע"ש. ויה"ר שיהיו דבריו אלה למנוחת או"א נ"ע.

א. ובפרט למ"ש הט"ז שם דאין לומר כאן נמלא וכאן היה, דדרך הכף לנגוע בכל מה שבקדירה ע"י שמגיסין בה. ע"ש. וא"כ אפשר לנו שפיר לחיל אחד. ולכאורה זה מוכרח, דאל"כ יש להתיר מספק ספיקא, דשמא לא נגעה הכף בחטה ושמא יש שאיש בגליעת הכף היתר נגד החטה לאינו אלא ספק כמבואר בלשון הט"ז. ואף דמ"מ מדרבנן במשהו, מ"מ הו"ל ס"ס בדאורייתא וספק אד דרבנן דברי כמ"ש הפוסקים. אלא ודאי דמשיב ליה הט"ז כאלו נגעה בודאי, ולא כן נמי הכלי שהוא רחב לשפשר אלא היתה החטה רק בשמלא ולא נגעה בדופני הכלי אפילו ע"י הגסה. וצ"ע עוד. וע"ש להרב חקת הפסח שדייק מא"ז מדברי ה"ר מנוח ומדברי הטור בשם רמב"ן שאסרו התבשיל והכלים היכא דנתבקעה, דמשמע דאם לא נתבקעה שהתבשיל מותר גם הכלים מותרים. ע"ש. ומפי הו"ל להביא מנדון הט"ז גופיה בשם הרוקח שאסר הכף שכתב הב"י דנתבקעה מירי, משמע דאלא נתבקעה גם הכף מותרת. ומ"ש הרב חקת הפסח דמ"מ כיון שהתבשיל והכלי לא בלעו טעם החטה והתרנו התבשיל וכו', הוא תימה, לדברי הט"ז יש לחוש שהכלי בלע טעם החטה שנגעה בו ממש ולא יש בגליעת שבכלי שאיש נגדה כמו גבי כף שכתב הט"ז דאף לדעתין איסור משערינן נגד כל הכף אינו רק מלא תומרא אבל לבטל האיסור צריך לבלוע שאיש נגד החטה ושמא לא בלעה, וה"נ כן. ואף שיש לחלק בין בליעת הכף שהוא קטן לכלי שהוא גדול, מ"מ אין זה ברור. ועוד דהו"ל לבאר זה.

ובעיקר דברי הט"ז לאחר המחילה רבה ל"ע, דלדבריו גם בשאר איסורין שנתבטל האיסור בשאיש יש לאסור הכלי והכף שמא נגעו באיסור עצמו, וזאת לא שמענו, ודאי כשם שבולע הכלי מהאיסור כן בולע מהיתר, וכשם שפליטתו מתבטלת בתבשיל שיש שאיש כמו כן פליטתו לתוך הכלי מתבטלת, דמשמע בולע בשוה מכל התבשיל, דאל"כ ניחוש גם בתבשיל עצמו במקומות שנגד האיסור שמא בלעו מהאיסור יותר. ועיין להרב מוות יאיר סימן ק"ז והביא דבריו הרב ערך השלחן רס"י ל"ת שחקר כה"ג בעיקר ביטול שאיש דשמא לא נתערב יפה. ועיין להמש"ז בסימן זה שהעיר ג"כ בזה על הט"ז. ע"ה בוגיד סעדון הי"ו.

ב. ומיהך שאינו ב"י לא מיתסר מחמת ב"י, דהוו ג' בר נ"ט, הבשר בקערות וקערות בשיס ושיס בתבשיל, כמ"ש הב"י שם, אבל כשהם ב"י פלטו שיהם לתוך השיס ונתסר ותוזר ותוסר שיהם כמ"ש הב"י לעיל בשם סה"ת בטעם שני. ומ"ש בטעם קמא שהקערות נוגעות בתבשיל, על כרחך דלרווחא דמילתא כ"כ, דאל"כ הו"ל לאסור גם כשאחד אינו ב"י. ועיין להרב חקת הפסח גופיה שם שהעיר בזה ג"כ על הט"ז

כ״ה

שלום בלא״א ר׳ שושן מאגוז. תסתור יע״א

ברכות דף ל״ה ע״א גמ׳ אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה״ז וכו׳. יל״ד למאי הוסיף רב יהודה אמר שמואל על הברייתא לעיל דקתני כל הנהנה וכו׳ מעל. ומפ״ל דרב יהודה אמר שמואל בא לבאר דברי הברייתא, דלא מצינו מעילה אלא בהנה מן ההקדש, ולכך אמר דגם מי שנהנה מן העוה״ז בלא ברכה כאלו נהנה מקדשי שמים, דמשיב להקדש, ולכך יתכן לומר מעל, והביא ראיה מדכתיב לה׳ הארץ ומלואה וכו׳. ועיין לרש״י ד״ה מעל ולהגל״ח ז״ל.

דף ל״ח ע״ב במוד״ה והלכתא וכו׳ ובירושלמי מפרש טעמא כדי שלא לערב המותיות וכו׳. לפ״ז יש לייסד מה שהקשה הרשב״א ז״ל הביא דבריו הגל״ח ז״ל בד״ה ובזה דאף שנא מברכת בפה״ג אלא מברכינן הבורא. ע״ש. ולפי דברי הירושלמי אתי שפיר, לגבי ברכת בפה״ג ליכא עירוב מותיות וכמבואר. [עיין בזה במוספי הרא״ש ז״ל].

כ״ו

מוריש בן מסעוד עלוש. טאטאוין יע״א

א) **צדקה.** כתב מרן בי״ד סימן רנ״ז ס״ג עניי ביתו (כגון בניו ובנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם או אחיו ואחיותיו ושאר קרוביו) קודמין לעניי עירו, ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת, ועניי ארץ ישראל קודמין לעניי חוצה לארץ. וזה אפ״ל כוונת הכתוב [דברים ט״ו י״א] פתוח תפתח את ידך לאחיך לעניך ולאביונך בארצך, ירצה שהכתוב בא ללמד סדר הקדמת מצות הצדקה כנז׳ ואמר פתוח תפתח את ידך לאחיך, דהיינו עניי ביתך, ואח״כ לעניך, דהיינו עניי עירך שקודמין לעניי עיר אחרת, ולאביונך בארצך, שעניי ע״י קודמין לעניי חו״ל וכנז׳.

(ודבריו צמו בקלרה. ועל כרחך לכוונתו כמ״ש) כדברי הרב הכותב, ופפריו״ן. ושו״ר להרב הנז׳ בספר ערך השלחן יו״ד סימן ל״ג אות י״ח שפיאר כל זה בתורת לחמות דברי הט״ז. וע״ש להט״ז סימן ל״ה סק״ט שכתב להדיא דגם לטעם דנוגעות במחצת שרי כשאחד מינו ג״י, כיון דעדיין היתר הוא. וע״ש להמש״ך. וגראה שזה דעת מהר״ם מלובלין בחולין דף ק״ג במוד״ה הלכתא בסו״ד, ול״ק מה שהקשה עליו הרב ערך השלחן שם. וע״ע להט״ז בסימן ל״ד סק״ו ולהמש״ך שם. ול״י עוד. הנ״ל.

ב) **שבת.** מקר הרב לחם לפי הטף מערכת ס׳ אות ד׳ דשבת אינו אומרים שבת שלום מבורך, ובמועד אין אומרים אלא מועד טוב מבורך או יו״ט מבורך ואין מזכירין שלום. וגלע״ד לחת טעם כפמ״ס הרב שלום דוד מערכת ס׳ דמזל שבתאי שכנגד יום השבת מורה על המבלות ובהיות שישראל אינם תחת המזל מולכים ושותים ושמחים ביום השבת, להורות שהם חלק השי״ת ואינם מקפידים על הורחת המזל, ולכך אומרים שבת שלום, שאלום יהיה לנו אף שאנו מתענגים ושמחים הפך הורחת המזל, כי חלק ה׳ עמו וכו׳. ובזה אפ״ל כוונת הכתוב [בראשית כ״ח כ״א] ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה׳ לי לאלהים, כי ושבתי אותיות שבתי ואותיות שבת, ויו״ד וא״ו שמות, לומר שבשבת שהוא מזל שבתאי שמורה על העבדות ואני אמת, אפ״ה בשלום אלך אל בית אבי, יען כי והיה ה׳ לי לאלהים, שאנו חלק ה׳ ולא תחת המזל. וידי״ן החה״ס ר׳ מעתוק מאגוז הי״ו פירש כפמ״ס דע״י שמירת שבת יבא הגואל. וזהו ושבתי אותיות שבת, שעל ידה אזכה שאשוב בשלום לבית אבי, היא ג״י ובית המקדש. עכ״ד נר״ו. ג״נ כפמ״ס [כתובות דף ק״ע״ב] הדר בחו״ל דומה כמי שאין לו אלוה והדר בא״י וכו׳. [ובסה״ק על ההגדה פירשתי עוד בזה]. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת אחי **מרידך** בר עטירלה ואמותי **זהירה** בת עטירלה וזקנתי **רות** בת גְּאלִיה בכלל כל נפטרי ישראל אמן.

כ״ז

יוסף בן ר׳ חיים הטראבלסי. הדיגת יע״א

פסחים דף ב׳ ע״א רש״י ד״ה אור לי״ד גרסינן עכ״ל. אפ״ל דבא לאפוקי דלא תימא דגרסינן לי״ד אור, דאז קשה ממאי לא קתני לי״ד ליל, לכן כתב דגרסינן אור לי״ד, ולכך לא נקט ליל, שלא תהיה תחלת המסכתא בשם ההעדר כמ״ש הרמב״ם, או משום פתא דבריך ימיר וכמ״ש הרז״ה, הובאו דבריהם להרב פרוכת המסך נר״ו.

תוד״ה אור וכו׳ וקשה לר״י כיון דצריך ביטול וכו׳ עכ״ל. לולי דבריהם היה נ״ל לומר דס״ל לרש״י ז״ל כמ״ש הכלבו לחמץ ידוע לא מהני בו ביטול, ולכך תקנו בדיקה משום חמץ ידוע דצריך לבערו ומגב תקנו לבדוק הכל (עיין זה להרב אור חדש ז״ל בחשנה אות כ״ה בשם המג״ם שכ״כ. וע״ע לו בפירש״י).

ועפ״ז אתי שפיר מה שהקשה הרב זרעו של אברהם ז״ל על פירש״י שאומר דברי עצמו, דהכא פירש שבדיקת חמץ לתוריית אלא יעבור בב״י וב״י, ולקמן גבי חובת הדר פירש שהיא מדרבנן. ע״ש. ולהאמור אתי שפיר, דהכא אירי בחמץ ידוע, ולכך פירש דעובר עליו בב״י

(ולפ״ז אין הכרח דמיירי בחמץ ידוע, ומ״ל לרש״י למשמעינן דלפעמים יש חיוב דאורייתא), ולקמן מיירי בחמץ שאינו ידוע, ולכך פירש שהוא מדרבנן (דמי מדאורייתא פשיטא דעל המשכיר לבדוק כמ״ש מהרש״ל שם בפירש״י). ועוי״ל דס״ל לרש״י דמומר הספיקות מדבריהם, ודין הכא ודין לקמן מיירי בחמץ שאינו ידוע, ולכך חשיב ליה לקמן מדרבנן, כיון דספק הוא, ומ״מ ספק דאורייתא הוא, שלא יעבור בב״י ובב״י כמ״ש הכא.

בא״ד וזיר נמי וכו׳. רמיתי להרב לשון למודים שפירש בכוונתם דק״ל דחמאי נזיר חמרינן שמור וכו׳ ובשאר מיסורים לא. ע״ש. וג״ל דהא ל״ק, דיש לדחות דמה לשאר מיסורים דחמירי שמסורים בהנאה ולכך לא הוצרכו לומר כן, דמילי לחית ביה חומרא מתרחקי מיניה מינאי וכמ״ש מוה״ר ויקרא משה, לא כן נזיר דמותר בהנאה. כנ״ל.

ע״ב גמ׳ וכי היכן מצינו יוס שמקנתו אסור בעשיית מלאכה וכו׳. דקדק מוה״ר ידי משה נר״ו דהול״ל היכן מצינו יוס שמקנתו אסור ומקנתו מותר. וג״ל ליישב דמי אמר הכי הו״א דבשאר ימים יוס שמקנתו מותר ומקנתו אסור לענין הספד ותענית. ועיין להמש״ך ז״ל.

כ״ח

יצחק חורי

ספירת העומר בזמן הזה דאורייתא או דרבנן

הנה מרן ז״ל בסימן תפ״ט ס״ח כתב דאם הוא מסופק אם לילג יום אחד ולא ספר יספור בשאר ימים בברכה. ע״ש. ולכאורה מזה משמע דס״ל דספירת העומר בזמן הזה דאורייתא, דאל״כ מיך מברך מספק, הא ק״ל ספק ברכות להקל, אלא על כרחך לומר דספירת העומר בזמן הזה דאורייתא, ולכך סופר בשאר ימים בברכה, דספק דאורייתא לחומרא. ומע״ג דהברכה מדרבנן, דברכות אינם מעכבות, מ״מ כיון דעיקר המצוה דאורייתא הברכה נגררת אחריה, כדמצינו גבי ק״ש בסימן ס״ז בספק קרע ק״ש דחוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה. ע״ש. מע״ג דברכות דרבנן. וכבר נתבאר כל זה בפוסקים. ועיין להכנה״ג בהגהב״י והרב ערך השלחן ז״ל. ומינה לספירה אם נאמר שהיא דאורייתא. וכן רמיתי להרב תרומת הדשן ז״ל סימן ל״ז שמשם מקור דין זה למרן ז״ל והביא דבריו בב״י לטעם דחוזר ומברך משום דרמצ״ה סובר דספירת העומר בזמן הזה דאורייתא וספיקו להחמיר. ע״ש. תולס לפי דברי המש״ל בפ״ד מהלכות ברכות שכתב דלא מצרינן ספיקא דרבנן לקולא אלא היכא שנעשה שוס דבר ממתירו ואין אנו יודעים אם

נעשה בזמן המתירו או בדבר המתירו, אבל אם אנו מסתפקים אם מעיקרא נעשה דבר המתירו, בכה״ג לא מזלינן לקולא. ע״ש, אין הוכחה מדברי מרן דס״ל דספירת העומר בזמן הזה לתורייתא, די״ל שהיא מדרבנן ופפ״ה מברך בשאר ימים משום דמספק״ל מעיקרא אם בירך או לא, דבכה״ג מזלינן לחומרא. ומו״ר ועט״ר החו״ס הדו״מ מוהרש״מ נר״ו אמר לתין ענין דברי המש״ל לכאן, דהתם כיון דלא ידעינן אם נעשה דבר המתירו אמרינן חוקי לחזקתיה שלא עשה ויוצא מזה תומרא דאסור לילך בשבת חוץ לתחום, משא״ך הכא כי מזלינן לחומרא ואמרינן דסופר שאר ימים בברכה לריכים לומר שפר ולא דילג, ולזה אין סברא וטעם לומר כן, דלדברא יש לנו לומר חוקי לחזקתיה שלא נעשה דבר ולא ספר. עכד״ק נר״ו.

מיהו בעיקר דברי המש״ל ז״ל ק״ל טובא מהרמב״ם בפ״ד מהלכות ברכות ה״ב וז״ל: מי שנסתפק לו אם בירך המוציא אינו חוזר ומברך, מפני שאינה מן התורה. עכ״ל. ואם איתא לחילוק המש״ל אמאי אינו חוזר ומברך, דהא מספק״ל בעיקר הדין אם בירך או לא. וכן קשה מדברי מרן בסימן קפ״ד ס״ד שפסק לאם אכל ואינו יודע אם בירך בהמ״ז לגריך לברך מספק משום שהיא מן התורה, ואמאי אילטריך לזה, תפילו את״ל שהיא מדרבנן מ״מ לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, כיון דהספק בעיקר הדין.

וראיתי להרב שער המלך בהלכות מקוואות שהקשה על דברי המש״ל מהא דברכות דף כ״ו דאי מספק״ל אי קרא ק״ש או לא למינו חוזר, מ״ט, ק״ש דרבנן, והא הכא הספק בעיקר הדין אם קיים המלוה או לא. וכתב לחלק בין ספק ביטול המלוה דרבנן לספק איסור והלכך היקלו וכו׳. ע״ש. ולפ״ז ניחא גם קושייתנו מדברי הרמב״ם ומרן, דהתם אינו ענין ספק איסור. אלא דלפי חילוק זה קשה וגם נקשה הוכחתנו מדברי מרן דספירה בזמן הזה לתורייתא, לא כתב המש״ל דהיכא דמסופקים בעיקר הדין מזלינן לחומרא אלא באיסור דרבנן ולא בספירה שהיא ביטול מלוה וכנ״ל. ומפי החס״ם והכולל כמה״ל ר׳ נפים כהן הי״ו שמעתי לחלק שלא כתב המש״ל אלא גבי ספיקא דרבנן ולא לענין ברכה, דקי״ל דספק ברכות להקל, וזה אין לחלק בין הספק בעיקרא דדינא או לא. אלא דלכאורה זה אינו, דטעמא דקי״ל דספק ברכות להקל משום דברכות הם מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא. ומו״ר הליתא, דעל כרחך הא דס״ל לאו מטעם דהוי ספיקא דרבנן, דמ״כ אמאי הוצרכו לכללא דס״ל, הא בלא״ה קי״ל ספיקא דרבנן לקולא. ועל כרחך ל״ל כמ״ש מורנו מוהרי״ב בספר בן פורת יוסף ח״ג מערכת ב׳ דמרי מילי ניהו. וע״ש להרב המגיה שכתב שרלו לכלול בזה גם לברכת המזון שהיא דתורייתא והיכא דהספק בעיקר החיוב אם חל עליו מן התורה לתין לברך. ע״ש.

וכמו כן נאמר בנ״ד דלא דמי ספיקא דרבנן לספ״ל, דספק דברכות אפילו למסופקים בעיקר הדין מזלינן לקולא.

ובעיקר רמייתנו נ״ל לדחות עוד כפמ״ש המפ״ל הנ״ל שם בהלכות ברכות דהיכא דאיכא תרי ספיקי להחמיר מזלינן למומרא ולא מחמרינן ספיקא דרבנן לקולא. ע״ש. והנה כתב הפר״ח משם הרב תרומת הדשן דהכא איכא ספק ספיקא, ספק שמא לא לילה, ואת״ל לילה שמא כמ״ד כל לילה מצוה בפני עצמה. ע״ש. ומ״כ אפילו את״ל דספירה בזמן הזה דרבנן, אפ״ה חוזר ומברך, משום דהוי ס״ס ומזלינן למומרא. (מ״ה: וכ״כ הכה״מ אות פ״ת. ועיין להרב הלכה למשה הנד״מ מערכת הס׳ אות ה׳ שהביא מהפוסקים דגם בספק ספיקא מחמרינן סב״ל, וסייס: ויש לעיין בזה. וע״ש לחמו״ר זצ״ל בבית אברהם מערכת ס׳ אות ג׳). אך בעיקר דברי הפר״ח ז״ל קשה דמי הכריחו לפרש בדברי מרן להטעם משום דהוי ס״ס, הרי מבואר בהדיא בקור הדין בתרומת הדשן להטעם משום דרמב״ה סובר דספירת העומר בזמן הזה לתורייתא ומספק מזלינן למומרא. ועיין מ״ש לקמן.

ועוד נראה לדחות הוכחתנו לפי מה שרמיתי להרב קהלת יעקב במערכת הס׳ אות ר״ל שכתב משם מהרשד״ם ובעל המאור דבמילתא דרבנן לית לה עיקר מן התורה ספיקו להחמיר, וא״כ הכא בספירה שית לה עיקר מן התורה, דבזמן שבהמ״ק קיים ספירה דרבנן הוי ספיקא בחדי דרבנן ולקולא דאורייתא, מזלינן למומרא. ואף שיש מוקים ע״ז, מ״מ לא נפלאת היא לומר סברא זו בדעת מרן ז״ל. ובהיותי בזה רמיתי להרב משל אברהם ז״ל שרצה להוכיח בדעת מרן דס״ל דספירה בזמן הזה דרבנן, מדפסק בסעיף ד׳ דמי שטעה ואמר בלילה יאמר לו תתמול כך וכך, שמא יאמר לו היום כך וכך אינו יכול לחזור ולמנות בברכה, ואם אינא דספירה בזמן הזה דאורייתא אמאי אינו יכול לחזור ולמנות בברכה, הא ספק דאורייתא למומרא, ואין בהמשנות שבגליון הטור דפוסים חדשים שכתב משם מהרל״ח דהא דבספק חשכה יכולים לספור, לאו משום דספירה בזמן הזה דרבנן, אלא משום דלעניין תפלה אמר ר׳ יהודה מפלג המנחה לילה, ואמרינן מאן דעביד כר״י עביד. ע״ש. ולפי דבריו אזלא לה הוכחת הרב משל אברהם הנ״ל, דלאו משום דספירה בזמן הזה דרבנן אינו יכול לחזור ולברך, אלא משום דמאן דעביד כר״י יצא. ומו״ר להרב ודובר שלום סימן ח׳. יע״ש.

אמנם נראה פשוט בדעת מרן דספירה בזמן הזה דרבנן, דהרי כתב הטור בשם יש הגזרי דהיכא דפתח ואמר ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם היום ד׳ וזכר שהיום ה׳ לו בהפך לא נפיק, דבעינן פתיחה ואמירה, וכתב מרן הב״י שלדעת רוב הפוסקים דס״ל דספירה בזמן הזה דרבנן הוי ספיקא בחדי דרבנן ולקולא

ומינו מוזר ומנדך. ומ״כ כיון דמינו לפסק מרן בסעיף ו׳ דמינו מוזר ומנדך, על כרחך לומר משום דס״ל דספירה בזמן הזה דרבנן וכמ״ש הב״י. וכן רמיזי להט״ז ס״ק [ט׳] ולהפר״ח שכתבו כן בדעת מרן ז״ל. ולפ״ז ניחא מה שהעירותי לעיל דלמאי הוצרך הפר״ח לפרש טעמא דספק דילג דסופר בשאר ימים משום דהוי ס״ס ולא כתב בפשיטות דספירה בזמן הזה דאורייתא [דאורייתא]. וכבר רמיזי שהעיר בזה הרב המגיה בספר בן פורת יוסף מ״ג מערכת ע׳ אות ג׳. ומכמ״ל).

כ״ט

אליהו בן שלמה חורי

פסחים דף כ״א ע״ב אמר מזקיה מנין למצה וכו׳. עיין להגל״מ שהקשה דמנ״ל למזקיה למילף פסח דורות מפסח מצרים, דלמא יאכל בפסח מצרים כתיב. ולי נראה לתרץ כפמ״ש התוס׳ לקמן דף כ״ח ע״ב ד״ה ואל דכיון דאל מהני קראי משמע מיסור הנאה אין לחלק ביניהם, וה״נ כיון דהך דפסח מצרים משמע מיסור הנאה, הוא הדין הנך דפסח דורות.

וראיתי בירחון הירח שנה ג׳ סימן פ״ח שהקשה לשמאי דלא יליף מזקיה מק״ו מבשר קדש טמא שאינו בב״י ובב״י ומסור בהנאה. וג״ל לייסד לפמ״ש הרב זרע ברוך מערכת פ׳ דפשטיה דקרא עדיף מק״ו, ומ״כ אי לא כתיב לא יאכל אלא לא תאכלו דמיסור תאכילה לבד משמע לא יליף מק״ו לשיסור הנאה להוציא היכא דאיכא למידרש דרשינן [וכמ״ש פשטיה דקרא. [וניחא ג״כ קושית הרב זרעו אל מברהם לשמאי לא יליף ק״ו מנותר כנז׳].

שם ופליגא וכו׳ לשמאי רבי אבהו כל מקום וכו׳. עיין להרב זרע ברוך במערכת ג׳ אות ב׳ שכתב דגם רבי אבהו מודה דמצינן למילף מפרטא דשרצים אי לא כתיב פרטא דנבילה. עש״ב. וק״ק דמ״כ לקושטא למה לי פרטא דנבילה, כיון דשאר איסורין הם חמץ ושור הנסקל ותרוייהו אתו מפרטא דשרצים. ול״ע.

דף כ״ג ע״א לשמאי קרא תרומתכם שלכם וכו׳. יש מקשים לשמאי לא יליף רבי אבהו דלא תאכלו איסור הנאה משמע מדפרט בתרומה. ומפ״ל דרבי אבהו דריש נמי תרומתכם דכל ישראל, אלא דמשמ״ל יותר להיתר הנאה, דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן

מהרש״ץ בתוד״ה קנירכס], ומ״כ מי לנו להוציא דבר מדעת לומר דבע לשמעינן דלא תאכלו מיסור הנאה משמע והוה דרשינן לכל ישראל, ולע כן השתא דפרט בגזילה משתבר יותר להיתר הנאה וכנז׳.

ל׳

חיים מאהצר

דם שבשלו אי מדאורייתא או מדרבנן

הפר״ח ביו״ד סימן ס״ט הביא פלוגתא דרבוותא בדם שבשלו או שמלחו אם עובר עליו מן התורה. ע״ש. ומ״ל להביא רמיה מהש״ס דיבמות דף קי״ד דמייתי תלתא קראי שמוזהרים גדולים על הקטנים בשרצים ודם וטומאה, ומצריך להו הש״ס דמי משמעינן שרצים משום דאיסורן בשהוו, אבל דם עד דאיכא רביעית אימע לע. ע״ש. ואמאי לע עביד צריכותא אחריתי דשרצים אין היתר לאיסורם אבל דם יש היתר לאיסורו ע״י מליחה או ביעול כדמצינו בפסחים דף מ״ד ע״ב דחשיב להו קולא מה שיש היתר לאיסורו. אלא ודאי דדם שמלחו או שבשלו עדיין במילתיה קאי ועובר עליו[ג]. והתימה מהרב שלחנו שלא הזכיר ז״ל בשות ב׳ שתירץ לקושית מהרש״ץ ביבמות שם שהקשה ליכתוב גבי שרצים וטומאה ולע ליכתוב גבי דם, דשאני דם דקיל דיש היתר לאיסורו ע״י ביעול. ע״ש. והוא קשה, דל״ב אמאי לע נקט הש״ס האי קולא למ״ד דם לחומי גם לתרוייהו טומאה ושרצים. ול״ע. [ג״ה: אפשר דהרב שלחנו שלא הזכירם לע חשיב לה פירכא מעלייתא ורק אלא מתרתי דפרכינן כל דהו הוע דקאמר לה, וכמ״ש מהרש״ץ גופיה דתלמודא לע חש להתריך מלמילף חדע מתרתי כיון דפרכינן ביה אפילו פירכא כל דהו. ע״ש. ולכך הש״ס דקאי גבי חדע אחדע לע פריך לה. ומיהו בעיקר דברי מהרש״ץ ק״ל להע משכחן תלמודא דשם להתריך דלא למילף טומאה משרצים ודם דהוי חדע מתרתי. וטפי הו״ל למהרש״ץ לומר דהנך פרכות שכתב מהרש״ץ כבר כלולים בדברי הגמ׳, ולכך לע חש לבאר, דטומאה נמי יש בה לד כרת. ודו״ק. **ש״ם**].

וראיתי להרב מגני לדק ז״ל שהוכיח דדם שבשלו עובר עליו מהש״ס בכורות דף ו׳ ע״ב דבעי למילף דחלב שרי מדאסר רחמנא בשר בחלב, ואם איתע דמינו עובר עליו מכאי קשה למ״ד דם

ג. עיין לקמן חוברת ו׳ סימן נ״ט.

נעכר ונעשה חלב למינטריך קרע לאסור בשר בחלב בתמצל, דמשום דס ליכא חלא משום בשר בחלב. ע״ש. ולעד״ן דהש״ס קאי לשאר תנאי ואמוראי בפרק כל הבשר דלא יליף לאיסור בשר בחלב אלא מתמצל כתוע דבי רבי ישמעאל אלא מקראי אחריני, ולדידהו נראה דלא בעינן דרך בישול, אלא אפילו בכבוש אסרה תורה בשר בחלב. וכ״כ הרב המגיה נר״ו בזרע ברוך מערכת ט׳ אות ג׳. ע״ש. ומפשר דמשו״ה ניידי מילפותא דתרי״ם למילף לאפילו שלא כדרך בישול אסרה תורה, ולכך יליף שפיר הש״ס מדאסר רחמנא לבשר בחלב. וליכא למימר דמינטריך רק לנתבשל, דהיינו כבר ידעינן אלא תבשל, ואלא מינטריך הוא יפותות אלא לשלא דרך בישול, ואז בלא״ה אסור משום דס. [ע״ה: עיין להפר״ת ז״ל בריש סימן פ״ז שהביא כל יפותות דתנאי ואמוראי דפרק כל הבשר, וכתב: הנה לכל דיעות אלו ג׳ לא תבשל לבישול ולכולהו אין איסור אכילה אלא דרך בישול דוקא כדמוכח מעיקרי הדברות. ע״ש]. ותדרי״ם י״ל דסבר כמ״ד מיבריה מתפרקין ומצי יליף ג״כ מדאסר רחמנא בשר בחלב, לגבי אבר מן החי אין הפרש בין נתבשל ללא נתבשל. ועפ״ז יש לקיים קושית הגאון בעל אור חדש ז״ל להנודע״ת בי״ד סימן ל״ג לרש״י דטעם בעיקר דרבנן היכי יליף מדאסר רחמנא בשר בחלב, הא נימא דמינטריך לאסור הבשר אף דטעמא בעלמא הוא. ומה שתירץ הנוב״י שם דמ״כ למה לי גדי להוציא הטמאה כיון דהבשר והחלב מסורים, יש לומר דמינטריך לנתבשל דהחלב פקע מיניה איסוריה, דדם שבשלו אינו עובר עליו. אלא ודאי דטעם כעיקר דאורייתא, והבשר בלא״ה אסור משום טעם החלב. ואין לומר דמינטריך לנתבשל דלית ביה משום דס דנתבשל, דכבר ידעינן אלא תבשל, ולא מינטריך הנך קראי אלא לכבוש וכמו שכתבנו. אבל זה אינו, דמאן דסבר דטעם כעיקר דרבנן הוא רש״י, ורש״י ס״ל דדם שבשלו עובר עליו וכמ״ש הפר״ח ז״ל. ומיהו יש לקיים לכאורה רמיית האד״ן ז״ל מדדמי הגמ׳ שם לר״ם דסבר דבשר בחלב מותר בהנאה לומר דמינטריך למילקי על ביאוליה, ואמאי לא אוקי לאסור בנתבשל דלית ביה איסור ונימא דגם ר״ם סבר כתרי״ם דדוקא דרך בישול אסרה תורה. והא דהוצרך למילף בחולין מג״ם דעם קדום הוא, משום דיח״ל למילף מגופיה דקרא ולא אלא תבשל דהוי בשם אינו ענין לבישול תניהו לאכילה. וכבר ידוע סברת הלח״מ דבשם אינו ענין אין לוקין עליו. אבל זה אינו, דר״ם ס״ל בנדה דף ט׳ דמיבריה מתפרקין ולא כמ״ד דס נעכר ונעשה חלב, וא״כ לדידיה אין חילוק בין מבושל למאינו מבושל, ולכך הוצרך הגמ׳ לומר למילקי על ביאוליה. [ע״ה: ועוי״ל לפי דרכו שזה גופיה כוונת הגמ׳ דמאי דאסר בשר בחלב הוא לדרך בישול דלא אסיר משום דס. ומש תאמר ג״כ מאמי הוצרך למילף מג״ם ותיפוק ליה אלא תבשל, מינטריך

"למילקי" על בשוליה בתכילתו, דמלת תבשל הוי חס תיבו ענין ואין לוקין. וכן מצאתי להנודי"ת יו"ד בסימן ל"ו שכתב בדרך זה לפי דרכו. ע"ש. **הנז'**]. וידי"ן המו"ס ר' מאיר חורי נר"ו דחה לעיקר רמייתי התבנ"ך ז"ל דהוה הדין דהוה מני הגמ' לדחות הכי דמיבטריך לנתבשל, מלת דבעי לדחויי בין לחשש דמשום דס בין לחשש דמשום תבר מן הבי דעלייהו קמי מעיקרא, דהיינו תידושיה דחלב בהמה טהורה. עכ"ד. יה"ר שיהיו דבריו תלה לעילוי נר"ן מו"ז הזקן היתיב עטרת זקניס התסיד העניו התה"ס כמה"ר **מרדכי** המכונה **מכאני** בר **מסעודה** לבית **סעדון** שנלב"ע ביום **רביעי ד' אלול התשי"א** ומנצבה"ת[ד].

ל׳ [ב׳]

אליהו מאהצר

פתח אדעתא לומר ד' וסיים ה', וספירת העומר בזמן הזה

כתב הטור בסימן תפ"ט בשם תבי"ה דהיכא דפתח בפ"י תמ"ה תדעתא דלימא היום ד' שהוא סבור שהם ד' ומזכר וסיים בה' והן ה', ס"ל תיפכא הם ד' ופתח תדעתא דלימא ד' וסיים בה', מי תזלינן בתר פתיחה תו בתר תתימה. ומסתברא דבתרוייהו לא נפיק, דבעינן פתיחה ותתימה. וכתב תרן הב"י בשם המרדכי דלמד כן תדתבע"ל בשפ"ק דברכות היכא דנקיט כשא דשיברא בידיה ופתח תדעתא לחתרא וסיים בדשיברא מי תזלינן בתר פתיחה תו בתר תתימה ולא תיפשיטא, וכיון דספירה לחורייתא תזלינן לחומרא. ועיין להפר"ח בשק"ו בשהשא עליו דודאי היכא דהם ד' וסיים ה' לא נפיק, תלתא תבע"ל לגמ' היכא דדעתו תשכיבא וסיים בתתרא דהויא תידושא טפי. ע"ש. ולעד"ן דהש"ס נקט בכה"ג לשתועינן תידושא דשפ"ה יש לנדד דלא יצא. וידי"ן הרא"ס הי"ו ההוא אתר דכתא דהיתרא עדיף והו"ל לשתועינן היכא דסיים בדתתרא דשפ"ה יש לנדד דילא. ועוד דאכתי יש להוכיח תלתא תבע"ל להש"ס גם בכה"ג דיש בה תידושא ג"כ. עכ"ד. ותה שהוכיח עוד תלתא פשיט הגמ' שם תריצא דבריתא דפתח ביוצר אור וסיים בתעריב ערבים דלא, אלא על כרתך לומר דפשיט"ל לגמ' דכל שסיים בתילתא תחריתי דלא יצא. ע"ש, לענ"ד קשה דתקשי ליה תדברי תרן גופיה דהכא

ד. עיין לקמן חוברת ו׳ סימן ס"א.

פסק דאפילו סיים במילתא מחריתי יצא ומילו בסימן נ״ט פסק דפתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים דלא יצא, אלא על כרחך לומר דשמעי התם דטעה גם בתמצע שאמר בדברו מעריב ערבים וגם חתים במעריב. וידי״ן הנז׳ אמר דזה אינו, דל״ל מאי פשיט הש״ס לאוקמי בתר חתימה מדקתני בסיפא סיים ביוצר אור יצא, הא י״ל דשמעי התם משום דבאמצע ג״כ אמר יוצר אור וברא חשך, אלא על כרחך לומר דס״ל להש״ס דהכל תשיב עם החתימה אלא שהיה מרוכה קצת, משא״ך בברכת שיכרא. וזה פשוט. וקושייתו מדברי מרן הדדי כבר כתב המג״א ז״ל לתלק בזה כמו שהצמתי שם. עכ״ד. ועוג״ל לפמ״ש המג״א בסק״א דלא דמי למ״ש בסימן ר״ט דאם סיים כדין יצא, דהתם מטבע קצר הוא, משא״ך הכא מטבע ארוך הוא וקילקר בו ושינה ממטבע שטבעו חכמים ולכך לא יצא. ע״ש. ומ״כ אחי שפיר דלא הקשה מרישא, דהתם שמעי משום דקילקר במטבע שטבעו חכמים.

והנה בפירוש הצעיף דגמ׳ יש מחלוקת בין רש״י והרי״ף, דלרש״י פתח אדעתא דחתמינן כשאמר בא״י דעתו על החתימה וכשאמר אמ״ה נזכר וסיים בשיכרא, אבל להרי״ף הכי מפרש לה פתח בחתימה שאמר בפה״ג ואח״כ נזכר וסיים שהכל ולא גריס אדעתא דחתימה אלא פתח בחתימה כמ״ש מרן בב״י בסימן ר״ט בתורך. ועיין להמג״א בסימן ר״ט סק״ח שכתב דלדעת רש״י אם אמר שלא כהוגן פשיטא לך אם בדעתו לומר כהוגן. ע״ש. ולענ״ד קשה מדברי הרמב״ם בפ״ח מהלכות ברכות והביאו הב״י בסימן ר״ט דאם לקח כוס של שכר בידו והתחיל הברכה על מנת לומר שהכל וטעה ואמר בפה״ג אין מחזירין אותו, וכתב מרן שם בב״י דהרמב״ם ס״ל כפירש״י ז״ל, ומ״כ מוכח להדיא דכיון שהיה בדעתו לומר כהוגן דהיינו שהכל יצא אף לחתם שלא כהוגן. וע״ע. ומ״ש הרב בית יהודה עייש״ם ח״א סימן ד״ן דמ״ש מרן בב״י דכן נראה מדברי הרמב״ם לאו למימרא דסובר כפירש״י וכו׳, הוא קשה, שהרי מרן כתב שם דה״ר יונה כתב דהרמב״ם מפרש כפירוש הרי״ף וכתב עליו מרן ולא משמע לי הכי. ע״ש. ומחזור לדברי מבי״ה ז״ל שראיתי למרן בב״י שכתב דלפמ״ש מיהו לעיל שדעת רוב המפרשים ז״ל דספירת העומר בזמן הזה דרבנן הוי ספיקא דמידי דרבנן ולקולא. ע״ש. ומזה הטעם נראה דפסק בש״ע ס״ו דלעיו חוזר בתרתי. ע״ש (וכ״כ הט״ז סק״ט והפר״ח ז״ל). מיהו לכאורה נראה להוכיח דס״ל למרן דספירת העומר בזמן הזה דאורייתא ממ״ש בסעיף ד׳ מי ששמע מומו מביו בין השמשות כמה ימי הספירה יאמר לו אתמול היה כך שמא יאמר לו היום כך וכך ימים יכול לחזור ולמנות בברכה. עכ״ל. והנה מדכתב מיו יכול לחזור ולמנות בברכה משמע דלריך לחזור ולמנות בלא ברכה. וקשה דהא בין השמשות ספק הוא וספיקא דרבנן לקולא. אלא על כרחך לומר

דס״ל ספירה בזמן הזה לתוריתא וספיקא לתוריתא לחומרא, אבל הברכה ס״ל לחזור ולברך, דהברכות הם דרבנן. ולפ״ז ל״ק לומר דמ״ש מרן בס״ו דלאו חוזר ומברך, דוקא הברכה לאו חוזר, אבל חייב הוא לספור. וידי״ן הנז׳ אמר דזה דוחק, דהא כשהיה בדעתו לומר ד׳ וסיים בה׳ והם ה׳ נראה דס״ל לחזור ולמנות בלא ברכה, דלמה יחזור וימנה כיון שכבר מנה ובגוף המנייה ליכא שום טעות, ומ״כ דוחק הוא לומר דלאו חוזר ומברך דוקא קאמר ובמנייה יש חילוק בין אם סיים כדין או לאו, דכל כי הא הו״ל לפרש, כיון דבהדי הדדי קאמר להו. ועוד דמדברי מרן בב״י דקאמר דרוב המפרשים ז״ל ס״ל דספירת העומר בזמן הזה דרבנן, מ״כ נראה דהכי דעתו, אם לא שנאמר דמשם גם להסוברים דתוריתא. עכ״ד. ובזה ניחא מה שהקשו המפרשים ז״ל דלמ״ל פסק מרן בסיים בלא כדין דלאו חוזר ומברך כיון דסיים בתוריתא מחבירו לגמרי והו״ל כאלו לא מנה. ולפי האמור אתי שפיר. וכן רמיתי להרב בית יהודה ז״ל הנ״ל שכ״כ. ע״ש. ועיין להרב המגיה בספר בפ״י סימן כ״ג שכתב דמדברי מרן משמע דמ״ן גם לספור בלא ברכה. ע״ש. ממנו זה ק״ל על מהי״ה שכתב דמסתברא דבתרוייהו לא נפיק, וטעמו משום דספירה בזמן הזה דתוריתא כמ״ש הב״י משם המרדכי ז״ל ולכן צריך לחזור ולברך, דהא קי״ל דהברכות תינן בלא מדרבנן. וגם קשה על מרן בב״י בלא דהם דבריו רק משום דספירת העומר דרבנן, דתיפוק ליה משום דברכות דרבנן. וידי״ן הנז׳ אמר דמרן מינטריך לזה בלא לחייבו גם בספירה בעלמא בלי ברכה. ואי משום דודאי חייב בספירה משום דסיים בתוך המילתא מחבירו לגמרי כקושית המפרשים ז״ל הנ״ל, י״ל דהב״י ז״ל לטיטתיה דמהי״ה קאמר דמיהו ס״ל מפילו סיים במילתא מחבירו מינו חוזר אי לאו מטעם ספיקא דתוריתא לחומרא כמ״ש המרדכי ז״ל. ועיין בירחון מקבציאל חוברת ה׳ סימן ס״ח. ע״ש. עכ״ד. ועיין להטו״ז סק״ט שכתב דמהי״ה ס״ל דכיון דספירה דתוריתא, מ״כ גם הברכות הוו כמו דתוריתא. ע״ש. ומיהו זה לא אתי בלא למהי״ה, אבל לקושית על מרן בב״י לא אתי שפיר, דהא כבר הוכחנו דמרן ס״ל ספירת העומר בזמן הזה דתוריתא ומפ״ה כתב בסעיף ד׳ דאינו חוזר ומברך. מיהו ידי״ן הנז׳ אמר אלי דעיקר דיוקנו מדברי מרן ז״ל בסעיף ד׳ אינו מוכרח, דמרן ה״ק שאם יאמר לו היום כך וכך אינו יכול למנות ולמנות בברכה, אבל בלא ברכה יכול למנות אבל מ״ן, ושכ״כ הפר״ח ז״ל. והוא פשוט. עכ״ד. ומיהו בלא״ה יש לדחות הוכחתנו, די״ל דמרן משם גם להסוברים ספירת העומר דתוריתא, ולכך מונה בלא ברכה. והיינו טעמא משום דליכא פסידא שם ימנה בלא ברכה. וידי״ן הנז׳ אמר אלי דאפילו שם ס״ל ספירת העומר בזמן הזה דרבנן וספיקא דרבנן לקולא, מ״מ כל דיש תיקון למנות בלא ברכה ודאי דעבדינן

להוציא עצמו מן הספק וכמ״ש המ״י מערכת סד״ר בד״ה והנה רמיתי. ע״ש. עכ״ד. ומן המחמור שפשר ליישב מה שהקשה הפר״ח בדין זה למה אינו מציב ולא יכוין לצאת, כיון דמרן ס״ל דמצות צריכות כוונה. ע״ש. ולפי המחמור י״ל דכיון דליכא תיקון אחר משום להסוברים דמצות צ״ן כוונה. גם בזה יש לדחות הוכחת הפר״ח מדברי מרן אלו דמנין יומי ושבועי לעיכובא. ע״ש. ולפי המחמור אתי שפיר ועל דרך הנ״ל. גם בזה יש לדחות מה שנ״ל להוכיח דלעת מור״ס ז״ל היא דספירת העומר בזמן הזה דאורייתא אף דספירת העומר בזמן הזה דאורייתא לא הויא הברכה כמו דאורייתא כמ״ש הט״ז בסק״ט, והיינו ממ״ש המג״א בסק״ח על מ״ש מור״ס בס״ג דאם ענה אמן על הקהל אם כוין לעתו שלא לצאת יחזור ויברך, דלפי דקי״ל מצות צריכות כוונה ומ״כ אפילו בשתא יכול לחזור, מ״מ כיון דאסור לברך ברכה לבטלה אם היה אתם אסור לברך שנית, כיון דיש אומרים מצות צ״ן כוונה. ע״ש. וקשה דהא ספיקא דאורייתא לחומרא. אלא על כרחך לומר דס״ל דאף דספירת העומר דאורייתא, מ״מ כיון דהברכות דרבנן מזלינן לקולא. ולפי המחמור אינה רמיה, די״ל דמור״ס חשש גם להסוברים ספירה בזמן הזה דרבנן.

והנה דברי מרן ז״ל לכאורה נראים כסותרים זה לזה, דבסעיף ג׳ כתב: המתפלל עם הציבור מונה עמהם בלא ברכה ואם יזכור בלילה יברך וכו׳. משמע דאם לא זכר מועלת לו הספירה. ואילו בסעיף ד׳ כתב: אבל קודם בין השמשות כיון דאין זמן ספירה אין כאן כלום. ועיין להט״ז בסק״ו שכתב דלאו דוקא מבעוד יום, אלא אפילו ספק חשיכה. ומיהו אפ״ל דבסעיף ד׳ מיירי דאין מתכוין אלא ליישב ולכך לא יצא, אבל בדין השמשות ס״ל למרן דודאי דזמן ספירה הוא. ועיין להרב דוגמ שלום סימן מ׳ בד״ה וגדולה. ולכך יצא אף אלא נתכוון לצאת. אבל קודם בין השמשות אף דלעת הרמב״ם שהוא זמן ספירה כמ״ש הרב ודוגמ שלום הנ׳ שם, מ״מ כיון דליכא נמי סוברים דמצות צריכות כוונה, לכך הו״ל כמו ספק ספיקא. אבל בסעיף ג׳ מיירי במתכוין לצאת, ולכך אפילו אם מונה מבעוד יום אם לא זכר אח״כ יצא. מיהו ק״ל לכאורה דאם לא זכר יצא, ע״כ אמאי כתב אם יזכור מונה בברכה, הא כבר ספר. ועיין מ״ש הט״ז ז״ל בסק״ו. ע״ש. ועוד נ״ל ליישב קושית הנ״ל דהא דאם לא זכר מועלת לו הספירה, היינו משום דליכא ספק ספיקא, אמת כלעת הרמב״ם דגם מבעוד יום זמן ספירה הוא כמ״ש הרב ודוגמ שלום הנ״ל, ואת״ל לאו זמן ספירה הוא מ״מ אמת לא בעינן תמימות וא״כ שפיר מונה בשאר ימים. ועיין להפר״ח ז״ל בס״ו. משע״ך בסעיף ד׳ שפיר יכול להשיב ואת״כ מברך, דליכא ספק ספיקא. ושו״ר להרב משחת דרבותא ז״ל שכתב דהא דמונה עם הציבור מבעוד יום, היינו משום דכיון דקיבל עליו לילה יכול למנות, ומשום

לילה מ״ד דאין ספירה אלא עד צאת הכוכבים לכך יחזור וימנה בדיעבד אם יזכור. ומאי דמשמע בסעיף ד׳ דאם שהה לו בערב אין משם, היינו היכא דלא התפלל ערבית, דעדיין לא קיבל עליו לילה. ע״ש. ולפ״ז י״ל מה שמתה הרב ודובר שלום הנ״ל על הרב חק יעקב שתמה על הט״ז שפירש דברי מרן מבעוד יום לאו דוקא אלא היינו ספק משכה, דזה הפך משמעות לשון מרן, ותמה עליו הרב הנז׳ דאין לו משגיח בעיקר דברי הרד״א עצמו שממנו מקור דין זה דשם מבואר להדיא דמבעוד יום לאו דוקא. ע״ש. ולפי האמור אתי שפיר, דמ״ש הרד״א ז״ל דהיינו דוקא בדין השמשות שהוא זמן ספירה אבל קודם דין השמשות לא, היינו כשלא קיבל עליו לילה כמו שמפרש המשד״ר בדברי מרן ז״ל בסעיף ד׳, ומ״ש הרד״א מתחילה המתפלל עם הציבור מבעוד יום וכו׳, היינו משום דקיבל עליו לילה. ומדברי הט״ז הנז׳ דמפרש מבעוד יום היינו דין השמשות לכאורה נראה להוכיח דלעת מרן ז״ל היא ספירה בזמן הזה דרבנן, דאל״ך קשה מיך כתב מרן ואם יזכור מונה וכו׳, משמע דאם לא זכר מועלת לו הספירה, הא ספיקא לחומרא. דליכא למימר דס״ל למרן דדין השמשות זמן ספירה הוא ולא ספק, דא״כ מיך כתב מונה עמהם בלא ברכה, הא זמן ספירה הוא. מיהו נראה דזה מיירי דאתי מ״ד דאין ספירה אלא עד צאת הכוכבים לכך יחזור וימנה בדיעבד אם יזכור. ומאי דמשמע בסעיף ד׳ דאם שהה לו בערב אין משם, היינו היכא דלא התפלל ערבית, דעדיין לא קיבל עליו לילה. ע״ש. ולפ״ז י״ל מה שמתה הרב ודובר שלום הנ״ל על הרב חק יעקב שתמה על הט״ז שפירש דברי מרן מבעוד יום לאו דוקא אלא היינו ספק משכה, דזה הפך משמעות לשון מרן, ותמה עליו הרב הנז׳ דאין לו משגיח בעיקר דברי הרד״א עצמו שממנו מקור דין זה דשם מבואר להדיא דמבעוד יום לאו דוקא. ע״ש. ולפי האמור אתי שפיר, דמ״ש הרד״א ז״ל דהיינו דוקא בדין השמשות שהוא זמן ספירה אבל קודם דין השמשות לא, היינו כשלא קיבל עליו לילה כמו שמפרש המשד״ר בדברי מרן ז״ל בסעיף ד׳, ומ״ש הרד״א מתחילה המתפלל עם הציבור מבעוד יום וכו׳, היינו משום דקיבל עליו לילה. ומדברי הט״ז הנז׳ דמפרש מבעוד יום היינו דין השמשות לכאורה נראה להוכיח דלעת מרן ז״ל היא ספירה בזמן הזה דרבנן, דאל״ך קשה מיך כתב מרן ואם יזכור מונה וכו׳, משמע דאם לא זכר מועלת לו הספירה, הא ספיקא לחומרא. דליכא למימר דס״ל למרן דדין השמשות זמן ספירה הוא ולא ספק, דא״כ מיך כתב מונה עמהם בלא ברכה, הא זמן ספירה הוא. מיהו נראה דזה מיירי דאתי מ״ד דאין ספירה אלא עד צאת הכוכבים לכך יחזור וימנה בדיעבד אם יזכור. ומאי דמשמע בסעיף ד׳ דאם שהה לו בערב אין משם, היינו היכא דלא התפלל ערבית, דעדיין לא קיבל עליו לילה. ע״ש. ולפ״ז י״ל מה שמתה הרב ודובר שלום הנ״ל על הרב חק יעקב שתמה על הט״ז שפירש דברי מרן מבעוד יום לאו דוקא אלא היינו ספק משכה, דזה הפך משמעות לשון מרן, ותמה עליו הרב הנז׳ דאין לו משגיח בעיקר דברי הרד״א עצמו שממנו מקור דין זה דשם מבואר להדיא דמבעוד יום לאו דוקא. ע״ש. ולפי האמור אתי שפיר, דמ״ש הרד״א ז״ל דהיינו דוקא בדין השמשות שהוא זמן ספירה אבל קודם דין השמשות לא, היינו כשלא קיבל עליו לילה כמו שמפרש המשד״ר בדברי מרן ז״ל בסעיף ד׳, ומ״ש הרד״א מתחילה המתפלל עם הציבור מבעוד יום וכו׳, היינו משום דקיבל עליו לילה. ומדברי הט״ז הנז׳ דמפרש מבעוד יום היינו דין השמשות לכאורה נראה להוכיח דלעת מרן ז״ל היא ספירה בזמן הזה דרבנן, דאל״ך קשה מיך כתב מרן ואם יזכור מונה וכו׳, משמע דאם לא זכר מועלת לו הספירה, הא ספיקא לחומרא. דליכא למימר דס״ל למרן דדין השמשות זמן ספירה הוא ולא ספק, דא״כ מיך כתב מונה עמהם בלא ברכה, הא זמן ספירה הוא. מיהו נראה דזה מיירי, דאי״ל

ל״א

מתלמידי דבי רב

(סימן זה משותף מהני תלמידי דבי רב אילני דמלבלבי, וכל אחד שמו בסוף מאמרו)

קידושין דף מ״ב ע״א גמ׳ ומלמ הא דאמר רב גידל אמר רב מנין שאלוהו וכו׳ תלמ כי הא וכו׳ ומלמ כדרבא וכו׳. ק״ק דאיך רב גידל עצמו יליף תלת מילי מאד קרא, דמנ״ל כולהו, דילמא לא אתא אלא לאחד. ותירץ מהי״ם נר״ו דרב גידל ס״ל דלא אתי קרא אלא לדבר אחד והנך אתו ממסעות, והס״ם בתחלה סבר דאתא לענין שליחות שאלוהו של אדם כמותו, ולזה הקשה דתפוק ליה מהכא, ומהני דעיקר קרא לחיוב על מנת לזכות ומינה נילף דכ״ש לזכות וילפינן נמי שליחות דשאלוהו של אדם כמותו. עכ״ד נר״ו. [עיין להריטב״א ולהפנ״י ז״ל בזה].

ע״ה כצעיר ביתאן הי״ו

מציעא דף כ״ה ע״א גמ׳ כיס ולפניו מעות הרי אלו שלו. ק״ק לליהוי מנין סימן כדלעיל דף כ״ג, ויתן מנין המעות. ומפ״ל דמיירי שמצא אותם דרך נפילה דלא הוי מנין סימן, דשמא נפלו לו עוד במקום אחר, ולא בא למשמעינן אלא לליהוי הכיס סימן לומר דמינה נפול. [ועוי״ל שלא מצא אלא שנים ולא הוי מנין סימן בכה״ג, דכי מכריז מעות מצאתי מיעוט מעות שנים, וכמ״ש רש״י לקמן בד״ה טיבעא וכו׳].

ע״ה שלום בן ישועה חדאד הי״ו

ביצה דף י״ד ע״א גמ׳ תבלין נבוחי מנצח קלייהו וכו׳. ק״ק דילמא מאתמול דכו אותן למחיות קטנות כמלא והיום רוצים לדוכן דקה מן הדקה ולכך לא מנצח קלייהו. ומוהרכ״ך נר״ו אמר דהתבלין שהם קשים אפילו שכבר נידוכו למחיות קטנות אפ״ה מנצח קלייהו, ולא דמי למלא דרכין. ומוהרמ״ס נר״ו תירץ עוד דכיון דטעמא דתבלין לא לריכי שיוי מי משום דאין כל הקדירות לריכין תבלין ולא ידע מה לריך למחר או משום דמפיגין טעמן כלעיל, ז״כ אם התחיל לדוכן מאתמול למחיות קטנות כבר ידע מה לריך למחר ולא שרי ליה לדוכן כיו״ט. ולטעמא דמפיגין אפשר דגם כשדכן למחיות קטנות הם מפיגין טעמן והוי כמלא דלריך שיוי. [ז״ל סבר ר״ם כטעמא דאין כל הקדירות לריכין תבלין].

ע״ה רפאל עשוש הי״ו

ע״ה משה בכמה״ר בעז חדאד הי״ו

ביצה דף כ׳ ע״ב גמ׳ מ״כ מה ת״ל לכס וכו׳. ק״ק דתמתי לא פריך ג״כ לג״ם מה ת״ל לה׳. ומורי נר״ו תירץ לפמ״ש הפנ״י לעיל דף י״ט בתוד״ה אמר לנג״ם נ״ל דלה׳ אתיא לדרשא אחרינא. אלא דתכתי קאמר דתמתי לא בעי הם״ם זה כמו לנ״ה. עכ״ד הי״ו. [ולע״ד י״ל דהם״ם לא חש לבאר טעמא דנ״ם, וכדאמר בכ״ד אלו טעמא דנ״ם אתא לאשמעינן. ופשוט].

ע״ה אברהם בן כמוס כהן הי״ו

מדור אגדה

ה׳ אייר יום חג העצמאות

בשוב ה׳ את שיבת ציון היינו כחולמים (תהלים קכ״ו)

אחרי תקופה איומה של אלפים שנה בגלות שעברה על העם היהודי שהתפזר בין קצוי תבל, ואחרי החבל הנורא שחבל תחת מלכי הזדון והרשע שהתכוננו למחות את שמו מן העולם, זכה העם לקבל את עצמאותו ביום ה׳ אייר תש״ח. החלום שחלם העם בכל ימי גלותו התחיל להתגשם, האומה היהודית התנערה מעפר וקמה מדינת ישראל שפתחה את שעריה לפני כל היהודי הרוצה לעלות למולדת לבנות השממה ולשאוף חיי חופש וחירות בארצו ובמדינתו.

הנבואות והחזיונות שחזו לנו נביאינו, ההבטחות שהבטיחו לנו חכמינו, מתגשמים מיום ליום והולכים ומתגלים, ומי זה האמין שהעם הנרמס תחת צוארי החיות הטורפות יזכה לקום לתחיה! ומי לידינו יתקע כי לאחרי השמדת ששה מליונים יהודים באירופה מיד האויב הנורא תהיה תקומה לעמנו לראות את אויבו נפל שדוד והוא ינצל מידו ויורם למעלה! ומי יאמר כי הארץ העזובה אלפי שנים תבנה ותכונן ותהפוך לפרדסים ושדות, גנים וחורשות, ואליה יעלו מאות אלפים יהודים! ומי זה האמין כי ממשלת המנדא׳ט תעזוב את הארץ בתאריך הנקבע ומלכי העולם יסכימו להעניק לעם היהודי המפוזר מדינה עצמאית? ומי עוד יאמין שמדינת בת יום אחד תוכל לעמוד במלחמה נגד שבע מדינות המכתרים אותה מסביב עם גדודי צבא לאלפים החמושים בכלי נשק לרוב ואחרי שבועות מספר תצא בזר הנצחון?

רועה ישראל השגיח בהשגחה מיוחדת על עמו ישראל לשום קץ לגלותו ולהעניק לו את דברי נביאיו, כוחות למעלה מהטבע עזרו לעם ישראל להגיע לעצמאותו. אין אנו ראויים לראות נסים גלויים שכל העולם יראה את נפלאות ה׳ באופן גלוי, ורק כוחות נסתרים ונעלמים מעין כל רואה ונראים רק כדרך טבעי. ולזה אולי רומזים לנו חז״ל במאמרם [סנהדרין דף צ״ח ע״א] ״לא זכו עני ורוכב על חמור״, התכוונו בזה שאם ישראל אין להם זכות יהיו הנסים מורכבים באופן חומרי בדרך טבע.

ואולי נוכל להמליץ ע״ז דברי רבותינו [ראש השנה דף י״א ע״א] ״בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל״, לרמוז שע״פ הטבע ממש אי אפשר לעם ישראל להשיג עצמאותו אחר התקופה האיומה שעברה על ראשו, וכשם שביציאת מצרים אילולי רחמיו יתברך לא היתה לו תקומה ח״ו להרים ראש נגד אויביו, כי היה משוקע בתכלית העוני גוף ונפש עד האנחו מרוב העבודה הקשה, ויצעק לאלהים וקיבל תפלתו ויוציאנו במסות באותות ומופתים, כמו כן לעתיד אי אפשר להשיג גאולתם ועצמאותם אם לא ע״י נסיו יתברך. וע״ז יאמרו רבותינו בניסן נגאלו, שמתוך נסים גדולים השיגו גאולתם במצרים, כך בנסים עתידים להגאל, שגם הגאולה העתידה אי אפשר להיות ע״פ הטבע ממש וכנז׳.

זכה יום ה׳ אייר להיות נבחר מכל הימים שבו קיבל העם היהודי את שחרור עצמאותו והקמת מדינתו. זכות מיוחדת לחדש אייר שבו בנה מלך שלמה את יסודות בית המקדש, כנז׳ במלכים א׳ ו׳ ויהי בשמונים שנה וכו׳ בחדש זיו (הוא אייר, דאית ביה זיוא לאילנות. רש״י) הוא החדש השני וכו׳ ויבן הבית לה׳. ובדברי הימים ב׳ ג׳ כתוב ויחל לבנות בחדש השני וכו׳, והנה נוסף לו עוד זכות חדש שבו נבנו יסודות האומה ויסודות המדינה היהודית, בבחינת ״מגלגלין זכות ליום זכאי״. ואפשר לרמוז דלכך נקרא חדש זיו, דע״י בנין בית המקדש נתגלתה אלהותו יתברך יותר ואנו נהנים מזיו השכינה. אותו דבר להקמת מדינת ישראל שהוא השביל שעל ידו נוכל להגיע לבנין הבית וגילוי השכינה במהרה בימינו אמן.

ולזה התכוין דוד מלך ישראל ואמר בשוב ה׳ את שיבת ציון היינו כחולמים, הדגיש במלת ״כחולמים״, כי לא חולמים ממש, שהחלום הוא דברים בטלים, שתכף יעבור בהקיצו משנתו והיה כלא היה, אלא דוקא ענין מציאותו שנראה כחלום להפתעת הענין, אך הוא ישאר לנצח ולא יאבד לעד, כמאמר הכתוב [חגי ב׳ ט׳] גדול יהיה כבוד הבית (השלישי) [הזה האחרון] וכו׳.

מכתבי תעודה

מכתב ברכה מאת הסוכנות היהודית המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה

ב״ה ירושלים. כ״ג ניסן תשי״ד

לכבוד הרב בוגיד סעדון הי״ו גרבה

א׳. מ׳. נ׳. אנו שמחים לאשר קבלת "השושנה" שנה א׳ חוברת א׳. החוברת מלאה דברי תורה וחידושים מאלפים, ואף ענייני השעה מצאו בה ביטוי. ברכתנו שלוחה אליכם מציון: יהיו מעשיכם חדורים אהבת ה׳, אהבת ישראל ואהבת א״י, יישר חילכם לאורייתא. המשיכו והצליחו ויהי נועם ה׳ עליכם.

בתודה ובברכת התורה מציון ד״ר **חיים חמיאל**

*

מכתב מאת הרה״ג וכו׳ ר׳ **יעקב כהן הי״ו רב ראשי בעי״ת גפּצה יע״א [תוניסייה]**

ב״ה גפּצה יע״א **א׳** לחדש זיו תשי״ד לפ״ג כח לחי תזכו לשרו״ן [לשנים רבות ונעימות]

יעלה ויבא יגיע אל הנהלת מערכת השושנה בעי״ת גרבה יע״א

לשלום אין קץ מעוצם התשוקה!

מערכת נכבדה! שט׳י אותותי אלה יעידון יגידון מקבלה ואילך ב׳ חוברות "שושנה" הבאים כאחד, אדר א׳, וניסן. יגל יעקב ישמח ישראל בהשתדלותכם להרים להגדיל ולהאדיר קרן תוה״ק אשר בימינו ראינו כמעט שתשתכח מישראל ח״ו. אוחילה לאל אחלה פניו יה״ר מפעלכם הנעלה והנשגב יתמיד לנצח יפר׳ח כשושנ׳ה ויך שרשיו כלבנון אכי״ר.

ממני הצעיר המצפה לרחמי האל בעד שארית ישראל ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן ושו״ש [ואתה שלום וביתך שלום]

ע״ה יעקב כהן הי״ו

*

מכתב מאת ידידנו הרה״ג וכו׳ הרב משה מימון בעי״ת עפולה [ישראל]

ב״ה עיר יזרעאל עפולה. כ״ה ניסן תשי״ד

לכבוד מערכת השושנה גרבה (טוניסיה)

ר.ג, בעונג רב קבלתי הירחון הראשון הנ״ל ונהניתי בו מאד, ובפרט שהסגנון והלשון רוח ארצי ישראלית בו. ונא לרשום אותי במנוי קבוע לירחון הנכבד. והריני מתכבד לשלוח לכם קצת חידושי תורה המדברים בשבח ארצנו מארצנו.

בכל הכבוד וברכת התורה, **משה מימון**

רב לספרדים ועדות המזרח, עפולה

רב נכבד ב׳ ספריך ברכת אליהו ששלחת אלינו קבלנו לנכון ביום ששי י״א לחודש זה.

המערכת

השנה הששית להקמת מדינת ישראל

כה אמר ה׳ עוד ישמע במקום הזה אשר אתם אומרים חרב הוא מאין אדם ומאין בהמה בערי יהודה ובחוצות ירושלים הנשמות מאין אדם ומאין יושב ומאין בהמה: קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה׳ צבאות כי טוב ה׳ כי לעולם חסדו מביאים תודה בית ה׳ כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה׳ (ירמיה ל״ג י׳).

כל עם ועם, מדינה ומדינה חוגגת את יום עצמאותה, ביום שבו שוחררה מעול זרים וזכתה לעצמאותה. כן מדינת ישראל חוגגת בכל שנה ביום ה׳ אייר את חג העצמאות, היום ההיסטורי שבו הוקמה המדינה לאחר אלפים שנות נדודה. אל נא לטעות כי מדינת ישראל מחקה את מנהגי הגויים ולמדה מהם לחוג את החג הלאומי ליום שחרורה ככל העמים, כי דוקא בהיפך, כל העולם מחקה את חגי ישראל ובכללם הוא מחקה גם את החג הלאומי. עם ישראל הוא העם המקורי לכל העולם והעניק להם ממנהגיו. העם היהודי הוא הראשון לשעבוד, מאות שנים סבל את עול מצרים, ועם צאתו משם ביד רמה חגג את חג החירות כמצות גואלו. זהו החג הלאומי הראשון שקבע לו העם היהודי ליום גאולתו, וממנו חקו ולמדו מדינות העולם לחוג את חגי חירותם בכל שנה ושנה.

צור ישראל וגואלו העניק לעמו את חג החירות בתקופה שהיו מתבוללים וכמעט שהגיעו לחמשים שערי טומאה. החג הלאומי נקבע לישראל בתקופה שהיו לא דתיים ועבדו עבודה זרה, כמאמר שרו של ים ״מה אלו אף אלו״. חג החירות נחוג לפני קבלת התורה, בעודם על אדמת נכר כמדבר בערבה ועוד לא דרכה רגלם על אדמת המולדת, כי החירות והעצמאות הם הקובעים בחיי האומה, והם יסוד היסודות לחיי העם שכוחותיו יהיו בידו ואדון לגורלו, ורק אז יכול לקבוע את דרכי חייו ועתידו כפי חפצו ורצונו. חג הפסח הוא החג הראשון לכל החגים, ובכור הוא לכל המצות, שהוא המסמל את צביונו של העם ועל ידו יוכל להגיע לחיים דתיים באין כל מפריע.

יום ה׳ אייר זמן עצמאותינו לפני שש שנים הוא היום הנבחר שבו נולדה מדינת ישראל, ואם לפרט ולספר מה נתנה לנו מדינת ישראל הצעירה יכלה הזמן. ובמלות אחדות שאפשר להם להתמתח ולהשתרע נגיד שהיא גאלה לא רק החלק מעמנו שזכה לעלות

אליה, אלא גם את כל העם היהודי שעודנו מתגורר בנכר ההולך קוממיות ובראש מורם מכריז: "תחי מדינת ישראל". חובתנו מכל הבחינות מובנת מאליה לחוג את החג הזה בכל שנה ולהבליטו קבל כל העולם הגדול.

דברי נביא ירמיה המוצגים בראש מאמרנו התקיימו במלואן, ביום טוב זה ישמע בחוצות יהודה וירושלים קול ששון ושמחה כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה. אולי התכוון הנביא לשני גופים הנמצאים בישראל, החלק הלא דתי הוא משמיע קול שמחה וששון מבלי להזכיר שם ה׳ על פיו, והחלק הדתי בהשמיעו את מצהלותיו משמיע את שם גואל ישראל ואומר הודו לה׳ כי טוב. נביא ישראל מרמז לנו כי ביום הזה תשמענה רון החגיגות מפי כל מפלגות ישראל, כי כל החלקים השתתפו בבנין הארץ ובגאולתה והרוו את אדמתה בדם בניהם, ורק הגלות הגיעם לידי כך להתבולל בין האומות, וסוף סוף יחזור כל העם למקורו ולתורתו.

חג העצמאות חייבים לחוג אותו במקהלות. ואם גם שמדינת ישראל עוד לא הגיעה לחיים דתיים במלוא מובן המלה, כמו שחגגו ישראל את חג הפסח לפני קבלת התורה. וכמו שזכו ישראל אחרי כן לקבלת התורה, כן נזכה גם היום לראות את מדינתנו קובעת את חוקותיה ודרכיה כפי התורה, מדינת ישראל ע״פ תורת ישראל.

השושנה

*

אזהרה נחוצה

קוראים נכבדים חוברתנו הזאת השלישית הנה יצאה, והרבה מהנשלח להם החוברת מידי חדש בחדש לא קבלנו מהם תשובה אם מסכימים להמשיך להמנות לדבר מצוה. ולכן בקבלם החוברת הזאת השלישית הוא לאות כי חותמים הם לשנה, ומתבקשים לשלוח חתימתם כדי שנוכל לעמוד כנגד ההוצאות המרובות. ואם אינם מסכימים לפחות יחזירו לנו כל החוברות שקבלו ע״פ הדוא׳ר.

המערכת

ר ש ו ש נ ת

אהית כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון (הושע י"ד ו')

ירחון רבני תורני להלכה ואגדה. ולכל עניני היהדות. יוצא לאור ע"י קבוצת תלמידי ישיבות אור תורה רתכב"ן, חארה כבירה גרבה (טוניסיא) בתמיכתה המיוחדת של קופת אור תורה הנז'. ובסיוע המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה שע"י הסוה"י לא"י;

סיון תשי"ד — שנה א' חוברת ד'

התחתימה לשנה 500 פרנקים. מחיר הגליון 50 פרנסים.
וחוץ למדינת צרפת לערך שני דולרים.
ההדפסה 200 פרנקים לכל עמוד.
הממציא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות.
השולח לנו ספר יקבל את ירחונינו תמורתו.

הכתובת.

R. Boguid Saadon

Hara Kebira DJERBA (Tuuisie)

בדפוס עידאן כהן צבאן חדאד היו"ר

מכתבי תעודה

מכתב מאת מו"ר ועט"ר הרה"ג הראב"ד מקודש פה **אי גרבא** וכפריה כמוהר"ר **רחמים חי חויתה הכהן** הי"ו אשר זה כשנתים גלה ממקומו לדרוש ברופאים ורפואות וכעת הוא בעי"ת **חמאם אליף**. ה' ישלח לו רפואה שלימה ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו אכי"ר.

ב"ה **חמאם ליף** יום ג' סיון התשי"ד וז"ל רו"ן

ידידנו החה"ש והכולל כמה"ר ר' **בוגיד סעדון** הי"ו עורך ירחון "**השושנה**" בעירנו **אי גרבא** יע"א

שלום וברכה! מאלהי המערכה!

את מכתבו היקר קבלתי עם הירחון, ג' חוברות דבר בעתו, ושמחתי לקראתו כמוצא שלל רב. ה' יעזרכם על דבר כבוד שמו להגדיל תורה ולהאדירה ולהרים קרנה אשר לדאבוננו בימים האלה כמה עיירות שהיו לפנים של חכמים ושל סופרים בזמן הזה נסוגו אחור ואין דורש ואין מבקש בעוה"ר וגו'. והנני חותם בברכת חזקו ואמצו וה' עמכם ובברכת חג מתן תורתנו הל"ל בשמחה ובשירים תחוגו את חג הבכורים אמן.

ושלום רב ממני הצעיר ע"ה **רחמים חי חויתה** בלא"א **חנינא הכהן** ס"ט

*

מביקורו של הרב ש. ז. שרגאי במקום:

ביום ראשון י"ב לחדש זה ביקר אצלנו הרב שלמה זלמן **שרגאי** איש הסוכנות היהודית וראש למחלקת העלייה בלויית מר ברוך דובדבני מנהל משרד העלייה בפרים ועוד בגלל ענייני העלייה לארץ, ונתקבל בכבוד גדול מאת רבני העיר ורבני הכפרים וחברי עטרת ציון, ובלילה היתה אסיפת עם המונית בבית הכנסת רבי אליעזר שבו נאמו נאומים גדולים המלהבים את לבות השומעים למען העלייה לארץ.

המערכת מאחלת להם ברכתה שיה״ר שיצליחו הצלחה מרובה למען חיסול גלותינו, ושתהיה שנה זו סופית לגלות והשתלמות הגאולה האמתית בגשמי ורוחני אמן וחותמת בברכת כניסה וברכת פרידה ביחד, ברוכים אתם בבואכם וברוכים אתם בצאתכם.

*

עולה לארץ

ידידנו החה״ש והכולל כמה״ר ר׳ **פרץ מימון** הי״ו (חתנו של מוהרח״ח) מעי״ת **גאבס** יע״א עלה לארץ הקדש על מנת להשתקע מיום אסרו חג שבועות. המערכת מאחלת לך נסיעה טובה, ויה״ר שהשי״ת יעזרך על דבר כבוד שמו, אמן.

יום מתן תורה

וקול שופר חזק מאד

עברו ימי חג הפסח, חלף יום העצמאות, אזל יום ל״ג לעומר, ותמו ימי הספירה שספרנו אותם לילה לילה בקוצר רוח, והנה הופיע בהודו והדרו יום חג השבועות, יום מתן תורה, ביום הזה נבחר עם ישראל מכל העמים לעם סגולה והוענקה לו תורת אלהים חיים. יום קבלת התורה היה יום היסטורי, היום שבו נגלה האלהים באש על הר סיני, יום נורא ואיום שבו חרד כל העם אשר במחנה בראותו הקולות והלפידים וקול שופר חזק מאד. ונשאלת השאלה מה כל החרדה הזאת! ואל מה ירמזון אותותיה? ומה זה קול השופר החזק הנשמע בשעה זו, הלא לא יום ראש השנה לשמוע קול שופר!

לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי, אמר מלך ישראל, התכוין בזה למהלך החיים הגלותיים שיעברו על עמנו, שלפי הטבע היו ישראל נבלעים בין האומות, אלפים שנה התגוררו בקרב העמים וחונכו ביניהם, ונקל מאד להתבולל בין הגויים ולהיות כאחד מהם, רבים הם שעמדו במסירת נפש ועמדו על קיומם, ורבים שהתבוללו אך יהדותם רדומה בלבבם, ולולי התורה הקדושה שקיבל העם היהודי כי אז כבר אבד העם בין

ממלכות תבל ונבלע בין האומות. התורה היא ששמרה על עמנו בכל שנות פזוריו, וגם החלק המתבולל בגפרור אחד יתעורר ויקום לתחיה אחר שהיהדות כבר מושרשת בקרבו ורק הסביבה השפיעה עליו להתרחק ממקור מחצבתו. וזהו שאומר דוד המלך לולי התורה כי אז אבד העם בעניו בגלותו האכזרי.

אלהינו ואלהי אבותינו ידע מראש מה צפוי לעמו ומה נשקף לבנו יחידו בימים יבואו, ובהעניקו לו התורה החריד כל העולם חרדה גדולה עד שחשבו האומות כי מבול בא לעולם. לא בכוונתו להחריד את מקבלי התורה שאמרו נעשה קודם לנשמע, אלא דוקא להחריד את העמים שעתידים להשתלט על עמו ולטרוף אותו כזאבי יער, כי מסיני ירדה שנאה לישראל, הוא החריד העולם הגדול להבין ולהתעורר כי לעם ישראל יש אב רם ונשא השומר אותו מכל רע ושברגע אחד יחריד העולם ויהפוך אותו למים, ועליהם להתחשב את צאן מרעיתו שלא להשתעבד בהם יותר מדי, כי על כל אלה יביאם האלהים במשפט. ואל יחשבו אלה כי אחר שיתבוללו בין האומות וישכחו את צור מחצבתם אז יוכלו לעשות בהם כרצונם, כי הנה קול שופר חזק מאד, קול השופר והוא הקול המכריז ואומר עורו ישנים מתרדמתכם, ישנו קול חזק, קול רבני ישראל ומנהיגיו הקורא אליהם לשוב למקור מחצבתם, ומבין כל העמים מבצבץ ועולה העם היהודי ושב ליהדות. וע״ז אומר נביא ישראל: והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה׳ בהר הקדש בירושלים, התכוון בזה לאמר כי באחרית הימים יתקע בשופר גדול, אותו קול השופר הנשמע ביום מתן התורה המעורר את העם לשוב לעמו ולתורתו והאובדים והנדחים, אלה שאבדו בין האומות ושהתבוללו בין הנכר יכירו את האלהים והשתחוו לה׳ בעלותם לירושלים הבנויה.

״השושנה״

*

הודעות

יצא לאור ספר יוסף לקח ח״ב דרושים לשבתות השנה ובסופו מעשיות בערבי מאת הרה״ג עצו״ר הדו״מ ר׳ יוסף בוכריץ זצ״ל ששמש ברבנות כמה שנים בעירנו גרבא

באלחארה צגִירה ולבסוף נתקבל בעי"ת זרזים יע"א ושם היתה מנוחתו כבוד. והוא היה הרב המוסמך המסדר לגיטין פה אי גִרבא מזמן הרה"ג מוהרמ"ז מאזוז זצוק"ל. כל מבקש ספר זה יפנה לבנו הרב חואתי בוכריץ עי"ת בנזרת. ותוכלו להשיגו גם ע"י המערכת.

R, Houati Boukhris BIJERTE (Tunisie)

*

הראו מסדרי הבבלי את הירושלמי? ספר יקר הערך, תוכו לבאר ולברר האם ראו חכמי תלמוד הבבלי את תלמוד הירושלמי או איפכא בראיות נכוחות ובבקיאות נפלאה מאת הרה"ג וכו' מוהר"ר יהודה יקותיאל גרונווילד שכבר יצא מוניטין שלו בחבוריו היקרים. מחירו 3 דולר. לפנות אליו ע"פ האדרים:

Rebbi L' Greenwald 967 geers avenue columbus Ohio

*

תנ"ך מקראות גדולות ל"ב פירושים בעשרה כרכים נהדרים הוצאה חדשה מחירו 12000

תנ"ך של כים מחירו 800

משניות בפירוש רע"ב ועיקר תוי"ט כרך אחד הוצאת חורב תשי"ב מחירו 2000 וכל הקודם זכה.

לפנות אל הכתובת: Librairie Chloumou Mazouz DJERBA (Tunisie)

ל"ב

הרב רחמים חי חויתה הכהן, הרב הראשי בעי"ת גרבה ואגפיה

אם מותר לשים ביצה לתרנגולת שתלד עליה בשבת ויו"ט

עיין להרב בית דוד ח"ח סימן רל"ח שהתיר ביו"ט, ויליף לה ממ"ש מרן בפ"ח סימן תקכ"ג למסעדין את הבהמה ביו"ט, וטעמא משום דלא הויא טרחא יתירה, וכ"ש ליתן ביצה להוי בגיר טפי. ע"ש. והביא דברי הרב ערך השלחן סימן תקכ"ג, וכתב שזה פשוט, ועיין לסימן ש"ח סעיף ט"ל וסימן ש"י סעיף ו'. וכוונתו לומר לאסור משום מבטל כלי מהיכנו כמ"ש בסימן ש"י, דהרי התיר מרן בסימן ש"ח לכפות הסל לפני המפרוחים כדי שיעלו וירדו בו. ע"ש. ולפ"ז הוי מבטל כלי מהיכנו משום דבידו להפריחם וכמ"ש התוס' בשבת דף מ"ג. וה"נ כן. ויש להסתפק אם מותר לעשות כן בשבת. ועיין להטור סימן של"ג שכתב למסעדין הבהמה בשבת. ומרן בב"י תמה עליו לכיון דר"י נסתפק בזה, אין התיר בלא רמיה. ובש"ע פסק אין מילדין את הבהמה בשבת, ומלשון כתב למסעדין בסימן תקכ"ג, נרמה לדעתו להחמיר. וכ"כ המ"א שם למעט לסעדה לאסור. ע"ש. ומ"ש המ"א שכן משמע מהגמ' גבי מרחמין את הבהמה ביו"ט. ע"ש, נרמה דס"ל למסעדין ומרחמין כי הדדי נינהו, וכי היכי דמרחמין קתני בריית ביו"ט, ה"נ מסעדין אינו רק ביו"ט. ואינו מוכרח, די"ל למסעדין קיל טפי. וכן רמיתי בחידושי המאירי לשבת דף קכ"ח ז"ל: אין מיילדין את הבהמה ביו"ט, וכ"ש בשבת, ומשום טורח יתר, אבל מסעדין, ופירושו אומן הולד וכו' ואת (נרמה לי"ל ואף) בשבת כן וכו' מרחמים על הבהמה טהורה ביו"ט וכו', ומ"מ בשבת אף בטהורה אסור. ע"ש. מבואר בדבריו דבמסעדין מותר אף בשבת ובדעת הטור, אבל במרחמים אוסר בשבת. ועיין להח"א הלכות שבת סימן ש"כ שכתב וז"ל: ואין מיילדין את הבהמה אבל מסעדין אותה, כילד, מביא גול של מלח ומניח לה בתוך הרחם כדי שתזכור לערה ותרחם עליו, ומזלפי מי שליף ע"ג הולד כדי שתזכור לערה ותרחם עליו. ע"ש. וע"ע מ"ש בהלכות יום טוב סימן ס"ד. מבואר דס"ל כדעת הטור למסעדין ומרחמין. אבל בחידושי רבינו חננאל הנדפסים על הגליון

כתב וז״ל: וקי״ל דמסעדין ומרחמין דמניין ביו״ט אבל לא בשבת. ע״ש. ועיין להרב תוספת שבת שכתב דטעם הטור מדאמרינן שם בשבת כילד מסעדין וכו׳ דשב״ג אומר מרחמין היינו על הבהמה טהורה ביו״ט וכו׳, ומדהונרך לומר ביו״ט משמע דעד השתא בשבת קאי ומסעדין בשבת. ע״ש. והרב בגדי שם הקשה על דבריו דלפ״ז מאי דנקט גבי מרחמין ביו״ט משום דעד השתא בשבת מיירי, ע״כ מרחמין דוקא ביו״ט מירי ולא בשבת, והרי הטור ס״ל דמרחמין בשבת. ע״ש. ול״ק, דמאי דנקט דשב״ג ביו״ט היינו משום דמעשה שהיה כך היה, וכמ״ש הב״ח. ע״ש. ומ״מ גם בשבת מרחמים. אבל מי ריפא ביו״ט דוקא מירי לא הו״ל למימר במרחמין ביו״ט, כיון דקודם זה ביו״ט מירי. אלא דדברי התו״ס תמוהים, שלא רצה לדבריהם זו היא שנויה בתוספתא, ומ״כ מינה מוכח דמסעדין ביו״ט דוקא ולא בשבת. וכ״כ הרב תפלי דוד שם, וכתב שכן דעת הרמב״ם שלא הזכיר לין זה. ע״ש. וכ״כ הרב בגדי שם בדעת הרמב״ם ומרן. ע״ש. גם התו״ס כתב דיש להחמיר, ומרן ספוקי מספקא ליה ולא כתב בה לא מיסור ולא היתר. ע״ש. גם הפ״ר כתב בשם המחרוים להחמיר, ומכ״כ רמב״ן. ע״ש. מיהו גבי בילה דנהיר טרחא טפי ממסעדין נראה דיש להתיר לכ״ע. ובפרט למיכל לער בעלי חיים. שוב בא לידי ספר מהלי יצחק למהר״י חסיד ז״ל, ושם ראיתי בפ״ח סימן ח״י שנסתפק בזה גבי שבת, והביא דברי הרב בית דוד וכתב דבזה כ״ע מודו, ועוד למיכל לער בעלי חיים. ע״ש.

ל״ג

הרב מרדכי סגרון, רבן בעי״ת תאטאוין יע״א

א) **ראיתי** בהירחון השומע סימן ד׳ שהקשה על דברי הרב רבב נחור ז״ל מהך למשיב התנא שור הנסקל הנס דילפינן בית מיסור הנאה אלא יאכל את בשרו. עכ״ד. ולע״ד ל״ק, דבשור הנסקל גם בלי לא יאכל את בשרו שפיר ילפינן מיסור הנאה מכ״ש מעורו דילפינן ליה מובעל השור נקי, וכיון שכן גם כי כתיב בית לא יאכל שפיר אסרינן ליה בהנאה גם אם נפסד מלאכול, ולא דמי לאמן בפסח דלית לן למיסר בהנאה אלא מקרא דלא יאכל חמץ.

ב) **ומה** שהוכיח עוד לפשוט ספיקו דהמש״ל ז״ל מהך דקתני דף מ״א דפריך הש״ס ליכתוב לא יהנה, ואם איתא נימא דמי כתיב לא יהנה הוה אסרינן בהנאה גם בנפסד. ע״ש, לעד״נ כיון דעיקר לא יאכל לא אתא כי אם להנאה הו״ל כמו לא יהנה ושפיר אסרינן מיניה בהנאה גם אם נפסד מלאכול. וכה״ג כתב

הרב זרעו של מברהם ז״ל נפסחים דף כ״ב להסוברים דמין לוקין על הנאה. ע״ש.

ג) **ולפ״ז** נדחה קרו לה למ״ש עוד הרב המקובלת להוסיף מדרבנן דליכתוב לן יהנה, דלהכי כתיב לן יאכל להתיר נפסד מלאכול. עכ״ד. ולפי האמור זה לשונו, דכיון דעיקר קרא דלן יאכל לן אתא כי אם להנאה בעלמא מינו ענין הו״ל כמו לן יהנה וילפינן מיניה לאסור בהנאה גם בנפסד שפיר.

ד) **ואגב** אמרתי להציע פה מה שנתחדש לי לרגלי התחדשות העניינים שבדורנו זה מכל הדורות הקודמים שזכינו היום למדינה עצמאית ולקיבוץ גלויות מכל פזורי ישראל בכל קצוי תבל שהוא אתחלתא דגאולה. יהי רצון שנזכה לברך על המוגמר לראות בביאת משיחנו וישראל ישכון לבטח על אדמתו איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו בעגלא ובזמן קריב אמן. ברם דא עקא שאין הכל זוכים לעלייה מכמה סיבות שונות: א) כי מתנאי העלייה במקומנו צריך בקורת הבראה והחלמה, וכל מי שיש לו איזה חולאים ממינים ידועים לא יורשה לעלות עד שידרוש ברופאים ורפואות זמנים רבים עד שהוא קץ בעלייתו. ב) שהמשפחות הגדולים שאינם ראויים לעבודה אף שישיגו ערבנות מצאצאיהם וקרוביהם לא יורשו לעלות עד שישלמו שכר נסיעתם. ג) יש שמתעכבים ע״י טענות שלא ימצאו שם עבודה לפרנס עצמם. ד) מצד סכסוכי המאורעות שמתהוים שם ע״י השכנים הערבים יש נסוגים ונמנעים מלעלות. ה) מצד ריבוי המפלגות של התחפשות וכפירה בארץ שאינם שמים לב ליראת ה׳ ולתורתו יש מתרחקים לבלתי התקרב לאנשים כאלה. וא״כ צריכין אנו להעתר להשי״ת לעזור לנו להתגבר על כל העכובים האלה ולזכות לעלות לארץ בקרוב בביאת משיחנו ובנין בית המקדש וכל מילי דמיטב אמן.

ואפשר דכל זה ראו חכמינו ז״ל מה שעתיד להיות ותקנו זה בנוסח הרחמן שבברכת המזון, וזהו דקאמרי הרחמן הוא יוליכנו מהרה קוממיות לארצנו. ושלא תאמר דאיך אנו עולים, הלא יש לנו כמה עיכובים מצד הבראת הגוף שמא ימצאו לנו איזה חולאים שמעכבים העלייה! לזה אמר הרחמן הוא ירפאנו רפואה שלמה. ועדיין יש לטעון מצד תביעת שכר של נסיעתנו כשלא נהיה ראויים לעבודה שעולה לסך גדול ואין לאל ידינו! לזה אמר הרחמן הוא יפתח לנו מידו המלאה והרחבה ונהיה עשירים ונוכל לשלם. ואם תאמר אנה אנחנו עולים, כי אין אנו יכולים להתפרנס שם בשופע מחסרון העבודה רק בדוחק! לזה אמר הרחמן הוא יברך כל אחד ואחד ממנו כמו שנתברכו אבותינו וגו׳, שתשרה ברכה והצלחה במעשה ידינו ודבר מועט שנרויח

יחזיק את המרובה להתפרנס בשופע גדול. וכי תימא אכתי אנו מתייראים מפחד הסכסוכים והמלחמות עם השכנים הערבים, לזה אמר הרחמן הוא יפרום עלינו סוכת שלומו, שיהיה שלום בארץ, שקטים ושאננים לבטח. ושלא תאמר איך נעלה ונתקרב לאנשים חפשים ובעלי כפירה וכיוצא, לזה אמר הרחמן הוא יטע תורתו ואהבתו בלבנו ותהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא ונהיה כולנו יראים ושומרי דת ולומדים בתורה לשמה, ובזכות זה הרחמן הוא יחיינו ויזכנו ויקרבנו לימות המשיח ולבנין בית המקדש ולחיי העוה״ב להתענג בשופע ברכות ורוב שמחות וכל טוב סלה אמן.

ל״ד

הרב מסעוד בוכּבזה. צפּאקץ יע״א

איסור חצי שיעור בחמץ, ומלקות בהנאה

בהשושנה סימן י״ד הקשה על מ״ש הרב זרע ברוך במערכת מ׳ אות ב׳ לייסב דברי מהרלנ״ח דחזקיה נפקא ליה חצי שיעור בחמץ מציר״י לף דאמי להנאה, דאי להנאה לאוד ליכתוב לף יהנה, דהא בקמץ לף פריך הכי אלא משום דמוקי כוליה קרא להנאה, אבל אי קאי לשאטו דאמי לאיסור אכילה והנאה לף מקשה ליכתוב לף יהנה. ע״ש. ולעד״ן דל״ק, דדוקא לרבי אבהו דנפק״ל הנאה ממשמעות הוא דלא מקשה ליכתוב לף יהנה אי אמי קרא גם לאכילה, דכיון דלא יאכל אכילה והנאה ולא יהנה משמע הנאה וכ״ש אכילה, מה לי אפקה בלשון אכילה או בלשון הנאה, אבל לחזקיה דדריש הנאה מיתורא דציר״י הו״ל כאילו כתיב לף תאכלו לאכילה ולא יהנה להנאה דנפקא מציר״י וכמ״ש הרב זרעו של אברהם בדף כ״ג בתוד״ה שאני להוכיח מהך סוגיא דקמץ דלחזקיה מקשה ציר״י למה לי לף דאמי לאכילה. ע״ש. ולכך ס״ל להזר״ב דכיון דאיכא יתורא בציר״י והו״ל כתרי קראי, אי לא אמי לחצי שיעור ליכתוב לא יהנה ובכלל גם אכילה, ולא דמי להך דקמץ דקאי לרבי אבהו. ויש להסביר עוד לזה לפי שיטת הרמב״ם דאין לוקין על הנאה, וכתב הזם״ח הנ״ל שם בע״ב ד״ה אלא בייניהו בשם משובת הרמב״ם דלחזקיה גם הוא מודה דלוקה, וכתב המש״ך בקמץ שם דל״ק לשיטת הרמב״ם מדמשני מ״כ ליכתוב לא יהנה, דדילמא הוה לקי אהנאה, דגם כי קאי לסקליה ולהנאה לחוד לקי כאלו כתיב לא יהנה. ומ״כ אמי שפיר, דהשם דקאי לרבי אבהו לא משמע ליכתוב לא יהנה אלא כי אמי קרא רק להנאה דאז לוקה בין אי כתיב לא יאכל או לא יהנה, אבל אי אמי לשאטיה י״ל דלכך לא כתיב לא יהנה, דלא לילקי

עליה, אבל לחזקיה דגם כי אתא קרא לאכילה והנאה נמי לקי, לכך מקשה ליכתוב לן יהנה אף לאתא לתרוייהו.

ומה שהקשה עוד הרב הכותב שם על מה שדחה הזר״ע דל״ב מאי פריך בקמץ ליכתוב לן יהנה דילמא אתי לחני שיעור, דמאי תליא בתירוצו, הרי תקשי ליה זה בפשטא דשמעתא שם, גם זה לע״ד ל״ק, דבא לאפוקי תירוצא קמא דס״ל לחזקיה דאני שיעור מותר בהנאה, ומ״כ י״ל דהך תירוצא דליכתוב לן יהנה קאי לחזקיה, וליכא למימר דאתי לחני שיעור, דהרי ס״ל לחזקיה דאני שיעור מותר[א]. וגם דהש״ס לא נקט בקושייתו אלא רבי אבהו, הרי כבר כתב הזר״ע מערכת ש׳ דנקט רבי אבהו דהלכתא כוותיה והוא הדין דמקשה גם לחזקיה, ומ״כ י״ל דהך תירוצא דליכתוב לן יהנה הוא לחזקיה, לן כן לתירוצא בתרא דגם לחזקיה אני שיעור אסור ונפק״ל מדלא כתיב לן יהנה, מ״כ מאי פריך התם ליכתוב לן יהנה. ובזה ניחא קושית המש״ך הנ״ל לשיטת הרמב״ם דמאי מצני ליכתוב לן יהנה, דאז הוה לקי. ע״ש. ולפ״ז ניחא, דהאי שיעורא קאי לחזקיה דלדידיה גם מי כתיב לן יהנה לקי מהנאה וכנז׳. אלא דלפ״ז ק״ל טובא על מ״ש הזש״א גופיה להקשות מדברי חזקיה דלמאי לן יליף לאיסור הנאה מק״ו מנותר. ובשלמא לדעת התוס׳ לוקין על הנאה י״ל דלאינטריך לאתויי קרא למלקות, אבל לשיטת הרמב״ם דאין לוקין על הנאה מאי לן יליף מק״ו. ע״ש. והשתא לפי דבריו אינו גופיה לחזקיה גם הר״מ מודה לוקין על הנאה מאי מקשה. וכעת ראיתי בירחון השושנה סימן ט״ז שכתב דקושית הזש״א היא דלמה לי קרא, תפוק ליה מק״ו. ולפ״ז אתי שפיר, דשפיר מקשה הזש״א לשיטת הר״מ דאין לוקין על הנאה דלמה לי קרא[ב].

א. לכאורה אין זה מובן, דלפ דס״ל לחזקיה בחמץ אני שיעור מותר, היינו טעמא דלא יהיב לאכל מינטריך לאיסור הנאה, אבל התם דמקשה לן יהיב למה לי, אמאי לן ניתא דגבי שור הנסקל בן לאסור אני שיעור. ואולי י״ל דכיון דמסתבר ליה לחזקיה גבי חמץ לאוקמי קרא להנאה ולא לאני שיעור, דס״ל להחמיר בהנאה יותר מאני שיעור וכמ״ש הרב המגיה בזרע ברוך שם ד״ה ורמיתי וכו׳, הלכך גם בשור הנסקל מסתבר יותר לאוקמי קרא לאיסור הנאה ולשחטו מלומר דאתא לסקליה ולאני שיעור. אלא דלפ״ז לתירוצא קמא יתור לאוקמי קרא לאיסור הנאה ולשחטו דוקא, אבל אי אתא לשחטו לן פריך ליכתוב לן יהנה אלא כי אתא לסקליה ולהנאה דוקא, נסתר מ״ש לייסד לעיל בקושית הרב הכותב, דהרי גם לחזקיה לן פריך ליכתוב הך תירוצא לחזקיה קאי, נסתר מ״ש לייסד לעיל בקושית הרב הכותב, דהרי גם לחזקיה לן פריך ליכתוב לן יהנה אלא דלתירוצא בתרא אין זה מוכרח ואיכ״ל דפרכינן לחזקיה גם אי אתא להנאה, מ״מ כל זה לאכילה. ואף דלתירוצא בתרא אין זה מוכרח, אבל אי אתא לשחטו לן פריך ליכתוב לן יהנה, כיון דאתא לאכילה אלא דלתירוצא קמא אני שיעור מותר בהנאה, אבל אי אתא לשחטו לן פריך ליכתוב לן יהנה, כיון דאתא לאכילה אלא דלתירוצא בתרא אין זה מוכרח ואיכ״ל דפרכינן לחזקיה גם אי אתא להנאה, מ״מ כל זה הו״ל לנמר. ע״ה **בוגיד סעדון הי״ו**.

ב. לכאורה גם זה קשה, דהרי להרמב״ם דפסק כרבי אבהו אלא מאכלו לאיסור הנאה משמע ליה יתורא בעלמא, וא״ק למה לי קרא, דלינטריך לאכילה גופיה, ולחזקיה מודה הרמב״ם לזוקא. מיהו הרי

ודע דמדברי המח״ך הנ״ל דמקשה לשיטת הרמב״ס מהך דקמץ מבואר להדיא דלרבי מנחם גם כי כתיב בגיר״י לא לקי, ודוקא לחזקיה הוא דמודה הרמב״ס לדוקא. וכן משמע מדברי הזח״מ בפסחים דף כ״ד ד״ה אם אינו עניו וכו׳ ג. ומזה יש להעיר על מ״ש הרב המגיה בירחון הירח שנה ג׳ סימן ס״ח דהא דמשני בקמץ ליכתוב לא יהנה ולא ימריצין דאתא למלקות, משום דבשור הנסקל כתיב לא יאכל דגם הרמב״ס מודה דלוקה. ולהאמור ליתא, דדוקא לחזקיה הוא דמודה ולא לרבי מנחם. [לפמ״ש לעיל דהאי שינויא לחזקיה אתי שפיר. אלא דהרב המגיה לא בייאר זה]. גם עיין בירחון הנ״ל בסימן כ״ד שכתב לישב דברי הר״מ דלאיסור מוסיף היינו דלוקה בהנאת חמץ, כיון דכתיב בגיר״י. ולהאמור ליתא וכנ״ל. והנה מ״ש הרב הכותב בירחון הנ״ל בסימן ס״ח להקשות על מ״ש התוס׳ בפסחים דף כ״ג ד״ה ור״ש לאיסור הנאה בגיד הנשה נפק״ל מסברא, לכיון לאין בגידין בנותן טעם סברא הוא לאסור גם בהנאה, דר״ל כלך סברא לומר דאתא לאסור גם בהנאה דדרכו בכך, אבל ודאי דאתא גם לאיסור אכילה, ולכך ל״ק דמ״כ ליכתוב לא יהנה, כיון דאתא גם לאכילה. ומ״ש לישב לקושייתו דאי כתיב לא יהנה הו״א לאסור גם שלא כדרך הנאתו, הוא תימא, דמ״כ אי משני בקמץ אם ליכתוב לא יהנה. [והרב המגיה נר״ו אם בתירוצא קמא העיר לישב הך דקמץ, ובתירוץ שני לא העיר כלום. מיהו כבר העיר בזה הזח״מ בפסחים דשמעתא. ועיין להרב זרע ברוך מערכת ג׳. והזכירם הרב הכותב לקמן]. ועוד יש לתמוה דהרי התוס׳ קאי לר״ש דס״ל כל שהוא למכות, והוא הדין שלא כדרך הנאתו לאסור גם אי כתיב לא יאכל כמ״ש מהרש״ל בשבועות, ואכתי קשה ליכתוב לא יהנה.

ג. טפי הו״ל לאתויי ממ״ש הזח״מ בדף כ״ג בשם תשובת הרמב״ס הנ״ל לחזקיה דנפק״ל מגיר״י לקי מהנאה, דמשמע דדוקא לחזקיה, אבל לרבי מנחם גם לאיכא גיר״י לא לקי. ופשוט. הנ״ל.

ק״ו מקשי למה לי גיר״י ליכתוב לא תאכלו לאיסור הנאה משמע, אלא ודאי דלא מייתר. ול״ש זה. הנ״ל.

מינו להרמב״ס בפ״ח מהלכות חמץ ומצה דיליף לאיסור הנאה בחמץ כליעגא דחזקיה, ולדידיה מקשי אמאי לא יליף מק״ו בקושיית הזח״ק, דהרי לדידיה ליכא מלקות בהנאה. ובפרט למ״ש הלח״מ שם דסובר דאפי׳ לא יליף מק״ו אית ליה משמעות בגיר״י, ול״ש שפיר מקשי למה לי גיר״י, תפוק ליה מק״ו. אלא דאין זה מבורר, דעל כרחך לרבי מנחם אף לאית ליה משמעות בגיר״י אית ליה יתורא, דאל״ך גם אלא דאין זה מבורר, דעל כרחך לרבי מנחם אף לאית ליה משמעות בגיר״י אית ליה יתורא, דאל״ך גם אלא

וראיתי להרב שלמי תודה נפסחים שם דף כ״ח בתוד״ה כל מקום וכו׳ שכתב בשם הפני״י לחזקיה דנפק״ל מיסור הנאה מגיר״י מיתסר גם שלח כדרך הנאתו. ועפ״ז לפ״ל מה שהקשה מהרש״ם שם בדף כ״ו בתוד״ה שאני לרבע לחסיב לצבר בחלב כחילו כחיב תכילה בגופיה כיון דילף מגז״ש דנבילה נפרוך מה לכלאי הכרם שאסורים שלח כדרך הנאתן. ע״ש. להנה כתב הוש״ע בנדרים דף ג׳ לחד תירוצא דרבא ס״ל כחזקיה, וא״כ י״ל דכיון לחזקיה חמץ ושור הנסקל אסירי שלח כדרך הנאתן, ג״כ ליכא למיפרך מה לכלאי הכרם שאסורים שלח כדרך הנאתן, דלי״ל היא גופה נילף מה מגינו מכלאי הכרם שיאסרו שלח כדרך הנאתן וכמו שהקשו התוס׳ שם. וליכא למימר כמ״ש התוס׳ דשור הנסקל וחמץ יוכיחו, דלדעת רבא וחזקיה גם הם לוקין שלח כדרך הנאתן[ד]. וכפ״ז נדחה מה שהוכיח המש״ך בקידושין דף נ״ו לסברא דהמש״ל דהיכא דנפסד מלאכול אסור בהנאה מדמצני ליכתוב רחמנא לא יהנה. ולפ״ז ליכא רבים, דלי״ל דלחזקיה מצני, דלדידיה גם נפסד אסור, דהוי כשלח כדרך הנאתו דאסור, כיון דמצינ כחלו כחיב לא יהנה. וכן נדחה מה שהוכיח הזר״ב מערכת ה׳ מדפריך בפסחים דף כ״ב נקי למה לי, דלי״ל דפירכת הש״ס היא לחזקיה[ה]. וכן מה שהוכיח הרב המגיה שם מתוס׳ חולין דף ק״ך [ד״ה] שלח וכו׳, י״ל נמי דקושית התוס׳ היא דמאי פריך לחזקיה, הרי חמץ אסור בהנאה גם היכא דלא מיתסר בתכילה. [וכי תימא דילמא קושית הש״ס לרבי אבהו, כבר דחי לה הרב המגיה שם דלרבי אבהו י״ל דהך ברייתא כר״י דנפק״ל מיסור הנאה מאותו ומלשון תכילה. ע״ש]. גם ניחא מה שהקשה שם בסערכת ח׳ אות ב׳ על דברי הזש״ת דמה לבשר בחלב שכן אסור שלח כדרך הנאתו. ע״ש. גם כפ״ז י״ל מה שהקשה הזש״ת ז״ל בקמץ שם דלילמא מי

ד. מאותו הטעם דלא מצינן למילף שור הנסקל וחמץ לרבי אבהו שיהו אסורים שלח כדרך הנאתן כמה מצינו מכלאי הכרם דלל״ך אין עבדי מיניהו התוס׳ יוכיח, כמו כן לא מצינן למימר דבשר בחלב לרבה דילף ליה כמה מצינו מכלאי הכרם. והיינו טעמא דכיון דכחיב בהו תכילה הו״ל פשטיה דקרא דלא מיתסרו שלח כדרך הנאתן ולא ילפינן כמה מצינו נגד פשטיה דקרא, וכמו שהוציא המי כללא הרב המגיה בהזר״ב מערכת פ׳ מכח קושית זו, ופ״כ גם בבשר בחלב מי הוי כלאי תכילה כחיב ביה תכילה בגופיה לא מצי יליף כמה מצינו גם לחזקיה, כיון דלא כחיב לא יאכל בגיר״י. ואולי י״ל דכיון דלא כחיב ביה תכילה שלח מג״ש ממרינן מהני ג״ש ומהני ק״ו, וכמ״ש התוס׳ בחולין דף קט״ז לסיסי בן יהודה גופיה. ע״ש. הנ״ל.

ה. עיין לרש״י בפסחים שם שכתב: וקשיא לחזקיה וכ״ש לרבי אבהו. ועיין להרב המגיה בספר מרפא לשון מערכת ה׳ ובירחון השומרה סימן ד׳. ובזה נדחה גם מ״ש הרב המגיה בהזר״ב לתוספות רמיית הרב המחבר עד״ז. ע״ש. הנ״ל.

כתיב לא יהנה הוה לקי שלא כדרך הנאתו. וכן מה שהקשה בפסחים דף כ״ג ע״ב ד״ה עוד ראיתי להגך תרי ליטעם דקמץ בחי פליגי. ולהנ׳ אתי שפיר, לליטעם קמץ היא לחזקיה דגם מי כתיב לא יאכל אסור שלא כדרך הנאתו, וליטעם בתרא לרבי אבהו דלא פריך לא יהנה, דל״ב הוה מיתסר שלא כדרך הנאתו. (המשך יבוא בע״ה). [חוברת ה׳ סימן מ״ו].

ל״ה

לכמייס כהן

חמשה המה נפלאו ממני

א) **הש״מ** בב״ק דף פ״ה ע״ב אהא דאמרו שם אלא מומדין וכו׳ המוכתב למלכות בין שם לסייף וכו׳ כתב בשם גאון ז״ל דשם ליכא נער כ״כ וכו׳. משמע דמ״מ יש קצת נער. והוא תימא, דאם בשם יש נער קצת אין מומדין בו לגיזק שלא היה מחוייב שום נער כלל, דודאי לא יתרצה בשר שמתרצה מי שהיה מוכתב לשם דמחוייב עכ״פ נער קצת[1]. ורש״י ז״ל גרגם בזה וכתב בשם שאין שם נער כלל. וצע״ג.

ב) **מהרש״א** בקידושין דף מ״ח בתוד״ה אילימא וכו׳ כתב בסוף דבריו: וע״ל דמ״ש התוס׳ ע״ל ולא ע״ל לאו דוקא, אלא כתב ולא כתב, והשתא הכי ממש דברי הת״י. ע״ש. ולאחר המחילה רבה דבריו תמוהים, דאין הוו כדברי הת״י, דהת״י כתבו לעיל מיירי שכתב ומסר ופליגי בדר״פ, והיינו שלא כתב לו קני לך כלבע״א השמעינן, אבל התוס׳ כתבו דכתב לו קני לך וכל שעבודיה. וצע״ג.

ג) **הרב רמת שמואל** בפסחים דף כ״ח ע״ב בתוד״ה כל מקום וכו׳ הקשה על מ״ש התוס׳ דלא יאכל ולא תאכל יליפינן מלא תאכלו אבל כי כל אוכל תמן לא יליפינן וכו׳, דהא כתיב כל מחמצת לא תאכלו ונימא שיהא בכרת. ע״ש. ולאחר המחילה רבה כל מאד בתוכו יתמ׳ דכל מחמצת לא תאכלו אלמא קאי, ובכרת לא כתיב אלא כי כל אוכל וכו׳ דלא יליפינן מלא תאכלו וכו׳ כמ״ש התוס׳. וע״ש.

---

1. סברת הגאון ז״ל כתבה גם רש״י בעצמו בפירוש המושג פרצת משפטים בפסוק פלא תחת פלא. ומיהלפא שיטתיה ממ״ש בכלן. וכבר ראיתי להגאון הרש״ם בשם׳ קמץ שהזכירו, ומכ״כ ג״כ לעיל דף ד׳ ע״ב, ותמה עליו כדברי הרב הכותב נר״ו, וסייס שפירושו בכלן הוא הנכון. ע״ש. וכן הוא לשון הטור בש״ע סימן ת״ך כמה רוצה ליתן שיתחכנה בשם בענין שלא יהא מצטער. ע״ש. הנ״ל.

ד) **המש״ך** בפסקיס דף כ״ג ע״ב כתב למסקנא דמוקמינן יפותא דההוא מדרבנן מקרא דלא יאכל טומאת בשר ס״ך לומר דהא דלא יליף מאותו משום דקסבר חולין שנשחטו בעזרה לחולייתא, דמ״נ ס״ל דרבנן ואותו לשאר איסורין מיטהריך לא יאכל למלקות. ע״ש. ויש לתמוה דלכתי תקשי מיפכא דאותו למה לי כיון דכתיב לא יאכל. וע״ע[1].

ואגב רמיתי בירחון כתר תורה שנה ג׳ סימן ג׳ שהוסיף לתמוה דלא יאכל נמי לאו שבכללות הוא ולא נקי עליה, ודלה לתרץ כפמ״ם הרב זרעו של מברהם דאף דאין לוקין מאותו שבכללות, כי היכא תרי לאוי לוקין, וה״נ אף דלא יאכל לאו שבכללות, כי היכא דהדיה אותו מנטרפי תרוייהו למלקות, ולכך נריכי תרוייהו. ע״ש. ולקושר ע״ד גס הוא תימא, דמ״כ אין קאמר ר״פ למגיי ותימא ליחודי לאו לגופיה דמי מדר״ת אין לוקין מאאו שבכללות, דהרי היכא עשה דנעשם תשרף בהדיה ולוקין שפיר. אלא ודאי דלא כתב הזש״ך אלא בתרי לאוי שאין לוקין עליהם ולא בעשה ואאו. וע״ע.

ה) **הרב המגיה** בזרע ברוך במערכת הש׳ אות מ׳ כתב לתרץ קושית הרב שער המלך בפ״ה מהלכות מאכלות אסורות הכ״ג דאיטריך לא יאכל בשור הנסקל לאסור חלי שיעור דלא מצי יליף מלא תאכל כל תועבה. ואין לומר דמ״כ דילמא אתא לאקליה ולאלי שיעור ולא לשאטו, דאקליה נפילה הוא, ונפילה אסורה בחלי שיעור, דכתיב בה כל, כמ״ש הרשב״א. עכל״ק. ולאחר המחילה רבה תמיהני מאד דמ״כ נפל פיתא בבירא, דגס מלא תאכל כל תועבה מיתסר בכל שהוא, דכתיב כל תועבה כמו כל נפילה וכל חלב שכתב הרשב״א ז״ל. וע״ע[2].

ל״ו

מאיר ביתאן

פסחים דף כ״א ע״ב תוד״ה כל מקום וכו׳ וכי תימא מה״נ וכו׳. עיין להרב שער המלך והביא דבריו המש״ך שכתב לתפ״ז נ״ל להך סוגיא דמולין דף ק״ך דדרים נפש לרבות השותה מתיא כמזקיה, והוא ז״ל תמה עליו להך

ז. ועוד יש לתמוה דמ״כ מנ״ל להש״ס בדעת מזקיה דמולין שנשחטו בעזרה לחולייתא מיתורא דאותו, וכן לרבי אבהו מליבא דר״מ, דילמא מיטהריך לא יאכל למלקות. וע״ע. הנ״ל.

ח. עיין לקמן חוברת ו׳ סימן ס״א.

סוגיא היא דר״ל, ור״ל ס״ל לחולין שנשחטו בעזרה לאו לתורייתא. ומי ס״ל כחזקיה, ע״כ מייתר אותו לחולין שנשחטו בעזרה. ע״ש. ולע״ד יש לומר ע״פ דרכו של הרב שער המלך ויתיישב הכל להך סוגיא כרבי אבהו אליבא דר״י דילף שאר מיסורין מאותו וחולין שנשחטו בעזרה לאו לתורייתא ולא תאכלו אכילה דוקא, כיון דלא ילף מנבילה, וקושית התוס׳ היא רק אליבא דר״מ ולשיטת רש״י דרבי אבהו וחזקיה גם אליבא דר״מ פליגי. ועיין להגל״ח ז״ל. מיהו למ״ש הפנ״י והובאו דבריו להמפרשים ז״ל דגם אותו גלוית בעלמא דלא תאכלו איסור הנאה משמע אכתי קשה.

דף כ״ג ע״א גמ׳ והרי תרומה וכו׳ ומידך וכו׳. הקשה הרב זרעו של אברהם דמאי פריך ומידך, דילמא מיטהרך תרומתכם להמיר תרומה בהנאה דלא ילף מהיקשא דכתיב. ופ״ל לפמ״ש המש״ך בד״ה והנה וכו׳ דהיכא דליכא פשטיה דקרא לא אמרינן דליכא מיטהרך תרומתכם לכפרך מחלב. ולעד״ן ליישב כפמ״ש המוד״ם ומה דליכא למימר שור הנסקל ושאר איסורי הנאה יוכיחו, דהק״ו הוא שיהיה גיד בכלל היתר נבילה כחלב וליכא למימר יוכיח. וע״כ מאי שפיר, דאמן אינו בכלל היתר נבילה ואיכ״ל דשור הנסקל וכל הנך יוכיחו, ולכך לא עדיד ק״ו אלא מחלב.

ל״ז

מערבי כהן

גיטין דף ט״ו ע״ב גמ׳ תנן נפני נכתב כולו ונפני נחתם וכו׳ השתא אחד אומר וכו׳. מזה קשה לי על מ״ש התוס׳ בע״מ ד״ה נפ״נ וכו׳ דמסתבר להכשיר בזה דחשיב מכתב סופר ועד ועדיף מנפני נחתם כולו ונפני נכתב אלו אין היקש למחצה, דכיון דמיטהרך ההיקש למילי אחריני מוקמינן פשטיה דקרא, וע״כ לחזקיה דלא תאכלו אכילה דוקא לא ילפינן מהיקשא דכתיבי, כיון דמיטהרך לדרשות אחריני ול״ל תרומתכם. ושו״ר להרב זרע ברוך מערכת ג׳ אות ג׳.

ע״ב גמ׳ ומה אלא שעתם כרת וכו׳. הקשה מו״ר מוהרש״ך נר״ו דכיון דהכא אליבא דריה״ג קיימינן דאמר לעיל דאמן מותר בהנאה, אמאי לא ילף ק״ו מאמן שהוא בכרת ומותר בהנאה. וכי תימא מה לאמן שהיתה לו שעת הכושר, דס יוכיח [או אלא יוכיח]. וזה עדיף, דליכא למיפרך שכן הותר מכללו כדפריך אחלב. ולעד״ן ליישב כפמ״ש המוד״ם ומה דליכא למימר שור הנסקל ושאר איסורי הנאה יוכיחו, דהק״ו הוא שיהיה גיד בכלל היתר נבילה כחלב וליכא למימר יוכיח. וע״כ מאי שפיר, דאמן אינו בכלל היתר נבילה ואיכ״ל דשור הנסקל וכל הנך יוכיחו, ולכך לא עדיד ק״ו אלא מחלב.

אמר דאפ״ה משמ״ל להש״ס דמסתבר להכשיר בשחד תומר בפני נכתב ושחד תומר בפני נחתם טפי. ושו״ר למהר״ם שיק ז״ל. [ועיין להפנ״י ז״ל בזה].

ועוד ק״ל דלימא ס״ל לר״ח דסיפא דמתני׳ דשחד תומר וכו׳ כשאין שניהם שלוחים, ולכך פסול, דלשליח שלרכוה רבנן למימרינהו לתרוייהו וכמ״ש רש״י במתני׳, והו״ל כאלו אמר בפ״נ לחוד, ולכך קתני לאפילו כשאומר השליח עשו בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו פסול עד שיאמר כולם. וק״ל דבעי לאוקמי דברי ר״ח גם כליצנא בתרא דלקמן דגם כשאינהם שלוחים פסול.

רש״י ד״ה בפני נכתב וכו׳ השתא בפני נכתב כולו וכו׳. עיין מ״ש מהרש״א דלמאי לא נקט בתא דלקמיה השתא בפני נחתם ולא בפני נכתב פסול דלא הוה חלא משום חיתלופי, בפני נכתב ולא נחתם לא כ״ש, והניח בויש לייתב. ולעד״ן דרש״י לא נקט כן להקשות גם למ״ד דטעמא משום דאין בקיאין לשמה, וכתיבה ותתימה שויס, דתרוייהו בעינן לשמה, ולא שמעינן זה מזה. [ואף דרבא דמקשה לר״ח הוא דס״ל דטעמא שאין עדיס מצויים לקיימו, מ״מ רש״י בעי למינקט קושייתו גם לרבה. ועיין למהר״ס שיק ולהרב זכות יצחק ז״ל]. ועוי״ל על דרך מ״ש מהרש״א בדיבור שלפני זה דתנא לא נחתם חגב לא נכתב. [לע״ד לא דמי, דשם הוי ריעא חגב סיפא, לא כן בהך דדיבור הקודם].

חולין דף קי״ג ע״ב גמ׳ וסבר שמואל מיסור חל על מיסור וכו׳.

הקשה מהרש״א ז״ל דהו״ל לדיוקי מיפכא דסבר שמואל אין מיסור חל על מיסור מדמיעט טומאה. ומוהרש״ך נר״ו תירץ דכיון דאיכא לדיוקי מדרבי חלב וגבילה דאתא״ש ומדמיעט טומאה דאתא״ש, הא קי״ל דלחומרא מקשינן, ומסתמא הכי ס״ל דשמואל, ולכך פריך וסבר שמואל וכו׳. ולעד״ן דקושית מהרש״א היא כך, דאף דקי״ל לחומרא מקשינן, מ״מ כיון דמהך קרא דומתו בו נמי שמעינן דאתא״ש, הו״ל תרי קראי להקל, ומסתברא דילפינן מיניהו, דהוו רובא. ושמעתי מייסדים תירוץ מוהרש״ך נר״ו דזוהי עצמה קושית הגמ׳, דמדסתם שמואל דבריו ולא הכריע מי ילפינן מרבויא דחלב ומתה או ממיעוטא דטומאה, על כרחך דסמיך אכללא דלחומרא מקשינן, והרי אמר שמואל מינן לכהן טמא וכו׳, וכיון דאית לן תרי קראי להקל מסתברא דאתא״ש. ובזה ניחא דלא תקשי עוד מתירוץ מהרש״ך דמאי פריך מהך דתרומה חלב ומתה, ליתא נמי דלחומרא מקשינן, ותרומה דוקא דאתא״ש דגלי רחמנא. ולפ דהכי משני ליה, מ״מ דקאמרי לה מאי קאמרי לה, דמהאי טעמא לא פריך דברי שמואל מהדדי. ולהאמור אתי שפיר, דעיקר הקושיא היא דכיון דאיכא קרא דומתו בו הו״ל רובא להקל. ואפ״ה משני ליה לאחד שנויא דילפותא דחלב עדיפא, ותרומה דוקא גלי בה קרא.

ולפי מה שפירשתי בקושית מהרש״ץ נדחה גם מ״ש המש״ך לייישב קושית מהרש״ץ, וכן מה שהקשה משינויא דתרע למין מחע״ץ ומש״ה דרבי רחמנא גדי וכו׳, דלמה לי תרי קראי דגדי ומתו, דמיכ״ל דמיניטריך תרי קראי לחיובי רובע להקל. מיהו שמעתי דומים לזה ילפינן מיניהו, דשני כתובים הבאים כאחד לחדש כי הוו תרי קראי מסתברא לן דלענין מיסורין. עכ״ל.

מין מלמדין, ומי צריכי תרוייהו מ״כ הו״ל כפסוק אחד ולחומרא מקשינן. גם צעיקר תירוץ מוהרש״ך שמעתי מקשים דהא דקי״ל דלחומרא מקשינן דוקא לענין מיסורא, אבל לענין מלקות אין לחייבו מספק. ועיין בזה בירחון מקבציאל חוברת ג׳ סימן ט׳. והכא לענין מלקות קאי, דלענין מיסורא מה לי מיסור אחד מה לי תרי מיסורין. עכ״ל.

ל״ח

יצחק חורי

ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת

הרב שער המלך בפי״ג מהלכות מאכלות אסורות הקשה לדעת הרמב״ם ור״ת דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת מיקרי ספק ספיקא מדתנן בפ״ו דדמאי עם הארץ שאמר לחבר קח לי מגודת ירק וכו׳ ואם אמר זה שלי וזה של חברי ותתערבו חייב לעשר, וכתב הרע״ב דהמוכר הוא חבר וידע להלוקח הוא לוקח בשביל עם הארץ ובודאי עישר, אבל אם אמר אחד לו ואחד לעם הארץ ותתערבו חייב לעשר, דשמא מה שמכר לחבר אינו מעושר, וקשה לאמאי חייב לעשר, והרי אינא ספק ספיקא, שמא אגודה זאת של עם הארץ ומעושרת, ואת״ל של חבר שמא גם היא מעושרת, ואם נאמר דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת לא מיקרי ספק ספיקא אתי שפיר. ע״ש. וידי״ן האו״ש והכולל ר׳ נפיס הכהן הי״ו אמר דיש לחלות דהו״ל ספק ספיקא אפס אחד דלא אתיא ספק ספיקא. ועיין להצ״ע סימן י״ב שהאריך בזה. וראיתי להרב זרעו של אברהם ח״ב מערכת הא׳ שדחה לראיית הש״ה לפי דברי הרא״ש בהלכות מגילה דספק ספיקא בתרי גופי לא אתיא ספק ספיקא, וה״נ ספק ספיקא בתרי גופי הוא. ע״ש. ולע״ד אכתי קשה לדעת מרן הכ״מ דמשמע מדבריו דפשיט״ל בדעת הרמב״ם דלא כהרא״ש, דהרמב״ם בפי״א מהלכות מעשר דין י״ג כתב: המוליך מטיס לטורקן עכו״ס הרי הס דמאי, שמא החליפס בחטי עם הארץ. וכתב עליו הראב״ד: ואם מפני ספק זה הרי ספק ספיקא הוא. וכתב הכ״מ דר״ל דשמא לא החליפס, ואת״ל החליפס בשל עם הארץ שמא אותו עם הארץ עישר. וייש דברי הרמב״ם דגבי דמאי החמירו חכמים

למיחש אפילו לספק ספיקא כי היכי דתקנו להפרים דמאי אף ברוב עמי הארץ מעשרין. ע״ש. ומדלא כתב בפשיטות דלא הוי ספק ספיקא שהוא בתרי גופי, על כרחך לפשיט״ל בדעת הרמב״ם דבתרי גופי נמי הוי ספק ספיקא דלא כהרמ״ס, וע״כ תקשי ליה לדעת הרמב״ם דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת חשיב ספק ספיקא מהך דפ״ו דדמאי.

אלא דהיא גופה צריכין לדעת דמנ״ל למרן הכ״מ לומר כן בדעת הרמב״ם דלא כהרמ״ס. ואולי י״ל דאין מדברי הכ״מ הנ״ל דוכחה דלא ס״ל כהרמ״ס, דאי״ל דמדא מתרי טעמי נקט. ובפרט דסברת הרמ״ס תלויה בפלוגתא גם בין הרמשונים כמ״ש הב״י בסימן יו״ד. [לעד״ן דכיון דלא נזכרה בציור מחלוקת זו אלא מהרמ״ס ואילך, לא יתכן לומר דכיון דתלוי בפלוגתא לא נקט לה]. ומ״מ י״ל שרצה למשמעינן דין מחודש דדמאי לא תמרינן ספק ספיקא, ואה״נ דיכול לומר טעמא דתרי גופי. אך ידי״ן הנז׳ הקשה ע״ז דאם י״ל כדברי הרמ״ס מנ״ל להכ״מ לחדש זה דדמאי החמירו אפילו בספק ספיקא, ותירץ די״ל דפשיט״ל זה מדמצינו שהחמירו אפילו ברוב, וספק ספיקא לרוב הפוסקים הוא מטעם רוב, וע״כ מאי שנא. ועיין להב״ח שם בסימן יו״ד שהוכיח כן בדעת הרמב״ם לפי דברי הכ״מ. ולע״ד אינו מוכרח, די״ל כנז׳.

עוד כתב הרב זרעו של מברהם הנ״ל לייסב קושית השער״ם, דנחלקו הרמשונים בספק ספיקא בדבר שיש לו מתירין אי מקלינן ביה או לחו, וע״כ אפ״ל דמאן דס״ל דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת מיקרי ספק ספיקא ס״ל דבדבר שיש לו מתירין לא הוי ספק ספיקא, והטעם דבר שיש לו מתירין הוא ואינו ניתר בספק ספיקא. וע״פ דבריו יש לייסב דברי הרמב״ם בפ״ג מהלכות מעשר דין כ״ד שכתב: מצא תמניס תחת התמנה הרי הם ספק וכו׳ שמא מתמנה זו נפלו או מתמניס שנתעשרו. והראב״ד השיגו דזה אינו לריך אלא שמא הפקירם. ומרן בכ״מ כתב דאין זו השגה, דאי״ל אדא מתרי טעמי נקט. והרב מחנה אפרים בהגהותיו דף ל״ה הקשה עליו דא״כ אמאי חייב לעשר, דהא הוי ספק ספיקא, ספק אם מתמנה זו, ואת״ל שהם מתמנה זו שמא הפקירם. ולפי האמור ניחא, דדמאי הוי דבר שיש לו מתירין ולא תמרינן בו ספק ספיקא. גם זה יש לדחות מה שרצה הב״ח הנ״ל בסימן ח׳ להביא ראיה לדעת המפ״ל דהיכא דמסופקים בעיקר הדין לא תמרינן ספיקא דרבנן לקולא, ממ״ש רש״י בפ״ק דפסחים דף ט׳ ע״א ד״ה ספק וכו׳ ולא תימא נהי דלא חייל עלייהו טבלא לאכילת ערלי לאכילת קבע מיהו ליתסרו, דהא דמיתסרא אכילת קבע קודם קבילות הגורן, וגמר מלאכה מדרבנן הוא, וגבי איסור דרבנן סמכינן אחזקת חבר שעשרן. ואיכא למידק אמאי אינטריך לטעם חזקת חבר, לא יהא אלא ספק הא קי״ל ספיקא

דרבנן לקולא. תלוי על כרחך משום דמסופקים אם נעשה דבר המתירו, דהיינו אם עישרו או לאו. ע״ש. ולהאמור אין הוכחה, די״ל נמי דדבר שיש לו מתירין לא אמרינן בו ספיקא דרבנן לקולא, ולהכי הולרך רש״י ז״ל לטעם חזקת חבר. ועוי״ל כפמ״ש הכ״מ שזכרתי לעיל דכי היכי דהחמירו בדמאי לחוש למיעוטא, החמירו נמי בספק ספיקא, וה״נ מיכ״ל בספיקא דרבנן, ולכך הולרך רש״י לטעמא דחזקת חבר.

איברא דבעיקר דברי הזמ״ך תמיה לי טובא, שהרי כתב הרב המגיד בפ״ט מהלכות יו״ט ה״ב וז״ל: וספיקא שנתערבה בתחרות יש מי שהורה שכולם מותרות, וכי קתני נתערבה בחלף כולן אסורות חוץ מאחד. ויש מי שאוסר. ולדעת המתירין הסכים הרשב״א. וכן נראה מדברי רבינו. ע״כ. הרי שכתב בדעת הרמב״ם בדבר שיש לו מתירין דהיינו ספק ביצה שנולדה ביו״ט דאפ״ה מותרת. ועיין להשע״ה ז״ל שכתב שהדבר מוכרח כן ממה שהשמיט הר״מ דין דספיקא אסירא שהוזכר בגרייתא. ע״ש. וע״ע להב״ח [יו״ד] בסימן [ק״ב] שהביא מש הסמ״ג שכתב בשם ר״ת דספק ביצה שנולדה ביו״ט ונתערבה מותרת, וכי קתני נתערבה בחלף חוץ אחד. ע״ש. וא״כ אין לדעת הר״מ אין לדעת ר״ת אפילו דבר שיש לו מתירין ניתר בספק ספיקא, וא״כ הדרא קושית השע״ה לדוכתה, שהיא לדעת הר״מ ור״ת דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת מיקרי ספק ספיקא. גם הרמני ידי״ן הנז׳ להב״ח ריש סימן ל״ג שכתב דהרשב״א ס״ל דספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת מיקרי ספק ספיקא וס״ל דספק ספיקא גם בדבר שיש לו מתירין שרי, ולדידיה נמי קשה קושית השע״ה מהך דתמי.

עוד כתב הזמ״ך לתמוה על השע״ה שכתב לייש קושית הרב מחנה אפרים על הכ״מ שהנחתי לעיל, דכוונת הרב מחנה אפרים להשיג על הרמב״ד ז״ל דתמי תייב לעשר, הרי מיכא ספק ספיקא, ספק אם הם מתחנה זו, ואת״ל מתחנה זו שמא הפקירם. והרמב״ד על כרחך שמיעו סובר כדעת מרן דבדמאי החמירו בספק ספיקא, כיון דבהלכות מעשר השיג על הרמב״ם ז״ל שכתב דהמוליך חטים לטוחן כותי הרי הם ספק, דאם מפני ספק זה הרי מיכא ספק ספיקא. ע״ש. ומי ס״ל דבדמאי החמירו לא היה משיג כלום. עכ״ד. ולעד״ן דהרב מחנה אפרים על כרחך דמקשה גם לשיטת הרמב״ם, דאל״כ תמי קשה דבריו על הכ״מ, ולא הו״ל להזכיר תלוי דברי הרמב״ד שכתב דזה חיוו לריך וכו׳ דהרי מיכא ספק ספיקא ספק אם מתחנה זו וכו׳, תלוי על כרחך לומר דלהכי הזכיר דברי הכ״מ להקשות גם להרמב״ם ז״ל.

ט״ל

מיד אח״י

קידושין דף מ״ד ע״ב בתוד״ה קטנה וכו׳ והא דנקט קטנה וכו׳. ק״ק דילמא להכי נקט קטנה לאפוקי מדעולא, דלי נקט נערה הו״א דוקא נערה לריכה גט ומיאון מספק דשמא יש ממש במעשיה, אבל קטנה הו״א דאין כלום במעשיה כמי אפיה. ושו״ר להרב עצמות יוסף ז״ל מ״ש בזה. [ועיין להפנ״י שכתב דעיקר דבריהם מדעולא דהו״ל למינקט נערה לשמעינן רבותא וכו׳. ולשון התוס׳ שכתבו דנערה לא שייך למימר לריכה מיאון וכו׳ משמע דלדבר ושמואל קאי].

דף מ״ו ע״ב גמ׳ ותהוי תרומה וכו׳ מי לא תנן מן הנקוב וכו׳. עיין מ״ש מהרש״ל ומהר״ס מלובלין לחמי לא פריך מהמי דמן הנקוב לרב, וכן חמי לא פריך המשניות הדדי הך דחלה אהך דמן הנקוב וכו׳. ולפמ״ש הת״י דד״ה מן וכו׳ דכיון דאין עליו חיוב תרומה אלא מדרבנן הס אמרו וכו׳, אתי שפיר דלא פריך אלא לרב ולא אברייתות, די״ל דשא״ה שהיא מדרבנן לא חייבוהו. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנותא מו״ז ה״ר **לאמוס חדאד** שנלב״ע ביום **ששי ר״ח כסליו התר״ץ** ומשתו נ״ע.

מ׳

דוד צבי כהן דריהם. הדיגת יע״א

כתובות דף ל״א ע״ב בתוד״ה רב אשי וכו׳ ונראה כגירסת הספר וכו׳ וכמונחת אחרעא וכו׳. עיין בת״י שכתבו: ורש״י לפירש לעיל הגבהה הא לאמרו בהמניח כשהפכה וכו׳ הא פירש התם בקונטרס וכו׳. ולא זכיתי להבין מה שייכא קושייתם כאן, הי״ל להקשות כן על עיקר פירוש רש״י לעיל בע״מ דהגבהה פחותה משלשה לא הויא הגבהה כהך דאי בעי גאין. ע״ש. [גם עיין בתוספי הרע״ם ג״כ לאחר למייתי פירוש הר״מ כתב על מה שפירש״י דהגבהה היינה קונה אלא למעלה משלשה: הקשה ר״פ מהך דהמניח וכו׳. ע״ש. וגם עליו יש להעיר אמאי לא קבע דבריו לעיל].

ובעיקר קושייתם אפ״ל דיש לחלק דלא כתב רש״י דבעינן שלשה אלא כשהגביהה בפיו, אבל בידו י״ל דגם בפחות משלשה הויא הגבהה, והתם בידו מיירי. ובזה ניחא מה שהקשה מהרש״ל בע״מ בתוד״ה דאי בעי לאמאי לא הקשו

מפירש״י מהמי דהכא דמוקי בגירף למטה משלשה וכו׳. ולפי האמור אתי שפיר, דהכא בידו מיירי, ולכך הקשה מהך דקלתה, דמסתברא להו דפיו עדיף מקלתה. ושו״ר להרב כסף שלמה לעיל שתירץ כן בקושית מהרש״ל. ויה״ר שיהיו דברי למנוחת מ״ז ה״ר **כליפה** שנלב״ע בר״ח **כסליו תש״ט** נ״ע.

מ״א

יוסף הטראבלצי. הדיגת יע״א

פסחים דף ג׳ ע״א גמ׳ מדקאמרי ב״ה לב״ש וכו׳. ק״ק דילמא מור עלות השחר. ומולי דלחיקא ליה לאוקמי פלוגתייהו בזמן קצר מעלות השחר עד הנץ החמה. [ועוד לכיון דב״ה יליף מטומאה, כי היכי דבטומאה מתחלת הלילה ה״נ לקרבן].

שם ליטנף מעליה הוא לנקט וכו׳. דקדק ידי״ן ה״ר יעקב כהן הי״ו דבהך (דרו״ם) [דתנא דבי שמואל] אמאי [לא] נקט ליטנף מעליה. ונ״ל לייטב דדוקא בשטנתינו שהיא תחלת הספר קפיד אליטנף מעליה, והך (דרו״ם) [דתנא דבי שמואל] לאו תחלת ספר הוא. [וכ״כ בספר המאור].

תוד״ה ת״ל וכו׳ ומינטריך ביום למעוטי שלא ישרף בלילה וכו׳. פירש מהר״מ בלילה רציעי אם לא שרפו בשליש. וק״ק להא כתיב ביום השליש. ומפ״ל דלא בא ללמדך אלא שמתחיל שריפתו מיום השליש, ועל דרך מ״ש מהרש״א ז״ל.

ע״ב גמ׳ והא רוכבת ויושבת דכי הדדי נינהו וכו׳. ק״ק להא לעיל פריך זה ומשני משום ביעותא. ושו״ר להח״א ולמו״ר הרב ידי משה נר״ו. ע״ש.

דף ד׳ ע״ב תוד״ה לאו וכו׳ מע״ג דגבי טבל סמכינן וכו׳. ק״ק דילמא דוקא גבי טבל שהוא מיסור לאוריתא דחמיר סמכינן אחזקת חבר, אלא אתי לאזולי ביה, אבל בדיקת חמץ דרבנן דקיל (לא) [ט״ס] חייסינן דילמא אתי לאזולי ביה. ואפשר דס״ל להתוס׳ דבדיקת חמץ לאורייתא כשיטת הרמב״ם, והובאו דבריו למו״ר הרב ידי משה נר״ו.

מ״ב

דובב שפתי ישנים

הרב חויתה השלי זצ״ל

(לעילוי נר״ן אמו״ר הנ״ל שנפצע בתאונת עגלה ונלב״ע ביום **כ״ז** לחדש **אב**, הנני מציג פה קצת מחבורו על התהלים. ה׳ יעזרנו להוציאו לאורה בקרוב אמן. **בן הרב המחבר**)

תהלים [י״א ז׳] כי לדיק ה׳ לדקות אהב יאר יחזו פניטו. אפ״ל עפמ״ש הרמב״ס [פ״י מהלכות מתנות עניים ה״ז] שמונה מעלות בנתינת הלדקה, והנתינה המעולה כשלא ידע הנותן למי נותן והמקבל אינו יודע ממי מקבל, שעי״ז לא יהיה בושה לעני כשמקבלו. וזהו כי לדיק ה׳ לדקות אהב, דהיינו מלות הלדקה, דזהו כשיהיה בחופן שיאר יחזו פניטו, שלא יתביים העני לקבל בהרכנת הראש, אלא יאר יחזו פניטו. ת״כ כפי מה שנודע מהך מעשה דמהרח״ו שראה בחלטו של מהר״ס גאלאנטי אות ג׳ הפוכה, לסימן שהיה לו חשש גזל, ובדק ומלא שלא שילם לאשה אחת כראוי וכו׳. וזהו יאר יחזו פניטו, שיהיו האותיות על מלאו יאר ולא הפוכים. ת״כ כפמ״ש דביאת הנשמה לעוה״ז לסגל בתורה ומלות ולא תיכול מנהמת דכיסופא לחזות בנועם ה׳, דמאן דאכיל דלאו דיליה בהיל לאסתכולי בהפיה. וזהו כי לדיק ה׳ לדקות אהב, שמבקש הש״ת לעשות לדקה עם הנשמה שלא תיכול נהמת דכיסופא ומביאה לעוה״ז לסגל בתורה ומלות לקבל שכרה בגן עדן, ועי״ז יאר יחזו פניטו, ללא להוי בהיל לאסתכולי בהפיה[ט].

מ״ב [ב׳]

מתלמידי דבי רב

מציעא דף כ״ג ע״א גמ׳ מכלל דמ״ק סבר וכו׳. מין להקשות דלמאי לא דייק הגמ׳ מדברי ת״ק עלמו כדאך לומר דס״ל דהרי אלו שלו, דהא גם בפיפא דמתני׳ דקאמר ואלו מייב להכריז וכו׳ ולא אשיב כל שיש בו סימוי, אלא על

ט. עיין לקמן חוברת ה׳ סימן מ״ט.

משמע נמי מקצי למימי לע משיב נריסע מפילו לבר שים בו שיעור להרי מלו שלו, ועל כרחך לומר למלו דוקא הני והוא הדין למחריני. ועוד מתרלים לכיון להוכרך להגיה לברי ר״י ומשם מוכח בלע״ה דמ״ק ס״ל כל שים בו שיעור הרי מלו שלו, לע הוכרך להאריך לדיוקי מסיפא.

דף כ״ד ע״א תוד״ה כי קאמר וכו׳ וע״ת ע״כ מה לריך וכו׳ וי״ל וכו׳. לולי דבריהם עטרה לרשבי נ״ל לומר דלהכי נקט הכי טעמא משום המניל מן המרי וכו׳, ונקט חד טעמא לכלהו. ושוב הרמוני להרע״ם ז״ל שכתב דטעמא דמפני שהבעלים מתייאשין לע קאי למניל מן המרי וכו׳ אלא אמונה בסרטיא, דהמניל מן המרי וכו׳ כבר נפק״ל לעיל מאשר תאבד ממנו. ועיין בפלפולא מריפתא שעל הרע״ם ז״ל. ומ״ש אמי שפיר דברי התוס׳.

דף כ״ה ע״ב גמ׳ ומי שקיל להו ליה להו למרייהו סימנא וכו׳. ק״ק דליהוי מין סימן. ויש מתרלים דהכא מיירי בשמנא שנים גוזלות, דהשתא לע הוי מין סימן, משום דמיעוט רבים שנים וכדלמרינן לעיל. או שפיר דמיירי רק בגוזל אחד, ומאי דנקט גוזלות, היינו גוזלות דעלמא כמ״ש התוס׳ לעיל דף כ״ד ע״א ד״ה אבל שנים. ע״ש. יה״ר שיהיו דבריו למנוחת מ״ז ה״ר **ציון חורי** וזקינתי מרת **מסיעדה** נ״ע.

ע״ה ציון חורי ס״ט

מציעא דף כ״ג ע״ב גמ׳ ותיהוי תתיכה גופה סימן וכו׳ ק״ל דמנ״ל דטעמא דבריתא מנית וכו׳. משום דתתיכה גופה סימן, לימא טעמא דבריתא משום דמנין הוי סימן, והו״ל להקשות הכי דה״נ ליהוי מנינא סימן, ההכא לא שייך לומר במנינא דשוין, דאין הכל לוקחין בשוה. וכן תקצי קושיא זו לקושטא, דלא דמוקי לבריתא בדתיכה סימנא בפסקא, מ״מ הרי מוכח בלע״ה דמנין הוי סימן מהך בריתא דלעיל דמנא כלי כסף. ועיין להפנ״י ז״ל.

שם והתנן כדי יין וכו׳. ק״ל נימא דהתם היינו טעמא משום דמקום הוי סימן, ובריתא מיירי בדקתני דנהרא דלא הוי מקום סימן. ועמיתי בתורה ר׳ ליון חורי הי״ו תירץ דהגמ׳ מקשה לרבה דאית ליה לעיל מקום לא הוי סימן. ושוב הרמוני להרב מירא דכיון ז״ל מ״ש. ע״ש.

דף כ״ה ע״א גמ׳ הא גופא קשיא וכו׳ הא משלחפי וכו׳. ק״ל דילמא ה״ק מעות מפוזרות הרי אלו שלו, הא משלחפי שלחופי אינו חייב, ור״ל אינו מכריז ואינו נוטל, כמו דאמרינן לעיל דף כ״ד ע״ב מי קתני הן שלו וכו׳ ויניח אותם עד דאתי יפרשל ויהיב סימנא דמקום או מנין ויטול, אבל לכתחילה אינו חייב להכריז, דכיון דמשלחפי יש מקום לומר דדרך נפילה הם. ול״ע. ושו״ר להרב עדות ביהוסף מ״ש. ע״ש. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת מ״ז ר׳ **ציון חורי** נ״ע.

ע״ה מקיקץ חורי ס״ט

מדור אגדה

(מלוקט עם הוספות)

חדש סיון המקודש, יום חג מתן תורה

ויתיצבו בתחתית ההר, כפה עליהם הר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם (שבת פ״ו).

הנה הופיע עלינו החג הקדוש, יום מעמד סיני שבו ניתנה לנו התורה הקדושה מן השמים ואשר בו נתגלתה הופעתו יתברך לעינינו. המעמד הקדוש הזה, הוא, הוא שהנחיל לנו, עם-ישראל, את האמונה החזקה באלהי עולם והמושרשת בלבנו עמוק עמוק. את האמונה הזאת השגנו לא ע״י חקירות ומופתים שכליים, אלא מהתורה שאותה קבלנו מדור לדור ממנה הכרנו והשגנו.

בניגוד להשכל, הנסיון הוכיח שהאמונה התמימית הבאה מצד הקבלה היא יותר חזקה ומחזיקה מעמד מאשר האמונה שהושגה ע״י חקירות ומופתים שכליים – העיד החסיד מהר״י יעב״ץ שעיניו ראו בשנת גזירת שמד, אותן החוקרים אשר עמדו על האמונה במחקר המירו כבודם בלא יועיל, ביום זעם, ואותן אשר הספיק להם אמונת התורה, אפילו הנשים וקלי הדעת, קדשו השם הנכבד והנורא. מהראוי, לכאורה, שיהיה הדבר בהפך, כי הדבר שהושג ע״פ השכל הרי הוא כאלו נראה לעינים. אך הענין הוא כי למחקר ושכל האדם ישנו סוף, על כן גם לאמונתו יש סוף כשיכריחנו איזה מכריח וכיוצא, משא״ך האמונה הבאה מצד האין-סוף ב״ה אין להאמונה זו סוף. והנה האמונה הזאת באה לנו מירושת אבותינו ומהמעמד הנכבד, אשר השם יתברך הסתיר ניצוצי אורה בהתורה הקדושה, ואפילו בפשטי התורה בהלכותיה ״בור, שור, מבעה והבער״, הנה שם המלך מסתתר בלבושיו, ובלמדו, האיש הישראלי, בתורה, תיקבע האמונה בלבו כיתד בל תמוט עולם ועד.

ובזה מסביר הרב בני יששכר זצ״ל (במאמר ה׳ לחדש סיון) את אשר חכמים הגידו בפסוק אותי עזבו ואת תורתי שמרו: אמר הקב״ה: הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו, שהמאור שבה היה מחזירן למוטב [איכה רבה פתיחתות אות ב׳]. לכאורה הדברים מופלאים איך נאמר שיותר טוב ח״ו לעזוב את השם יתברך ולשמור התורה? אמנם

לפי האמור הדבר מוסבר היטב ויפה, אומר הקב"ה: הלואי אותי עזבו, שלא היו מתעסקים במחקר לדעת אותי, ותחת זה "ותורתי שמרו", שהיא כולה אומרת הוי"ה, וזאת היתה מספיקה להם לעמוד על האמונה ביתר חוזק "והמאור שבה היה מחזירן למוטב" יותר מאשר חקירתן.

אך אין זאת אומרת שיש להתרחק ולהתנזר מהמחקר בנידון זה לגמרי, כי הלוא דוד המלך אומר לבנו שלמה [דברי הימים א׳ כ"ח ט׳]: "דע את אלהי אביך ועבדהו" (המפרשים פירשו "דע" הכיר אותו והשיגהו בשכלך), והדברים שאמרנו, כך אמרנו; קודם כל יש לדאוג להשריש בלב פנימה את אמונת התורה הקבלתית, קודם השרשת אמונה זאת אסור בהחלט לעסוק במחקר ובפילוסופיה, כי קצר שכל האדם מלהביט השמימה וכמעט קט יוכל האדם ליפול בשחת הכפירה ומחוקר נעשה כופר, אך אחר שתפס האדם עמוק בנפשו את האמונה בקבלה, רשאי הוא, ואולי מצוה, לחקור ולהשיג עד שידו מגעת, וממה נפשך אם יצליח להשיג במופת את אלהותו יתברך, הרי הרויח שחיזק עוד את אמונתו, ואם לא הצליח להשיג איזה מופת, מ"מ לא הפסיד – כבר הוא תופס באמונת הקבלה. ויש למצוא רמז לזה במאמר חז"ל [נדרים דף פ"א ע"א] על פסוק "על מה אבדה הארץ ויאמר ה׳ על עזבם את תורתי ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה": היינו ולא שמעו בקולי היינו ולא הלכו בה? אמר רב יהודה אמר רב: "שלא ברכו בתורה תחלה". רמזו בזה כי יש לתפוס קודם ותחלה את אמונת התורה הקבלתית, ושקודם זה אסור להתפלסף.

עכשיו נחזור לפרש את המאמר הנצב פתח השער: כפה עליהם הר כגיגית ואמר להם אם "תקבלו" את התורה, אם תסתפקו בדרך קבלה ואמונה, מוטב, ואם לאו, שלא תרצו לעבוד בלתי חקירה ודרישה במאזני שכלכם, אז שם תהא קבורתכם, כי ימעדו רגליכם ותפלו לבור ושחת המינות. והבן.

השושנה

ר ש ו ש נ ת

אהיה בטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון (הושע י"ד ו')

ירחון רבני תורני . להלכה ואגדה . ולכל עניני היהדות . יוצא לאור ע"י
קבוצת תלמידי ישיבות אור תורה תכב"ן , תארה כבירה גרבה
(טוניסיא) בתמיכתה המיוחדת של קופת אור תורה הנז' . ובסיוע
המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה שע"י הסוה"י לא"י ;

תמוז תשי"ד שנה א' חוברת ה'

התחתימה לשנה 500 פרנקים . מחיר הגליון 50 פרנקים .
וחוץ למדינת צרפת לערך שני דולרים .
ההדפסה 200 פרנקים לכל עמוד .
הממציא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות .
השולח לנו ספר יקבל את ירחונינו תמורתו .

הכתובת .

R. Boquid Saadon

Hara Kebira DJERBA (Tuuisie)

בלשום עידאן כהן צבאן חדאד הי"ו

אל התלמידים

חוברת אלול הבע"ל ברצוננו שתהיה מוקדשת לחידושי תורה ועניינים השייכים לימים נוראים הבל"ל, ולהקל על התלמידים ראינו לרשום איזה ספיקות ועניינים ללמוד בהם עם ציון מראה מקומות בש"ע ובספרי הפוסקים, ולהם משפט הקדימה.

א) בליל ר"ה שטעה ולא אמר המלך הקדוש, אי הוי כליל ר"ח דאינו חוזר כשלא אמר יעלה ויבא (עיין להח"א כלל כ"ד אות יו"ד ובקיצור הש"ע סימן קכ"ט בפאת השולחן ולהמ"ב בשעה"ץ סימן תקפ"ד אות ד').

ב) אם ברור לו בר"ה ויוה"כ שהתפלל על הסדר ובכן תן פחדך וכו' ונסתפק אם חתם המלך הקדוש (עיין תשובת מים חיים חא"ח סימן כ"ב, ח"א כלל כ"ח אות ח', מ"ב שם).

ג) בלילי ר"ה שאוכלים כמה מיני פירות לסימן טוב ואומרים עליהם בקשת יהי רצון ואינם באים מחמת סעודה שצריך לברך עליהם, איך לעשות שלא יהא הפסק בין ברכה לאכילה (עיין באחרונים סימן תקפ"ג ולהרב בכור יעקב (דרושים למוהרי"ך) דף יו"ד אות ט"ו ולהרב בן פורת יוסף ח"ג סימן כ"ח).

ד) בעשרת ימי תשובה אם אמר המלך הקדוש והמלך המשפט צ' פעמים, אי מהני שלא יחזור אם נסתפק כבסימן קי"ד. וגם אי יכול לעשות כן לכתחילה (עיין להמ"א סימן תקפ"ב סק"א והפר"ח והברכ"י ולהש"ץ ולהרב בן פורת יוסף הנז' סימן כ"ט ל').

ה) אם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט או מלך המשפט בלא ה', אם צריך לחזור (עיין למור"ם סימן קי"ז ובאחרונים שם. ועיין בירחון כתר תורה שנה א' סימן ס"ח).

ו) הנוטל שכר לתקוע או להתפלל דאינו רואה סימן ברכה כבסימן תקפ"ה ס"ה, אי אריך למיעבד הכי לכתחילה או איסורא איכא. וכן כל היכא שכותב מרן אינו רואה סימן ברכה אי איכא איסורא או לאו (עיין ב"י סימן תקפ"ה וביו"ד סימן ע"ר ולהכנה"ג בשיירי או"ח סימן תצ"ח ולהרב שערי רחמים פראנקו או"ח סימן י"ד).

ז) הנשים שנהגו בתקיעת שופר, אם נכון יותר לתקוע הם או לשמוע מהאנשים. וכן אם שרי להביא שופר מרשות הרבים לצורכם (עיין להגאון שאגת אריה סימן ק״ד וק״ו ולהמחב״ר סימן תקפ״ט ובספרו יוסף אומץ סימן פ״ב ובשע״ת שם).

ח) השותה מים בערב יוה״כ אחר סעודה המפסקת ואינו צמא רק שלא יצמא מהר, אם יש לו לברך או לאו (עיין בספר דבר המשפט למוהרח״ך הרב המחבר לב שומע בסימן ד׳ אות ב׳ ולהרב יבורך גבר מערכת [הסמ״ך אות ב׳]).

ט) נטילת ידי כהנים ביוה״ך אם היא עד הפרק או עד קשרי אצבעותיו (עיין להרב ושב הכהן סימן ג׳ ובאחרונים סימן תרי״ג ולהרב ודובר שלום סימן י״ג ובמקבציאל סימן י״ג).

יו״ד) הא דקי״ל דמאכילין לחולה הקל קל תחלה בסימן תרי״ח ס״ט, אי עדיף להאכילו נבילה או לשחוט לו כשרה (עיין במור״ם שם ובסימן שכ״ח סי״ד ולהר״ן בפרק בתרא דיומא ולהרב קול אליהו או״ח סימן י״ז ובמקבציאל סימן ס״ו).

בין המצרים!

לאחר תקופת ימי החגים ורון השמחות, נכנס העם היהודי לתקופה כה קשה, הנקראת ״בין המצרים״, המתחילה ביום י״ז תמוז ונגמרת ביום תשעה באב, מתחילה בצום ונגמרת בתענית מעת לעת. בימים האלה ממעט היהודי בשמחה, ובוכה ומתאבל על חרבן הבית ועל פיזור האומה בירכתי העולם הניתנת להפקר ולטרף לפני כל רודף. בתקופה זו מתייחד העם עם נפשות למאות ולאלפים שנספו בחרב אויב בימי החרבן, ומתייחד עוד עם נפשות של ששת מליוני אחים שאיבדו את חייהם על המוקד ובתאי הגזים מיד האויב המודרני שאין לו אפילו לב חיה טורפת. בשבועות אלה זוכר העם את עברו האכזרי, את חרבן מולדתו ומקדשו שמהם גורש ונתרחק, ולא ישכח שעד היום עוד לא זכה להגיע אל ירושלים לב האומה ואל בית המקדש ולעלות על הר הצופים. חומת העיר העתיקה הפכה לנקודת מוקד, ומעליה יורים הערבים על אזרחי ישראל, על בני אדם חפים מפשע, על בנים החוזרים לחיק אמם, על עוללים ויונקי שדים. בכל יום מהימים האלה קורא היהודי הדתי ״תקון-חצות״ בדמעות, מתאבל ומתאונן על גורל האומה הפזורה בין העמים, ועל הגלות שבו היא מתגלגלת עד היום. יזכור העם אסירי ציון ברומניה, היהודים שהתמסרו למען מולדתם ועמם, העצורים בכלא ועד היום לא זכו להשתחרר, ומי יודע מה יהיה גורלם! ועל זה מקונן אבי

המשוררים ר׳ יהודה הלוי ואומר: "ציון הלא תשאלי לשלום אסיריך". בימי בין המצרים תבכה האומה על מר גורלה בשנות אלפים, ולא תשכח להעלות את זכרם של אותם היהודים בבגדד שהועלו לגרדום ואת המנוח שאלנסקי במשפט פראג....

כל העובר על עמנו בכל המקומות ובכל השנים הוא תוצאות יום החרבן לפני אלפים שנה, ולמרות הקמת מדינת ישראל עוד לא חוסל הגלות, עוד נרדף היהודי בכל מקום שיד האויב משיגתו, וגם על אלה נצום ונבכה.

בימים האלה קבעו לנו חכמינו ז"ל כמה תקנות ואסרו לנו כמה איסורים, ואנו מתחייבים לשמור עליהם תוך רצון מלא, מכל הבחינות בחינה דתית ולאומית, ואל נא נזלזל בהם, כי אז אנו מזלזלים בגוף האומה. ובהרגשות דתיות ולאומיות נקיים את כל מצות חז"ל שצוו עלינו בימים אלה ונעריך אותם, כי בזה אנו מעריכים את חיי העם ואת עתידו.

אל נא ניבדל מן הציבור בכל העניינים האלה, אל נא נתרחק מאבל האומה. נצום בבית וברחוב תוך מצפון טהור, נתפלל את תפילות התענית בדחילו ורחימו, כי כל הפורש מן הציבור אינו זוכה לראות בנחמתן, וכל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה.

"השושנה"

*

ברוכים הבאים

אחרי נסיעה ארוכה כמשלוש חדשים שנסע הרה"ג עצו"ר הדו"מ הרב שושן כהן חבר הב"ד דפה לבקר בישראל חזר לעירנו ביום ששי כ"ב תמוז יה"ל בלויית הרה"ג הרב בנימין גרודוסקי מתלמידי האדמו"ר הצדיק מליבוביץ לבקר אצלנו בגלל ענייני תורה ויהדות, ולמחרת ביום השבת אחר הדרשה הנהוגה אצלנו בשבת אחינו בבית הכנסת הגדולה שהיתה מאת החו"ש הדו"מ הרב בן ציון כהן הי"ו עמד הרב שושן הנ"ל ונאם לפרסם ולהגיד מאשר ראו עיניו את העניינים המתרחשים ואת ההתקדמות והצעד הגדול שצועדת בו היום ישראל, דבר אשר לא ישוער ע"פ הטבע, והרבה לתבל ולרמוז

העניינים בדברי רז״ל ובפסוקים. ואחריו נאם הרב בנימין הנז׳, וטרם כל התחיל להודיע שהוא מתלמידי האדמו״ר הקדוש הנז׳, כמאמר אליעזר שטרם התחיל לדבר אמר עבד אברהם אנכי, ואח״כ רבות דיבר בעד רבו הקדוש ומעשיו הנשגבים שזה כחמשים או ששים שנה השתדל תמיד לעזור ללומדי תורה בגשמי ורוחני. ותשלום נאומו היה בליל מוצאי שבת קדש בבית הכנסת רבי אליעזר, תוכנו מוסר מלהיב להשתדל ולעזור בעד לימוד התורה והפצתה בכל מיני עזרה בהון ואון. המערכת מאחלת ברכתה ואומרת להם ברוכים הבאים.

המערכת

בית האוצר העברי

מדפים ומוכר ספרים

מבקש להתקשר עם סוחרי ספרים וכל מלאכת הקודש, ומבקש מהם את רשימה שלהם, וכמו כן שולח להם את רשימות שלו.

BOUAZ HADDAD lmpremerie-Librairie Djerba

מ"ג

הרב נסים כהן. מושב שרשרת (ישראל)

לזכות הרבים

הנני לפרסם פה תשובת מוה"ר הרה"ג, ראשון לציון, ראש גולת אריאל, הרב הראשי לא"י תובב"א, הרב **בן ציון מאיר חי עוזיאל** זצוק"ל שנלב"ע בשנתינו זאת התשי"ד ביום .... לחדש תשרי[א]. יהי רצון שיהיו שפתותיו דובבות בקבר, והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים, אמן.

וז"ל הקודש שהשיב על שאלתי אליו:

מכתבו קראתי בשמחה, ובו מצאתי שאלת חכם ותשובתה בצדק:

שאלה: נסכימת מוסכנו נמנאים מחרי המיפוס עריימות תכן מעזכון הערכים, וקרה שכיום אחד שלא סדרן העבודה שלנו שני פועלים מחברי המסק שיחפשו פן ימצאו תכן, והמסק מסלס להם שכר יום עבודה והתכן שייך למסק. והקול נשמע שמאותו היום מצאו שעורה. ביום השלישי יצאו שני החברים הנ"ל נרשות עצמם והביאו אותה השעורה.

עכשיו הצעיה מתעוררת למי שייכת השעורה הזאת. המסק טוען כי השעורה שייכת לו בגלל שהחברים הנ"ל נשלחו מטעם המסק לחפש, והפועלים טוענים כי ביום שנשלחו מטעם המסק לחפש לא מצאו שעורה ורק שמצאו זה ביום השלישי שהלכו נרשות עצמם והשעורה שייכת להם. ובכן המסק ביקש ממני לחייב את הפועלים בשבועה בזיזה יום מצאו השעורה. ואני אמרתי לפילו אם נניח שהשעורה מצאו ביום ג' יצנם נדדים שהשעורה שייכת לפועלים וכו'.

תשובה: והנני להשיב לפי קוצר השגתי בעזרת צור חמדתי:

הנה מעכ"ת למד מדברי מרן ז"ל שפסק שכרו ללקט מלימות, כגון שחסר הנהר ושכרו ללקט הדגים הנמצאים בחגם, הרי מלימתו לבעה"ב ולפילו מצא כים מלא

א. נ"ב: צ"ל כ"ד אלול התשי"ג. **נאמ"ן ס"ט.**

דינרים (חו״מ סימן ע״ר ס״ג). והוא הדין לגדון דידן שסכרס למנוע מבן ומנאו שעורים הרי הם של בעה״ב. אלא שהוסיף לחלק וכתב: אף אם מנאו את השעורים בעומו יום שסכרס בעל הבית, הרי לא לקחו את השעורה בו ביום ועדיין השעורה היא הפקר, וכשחזרו ולקחו את המציאה גרשות עצמם זכו מן ההפקר.

ולי נראה שאין זה דבר פשוט, דהנה במבטל כיסו של חבירו פסק מרן ז״ל: הנותן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה ולא לקחה, אין לו עליו אלא תרעומת (חו״מ סימן קפ״ג ס״ח). אבל דין זה הוא רק בשלומו של מדם שאינו שכירו ואינו משועבד לו, אבל שכירו כל זמן שלא חזר בו הרי הוא חייב למלאת את התחייבותו, ואם פשע י״ל שחייב לשלם את הפסדו, שהרי בדבר האבוד אינו יכול לחזור בו (חו״מ סימן של״ג ס״ח), וכ״ש הוא שאם לא חזר בו שהרי הוא כידו של בעל הבית ונקרא פושע שחייב לשלם ההפסד שנגרם בפשיעתו.

אולם אחרי מיגוי הדין י״ל שאין פועל זה נקרא פושע עד כדי כך להתחייב בתשלומי נזקו, הואיל ומציאה זאת אינה של בעל הבית כל זמן שלא לקחה הפועל, ולפיכך הרי זה גרוע ממבטל כיסו של חבירו שהסחורה היתה ידועה ולפיכך יש לו עליו תרעומת, אבל בגדון דידן שלא היתה השעורה זאת ידועה לא לבעל הבית ולא לפועל אלא שנתגלתה בדרך הפעולה, נראה ודאי שאפילו תרעומת אין לו, שאין אדם חייב בהשבת אבידה אלא בדבר שהוא ממון חבירו ונאבד ממנו, אבל לא בדבר שהוא הפקר ויכול הוא לזכות כמו חבירו, ודאי הוא קודם. אלא שאם הגביה לפס חבירו קנה חבירו, וכמ״ש המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, אבל אם הגביה לעצמו, אף שאמר לו חבירו תנה לי ונטל ואמר אני זכיתי בה, זכה בה הנוטל (חו״מ סימן רס״ט ס״ו).

דון מינה במכל שכן בגד״ד שלא ידעו בעה״ב ולא הפועל מציאותה של אבידה זאת וקדם הפועל וזכה בה, ודאי שזכה לעצמו. ומ״ש פועל שסכרו בעל הבית ללקט הדגים הנמצאים בתוך הרי מציאתו לבעל הבית אפילו אם מצא דינרים, היינו כשהפועל הגביה הדינרים בזמן שכירות, אבל אם לא רצה להגביה הדינרים אין לחייבו בהפסדם, הואיל והוא מילא את שליחותו בהסיפת התבן שבתוך יום. לכן הגני מסכים לדעת כ״ת לזכות את הפועלים בשעורה זאת שלקטוה אחרי גמר זמן שכירותם.

בכבוד רב

בן ציון מאיר חי עזיאל

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

מ״ד

צבי דידי. ישיבת אור תורה בעיה״ק טבריא (ישראל)

אם יוחלט המשכון כשלא פרע בזמנו אם התנו לכך ולא תבעו המלוה?

הנה הרב שולחנו של מברהם בם״מ סימן ע״ג נסתפק בזה ולמה ללמוד ממ״ש הסמ״ע בסקי״ט מדברי הרמ״ם והטור דהנסבע לפרוע חובו לזמן פלוני לא עבר על השבועה עד שיתבענו בזמנו, וה״נ לכוותה, דאד טעמא ניהו, דלעתו של מדם כשיתבענו. ע״ש. ולעד״ן דלא דמי, דדוקא התם דעל המלוה מוטל לתבוע חובו וכשלא תבע ממרינן דמחל לו על חובו הזמן וא״א על שבועתו, אבל הכא אין על המלוה לתבוע, שכבר הובטח על מעותיו ע״י המשכון שבידו שאם לא יקייס תנאו הוחלט לו המשכון ועל הלוה לתבוע משכונו ולפרוע חובו וכשלא פרע בזמנו ממרינן דאדרבא מחל על משכונו. ועוי״ל דדוקא גבי שבועה ממרינן דכשלא תבע מחל על תנאו, דומיא דא״א לו למלוה לליעבד לוה מיסורא לעבור על השבועה, דכל ישראל כשריס הס, אבל גבי משכון אין כאן מיסור ואין לנו לומר דמחל. ועוי״ל דדוקא גבי שבועה[ב] שעשויה לזרז הלוה לפירעון ממרינן דממה שנתעצל ולא תבעו על כרחך דמחל משבועתו, דאל״כ הי״ל לתובעו, דלא השביעו מתחילה אלא להזדרז בפירעון, אבל המשכון אינו עשוי רק להבטחת מעותיו, שאין לו נאמנות בו, ולכך כשלא תבעו אין הוכחה דמחל, אלא משום שכך התנו דכשלא יפרענו הוחלט לו המשכון.

עוד כתב השם״א שם דמהר״ם יונה סימן ל״ד למד מדברי הרמ״ם הללו דאם נתפשר עם מבירו לפורעו בזמנים מחולפים ולא תבעו ועברו זמנים הרבה דאינו חייב לפורעו קודם הזמנים שעברו. ע״ש. ולעד״ן דזה גם הרשב״א שחולק על דברי הרמ״ם שהזכירו הרב שם דאף שלא תבעו עובר על שבועתו מודה דאינו חייב לפורעו קודם הזמנים שעברו, דדוקא בנשבע מוטל גם על הלוה לפורעו אף שלא תבעו המלוה שלא יעבור על שבועתו, אבל בקודם הזמנים שקיבל עליו בלי שבועה כיון שהמלוה לא תבעו הוא דאפסיד נפשיה, דהלוה מומר כיון שלא תבעני אפשר דמחיל. וכעת אין בידי משובת מהר״ם הנ״ל.

ב. הטור גם מביו והביא דבריו גם הסמ״ע סקי״ט כתב דקביעות הזמן נעשה לזרז ולמהר הפירעון, ועיקר השבועה היא על הפירעון. ע״ש. ע״ה בוגיד סעדון הי״ו.

עוד כתב הפמ״ג בסוף דבריו: וכיון להדבר במחלוקת הוא שנוי קרקע בחזקת בעליה עומדת. ע״ש. ולפ״ז נראה דבמשכון מטלטלים מני המלוה לומר[ג] קים לי כדעת הרשב״ץ והמולקים על הפמ״ע דזכה המלוה במשכון מף שלף תבעו כמו במחייב על שבועתו.

וראיתי להרב בית יעקב בסימן קי״ף שהביא מ״ש הפ״ע בי״ד סוף סימן רל״ו דאמים שנשבעו לעשות דבר אחד ועבר אחד מהם על השבועה השני פטור וכו׳, וכתב בב״י שהביא רמיה [רבינו ירוחם] מפ״ק דסוטה. והט״ז שם בפ״ק [י״ג] ביאר כוונתו מדאמרינן שאמר משה ליוסף הגיע השבועה שנשבע הקב״ה שאני גואל אתכם והגיע השבועה שהשבעת את ישראל אם אתה מראה את עצמך מוטב ואם לאו אנו מנוקין משבועתך וכו׳, והוסיף הרב בית יעקב לבאר דממה שאמר משה ואם לאו אנו מנוקין אנו משבועתך משמע דע״י דיבורו של משה כל ישראל מנוקין, שהרי אמר בלשון רבים, והרי ישראל לא אמרו דבר, אלא ודאי כיון דמשה פטור גם ישראל פטורים. ע״ש. ולעד״ן דמזה אין רמיה, דדוקא התם שלא נראה להם מרגו של יוסף ולא היו יכולים לקיים השבועה לכך מה היה להם לעשות, וכיון שלא נראה למשה מ״ך לומר גם הם, אבל אם היה אפשר לקיים השבועה ואחד מהם עבר ולא קיים מג״ל דגם אבירו פטור, דהכי מיירי הפ״ע. גם מה שהאה הרב הנ׳ לרמיה זו דלילמא משה אמר כן בשליחות ישראל, ושלוחו של אדם כמותו. ע״ש, הוא קשה טובא, דל״כ מאי פריך שם ואי לא עשק ביה משה ישראל לא הוו מעשקי ביה והכתיב ואת עלמות יוסף וכו׳, ופירש״י המיך הניחו לו למשה להתעסק בו לבדו וכי לא משו לשבועה וכו׳, ולפי דברי הרב הרי עשאוהו שליח ולא עברו משבועה, ואי לא מיעסק בו משה היו מתעסקין בו הס[ד].

ג. לפמ״ש הרב הכותב לעיל לדחות דברי מהר״ם יונה די״ל דלא כתב הרשב״ץ אלא שבועה אבל בקנסא הזמנים יודה, גם במשכון י״ל דמודה, דכיון דליכא שבועה סובר הלוה דמדלא תבעו אפשר דמחיל ואף שים משכון מתת ידו, ודוקא בנשבע יש מיוד גם על הלוה שלא יעבור על שבועה. וכן גם להט״ז ס״ו שמולק על הפמ״ע י״ל דבמשכון מודה. מיהו עיין להרב שבות יעקב [ח״ב] סימן [קנ״ד] והזכירו גם הבאה״ט ס״ק ... שכתב דאם אין המלוה בעיר בזמן הפירעון לא הוחלט המשכון, ואם יש בשתו ובני ביתו מחוייב הלוה לפורעם ולקחת משכונו כמו גבי שבועה בסעיף ח׳. ע״ש. ומדבריו מבואר להדיא לפשיט״ל דאם המלוה בעיר מחוייב לפורעו גם שלא תבעו. ועיין להרב ערך השלחן בשות כ״א שהביא מחלוקת מי עדיף עומד בעיר משמינו עומד בעיר. ול״י עוד. הנ״ל.

ד. וכן ממה שאמר משה שכל ישראל נתעסקו בביזה וכו׳ משמע דלאו שפיר עבדו, והרי עשאוהו שליח. ולעד״ן דמ״מ דבר גרוע הוא, דהיה להם להתעסק בו נמי הס, דמלוה בו יותר מבשלומו, ואין לו תשו לשבועה לקיים המלוה הס בעלמם מי לאו שנויא דגמ׳ דכבודו בגדולים. הנ״ל.

גם מ״ם הב״י הנ״ל שם לפרש בתופן אחר מדתמר תכס לב יקח מצות זה משה וכו׳ דהרי לא מצוה עביד אלא נתעסק שלא יעבור עבירה על השבועה, אלא ודאי כיון שכל ישראל לא נתעסקו בזיוה נתפטר גם משה מאיסור שבועה ורק מצד מצוה היה עושה כן וכו׳, לע״ד גם מזה אין ראיה, דהכתוב אומר יקח מצות ולא כתיב עושה מצות, וגם מצות לא תעשה נקראים מצות, ושפיר משכחו קרא שכל ישראל לא נתנו לבם לקיים השבועה ועברו על איסור השבועה והוא לקח מצות לקייס מצות לא תעשה שלא יעבור על השבועה.

ודע דבהך סוגיא דקתמר ואם לאו אינו מנוקים משבועתיך, יש לדקדק דזה כלל עתמו עם ישראל, ובתחילה אמר הגיעה השבועה שהשבעת ישראל ולא אמר שהשבעתנו. ול״ל. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת תמותי מרת **עטירצה** בת **חנינה** לבית **מאגוז** תנצב״ה בכלל מתי ישראל אמן.

מ״ה

חזקיה חדאד. עיה״ק טבריא (ישראל)

חלב ובשר אי מיקרו מין במינו

א) **הב״ח** ביו״ד סימן ל״ח כתב בשם הר״ן להדיא דאיה דהוו מין במינו מדתמרינן סוף פרק גיד הנשה אכל חלב מן החי מן הטריפה חייב ג׳ וכו׳, דהיינו משום חלב ובשר מן החי וטריפה, אלמא דחלב בשר מיקרי, והוא דאה דברי דבסוגיא מבואר דמשום אבר מן החי הוא דמיחייב. ע״ש. ולעד״ן דאכתי הראיה במקומה עומדת, דאבר מן החי ילפינן מקרא דלא תאכל הנפש עם הבשר, שלא תאכל הבשר בעוד נפשו בו, ס״ל מוכח דחלב נמי בשר מיקרי, דאל״כ אין מיחייב אחלב משום אבר מן החי. וצו״ר שכן דאה הפר״ח ז״ל. ולכאורה היה נראה להדיא דאיה מדתמרינן בפסחים דף כ״ג ע״ב יעשה לכל מלאכה מה ת״ל וכו׳ רע״ק אומר שיכול למלאכת הדיוט יהא טהור וכו׳, וכתב רש״י דלרע״ק לא הוצרך הכתוב להיתר, ולא בא אלא לטהרו מידי טומאת בשר ולומר שאין חלב בכלל נבילה. ע״ש. הרי מבואר דדוקא משום דכתיב כל הוא דתמרינן שאין חלב בכלל נבילה, הא לאו הכי הוי בכלל נבילה, ס״ל משמע דחלב בכלל בשר. וצו״ר דזה ליתא, דשם נבילה אה״ן דכולל בין חלב בין בשר כמו שם בהמה וגבי טומאה נבילה כתיב, אבל מי כתיב בשר בהדיא אה״ן דחלב איו בכלל נבילה. ובזה יש לדחות גם מ״ש הפר״ח שם להוכיח מדתמר הש״ס שם כשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה הותרו. ע״ש. אלמא דחלב בכלל נבילה. ולהאמור ליתא, דבכלל בשר אכתי לא

ידעינן. ומע״ג דרש״י שם כתב על הא דקאמר ריה״ג סבר כשהותרה נדילה חלבה וגידה לא הותרה לחלב מינו בכלל בשר, על כרחך לומר דוקא, ור״ל לומר בכלל נדילה, דבשר מאן דכר שמיה, וכמדוייק בלשונו דגבי רע״ק כתב דס״ל לחלב בכלל נדילה. הרי דדוקא שם נדילה מהריגין לכולל בשר וחלב, אבל שם בשר וזאת לא שמענו.

וע״ע להפר״ח שהביא ראיה דס״ל לרש״י דהוי מין במינו, מה״ש בפסחים דף ל׳ דמין במינו במשהו, וסיים דמשעינן מינה לחלב שנפל לקדירה חוסר במשהו. ע״ש. ולא זכר שכבר הביא זה גם הב״ח ודחה לחפשר דיש שם בקדירה מעט שומן דהוי מין במינו שפיר. ע״ש.

ב) **פרשת נח** [ט׳ י״א] והקימותי את בריתי אתכם ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ. הקושי כאן ידוע, דמתחילה אמר ולא יכרת, משמע שיהיה, ואח״כ אומר ולא יהיה. ואפ״ל לפמ״ש רש״י בפסוק [לעיל ח׳ ב׳] ויסכרו מעיינות תהום ולא אמר כל כמ״ש בפתיחה, משום שנשאר מעיינות ממי המבול שיש לעולם צורך בהם כגון חמי טבריא וכיוצא. ע״ש. וזהו פשט הכתוב ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול מאותם שנשארו ולא יהיה עוד מבול חדש. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת כל נפטרי ישראל ובכללם נר״ן מוה״ק החסיד העניו מוה״ר ר׳ **דוד חדאד** זצוק״ל וגם נר״ן משמי העלובה הנפטרת בקילור שניס פה בארץ הקדושה מרת **יהודית** נ״ע.

מ״ן

הרב מסעוד בוכובזא. צפאקס יע״א

(המשך מחוברת ד׳ סימן ל״ד)

והנה הרב זרעו של מברהם שם בפסחים הקשה כקושיא דקמא דדילמא מי כתיב לא יהנה הוה לקי שלא כדרך הנאתו, ותירץ במירושא בתרא דלפי המי תירוצא בעי למוקמי להך ברייתא כר״ש דס״ל כל שהוא למכות וה״ה שלא כדרך הנאתו. ועיין להרב המגיה בהוה״ב מערכת ס׳ שהקשה דהרי שאר מיסורים הם חמץ ושור הנסקל, וחמץ מצינן למילף מנותר כמ״ש התוס׳ בדף כ״ת, ושור הנסקל לרי״ה דס״ל בכזית על כרחך דמוקי קרא לסקליה ולהנאה, דלא מצי למיכתב לא יהנה, וא״כ אומו מייתר לחולין שנשחטו בעזרה, ואכתי תקשי מאי בייהו חזקיה ורבי אבהו. ותירץ דהרי שם בדף כ״ח ע״ל רבנן לר״י אשם תלוי וחטאת הבאה על הספק תוכיח ושתק ר״י, משמע דהדר ביה מילפותא דנותר, וא״כ מיצטריך אומו לחמץ וחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא. ע״ש. והוא תימה, דא״כ קשה משנה דסוף תמורה דחמץ בשריפה דלא

כמאן. וכן לעיל בדף כ״ח סתם לן תנא כר״י, דאמר הש״ס לא נריכא אלא לר״י דאין ביעור חמץ אלא שריפה, ומי הדר ביה הוה סתמא דלא כמאן. ובפרט למ״ש התוס׳ דף כ״ז ע״ב דקי״ל כר״י דסתם לן תנא כוותיה בסוף תמורה, דהרי הדר ביה ר״י ואיך קי״ל כוותיה[ה]. גם עיין להש״ת בדף כ״ח שכתב דלהך סוגיא דקמא מצינן למילף איסור הנאה בשאר איסורים מדפרט בגבילה גם לר״י, דלגופיה לא צינטריך מדכתיב את בשרו, ואותו לחולין שנשחטו בעזרה, ומ״כ על כרחך דמיבא דייניהו בפקותא אחריתי. עש״ב. ומ״כ גם לתירוצא קמא דליכתוב לא יהנה ניתא דמיבא דייניהו בפקותא אחריתי, ולא נקט הש״ס חולין שנשחטו בעזרה אלא למאי דקי״ל דבשר בחלב מותר בהנאה.

איברא דבעיקר דברי הש״ת הנ״ל ק״ל טובא לפמ״ש התוס׳ בדף כ״ב ד״ה ור״ש דלר״מ גם חזקיה מודה דלא תאכלו איסור הנאה משמע, דאל״כ למה לי פרטא דגבילה, ולפי דברי הרב ז״ל תקשי לחזקיה דלא כמאן, דהרי גם לר״י פרטא דגבילה לא צינטריך אלא לגלויי דלא תאכלו איסור הנאה משמע (ובשלמא לדעת רש״י לחזקיה גם לר״מ לא תאכלו מיבעי ליה דוקא, דפרטא דגבילה צינטריך להקדיש, גם לר״י ניתא כן, ולא אמר הש״ס דלר״י ידעינן מסברא אלא לרבי מאבוה, אבל להתוס׳ קשה דכי היכי דמודה אליבא דר״מ ה״נ לר״י להך סוגיא דקמא). ושו״ר די״ל דגם התוס׳ לא כתבו אלא לכאורה לא אמי חזקיה כר״מ, ומ״כ י״ל דאין זה מוכרח, דאיכ״ל דלקושטא ס״ל כשיטת רש״י, ולכן לא כתבו בפשיטות דחזקיה לא אמי כר״מ. ובזה ליתא למה שהקשה הרב הכותב בהשושנה מובא ג׳ סימן י״ג על מ״ש הזש״ת לפרש קושית רשב״ם בתוס׳ לקמן דף כ״ג ע״ב דלמ״ד לחזקיה מצינן למילף מק״ו לאיסור הנאה עי״ש מ״מ אינו לוקה ולרבי מאבוה לוקה, דהרי פלוגתייהו אליבא דר״י דנפיק מאותו וגם לרבי מאבוה לא לקי, דלאו הבא מכלל עשה הוא דלר״מ גם חזקיה מודה דדרים מלא תאכלו כדברי התוס׳ הנ״ל. ולהאמור ל״ק, דדברי התוס׳ דף כ״ב אינם לקושטא. ובזה יתורץ קושית התוס׳ בקושית רשב״ם שכתבו: ולרבי מאבוה דכל מקום שנאמר לא תאכלו משמע איסור הנאה וכו׳, דהול״ל דדרים מאותו, כיון דלר״י קיימינן, אלא משום דלקושטא גם לר״מ פליגי. וניחא ג״כ מה שהקשה

ה. אמר המחילה רבה כבר סיימו התוס׳ שם בסוף דבריהם לפי דשמיק ר״י, היינו משום דלדידיה מסתם תלוי וחטאת נקבורה, אבל לרבנן דקי״ל כוותייהו דס״ל בשריפה ליכא יוכיח ולפומת דנותר קיימת, ומ״כ שפיר סתם לן תנא בסוף תמורה כוותיה לדידן. וכן י״ל בהך דף כ״ת. ועוי״ל דסתם לן תנא כוותיה דר״י קודם חזרה ומשנה דשמונה לא זזה ממקומה, דהרי בריש פרק כל שעה תני בהדיא דר״י ס״ל אין ביעור חמץ אלא שריפה. ופשוט מאד. ע״ה בוגיד סעדון הי״ו.

הגל״ח הובאו דבריו להרב שלמי תודה בדף כ״ג בתוד״ה כל מקום על מ״ש וכי תימא מה״ן וכו׳ דהא לשיטת התוס׳ פלוגתייהו לר״י, ולר״י דדרים מאותו מהיכ״ת כרת בהנאה מלשון מכילה. ע״ש. דהתוס׳ שם קאי לקושטע דפליגי גם לר״מ. והשל״ת הנ״ל תירץ לפמ״ש הפנ״י דאותו גלי אלא תאכלו דאיסור הנאה משמע. ע״ש. ומכאי קאה לסברת הזמ״א דמשמע דלא ס״ל כן וכמ״ש הרב הכותב שם.

ובעיקר קושית הרב הכותב בהשושנה הנ״ל דלר״י לא נקי דהוי נאו הבא מכלל עשה, נ״ל לייש דלפמ״ש הזמ״א בדף כ״ד ע״ב דאף דלא תאכל כל תועבה נאו שבכללות, וכן הך דלא יאכל כי קודם הוא נמי נאו שבכללות, מ״מ בהלטרפות שניהם לוקה. וזה היה דבר השמטה מהרב פרוכת המסך בדף ל״ה מדפי הספר שעלה ונסתפק בזה. ע״ש. וא״כ ה״נ כיון דאית ן נאו הבא מכלל עשה ולא תאכל כל תועבה לוקה בהלטרפות שניהם[1]. ומיז להקשות דלא״כ גם מק״ו לוקה לחזקיה כיון דאית ן איסורא מלא תאכל כל תועבה מזהירין מן הדין כסברת הרב המגיד, דכבר הוכיח הזמ״א בפסחים דף מ״ג בתוד״ה מיכא דיניהו דהתוס׳ ליתי להו כסברת הרב המגיד הנ״ל. ע״ש. והשתא ל״ק גם מה שהקשה הזמ״א בגמ׳ לממאי לא אמר דאיכא דיניהו מלקות, דלחזקיה לקי ולרבי אבהו דנפק״ל מאותו הוי נאו הבא מכלל עשה ולא לקי. ולפ״ז אתי שפיר, דכיון דאיכא ן לא תאכל כל תועבה ונאו הבא מכלל עשה לוקין. וכל זה לייש דברי רשב״א שהזכירו התוס׳, אבל אכתי קשה מדברי הזמ״א מדידיה. ועוי״ל על דרך הנז׳ כפמ״ש המש״ך בתמורה דף ג׳ דהיכא דאיכא איסורא מצומר לקי גם בשם מינו ענין. יע״ש. וא״כ אפ״ל דהוא הדין כי איכא איסורא מלא תאכל כל תועבה לקי מלאו הבא מכלל עשה. ובזה נדחה מה שהיכן הזמ״א בקמץ דף מ״א קושית התוס׳ שם דנקט הש״ס וכרבי אבהו אע״ג דכולהי קרא ן אתא אלא להגיה משום

---

1. לע״ד לא דמי, דלא כתב הזמ״א אלא בשאיסם לאוין אלא שאין בהם מלקות, אבל בלאו הבא מכלל עשה שאינו אלא עשה אין יכול בו מלקות. ואולי דזהו שפיקו של הרב פרוכת המסך נר״ו. ועיין בירחון כתר תורה שנה ב׳ סימן ג׳ שכן העיר ידידנו הרמ״מ על הרב הכותב שם. ועיין מ״ש בהשושנה לעיל בסימן ל״ה להכריח עוד לזה. ובזה יש לדחות גם למה שכידד ידידנו הרב הכותב לקמן בלמוד זה מדברי המש״ך דכי איכא איסורא לקי משם מינו ענין, דהוא הדין כי איכא איסורא מלאו שבכללות לקי מלאו הבא מכלל עשה. והלמור ליתע, דאין יכול לחייב מלקות מעשה. ולומר נמי מיפכא דכיון דאיכא לאו הבא מכלל עשה לוקה מלאו שבכללות לא אמי לדברי המש״ך, דהתם היינו טעמא דכיון דאיכא איסורא על כרחך האם אינו ענין למלקות, דלאיסורא למה לי, אבל לאו שבכללות אתע לאתר איסורין ואינו מיותר לזה לוקה. הנ״ל.

דהוי כמס מינו ענין דלא לקי. ע״ש. ולפ״ז עדיין קשה, דכיון דמית לן מיסורא מלא תאכל כל תועבה לקי גם מאס מינו ענין. וכה״ג כתב הזש״ך גופיה בסמוך דהך לא יאכל לא מיצטריך אלא למלקות, דלמיסורא נפק״ל מלא תאכל כל תועבה. ע״ש. גם ניחא מה שהקשה המש״ך בקמץ שם על מ״ש רש״י והשתא דנפק״ל מכילה והגאה לשחטו מתשנ״ד [אחר שנגמר דינו] וכ״ש היכא דסקליה נקי למה לי, דילמא מיצטריך נקי דליהוי מיסורא מפורש ולקי מק״ו דסקליה. ע״ש. ולהנ׳ מתי שפיר, דבלא״ה מית לן מיסורא מלא תאכל כל תועבה. שו״ר דזה ליתא למ״ש המש״ך גופיה בפסחים דף כ״ג ע״ב[1]. ע״ש.

ודע דעל מ״ש המוס׳ בפסחים דף כ״ח ע״ב ד״ה כל מקום וכו׳ וכי תימא מה״ן מ״כ ליתא מיכא ביינייהו הא וכו׳ הקשו המפרשים ז״ל דאיתא דאדא מיינייהו נקט. וג״ל לייש לפמ״ש הרב שער המלך הובאו דבריו להמש״ך שם דלפי דברי המוס׳ ל״ל דסוגיא דפרק העור והרוטב דף ק״ך איתא כאזקיה. והמש״ך הקשה דהא מרא דהך שמעתא ר״ל, ואיהו ס״ל דאולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, ואזקיה ס״ל דהוי דאורייתא. ע״ש. ומ״כ י״ל דזהו קושית המוס׳ דטפי הי״ל לומר מיכא ביינייהו הא כי היכי דליהוי אזקיה כר״ל, דלהך מיכא ביינייהו דאמר הש״ס הוי אזקיה דלא כר״ל וקשה מהך סוגיא דלא אתיא אליביה. כנלע״ד נכון.

מ״ז

בוגיד קאבלה

פסחים דף כ״א ע״א תוד״ה ומי משמועינן וכו׳ ואין עובר משום בל יטמין וכו׳ וכן משמע בפ״ק וכו׳ עכ״ל. ומדברי רש״י בד״ה ומי תנא שכתב וז״ל: משום דמי משיירא מצטעא לה ולא עבר עליה בב״י. עכ״ל. משמע אבל בבל ימצא אלא שהם מיהא עובר. ול״ע מה יענה להא דפ״ק שהביאו המוס׳. [ולי נראה שאינו מוכרח, דרש״י נקיט ריפיה דקרא וכמילו אמר וכו׳, וכמו שכ״ל במוס׳ שכתבו וז״ל: משמע דכל כמה דלא משכחת לה עבר בב״י. עכ״ל. ולא כתבו בל ימצא אף שהם נאחזי לבל ימצא. ומיהו מהרש״ל כתב דיש ס״ת דגרסי ברש״י נהי דעבר בבל ימצא בל

---

1. מולי כוונתו על מ״ש המש״ך שם דמדאמר הש״ס בקמץ ומימא היכא דשחטיה שרי על כרחך דליכא מיסורא מלא תאכל כל תועבה. ע״ש. וכ״כ גם הזש״ך בקמץ שם, אלא שפוש מילק דדוקא בשחטו לא מיקרי תועבה ולא נפקי מלא תאכל כל תועבה. ולפי דבריו נמייתבו דברי הרב הכותב, דסקליה נפיק מלא תאכל כל תועבה שפיר. הנ״ל.

ירמה לן עבר. ע״ש. **א״ם** ס״ט]. מיהו ק״ל לפי דבריהם מאי קאמר הש״ס מי תנן בהמה משום דמי מסיירא חזי לה מבל חיה דמי מסיירא קמנגעא לה ליתא לן, הא כיון דמינו עובר בב״י ובב״י מאי מיכפת לן מי מנגעא. ומו״ר להרב שלמי תודה. ומו״ר ועט״ר ר׳ שמשי כהן נר״ו תירץ דה״ק מי תנן בהמה הו״א כש״ד של המוסי דעובר בבל יטמין, ומ״כ דוקא בהמה משום דקחזי לה. עכ״ד.

דף כ״ג ע״א גמ׳ אמר לך חזקיה טעמא דידי נמי מהכא. מכאן ק״ל על רש״י ז״ל לעיל דף כ״ח ע״ב בד״ה לא יאכל שכאב מדקרינא לא יאכל משמע לא יהא בו היתר המדיח לידי שום אכילה. ע״ש. דלמאי לא פירש הטעם מכח פרטא דשרצים כדקאמר הכא. ומו״ר ועט״ר הנ״ל נר״ו תירץ דרש״י בא לתת טעם למה לא יפיגו משרצים רק לא יאכל בעירי ולא גם שאר לשונות, לזה כתב משום דזה מסתבר טפי, משום דמשמע לא יהא בו היתר המדיח לידי שום אכילה. עכ״ד. [מ״ה: ומפשר לייתב עוד להנה הקשה הרב מור חדש ז״ל מש המג״א דמנ״ל לחזקיה למילף משרצים דלא יאכל בעירי איסור הנאה משמע, דילמא איפכא יפיגו כמו דגלי קרא הכא דמותר כ״כ בכל מקום דכתיב לא יאכל בעיר״. ע״ש. ומפשר דזה מאי דהוק״ל לרש״י, ולכך כתב דמשמעות לא יאכל הוא לא יהא בו שום היתר המדיח לידי אכילה, ולכן יש לנו לומר דפרטא דשרצים אתא לגלויי דלא יאכל בעיר״י איסור הנאה משמע. **א״ם** ס״ט].

ע״ב גמ׳ תיפוק ליה מנבילה וכו׳. עיין למהרש״א ז״ל מה שהקשה לאמאי לא למד משרצים. ע״ש. ולעד״נ דס״ל לאינטריך פרטא דשרצים משום דהוה אמינא דילפינן שאר איסורין מאותו וחולין שנשחטו בעזרה לאו לאורייתא, ולכך אינטריך פרטא. [מ״ה: ואין להקשות לפ״ז אמאי כי פריך הש״ס ותיפוק ליה מנבילה אינטריך לומר דס״ל כר׳ יהודה, הא אפילו נימא כר״מ מ״מ י״ל לאינטריך משום דהוה ילפינן מאותו שאר איסורין, זה אינו, דנבילה גופה ודאי דמותרת בהנאה אפילו בלא פרטא, דמקרא מלא כתיב והמת יהיה לו כמ״ש המפרשים ז״ל. **הנז׳** ס״ט]. ומו״ר הנז׳ דחה לי דודאי לא שייך לטעות ולומר דאותו לשאר איסורין ומשו״ה אינטריך פרטא דשרצים, ל״ל קשה אותו למה לי, ליכתוב פרטא דשרצים ומיניה ילפינן שאר איסורין לאסורים בהנאה. עכ״ד. [מ״ה: יש לדחות גזה דאינטריך אותו לחמץ לפני זמנו ולאחר זמנו, דאי משרצים לא הוה ידעינן להו, דלא כתיב בהו לא יאכל בעיר״י. ולא ס״ל כמ״ש התוס׳ לקמן בדף כ״ח לחזקיה דאין להלק. ועוי״ל דאי ילפינן משרצים הוה לוקין על הנאת שאר איסורין לפי שיטת התוס׳ דס״ל דלוקין על הנאה, ולכך אינטריך אותו דהוה לאו הבא מכלל עשה דאין לוקין עליו. מיהו לפמ״ש הפנ״י ז״ל דאותו היא גילוי מילתא דלא תאכלו איסור הנאה משמע, מ״כ לא אתי

שפיר, דגם מי ילפינן מאותו לוקין על הנאה. מיהו י״ל לשיטת הרמב״ם דס״ל אין לוקין על הנאה, וכתב הזם״מ ז״ל כמן בד״ה מאי בינייהו משם תשובת הרמב״ם לחזקיה דיליף מלא יאכל בגיר״י לוקין על הנאה. ע״ש. ומ״כ אמי שפיר, דמי ילפינן מבריס הוה לוקין על הנאה מכח לא יאכל בגיר״י, משמ״ך מי ילפינן מאותו. **הנז׳** ס״ט]. ויה״ר שיהיו דברינו אלה למנוחת מרת אמי **סתרונה** בת **תראבי** לבית **קאבלה** שנלב״ע ביום **א׳ אדר א׳ התשי״ד** תנצבה״ה.

מ״ח

דובב שפתי ישנים

הרב ציון חורי זצ״ל

(לעילוי נשמת אבינו הצדיק הנ״ל שנלב״ע ביום **ח׳ אדר ב׳** משנתנו זאת **התשי״ד** הננו מציגים פה מחידושי תורתו. יה״ר שתנצבה״א. **בני הרב המחבר**)

אכילה. ממרו רז״ל דעשו ויעקב חלקו העולמות ועשו לקח עוה״ז ויעקב עוה״ב. ומה שמנו מוכלים בעוה״ז אף שהיא חלקו של עשו, משום דעיקר קיום העולם הוא ע״י לימוד התורה כדכתיב אם לא בריתי יומם ולילה וכו׳ והו״ל כמניל מזונו של יום וכו׳. ועפ״ז יש לפרש כוונת הכתוב [תהלים קי״ט פ״ז] כמעט כלוני בארץ ואני לא עזבתי פקודיך, דהיינו שהעמומות רצו לכלותי מלחיות בארץ בעוה״ז שהיא חלקו של עשו, אבל אני לא עזבתי פקודין, שתמיד עסקתי בתורה, ועי״ז יש לי לחיות בעוה״ז כמניל מזונו של יום וכו׳. גם זה יש לפרש עוד כוונת הכתוב [שם פסוק פ׳] יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש, שתמיד לבי עוסק בחוקיך, דהיינו התורה, כדי שעי״ז לא אבוש מהעמומות באומרם לי שהעוה״ז חלקו של עשו ואלו כדין אנו חיים שם. ועוי״ל עד״ז שדרשו רז״ל לכל מקום שנאמר תמיס הוא זן ומפרנס לחריס, ולזה אמר הכתוב יהי לבי תמים, דר״ל זן ומפרנס לחריס, שמקיים מצות צדקה. וכי תימא איך נוכל לקיים מצות צדקה, הרי עוה״ז חלקו של עשו, לזה אמר בחוקיך, בזכות התורה שאני עוסק בה זוכה לרשת עוה״ז. ועד״ז יש לפרש הרבה פסוקים בסגנון זה. ואכמ״ל. ועוי״ל יהי לבי תמים בחוקיך ע״פ מ״ש דע״י המילה מתקיים העולם [וכדכתיב [ירמיה ל״ג כ״ה] אם לא בריתי יומם ולילה וכו׳, דפשטיה אמילה קאי. ועיין בנדרים דף ל״ב ע״ב], ועי״ז יכולים לאכול בעוה״ז אף שהיא חלקו של עשו. והרי הוא כאומר על דרך הנז׳. ובזה יש

לפרש ג״כ כוונת הכתוב [תהלים קי״א ה׳] טרף נתן ליראיו יזכור לעולם בריתו, שנתן טרף ומזון ליראיו שהם ישראל גם בעוה״ז שהיא חלקו של עשו בזוכרו להם בריתו, דהיינו התורה [והמילה] שהם קיום העולם וכנזכר.

גם ממרו רז״ל לזכות השכינה השורה עמנו בארץ אנו מוכלים בעוה״ז. ועוד ממרו שבזכות הענוה מוכלים בעוה״ז. [ומולי מקום להעניו נעשה מרכבה לשכינה]. ובזה יש לפרש כוונת הכתוב [תהלים ס״ז ב׳–ג׳] אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה לדעת בארץ דרכך בכל גוים ישועתך, דנודע מה שדרשו ז״ל [במדבר רבה פרשה י״א אות ה׳] יברכך ה׳ בממון. וזהו אלהים יחננו ויברכנו בממון. וכי תימא אין נזכה לממון, הרי עוה״ז חלקו של עשו, לזה אמר יאר פניו אתנו סלה, שמשרה אור שכינתו עלינו בארץ. וסיים: לדעת בארץ דרכך, לרמוז עוד על מדת הענוה שמשים אדם עצמו כארץ וכעפר שהכל דורסין עליו, ועי״ז נוכל להושע מטענת האומות שטוענים עלינו שהעוה״ז של עשו. וזהו בכל גוים ישועתך וכמבואר. (המשך יבא בעה״ו) [חוברת י״ב סימן ק״ז].

מ״ט

הרב חויתה השלי זצ״ל

המשך מחוברת ד׳ סימן מ״ב

ועפ״ז יש לפרש כוונת הכתוב [ישעיה ס׳ כ״א] ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר, דאמרו במס׳ ערלה [ירושלמי פ״א ה״ג] בענין הברכת המילות דכל זמן שהעץ עליו הפוכין הוא עדיין יונק מן הגדולה ובהיל להסתכולי בה. וזהו ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ, שיהנו מזיו השכינה. וכי תימא מאי מיכפת להו, הרי גם קודם בואם לעוה״ז היו נהנים מזיו השכינה, לזה אמר נצר מטעי מעשה ידי להתפאר, שבזה מתפאר האדם שהוא מעשי ידיו יתברך, שאין לו בושה ולא בהיל להסתכולי בפניה כנצר מהעץ שעליו הפוכין כל עוד שהוא יונק מהגדולה דבהיל להסתכולי בה. גם עפ״ז יש לפרש כוונת מאמר רז״ל בברכות דף י״ז מרגלא בפומיה דרב לא כעוה״ז עוה״ב, עוה״ב אין בו לא מכילה ולא שתייה ולא פו״ר ולא משא ומתן ולא קנאה וכו׳ אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר ויחזו את האלהים וכו׳, דיש לדקדק דמאי קמ״ל שעוה״ב אין בו לא מכילה וכו׳. וגם לשון אלא צדיקים וכו׳ אינו מדוקדק, שאינו דבר והופכו. ולהאמור אתי שפיר, דהוק״ל לבעל המאמר למה הוצרך האדם לעוה״ז שהיא עלובה לכל מיני עבירות הבאים ע״י מכילה ושתיה וביאות האסורות ומשא ומתן כגזל וגונבה וכיוצא. וזהו שאמר לא

כעוה״ז עוה״ב שעוה״ב אין בו לא אכילה וכו׳, וע״כ המלמד מובטח שלא יחטא, ולמה הובא לעוה״ז שעלולה לכל העבירות והוא קרוב להפסד ורחוק לשכר, לזה אמר אלא שרואה תלמידים וכו׳, דר״ל אלא הטעם שהובא המלמד לעוה״ז כדי שיזכה להיות כתלמידים היושבים ועטרותיהם נראשיהם לייקא, שמגדיהים ראשם ומסתכלים ונהנים מזיו השכינה בלי בושה, שהאוכל מאורת נדקה נהיל להסתכולי בפיה. וזהו שסיים שנאמר ויחזו את האלהים וכו׳, שעין בעין יחזו בזיו השכינה שנהנים מיגיע כפיהם וכמבואר.

נ׳

אליהו מאהצאר

ספק טריפה אי מותר בסחורה

לכאורה נראה דזה תלוי בפלוגתא דרבותא מי ספיקא לחומרא מן התורה או מדרבנן, דהרי פסק מרן בי״ד סימן קי״ז דכל דבר שאסור מן התורה אסור בסחורה, ואם הוא מדבריהם מותר. ע״ש. וע״כ לדעת הרמב״ם ודעימיה דספיקא לחומרא מדרבנן הו״ל איסורא דרבנן ומותר, ולדעת הרשב״א ודעימיה לחומרא מן התורה הו״ל איסור לחומרא ואסור. וכה״ג כתב הרב ערך השלחן בספר הזכרון שבסוף ספר ערך השלחן ח״מ ח״ג מערכת ס׳ אות יו״ד בשם הפני״י לתת טעם להתיר בספק ספיקא דבספק הראשון הו״ל איסור דרבנן וכשיצא הספק השני הו״ל ספיקא דרבנן ולקולא. וע״ע לו בי״ד סימן ק״י אות י״ט ולהרב נאר יעקב ז״ל. ע״ש. ולפ״ז היה נראה להתיר לדידן מכח ספק ספיקא, שמע כשיטת המובריס לחומר הספיקות מדבריהם והו״ל איסור דרבנן ומותר, ואע״ל כהמולקים למן התורה שמע זו אינה טריפה.

ועוי״ל שפק ספיקא אחר, דהרי נחלקו הפוסקים בסימן הנ״ל באיסור סחורה אי מלחורייתא או מדרבנן, וע״כ י״ל דשמע אינה טריפה ואע״ל שהיא טריפה שמע כדעת הפוסקים לאיסור סחורה מותר מן התורה. ואע״ג לאכתי אסור מדרבנן, הא אינא ספק אד דרבנן והו״ל ספק ספיקא דלחורייתא וספק דרבנן דאשב ספק ספיקא וכמ״ש האחרונים בשם הסמ״ק. ועיין להב״ח סימן י״ד. ושו״ר להרב שלחנו של אברהם בסימן זה שבאחלה רצה לאסור כפמ״ש הרמב״ם לאיסור סחורה אין בספק אין בודאי, ושוב ראה דהר״מ לשיטתו לאיסור סחורה לחורייתא, אבל המוס׳ ס״ל דאין האיסור רק מדרבנן וע״כ הו״ל ספק ספיקא וכמ״ש, ור״ל לדידן אף אם יהיה איסור סחורה מן התורה כמו שכן משמע מדברי מרן שכתב בלשון הר״מ דמיניה

דייק הרב דס״ל מן התורה [ועיין להמש״ל בספ״ח מהלכות מאכלות אסורות], מ״מ הא ק״ל דעבדינן ספק ספיקא גם נגד מרן, דלא אסר מרן רק בספק אחד לחזלין לחומרא ולא בספק ספיקא. מיהו ע״ש להמש״א שהביא מ״ש המש״ל הנ״ל בשם הפ״מ דליכא דס״ל לחיסור אסורה מדרבנן רק הרב תרומת הדשן, והיא סברא יחידאה ואינה מצטרפת לספק ספיקא. ע״ש.

וראיתי למוה״ר בסה״ק שומן ומשמן בסימן ק״ע שהביא דברי המש״א הנ״ל בשם שדשה דהר״מ לשיטתו דחיסור אסורה מן התורה, וכתב עליו דשם נאמר דגם מרן מהסוברים דחיסור אסורה מן התורה לא יכוון דבריו, דהרי לדידן נמי אסור מן התורה. ע״ש. ומדבריו נראה שהבין בכוונת המש״א דלדידן דחיסור אסורה מדרבנן מותר, וע״ז דחה דלדידן מן התורה נמי אסור. ואחר שהחילה רבה דבריו תמוהים טובא, דהמש״א ביאר להדיא דכיון דהתוס׳ ס״ל מדרבנן יש להמיר בספק ספיקא וכמ״ש לעיל, דהא ק״ל דעבדינן ספק ספיקא נגד מרן. והיותר תימה דאיך יתכן לומר לדידן דחיסור אסורה מדרבנן, דהרי הרב ביאר דמה דס״ל להר״מ מן התורה ממ״ש חוץ מן החלב שהוא עצמו לשון מרן בש״ע ממש. ול״ע.

ומ״ש עוד מוה״ר להקשות על דברי הרב הנ׳ דהרי הר״מ ס״ל דאומר הספיקות מדבריהם ואפ״ה אוסר הספק בסאורה אף דחיסור דרבנן מותר, ועל כרחך לומר משום דמחמירין בזה כשל תורה, וא״כ גם אם יהיה חיסור דרבנן יש להחמיר בספק טריפה וכו׳, לע״ד לא דמי, דלוקא מה דהוי דרבנן מצד אומר הספיקות מחמירין בזה כשל תורה, אבל מה שנשתב לחיסור דרבנן מצד דחיסור אסורה דרבנן אין יתכן להחמיר בו, ומאי שנא מכל חיסורי דרבנן. וכן מוכח מדברי הפ״מ שהביא דברי המש״ל שם שכתב להוכיח בדעת רבינו דחיסור אסורה מן התורה ממה שאסר ספק חיסור בסאורה. ע״ש. הרי מע״ג דלדעת רבינו אומר הספיקות מדבריהם, ועל כרחך משום דיש להחמיר בו יותר משאר חיסורי דרבנן וכמ״ש המש״ל שם, אפ״ה אי הוי חיסור אסורה דרבנן לא הו״ל לאסור הספק וכמ״ש. אלא לכאורה יש להקשות לפמ״ש המש״ל בפ״ד מהלכות בכורות דאין לחלק בחיסורי דרבנן בין יש לו עיקר מן התורה או לאו, דלעולם ספיקו להקל, והביא דברי הרב מרעא דרבנן מערכת ס׳ אות תנ״ג. ואפ״ל דלוקא בספק חיסור דאורייתא הוא דמחמירין בזה יותר משאר חיסורים דרבנן, וכמ״ש מוה״ר שם בשם הרב ווי העמודים. ועיין להק״א דף ל״ג משם המש״ל. [ואף דהמש״ל שם כתב בלשונו דלא דמי חיסורין דרבנן דעיקרן מדרבנן לספק חיסור תורה, כוונתו דוקא לספק חיסור תורה דיש להחמיר, וכמו שחילק להדיא בפי״א מהלכות חיסורי ביאה ה״ח. ועיין להב״ח סימן ג׳].

ואחרי הודיע ה׳ לומנו את כל זאת דנפקא ליפור מחמרינן יותר מאחר ליפורי דרבנן נדחה מה שנדמנו בתחלת דבריהו דליפור סחורה נפקא טריפה תלוי בחלוקת הפוסקים אי ליפור הסליקות מן התורה או מדבריהם, דלפילו להסוברים מדבריהם לא חציד כליפור דרבנן שמותר להסתחר בו [וכמ״ש המצ״ל דרביהו הוא מהסוברים דחומר הסליקות מדבריהם ואסר נפקא ליפור נסחורה]. המשך יבא בעה״ו [חוברת ו׳ סימן נ״ה]

נ״א

אפרים חדאד

ביצה דף כ״א ע״ב גמ׳ הומיל וחזו להסקה וכו׳. יל״ד דלכתי תקצי לרב חסדא דליית ליה הומיל לעיל בע״א. ומורי נר״ו תירץ דדוקא לעיל שחופה שלא לצורך לא ממרינן הומיל ואי מקלעי ליה חורחים, דהתם ליכא חורחים, אבל הכא הליפור משום טלטול המוקצה כמ״ש רש״י ותוס׳, וכיון דחזו להסקה לא הוו מוקצה ולא אסירי בטלטול. ופשוט. ועוד דגבי חורחים אין בידו להציל החורחים, אבל הכא בידו להסיקם אם ירצה. [ועל דרך מ״ש לעיל כגון דאית ליה נבילה דודאי אפשר לפייסן וכו׳]. והרשזון עיקר. עכ״ד נר״ו.

שם תינח ביו״ט בשבת מאי איכא למימר. ק״ק דהאי קושיא תקצי ליה גם לר״ע דדריש לכם ולא לעכו״ם ומרבה כלגיים הרי בשבת אסור, ואמאי נקט מעיקרא לריה״ג. ומורי נר״ו תירץ דלר״ע דאשור נפש בהמה לאדם ומתיר לעשות מלאכה ביו״ט לצורך בהמה כאדם, ה״נ בשבת מותר לטלטל ולהכין מזונות לבהמה כמו שמותר לטלטל ולהכין לרכי האדם, אבל לריה״ג שאסר לעשות מלאכה לצרכי הבהמה ביו״ט, ה״נ אסור לטלטל הני סיפלי שאינם רואים רק ע״י הדחק בין ביו״ט בין בשבת וכמ״ש התוד״ה הני וכו׳. [לע״ד לריכא רבה, דטלטול מזונות הבהמה גם לריה״ג שרי כמו שהוכיחו התוס׳, ורק משום שאינם רואין לאכילת בהמה רק ע״י תיקון מלאכה שאסור לריה״ג נאסרים גם בטלטול, וה״נ גם לר״ע שבשבת אסורים בתיקון מלאכה ואינם רואים רק ע״י הדחק הו״ל ליאסר בטלטול. ועיין במו״ח סימן תקי״ב ס״ג ובסימן שכ״ד ס״ד וס״ז ולהמג״א שם. ול״ע. ובעיקר קושית הרב הכותב עיין להרש״ם שמפרש להדיא דקושית הש״ס בשבת מאי איכ״ל קאי גם לר״ע. ע״ש. ועוי״ל כפי מה שרמיתי להמש״ך שהוכיח דהלכה כריה״ג, דאל״כ מאי פריך, נימא דריה״ג ליח ליה מוקצה. ע״ש. ומ״כ לר״ע ל״ק, די״ל דליח ליה מוקצה, ועיקר קושית הש״ס היא רק לדידן דהלכה

כריה״ג. ומו״ר בחידושי הרמ״ה הנדפסים עם ספר יגל יעקב שנראה שמפרש לקושית הש״ס כמ״ש הרב הכותב בשם רבו נר״ו. ול״ע].

שם מי לא אמר רבא וכו׳. לא ניח״ל לומר דרמב״י לית ליה דרבא, דלא ניח״ל לאוקמי דברי רבא בפלוגתא. ובלא״ה משני שפיר. כן תירץ מורי נר״ו. [ועיין להמל״י מערכת ג׳ אות ח׳ בשם הש״מ בתוספות דף ג׳ ד״ה ותנשף שכתב בשם רש״י קמא דף ל״ג ע״ב דמאדם תשוב כרב ורבא פרכינן

כאלו כתוב בגרייתא ומשנה. ע״ש. ולפ״ז אתי שפיר דפריך מרבא. אלא דגראה דט״ס נפל בדבריו ול״ל רבה כמשואר בדברי רש״י דקאמר. ואולי י״ל דהוא הדין רבא. ול״ע עוד].

שם מיבעיא להו האי מדורה מאן קאתי לה וכו׳. ק״ק דאמי נ״מ בבעיא זו, הא קי״ל דהלכתא כב״ה. [ועל דרך אמי דפריך בכמה דוכתי אלו טעמא דב״ש אתא לאשמעינן. ועיין להש״מ ולהגל״ח ז״ל מ״ש בזה].

נ״ב

מתלמידי דבי רב. הדיגת יע״א

ביצה דף ז׳ ע״ב גמ׳ אימא סיפא ומודים שאם שחט וכו׳. ק״ק להא מוקי לה לקמן דמיירי בים לו דקר נעוץ ולכך מודים גם ב״ה שאם שחט יכסה, אבל ברישא דלית ליה דקר נעוץ קאמרי דלא יחשוב ויכסה, וב״ש נמי לא אמרו לכסות אלא בדיעבד. [אפשר״ן שכן הקשה הרב נזיק ונשגב, וסיים וש לייעב. ואולי י״ל דקושית הש״ס מליתנא דמתני׳ דקתני ומודים שאם שחט, מכלל דרישא קודם שחיטה מיירי וקאמרי ב״ש שיחשוב].

דף י״א ע״א גמ׳ אימא דאמרי אמר רב מתנה אין הלכה כר׳ יהושע וכו׳. יל״ד דהו״ל למימר הלכה כרבנן. ואפשר משום דדברי חכמים לא הוזכרו להדיא ומדברי ר״י שמעינן להו נקט הכי. [ועו״ל דכיון דפשיטא דהלכה כרבנן ולא הוצרך

לאשמעינן אלא לדא תימא דמשמר טעמא דר״י נקט כן. ועיין לקמן דף י״ז בתוד״ה אין וכו׳ שהקשו כה״ג. ולפי תירוצים אלו ניחא דלא הקשו הכא. ומו״ר להרב יגל יעקב שם שהקשה כן בשם הרב שער המלך בהלכות יו״ט דף נ׳ ע״ב ותירץ כמ״ש. ועיין להרב נזיק ונשגב בסוגיין מה שהאריך בזה].

דף ט״ז ע״ב רש״י ד״ה לשנה וכו׳ ור״ה היה וכו׳. יל״ד אמאי לא פירש אלא נזכר רק ביו״ט שני אלא אפשר להתנות. [ע״ע בשאל יו״ט בו׳ ז׳. ועיין למהרש״א ז״ל].

דף י״ח ע״א רש״י ד״ה ביו״ט וכו׳ ויש״מ בו היום תולין וכו׳. וק״ק דהא משכח״ל גם להש״מ תרומה בגון שחל יו״ט ביום שני שמטבילו להש״מ בו

תרומה בשבת. ושמעתי מתרגיס שמין מטפילין מיו"ט לשבת. [לע ידעתי למה אין מטפילין אם הניח עירובי תבשילין. וע"ע ברש"י לקמן ד"ה בוולד הטומאה ובתוד"ה כלי. ושו"ר להתוס' בחגיגה דף כ"ח ד"ה המוכן וכו' בסוף הדיבור שמתרגיס כן בדיו"ט שחל בע"ש עסקינן דיו"ט מכין לשבת. ועיין להרב שמחת יו"ט בתוד"ה כלי וכו'].

ע"ב גמ' תינח בשבת ביוה"כ מאי מיכא למימר וכו'. ק"ק דהא גם ביוה"כ מותר לרחוץ אם מתלכלך בטיט וצרעה כמ"ש בא"ח סימן תרי"ג. ומתרגיס דמ"מ רחיצת כל גופו אסור. [ולומר דמתלכלך כל גופו דומק הוא. ומפרי"ן שכן כתב הרא"ה ז"ל. ועיין להפנ"י ולהרב שמחת יו"ט ז"ל].

ע"ה עמנואל דידי הי"ו

דף כ"א ע"א תוד"ה עיסה וכו' וי"ל דשמני התם דכל הפת של ישראל וכו'. ק"ק דמ"כ מאי פריך הש"ס מעיסת כלבים, נימא שמני התם שהפת כולה של ישראל ויכול למכול כל אחד ואחד וכו'. ושוב הרחוני להרב עבודת הלוי שכן הקשה. [ועיין למהר"ם שיף ולהגל"ח ולהרב נדיק ונשגב הנ"ל].

ע"ה אברהם בוזנאח הי"ו

נ"ג

מתלמידי דבי רב. טאטוין יע"א

ביצה דף ל' ע"א גמ' דדרו בהכפא נפרוס סודרא וכו'. הקשה ידי"ן ה"ר יעקב בן נחייק מגז הי"ו למ"ל לומר נפרוס סודרא, ואמאי לא אמר דדרו בהכפא לידרו בחגרא. ואף שאינו להקל, מ"מ שינוי הוא, וכמ"ש רש"י ד"ה דדרו וכו'. וג"ל דכוונת הגמ' דדרו בהכפא היינו גם בהכפא, שהיו רגילים לעשות הן בחגרא הן בהכפא, ומשו"ה הוצרך לשנות ע"י פריסת סודרא. [ג"ה: מפריו"ן שכ"כ הגל"ח ז"ל. ע"ש. **המרד"ס** ס"ט].

ע"ה ישששכר המכונה שכירי בן כמימס כהן למגרבי הי"ו

ביצה דף ל"א ע"א והא אין תנן תנן מן הקרפף וכו'. הקשה ידי"ן ה"ר דוד בן מסעוד עלוש הי"ו אמאי לא פריך ליה מריפא דקתני מן המכוסה שבשדות. עכ"ל. ומירץ ידי"ן ה"ר שלירי בן למימס הכהן למגרבי הי"ו משום שהזכיר ריפ"ו קרפף, לכך הקשה ליה מקרפף. עכ"ל הי"ו. (ג"ה: מפריון נמטייה שכ"כ המאירי ז"ל בשיטתו. יעו"ש. ועו"ל קצת דניח"ל הגמ' להקשות מריש דברי ריפ"ו לנקט המכוסה מסוף דבריו לנקט מהקרפף. **המרד"ס** ס"ט).

שם מתני׳ אין מבקעין עציס לא מן הקורות וכו׳. יל״ד דלמאי לא נקט מן הקורה בלשון יחיד כדנקט לא״ז ולא מן הקורה שנשברה ביו״ט. ומוה״ר מוהרמ״ס נר״ו אמר דלפי המסקנא דגמ׳ דמיירי בסומר של קורות ניחא. וזהו דרמז התנא בדבריו בהך דמסורי מחסרא, וכמ״ש ז״ל בכללי הש״ס. עכ״ד הי״ו.

ע״ה יעקב בן צחייק מאגוז הי״ו

מדור אגדה

בין המצרים

כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, וכל שאינו מתאבל על ירושלים אינו זוכה ורואה בשמחתה (תענית ל׳).

עם ישראל בכל משך אלפי שנות גלותו לא שכח אף פעם ולא רצה לשכוח את ארץ מולדתו ואת בית אבותיו, שנה שנה התאבל בימים בהם היו הרס וחרבן למולדתו זאת, ואלה הזכירו לו את עברה המפואר ועוררו בו את הרצון לשוב אליה לחיות בה חיים מדיניים, ממלכתיים כימי קדם.

אולם, אם עם-ישראל דאג והתאבל על חרבן והרס ארצו וחייו המדיניים בכלל, הרי כל כובד האבל והצער העמוק היה על חרבן עיר הקודש ציון וירושלים, גודל צערו על ירושלים התבטא בביטויים נפלאים, "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני", "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", ועוד. וכך אנו מוצאים בתפלות וברכות היומיומיות, לירושלים, כברת ארץ קטנה, הוקדשו קטעים וברכות רבים מיוחדים, בעוד שלכל הארץ הוקדש רק מעט לגמרי, כי אבלו של עם ישראל על ירושלים אינו מכוון כלפי העצים והאבנים ואותו שטח קרקעיתה שאבדו מאתנו, בזה היא נופלת מכל ערי הארץ, אלא בעצם אנו מתאבלים על חרבן בית המקדש, המרכז לעבודת אלהים, על גלות השכינה שהיתה שוכנת בתוכו, על ביטול הקרבנות, על שאין כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם, בקיצור: על כל אבדן חיינו הרוחניים.

ולכן מה מוזרה היא התפיסה ההגיונית, שהדיה הגיעו לנו בשנה שעברה, כאלו אין לנו עוד על מה לדאוג ולהתאבל ואין עוד מקום לתעניותינו לא בשבעה עשר בתמוז ולא בתשעה באב וכיוצא, בטענה כי הרי שוב יש לנו מדינת-ישראל ושוב חוזרים החיים המדיניים והממלכתיים למסלולם. - תפיסה זו מוזרה מאד, ואלה שהגו ההגיון הזה ודאי שלא התעמקו אל תוך תוכו של עם-ישראל ולא ידעו ולא הכירו את רוחו, כי עם-ישראל לא ויתר אף פעם ולא יוותר על הרוח בשביל החומר ולא יטוש ולא יעזוב את ירושלים וכל הקשור בה אף אם כבר השיג את חייו הממלכתיים (וכבר השיב בדברים כאלה מר משה ישי מעל גלי "קול ציון לגילה") לא נהיה אדישים גם

עתה, למראה בנין הארץ והחיים הממלכתיים, לגבי ירושלים העתיקה, ואם בכל אלפי שנות גלותינו לא שכחנו אותה אף פעם, כן עתה לא יתכן שנשכחנה, אדרבה כעת עם המפנה שחלה בחיינו בהקמת מדינת-ישראל הריבונית, שהיא אתחלתא דגאולה, שומה עלינו להגדיל ולהגביר ביותר את כיסופי הגאולה השלמה בשחרור ירושלים ובנינה, עלינו לזכור ולדעת את עברה המפואר של ירושלים לעומת זה של היום, כיום הנה ביד חיילי הלגיון הערבים העומדים על חומתה, קברות נביאינו וקדושינו בהר הזיתים מחוללים בידיהם הטמאים, ומעל החומה הם יורים לעבר אזרחי ירושלים החדשה והורגים לאנשים ישרים ותמימים על לא חמס בכפם, ומבלי משים אנו נזכרים בדברי הנביא "הזאת העיר שיאמרו כלילת יופי" [איכה ב׳ ט״ו], "מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים" [ישעיה א׳ כ״א], עיר הקדש שהיתה מקום מושב הסנהדרין הממלאים את העיר משפט וצדק עכשיו נהיתה כמקום מושב לאנשי לגיון הערבי המרצחים!!

על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את ה׳ אל דמי לכם: ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ וגו׳ (ישעיה ס״ב). אנו צריכים לראות את ירושלים ממלאת את ייעודה "כעיר תהלה בארץ" שממנה יצאו תורה וחכמה לכל ערי הארץ ולכל העולם, ומה אנו רואים אותה כיום "מושפלת עד שאול תחתיה", ולכן אבלנו במקומו קיים ועומד עד אשר נזכה לגאולה שלמה.

על מקומה של ירושלים המיוחד, וכאמור, עמדו גם חז״ל במאמר עומד פתח דברינו: כל המתאבל על ירושלים, אדם שבעצם דאגתו לחרבן ארץ ישראל עומדת לפניו בעיקר ירושלים והוא שם את הדגש עליה, אדם כזה בטח שהוא מכיר ויודע את גדולתה של ירושלים ובעיני שכלו הוא חוזה ורואה בשמחתה והוא מרגיש את גודל הפסדה ולכן הוא מתאבל עליה במיוחד. ולהפך: מי שאינו מתאבל על ירושלים זאת אומרת שאינו מקדיש אבלות מיוחד על ירושלים, הרי זה לא השיג להבין את שמחתה של ירושלים ואינו מכיר את יתרונותיה על שאר ערי ישראל.

רשושנה

אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון (הושע י"ד ו')

ירחון רבני תורני . להלכה ואגדה . ולכל עניני היהדות . יוצא לאור ע"י קבוצת תלמידי ישיבות אור תורה רתכב"ן , חארה כבירה גרבה (טוניס־א) בתמיכתה המיוחדת של קופת אור תורה הנז' . ובסיוע המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה שע"י הסוהי"לא" ;

אב תשי"ד שנה א' חוברת ו'

החתימה לשנה 500 פרנקים . מחיר הגליון 50 פרנקים . וחוץ למדינת צרפת לערך שני דולרים .
ההדפסה 200 פרנקים לכל עמוד .
הממציא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות .
השולח לנו ספר יקבל את ירחונינו תמורתו .

מעניינא דיומא

. כמו שעוררנו בחו' תמוז את התלמידים לשלוח כתביהם לחוברת אול מעניינים של ימים נוראים כמו כן הננו להזכירם לחוברת תשרי הבא ע"ל שישתדלו לשלוח מעניינא דסוכה ולולב . ומאפס ממום לא יכולנו לציין פה ספיקות ומראה מקומות כחוברת הקודמת ומה גם כי הלכות או רבו סעיפיהם ומארותיהם ומאין צורך לציין עליהם ואתם הס"ד :

הכתובת *R. Boguid Saadon*
Hara Kebira DJERBA (Tunisie)

בדפוס עידאן כהן צבאן חדאד הי"ו

מדור אגדה

לא היו ימים טובים לישראל כט״ו באב וכיום הכפורים (תענית כ״ו)

העם היהודי כל ימי גלותו לא מחל אפילו פעם מלחוג חג או חגיגה גדולה וקטנה, מחגים הגדולים כחג החירות של יציאת מצרים וכיום הכפורים יום האדיר בימי שנה עד החגים של דבריהם כחנוכה ופורים או ט״ו באב ועוד. ולמרות צערו ונדודו בתוקף הגליות לא פעמו בקרבו לזלזל בשום חג מחגי המסורת שבידו וחגגם אחד לאחד מדי שנה בשנה. וגם אחרי ימים מספר כחמשה ימים מעת עבר האבל הגדול של תשעה באב, יום שבו נגדעה קרן ישראל ויצא בגולה, הוא חגג בהינומא את חג של ט״ו באב שאין אומרים בו תחינה. וכל זה לרוב התקשרותו ואמונתו לארצו, כי אין נואש בלבו והוא מלא תקוה כי עוד ימים יבואו ויבנה הבית על תלו וישוב ישראל איש תחת גפנו וכו׳, ואדרבה הזכרונות האלה יעלו אומץ ומרגוע לנפשו שכשם שזכו אבותינו לגאולה כן יזכו גם בניהם, ומעשה אבות סימן לבנים, וגדולה ההבטחה שהבטיח הבורא למשה רבינו ע״ה: כה תאמר לבני ישראל אהיה אשר אהיה, אהיה עמהם בצרה זו ואהיה בצרה אחרת.

ולא רק על חגי שמחה התקשר העם היהודי, אלא גם על ימי האבל לא נתן אורך הגלות נואש בקרבו מלזוכרם, וואת לא עלתה על לבו לומר אבותינו חטאו ואינם ואנו מה לנו להשתתף באבל של אלפים שנה? אלא בכל שנה קיים המקרא [עיין משלי ט״ו כ״ג] עת אבל ועת שמחה ודבר בעתו מה טוב.

האגדה מספרת שבימי גאון עוזנו איש המופת מו״ה ר׳ ישועה בסים זצ״ל בעי״ת תונם אירע שאיש אחד זלזל באבלות תשעה באב, ושלח אחריו לראות מה בפיו, ויען האיש כי מה לו להשתתף באבלות ישנה של אלפים שנה, ודיה לצרה בשעתה. הרב שתק ולא ענהו דבר ויצא לנפשו, וימתין עליו עד יום הפורים ובבוקר טרם יכיר איש את רעהו שלח אחריו ויתנהו לבית הסוהר. קרוביו באו להתחנן לפני הרב לדעת מה פשעו למנוע ממנו שמחת כל ישראל. ויען הרב ויאמר כי משפטו נחרץ מאת אדוננו דוד מלך ישראל, ומי יוכל לבוא אחריו לבטל אמריו. השומעים נבהלו ויהיו בעיניהם כחולמים בהקיץ, כי הלא תחיית המתים לא הגיעה ומי הביא דוד המלך לחרוץ משפטו על האיש הזה. וכאשר ראה הרב השתוממותם תמה ואמר: איך שכחתם

מקרא מפורש בספר תהלים: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני", זאת אומרת כאשר יאמר אדם לשכוח אבילות ירושלים באומרו דיה לצרה בשעתה, אז בעל כרחו לשכוח גם שמחת הפורים שתיקן מרדכי הצדיק איש "ימיני", כי גם עליה עבר יותר מאלפים שנה, והאיש הזה שזלזל באבלות ירושלים צריך לאבד ממנו בעל כרחו גם שמחת הפורים. הדבר נשא חן בעיני שומעיו, ויקחו מוסר השכל מדבריו שלא לזלזל בשום מסורת מזכרונות עברינו.

ואל זה אולי כוין נושא מאמרנו, כי אחרי שדיבר שם מדיני ארבע תעניות ותשעה באב, אמר שלא יזלזל אדם באבלות ישנה, כי הלא לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכו' ועדיין אנו עושים זכרונם ולא אמרנו שהיא שמחה ישנה, וכמו כן אין לנו לזלזל באבלות ישנה. וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. כן נזכה לראות בבנין ציון וירושלים וביאת הגואל במהרה בימינו אמן.

*

ומאבל לשמחה

אחר שבת חזון ויום החרבן שלאחריו המבטאים בצורה בולטת את גודל צערו ומרירותו של העם לחרבן והרס ארצו וחייו הלאומיים הרוחניים והתרבותיים, מספר ימים אחר זה מתאושש העם ומתנחם ושוב אנו עוברים לסדר אחר, בשבת שאחר יום החרבן אנו קוראים הפטרת נחמו שכשמה כן היא מלאה בשורות טובות ונחמות, וכן הלאה, וכן הלאה במשך כמה שבתות שלאחר זה.

לכאורה תופעה מוזרה היא שאחר ימים מספר בלבד יתנחם העם מהקורות אותו כאילו לא היה שום מאורע וכאלו לא נפל דבר בישראל?

אך אם נתבונן קצת מנקודת מבט שכלית נראה כי הדבר כמובן מאליו הוא ואינו צריך לשום הסבר, ולא עוד אלא שגם בעצם יום הצער והמרירות מקננת בלב עם-ישראל הנחמה ושם מצאה מקום לנוח ואין הדבר תמוה כלל, כי מהו בעצם אבלו של עם-ישראל לארצו במשך אלפי שנות גלותו, היתכן להגיד שהוא סתם אבל כך על

דבר האבוד וכעל מת שאין תקוה עוד שישוב! ודאי לא, כי הלוא גזרה נגזרה על המת שישתכח מן הלב, ואם גם לאחר משך אלפי שנות גלות לא שכח העם ועודנו זוכר ומתאבל על ארצו, הרי בטח שהוא רואה תקוה לאחריתו, נמצא כי האבל בעצמו הוא הוא הנוסך בו נחמה ומפעם בלבו את התקוה לגאולה.

"כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" (תענית ל׳ ב׳), "יזכה ויראה" לא נאמר, אלא "זוכה ורואה", כי גם בשעת האבל הוא כבר זוכה ורואה וצופה למרחוק בשמחתה העתידה, האבל והיגון מעודד ומאמץ את הרוח ומכנים תקוה בלבבות (הרב י. ל. הכהן מימון בספרו "חגים ומועדים" במאמר "שבת חזון ושבת נחמו" בשם האדמו"ר מנחם-מנדיל מויטבסק).

כעם חכם ונבון היה ראוי שנלמד לקח מנסיונו בעבר ולא לחזור עוד על כשלונותיו. לפי דברי חז"ל החרבן היה בעון שנאת חנם, חוסר השלום והפירוד היה בעכרנו והוא דרדר אותנו מטה מטה. היה רצוי שנלמד לקח מזה להתאגד ולהתלכד יחד לחטיבה אחת תחת השקפה אחת ודגל אחד, אך לא כן המציאות, עוד שטן הפירוד מרקד ביניינו, נתברכנו בכמה מיני מפלגות שונות, ועם קיבוץ הגלויות נראים סימני הפירוד בין עדה לעדה, נראים סימני ההבדל בין דעות והשקפות שונות הזרות זו לזו שהובאו מכמה ארצות שונות בהם היו מתגוררים בני הגולה, כנראה שמשך אלפי שנות הגלות לא הספיקו ללמד אותנו לקח....

אנו מקוים שעוד תהיה התבונה בעם-ישראל בכל חלקיו להתאחד ולהתלכד ולהתאגד יחד תחת דגל התורה והשקפותיה וברוח חז"ל. האיחוד לא יוכל להיות רק על הבסיס התורתי שלכל עם ישראל לכל חלקיו ישנו חלק בה. כל בעלי ההשקפות השונות, שאינם אלא פרי מחשבות אדם המשתנים לפי מהלך רוח הזמן, יכולים לוותר על השקפותיהם למען טובת האיחוד. אך לא כן היהדות הדתית, זאת אינה יכולה לוותר אפילו על קוצו של יו"ד. הדבר ברור ומובן מעצמו ואין להאריך בדברים ללא צורך. אל לנו לשכוח שחרבן בית שני היה בשביל שעברנו על התורה. ובכן היוצא מזה שהתורה והשלום צריכים להיות בכפיפה אחת וזה בלי זה לא סגי, ואין לראות בשום אחת מאלו חזות הכל.

ואולי זוהי התופעה ברציפות שבת חזון ויום החרבן שלאחריו לשבת נחמו, להורות נתן כי דרך הגאולה בידינו הוא, ואם רק נרצה להסיר את המכשול הזה אז נוכל לחכות לה לזמן הקרוב ביותר. רבי שמעון בן יוחאי היה אומר (שבת קי״ח ב׳): אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן, מיד נגאלין. ע״פ דרכו של רבי מנחם מנדיל מויטבסק המפרש ששתי שבתות אלו הן שבת-חזון ושבת-נחמו (שם בספר ״חגים ומועדים״) נוכל גם אנו לומר שכוון בזה לומר, שאילו היו משמרין את שתי השבתות הללו שבת-חזון ושבת-נחמו כהלכתן והיו דואגים ומצירים כראוי בעת דאגתן ושוב אח״ך היו ששים ושמחים בכל לב בשבת נחמו כאילו לא היה יום חורבן, מיד היו נגאלין, כי אז היו שמים לב על תופעת הרציפות הזאת והיו שמים לב להסיר את המכשול הרע מעיקרו שהוא הוא המעכב את הגאולה ״ואזי גאולים יפצחו צהלה״.

״השושנה״

נ"ד

ישעיה חדאד. ישיבת אור תורה עיה"ק טבריה (ישראל)

אין עושין מצות חבילות חבילות

נסתפק הרב קהלת יעקב מערכת ת' אות ת' מי זה דוקא כשעשיית שתי המצות נעשות וגמרות בבת אחת שזה בשום אופן אל תם האחת נגמרת לפני חברתה מי ממרינן כיון שאין נגמרין בשום אין זה משום חבילות חבילות אף שהתחיל בשתיהן כאחת, דהכל הולך אחר החתום, או דילמא כיון דהטעם משום דמיחזי עליו כמשוי ותחלת עשייתם כאחת אינו משום חבילות חבילות. ע"ש.

ונלע"ד להוכיח דכל שאחת נמשכת יותר מחברתה אין זה משום חבילות חבילות מדאמרינן בקידושין דף ט"ל ע"ב הרי שאמר לו תנו עלה לבירה והביא לי גוזלות ועלה לבירה ושלח את האם ובאחרתו נפל ומת היכן טובת יומו של זה והיכן אריכות ימיו של זה וכו', ומאי מקשה, דילמא להכי נענש שעשה מצות חבילות חבילות, שקיים שניהם בבת אחת מצות כבוד אב ואם ושלוח הקן, אלא ודאי כל שאין שניהם נגמרין בשוה אין זה משום חבילות חבילות, וה"נ כשגמר שלוח הקן עדיין מצות כבוד אביו נמשכת עד שיביא לו הגוזלות. מיהו נראה דזה אינו, דהיכא דאי אפשר לקיים שניהן כי אם בזה אחת אין בו משום חבילות חבילות, וכדאמר בפסחים דף ק"ג אין לו שתי. ע"ש. וה"נ כיון שאמר לו אביו עלה לבירה והביא לי גוזלות ומצא שם האם על הבנים אין יעשה לקחת הבנים לבד, הרי צריך לשלח את האם תחלה ולקחת את הגוזלות ולהביאם לאביו, וממקום אחר אין לו להביא. ועוד י"ל דהכא לא היה יודע מתחלה שימצא שם האם רובצת וכשעלה לא היה לעתו רק לכבוד אביו להביא הגוזלות וכשמצא האם רובצת מה יעשה, הרי צריך לשלח האם ולקחת הגוזלות לאביו, ודוקא היכא שמתכוין מתחלה לעשותן בבת אחת הוא דאין עושין חבילות חבילות. ול"ע.

וראיתי בירושלמי דתרומות סוף פי"ג דבעי מהו להדליק שמן שריפה בחנוכה וכו', וכתב שם הרב מרחה הפנים דהבעיא דישראל שלא ברשות כהן, דאי כהן עצמו מהיכא תיתי לאסור, דהא ניתנה לו להדלקה בכל מה שצריך לו. ע"ש. ולפי

מאי לאמרינן לאין עושין מצות חבילות י״ל דהצעיא היא אפילו בכהן עצמו, מי אמרינן לאסור להדליק חנוכה בשמן שריפה, כיון דבלע״ה מצוה לשורפו ועושה מצות חבילות, או דילמא כיון דניתנה לו הלקה לכל צרכו שרי, ופשיט ליה דיכול להדליק, וכמ״ש הרב קהלת יעקב לפשוט ספיקו מכאן.

עוד נידד הרב קהלת יעקב הנ״ל לומר דלא חשו למצות חבילות אלא היכא דתרוייהו לתורייתא או דרבנן, אבל מי הוי חד לתורייתא וחד דרבנן לא חשו. ע״ש. ולאחר המחילה רבה קשה דלע״כ מאי מקשה בפסחים דף ק״ג מדתניא הנכנס לניתו בזמנו שבת מברך על היין וכו׳ ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו, נימא כיון דהבדלה דרבנן וברכת המזון לתורייתא[א] לכך לא חשו לחבילות חבילות. ולדעת הרמב״ם בפכ״ט מהלכות שבת הלכה י״ג להבדלה לתורייתא ניחא.

והנה רמיתי להתוס׳ בזמוע קטן דף מ׳ ע״ב שכתבו הטעם לאין עושין מצות חבילות חבילות, כדי שיהיה לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה לבו הימנה, כטעם לאין מערבין שמחה בשמחה. ולפ״ז י״ל דלוקא כשנגמרין שניהם יחד, אבל כשאחת נגמרת מא״כ י״ל דמתחילה יתכוין לאחת וכשנגמרת יתכוין לשניה, ואפילו שמתחיל שניהם יחד הכל הולך אחר החיתום, וכיון שהשניה נמשכת מכוין עליה בסוף. כנ״ל[ב].

א. אחר המחילה רבה זה ניתנ, דלף דברכת המזון לתורייתא לא בעיא כוס מן התורה רק מדרבנן. מיהו מי קשיא הא קשיא מהך דלעיל דלא אמרינן קידוש וברכת המזון אכוס אחד לאין עושין מצות חבילות חבילות, וקשה להסופרים דקידוש על היין מדאורייתא, עיין להתוס׳ שם דף ק״ו ע״ב ד״ה זכרהו. ועיין להכה״מ בפיטין רע״ג אות ג׳. ע״ש. וכן קשה מדפריך מקידוש והבדלה לאמר רב יקנ״ה, דגם להרמב״ם להבדלה לתורייתא, מ״מ ג״ן כוס רק מדרבנן, וכמ״ש הרב המגיד שם ה״ו. ושו״ר להרב מרעא דרבנן מערכת ג׳ אות ג׳ שלידד כדברי הרב קהלת יעקב [הרב ארעא דרבנן הוא עצמו הרב קהלת יעקב. **נאמ״ן** ס״ט] ודחהו מדחשיב להבדלה וקידוש חבילות אף לקידוש דיו״ט הוא רק לרבנן כמ״ש הרב המגיד סוף פכ״ט והבדלה לדעת הרמב״ם לתורייתא. ולעד״ן לפ״ז ל״ק, דגם הבדלה אינה צריכה כוס רק מדרבנן, ול״ק רק מקידוש ובמ״ז לשיטת התוס׳ דקידוש על היין מן התורה. ועיין למהר״י עייאש בהגהותיו בשם עפרת לתרעא במערכת ה׳ אות קפ״ט דלפי דבריו י״ל דלדעת התוס׳ גם הבדלה על היין לתורייתא. ועיין להרב עושה שלום אות ... ע״ה **בוגיד סעדון** הי״ו.

ב. לע״ד גם לדברי התוס׳ י״ל דצריך לכוין למצוה מתחלה ומד״ס. ושו״ר להרב מרעא דרבנן שם שנידד כדברי הרב הכותב ללמוד מדברי התוס׳ הנ״ל ומדמי לה להך דאין מערבין שמחה בשמחה לשם נשא קודם החג יום אחד לף דבשעת ימי המשתה נגמרין בתוך החג שרי, אלא דפסיקו של הרב שם בהיפך מפסיקו דהרב קהלת יעקב דבהתחלת המצוה אין עשייתן כאחת. ולע״ד למהך דנשא קודם לחג יום אחד יש לדחות, דאיכ״ל דעיקר השמחה היא רק יום אחד והשאר טפילים, שניהם כיום ראשון, ולא כן במצות דכל עשייתן כאחת. וצ״ע. הנ״ל.

נ"ה

אליהו מאהצאר

(המשך מחוברת ה' סימן נ')

וראיתי להרב דרכי תשובה סימן קי"ז סק"ג שכתב בשם המש"ל דספק טריפה תלוי במחלוקת הפוסקים הנז' מי ספיקא לאורייתא לחומרא מן התורה וכמ"ש לעיל. ומיפשתי ולא מצאתי זה. ולא שכתב לכאורה היה עולה על הדעת לספרת רבינו לחומר הספיקות מדבריהם יהיה מותר בשחורה, קמ"ל דלפ"ה אסור, דספק איסור תורה חמיר. [וגם בסוף דבריו שכידד ולא קאי רבינו אמחילת דבריו, מ"מ לדינא פשיט"ל לאסור להסתחר בו גם לדעת רבינו]. וצ"ע. ולפ"ז נדחה גם דברי הרב ערך השלחן במה שנתן טעם להתיר בספק ספיקא דבספק הראשון הוי איסור דרבנן, דמ"מ יש להחמיר בו כשל תורה. וכן רמיזי למוה"ר בהגהתו לספר בן פורת יוסף ח"ג מערכת ס' אות ג' שדחה כן בשם הרב ויצא משה הנז' לדברי העה"ש דברי הר"מ שתרי הדדי לאסר בספק טריפה אף דאומר הספיקות מדבריהם והתיר איסור דרבנן בשחורה, ל"ק, דכבר העלה המש"ל דהיותר נראה בכוונת רבינו שכתב בין בספק בין בודאי דלא קאי אלא אסוף דבריו, אבל באיסור תורה אין הוכחה. ע"ש[ג]. וכן רמיזי למוה"ר בשואל ונשאל הנ"ל בסוף דבריו שסייס להגס להמש"ל בימר בכוונת הר"מ דקאי אאיסור דרבנן וכו', ור"ל דהשתא אין רמיה ממה שאסר רבינו הספק באיסור תורה, דלא קאי עלה. אלא דיש להעיר על מוה"ר הנ"ל דמיהו קאי אדברי הרב שלחנו שלו אברהם ז"ל, והש"ך על כרחך דפשיט"ל דהרמב"ס קאי אריש דבריו דמזה הוכיח דספק טריפה אסור. [ואולי שאין כוונת מוה"ר רק לאין רמיה לאסור בספק מדברי הרמב"ס אף אלא יכון לדברי הש"ך. וצ"ע].

ובעיקר דברי המש"ל שם דפשיט"ל דמ"ש רבינו אין בספק וכו' לא קאי אלא אסוף דבריו או אריש דבריו, עיין הר"מ שתרי הדדי לאסר בספק טריפה אף דאומר הספיקות מדבריהם והתיר איסור דרבנן בשחורה, ל"ק, דכבר העלה המש"ל דהיותר נראה בכוונת רבינו שכתב אין בספק בין בודאי אלא קאי אסוף דבריו, אבל באיסור תורה אין הוכחה. ע"ש[ג]. וכן רמיזי למוה"ר בשואל ונשאל הנ"ל בסוף דבריו שסייס להגס להמש"ל בימר בכוונת הר"מ דקאי אאיסור דרבנן וכו', ור"ל דהשתא אין רמיה ממה שאסר רבינו הספק באיסור תורה, דלא קאי עלה. אלא דיש להעיר על מוה"ר הנ"ל דמיהו קאי אדברי הרב שלחנו שלו אברהם ז"ל, והש"ך על כרחך דפשיט"ל דהרמב"ס קאי אריש דבריו דמזה הוכיח דספק טריפה אסור. [ואולי שאין כוונת מוה"ר רק לאין רמיה לאסור בספק מדברי הרמב"ס אף אלא יכון לדברי הש"ך. וצ"ע].

ובעיקר דברי המש"ל שם דפשיט"ל דמ"ש רבינו אין בספק וכו' לא קאי אלא אסוף דבריו או אריש דבריו, עיין

ג. מיהו כבר העלה המש"ל שם דלפ"ז שם קאי הרמב"ס רק אסוף דבריו, מ"מ הדין אין אמת דספק איסור תורה אסור בשחורה, אלא דהתיר רק חלב שחלבו עכו"ס. ע"ש. וכבר הזכרתיו לעיל בשוקבר. וע"כ הדרך קושית הרב ויצא משה לדוכתה. ומזה יש לייצב גם קושית מוה"ר הרב בן פורת יוסף על הש"ך והזכירו הרב הכותב לקמן דפשיט"ל דרבינו קאי אתרוייהו, משום דלדינא הכי, וכמ"ש בסוף דבריו בשם המש"ל, ולכך נקט בפשיטות כן בתחילת דבריו. ע"כ בוגיד סעדון הי"ו.

להרב המגיה בספר בן פורת יוסף הנ״ל שם בתות ג׳ שהעיר למאי לא פירש דקאי אתרוייהו. ולעד״ן דגם למסקנת המג״ל דקאי לסוף דבריו יתכן לומר דקאי אתרוייהו, אלא די״ל דלא קאי אסוף דבריו, ולזה כתב לכאי דרך זה אין הוכחה מדברי רבינו לאסור בספק איסור תורה [ולכן כתב למדברי הפ״מ נראה להדין דקאי אריש דבריו, דלא״כ אין הוכחה לאוסר בספק], אבל למאי דמוכיח לאסור מלשון המיר רק חלב עכו״ס ודכוותיה י״ל אתרוייהו. ועל מה שגילה המג״ל דלא קאי אלא אסוף דבריו, ק״ל דא״כ הו״ל לשמעינן רבותא לאף בספק איסור תורה דמיר מותר להסתחר וכ״ש בשאר איסורין דרבנן. ואולי למטעם זה פשיט״ל להמג״א דרבינו אוסר בספק איסור. ועיין להרב בן פורת יוסף שם שהעיר בזה על המג״א. ע״ש.

ודע דמרן בש״ע לא הזכיר הך דדין בספק ודין בודאי. ודומק לומר דמילתא דפשיטא היא כמו שהקשה המג״ל, דכבר יצא המג״ל שפיר. ואולי דמשמ״ל דרבינו קאי אריש ולשיטתו דאומר הספיקות מדבריהם הולרך לשמעינן דגם בספק אסור, אבל מרן סובר דספיקא דאורייתא לאומרא מן התורה, וש״כ פשיטא דבספק אסור ככל ספק דעלמא. ש״נ י״ל דרבינו לשיטתו דאיסור סמורה דאורייתא, ומרן ס״ל שהיא מדרבנן ובספק יש להקל, דספיקא דרבנן לקולא. אלא דזה לא יכון להוכחת המג״ל והפר״ח בדעת רבינו דאיסור סמורה מן התורה מדכתב תוך מן החלב וכו׳, דכמו כן יש להוכיח הכי בדעת מרן, והדרא קושיא לדוכתה. ועוד היה נ״ל דמ״ש רבינו בין בספק וכו׳, היינו בין בספק איסור תורה דאומרתו מדרבנן בין בודאי איסור דרבנן מותר בסמורה ואסוף דבריו קאי, ולכך לא מייתי מרן דין זה, כיון דס״ל דאומר הספיקות מן התורה. אלא דזה לא יכון למ״ש המג״ל דיש להחמיר בספק איסור יותר מאשר איסורי דרבנן. [וכ״ש לפי מה שהוכיח מלשון הזכיר רק בין החלב וכו׳]. ולכן נראה כמ״ש מעיקרא דבין בספק לאיסורא קאי, ורבינו לשיטתו הוא הוא להולרך לשמעינן דאפילו בספק אסור אלא כאיסור דרבנן, אבל אי אומר הספיקות מן התורה פשיטא לאסור.

וע״ע להפמ״ג שם שכתב להוכיח עוד דבספק איסור אסור להסתחר ממ״ש מור״ס בסימן נ״ז דספק טרפות לא ימכרנו לעכו״ס, שמע יאזור וימכרנו לישראל, אלא ימיתנו וימכרנו, ואם אינא דספק איסור שרי בסמורה, הרי כשימיתנו לא הוי נזדמנו, אלא ודאי דגם בספק אסור להסתחר ורק מטעם נזדמנו הוא שרי מעיקרא וכשהמיתנו לא נוסף בו איסור. ע״ש. ולע״ד יש לדחות דכיון דאסור למוכרו אי משום גזירה שמא ימכרנו לישראל ואין לו תקנה אלא כשימיתנו הוי בכלל נזדמנו דאם תאמר לא ימיתנו ולא ימכרנו הרי הוא מפסידו [עיין להרב

תנובות שדי סימן נ"ז]. ורציתי למוה"ר בצואל ונצאל הנ"ל שהקשה על עיקר הך דינא דמור"ס דלמה אין מתירין מספק ספיקא שמא לא ימכרנו ואת"ל שימכרנו שמא מינה טריפה. וכן יש להעיר על מ"ש מרן שם בסוף הסימן. ע"ש. ולא זכר ש"ר שכבר העירו בזה הש"ך והפר"ח שם בסוף הסימן. ע"ש[ד].

והנה הט"ז שק"א הציע תשובת הרשב"א שהזכיר הב"י דטעמא דאיסור סמורה גזירה שמא יבא לאכול ממנו, ותמה עליו מסוגיא דפרק כל שעה דף כ"ג דמשמע שהוא מן התורה. ומדבריו נראה דלא ס"ל כדאי הרשב"א דנתן טעם לקרא משום גזירה. ולכאורה קשה דגם מדברי מרן והרמב"ם משמע כן, שכתבו לשם הוא דבר המיוחד למאכל אסור לעשות בו סמורה. הרי דלא אסרו סמורה רק בזמידי לאכילה, ועל כרחך משום גזירה כדברי הרשב"א. וכ"כ בהדיא הרב המגיד על דברי הרמב"ם דדבר שאינו בר אכילה מותר, שאין לחוש מחמת אכילה. ומזה למדין כוונת הט"ז שהביא דברי הרשב"א רק לצאר דברי מרן שלא אסר אלא דבר המיוחד לאכילה דטעמא דילמא אתי למיכל וכו'. אלא דלפ"ז קשה דמ"כ תקשי ליה דברי הרמב"ם ומרן דסתרמי נינהו, דמזה מוכח דס"ל דסמורה מדרבנן, וממ"ש מוך מן החלב מוכח שהוא מן התורה וכמ"ש המש"ל. ומפשר להרב לשיטתיה מזיל דאין כח ביד חכמים לאסור דבר המפורש בתורה ואיכא הוכחה מחלב[ה].

וראיתי להרב פרי חדש בשק"א שכתב להוכיח דס"ל להר"מ דאיסור סמורה מן התורה, דאל"כ מאי איריא חלב, כל איסורים נמי שרי. ע"ש. ומאי דלא הוכיח דאל"כ מנ"ל דלא גזור בחלב והוכחת המש"ל, נראה משום די"ל כסברת הט"ז דכל דבר המפורש וכו'. וכן נ"ל בכוונת הפר"ת בשק"ד שכתב דמדברי הרמב"ם מוכח דהוי מדאורייתא ממ"ש מוך מן החלב, דהוכחתו כמ"ש הפר"ת, דהרי בשק"ג כתב כמ"ש הט"ז. ועיין להבש"י ולהרב קהלת יעקב שכן דחו רמיית הפר"ת והפר"ת. והגלע"ד כתבתי[ו].

ד. וע"ע למוה"ר שם שכתב לדחות רמיית הש"ך דאין זה ענין לסמורה, דהתם טעם איסורו שמא יחזור וימכרנו ליארמאל, ואיסור סמורה דילמא אתי למיכל מיניה. ולא זכיתי להד"ק, דרמיית הש"ך מדברי להמיתו ולמכרו ולא חשש לאיסור סמורה דילמא אתי למיכל מיניה. הנ"ל.

ה. לע"ד קשה דמ"כ אדמקשה הט"ז מדברי התוס' דסוכה דף ט"ל שכתבו דשרי למכור נבילה והוסיף לחדש דין כללי דכל דבר המפורש וכו', טפי הו"ל להקשות מדכתבו הפוסקים מוך מן החלב. הנ"ל.

ו. מדברי הפר"ת שם שדחה דברי התה"ד מדפריך בפסחים מי הכי לכתחילה נמי משמע דליח ליה סברת הט"ז, דאל"כ י"ל דהכי פריך דכיון דכתיב לכם להתיר להדיח אין מקרו לכתחילה. הנ"ל.

ולפ״ז נ״ל דכוונתו להוכיח מדמיינטריך קרע להיתר סחורה בחלב, על כרחך דשאר מיסורים מסורים מן התורה, ולע מלשון הרמב״ם שכתב חוץ מן החלב, דכוונתו דכיון דהיתרו מפורש בתורה לע מסרוהו רבנן, ולע ולמי דמעיקר קרע קע דייק הפר״ח. ועפ״ז יתיישב מאי דלכאורה קשה דילמא קרע דחלב דשרי בסחורה מיירי בזמדמנו. ולהאמור ניחא, דל״ב מאי מיירי בחלב דשרי רחמנא. וכן רמיזי להשם״ע בסעות כהונה סימן ל״ו. ומיין להקשות דדילמא מיירי בזמדמנו ופרט בחלב ללמד לדעלמא דכי זמדמנו שרי, דזה ידעינן מסרגיס דכתיב בהו לכס להתיר בדיעבד כמ״ש בפסחים דף כ״ג. אבל אין לומר דידעינן מנבילה דכתיב בה ומכור, דל״ב תקשי אין יליף רבי אבהו שם דף כ״ע דלע תאכלו מיסור הנאה משמע מדפרט בנבילה, דילמא מיינטריך פרט לנבילה להתיר סחורה בזמדמנו, ולע ולמי משום דידעינן מסרגיס. מיהו אכתי קשה דדילמא פרט בחלב משום דעסוס כרת והו״א דלע יליפינן ליה מסרגיס ונבילה ובזמדמנו מיירי. ועוד ק״ל דדילמא פרט דחלב להתיר גס לכתחילה ומיניה נילף בעלמא דסחורה שריא בכל המיסורין. ולזה י״ל דלע מצי למילף מחלב, שכן הותר מכללו, כדפריך בפסחים שם בע״ב. [ועוי״ל דהא קי״ל דלקולע ולמומרע למומרע מקשינן, וא״כ טפי ניח ליה למילף מסרגיס למומרע ולע מחלב לקולע].

ועיין להפ״מ והובאו דבריו להמש״ל שם שהוכיח בדעת רבינו שאסר הספק דעל כרחך מיסור סחורה מן התורה, דמי מדרבנן הא קי״ל ספיקא דרבנן לקולא. ורמיזי להבע״י בדף ס״ה ע״ג ד״ה וכאשר וכו׳ שנילד ללע מאמרינן בזה ספיקא דרבנן לקולא, כיון דהמיסור עצמו דאוריימא. ע״ש. ועיין מ״ש לעיל בזה על דברי מוה״ר השו״ן. ע״ש.

וראיתי למהרי״ט אלגאזי שם בקהלת יעקב שכתב דחזקיה ורבי אבהו פליגי אי מיסור סחורה מן התורה או מדרבנן, לרבי אבהו יהיו דרשא גמורה היא ומיסור סחורה מן התורה, ולחזקיה מסמכתא בעלמא. ולפ״ז יש לייישב מה שהקשו המפרשים ז״ל להסוברים דמיסור סחורה מן התורה מהך סוגיא דבכורות דף ו׳ גבי חלב דפריך ודילמא לסחורה, דהרי אי אסור בהכילה אסור בסחורה. ולהאמור אתי שפיר, די״ל דהך סוגיא מיירי דחזקיה דמיסור סחורה דרבנן. ועיין להרב נחלת צבי ז״ל שמייישב הך סוגיא דבכורות דדילמא לסחורה שקונה אותם לעורך מלאכה ולע להכילה דבכה״ג שרי כמ״ש התוס׳ בקמא דף פ״ב. ע״ש. ולפמ״ש הרב מנות כהונה הנ״ל להוכיח בדעת הרמב״ם דחולק על דברי התוס׳ הנ״ל דגם בכה״ג אסור ומיהו ס״ל דמיסור סחורה מן התורה עדיין קשה. גם עדיין קשה להרשב״א דחולק להדיא על דברי התוס׳ כמבואר בב״י וס״ל דמיסור סחורה מן התורה כמ״ש הפר״ח. ע״ש.

ודע דיש להוכיח לסברת הט"ז דכל שמפורש היתרו בתורה אין כח ביד חכמים למוסרו מדפריך בפסחים שם מי הכי אפילו לכתחילה גמי וכו', דקשה דלילמא מדרבנן אסור לכתחילה. [וכ"ש לשיטת הפוסקים לאיסור שמורה מדרבנן. וכבר הוכיח מזה הפר"ח סק"ו דלא כס' הגיליון]. ועוד מאי לשון אי הכי, הרי גם בפשטע דשמעתא קשה. [ע"ש להמש"ך שכתב דזה פליגי רש"י והתוס'. ועיין להרב תפארת צבורים ולהרב שלמי תודה שם ולהצ"י מה שהאריך לדחות דברי הט"ז. ע"ש. יה"ר שיהיו דבריו חלה למנוחת מר זקני המדוכה ביסורין ה"ר **שלום** בר **אסתר** לבית **מהצאר** שנלב"ע ז' **טבת תשי"ג**.

נ"ו

מיד אח"י הי"ו

פסחים דף קי"ז ע"א גמ' מיבעיא להו ידיליה לרב מאי. פירש רשב"ם מי אמרינן מיפלג פליג או מוסופי מוסיף. וק"ק דאי מוסופי מוסיף ממאי נקט כסיה שנזכרה בדברי ר"ת. וידי"ן המה"ש ר' בן ציון מדאל הי"ו אמר לחולי לפ גריס רשב"ם בדברי ר"ת כסיה. מיהו ידי"ן ר' יצחק חורי הקשה ע"ז דלפ"כ אמאי לפ בעי לר"ח אלפ במרחביה ולפ בכסיה אם לפ נזכרה בדברי ר"ת. [אם ניימא דלפ גריס רשב"ם כגירסתנו י"ל דלפ גריס בדברי רב כסיה. ועיין להרב תולדות יצחק מדאל זלל מ"ש שם].

קידושין דף מ"ט ע"ב עשרה קנין תכמה וכו'. עיין מ"ש מהרש"ל דלהכי לפ תשיב עשרה קנין לדקות, משום דהוה דבר שאינו נגזר מן השמים. וק"ק דלפ"כ אין תשיב זנות ועזות וגסות וכו', דרשע ודליק לפ קאמר. ושו"ר במפרשי עין יעקב ובמדרש משתר רבה פ"ח שכן הקשו.

דף נ"ב ע"ב גמ' ור' יוסי סבר כשם שמה אם לתכילה וכו'. הקשה מהרש"ל דמנ"ל לריו"ס מהאי קרא דקדשים קלים דהוי ממון גבוה, דקרא בקדשי קדשים מיירי. ומפ"ל דטעמא דריו"ס דהוי ממון גבוה מה"ן דנפק"ל

מדרשא מחרינא מו מהך דמו״כ לקמן דלא יחלקו הכהנים וכו׳, ולא מיצטריך למידרש כאן רק שלא תטעה לדרוש מלך לכל זרכך, לכן כתיב הכא דדוקא למידי דמכילה, ומה״ן דידע ריו״ח דרשא דמו״כ, ולא מייתי מהאי קרא אלא לענין דשניהם מקרא אחד דרשו כל אד לשיטתיה. ושו״ר בחידושי הגאון המקנה כנ״ל. ויה״ר שיהיו דברינו אלה למנוחת מו״ר ועט״ר החה״ש ר׳ **ורגאני כהן** שנלב״ע **כ״ח כסליו** ומרת זקנתי **מריומה** בת ... לבית **חדאד** תנצבה״ה.

נ״ז

יצחק חורי

דם אי שרי בסחורה

הרב מצות כהונה שבסוף ספר שולחנו של מברהם בסימן ל״ו רלה לנדד דלם לסור בסחורה אף לולא תנן ליה בתם׳ שביעית, ושכ״כ הרב בית הלל בי״ד סימן י״ח. ובזה ייבד מה שהקשה על מאי דאיתא בזבחים דף ק״ו דלא ליכתוב לתו בחלב ומילף מנבילה מה לנבילה שכן מטמאה. ע״ש, דלכאי נילף מדם. וליכ״ל מה לחלב שהותר מכללו, דגם דם הותר מכללו. ולפ״ז ניחא, דלכך כתב הרמב״ם בפ״ח מהלכות מאכלות אסורות דחלב מותר בסחורה, ומ״כ י״ל דמה לדם שאסור בסחורה. ע״ש. והוא קשה, דל״כ תאמי לא דמי גם לנבילה שכן אסורה בסחורה, דעל מה שדמה שכן מטמאה מני למימר דם יוכיח. עוד כתב הרב שם בשם הפר״ת דדם מותר בסחורה, דאיתקש למים, והקשה עליו דל״כ מאי פריך בפסחים דף כ״ב ולמזקיק למאי הלכתא איתקש דם למים, אימא להתיר בסחורה. וכן מאי פריך גבי אבר מן החי למאי הלכתא אימא להתיר מבר מן החי בסחורה כדם. ותירץ דהם״ם פריך אליבא דריה״ג דלא פריך אכן הותר מכללו כמבואר שם דף כ״ג ע״ב, ומ״כ מצינן למילף אבר מן החי דשרי בסחורה מק״ו מחלב שהוא בכרת ומותר בסחורה, ואוב ילפינן מיניה דם דהיקשא, ולכך פריך למאי הלכתא איתקש דם למים, ואתר דמצי לאיצטריך לכדרמב״ם אוב ילפינן מיניה גם להתיר בחורה בדם כמים, אלא היקש למחלה, ולכך פריך גם מהיקשא דדם לאבר מן החי למה לי. ע״ש. ומשמעתי מקשים דאם איתא דהם״ם אליבא דריה״ג פריך, מ״כ תקשי ליה גם לרבי אבהו למה לי היקשא דדם למים להתיר בהנאה, תפוק ליה מהיקשא דדם לאבר מן החי ואבר מן החי מק״ו מחלב כדילף גבי גיד. וכן למה לי לאתויי היקשא דדם לאבר מן החי להתיר בהנאה, נילף מק״ו מחלב. ואפ״ל לדברי אבהו ליכ״ל מחלב, די״ל אאר איסורי הנאה יוכיחו וכמו שהקשו

המוסגר בדף כ"ג ד"ה ומה, ולפי זה יהיו בכלל נבילה, דאפילו מן החי אינו בכלל נבילה, אבל לחזקיה מצי למילף אפילו מן החי מחלב שפיר, ולפ"ל שאר איסורי הנאה יוכיחו, דמה לשאר איסורי הנאה שכן אסורים גם בהנאה, אבל אפילו מן החי ודם לפי כמיד בהו אפילו לפי תאכלו ומותרים בהנאה מצו ילפי שפיר.

ועפ"ז יש לייישב מה שיש להקשות למה שדחה הרב מצות כהונה להוכחת הרב שער המלך בהלכות מיאוס דף ט"ו דתקרובת ע"ז אסורה בהנאה מן התורה מדפריך שם ושימע כמיס הנשפכין לפני ע"ז, דל"ל דקושית הש"ס לשימע כמיס הנשפכין לאסורין בשאורה. ולכאורה קשה לפמ"ש הרב בתחלה דהש"ס מליבע דריה"ג, ס"כ ליכ"ל דדם אסור בשאורה, דהע איתקש לאבר מן החי ואבר מן החי ילפינן מחלב. ולפי האמור אתי שפיר, דלרבי אבהו ליכ"ל אבר מן החי מחלב, דשאר איסורי הנאה יוכיחו, דהשתא ליכ"ל היקש דדם למיס להתיר דם בהנאה והו"א דאסור מלא תאכלו. גם ניחא מה ששמעתי מקשים לפמ"ש הרב זרע ברוך מערכת ג' אות ו' לייישב קושית מוהרי"ך לשיטת רש"י דאדם אין היקש מעצמו, דל"כ תקשי ליה לדידיה נלע רבי אבהו ושימע כמיס הנשפכין וכו', דהמקשה ידע דהך היקש מיצטריך לכדרבא"ש, וכיון דמיצטריך לדרש מחרינע פשטיה דקרא עדיף, ואיהו סבר דלע תאכלו מכילה דוקא. ע"ש. והשתא לפי דברי הרב מצות כהונה דקושית הש"ס ושימע כמיס הנשפכין לאסור שאורה מקשי גם לדידיה ולכע פשטיה דקרא, דכל דבר שאסור בהכילה אסור בשאורה. ולפמ"ש אתי שפיר, דלדידיה י"ל כחזקיה דאית לן היקשא דדם לאבר מן החי להתיר שאורה [ולפ"ל דאית לן נמי היקשא דדם למיס הנשפכין לאסור, די"ל דמכח היקשא דדם לאבר מן החי מפרשינן מיס ממש דחולין ולהתיר הנאה דלע ליסתרו היקשי הדדי], לילפינן מחלב, ולע פריך אלע לרבי אבהו וכנ"ל. מיהו שמעתי מקשים ע"ז דעל כרחך לפי דברי המל"ך שרוצה לומר דתקרובת ע"ז מותר בהנאה מן התורה ולע פריך אלע לענין שאורה, ה"נ דדם מותר בהנאה כתקרובת עכו"ס, דאין היקש למחנה, אלע דמקשה הש"ס דנאסור נמי בשאורה, ול"כ גם לרבי אבהו מצי למילף היתר שאורה מאבר מן החי ואבר מן החי מחלב, ולפ"ל שאר איסורי הנאה יוכיחו, דמה להנהו שכן אסורים בהנאה ולע כן דם ואבר מן החי דילפינן ממיס הנשפכין דמותרים בהנאה והוי כמו לחזקיה.

ובזה ניחא מה ששמעתי עוד מקשים לפי דברי המל"ך דקושית הש"ס לאסור שאורה דלמה לי היקשא, דהע מה שתקרובת ע"ז אסורה בשאורה על כרחך ככל שאר איסורי הכילה, ול"כ גם אלע היקשא ידעינן דדם אסור בשאורה כיון דאסור בהכילה. ולפי האמור אתי שפיר, דלה"ן דהיקשא מיצטריך להתיר בהנאה,

ורק שלא תאמר להוקק לסתם מיס דמותרין בסחורה, לזה אמר דאימא כמיס הנשפכין לשקירי בסחורה. [מיהו עדיין קשה להשתא דמצינן למילף מבר מן הבי מחלב וליכא יוכיח, ע״כ שוב טפי ילפינן דס מאבר מן הבי להתיר סחורה, והיקשא דמיס מוקמינן למיס חולין דלא ליסתרו היקשי הדדי וכנ״ל].

עוד כתב המל״ך להקשות שם על מ״ש הגהמ״י לקנות דבר איסור ליתנו לעכו״ס לסחור, וכתב מרן הב״י בטעמו דמתנה מציב כמכר, דאי לא דעביד ניחא לנפשיה לא יהיב ליה, דהרי ברים פרק בתרא דע״ז פריך אהך דהחמרין שכרן שביעית דאי יהיב להו שכרן מפירות שביעית לאכלה אמר רחמנא וכו׳, ומשני שנותנים זה לזה מתנת חנם. ותירץ דלדוקא גבי שביעית שאין הטעם משום איסור אכילה לא אסיר בסתנה, אבל בשאר איסורין דהטעם הוא משום דילמא אתי למיכל מיניה גם בסתנה אכיא אתי משתא. ע״ש. וק״ק לפ״כ אמאי הוצרך מרן הב״י לתת טעם דסתנה כמכר דאי לא דעביד ניחא לנפשיה וכו׳, תפוק ליה מטעם דשייך משתא דאתי למיכל מיניה. ועוד דלטעמא דסתנה מציב כמכר דאי לא דעביד ניחא וכו׳ תקשי הרי התם גבי שביעית דמכר אסור, וסתנה שנותנים זה לזה מתנת חנם דמוכחא מילתא דהדיא שבשביל שכר עבודתו נותן לו לא משכחת כמכר ודברי ול״ע.

נ״ח

הרב חויתה השלי זצ״ל (למלאת שנה לפטירתו ביום **כ״ז אב תשי״ג**)

תהלים (כ״ג [ד׳]) ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. נראה לפרש עפמ״ש בסס׳ חגיגה [דף ט״ו ע״א] לאחר טעה בשביל שראה למלאך אחד יושב בשמים שניתן לו רשות ליסד לכתוב זכותן של ישראל, והוא לא ידע וכפר, דגמירי שאין יושבה למעלה. וזהו שאמר ואתה קדוש, שאתה לבדך קדוש ואין זולתך. וע״ת הרי יש מלאך אחר יושב ומזה יש לבא לידי כפירה ח״ו, לזה אמר שהוא יושב בשביל תהלות ישראל לכתוב זכיותיהם. ע״כ כפמ״ש בתדרש כי שם כנפים לשרפים לשורר בשתי ימי השבוע, ובשבת אומר הקב״ה אין לי עוד כנף בארץ, והם ישראל. וזהו הרמז קדוש יושב תהלות סופי תיבות שבת, שבשבת משוררים ישראל.

[כ״ב כ״ז] **יאכלו** ענוים וישבעו יהללו ה׳ דורשיו יחי לבבכם לעד. תפשר בס״ש בגמ׳ [גיטין דף ע׳ ע״א] אכול שליש ושתה שליש כדי שתעמוד על מלואך, דאם המדם כריסו מליאה וכועס מסוכן הוא. וזהו שאמר יאכלו ענוים וישבעו, שאין צריכים להניח שליש, כיון שאינם רגזנים, ויחי לבבכם לעד. ועד״ז יש לפרש גמי

כוונת הכתוב [משלי י״ג כ״ה] לדיק אוכל לשובע נפשו וכו׳.

[כ״ב כ״ח-כ״ט] **יזכרו** וישובו אל ה׳ כל אפסי ארץ וכו׳ כי לה׳ המלוכה. יש לפרש גמ״ש לפי שהאומות נפלו בחלק השריס וגורל קונה, מ״מ יכולים להתגייר ולשוב אל ה׳ מדין האמור בפרשת מלך דמלך מותר בו. וזהו יזכרו וישובו אל ה׳ כל אפסי ארץ, דהיינו כל האומות, שיכולים להתגייר אף שהם חלק השריס, משום כי לה׳ המלוכה וכל האמור וכו׳.

נ״ט

דוד צבי כהן דריהם. עי״ת הדיגת

בהשושנה סימן ל׳ כתב דפירכא דיש היתר לאיסורו בדם ע״י ניסוך או מליחה משיצא פירכא כדמצינו בפסחים דף מ״ד דיליף טעם כעיקר מנזיר שאין איסורו איסור עולם וכו׳ ויש היתר לאיסורו וכו׳. ולעד״ן דלא דמי, דהתם היתר דידיה ע״י התרה, שעי״ז הותר לו לשתות מה שהיה אסור בו, אבל הכא דהיתר דידיה ע״י ניסוך לא הותר לו גוף הדם רק זה שנתבטל [ונשתנה לגוף אחר שנעשה מבוטל] ולא חשיב קולא כ״כ. ומפשר דמטעם זה כתב שם הרב המגיה דלא חשיבא פירכא גמורה אלא פירכא כל דהוא ולא פריכין לה אלא בחדא מתרתי, דלכאורה קשה הרי בפסחים שם יליף מינה ק״ו. ולהאמור אתי שפיר, דלא דמי וכנז׳. וידי״ן ר׳ מאיר כהן תירץ לזה עוד דהש״ס שם בפסחים נקיט תומרי וקולי מתריני וסמיך עלייהו, ומגב נקט דיש היתר לאיסורו אף שהיא פירכא כל דהוא. ויה״ר שיהיו דברי אלה למנוחת מו״ז המה״ס והכולל ר׳ **אליהו כהן** זצ״ל שנלב״ע בשנת **התרפ״ג** ליצירה.

ס׳

יוסף הטראבלסי. הדיגת יע״א

פסחים דף כ״ג ע״ב קשבר חולין שנשחטו בעזרה לאורייתא וכו׳. כתב המש״ך ללמסקנא דשמעתין דיליף מקרא דלא יאכל בטומאת בשר י״ל דס״ל חולין שנשחטו בעזרה לאו לאורייתא ואפ״ה מיצטריך לן יאכל לשאר איסורים, דמי מאותו לא נקי, לאיסור עשה. ע״ש. וק״ק למכתי תקשי לדעת הרמב״ם דס״ל שאין לוקין על הנאה. ועוד קשה להו אין לוקין על לאו שבכללות שכולל כל איסורים שבתורה. ובדומק י״ל לכוונת המש״ך דנוכל לומר דההוא מרגנן ס״ל כמ״ד

לוקין על לאו שבכללות. [ועיין לקמן דף מ״ח פלוגתא דאבי ורבא. וע״ש בתוס׳. מיהו לעד״ן דזה מינו, דל״ב מאי פריך לקמן דאי מדר״ח אין לוקין אלאו שבכללות, דילמא קובר ההוא מרבנן דלקי, ועל כרחך דבעי לאוקמי מילתיה לכ״ע, והדרא קושיא לדוכתה]. ולקושיא הראשונה אפ״ל כפמ״ש הרב זרעו של אברהם בשם תשובת הרמב״ם דמודה דלחזקיה דנפק״ל מציר״י דלקי, דהו״ל קרא מיותר להנאה, וה״נ לההוא מרבנן דכוליה קרא להנאה הוא דאתא לקי שפיר. ול״ע.

והנה ראיתי בירחון השומעה סימן ל״ח שתמה עוד על דברי המצ״ך דאכתי תקשי מיפכא דאותו למה לי כיון דכתיב לא יאכל, והיינו בל״ע. ולעד״ן לישב כפי מה שכתב הרב זרעו של אברהם הנזכר דברי הרב תולדות יצחק נר״ו דהנאה דנפקא מלשון אכילה שיעורה כאכילה, ומ״כ י״ל דלהכי כתיב אותו לאסור הנאה גם בשוה פרוטה כשאר הנאות דלאו מלשון אכילה. מ״נ כפי מה שנתפק המצ״ל בהנאה דנפקא מלשון אכילה ונפשט מלאכול מי לקי על הנאה אף דלא מיחייב על אכילה מו לאו, ומ״כ י״ל דלכך כתיב אותו לאסור גם הנאה בדבר שנפשט מלאכול.

ובעיקר ספיקו של המצ״ל הנ״ל היה נ״ל לפשוט מדפריך בקמא דף מ״ח דאם איתא דהאי לא יאכל איסור הנאה נכתוב לא יהנה, ומאי פריך, נימא דלהכי אפקה בלשון אכילה דלא ליחייב כי נפשט מלאכול, אלא ודאי דלא בעינן דומיא דאכילה. ומזה הוכיח ידי״ן החה״ם ר׳ מאיר כהן לספיקו של הזצ״ל הנ״ל מי חיוב הנאה דנפקא מלשון אכילה בכזית כאכילה או בשוה פרוטה, דל״כ מאי פריך נכתוב לא יהנה, לימא מי כתיב הכי הוה מיחייב בשוה פרוטה. ומ״ר די״ל דכיון דלא יאכל לא אתיא רק להנאה למוד חמיד כאילו כתיב לא יהנה ולקי גם בנפשד ובשוה פרוטה, וכמ״ש כה״ג הרב זרע ברוך בתערכת הש׳. ע״ש.

וראיתי להרב זרע ברוך שם אות ג׳ שהקשה בשם הרב שער המלך דלמה לי קרא שם בקמא לאסור שחטו לאחר שנגמר דינו, תפוק ליה מלא תאכל כל תועבה. והרב המגיה נר״ו שם תירץ דלילטריך לאסור כל שהוא, אבל שקלו ידעינן מנבילה דכתיב בה כל לאסור כל שהוא. ע״ש. וק״ל דל״ב מלא תאכל כל תועבה נמי ידעינן כל שהוא, דכתיב ביה נמי כל. [עיין בזה בהשומעה לעיל סימן ל״ה]. ואפ״ל דהיה כל אתיא לכלול כל התועבות ולא לאסור כל שהוא. כנ״ל בדוחק.

שם סבר לה כר׳ יהודה וכו׳. רציתי להרב עבודת הלוי שכתב דאין להקשות מיך סבר כר״י, הרי מדקאמר לא יאכל איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע, על כרחך דלית ליה כר״י [כעת לפו״ר לא ידעתי מנ״ל להרב ז״ל דלר״י לא יאכל

משמע מיסור הנאה ג"כ. **מצ"ה**], די"ל דסבר כר"י בחלת בדברים ככתבן ופליג עליה בחלת דלא משמע מיסור הנאה. ע"ש. וק"ל דמי ידע דסבר כוותיה בחלת, מאי פריך ותפוק ליה מהיכא דנפק"ל לר"י, ודקאמרי לה מאי קאמרי לה. וצ"ע.

ס"א

מאיר כהן צגייר. עי"ת הדיגת יע"א (כצ"ל גם בחוברת ב' סימן כ"א, וט"ס נפל שם)

הערות על השושנה

בחוברת ג' סימן ל' פסיט"ל להרב הכותב דמי דס שרי ע"י ניסול הוי קולא שיש היתר למיסורו. ויש לחקור מיך הויא קולא, מדרבא חומרא היא, דקי"ל דכל דבר שיש לו מתירין אפילו בחלף לא בטיל. ומה שהוכיח מההיא דפסחים דף מ"ד ע"ב, הנה לשיטת הרמב"ם דגם דבר שמוזר ונאסר מיקרי דשיל"מ מוכח שפיר, דנזיר הוי דשיל"מ, אבל לשיטת המרדכי דמוזר ונאסר לא מיקרי דשיל"מ אין הוכחה, דנזיר לא מיקרי דשיל"מ, דמוזר ונאסר אם יזיר עוד, ולכך משיב לה קולא, אבל בדם שמינו מוזר ונאסר הוי דשיל"מ ומתיר הוא. ומאת מוהרכ"ך נר"ו שמעתי דלא הויא חומרא רק לענין ניטול, והיינו טעמא דעד שמתכלה במיסור מכלהו בהיתר, אבל גוף חותו הדבר לא מיקרי תמיר אלא קל, שיש היתר למיסורו. ועיין בהירחון הנכבד מקבציאל שנה ו' סימן נ"ג מ"ש בזה שהוא ללא צורך לפ"ז. [וע"ע שם בחוברת ז' סימן ד' וחוברת ח' סימן כ"ג].

עוד כתב בשם הרב חבני נזק להוכיח דדם שנישלו עובר עליו, מדיליף בנכורות דף ו' דחלב שרי מדאסר רחמנא בשר בחלב הא למודיה שרי, ולמ"ד דס נעכר ונעשה חלב היכי יליף, דילמא מיעטריך לאסור בנתבשל ללא אסיר משום דס, והוא דמה לזה דהשם"ס קאי לשאר תנאי ללא ילפי מלא תבשל, ולדידהו אסור אף שלא כדרך בישול וכו'. ולעד"ן דעל כרחך גם להנך תנאי לא אסיר אלא דרך בישול, דהכי אמר שמעת דתלמודא בפסחים דף מ"ד דרבנן דר"ע לא יליף לטעם כעיקר מבשר בחלב דחידוש הוא דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא שרי, ואם איתא דלהנך תנאי גם בכבוש אסור תק"ל מ"ט דרבנן ללא יליפי מבשר בחלב. וכעין זה הקשו התוס' ד"ה ורבנן'. אלא ודאי דלכ"ע כבוש שרי. ובזה יש לדחות גם מ"ש הרב המגיה בהזר"ז

ז. ל"ד, דקושית התוס' לשאר אין יפרש טעמא דרבנן, אבל להנך תנאי י"ל דס"ל כר"ע דילפי טעם כעיקר מבשר בחלב ורבנן כתדרי"ם. אלא דזה אינו, דמאי פריך מס"ז ור"ע נמי מידום הוא אלא וכו',

מערכת ט׳ אות ג׳ לחמות רמיית המג״ן ז״ל. ולכאורה י״ל דרש״י בחולין דף ק״מ ע״ב ד״ה מבשר בחלב כתב דהיינו חידושיה דשניהם מין היתר כל אחד לבדו וכשמתערבין נאסרין, ועוד שדרך בישול נאסרו בלע מכילה. ע״ש. ומ״כ י״ל דלהנך תנאי ואמוראי ס״ל דהיינו חידושיה כפירש״י ח. ולפ״ז יש לייעד קנת קוסית המוס׳ שם ד״ה לחידוש על פירש״י, דהוכרך רש״י לזה לפשר תנאי לית להו דרך בישול וכו׳. ומעתה נמייעדו דברי הרב הכותב נר״ו שפיר, דמייתי הש״ס רמיה מהנך תנאי לאסרי בהכילה גם שלע דרך בישול. ועפ״ז יש לייעד מה דק״ל בהך סוגיא דבכורות דלחי לילמע בשר בחלב נאסור בהכילה והנאה לחודיה בהכילה נאסור בהנאה מותר, דלתרי״ם דליף מחלתע לע תבשל לאכילה והנאה ובישול למה לי קרא למיסר אכילה, הע בלאו הכי נאסור משום חלב. ולפי האמור אתי שפיר, דהש״ס לשפר תנאי קאי.

עוד כתב הרב הכותב שם לקיים הוכחת המג״ן מדלחי שם לר״ם דבשר בחלב מותר בהנאה לחינטריך למלקי על בישוליה, ואחאי לע אמר לאסור בנתבשל וס״ל לר״ם כאחרי״ם דדרך בישול אסרה תורה, ומה דליף בחולין מג״ם דעם קדום משום דחלע תבשל הוי בשם חינו ענין ואין לוקין עליו. ע״ש. וק״ל דאי אית ליה לר״ם ילפותא דרי״ם, א״כ מינה הו״ל לאסור בהנאה, דאד לאכילה ואד להנאה ואד לבישול. [וע״ל דסבר כוותיה בחדע ופליג עליה בחדע ולע תבשל להנאה מוקי לה לדרשע אחרינע]. ועיין בירחון כאר תורה שנה ג׳ חוברת י״ב סימן ס״ט שחלד לומר דלר״ם דליף מג״ם דקדום דכאיד גבי לע תבשל לע לאסיר אלא דרך בישול. ע״ש. ולפי דבריו נאקיימה הוכחת המג״ן ז״ל בפשיטות, דאאי פריך לר״ם, הע בפשיטות י״ל דהולרך לאסור בשר בחלב דנתבשל. ולפ״ז לע יכון גם מה שלאה הרב המגיה בהשושנה שם לכלול זה בפירכת הש״ס לחינטריך למילקי על בישוליה, דגם אי לית ליה לר״ם ילפותא דרי״ם אינא למידאי שפיר. מיברע דק״ל לפי דברי הרב הכותב בירחון כאר תורה הנ״ל דדרך בישול לבד אסרה תורה בלע״ה מוכח דאלא בשר, דאי

לימע דר״ע ס״ל דאפילו שלע כדרך בישול אסור ולע הוי חידוש. וכבר העיר בזה בירחון כאר תורה שנה ג׳ חוברת י״ב סימן ס״ח וס״ט. ע״ש בוגיד סעדון הי״ו.

ח. לכאורה הוע תימה, דבהדיע דאי שם בפסחים האי חידושע, דקאמר מילתע דהאי לחודיה והאי לחודיה שרי וכו׳ כלאים גמי וכו׳, וכמו שדאו התוס׳ שם בחולין פירש״י. ועל כרחך לומר דרש״י לם״ד נקט, וכמו שכן דרכו בכ״ד לפרש כם״ד. מיהו מכאי י״ל כטעם השני דרש״י דדרך בישול נאסרו בלע מכילה, דהיינו שאסור גם לבשלם בימד לף שאינו מוכלס, וזה ודאי גם להנך תנאי כן הוע, ועל כרחך למפרש כן דברי הש״ס לפסחים. ואפריון שכ״כ בירחון כאר תורה הנ״ל בסוף סימן ס״ט. הנ״ל.

תרו ליה כולי יומא בחלצא שרי כ"ש לחודיה, וכמ"ש הרב המגיה בזרע ברוך דלרי"ם בלא"ה מוכח דחלב שרי. ועוד ק"ל בהך סוגיא דחמאי לא יליף מדהוגרך רחמנא לאסור חלב בהמה טמאה [כדיליף לעיל מגמל אחי פעמים או מאת הגמל][פ].

ובעיקר דברי הרב הכותב בשם שדמה להוכחת המג"ן דהש"ס קאי לשאר חנאי דאסרי גם בכזאת, שמעתי מידי"ן ר' חיים ח"ד הי"ו דאכתי קשה דילמא אינטריך לאסור היכא שביטל החלב לחודיה דליח ביה עוד איסור דם ומח"כ כבשו או ביטלו עם הבשר לאסור משום בשר בחלב. עכ"ד נר"ו.

גם שמעתי מידי"ן ר' יוסף הטראבלסי הי"ו שהוכיח כלשון הסוברים דדם שביטלו עובר עליו, מלא חשיב ליה בחולין דף ק"ו גבי חומר בחלב מבדם דחלב אע"פ שביטלו עובר עליו. עכ"ד הי"ו'. ולע"ד יש לדחות דהא לא חשיב נמי בחומר הדם מבחלב שהדם חייב עליו חי וחלב פטור דהוי שלא כדרך אכילתו כדאמר בפסחים דף כ"ד ע"ב, ומ"כ נימא דחנא ושייר. ובזה יש לישב מה שהקשו המפרשים ז"ל בפסחים דף כ"ב דאמאי לא אמרי דדם שרי בהנאה מדלא חשיב חומר בדם מבחלב. ולהאמור אתי שפיר, דמהתם אין הוכחה, די"ל חנא ושייר, דהא שייר הנ"ל[יא].

עוד ראיתי בהשושנה סימן ל"ה שתמה חמש פליאות, והנני להשיב על ארבע מהם מה שנראה לע"ד:

א) **תמה** על הש"מ ג"ק דף פ"ה שכתב בשם גאון דבשם ליכא נער כ"כ דמשמע דיש נער קצת, ומ"כ אין מומדין לגיזק שלא היה מחוייב נער כלל. ולי נראה לישב בדוחק קצת דמאחר דשיימינן הנער הגדול במוכתב בין סייף לסם מסוס קצת נער דבסם מומדין אותו מדעתינו חלק מה מאותו נער הניסוס בין סייף וכו' ל"ן מומדנן כ"כ. ומוהרכ"ך נר"ו ההוא אמר דהש"ס מתחילה הקשה היכי שיימינן, דכיון דכבר שלם דמי נזק הרי נכללו גם דמי נער, דאין לך נזק שלא נער, ובזה הוא

פ. ולכאורה י"ל דכיון דאמר נעיל דלא אינטריך לאסור חלב טמאה שלא משום דשרי חלב טהורה ומידוש הוא והו"א דגם חלב טמאה שרי, ומ"כ על כרחך דאית לן קרא בהדיא להתיר חלב טהורה, דל"כ לא הוי מידוש, דטהורה גופה מנ"ל דשרי, וזה בעייתו של הש"ס. מיהו היא גופה קשיא דאימא דלא אינטריך לאסור חלב טמאה שלא למשמעינן בחלב טהורה שרי. ופשבר דהש"ס קושטע קאמר דליכא קרא מחרינא להתיר חלב טהורה. ומו"ר להרב שערי ציון זצ"ל שכתב דמדיק"ל נומר דלא אתא קרא לגופיה אלא להתיר חלב טהורה. ע"ש. הנ"ל.

י. כבר קדמו בזה הר"ן בחידושיו לחולין. ועיין להרב זרעו של מברהם בפסחים דף כ"ב גבי דם. הנ"ל.

יא. עיין לקמן חוברת ז' סימן ס"ז.

שלא יתחייב על הנער כלל[יב]. וע״ז משני דמשכחת לה נזק בלא נער במוכתב למלכות וכו׳, ועל זאת הנער שהיה חפצר שלא יטעון בו כשמותכה ע״י סם חייב לשלם, אבל זאת נער שגם ע״י סם לי חפצר שלא יטעון בו ה״ן שאינו חייב עליו, שכבר שילם לו דמי נזק ובכלל גם זאת הנער, שאין שום חופן נזק שלא היה בו זאת נער. עכל״ק נר״ו. וכן נראה מפירש״י בחומש שמדוייקים דבריו לפ״ז וכמו שירלה הרואה.

ב) **עוד** תמה על מהרש״ק בקידושין דף מ״ח בתוד״ה אילימא דאין הוו דברי המוסי׳ ממש כדברי הת״י וכו׳, לע״ד אין כאן תימה, דאין כוונת הרב ז״ל בת״ש והשתא הס ממש דברי הת״י בדוקא, אלא דדבריהם מתיישבים כדברי הת״י.

ג) **עוד** תמה על מ״ש המש״ך בפסחים דף כ״ג למסקנא מני דריש זאת לשאר חיסורים ולא יאכל חיטטרין למלקות, דאכתי תקשי זאת למה לי. ונ״ל דלייש לקמן דף כ״ד ע״ב חמרינן הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהם אלא כדרך הגאתן, לא כתיב בהו אכילה, ומ״כ י״ל דלהכי כתיב זאת זאת לאסור אף אלא כדרך הגאתן, דאי אלא יאכל לא לקי, דהוי לשון אכילה [וכשיטת הסוברים דכי אמרינן אין לוקין עליהם אלא כדרך הגאתן אפילו איסורא ליכא, דאל״כ גם אאותו לא ילעינן מלקות. ועיין להרב שער המלך בפ״ה מהלכות יסודי התורה ולהמש״ל שם]. ומה שהקשה עוד משם הרב הכותב בכתב תורה שגה ב׳ סימן ג׳ אלא יאכל לאו שבכללות ואין לוקין עליו, רלאיתי כתוב שם בהערה לייש דאף דאין לוקין עליו מ״מ י״ל דאיטטריך ללאו. ע״ש. ועל כרחך דכוונתו רק לייש דברי המש״ך ולא לפרש כן בכוונתו, דבהדיא כתב דאיטטריך למלקות. וגם לא אתי מה שהקשה דבריו לפי דברי הלח״מ דאין לוקין בשם אינו ענין, דאכתי לאו מיהא איכא. ופשוט.

ד) **גם** מה שתמה על הרב המגיה בזרע ברוך מערכת ס׳ אות ב׳ לתרץ קושית הרב שער המלך דאיטטריך לא יאכל

יב. אחר המחילה רבה לע״ד לא יתכן זה, דהש״ס לא אמר היכי יהבינן, אלא היכי איימינן, דמשמע שאריך ליטעון, אלא היכי איימינן כמה ישלם הנער, ולא משום שכבר נטל בכלל הנזק. ועוד דמה שאילם דמי נזק לא אילם רק מה שחסרו ממה שהיה שוה אם נמכר בשוק קודם הנזק, ואיך נכלל בזה דמי הנער כלל, ולמה יחסר לו אפילו מעט מנערו. ומה שפירש״י היכי איימינן את הנער הלא יש לו לקוננה בשביל הדמים שנטל, אין הכוונה שבכלל הדמים שנטל יש גם דמי נער, דזה לא יתכן כמ״ש אלא אילם רק מה שחסרו ממה שהיה שוה קודם הנזק, אלא לכוונת רש״י דאיך יתכן לשום הנער לבדו, אאף אם ימצא אדם שיתרצה לקבל כסף לקנות ידו הלא אז יטטרך לסבול הנער כדי לקבל דמיה. ואף אם ירצה במחיר דמי ידו כנגד הנער, אין יתכן לאמוד בו הניזק אלא יתרצה בשום אופן לקנות ידו, לאחר בשופטני עסקינן, וכדאמי הש״ס אאמ״ז. ועיין בחידושי הרש״ם שם. הנ״ל.

בשחטו לשסור בכל שהוא דלא אתי מלא תאכל כל תועבה אבל שקלו ידעינן דשסור בכל שהוא מגבילה דכתיב בה כל, דמ"כ גם מלא תאכל כל תועבה אינשר בכל שהוא, דכתיב בה כל, לע"ד יש ליישב בדוחק דדוקא בשיסור פרטי דרשינן כל לכל שהוא כמו בגבילה, אבל בשיסור כללי כלא תאכל כל תועבה אינטריך כל לכלול כל השיסורין. ואף דהוה מצי למיכתב בלא כל, מ"מ הכי רגילות הלשון לכתוב כל.

ומהך סוגיא דקמא דמשני מ"כ לכתוב לא יהנה וכו' יש לפשוט ספיקו של הרב זרעו של אברהם בהנאה דנפקא מלשון אכילה אי שיעורה בשוה פרוטה כהנאה דעלמא, דעל כרחך לומר בשוה פרוטה, דמל"כ ליתא לכך אפקה בלשון אכילה לאשמעינן דשיעורה בכזית. ולפמ"ש הרב זרע ברוך והרב המגיה במערכת ס' אות מ' יש לדחות זה. וגם נדחה מ"ש בהשמטה שימן ד' להוכיח עד"ז ספיקו של המש"ל בנפסד מלאכול אי מיתסר בהנאה. ע"ש. ומ"ש עוד לדחות מה שהוכיח מדפריך מערלה דמלישנע דבריית דייק, הוא דוחק, דהש"ס קאמר טעמא דכתב רחמנא וכו', דמשמע דמיתורא דקרא קדרים. גם מ"ש לפרש כוונת הבריית על דרך שכתב הריטב"א גבי שור הנסקל, לע"ד לא דמי, דהתם קתני אין לי אלא באכילה בהנאה מנין, והכא קתני אין לי אלא איסור אכילה מנין שלא יהנה וכו'. והלשון דחוק מאד לפרשו כדברי הריטב"א. [עיין להמש"ך בקידושין דף ל"ח שכתב להדיא כדברי הרב הכותב]. ודע דעל דרך הוכחת הרב הכותב מערלה יש להוכיח מפירכת הש"ס בשור הנסקל. ויש להעיר על הרב הכותב שלא הוכיח מזה. [כבר קדמו בזה הרב זרע ברוך מערכת ה'. ועיין להרב מרפא לשון מערכת ה'].

עוד ראיתי בירחון הנז' סימן ט"ו שהעיר על דברי הרב באר יעקב סימן ס"ט בהך דבילה דף כ"ה דבהמה מסוכנת לא יסמוט אלא מ"כ יש שהות ביום לאכול כזית אלי דס"ל דבשר מי בעי מליחה ושיעור מליחה ואלי שוין, דאכתי ממאי לא נקט שמולטו בחומץ, ומירץ הרב המגיה דאפשר דגם החליטה לריכה זמן כאלי. ע"ש. ולא זכרו שכיס שכ"כ הרב באר יעקב גופיה. וכן העיר גם ידי"ן ר' חיים מ"ד הי"ו. ובעיקר הוכחת הרב באר יעקב מפ"ל דס"ל לת"ק דמין דרך לאכול מי, ולכך בעינן כזית אלי כדרך אכילה. וכן דחה מוהרכ"ך. ודע דק"ל על דברי הרב באר יעקב ז"ל דהא הרמב"ם ס"ל דגם אלי בעי מליחה, וכמ"ש הרב לדיק ונשגב בשם הצ"י סימן ט"ו, ומ"כ לא הוו שוים[יג]. ויה"ר שיהיו דברי למנוחת ולעי"ן דודמי

יג. ל"ק, דלפ"ל להרמב"ם דבעי מליחה, הרי מסיים שם שפ"ך לשהות במלחו אלא מולח ונולה מיד, ומ"כ י"ל דשיעור שהיית מליחה לקדירה שוה למליחה ואלייה. הנ"ל.

העלובה מרת **מטירה** נת **רויחלה** יוס **דאני** בן **רויחלה** יוס **ראשון** כ״ח **ששי** ח׳ **כסליו תרצ״א** ודולי ה״ר **שבט תרצ״א** תנצה״ע.

ס״ב

מתלמידי דבי רב

ביצה דף כ״ג ע״א בפירש״י ד״ה דקמוליד ריחא שנכנס בחרס וכו׳. יל״ד דלמאי לא פירש שמוליד ריחא בפירות, שמעתן הפירות. ומורי נר״ו אמר לי שכן פירש בשיטה מקובצת. והוא נר״ו אמר לייצב שיטת רש״י שלא פירש כן, דס״ל דכיון שאין איסורו רק מדרבנן אין לאסור במידי דלאכילה אף שאינו שוה לכל נפש [וכדמוכח שלא אסר ר״ה אלא משום שמכבה, אף די״ל דעדיפא מינה נקט. ועיין להמש״ך ולהרב נדיק ונשגב ז״ל].

שם ושלא מחלוקות בדבר וכו׳ ר״י סבר וכו׳ וראב״ע סבר לה וכו׳. דקדק ידי״ן ה״ר מנחי עטון הי״ו דהו״ל להתחיל בראב״ע שנזכר במשנה קודם. ולעד״ן משום דבעי למימר דראב״ע ס״ל כר״ש, ודרך המגיה להתחיל בדברי ר״י קודם ר״ש כמ״ש בעלי הכללים, לכך גם הכא התחיל לפרש דברי ר״י.

דף כ״ה ע״א רש״י ד״ה מאי קמ״ל דרך ארץ או איסור וכו׳. ק״ק דלמאי מספק״ל, הרי בהדיא קאמר רב מרי מכאן למדה תורה דרך ארץ וכו׳. וכן הקשה ידי״ן ה״ר אפריס תלמיד הי״ו. [אפריו״ן שכן הקשה הרב יגל יעקב, ותירץ דס״ד לפרש מכאן למדה תורה שהקיימה על מדת דרך ארץ שהיו נוהגין בו אומס הדורות שיש לחוש עוד לאיסור].

ע״ב תוד״ה אורח וכו׳ פירש״י ולאו משום איסור טריפה תימה וכו׳. יל״ד דלמאי בעו להזכיר פירש״י, הא בהדיא קאמר הש״ס אורח ארעא קמ״ל. [ולפמ״ש הרב יגל יעקב הנ״ל אולי י״ל דגם לשנויא דגמ׳ ה״פ דלף דמן הדין בחזקת היתר עומדת, מ״מ מצד דרך ארץ יש לאוס להחמיר ולהמתין שמא תמצא טריפה ויש איסור מדרבנן, ולכך נענשו הקנדיס, אבל לפירש״י דליכא חשש לאיסור טריפה רק מצד דרך ארץ ממש שלא יהיה נראה כרעבתן הקשו שפיר].

ע״ה משה בלא״א ר׳ בועז חדאד הי״ו

דף כ״ג ע״ב גמ׳ תנא תחתונה משום כלי קבול וכו׳ משום כלי כברת וכו׳. יל״ד דלמאי אינה תנא דברייתא מסדר משנתינו דקתני כלי קבול וכלי מתכת וכלי כברת. וידי״ן ה״ר לסום חדאד תירץ דתנא דברייתא נקט כסדר הנחתן ממטה למעלה [ותנא דמתני׳ נקט כלי קבול וכלי מתכת תחלה דטומאתן פשוטה, אבל כלי כברת אינה אלא גזירה משום כלי חרוג

לפירש"י אז תורת קיבול דכלי כנגד לפירוש המוס'. וצו"ל להרב שומעים לדוד ז"ל].

ירמיה ג' [ד'] שמעו דבר ה' בית יעקב וכל משפחות בית ישראל. יל"ד דלמה בתחלה קראם בית יעקב ואח"כ בית ישראל. [גם הלשון כפול. **ממ"ה**]. ואפ"ל ע"פ מה שאמרו ז"ל דבזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום נקראים בשם יעקב וכשעושים רצונו של מקום נקראים ישראל, ונוטריקון יש אל. וזהו שאמרו דבר ה' בית יעקב, ר"ל אתם בית יעקב שאינכם עושים רצונו של מקום שאמרו דבר ה' [דיבור קשה רמז לתוכחת מוסר] ושוב בתשובה, שעי"ז תהיו נקראים בשם משפחות ישראל.

ע"ה כאמור בלא"א פראגי סופר הי"ו

ס"ג

בוגיד סעדון

מילתא דתמיהא מדכר דכירי אינשי

הרב מצות כהונה שבסוף ספר שלחנו של מברהם סימן ל"ו הוכיח דאבר מן המי שרי בסחורה מהניא דפסחים דף כ"ג דקתני מנין שלא יושיט אבר מן המי לבן נח שנאמר ולפני עור וכו', וכתבו התוס' דבשכר מיירי, ואם תימא לאסור הרי כתב הק"ע דבשכר סחורה מיקרי, ושייס דמזה יש להוכיח נמי דאיסורי נזיר שרי בסחורה, דהא תניא נמי ולא יושיט כוס יין לנזיר. ע"ש. ונורחות נפלאתי הפלא ופלא דמה איסור סחורה שייך בהושיט כוס יין לנזיר, הלא בפשיטות אדם מיירי שאינו נזיר ולמה יאסר עליו סחורה ביין. והגס דיש מי שמצדד לפי שיטת הרב תמונת שמואל דכל דלדידיה שרי ליכא לפני עור, דעל כרחך מיירי שהושיט נמי נזיר, מ"מ כל זה לא היה לו להרב לסתום. עוד בה דהרב תמונת שמואל גופיה מתרץ לה גס בשאר אדם, דחשיב לדידיה אסור אס יהיה נזיר. וכן נראה מדברי הרב גופיה בשע"ך פסחים אס דף כ"ג ד"ה והיה וכו' שהבין דבשאר אדם מיירי. ולע"ג.

עוד כתב הרב שם לתמוה על סברת הט"ז ויו"ד סימן קי"ז דכל שמפורש היתרו בתורה אין כח ביד חכמים לאוסרו, מדפריך ביבמות דף כ' ע"ב אלא מעתה אשה שאין לה בנים לא תתייבם גזירה שמא וכו'. וגס בזה נורחות נפלאתי דאין לא זכר ס"ל לדברי התוס' אס שכתבו דאין פרכת הש"ס שיעקרו אכמים מצות יבום, ופירשו אשה שאין לה בנים עכשיו והיה לה בחיי הבעל ומתו לא תתייבם, דהשתא לא הוי מפורש בתורה, דיוכל להתקיים הכתוב באין לה בנים כלל.

עוד כתב הרב שם לממה שנידדו התוס' בע"ז דף ס"ב ד"ה נמצא אס שרי

לקדש אשה בפירות שביעית, מי נימא דמשום פו״ר היקלו רבנן, נראה דס״ל דאיסור שמורה מדרבנן. ומאחר שמחילה רבה יש לתמוה לאף דנחלקו הפוסקים מי איסור שמורה מן התורה, היינו בשאר איסורי מאכלות דילפינן מיהיו מי הוי דרשא גמורה או מסמכתא, אבל שמורה בשביעית דדרים לה הגמ׳ בכמה דוכתי מקרא לאכלה ולא לשמורה אין יתכן לומר שהוא מדרבנן. והרמב״ן הביא דבריו המש״ל בפ״ו מהלכות שמיטה ויובל כתב להעושה שמורה בפירות שביעית ביטל מצות עשה לאכלה ולא לשמורה. ועל כרחך דמ״ש התוס׳ דמשום פו״ר היקלו, ר״ל דדוקא שמורה ממש לקנות הרבה ביחד וכו׳ כמ״ש בתחלת דבריהם הוא לשאור מן התורה, אבל בכה״ג אף לשאור הוא רק מדרבנן.

סוף דבר דברי הרב ז״ל צ״ע לקע״ד.

ומבקשה מאת מו״ר הדור לתת עין מודרת בדברי הרב ז״ל ולהשיבני תשובה מהבה על פני דפי ירחוננו. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת מ״מ ה״ר **מרדכי סעדון** שנלב״ע **ד׳ אלול תשי״א** ומר חמי ה״ר **מעתוק מאגוז** שנלב״ע **ט׳ אדר א׳**, תנצבה״מ.

ירחון

אהוה בחמל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון (הושע י"ד ו')

ירחון לבני תורני, להלכה ואגדה. ולכל עניני היהדות. יוצא לאור ע"י קבוצת תלמידי ישיבות אור תורה רמכב"ן, תארה בבירה גרבה (טוניסיא) בתמיכתה המיוחדת של קופת אור תורה הנז', ובסיוע המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה שע"י הסוה"י לא"י;

אלול תשי"ד — שנה א' חוברת ז'

התחתימה לשנה 500 פרנקים. מחיר הגליון 50 פרנסים.
וחוץ למדינת צרפת לערך שני דולרים.
תהדפסה 200 פרנקים לכל עמוד.
הממציא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות.
השולח לנו ספר יקבל את ירחונינו תמורתו.

הכתובת

R. Boguid Saadon

Hara Kebira DJERBA, (Tuuisie)

בדפוס. עידאן כהן צבאן תראב היז'

ולחכמיו׳א ברמיז׳א

מנויינו וחותמינו הנכבדים! בחדש זה חדש אלול אנו מחסלים שנתינו זאת "התשי"ד" ומקבלים בשמחה ובטוב לבב שנת התשט"ו הבע"ל. מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא (אמרו חז"ל), וכמו שכל מקבלי התפקידים מחוייבים לתת דין וחשבון בגמר עבודתם (בכל חדש או בכל שנה) מכל הנעשה בימי תפקידם, כן האיש הישראלי בעל התפקידים מתורה ומצות מחוייב בתשלום כל שנה בבואו בשנה החדשה לתת דין וחשבון מכל מעשיו ומוצאיו ומובאיו משנה העברה לפני המלך הגדול אדון העולם כמאמרם ז"ל "בראש השנה הכל עוברין לפניו ככבני מרון" ו"ספרי חיים וספרי מתים לפניו נפתחים" והוא סוקרן בסקירה אחת, וזמן עשרה ימים (עשרת ימי תשובה) נתן לנו מראש השנה עד יום הכפורים לפקוד כל איש דרכיו ולחפש מטמוניו, ואם יראה האדם עצמו שלא התנהג כשורה יקבל על עצמו לתקן מעשיו וישוב בתשובה שלימה והאל ברחמיו ירחמהו ויציל את נפשו מדינה של שחת כנודע.

עם עשותכם דין וחשבון תפקדו גם חשבוננו ותזכרו את ירחוננו בתוך פקודתכם ותשלחו מחיר חתימתכם לבית המערכת כדי שנוכל עוד לגשת הלאה לברך על המוגמר, כי אם אין קמח אין תורה, וגדול הוא הממון שמעמידו לאדם על רגליו, ובצל החכמה בצל הכסף כתיב. ואנו מצדינו עושים כל המאמצים להוציא החוברת בזמנה כלילת היופי וההדר.

תפר׳ח כשושנ׳ח

ולכן מחוייבים גם אתם לתת בסים חזק ונכון לבל ימוט מוסדנו ח"ו. והננו לסיים בכי טוב תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה, אמן.

"המערכת"

תכלה שנה וקללותיה

בעוד ימים מספר נצא את השנה השוטפת התשי״ד, ונכנם בשעה טובה לשנה החדשה התשט״ו. וכרגיל, אנו הולכים לבית הכנסת בבגדי חג בליל ראש השנה ובקול חגיגי נקרא את הפזמון ״אחות קטנה״ לפני התפלה ובו נשנה ונשלש את המלות ״תכלה שנה וקללותיה״, מבלי התחשב מראש אם באמת ואם בצדק היתה השנה שהלכה לעולמה שנת קללות, או אולי דוקא בהפך היתה שנת ברכות, ומדוע איפה נקלל את השנה הברוכה? ברם, היות והפזמון הנז׳ נקבע לימי הגלות, מובן, שרוב שני הגלות מלאות קללות כרמון, כמאמר חז״ל ״אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו״.

שנת התשי״ד הביאה ברכה לעולם הגדול, בימיה נדם קול החרבות בקוריאה, ובאחרונה הצליח ראש ממשלת צרפת היהודי מר פייר מנדס פראנס להביא שביתת נשק בהודו סין, ושקט בטוניסיה. נקודות המוקד ששמשו בשנים האחרונות לגחלת העלולה להצית מלחמת עולם שלישית חלילה, ולהמיט שואה וחרבן על העולם המסוכן. הנה זכתה שנתינו ועלה בגורלה לכבות את אש הלהב, וכל העולם הריע משמחה ומחא כף לשלום שבא לעולם, בתקוה שימשך לדורות.

ואם השנה ההולכת הביאה ברכה לעולם, לעולם היהודי הביאה רק קללה. בראש ובראשונה יחסי ישראל ארצות הברית, התייחסות ממשלת איזנהאואר באמיריקא לישראל, שמטרתה לפיים את מדינות ערב ולרכוש את ידידותן. קיצוץ כספי ההענקה לישראל, הענקת נשק למצרים ולארצות הערביות ללא התחייבות לכרות שלום עם ישראל, הגורמים להורדת המאזן המלחמתי ולהגברת המתיחות במזרח התיכון, לאור הכרזותיהן של מלכי ערב יום יום על סיבוב שני. ב׳ יחסי ישראל בריטניה, לנוכח ההסכם הבריטי-מצרי בדבר פינוי איזור תעלת סואץ ע״י הכוחות הבריטיים, המסכנת חופש התנועה בדרכי הים הבינלאומות ובמיוחד לאניות ישראליות. ג׳ יחסי או״ם ישראל, מנהיגי האו״ם ומשקיפיהן בישראל נוקטים עמדה חד צדדית לימין הערבים, ועומדים מנגד על כל התקריות שתהייה מצדם, ומגנים את ישראל בנוסח חריף בתקריות חסרות בירור. התנהגות זאת גרמה לפרישת ישראל מועדות שביתת נשק שע״י משקיפי האו״ם.

ואחרון אחרון, הריגת יהודים במרוקו והשלכתם לתוך להבות אש. הלאומנים המרוקנים הנלחמים לעצמאות ארצם השתמשו בצעד אכזר, שנדמה להם שעל ידו

יגיעו למטרה. הם הרגו אנשים אזרחים חפים מפשע, ולא שברו את רעבונם בהריגתם, והוסיפו להתעלל בנפשות ההרוגים להשליכם למדורת אש. הם מוקיעים בפני העולם כי הם נטולי חינוך ותרבות, נטולי השכלה והדרכה, נטולי חמלה וחנינה. הם מחדשים את ימי הטלר ואת תקופת גרמניה הנאצית.

הנה זאת היא שנת התשי״ד, ואלו דברי ימיה בעולם היהודי, שנה שעליה רבצה הקללה, והיא מצטרפת לשנים השחורות שעברו על העם היהודי בכל שני גלותו. ובלב נרגז נלך לבית הכנסת בליל ראש השנה החדשה, ותוך אמת ולב שלם נשא את כפינו לאלהי המשפט ונתפלל בדחילו ורחימו ונאמר בקול רם ״תכלה שנה וקללותיה״ בתקוה שתתחדש עלינו שנה טובה ומאושרת, ותחל שנה וברכותיה.

״השושנה״

*

שנה טובה ומבורכת

תזכו לשנים רבות, הבנים עם האבות

*

עם הוצאת חוברתנו זאת השביעית מחדש אלול אנו פוגעים בשנתינו החדשה שנת תשט״ו הבע״ל. אנו מאחלים ברכה חמה מקירות לבנו לכל אחינו בית ישראל שתהא שנתינו זאת שנה טובה ומבורכת, שנת שלום והשקט ובטח, שנה שנלך בה קוממיות לארצנו ארץ ישראל, ונזכה לעלות להר הקדש ונראה בבנין המקדש וההראל, ובן דוד מלך בישראל, אמן.

ס"ד

הרב מסעוד מאהצאר

שופר שנסדק לארכו אי בכולו או ברובו או אפילו במשהו

עיין להרמ"ם נר"ה דף כ"ז ע"ב [פ"ג סימן ו'] שכתב דמדלא קתני נסדק לאורכו אם נסתייר בו וכו' כדקתני נסדק לרחבו, משמע דבאורך לא מפסיל עד שנסדק כולו מראשו ועד סופו, ומ"כ כתב די"מ דלכך לא קתני אם נסתייר וכו' משום דבכל שהוא נפסל, שמחמת הרוח וחוזק התקיעה הסדק מוסיף והולך עד כולו, וכתב ע"ז לפירוש זה עיקר. ע"ש. ומדברי רמ"י והתוס' והמרדכי מצוחר דס"ל כפירוש הראשון דבעינן כולו. ע"ש. וכן נראה נמי דעת הרוקח סימן ר"ג. ע"ש. אך הרי"ף והרמב"ם בפ"ג מהלכות שופר כתבו כלישנא דגמ', ואין בהם הכרע. ע"ע. והרב המגיד שם כתב דלוקא נסדק כולו או רובו, אבל מיעוטו לא, וזה דעת הרבה מן המפרשים, ועיקר. ע"ש. ולא ידעתי מי הם המפרשים שכתבו שגם ברובו פסול, שהרי הרמ"ם בפירוש הראשון כתב להדיא שנסדק כלו מראשו ועד סופו. וכן הוא לשון התוס' והמרדכי. אבל רמ"י והרוקח כתבו סתם. [ולומר דעליהם כוין הרב המגיד וס"ל דרובו ככולו, אין לשון הרבה מן המפרשים משמע כן]. ואפ"ל דס"ל דמ"ם מראשו ועד סופו לאו דוקא, דהא קי"ל דרובו ככולו.

והטור סימן תקפ"ו כתב דאפילו בכל שהוא נמי פסול. ומרן הב"י כתב: והרב המגיד כתב שדעת הרבה מן המפרשים דלא מיפסל וכו' אבל מיעוטא ודאי לא ועיקר ויש להחמיר. עכ"ל. ע"ש. והרואה להרב המגיד יראה דלא כתב ויש להחמיר אלא זה, אלא מנסדק לרחבו דיש סוברים שאפילו שאחר שיעור תקיעה שלם כלפי הפה ויש שכתבו דאפילו נשאר מלמטה כשר ויש להחמיר. ע"ש. ובו"ר להפר"ח [סימן תקפ"ו] בס"ק [ח'] שתמה כן על מרן ז"ל. והמט"י ז"ל כתב דאפשר דמרן העתיק כל הלשון גם הטיח דנסדק לרחבו עד ויש להחמיר והמדפיסים השמיטוהו. ע"ש.

ומרן בשלחנו הטהור כתב דיש חומרים דאפילו בכל שהוא פסול, ויש

מומרים לדוקא גרושו פסול. ומשמע לדעתו לדוקא גרושו פסול, להלכה כיש מומרים בתרא כנודע. ורמיתי להרב נחפה בכסף דף קפ״ו ע״ב שתמה על דברי מרן מיך פסק כי״ע בתרא, כיון להרמ״ס והטור פסקו להדיא למפסיל בכל שהוא. וגם פשט הברייתא משמע כן, לשתמע קתני. והרמב״ם והסמ״ג מין בהם הכרע. ומסיק להכי נקטינן. ויש שהקשה על דבריו דהא מפ״ל למרן פסק כרמ״י ותוס׳ והמרדכי. והגם שיש מהם שכתבו להדיא עד שנסדק מרשמו עד סופו, י״ל למרן הכריע לן כהמחמירים יותר ולא כהמקילים יותר. ולי נראה לומר עוד דס״ל למרן ז״ל דמ״ש הפוסקים מרשמו ועד סופו לאו דוקא, אלא גם גרושו כמ״ש לעיל לדעת הרב המגיד. ועל כרחך י״ל כן מדלא הזכיר מרן דעה שלישית. אלא ודאי דס״ל דלאו דוקא. ושו״ר להרב שערי משה בוידבר משה סו״ס סימן י״ז שגילה לומר כן, ושוב כתב די״ל דהא דלא הזכיר מרן דעה שלישית והיא מ״ש הרמ״ם בדעה ראשונה, משום דכשהגיע לעת הי״מ סיים לפירוש זה עיקר. ע״ש. ומכאי קשה דהרי כן דעת התוס׳ והמרדכי, שגם הם כתבו לדינא דבעינן מרשמו ועד סופו.

והנה הפר״ח כתב וז״ל: ומ״מ לענין הלכה לא שמעי לן בין דנקו וכו׳ ואפילו בכל שהוא מיפסל. ע״ש. והמט״י ז״ל כתב עליו וז״ל: ולאחר המחילה רבה אין שומעין לו בזה נגד הש״ע שהכריע להקל כי״ע בתרא. ואפילו לי״ע קשה ליזוק מיהא מהני. ואין לסמוך על סברא יחידית שהוא מ״ש הר״ן בשם ה״ר יהונתן. ודברי הרמב״ם והסמ״ג כתב מרן שאין להם הכרע וכו׳. ע״ש. ומזה מבואר דהכי נקטינן כהכרעת מרן שאין לפסול רק בנסדק רובו. מיהו ראיתי להכה״ח אות ג״ן שכתב דכיון דמקיעת שופר מצות עשה דאורייתא צריך ליזהר בה לצאת חובת כל הדעות בלי פקפוק. גם הרב וידבר משה הנ״ל בסי״ד כתב לחוש לסברת הרב נחפה בכסף. ויותר טוב להדיא שופר שחר או לדבקו בדבק או להדקו וכו׳ כשתש שפסק מרן בדבקו ונשתייר שיעור תקיעה וכו׳ ויכול גם לברך עליו, דהגם דסב״ל גם שיש הרבה ספיקות, מ״מ לדידן לא הוי ספק בדבקו וכו׳, וכדעלמא דהיכא דפוסק מרן כסברא דפוסק אחד נגד השניים וכו׳. ע״ש. ומ״כ נראה דהכי נקטינן, וכ״ש היכא שאין לו שופר אחר, שהרי כתב הרב חיי אדם בלל ג״ס אות י״ד דבשעת הדחק י״ל כהפוסקים דכשר בשיעור אפילו לא דבקו. ע״ש. ומ״כ כ״ש בדבקו או הדקו. ויה״ר שיהיו דברי אלה למנוחת נר״ן של מרת אמי וזקיני וזקנותי ומר אמי ובנו, תנצבה״ח.

ס״ה

אליהו מאהצאר

חל ראש השנה בשבת אמאי אין תוקעין בין השמשות של מוצאי שבת

חקר הרב מצות כהונה סימן ל״ה למה לא תקנו לתקוע בין השמשות של מוצאי שבת, דהא קי״ל דלא גזרו על השבות בין השמשות, ותקיעה בר״ה לחורייתא וספיקא לחורייתא לחומרא. וכן בנטילת לולב יו״ט רשאון של ר״ה. ע״ש. ולכאורה יש לתמוה דממה נפשך אם הוא שבת נמצא התקיעה אף שהיא שבות, ואם הוא חול לא נפקא מינה מידי בתקיעה. [ומאי דלא גזרו על השבות בין השמשות, היינו דתלינן לומר שהוא חול, דספיקא דרבנן לקולא ושרי, אבל בזה לא נפקא מינה מידי]. ובו״ר להרב תוספת שבת בסימן ס״ז שאחר שכתב לפרש בקושית הש״ס ליומא דף ח׳ דמזין עליו בין השמשות דמוצאי שבת דילמא יממא הוא, שייס: ומין לפקפק ולומר דכיון דעיקר כוונת הזיה היא שמא יממא הוא ס״ל היה רשאי למסור, דזה אינו, דכיון דל״ג על השבות בין השמשות ל״ג בשום מופן. ורמזיה לדבר מתוס׳ דעירובין דף ל״ד. ע״ש. ומדבריו מבואר דס״ל דכי ממרינן ל״ג על השבות וכו׳ הוא אף לגד דנימא יממא. ועיין בירחון הירח שנה ד׳ תוברת ג׳ סימן ט׳. ע״ש. ומין לומר דלוקא גבי הזיה כתב הרב כן דלכל הצדדים מקיים מצות הזיה, דאף דמין מזין בלילה, מ״מ מצוה דעבד עבד, ולא כן הכא דאם נימא לילה הוא לא נפקא מינה מידי בתקיעה, דהרי הוכיח לדבריו מתוס׳ דעירובין דף ל״ד גבי עירוב, והתם אם נימא לילה הוא לא הועיל בעירובו כלום, דבעינן יממא. ופשוט. [ועוד דגם בהזיה אם לילה הוא לא נפקא מינה מידי, כיון דמזין עליו ביום רשאון]. ממנם רמיתי להרב ישועות יעקב סימן ס״ז שכתב להוכיח דלוקא לצורך מצוה לא גזרו על השבות מהך דיומא דפרין דאין מזין עליו בין השמשות, ואף דממה נפשך אסור, מ״מ לגבי שבות תלינן דלילה הוא ולעניו הזאה לא יזיק אם הוא לילה, אלא ודאי דלא התירו שבות אלא במקום מצוה, וכי אמרינן לילה ואין מזין בלילה אין כאן מצוה ואסור. ע״ש. ומזה משמע דס״ל דלא התירו שבות בין השמשות אלא לגד דנימא לילה, וכיון דלגד זה ליכא מצוה אין להתיר שבות. ולפי דבריו גם בנדון המצ״ך לא נפקא מינה מידי, דאם נימא

לילה אין כאן שום מצוה[א]. ומנס לדברי המו״ם עדיין תקירת המג״ך ז״ל, דכיון דלא גזרו על השבות לא גזרו בשום אופן אף מי הוי יממא, ולגד זה יש לקייס מצות תקיעה כמו גבי הזיה. ובעיקר הוכחת הרב ישועות יעקב דלוקא לדבר מצוה התירו, יש לדחות לפי מה שגילד המג״א בסימן שמ״ב דבמפוקי יומא גזרו על השבות, לחיתחזק איסורא, והביא דבריו המג״ך שם״ז. ע״ש.

והנה המג״ך כתב להוכיח דגזרו על השבות במפוקי יומא מדפריך בגדריס דף ע״ז מדתנן נדרה עם חשיכה מיפר עד שלא תחשך ואם אינה מאי מיריא חשכה אפילו ביום נמי, ומאי פריך, נימא דגדרה בין השמשות דלמא ממה נפשך מיפר בשותו זמן. ומאי שנא דשלא לצורך הא לא גזרו על השבות בין השמשות, אבל חשכה אינו יכול להפר, דהו״ל ספיקא לאוריימא ולחומרא, אלא ודאי דבמפוקי יומא גזרו. ורמיתי להרב בן פרת יוסף מערכת ל׳ אות א׳ שכתב לפירכת הש״ס מיתורא דסיפא אשם חשכה וכו׳ אינו יכול להפר, דאי לאשמעינן דבין השמשות מיפר ול״ג על השבות זה ידעינן מריש דמיפר עד שלא תחשך, אלא ודאי לומר דחשכה ממש הוא דאינו מיפר, הא לא חשכה מיפר גם שגדרה ביום. ולע״ד י״ל דקשה עוד למסקנא דמוקי לה כתנאי, דלמה לי סיפא דחשיכה אינו יכול להפר, הא קתני ריבתא הפרת נדריס כל היום, אלא על כרחך דכוונת התנא לתת טעם לכיון דחשכה אינו מיפר לכך מפירין גם ביום מפילו שלא לצורך השבת [ועיין מ״ש הר״ן בשבועה], וא״כ גם אם נפרש דחשכה בין השמשות י״ל דלתא לאשמעינן דלכך מיפר עד שלא תחשך דהיינו בין השמשות דל״ג על השבות בין השמשות אף דלוקא לצורך מצוה ממרינן ל״ג על השבות, משום דאם חשכה אינו יכול להפר, וא״כ אין לך צורך גדול מזה.

וראיתי בירחון הירח שנה ג׳ חוברת י״ב סימן ר״ח שדחה דברי המג״ך לפמ״ש רש״י בשבת דף ל״ד דעת חשיכה הוא מבעוד יום, וא״כ פריך הש״ס שפיר. ע״ש. ועיין להרש״ם שם שנדריס שכתב ג״כ דהא דלא פריך הש״ס מריש דקתני נדרה עם חשכה מיפר עד שלא תחשך, די״ל דמבעוד יום קאמר וכו׳. ונראה דלהכי הוצרך הרב הכותב להביא מרש״י

א. וכ״כ הרב חמד משה בסימן שמ״ב על עיקר ספיקו של המג״ך דלא נפקא מינה מידי לפ״ז. ע״ש. גם עיין להמג״ך גופיה בשלחנו של אברהם סימן תרס״ה שכתב על דברי הר״ן בפרק לולב וערבה דלוקא בלילי שמיני לא יטול לולב בין השמשות, דספיקא דרבנן לקולא וים לחוש לספק יו״ט. ואף לל״ג על השבות בין השמשות, הכא שאני דלא ליהוי תרתי דסתרי. ע״ש. ולפי דבריו גם הכא שם מיישבין לחיוב תקיעה יש לחוש לספק שבת והוי תרתי דסתרי. ויש לחלק להתם תרוייהו דרבנן, אבל חיוב תקיעה לתורייתא ועדיף מספק שבות דרבנן. ועיין בתשובת בשמים ראש סימן רכ״ט ור״ל. וע״ש עוד. ע״ה בוגיד סעדון הי״ו.

דשבת ולא מהרמ"ס דסוגיין, משום דהרמ"ס לא כתב אלא די"ל כן, ולא דמשמע ליה דעם חשכה הוי פי' מבעוד יום, דאיכ"ל דיש לפרש נמי אחין השמשות, ולא כן מדברי רמ"י דשבת. ופשוט. ולכאורה למ"ש הרמ"ס שם דקושית הש"ס דוקא מסיפא שאם חשכה וכו', דמשמע הא קודם חשכה ממש שאין שהות ביום יכול להפר, הדרא הוכחת המג"א לדוכתה דלימא ס"ק דדוקא אם חשכה אינו יכול להפר, אבל קודם חשכה דהיינו בין השמשות יכול להפר, משום דלא גזרו על השבות, וריש"ע בצורך שבת מיירי. וכן רמיתי להרב פני משה למוהרמ"ז (בקובץ סבר פנים) אות ח"י שכתב דגם לפי דברי הרמ"ס מכחי הוכחת המג"א, דבסיפא נמי י"ל דה"ק דקודם חשכה דהיינו בין השמשות יכול להפר משום דלא גזרו. ועיין מ"ש הרב המגיה בספר בן פרת יוסף הנ"ל. ומזה יש להעיר על מ"ש הרב פני משה שם בסימן ל"ג דלפמ"ש המג"א לעיל מפר עד שלא תחשך משמע מבעוד יום אין לפשוט מסוגיא זו סיפיא דהמג"א. ע"ש, דהרי לפי דברי הרמ"ס ליכא הוכחה רק מסיפא, ובסיפא י"ל דאתא לאפוקי בין השמשות וכמ"ש בסימן ח"י. ועיין להרב המגיה בהירח שם מ"ש לדחות דברי הרב הכותב. ואולי כוונתו עד"ז דמשמ"ל להמג"א לפירכת הש"ס מסיפא. [ומ"ש דעם חשכה אינו מיפר בין שהוא זמן מועט או מבעוד יום גדול, היינו היכא דליכא לורך שבת, ודקתני ריש"ע נדרה עם חשכה וכו', מיירי לצורך שבת וכמ"ש הרמ"ס].

מיהו נלע"ד לקיים דברי הרב הכותב דאם נימא דעם חשיכה היינו מבעוד יום ועלה קתני מיפר עד שלא תחשך שאם חשכה אינו יכול להפר, אין נימא לאפוקי בין השמשות דיכול להפר משום דלא גזרו, הרי נדרה מבעוד יום ופסיקא לאורייתא לחומרא[ב]. אלא על כרחך לומר דלא אתיא לאפוקי רק מבעוד יום. מיהו יש לקיים הוכחת המג"א למ"ש הרב פני משה בסימן ח"י להוכיח דגם בנדרה מבעוד יום יכול להפר בין השמשות מסתמיות לשון מרן והטור בסימן רל"ד, דהשתא י"ל דמיפר עד שלא תחשך בין השמשות מיירי ומשום דלא גזרו על השבות ואף שנדרה מבעוד יום. מיהו המג"א על כרחך דלא ס"ל כן.

ובעיקר הוכחת המג"א לכאורה יש לדחות דהרי קתני ריש"ע נדרה

ב. ולא כתב הרב פני משה דגם לדברי הרמ"ס מכחי הוכחת המג"א בסיפא י"ל דלא אתיא אלא לאפוקי בין השמשות, היינו דהתם י"ל דעם חשכה הוא בין השמשות, דלא כתב הרמ"ס אלא דיש לפרש שהוא מבעוד יום, ואה"נ דיש לפרש בין השמשות, אך לדברי רמ"י דשבת דעם חשכה פי' מבעוד יום, ש"כ ליכא למימר דחשכה לאפוקי בין השמשות למיפר, דהרי ספיקא לאורייתא לחומרא. וכן לפמ"ש המג"א בנדרים. ועיתא דברי הרב פני משה בסימן ל"ב. ול"ק מה שהעיר עליו הרב הכותב נר"ו. הנ"ל.

בלילי שבת מיפר בלילי שבת וביום השבת עד שתחשך. ובזה ליכא למימר בזיון השמשות, דהרי נדרה ביום ומינו יכול להפר בין השמשות, דספיקא לחומרא לחומרא. ועל כרחך לומר דהיינו קודם בין השמשות, וא״כ הוא הדין עד שלא תחשך דספיקא קודם בין השמשות מיירי. מיהו לפמ״ש הרא״ם דההוכחה היא מספיקא דשם תשכה מינו יכול להפר, עדיין הוכחת המג״ך במקומה. ודוחק לומר דמשמ״ל דכי היכי עד שתחשך קודם בין השמשות גם תשכה היינו בין השמשות. גם לפיטת הרב פני משה דיכול להפר בין השמשות גם בנדרה מבעוד יום ל״ק מריטא. ממנ״פ ל״ל כתב הרא״ם דריטא יש לפרש מבעוד יום שלא בהך דעד שלא תחשך, אבל ריטא דריטא בנדרה בלילי שבת דקתני מיפר ביום השבת עד שתחשך משמע שפילו סמוך לבין השמשות שאין שהות ביום [וכ״ש שם נפרש דקאי אבין השמשות דבכלל יום השבת עד שתחשך גם סמוך לבין השמשות] וליכא למימר שבת וכמ״ש רש״י והרא״ם, ולכך לא רצה הש״ס לדחות כדברי המג״ך, דאכתי קשה מריטא. שלא להשתמש הרב קושית הרא״ם לדוכתה דאמאי לא מייתי מריטא דריטא. ולפמ״ש הריטב״א דניח״ל להקשות מדיוקא אתי שפיר זה. שלא דגם עליו יש להעיר למה לא הקשה דהו״ל להקשות מריטא דריטא. ועיין להרב פני משה בסימן ל״ג ד״ה מיברא. וצ״ע.

עוד כתב המג״ך: אבל אין להוכיח מדלא מוקי בריית׳ דר״ז ומתני׳ דלכ״ע כל היום ופליגי אי גזרו על השבות בין השמשות דודאי כי נדרה בתוך היום לא מצי להפר בין השמשות דספיקא לחומרא וכו׳. וכוונתו ברורה דכי היכי דמוקי הש״ס דפליגי אי התרת נדרים כל היום דלמ״ד כל היום מפירין אפילו שלא לצורך משום דאין לו זמן אחר, ה״נ נימא דלכ״ע כל היום ומתני׳ ס״ל דגזרו על השבות בין השמשות ולכך אין לו זמן אחר ומפיר מפירין אף שלא לצורך, ובריית׳ דר״ז ס״ל כמ״ד דלא גזרו על השבות וא״כ יש לו זמן להפר בין השמשות, וע״ז דחה דכי נדרה בתוך היום אינו יכול להפר בין השמשות, דספיקא לחומרא, וא״כ גם למ״ד לא גזרו אין לו זמן. ורמיתי להרב פני משה שם מ״ש לפרש בכוונתו. ודבריו מגומגמים מכמה טעמי. ומה שכתבתי בכוונתו הוא פשוט לקע״ד. וצ״ע. ולפמ״ש הרב פני משה והבאתי דבריו לעיל דגם בנדרה בתוך היום יכול להפר בין השמשות, הדרא הוכחת המג״ך הלזו. ולעד״ן דלכך לא מוקי הש״ס פלוגתייהו בזי גזרו על השבות ומתני׳ ס״ל דגזרו, משום דהויא ספק משנה דלא כהלכתא. ובזה ניחא מה שהקשה הרב ערך השלחן בסימן שמ״ג דמג״ל להרמב״ם דהלכה כרבי, אי משום דספק משנה כוותיה, הא ס״ל להרמב״ם דהיכא דספק רבי כספרת עצמו אין הלכה כספק משנה. ולפ״ז אתי שפיר, דמוכח כן מש״ס דנדרים דלא בעי

לאוקמי לסתם משנה כדעת רבנן, ועל כרחך משום דהלכה כרבי. ואף דלדעת רש״י בשבת דף ל״ד סתם משנה שם לא כרבי, מ״מ כל מה שנוכל לפרש משנתינו אליבא דהלכתא מפרשינן. ופשוט.

עוד כתב הרב מנות כהונה להוכיח מהא דפ״ד דדמאי הלוקח ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן שוחלו בשבת ואוכל על פיו, משכח מונחי שבת לא יאכל עד שיעשר. וכתב הר״מ בפירוש המשנה דמשכח לאפוקי בין השמשות דאוכל וכו׳. ואם אינה לא גזרו על השבות דאפוקי יומא אמאי היקלו בין השמשות כיון דבידו לעשר. ואפילו למ״ד גזרו על השבות מודה לא גזרו בדמאי כדמשמע בשבת דף ל״ד לדעת רש״י. ע״ש. ולכאורה י״ל דטעמא דבשבת אוכל על פיו משום שאינה שבת עליו ולא משקר כמ״ש הר״מ בפי״ב מהלכות מעשר, ע״כ לכך צ״ל לעשר בין השמשות, דהא מהימן. [ודוקא בחול הגריכוהו לעשר אטו שלא חול כמ״ש המי״ט רפ״ד דדמאי]. שו״ר זה אינו, דהמג״ך ז״ל הזכיר טעם הירושלמי דדוקא בשבת היקלו משום כבוד שבת, משמע דלאו מטעם נאמנות, וע״כ לדינא תקשי ליה דהו״ל לעשר במונחי שבת בין השמשות. וכן נראה דכן סברת הר״מ שם, דהרי כתב שם בהלכה ג׳ דבמונחי שבת לא יאכל עד שיעשר גם על מה שאכל בשבת, שלא היקלו והאמינוהו אלא לצורך שבת, משמע בהדיא דדוקא לצורך שבת האמינוהו ולאו מימון גמור. וע״ש להרב מעשה רוקח ז״ל. מיהו אפ״ל דהך משנה דדמאי אתיא כמ״ד גזרו על השבות בין השמשות. ומה שהאה לזה המג״ך דגם למ״ד גזרו מודה בדמאי דלא גזרו, דהך דפרק במה מדליקין דקתני אין מעשרין את הודאי דעל כרחך כמ״ד גזרו כמ״ש רש״י שם קתני דמעשרין את הדמאי, אחר המחילה רבה זהו דעת רש״י ז״ל, אבל הרמב״ם הוכיח מזה דהא אינה גזרו על השבות דוקא לדבר מצוה וכדמוכח בפרק [כ״ד הלכה יו״ד] מהלכות שבת. וע״ש בכ״מ. ועיין למרן הב״י סימן שמ״ב. ומ״כ י״ל דלמ״ד גזרו על השבות בין בודאי בין בדמאי. ורש״י י״ל דמפרש משכח גם אחין השמשות אינה אלא בדבר מצוה ומיהו אפשר דס״ל להמג״ך דכיון דלמ״ד לא גזרו לא התירו אלא בדבר מצוה ומפ״ה בדמאי שרי גם לדבר הרשות, דאל״ך לפלוג וליתני בדידיה בודאי, ע״כ שמעינן דדמאי קיל טפי. ומזה י״ל דגם למ״ד גזרו מודה דדמאי קיל ואין גזרו בו. אך אכתי י״ל דבין הך דשבת ובין הך דדמאי כמ״ד גזרו ואין היקלו בדמאי אלא לדבר מצוה, והיינו דפ״ד דדמאי מיירי בדליכא מצוה ולכך לא אסרה רק בשכח ואין בין השמשות. אלא דלפ״ז צ״ל דלמ״ד לא גזרו ומצי לעשר לא יאכל בבין השמשות, ומ״כ לדינן דקי״ל הכי אסור, והרמב״ם שם בפי״ב לא כתב אלא לא יאכל מחותן פירות למונחי שבת, משמע מונחי שבת ממש ואין בין השמשות, דמ״כ הו״ל למשמעינן רבותא בבין השמשות. ושו״ר להרב פני

משה סס בכל זה. מיהו מ״ש לייסד לפמ״ש התוי״ט בפ״ד דדמאי, כבר כתבתי דמדברי הרמב״ס מוכח דלא הימנוהו חימון גמור.

ועוד נראה לייסד כפמ״ש הגאון רעק״א בתוספותיו על המשניות סס דדמאי שהקשה דלמה נסמוך להתיר לאכול בלא עישור סיס חשש טבל בזמיתה ולא נתיר להפריש שהוא רק שבות, ותירץ דלפשר דחיישינן שמא יאמרו דמעשרין דמאי בשבת, אבל במה שאוכל י״ל דקמו רבנן בזילתא וידעי שהוא מעושר. ע״ש. וזה י״ל מה שיש לדקדק לטעמא דכבוד שבת דמאי התירו בין השמשות לשיטת הרמב״ס, הרי ליכא כבוד שבת. ועיין בתוס׳ רי״ד על המשניות הנדפסים בתלמוד הגדול שכתב דשמא יש בתענית. ע״ש. ולהאמור אתי שפיר, דאף דליכא כבוד שבת, מ״מ כיון דעדיין קלת יום וכמ״ש הר״מ סס בדמאי דעדיין יום הוא חיישינן שמא יאמרו דמעשרין בשבת, וה״נ אף דלא גזרו על השבות בין השמשות אסרו לעשר שמא יאמרו מעשרין בשבת. [ומאי דאמרינן בשבת דמעשרין את הדמאי דוקא בע״ש, דתלינן לומר עדיין יום הוא ולא כן במוצאי שבת. ול״ע בזה].

עוד כתב המל״ך להוכיח מקושית התוס׳ בגיטין דף ד׳ ד״ה נימא דאמאי לא אמר טעמא דרב נולדה בזה אסורה בזה משום דאמרינן בין השמשות וכו׳, ועל כרחך דגזרו בתפוקי יומא. דלכ״ל דקושית התוס׳ לתוקמי רב כמ״ד גזרו, דלמא הש״ס נעי לתוקמי דברי רב דהלכתא כוותיה כהלכתא דלא גזרו. ע״ש. והרב פני משה שם כתב לנדד לומר דקושית התוס׳ למקשה דנעי לפרש טעמא דרב דקסבר קדושה אחת ולאו כהלכתא דליתא לטעמא משום דאתקנתי אף דהוי דלא כהלכתא. ולע״ד י״ל דזוהי עצמה קושית המקשה דניחא רב דקסבר קדושה אחת הן ולאו כהלכתא, ואד מינייהו נקט. ורלוחי להרב במשמרות כהוגה בילה שם שרלה לפרש דקושטא דקושית התוס׳ דנוקמה רב כמ״ד גזרו. ועפ״ז אפ״ל מה שהקשה הרב הליכות אלי והביא דבריו הרב יד דוד שם בבילה דמ״כ תקשי ליה לריו״ח דס״ל מגו דאתקנתי וכו׳. ולהאמור אתי שפיר, די״ל דריו״ח כמ״ד לא גזרו. ולפ״ז אדרבה מוכח מקושית התוס׳ דלא גזרו גס בתפוקי יומא, דלא כהוכחת המל״ך.

ודע דק״ל טובא בכל מה שהוכיח המל״ך דהרי כתבו מרן והטור בסימן ס״ז ובמ״ב דלא אמרינן דלא גזרו אלא במקום מלוה או דוחק. ועיין להרב מחזיק ברכה בסימן רס״ג. ולפ״כ מה הוכיח מהך דנדרים, הא ליכא מלוה (ואף דמוקי לה בגדרה בין השמשות ואי לא מיפר בין השמשות לא יוכל להפר עוד ואין לך דוחק גדול מזה, מ״מ אכתי אין רלוה להסוברים דגס בדוחק בעינן לדבר מלוה, עיין להב״ח ולהט״ז בסימן שמ״ב ובמחרוויס). וכן מהביא דדמאי והביא בבילה דליכא מלוה תיירי. ול״ע.

ס״ו

אלטר מאגוז

נשים באכילת ערב יום הכפורים

לכאורה נראה להנשים פטורות מחיוב אכילת ערב יום הכפורים, משום שהיא מצות עשה שהז״ג. מיהו נראה דזה תלוי בשם החיוב של אכילת עיוה״כ היא מדאורייתא או היא מדרבנן וקרא דועניתם וכו׳ הוא אסמכתא בעלמא. והנה מרן בכ״מ בפ״ג מהלכות נדרים ה״ט תמה על הרמב״ם דנראה לסובר דדרשא זו היא דרשא גמורה, דהא מינה אלא אסמכתא בעלמא. וכתב לייש דלהה״ן דגם הרמב״ם ס״ל למינה אלא אסמכתא, אלא דכיון דיש לה סמך מדאורייתא לא אתי לזלזולי בה. וכ״כ בב״י סימן תי״ח ע״ש. ונראה דמאי דפשיט״ל למרן ז״ל דדרשא זו מינה אלא אסמכתא בעלמא, משום דבר״ה דף ט׳ ע״א מוקמי לרי״ש דדרים בחרים ובקניר מה חרים רשות אף קניר רשות יכא עומר שהוא מצוה, ע״כ קרא דועניתם את נפשותיכם אתא לתוספת מחול על הקדש, ומאן קי״ל כרי״ש דעומר דוחה שבת, דסתם מתני׳ כוותיה במנחות דף ע״א ע״ש. וכן פסק הרמב״ם בפ״ו מהלכות תמידין ומוספין ה״ו. ע״ש. וע״ע להפר״ח בריש סימן תר״ח מ״ש. ע״ש. גם הרי״ף בפרק יום הכפורים והרמב״ם בפ״ה מהלכות שביתת עשור ה״ו והרא״ש בפרק יום הכפורים יליפי לתוספת מקרא דועניתם כדמוקמי בגמ׳ לרי״ש, וא״כ כיון דדרשי מיניה לתוספת אין דרשינן ליה להך דכל האוכל ושותה, ועל כרחך לומר דאינו אלא אסמכתא בעלמא, ולהכי אף דאינטריך לדרשא דרשי מיניה שפיר רבנן דרשא דילהו כדמוכח בסוכה דף ל״ח ע״ב. וא״ל דא״כ נימא לרי״ש ליתא להך דרשא דכל האוכל ושותה לגמרי ואפילו מדרבנן, די״ל כמ״ש הפר״ח בסימן תר״ח דמהגמ׳ בפ״ק דברכות ובפרק אלו דברים מוכח דסתם הילכתא היא. ומהשתא ניחא מה שתמה המג״א בסוף סימן תק״ע על מרן מהגמ׳ ביומא דף פ״א דפרכינן לתנא דעשר עשר המי ועניתם מאי עביד ליה, ומסרינן דאינטריך להא דמייתי בר רב מדפתי דכל האוכל ושותה וכו׳, וכן בר״ה דף ט׳ מוקמינן לרע״ק דקי״ל כוותיה דאינטריך להך דרשא דמייתי בר רב, ומוכח דדרשא גמורה היא. ע״ש. וכן הוכיח הלח״מ ז״ל בפ״ה מהלכות שביתת עשור דדרשא גמורה היא. ע״ש. והוא הפך ממאי דמשמע מדבריו בפ״ג מהלכות נדרים. ע״ש. ולפי האמור אתי שפיר, דלהנך תנאי דילפי תוספת ממקום אחר, ע״כ ודאי דהוי דאורייתא, משא״כ לרי״ש דקי״ל כוותיה אינו אלא אסמכתא בעלמא.

ועיין להט״ז סימן תר״ח סק״ק מ״ם דלהטור דילף מועניתם לעניין חיוב מכילה, על כרחך דילף למוספת מעצם עצם. ע״ש. ולפי האמור אינו מוכרח. ומו״ר זזה אינו, לכבר הוכיח המג״א בסוף סימן תק״ע מהטור בסימן תר״ד דחיוב מכילה בעיוה״כ היא מדאורייתא. ע״ם. והיינו ממ״ש בלשונו: והוא מאהבת הקב״ה את ישראל וכו׳ וליום שיתכלו וישמו תחילה. ומ״מ מה שהקשה הט״ז שם על הלבוש, לפי האמור ניחא, שהרי הלבוש סובר דחיוב מכילה בעיוה״ך אינו אלא מדרבנן כדמוכח בדבריו בסימן תק״ע. ע״ם. ומזה יש לתמוה על הלבוש, שהוא בסימן תר״ד כתב בלשון הטור הנ״ל, וא״כ משמע דסובר שהוא מדאורייתא, והוא הפך מ״ש בסימן תק״ע.

מיהו ראיתי להפר״ח ז״ל בסימן תר״ח שכתב דמועניתם את נפשותיכם ילפינן ג״כ למוספת אף דאינטריך לדרשא דכל האוכל ושותה מדאינטריך בערב. ע״ש. ולענ״ד קשה דא״כ מנ״ל הך דרשא דכל האוכל ושותה, דילמא כוליה קרא לא אתא אלא למוספת. ולזה י״ל דא״כ הול״ל ועניתם את נפשותיכם בערב בתשעה לחדש, ומדסמיך ועניתם לתשעה לחדש על כרחך לומר דאתא לענין מכילה שנתשבח לעיניו יום שלם של תשעה. אבל עדיין ק״ל דא״כ מאי משני הש״ס בר״ה דף ט׳ לר״ע וביומא דף פ״א לתנא דעצם עצם דאינטריך קרא דועניתם לדרשא דחייב בר רב מדפתי, הא אכתי קשה בערב למה לי. ומצור הייתי לומר דאינטריך בערב למוספת עינוי, דלרע״ק לא שמעינן מבחרים ובקניר אלא למוספת מלאכה. וזה ניחא מה שהקשה הלח״מ בפ״ו מהלכות שביתת עשור על הרב המגיד שכתב דהרמב״ם פסק כרע״ק דהא לרע״ק על כרחך לית ליה מוספת עינוי, דאל״ך מאי פריך הש״ס בר״ה האי בתשעה לחדש מאי עביד ליה, הא י״ל דאינטריך למוספת עינוי. ע״ש. ולפי האמור אתי שפיר, דמוספת עינוי שמעינן לה מבערב, אלא מסוס דעדיין קשה אמאי כתב רחמנא ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכו׳ הול״ל ועניתם את נפשותיכם בערב בתשעה, לזה הולרך לומר דאינטריך לדרשא דחייב בר רב. אלא זזה ליתא, דא״כ קושיא זו לאו מרע״ק דוקא קשיא, דגם לרי״ש תקשי, וא״כ אמאי לא מקשה הגמ׳ אלא לרע״ק מאי עביד ליה. ופשוט. ומו״ר להגו״ה ז״ל בתערוכת ג׳ אות ק״ח שהקשה לתנא דעצם עצם בערב למה לי, ותירץ דאי לאו בערב לא הוה ידעינן כמה זמן יהיה למוספת. ע״ש. ולאחר מחילה רבה דבריו תמוהים, דא״כ אמאי אינטריך הגמ׳ אם לומר לתתא לדרשא דחייב בר רב, הא י״ל דכוליה קרא אתא למוספת ולשיעורא כמו דבעינן לומר התם לר״פ. ול״ע. ומכמ״ל זזה. ונמצינו למדים שדעת מרן בכ״מ ובב״י לתכילת ערב יוה״ך אינה אלא מדרבנן. וכ״כ בש״ע סוף סימן תק״ע, אלא שסייס למדברי הרמב״ם

נרמה שהם של תורה. ע"ש. ובמחת נ"י למה כ"כ, כיון דבכ"מ ובצ"י כתב לייחב דעת הרמב"ם ג"כ כוותיה. ומולי יש לדחוק לכוונתו דהם כמו של תורה. והיינו משום דעשו להם סמך מן התורה. ובמחת כנ"ל בלשון הלבוש בסימן תק"ע ס"ב שכתב וז"ל: ור"ח ועיה"כ נמי הומיל ומסמכוהו מקרחי נריך להתענות וכו' כיון שהם דאורייתא. וכן בס"ג כתב וז"ל: ולהרמב"ם גם בר"ח ועיה"כ דאורייתא הומיל ומסמכוהו וכו'. ע"ש. ונקשה דלשונו שכתב מסמכוהו משמע שהם מדרבנן, ומיך כתב מח"ך שהם דאורייתא. ונ"ל דהכוונה כמו דאורייתא. אבל מדברי הרב מחזיק ברכה ז"ל בסימן תי"ח אות ח' לח משמע הכי. כיעו"ש.

ומעתה יש לבחר אי גם במנוה דרבנן שהז"ג נעשים פטורות. ונרחה דדין זה הוא תלוי במחלוקת רש"י ותוס' בברכות דף כ' ע"ב דרש"י ס"ל דבמנוה דרבנן גם הנשים חייבות אפילו במנות עשה שהז"ג כדמוכח ממ"ש בד"ה ה"ג תפילה וכו' דלא גרסינן פשיטא דהא לאו דאורייתא היא. ע"ש. והיינו משום דמאי משני הש"ס דהו"א דהוי כמנות עשה שהז"ג, הא כיון שהיא מדרבנן מ"כ ליכא חילוקא בין שהז"ג ללא ז"ג ושניהם חייבין. וכוותיה דרש"י סבירא הא"ח ז"ל דף ס"ג תות ב' והביאו הברכ"י בסימן רל"ט תות ח' דנשים חייבות בשלש סעודות בשבת משום שהם מדרבנן, ובדרבנן חייבים אפילו במנות עשה. וכ"כ בהלכות גילת תות ל"ט. וכן דעת ר"ת ז"ל, הביאו הרב מחזיק ברכה סימן רל"ט תות ח'. עש"כ. וכן היא דעת הרד"ח ז"ל, הביאו בספר הזכרון שבסוף ספר ערך השלחן ח"מ מערכת המ"ס תות י"ג. וכן נרחה שכן היא דעת הרמב"ן ז"ל בחלחמות בברכות והזכירו הב"ח סימן ק"ו שהקשה על הרז"ה שכתב דהרי"ף לח גילה חס ברכת המזון דאורייתא חו לח, דהח גילה שכתב: ותפילה ובהמ"ז חייבין משום שהם מנות עשה שלח הז"ג. חלמח דאורייתא. ע"ש. ואם חיתא דגם בדרבנן במנות עשה שהז"ג פטורות מחי הוכחה חיכח שהיא מדאורייתא. ומיהו מדברי רש"י חפשר דחין רחיה דסובר הכי, דרש"י ה"ק דלח שייך לומר דהו"ח דפטורין משום דהוי מנות עשה שהז"ג, דהח מה שהתפילה יש לה זמן חינה חלח מדרבנן, וכיון דאדאורייתא חין לה זמן וחייבין, ודחי דלח שייך לפטור הנשים. וע"ע להרב ברכת ה' ז"ל בחידושיו לברכות שם ברש"י מ"ש. ע"ש. חיברח דהתוס' שם בד"ה בתפילה הביאו מדברי רש"י דסובר דחייבין גם במנות עשה שהז"ג במנות דרבנן, ושם הקשו עליו מהלל, ודעתם דגם במנוה דרבנן פטורין במנות עשה שהז"ג. וכ"כ התוס' בפסחים דף ק"ח ע"ב בד"ה שלף ובמגילה דף כ"ד ע"ח ד"ה מי. וכן דעת תוס' הרח"ש ותוס' ר"י החסיד. ע"ש. וא"כ בנדון דידן לדעת רש"י ודעמיה הנשים חייבות בחכילת ערב יוה"כ, ולדעת התוס' ודעמייהו הנשים פטורות, כיון

דהוי מלות עשה שהז״ג. ועיין להשד״ח ז״ל בכללים מערכת המ״ס חות קל״ה שציין להחוים על הס״ע בסימן תכ״ו גבי ברכת הלבנה אם הנשים פטורות (עיין להמג״א שכתב שהם פטורות משום שהיא מלות עשה שהז״ג. ע״ש. ומשמע לפילו בדרבנן פטורות במלוה שהז״ג) וגם לריש סימן תפ״ט גבי ספירה דקי״ל בזמן הזה היא דרבנן וכתבו האחרונים דנשים פטורות, וכתב דנראה שכן היא הסכמת האחרונים לכל מלות עשה שהז״ג לא שנא לתורייתא לא שנא דרבנן פטורות. ע״ש. מיברא דהוכחתו מריש סימן תפ״ט לענ״ד יש לדחות דהתם כיון דבזמן שבית המקדש קיים שהיתה ספירת העומר לתורייתא היו פטורות ולא תפשר להו לרבנן לחייבם, כיון דהתורה פטרה אותם. ועיין להמחב״ר סימן רנ״ת חות ח׳ בד״ה מעתה ולהשד״ח הנ״ל בחות קל״ז בד״ה ונסתפק. ע״ש. ול״כ גם בזמן הזה שהיא מדרבנן לא רצו חכמים לחייבם כמו שהיו בתחילה. ומ״מ הנה מבואר לפי דברי השד״ח דנשים חייבות בתלילת ערב יוה״כ. גם מ״ש בעניותין בפשיטות דדעת מרן ז״ל חיוב תלילה בערב יוה״כ מדרבנן נראה שאינו מוכרח, מאחר שפיים למדברי הרמב״ם נראה שהוא של תורה, ול״כ תפשר לא בריעא ליה מילתא, או מדרבנן מסתמא דעתו כהרמב״ם שהוא מדתורייתא. ומה גם שנראה שדעת האחרונים היא מדתורייתא כמ״ש המג״א. וכן היא דעת הלח״מ בפ״ו מהלכות שביתת עשור. ומלי למשמע מדבריו בפ״ג מהלכות נדרים שהוא מדרבנן, תפשר לפשיטותיה דמרן שם בכסף משנה ממרה. וכן היא דעת הפר״ח בסימן תי״ח. וכן נראה דעת הרב ערך השלחן שם חות ל׳. ושם הביא מהרדב״ז בסימן פ״ו שכ״כ. אלא להרדב״ז בשניות בלשונות הרמב״ם סימן קי״ג כתב להפך, כמו שהעיר בזה הרב לימודי ה׳ בלמד מעניו לימוד כ״ט. ע״ש.

אמנם לפלוי בשמועת רעק״א ז״ל סימן ט״ז שנסתפק בזה לתפשר לתף שהיא מלות עשה שהז״ג חייבות, כיון לתפקיה רחמנא בלשון עיוי לומר דהו״ל כשלו התענה תשיעי ועשירי, ל״כ כל שחייב בעשירי חייב בתשיעי. ע״ש. ולכאורה נראה לפשוט ספיקו מהגמ׳ בסוכה דף כ״ח ע״ב דקאמר התורח לרבות נשים בתוספת יוה״ך סד״א הואיל ומיעט רחמנא לתוספת מעונג ושוהרה לא נתחייבו נשים כלל קמ״ל. ול״כ משמע לתף דשניהם מחד קרא נפקי ושניהם עיוי, ואפ״ה מי לשו קרא הוה פטרינן להו, ול״כ בתלילת ערב יוה״כ לליכא ריבויא פטורין, דהא ודאי מ״ש רעק״א משום דתפקיה רחמנא בלשון עיוי חייבין אין הכוונה דלהכי תפקיה לומר דדינו כמו ערב יוה״כ, ול״כ ליכא למילף מדתיעטריך קרא לרבות תוספת, דהתם לא שייך האי טעמא, זה מיון, דהא מלי לתפקיה בלשון עיוי הוא לומר שנתשב כשלו התענה. אבל כוונתו היא דכיון דחשיב כעיוי יש

להשוותו לעיונו של יוה"כ. ומיהו לומר דהיינו גופה נילף מהמזרח לרגות ג"כ לענין מכילת ערב יוה"כ, דהי מינייהו מפקת, זה מינו, חדא דמסתבר לרגות תוספת יוה"כ שהיא עינוי ממש כמו יוה"כ. ועוד דיש סברא שכתב הרב פני יהושע ז"ל בגיליה דף ל' דלוקין במלות עשה שהיא בקום עשה הוא דפטורין, משא"כ בשב ואל תעשה. ע"ש. ואף דדברי הפני"י תמוהים כמו שממה עליהם הגלי"ח ז"ל בגיליה שם והרב ערך השלחן ז"ל בסימן תמ"ג והביא דבריהם השד"ח הנ"ל שם בכלל קל"ז, מ"מ סברא מיהא איכא להחמיר בתוספת שהיא בשב ואל תעשה. ולפי הלז זה נגעים פטורות מהכילת ערב יוה"כ יש לקייס תירון הרב הכותב נר"ו בירחון מקבציהל חוברת ג' סימן כ"ג ממה שהקשה עליו מר דודי הרב העורך נר"ו שם שכתב ליישב קושית הרב ערך השלחן על הגלי"ח דמאי דמיזטריך ה"ל למזרח משום דהוי"ל מזרח גברי משמע, והקשה עליו הרב העורך נר"ו דמ"כ לע לכתוב לע ה"א ולע וע"ו. ע"ש. ולפי האמור י"ל דמיזטריך מזרח דגברי משמע למעוטי נשים מהכילת ערב יוה"כ, דסד"א כיון דמפקיה רחמנא בלשון עינוי תייבים וכמו שגילה רעק"א ז"ל, ומשום דהוה ממעטינן ג"כ נשים מתוספת יוה"כ מיזטריך ה"ל למזרח. ודע דלפי דברי הרב הכותב נר"ו ניח"ל מה שהקשה הרב ערך השלחן סימן תמ"ג אות ו' על הרב שגגת אריה דהנשים חייבות בעשה דתשביתו משום דכיון דבתוספת יוה"כ חייבין ג"כ כיון שהוא מתחיל מו' עד מחר הפסח אין סברא לחייבם בתקנת ולפוטרם בתקנת, והקשה עליו מסוגיא הנז' דמיזטריך המזרח לרגות נשים בתוספת יוה"כ, משמע מי לאו קרא הוא"ג לפטורים מע"פ שהוא מתחיל מערב תשעה עד מוצאי יוה"ך. ע"ש. ולפי האמור מתי שפיר, דהתם מיזטריך קרא משום דהוה ממעטינן מזרח דמשמע גברי דוקא.

מיהו רציתי להרב לימודי ה' ז"ל לימוד נ"ט שגילה עוד בזה לחייב הנשים בהכילת ערב יוה"כ משום דהטעם של האכילה ושתייה בערב יוה"כ כדי שיוכלו להתענות ביוה"כ כמ"ש רש"י ז"ל (וכ"כ הרמ"ם בפרק יוה"כ והטור ז"ל בסימן תר"ז), ומ"כ גם הנשים יתחייבו מטעם זה, לחטו נשי לע בעו כח. ע"ש. וכן גילה הרמ"ם ז"ל בסוכה דף כ"ח ע"ב. ולפ"ז אין הוכחה מסוגיא דסוכה הנז'. ועיין להרב לימודי ה' מ"ש להוכיח דחייבין מסוגיא הנז' מדלא משני לע נצרכה אלא להכילה דתשעה אלא על כרחך דבהא פטיט"ל דחייבין. ע"ש. ולענד"ן שאין מזה הוכחה, חדא דלמון הברייתא דקתני שחייבות בעינוי משמע דהיינו עינוי ממש. ועוד דלפי דברי מרן שהזכיר מיהו דסובר דהמי דרשת אינה אלא מסמכתא בעלמא ע"כ לק"מ. ועוד די"ל דהגמ' נקט המי דרשת דחתיך לכ"ע, דלכ"ע חית להו דתוספת יוה"כ דאורייתא כמ"ש התוס' בר"ה דף ט' ע"ש בד"ה ורע"ק, משמ"כ

דרשן לכל המוכל ושותה מיכף לית ליה
האי דרשן, דלרי״ם דדרים ליה לתוספת
יוה״כ ס״כ לית ליה האי דרשן כמ״ש הרב
טורי מגן ז״ל שם. ע״ש. גם מה שסיים:
ומ״ל למדרשן נימא דלא משני הכי משום
דפשיט״ל דפטורין, דזה אינו, דלימא היא
גופה קמ״ל דחייבין משום דהוא נוהג
עינוי. ע״ש, לענ״ד קשה דכמו דבעי
למימר מתחילה דפשיט״ל להם״ם מסברא
דחייבין בתכילת ערב יוה״כ ולהכי לא מוקי
קרא להכי, ה״נ י״ל דפשיט״ל להם״ם
דפטורין מטעם מצות עשה שהז״ג. ואף
דגם מאי דבעי לרבויי תוספת יוה״כ הוא
ג״כ מצות עשה שהז״ג, י״ל דזה עדיפא
ליה, משום דזה עינוי ממש כמו עינוי
דיוה״כ, ולכן מסברא יש לחייבם כמו יוה״כ
גופיה. ומפ״ל להרב לימודי ה׳ ס״ל דטעם
זה של תכילת ערב יוה״כ עדיף טפי מטעם
דעינוי. ובזה יש ליישב מה שרמיתי בכיה״ק
למר דודי הרה״ג מוהרש״מ נר״ו שהקשה
על הרב לימודי ה׳ זה לשאלי מינטרין
לומר משום דהוה לורך עינוי, הא הסברא
לפטור הנשים היא משום מצות עשה
שהז״ג, ומ״כ נימא לשתא קרא ושפקינהו
מכללא כמו גבי סוכה. ע״ש. ולפי האמור
שפיר, דבלא״ה י״ל דהם״ם ניח״ל
לומר לשתא לרבות תוספת יוה״כ משום
שהוא עינוי כמו יוה״כ, ולזה מינטרין לומר
טעמא לחייב הנשים בתכילת ערב יוה״כ,
דהשתא הוי עדיף טפי מריבוייא דתוספת
יוה״כ. עוד רמיתי בכיה״ק הנ״ל שהניח
מהשד״ם מערכת יוה״כ שכתב משם הרב
כתב סופר דבמנהגי מהרי״ל כתב דנשים
חייבות בתכילת ערב יוה״כ, וכתב מיהו
נר״ו דנראה דנתכוון למ״ם מור״ם בדרכי
משה בשמו דמשם שנדרה שלא לאכול בשר
ושלא לשתות יין רק בשבת ויו״ט מה דינה
בערב יוה״כ, והשיב שמותרת לאכול ביום
זה, דמיתקרי יו״ט, ושוב דמה לזה לתף מם
נימא דפטורות, מ״מ יו״ט מיקרי, והיא
מחרה דביו״ט תאכל בשר ותשתה יין.
ע״ש. ולענ״ד מדברי מור״ם בדרכי משה
לא משמע הכי, שהוא רוצה שם להניח סיוע
לאסור להתענות בערב יוה״כ, וכמ״ש מרן
הב״י שם מדברי מהרי״ל הנ״ל בשלה
שנדרה, ושם אינא מאי הוכחה, נימא
דמותר להתענות ואפ״ה יו״ט מיקרי. גם
מדברי הלבוש בסימן תר״ד משמע דמה
שהוא מיקרי יו״ט משום לאוכלין ושותין
בו, שכתב בלשונו: וכיון לאסור להתענות בו
מיקרי יו״ט. ע״ש. ויש להתיישב בזה.
ומ״ש עוד הרב לימודי ה׳ ז״ל להוכיח
מסוגיא דברכות דכיון לאיכא טעמא
לחייבם גם במצות עשה שהז״ג חייבות.
ע״ש, כדבריו מלאתי ג״כ להרב ערך
השלחן בסימן תמ״ג אות ו׳ דנשים חייבות
בעשה דתשביתו בערב פסח מע״ג דהוי
מצות עשה שהז״ג, כיון דקרא יהיב טעמא
כי כל אוכל חמץ [ונכרתה], ונשים חייבות
בלאו וכרת, מ״כ חייבין גם בעשה
דתשביתו. וכן משמע מדברי הגאון שואל
ומשיב הביאו הסד״ם בכללים מערכת
המ״ם אות קל״ה בד״ה ורמיתי שכתב
דנשים חייבות במצות עירוב תבשילין אף

דהוי מצוה דרבנן, משום דהוא בא כדי שיבדור מנה יפה ליו"ט או שימכרו מין חופין מיו"ט וכו'. ע"ש. הרי לכל למיכל טעמא שיתחייבו בו חייבים. ומה שהקשה עליו הש"ך מסוגיא דפרק הישן דף כ"ח למינטריך המזרח לרבוי נשים, משמע דמי לאו קרא הוי"ל דפטורים, ומאי, הלא לפי סברת הרב שואל ומשיב יש לחייבם משום דחייבין בעינוי יש לחייבם גם בנמצך. ע"ש, לענ"ד נראה הלא דמי, דהתם מי לאו ה"ל למזרח הוי"ל למוספת עינוי הוא מצוה בפני עצמה ואינה תלויה ביוה"כ. ומה גם כיון דמצינו למלוקין הם בעינן העונג והמזהרה לכן הוי"ל לפטורות. משע"ך

נגדון הרב שואל ומשיב להעירוב תבשילין הוא בא בשביל יו"ט גופיה, שהרי חייבין בו. וע"ע להש"ך שם שהביא מהגמון נלי"ב כשברת הרב לימודי ס' ז"ל הנ"ל. ועיין להכה"ח סימן תר"ד אות ס' שכ"כ משם הרב כתב סופר בשם חיבות מהטעם הנ"ל. וכן דעת הרב יד דוד ז"ל בחידושיו ליומא דף פ"ח. ע"ש. וע"ע בהמשך שנה י"ג חוברת ו' סימן פ' שכן מסיק לדינא. עש"ב. ומכמ"ל. ויה"ר שיהיו דבריו תלה למנותם מר דודי החה"ש והכולל רבי **כמוס מאגוז** זצ"ל והחה"ש והכולל ר' **מעתוק מאגוז** זצ"ל ותנצבה"ת.

ס"ז

חיים מאהצאר

ראיתי מה שהעיר בהשושנה סימן ס"ח על דבריו בסימן ל', ותחלת דבריו כתב לחקור על מה שכתבתי דלפ כיון שיש היתר למיסורו ע"י בישול הוי קולא, למדרבא מומרא הוא, דהוי דבר שיש לו מתירין וכו'. ולעד"ן דזה לא מיקרי דשיל"מ מידי דהוה מחתיכה שנהתה שלשה ימים בלא מליחה ונתערבה שפסק מרן בסימן ס"ט סי"ד דבטלה ברוב, וכתבו האחרונים דלכך לא הוי דשיל"מ ע"י גלייה, משום דלגלי לא נאסרה מעולם,

וה"נ לפ שבישלו לא הוי דשיל"מ, דלבישול לא נאסר מעולם. ומ"מ מיקרי קולא אף דלא דמי לגזיר דמשתרי במה שנאסר, דעכ"פ לא דמי לנתרים לית להו היתר גם במה שלא נאסרו. גם עיין להתוס' בפסחים שם דף מ"ד שפירשו בשם ר"ת על מאי דאמר והוא הדין לערלה בשתים דהיינו בשנה רביעית דיש היתר לאיסורה ע"י פדייה להעלותה לירושלים, והרי לירושלים לא נאסרה מעולם ולא חשיב נמי[ג] דבשיל"מ, וכמ"ש בב"מ דף נ"ג

ג. מהך סוגיא דב"מ יש להעיר טובא על טעם האחרונים דלא חשיב דשיל"מ ע"י גלי, דלגלי לא נאסר, דהרי בהך דמעשר שני אף דבירושלים לא נאסר מעולם חשיב דשיל"מ שיכול להעלותו לירושלים. הנ"ל.

ד״ה ליהדר וכו׳ כגון שהוא רחוק הרבה מירושלים. ע״ש. ומעפ״כ חשיב לה קולא כנזיר, אשר מזה מוכח להדיא דמה שיש היתר למיסורו חשיבא קולא אף לדבר שלא נאסר מעולם ולא מיקרי דשיל״מ.

ומ״ש לשיטת המרדכי נזיר לא מיקרי דשיל״מ, דחוזר ונאסר אם יזיר וכו׳, שמעתי ממוה״ר הרש״מ נר״ו דלא דמי, דלא כתב המרדכי אלא בחמץ דחוזר ונאסר ממילא, ולא כן גבי נזיר שצא ע״י נזירותו. עכ״ל. וכן נראה מדברי מור״ס בסימן ק״כ ס״ד שכתב דנדר מיקרי דשיל״מ ע״י שחלה, ומ״כ כתב דדבר שיש לו היתר וחוזר ונאסר כגון חמץ לא מיקרי דשיל״מ ויש חולקין, ומשמע דנדר לכ״ע הוי דשיל״מ מע״ג דחוזר ומוסר עצמו בנדר, ועל כרחך משום דהוי ע״י מעשה. ושו״ר למוה״ר נר״ו הנ״ל שכ״כ בהגהתו בירחון מקבציאל חוברת ד׳ סימן נ״ג.

גם מ״ש דגם להנך תנאי על כרחך דלא מסיר אלא דרך בישול, דאל״כ מ״ט דרבנן דלא יליפי מבשר בחלב, התירון פשוט כמ״ש הוא דאף שנאסר בבשום היינו בחכילה, אבל על כבישתו לא מיחייב, ובבישול מיחייב גם על בישולו, ולתדרי״ם הוי תרי חידושי, דבתרו ליה בחלבא לא מיחייב לא על אכילתו ולא על כבישתו וכשמבשלו מיחייב על בישולו ועל אכילתו, וכמדוייק לשון רש״י ד״ה דמי תרו וכו׳, וא״כ אף לשאר תנאי הוי חידוש למיחייב על גוף הבישול. ופשוט. (המשך יבא).

ס״ח

כמייס כהן

אם יש לברך שעשה לי כל צרכי ביום הכפורים

הנה הלבוש בסימן מ״ו כתב בטעם ברכת שעשה לי כל צרכי בלבישת המנעלים, דכיון שיש לו למדם מנעלים ברגליו הרי הוא מוכן ללכת לכל אשר ירצה. וזהו כל צרכי. וכ״כ הרד״ם, הובאו דבריו להמפרשים. ולפ״ז לכאורה נראה דגם ביוה״כ כיון שיוכל ללבוש מנעלים של גמי ושאר מינים כמ״ש בסימן תרי״ד יוכל ללכת ולעשות צרכיו. ומזה ק״ל על מ״ש הלבוש גופיה בסימן תרי״ד דים מי שאומר שאין לומר ביוה״כ ברכה זו כיון שאסור לנעול, ואינו נכון, כיון דים לו היתר לנעול במקום סכנת עקרב וכיוצא הרי בידו וברשותו הוא. ע״ש [וכ״כ ג״כ הטור בסימן תרי״ג לחלוק על בעל העיטור], דאפוק ליה דכיון דיכול ללבוש שאר מינים יוכל לעשות צרכיו. ושו״ר שכן הקשה הרב בית דוד בסימן שכ״ט ורצה לנדד דנעילת שאר מינים לא מיקרי נעילה ואין לברך עליהם. ולקושר ע״ד קשה דכיון דטעם דברכה זו שיוכל ללכת ולעשות צרכיו, גם בשאר מינים יכול ללכת ולעשות

צרכיו. ורמיתי להרב שלמי נסור דף נ׳ שהביא בשם התשב״ץ ח״ב סימן קפ״ו שחלק מטעם זה על הרמב״ם וס״ל דיוכל לברך משום שאר מינים. ע״ש. ועיין להרב דבר משה ח״ג ביו״ד סימן י״ב מה שמיישב דעת הרמב״ם. ע״ש.

ומ״ש עוד הרב בית דוד לתפילו במקומות שמצויים עקרבים שמן הדין מותר בנעילת סנדל יש להסתפק אם יברך כיון שאינו לובש לתענוג אלא להגן וכו׳, הוא תמוה לע״ד, דאטו לבישת המנעלים משום תענוג הוא, הרי מבואר לעיל שהוא כדי שיוכל לצאת ולעשות צרכיו ובכלל זה גמי שיוכל לצאת ולא ימנע משום חשש סכנת עקרב או דבר אחר. [ועיין להרב שלמי נסור שם ד״ה ודע מה שכתב על דברי הרב בית דוד שלו. ולע״ד דברי הרב הכותב הי״ו נכונים].

ועיין למרן הב״י בסימן תרי״ג שהקשה על מ״ש הטור ומסתברא לכיון שבידו וברשותו לנעול משום סכנת עקרב יכול לברך, דאכתי במקום דליכא סכנה אין יברך. ותירץ דמאחר שאפשר למצוא לד היתר דליכא סכנה לא נאסר לגמרי נעילת סנדל ומצי מברך. וק״ל דמ״כ אמאי לא חלק הטור גם על ברכת על נטילת ידים, דהרי אם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה רוחץ כדרכו, ומ״כ הוי לד היתר, ומאי שנע מברכת כל צרכי. עוד כתב הב״י בשם הרמ״ם והר״ן דיש לברך שעשה לי כל צרכי על מנהג העולם. ורמיתי להמט״י סימן מ״ו שכתב דל״ל דמ״ל להרמ״ם דברכת שעשה לי כל צרכי היא על סידור העולם ולא להנאתו, דהרי הרמ״ם מ״ל דברכות אהם להנאתו אינו מברכן על מנהג העולם. ע״ש. ולא זכר ס׳׳ר לדברי הרמ״ם שהזכירם הב״י שם בסימן מ״ו שכתב להדיא דכל הנך ברכות שהם להנאתו וכו׳ ושעשה לי כל צרכי אם אינו נהנה אינו מברך. וכבר רמיתי להדריאה בסימן תרי״ג שתמה מזה על הב״י. ומ״ש עוד להדריאה שם דמ״ש הטור בסימן מ״ו דשוכב ערום על מטתו לא יברך היינו משום דאינו יכול ללבוש לא כן הכא דבידו וברשותו לנעול, הוא תימה, דגם התם ממאי אינו יכול לקום וללבוש. ולמון הטור שם כגון ששוכב על מטתו ואינו לובש ולא חושר משמע דרק הוא אינו רוצה ולא שאינו יכול. ול״ע.

וראיתי להרב דבר משה שם שכתב דמדברי הרמב״ם בפ״ז מהלכות תפלה שכתב הלך יחף אינו מברך שעשה לי כל צרכי וביו״כ ותשעה באב שאין שם רחיצה אינו מברך על נטילת ידים וכו׳ משמע דביו״כ מברך שעשה לי כל צרכי, דלמ״כ ממאי לא כתב שתמע דביו״כ אינו מברך כנטילת ידים. ושוב כתב לפי דברי הב״י הנ״ל דכיון דמותר לנעול מפני סכנת עקרב מברך אינה רמיה. ומ״ש הב״י בסוף דבריו דאין כן דעת הר״מ שכתב דהולך יחף אינו מברך, אין כוונתו רק לטעם שני דהרמ״ם דמברך ממנהג העולם, אבל לטעם הראשון דיכול לנעול משום סכנה גם להר״מ כן. והוא

קשה דכיון דמצרך ביוה״כ ליכול לנעול גם מעוס סכנת עקרב, גם בהולך יחף יש לצרך, כיון ליכול לנעול, וכ״ש בחול דשרי לגמרי, ועל כרחך דלית ליה להרי״מ גס טעס הרעתון. [ומין לומר בכוונת הרב דבר משה דסובר הר״מ דכיון לספעמים נועל מפני הסכנה ויוכל מז לצרך לכך לא כתב ביוה״כ סתם אלא דוקא כשהולך יחף ומה״ן דלית ליה כסברת הרע״ס דכיון ליכול לנעול גם אלא נעל מצרך, דע״כ מני קאי שפיר הב״י שכתב שמין כן דעת הר״מ גס לטעס הרעתון. ועוד ק״ל על דברי הרב דבר משה דאס כוונת הב״י רק לטעס (הב״י) [השני], אמאי הולרך לדייק מהך לשון מצרך יחף, הרי בהדיא לית ליה להרמב״ס לצרך על מנהג העולס וכמבואר בב״י סימן מ״ו].

ס״ט

מאיר כהן צבייר. הדיבת יע״א

אי שרי ליגע באוכלין ומשקין ביום הכפורים

הרב תרומת הדשן בסימן קמ״ז כתב דשרי ליגע באוכלין ולא חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה, דבמענית כיון דאסור דעתיה מכל מיני מאכל לא חיישינן. והרב דרכי משה בסימן תרי״ב אות ב׳ כתב דכן סובר רבינו הטור בסימן תרט״ז. והוא ממ״ש ומותר להמכיל לתינוקות בידים. ורמיתי להרב קול אליהו בסימן ל״ז שדחה זה די״ל דהטור לא מיירי אלא בקטני קטנים שאינם יכולין לאכול בעצמם דשרי משום פיקוח נפש. ע״ש. וק״ל דהא מסיים הטור אם״ז ומ״מ מחנכין אותם וכו׳ כילד תינוק הבריא מחנכין אותו בצמת עשר וכו׳. משמע דמעיקרא בכל הקטנים מיירי אף שיכולים לאכול בעצמם. מיהו לכאורה קשה לפ״ז דהרי כתב הב״י דמשמ״ל להטור הכי מהך דקתני התינוקות מותרין בכוכן ופריך אם״ז והא מותרין לכתחילה ופירש״י וכו׳, וקשה דדילמא התם לא מיירי אלא בשאינם יכולים בעצמם. ואפ״ל דכיון דקתני מותרין בכוכן, ע״כ גם מכילה דומיא דרחיצה וסיכה דקאי לכל התינוקות [להר״ן אפילו ע״י ישראל ולהר״י ע״י עכו״ם], ובהנהו לילכא פיקוח נפש אין חילוק בין גדולים לקטנים ואי שרי בידים לכולהו שרי, וע״כ דומיא דידהו להמכילן לכולהו שרי. ובזה ניחא אלא הבית הב״י רחיה מהתוספתא דר״פ יוה״כ דקתני להדיא ר״ע היה מפטיר מבית המדרש בשביל תינוקות שיתכילום מבותיהם, מעשה בשמאי הזקן אלא רצה להמכיל את בנו וגזרו עליו חכמים והמכילוהו בידו. [וכן מהך דיומא דף ע״ז ע״ב תנא דבי מנשה מדיתה משה ילדה במים ונותנת פת לתינוק, אמרו עליו על שמאי הזקן וכו׳ וגזרו עליו להמכיל

בשמי ידיס וכו׳. ועיין להב״ח סימן תרי״ח ולהפר״ח בסימן תרי״ב]. ולפי האמור אתי שפיר, דהתם י״ל דבקטנים שאינם יכולים לאכול בעצמם מיירי. וכן ראיתי להרב חסדי דוד על התוספתא שכתב דהיינו טעמא דר״ע ודגזרו עליו. ועוד אמר מוה״ר ועט״ר עד״ז דמהך דתוספתא על כרחך דבאינם יכולים מיירי וכמ״ש הרב חסדי דוד, אבל בהך דהתינוקות מותרים סמכא קתני. ומעתה אדרבה מדברי הב״י מוכח דמשמ״ל דהטור בכל קטנים מיירי, דאי כדברי הרב קול אליהו תקשי אמאי לא מייתי מהתוספתא להדיא.

איברא דלפ״ז ק״ל טובא על דברי הר״ן והרב המגיד גבי קנינא ירק והובאו דבריהם להפוסקים בסימן תרי״ח ותרי״ב דדוקא סמוך למנחה דהוי כמי שיש לו פת בסלו שרי, אבל קודם מנחה אסור, דילמא אתי למיכל מיניה, דלפ״ז אסור ליגע בחולין, דהרי בהך דקטנים מותרים בכולם אפרש לה דמותרים הגדולים בכולם לעשותן לקטנים וכמ״ש הב״י בשמו שם, ואפילו בהגיעו למינוך מיירי כמ״ש הר״ן גופיה בר״פ יום״כ אהך דבייתא עצמה דמלא תשכחן שוס מינוך בראיה ושיכה כתענית משמע דאפילו בהגיעו לפרקן מיירי וקתני דמותר להאכילן בידים. [לע״ד ל״ק, דלדעת הר״ן על כרחך דאין אכילה שוה לראיה ושיכה בתינוקות, דהרי לעניו אכילה מתכוין אותם שנה ושתים קודם שהגיעו לפרקן ובראיה ושיכה מותרין, ועל כרחך לומר דהא כדאיתא והא כדאיתא, וא״כ י״ל דלהאכילן נמי דוקא בשאינם יכולים לאכול]. ומזה לכאורה משמע כדברי המ״א בסימן תרי״ב סק״ו דלא מסתבר הר״ן והרב המגיד אלא בקנינא ירק שמתעסק בהם לאכילה, אבל בנגיעה ליכא למיחש. ועיין להרב מחנית השקל שם.

ושו״ר להב״י בסימן תרי״ח שכתב: ולדעת רבינו שכתב בסימן תרט״ז וכדרך שמחנכין אותם באכילה כך מחנכין אותם בראיה ושיכה אתי שפיר טפי, דהיא דהתינוקות מותרין בכולן בשלא הגיעו לחינוך וכו׳. הרי מבואר להדיא דס״ל דהיא דהתינוקות מותרין בכולן בשלא הגיעו לחינוך דהיינו מבן תשע ולמטה אע״ג דיכולין לאכול בעצמם, ואפ״ה כתב הטור דמותר להאכילן בידים וכדעת הרב תרומת הדשן ז״ל.

והנה מ״ש הב״י בסימן תרט״ז בדעת הר״י שאסור להרחיצן ע״י ישראל משום דהגדול בעצמו נהנה וכו׳, ק״ק דמ״כ אמאי לא נקט הר״י רק לרחוץ ולא הזכיר שיכה. ולדברי הב״ח למשוס חמין נגעו בה אתי שפיר. ומ״ש הב״ח דהדבר ברור לשם אין עכו״ס שמותר הישראל לרחוץ התינוק ולא גרע מהך דמדיחה לשם ידה במיס וכו׳, אחר המחילה רבה אין ראיה, דהתם משום שכנה דשמא נגעו בה כדאמר בש״ס וכמ״ש התוס׳ שם, אבל רחיצה לרביעתא דתינוק ואין בה שכנה וכמ״ש הר״ן אין ראיה. ומ״ש עוד הב״ח דלהר״י שרי גס לומר לעכו״ס

להחס חמין, והא דלא נקט בהדיא משום דהוי משמע שהיתרא עצמו רוחץ התינוק, ק״ק דהו״מ למימר ״ולרחוץ״ בוש״ו דמשמע שהעכו״ס יחס וירחוץ. [לע״ד אינו מוכרח, דגם בוש״ו י״ל הכי דמותר (שני דברים) לומר לעכו״ס להחס חמין ולרחוץ הוא התינוק. ופשוט]. ועוד דמדמסיים ודבר שאין בו סכנה מומר לעכו״ס ועושהו, משמע דגם רחיצה דוקא ע״י עכו״ס.

והשתא נהדר למאי דאמן עלה, דהנה כתב הפר״ח להביא ראיה לסברת הרב תרומת הדשן מהך דיומא דף י״ד דפריך מדר״י דכהן גדול אינו מקריב חוץ דילמא אתי למיכל מיניה מדמקריב ביוה״כ אפילו חוץ, ומשני הכי השתא התם דכ״ע לא אכלי אינו נמי לא אתי למיכל הכא דכ״ע אכלי אינו נמי אתי למיכל. והרב קול אליהו דחה דבריו דכוונת הש״ס דביוה״כ דכ״ע לא אכלי והכהנים רבים אתו עמו אי משתלי ואכיל מדכרו ליה, אבל בשאר ימים דהכהנים אוכלים לא מדכרו ליה, דמילתא דלא רמיא עליה לאינש לא מסיק אדעתיה, אבל כשיושב יחידי בביתו אף ביוה״כ מאן לימא ן דלא חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה. ע״ש. והנה פירושו בדברי הש״ס הוא דחוק, דהש״ס שתמה קאמר ביוה״כ דכ״ע לא אכלי אינו נמי לא אתי למיכל, ולא אמר שמזכירין חומו. וטפי הו״ל לומר דכהן גדול שנמצאים עמו כהנים רבים ורואה שאינם אוכלים [בזמן אכילה, הא משתמע מין דרך לאכול בזמן שעוסקים בעבודה] אינו נמי לא אתי למיכל, ולא משום שמזכירין חומו, אבל בשאר ימים שהם אוכלים חיישינן דילמא יאכל ויאכל גם הוא. ובזה ל״ק מה שהקשה מהטיית הנר לצריך לגווה אחריה ליתן לתוכה עליו, דבלא זה אין לסמוך דמזכירין חומו, דגם בכה״ג דוקא משום דרואה שאינם אוכלים נזכר, ובהטייה לא שייך זה, לאין דרך להטות אם לא לעת הצורך.

ומ״ש להוכיח מהך דפסחים דף נ״ו דקורנין וגודשין מלפני העומר אלא בדגון חכמים דילמא אתי למיכל מיניה מע״ג דחדש אסור מה״ע, לכאורה קשה דגם התם יתכן שקורנין בחצורה ואפ״ה קאמר שתמא אלא היה דגון חכמים ולא אמרינן דאחריני מדכרו ליה כיון דמילתא רמיא אכולהו. ואפשר דכיון שכל אחד עוסק בקצירה בפני עצמו אינו אם לא לחבירו, וכה״ג בהטיית הנר בשנים הלומדים כל אחד בפני עצמו אסורים לקרות, דחיישינן שמא לא ישים לב לחבירו. וכן תירץ מוה״ר ועט״ר נר״ו. ובעיקר הוכחתו יש לדחות דדוקא ביוה״כ דכ״ע אסירי לאכול וגם בכל מיני מאכל הוא דכתבו הפר״ח והתה״ד דלא חיישינן דילמא אתי למיכל, אבל באיסור חדש דמותרים בשאר מיני מאכל לא רמיא עלייהו כ״כ ויש לחוש דומיא דחמץ בפסח דכתב התה״ד דלא דמי ליוה״כ.

עוד כתב הרב קול אליהו לתמוה על הפר״ח דהו״ל להקשות מההיא

דיומא לסברת התה״ד מדלא מחלק דביוה״כ אסור בכל מיני מאכל ומשמר ימים מותר בלחם חול. ע״ש. וכה״ג יש להקשות לטעם הב״ח בסימן תרי״ח דבתענית לא חיישינן כ״כ דילמא אתי למיכל מיניה דע״י הנער של התענית שמרגיש כל שעה מידכר ולא כן גבי חמץ, דע״כ גם התם הוי לשנויי הכי. ועוד ק״ק לטעם הב״ח דבלילה ובנפרע שמין לו נער התענית מאי מיכ״ל. [ומס נימא דכשמינו זמן מכילה לא חיישינן, מכאי זמן מכילה קודם שירגיש התענית יש לחוש]. עוד כתב הרב קול אליהו שהעיקר כדברי הר״ן והרב המגיד דמין להקל ליגע בחוכלין כשיוצב יחידי בביתו וכו׳. ולדבריו אלה נ״ל דלא אסרו הר״ן והרב המגיד אלא ביחיד. והוא דוחק, דסתמא קאמרי.

(המשך יבא) [חוברת ח׳ סימן ע״ב].

רשומת

אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון (חושע י"ד ו')

ירחץ רבני תורני . להלכה ואגדה . ולכל עניני היהדות . יוצא לאור ע"י
קבוצת תלמידי ישיבות אור תורה רכב"ק , תארה כבירה גרבה
(טוניס'א) בתמיכתה המיוחדת של קופת אור תורה הנז' . ובסיוע
המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה שע"י הסוה"י לא"י ;

תשרי תשט"ו — שנה א' חוברת ח'

החתימה לשנה 500 פרנקים . מחיר הגליון 50 פרנקים .
וחוץ למדינת צרפת לערך שני דולרים .
ההדפסה 200 פרנקים לכל עמוד .
הממציא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות .
השולח לנו ספר יקבל את ירחונינו תמורתו .

מועד טוב ומבורך

ברגיל אנו מגישים ברכתינו לכל מנוינו וקוראינו ברכת המועד של דג
הסוכות הבע"ל ואנו מאחלים להם ברכות מרובות . בשובע שמחורת .
דשנים ורעננים . חגים וזמנים לששון ותזכו לשרון :

הכתובת *R. Boguid Saadon* .

Hara Kebira DJERBA (Tunisie)

בדפוס עידאן כהן צבאן חדאד הי"ו

לזכר עולם יהיה צדיק

הרב הראשי, ראשון לציון

מרן הגאון ר׳ בן ציון מאיר חי עוזיאל ז״ל [שנה לפטירתו]

למלאת שנה לפטירת הרב המנוח הראשון לציון, אנו מפרסמים בגליוננו זה את דבריו האחרונים שאמרם לפני הסתלקותו מן העולם, שמתוכם נדע להעריך את דמותו הענקית ואישיותו הגבוהה.

ינעמו לו רגבי עפרו, והיתה נשמתו גנוזה בגנזי הנשמות העליונות אמן.

אודה ה׳ בכל לבב בסוד ישרים ועדה על אשר הולידני על ברכי אבותי הקדושים, והושיבני לפני רבותי ומורי הטובים וישרים, והם יחדיו הורוני את הדרך אשר בה אלך, ואת המעשה אשר אעשה בחיי עלי אדמות, ובזכותם נועדתי מראשית ימי נעורי לשרת את הצבור בראשונה, בתור מורה ומלמד תורה לתלמידים בת״ת וישיבת ״תפארת ירושלים״ בבהמ״ד ״דורש ציון״ שבהם למדתי בימי נעורי, ואחריהם בבית מדרש הרבנים של חברת ״עזרא״. משם לוקחתי והושיבוני על כסא הרבנות לראשונה ביפו ת״א והמושבות. אחרי כן בעיר ואם בישראל היא קהלת הקודש בסאלוניקי, שלדאבון לבי ומגינת נפשי נהרסה עד היסוד בידיהם הטמאות ורגליהם הדורסות של הנאצים הארורים, יהיה שמם לקלון ודראון עולם. ושוב לת״א-יפו, ובאחרונה בירושלים עיה״ק שהנני יושב בה ומקוה בחסד ה׳ להמשיך ישיבתי בה בדעה צלותא עד יומי האחרון.

בתפקידי אלה שמתי לנגד עיני ונר לרגלי תעודות אלה, להרביץ תורה בתלמידים, לאהוב התורה ומצוותיה, ארץ ישראל וקדושתה, אהבה מובלטת לכל איש ואשה מישראל ולעם ישראל כולו, ואהבת ה׳ אלהי ישראל, ולהביא שלום בין כל איש ואשה מישראל, בגופו ונשמתו, דיבורו ומעשיו, מחשבות והגיוני לבו, צעדיו ועלילותיו, בבית וברחוב, בכפר ובעיר, להביא שלום אמת בבית ישראל ומשפחתו בכנסת ישראל כולה לכל שדרותיו ומפלגותיה, ובין ישראל לאביהם שבשמים. שתי תעודות אלה אינן אלא אחת, הואיל ושתיהן נובעות ממקור אחד, היא תורת אלהים חיים ומלך עולם, שהוא מלך ישראל וקדושו שנתן לעמו תורת אמת, שכל דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

שתי תעודות אלה היו משאת נפשי ומגמת חיי, ועל פיהן כוונתי את דרכי. וזאת היתה תפלתי בפי יום יום: הנחני בעצתך ונהלני בדרכיך, ושים שלום ואמת בין כל עמך ישראל לאהבה ולקדש את שמך. וודאי הוא לי שלא הצלחתי אפילו במקצת השלמת תעודות אלה, ששמתי אותן לתעודות חיי, אבל זאת אני יודע, והשם יודע תעלומות, הוא יודע וישראל אף הוא ידע כי זאת היתה כוונתי ותפלתי.

ועתה בהפרדי מכם אחי ואחיותי, מורי ורבותי, כל בית ישראל, להאסף אל אבותי ואל עמי נוחי עדן, הנני מודה מקרב לבי לכל העם ולכל אישיו על הכבוד הגדול, והרבה מאוד יותר ממה שאני דל במעשים ובחכמה ראוי לכך, שכבדתם אותי בימי חיי, ועל הנעימות המרובה שהסיבותם לי בתתכם לי פרנסה מכובדת ומרווחת בעין טובה, שעל ידה התקיימתי וגדלתי את משפחתי, ה׳ עליהם יחיו אמן.

ועם זה הנני מבקש סליחתכם ומחילתכם הגמורה על החטאים והעוונות שגיאות ועלבונות, אם חטאתי נגד הכלל והפרט, ולא הספקתי לפיסם בחיי, דעו והאמינו שלא בכוונה עשיתי זאת, וכבודו ורצונו של כל איש ואשה מישראל וכל הגופים הצבוריים היותר יקרים וחביבים עלי עד מאוד, אבל יכול להיות שכבן אדם קרוץ מחומר, נמלט מפי, או עשיתי מעשה פוגע בכבוד או בהפסד ממון של מישהו, והנני מבקשכם ואומר אנא סלחו לי והשיבו בזה את נפשי למנוחתה.

וכשאני לעצמי הנני אומר לפני אלהים ואדם, שאין לי כל תרעומת נגד מישהו מישראל. ואם אמנם היו כאלה שדיברו בפני ושלא בפני דברי קנטור ועלבון, תיכף מחלתי להם. ועתה הנני מוחל וסולח מחילה גמורה וחלוטה לכל איש ואשה ולכל כלל ישראל, ואומר להם: שלום שלום לרחוק ולקרוב.

ועוד אני מוסיף ומדבר, שמעוני אחי ובני עמי וישמע אליכם ה׳, זכות גדולה ונפלאה מאוד נתגלתה בדורנו בהגלות נגלות יד ה׳ החזקה ונעלמה על עמו בחירו ישראל, קיבץ את פזורנו והעלה אותנו אל ארץ נחלת אבות עד אשר היינו בה עם יושב על אדמתו. קיבוץ גלויות זה שנעשה במשך עשרות השנים האחרונות הוא היה גרעין לצמיחת הגאולה, ובבוא העת הנועדה לכך מלפני יוצר עולמו ובוחר בעמו ובארצות קדשו, השרה רוח עצה וגבורה בלב של חלוצינו הגבורים, הנחילם עטרת נצחון, ויתן לנו את הארץ הזאת אשר נשבע לאבותינו ולנו.

זכרו זאת והתבוננו מאד ודעו והאמינו כי יד ה׳ עשתה זאת כדי למלאת דברו בפי נביאי קדשו לשלומו הנצחי של עם ישראל ולשלומו של כל העולם כולו, שהוא מותנה בשמירתם של עם ישראל, את דברי התורה ומצוותיה שעל ידם יתקדש שם קדוש ישראל וגואלו וילמדו כל העמים לדעת את יחוד ה׳ ואמונתו שתביא בכנפיה שלום אמת במחננו ושלום יציב בין כל העמים כולם ולא ירעו ולא ישחית בין איש לאיש, ממלכה לממלכה וגוי אל גוי, כי כולם ידעו אותו, ומלאה הארץ דעה את ה׳ כמים לים מכסים.

והנני מסיים בברכה ואומר: יהי ה׳ אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל ימשנו, להטות לבבנו אליו, ללכת בכל דרכיו ולשמור כל מצוותיו לטוב לנו כל הימים.

דעו זאת כל בית ישראל היושבים בארץ חמדה אשר הנחיל ה׳ לאבותינו ולנו ושובו אל תורת קדשו ללומדה וללמדה את בנינו אחרינו במקורה הנאמן מפי משה רבינו ונביאי קדשנו וחכמי התורה שבכל הדורות והחיים אתנו בדורותינו.

שמרו את מצוותיה כהלכתן ואת חוקיה ומשפטיה בשלמותם, כי משפטי ה׳ אמת צדקו יחדיו, וזכרו תמיד באהבה דברי אדון הנביאים ואיש האלהים בתורת קדשו לאמר: ויצוונו ה׳ לעשות את כל החוקים האלה, ליראה את ה׳ לטוב לנו כל הימים, לחיותנו כהיום הזה, וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה׳ אלהינו כאשר צונו, לבלי תערובת זרה ממשפטי העמים ודתיהם. ועוד זאת שמרו מכל משמר את שלום העם ושלום המדינה, והאמת והשלום אהבו, כי המחלוקת והפירוד הם האויבים היותר מסוכנים, שהם כעש לבית יעקב וכרקב בעצמותיו, ולהיפך השלום והאחדות הם יסודות הנצח לקיומו הממלכתי של בית ישראל שלא ימוט לנצח, הם הם העמודים שבית ישראל נכון עליהם תמיד והם צנורות הברכה ומקורות השפע וזרועות העוז והגבורה של עם ישראל.

שמרו והחזיקו בשני עמודים אלה למען תתחזקו בעוז וגבורה, ותהדפו מפניכם כל כוחות ההרס המקיפים אותנו בטבעת חנק להשמידנו ולמחוק שם ישראל ותורתו מעל פני האדמה.

הסירו כל גורמי הפירוד והמחלוקת ממחננו וממדינתנו והעמידו במקומם כל גורמי השלום והאחדות בתוכנו, והיה מחננו טהור ומקודש מבוצר ומלוכד כחומה בצורה שלא תשלוט עליה כל כח הורם ומתנקם, וה׳ עושה השלום במרומיו ישפות שלום לנו ויברך אותנו כדברו מפי משה נביאו: ה׳ אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב, ה׳ אלהי אבותיכם יוסיף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם, ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום, וערבה לה׳ מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות.

והנה אחיכם הנפרד מכם לחיי העולם הבא בברכת שלום וגאולת עולם בתקומת כסא מלכות בית דוד ובנין מקדש ה׳ בעיר הקודש בירושלים.

ע'

הרב צבי עשוש. באר שבע (ישראל)

ברכת שהחיינו בליל כפור

נשאלתי במה שנהגו במיזה מקומות למכור ספר כל נדרי עם ברכת שהחיינו והקונה הוא שמברך אותה, מי שפיר דמי למיעבד הכי.

תשובה: מרן בסימן תרי"ט ס"ו כתב: נוהגים שאומר הש"ץ בישיבה של מעלה וכו' ונוהגים שאומר כל נדרי ואח"כ אומר שהחיינו בלא כוס. וכן סידר מוה"ר מוהרמ"ך זלה"ה בספר ברית כהונה בקונטרס זמן כפרה. ומזה משמע שאומרה הש"ץ לפטור כל הקהל. וכ"כ הכה"ח סק נאות ח'. והיינו טעמא כי נריכים כל הקהל לברך שהחיינו ביוה"כ כבר"ה, ומסיבת שאין קידוש ולא כוס נהגו לסדר אותה על ספר כל נדרי, ולכן נריך לברך הש"ץ, שיכוין לפטור את כולם, אבל למוכרה שיברך אותה הקונה ספר כל נדרי נ"ל דלאו שפיר עבדי, דלאו כ"ע דיעת גמירי ואולי יזדמן הקונה עם הארץ ולא יתכוון להוציאם ונמצא שהפסידו כל הקהל ברכת שהחיינו. ואף שעי"ז יתרבה מחיר קניית ספר כל נדרי, גודלי שלא יתכן לעשות כן להפסיד הקהל הברכה אפילו בספק אם יתכוין. וכבר רמזו בחיבת "שמים" שעושים הקהל שהיא גוטריקון שומע משמיע יחד מכוונים. מיהו ראיתי להגאון מהרי"ח בספר בן איש חי פרשת וילך שמנהגם שהאומז ספר כל נדרי מברך שהחיינו. ואולי שהיו מתנים על הקונה ליתן לעתו ולכוין להוציא את השומעים [וכמ"ש להדיא ויכוין להוציא הצבור וכו']. וכבר יש לי תשובה ע"ז בחורף מהרה"ג ר' חיים חורי הי"ו מעיר גחצם יע"א בשנת התרל"ה כשהייתי משרת בקודש בעיר **סליאנה** יע"א.

ע״א

הרב שושן מאגוז. תסתור יע״א

שופר שנסדק ודבקו

א) **התוס׳** גר״ה דף כ״ז [ע״א] ד״ה שופר כתבו בשם רש״י דשופר שנסדק ודבקו לפסול, דהו״ל כשני שופרות, ומתהו עליו לפ״כ היינו דבק שבני שופרות. ולולי דבריהם היה נ״ל דמ״ש רש״י פסול דהו״ל כשני שופרות, לא קאי אריש שנסדק ודבקו, אלא אסיפא דדבק שבני שופרות לפסול מטעם דהוי שני שופרות. ושו״ר להפר״ח בסימן תקפ״ו ס״ק [ח׳], ושמחתי. ורציתי להרב מטה יהודה שם שדחה דבריו למלתון רש״י שכתב דהוי כשני שופרות משמע לא קאי אסיפא, דפ״כ הו״ל דהוו שני שופרות, ולא כשני בכ״ף הלמיון למשמע שהוא לוגמא בעלמא. ולע״ד דבא רש״י למשמעינן לאפילו דבק שבני שופרות וחברן בחיבור גמה שאין ניכרין עוד לבניס ואפ״ה פסול, דהו״ל כשני שופרות לפסול (ר״ל כלין שני שופרות), כיון דקושטא הס שני שופרות.

וראיתי להמט״י עוד שם בדין מ׳ שכתב דמ״ש מרן בש״ע וי״ל דדוקא בדבקו דמשמע דבפחות מדוב כשר אפילו לא דבקו דלא אתי כפירוש שני דהרע״ש, דלדידיה פסול אפילו בכל שהוא בלא דבקו, אם לא שנאמר דמרן הכריע להלכה בדבקו וכו׳. ולעד״ן דאתי הי״ג כדעה דאמונה שבהרע״ש דלא מפסיל אלא בנסדק כולו. ואף לדידהו בדבקו כשר גס דלא דבקו, אפשר דמרן בזה הכריע כהחולקים שהיא קולא טפי וכמ״ש המט״י גופיה לעיל.

ועיין למרן החיד״א בברכ״י ז״ל.

ב) **ואגב** רציתי להגיע לפני קוראנו הנכבדים מה שנתפלאתי על הרב מועד דוד בביאורו לספר עה״ק להרשב״ץ בשער ה׳ אות ח״י שכתב דרבינו (הרשב״ץ) השמיט הא דאמר ר״י בגילה דף ד׳ עניס שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביו״ט שלאחריו כמו שהשמיטה הרמב״ס. ע״ש. והוא תימה, דבסימן ד׳ אות י״ג פסקה הרשב״ץ להדיא. ויה״ר שיהיו דברי למנוחת מר דודי ומסרפי ה״ר **מסעוד כהן** נ״ע בר **רויחלה** בתו של הרה״ג מוהרס״ך הרב המחבר ברכת ה׳ וזרע דוד ועוד, ותנצבה״ח.

ע״ב

מאיר כהן צגייר. הדיגת יע״א

נגיעה באוכלין ביום הכפורים

המשך מחוברת ז׳ סימן ס״ט

עוד כתב לתמוה על הפר״ח דהוו״ל לאתויי מדרבנן דקי״ל כוותייהו דס״ל דכהן גדול מקריב ולא חייש למידי, ומינה קשה להר״ן והרב המגיד וכו׳. וטפי הו״ל להקשות דמדרבנן קשה גם לסברת הרב תרומת הדשן דלא התיר רק ביוה״כ שמסור בכל מיני מאכל, אבל מי לאו הכי חיישינן כמו גבי חמץ, והרי בכה״ג בשאר ימים דמותר בכל מיני מאכל חול ולא גזרו רבנן. ועוד דתקשי לרבנן מאי שנא מחמץ ושאר דוכתי דגזרינן דילמא אתי למיכל. ועל כרחך לומר דשנייה היא דכ״ג לא גזרו גזרו בה רבנן מאיזה טעם, וא״כ ל״ק לא להתה״ד ולא להר״ן והרב המגיד, ולא ק״ל להפר״ח אלא מר״י דאף דגזר מודה בביוה״כ ל״ג, ומינה לדידן דגזרינן י״ל בביוה״כ ל״ג. ומ״ש לייחד בביוה״כ שהוא מתענה ומתאוה לאכילה קרוב לודאי שיאכל ויאכל וגם רבנן מודו, הוא קשה, דמ״כ ביוה״כ אין כ״ג מקריב חונן, וזה לא מצינו, ומדרבה מדמ״ל מ״כ אין לדבר סוף משמע דאם אתה אין מביאין אחר אלא יקריב הוא, דאל״כ בלא״ה ליכא למיחש לדידהו. [ועוד דמ״כ הוו ר״י ורבנן פליגי מן הקצה לקצה, דשאול לר״י מינו מקריב ולרבנן מקריב, וביוה״כ מיפכא. מיהו אפ״ל דלרבנן נמי לא חיישינן ביוה״כ מטעמא דר״י דכיון דכ״ע לא אכלי הוא נמי לא אתי למיכל, ודוקא כשהוא יחידי הוא דאסרי הר״ן והרב המגיד. ואו״ר שהרב קול אליהו כתב להדיא דדוקא ר״י הוא דס״ל דכיון דכ״ע לא אכלי לא אתי למיכל, אבל לרבנן לית להו חילוק זה וכו׳. ולא ידעתי מי הכריחו לזה].

ומ״ש להכריח סברתו דבמתניתין קאי

שהוא רעב עלוב שיאכל ויאכל מדאמרינן בכמה דוכתי לך לך אמרין לנזירא וכו׳, דהא לא מצינו אומרא אפילו להעלות על השולחן רק בשאר וחלב דכל מין היתר בפני עצמו, אבל בשאר איסורים לא, ולמה החמירו בנזיר אומרא זו, אלא ודאי משום דהוי תאב ליין ומרוב טעמו חיישינן שמא יאכל, וה״נ במתניתין. ע״ש, לע״ד אינו מוכרח, דדוקא בין החמירו בנזיר שהוא מפתח לכל עון ולכל חטאת כנודע, ושע״ז הוא שהזיר עצמו מן היין, ולכך צריך להשמר ולהתרחק מן היין, שהיצר מתגבר בו להחטיאו בזה ולפתוח פתח לכל העונות, שאז בקל יוכל להחטיאו בהם, ולא כן במתניתין. אלא דלפ״ז הי״ל לאסור גם יין נסך להעלותו על השולחן כשאר בחלב, כיון שהיצר מתגבר להחטיא בו את האדם. [ולע״ד ל״ק, דכיון דיש לו

יין היתר לו חיישינן להכשל בחיסור, ודוקא בנזיר שאסור בכל יין וגם הוא דבר שהילך ממגרה בו לפתות האדם שאסרו, אבל במין יין שאסור כגון יין נסך או בתעניות שאין בו גירוי היתר לו חיישינן].

ומ״ש הרב קול אליהו בשם הפר״ח

ביו״ד סימן פ״ח דבנזיר כיון דאינו אסור מצד עצמו אלא ע״י נזירותו הוי כבשר בחלב, והקשה עליו מתרומה ויין נסך, לע״ד אפ״ל דדוקא בימי דאחריני שרי הוא לכתב הפר״ח דהוי כבשר בחלב, כיון דאינו אסור מצד עצמו.

עוד כתב הרב קול אליהו בסוף דבריו

משם הירושלמי דהיינו טעמא דהאלות מתחלקות לערב, משום דילמא אתי למיכל מיניהו. ע״ש. ולכאורה לפ״ז הירושלמי מוכח אחלמודא דידן, דהרי אמר דביוה״כ דכ״ע לא אכלי הוא נמי לא אכיל. ואף דכתב הרב קול אליהו לפרש הטעם דאיכא אחריני דמדכרו ליה, הרי גם בלחם הפנים מתחלק בחבורה לבית אב. מיהו למ״ש בלא אמר הש״ס הכי אלא לר״י אבל לרבנן חיישינן כיון שהוא בתעניות, אתי שפיר. אך לדעת הרב תרומת הדשן עדיין קשה. שו״ר בירושלמי גופיה שכתוב הכי: שנייא היא שע״י דבר קל שמא יאכל ויאכל, ופירש הרב פני משה דכיון שאפשרות הן ורוחות לאכילה חיישינן, ומשמע דכשאין הדבר מזומן לא חיישינן כמו בהלחת כבשים דשרי ביוה״כ מן המנחה ולמעלה כדאמר התס. והשתא ל״ק מהך דיומא, דהתס[א] בשאר אי אתיר

א. וכן נראה נמי מדברי המג״א שהזכיר הרב הכותב אח״ז שכתב בסוף דבריו וכן הוא בירושלמי פ״ד דפסחים דאבר שרוי לאכילה בעין גזירין שמא יאכל וכו׳. וע״ש להרב מחנים השקל. דהשתא ל״ק מיוה״כ דמייתי בשאר אי שמיו נאכל אלא לגבי היפה. ובעיני יפלא לומר דמאי דקאמר הש״ס בכהן גדול דילמא אתי למיכל מיניה בשאר אי, דמאי רעבתנותא כולי האי. ובפרט כה״ג בשאר קדשים בבית המקדש. ועוד דאף אם ימצא כזאת אינו אלא מיעוטא דמיעוטא ולא שכיח, ואין יגזרו מכמיס משום מילתא כי האי דלא שכיחא אלא יקריב חונן. ועוד דמסתמא אין דרך לאכול בעידן עבודה. ולקוע״ד נראה דודאי דלכל כי האי לא חיישינן, אלא דהשתא הוא דכיון דדרכם של כהנים בכל יום אחר גמר עבודתם לאכול ביניהם תרומת הקדשים, כשרואה עצמו שמקריב חונן יבוא מאיניהו ויבא לאכול עמהם. ובפרט כה״ג שנוטל חלק ברצה. וגם אחיו הכהנים יבואו מאיניהו ולא יזכרוהו. אבל ביוה״כ שגם הם בתעניות לא יתכן שיבואו כולם בתעניות, וכשלא ירצה אחיו שאוכלים גם הוא לא יבא לאכול, או שהם יזכירוהו. ושו״ר להרב משק שלמה שנדפס בסוף התלמוד הגדול ביומא שם שתמה לתיץ שייך ביוה״כ שמא יאכל, הרי כל הקרבנות שהקריבו בו ביום אינם נאכלים מון משעיר המיוחן ואסור לבשלו והיה נאכל לערב, ולא שייך לחוש דשמא יאכל אותו אי, דלאו כ״ע יכולים לאכול אי. ע״ש. הרי דפשיטא ליה דלא יתכן לגזור משום בשר אי. ובעיקר קושייתו כבר קדמו הגאון חכם צבי בסימן קנ״ז. ועיין להרב שיח יצחק ברש״י ד״ה מי שתירץ דיש לחוש שיבא לאכול משלמים שנשחטו מאתמול. וכן תירץ הרב יד דוד ז״ל. [וע״ש שביארו להדיא שאין לחוש שיבא לאכול בשעה שעוסק בעבודה, אלא שמתוך שמקריב יסבור שהותר לו לאכול קדשים וכמ״ש לעיל]. ולע״ד

וליכא למיחש דילמא חתי למיכל. וניחא קושית הרב קול חליהו הנ"ל על דברי הפר"ח מתרומה שנזרעה לא חיישינן לאכילה ומכהן גדול דמקריב חוץ לרגלו אף דמותרים מלד עלמן, דהתם בחינו מזומן לאכילה חיירי, ודוקא ביין לזיר הוא דהוקרך הפר"ח לטעמא דמותר מלד עלמו. מיהו הפר"ח על כרחך דלית ליה כדברי הירושלמי, דל"ב מאי מייתי רחיה לסברת הרב תרומת הלשן מהך דיומא, הא שאני התם דשבשר חי מיירי.

גם זה ניחא מה שהקשה המ"א סימן תרי"ב סק"ו לסברת הר"ן והרב המגיד דלמאי לא פריך הש"ס ביומא בפשיטות ממה שמקריב ביוה"כ ולא חיישינן שמא יאכל, לא כתבו הר"ן והרב המגיד לחוש אלא בדבר הרחוי לאכילה עתה ולא בשבר חי. [ועיין להרב מחנית השקל שמפרש כוונת המ"א שליין בסוף דבריו למשנה דמנחות, לתרץ קושית כדברי הרב הכותב נר"ו. אך לע"ד אחר המחילה רבה זה לא יתכן, דעיקר דברי הר"ן והרב המגיד הם בקניבת ירק לחסור לתקנן קודם מנחה מטעמא דאתי למיכל מיניה, והוא ניהו הדחת כבשים דשרי בירושלמי, דהיינו ירק חי שאינו רחוי לאכילה בעין, ולדידהו קשה מכהן גדול דמקריב ולא חיישינן אף שהוא בשר חי]. מיהו עיקר קושית המג"א לכאורה אין לה מוכן ב, דלית יתכן לגזור ביוה"כ אלא להקריב

קשה דהרי לא היו מקריבין קרבנות הנאכלים בערב יוה"כ, אלא למעט זמן אכילתם, דהאי טעמא אין אומרים מזמור לתודה בערב יוה"כ כמ"ש הלבוש בסימן תר"ד. וע"ש להמ"א. ואיך נמצא אלו שלמים ביוה"כ. ומ"ש הרב משק שלמה שם לייש דיש לחוש ביוה"כ שמא להיות בשבת שיצא לאכול בלחם הפנים אחר הקטרת הבזיכין. ע"ש, אף דלא היו מתחלקות אלא בערב כדאיתא בפי"ג דמנחות, מ"מ כשהיה נכנס להקטיר הבזיכין יש לחוש וכמ"ש הוא ז"ל.

ושו"ר במשנה דמנחות דף ל"ט דקתני שעיר של יוה"כ נאכל לערב והבבליים אוכלים אותו כשהוא חי מפני שדעתן יפה, ופירש"י בחל יוה"כ בערב שבת. ובמוס' שם דף ק' ד"ה שמונאין כתבו שהרגילו עלמן לאכול כן גם בכל השנים. ע"ש. ומזה מבואר להדיא שיש מהכהנים שהיו אוכלין אותו חי, וא"כ אין רחוק שם יזדמן כהן גדול מהם, ושפיר גזרו חכמים דילמא אתי למיכל מיניה אפילו חי, כיון דיש שהיו רגילין לאכול חי. וניחא קושית הרב חכם צבי והרב משק שלמה בפשיטות. ע"ה בוגיד סעדון הי"ו.

ב. כבר העירו בזה המפרשים על המג"א. ועיין להמש"ך ביומא דף י"ג ע"ב שהניח לקושית המג"א הלזו ותירץ בתירוץ רחוק כדברי הרב הכותב, ושוב כתב: ועוי"ל דלא גזרינן אלא אי מטריד בתניות דעביד למשתי ואכיל ולכך פריך מחוץ וכו'. והוא תימה, דהמג"א עיקר קושייתו על הר"ן והרב המגיד דאסרי משום דשמא יאכל גם דליכא תניות. ומ"ש עוד דמאי דתנן בסוף פי"ג דמנחות דלחם הפנים מתחלק לערב אלו מטעם גזירה דשמא יאכל אלא מטעם טירחא יתירא, גם בזה יש לתמוה דהמג"א בסוף דבריו הניח כן מהירושלמי דטעמא דלחם הפנים דילמא אתי למיכל מיניה. ושו"ר להרב גופיה בשלחנו של אברהם סימן מע"ג שכתב דאין רחיה מההיא דהירושלמי. ע"ש. הנ"ל.

דילמא אתי למיכל מיניה, דמ״כ בטלת כל עבודות יוה״כ, ולא פריך הש״ס אלא בחון דיבמו כהן אחר. ורמיתי להרב מחנית השקל שכתב בכוונתו דכיון דמי אפשר לגזור ביוה״כ שלא תתבטל העבודה, מ״כ גם כשהוא חון לא נגזור, דהרי מי אפשר לגזור משום איסור ביוה״כ, וכי נתוסף בו איסור מיניות מאי הוי. ומי משום דע״י מיניותו הוי טרוד ויש למוש שיאכל ויאכל, אכתי לא ידע השתא סברא דטירדא אלא מה״ז וכו׳. ולע״ד מי מהא לא מיירי, דשפיר י״ל דידע לסברא דטירדא למאי דס״ד דהוי חון, אבל מאי דפריך אה״נ הוא משום דבעי למימר דלא חל עליו מיניות וליכא טירדא כלל, ומשני דאפ״ה יש לו טירדא.

ומ״ש עוד המ״א דבודאי לא חיישינן שיאכל ביוה״כ, וקושית הש״ס היא דמתוך שירחה שמקריב חון ביוה״כ יסבור שמותר לו לאכול חון. ולפ״ז צ״ל דהכי קאמר הש״ס, ומי גזר ר״י בשאר הימים, והרי מדהתיר להקריב חון ביוה״כ על כרחך דלא גזר, דאל״ך הו״ל למיתם שמא יבא לאכול בשאר הימים. והיינו דקאמר ולא גזר ר״י, ור״ל בשאר הימים ולא ביוה״כ. מיהו לא ידעתי אין יפרש שנויא דגמ׳ התם דכ״ע לא אכלי מיהו נמי לא אכיל, דהא אין הגזירה שיאכל ביוה״כ, אלא בשאר הימים. ומי משום שירחה שמסור להקריב בשאר הימים, העיקר חסר. [וכן תמה הרב נהר שלום]. ורמיתי להרב מחנית השקל שמפרש דחיישינן דכשירחה שמקריב חון יסבור שמותר להקריב חון, ור״י ס״ל דחיוו מקריב חון. ומלשון המ״א נראה דהגזירה היא שיבא לאכול בשאר ימים. וצ״ע. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת ולעי״ן מ״ז **אהרן הכהן** בר **עתיתקה** שנלב״ע ביום **כ״ב תמוז התרצ״ט** ומשמו **מעתוקה** בת **שוירה כהן** שנלב״ע ביום **כ״ז ניסן התש״ה** תנצבה״מ.

ע״ג

מערבי כהן

מי שלא נזדמן לו שופר או לולב עד בין השמשות, אם חייב לתקוע וליטול. ואם יש חילוק בין יום ראשון לשני, וכן לענין הברכה

עיין למרן בב״י סימן תרס״ה שכתב בשם הר״ן בפרק לולב וערבה דאפילו לא נטל כל היום אינו נוטל בין השמשות, כיון דלולב בזמן הזה דרבנן חוץ מיום ראשון,

וביום רשאי צריך ליטול מספק. ולענין ברכה לכאורה נראה לצרף לצרף, וכמ"ש בסימן ס"ז דספק קרע ק"ס לחזור וקורע ומברך, וכתב הב"י שם בשם ס"ר יוה שכל דבר שהוא ספק של תורה מברכין עליו, ולפי כהסוברים לכיון דברכות דרבנן ספיקא דרבנן לקולא. ע"ש. וה"נ ביום רשאי להוי ספק לתורייתא חייב לברך. ועיין להלבוש שם בסימן ס"ז שכתב ג"כ שכל דבר שהוא לתורייתא חייב לברך עליו ואין כאן משום ספק לא תשא, דאפי ספק עשה דק"ס ודאי ספק לפי תשא. ע"ש (ומזה נראה דפשיט"ל דספק עשה דאי לספק לא תעשה. ועיין להרב מלות כהונה בסימן ל"ה שנסתפק בזה). [וע"ש בזה להלק"ט ח"ב סימן ר"ב ולהרב מועדי ה' דף נ"ב ולהרב ויצב משה מסרוסי סימן י"ח וסימן פ"ז בזה באורך ולמוהרמ"ז בספר פני משה סימן כ"ב].

מיהו עיין להמ"א בסימן ס"ז שכתב בשם הרשב"א והכ"מ לשע"ג דברכות דרבנן י"ל דכך היתה התקנה שכל זמן שקורין חייבין לקרותה כעיקר התקנה בברכותיה. ע"ש. ולפ"ד משמע דלוקין בק"ס חוזר ומברך, שכך היתה עיקר התקנה, אבל בשאר מלות אף לחזור לעשותן מספק לתורייתא אינו חוזר ומברך, כיון דברכות דרבנן. ולפ"ז י"ל דמ"ש המ"א בסימן תרנ"ב על דברי הר"ן הנ"ל שהביא הב"י: ומ"מ נ"ל דיטלנו בלא ברכה, דאפי גם ביום רשאי יכול להביא ספק קרע ק"ס או נטל לולב צריך לחזור לברך, כיון דברכות דרבנן. ומו"ר שכ"כ להדיא המ"א גופיה בסימן תקפ"ה [בשם הריב"ם] דבספק שמע שופר או נטל לולב ביום רשאי בלא ברכה, וביום שני צ"ל לתקוע. הרי להדיא דגם ביום רשאי אינו מברך, ועוד דביום שני צ"ל ליטול כלל. וכן ראיתי להרב מחנית השקל והפמ"ג בשאל מברהם שביארו כן בכוונת המ"א. וכ"כ ג"כ הרב ערך השלחן. ע"ש. ועיין להרב לבושי שרד בסימן תרנ"ב שכתב על דברי המג"א דמשמע לכאורה דביום רשאי מברך. ועיין סימן ס"ז. מיהו בר"ן אין הוכחה שיברך, ולכן לא יברך. אך בשאר הימים משמע בר"ן דצ"ל גם ליטול, וע"ז חולק המ"א דיטלנו בלא ברכה גם בשאר הימים, כיון דליכא טירחא. ע"ש. ומדבריו מבואר שמפרש בכוונת המ"א דיטלנו בלא ברכה אין ביום רשאי בשאר הימים. ולא זכר ס"ל לדבריו דסימן תקפ"ה שכתב להדיא דביום שני צ"ל לתקוע כלל. ועיין להצ"ל הביאו דבריו הרב מחנית השקל והרב ערך השלחן שנראה שהבין בכוונת המ"א דקאי אי"ט שני, אבל ביו"ט רשאי צריך לברך. ע"ע. [וכבר דמה דבריו הרב ערך השלחן שם שפותר עצמו ממ"ש בסימן תקפ"ה. ע"ש].

גם עיין להפר"ח בסימן ס"ז שתמה על דברי הרשב"א והמ"מ והריב"ם עוד, ומסיק להעיקר כחילוק הכנה"ג דהיכא דכבר נתחייב במלוה ופשק מס עשה כמו פשק קרע ק"ס או נטל לולב צריך לחזור

ולברך, והיכא דהספק אם הוא בר חיובא כלל כמו בגולד מהול ובסוכה ביום שמיני ספק שביעי דיתובי יתבינן ברובי לא מברכינן. ע״ש. וכ״כ הדריסאה שם לחלק כן גם לדעת ה״ר יונה שהביא הב״י הנ״ל. ולפ״ז בגולד ובשופר יש לחלק דבספק נטל או תקע חוזר ומברך, כיון שהוא בר חיובא. והמ״מ על כרחך לדעתיה שכתב בשם הרשב״א בסימן ס״ז מזיל. אבל בזין השמשות שהוא ספק לילה ואין עליו חיוב כלל משיב כספק שמיני בסוכה לעיני מברך. מיהו מה שכתב הפר״ח בשם תשובת הרמב״ם שהביא רמיה לחילוק זה מהך דסוכה בשמיני דיתובי יתבינן ולא מברכינן, לע״ד יש לדחות להתם טעמא דלא ליהוי תרתי דסתרי [וכמ״ש הרא״ם, הביא דבריו הב״י בסימן תרס״ח], דבתפלה וקידוש חומר שמיני עצרת ויברך לישב בסוכה. [ועוד י״ל דלא ליתי לזלזולי ביו״ט, וכמ״ש בשבת דף כ״ג למטעם זה תקנו לברך ביו״ט אף שהוא ספק מדבריהם דלא ליתי לזלזולי ביה, וכ״ש בזה שלא לברך. ועיין להכ״מ בפ״ו מהלכות סוכה הי״ג. ע״ש].

וראיתי להרב ערך השלחן בסימן ס״ז שכתב דלפי דברי הפר״ח והדריסאה ל״ל דמ״ש הטור בסימן תרפ״ח דכרך שהוא ספק אם הוקף קורין בי״ד ובט״ו בלא ברכה, משום דיש לחלק בין ספק דאורייתא למקרא מגילה דרבנן, דלא״ך אמאי אין מברכין בשני ימים כבק״ס. ע״ש. והוא תימא, דכרך שהוא ספק לא דמי ללא לגולד מהול ובכל יום ויום י״ל דאינו בר חיובא כלל, ואינו דומה לק״ס. והיותר תימה דהרב עצמו בסימן תרפ״ח כתב לחף לדעת המחרוצים דאי אינא ודאי חייב מברך, הכא בכל יום ספק אם חייב בו והוי כשאר ספיקות דלא יברך. הרי להדיא דחשיב לה דלא חל עליו חיוב כלל. ועע״ג.

ומעתה הנה מבואר לדעת המג״א ודעמיה אף ביום ראשון לא יברך. ואפילו לחילוק הפר״ח ודעמיה בגדון דידן שהוא בין השמשות וספק אי בר חיובא לא יברך. וכן נראה דעת הרב ערך השלחן שם. ואף לדעת המ״ר יש לברך, כבר דחו דבריו המחרוצים. ועוד דהא קי״ל סב״ל[ג]. מיהו רמיתי להברכ״י

ג. ולפ״ז גם בספק נטל לולב לא יברך, אף לדעת הפר״ח והכנה״ג והדריסאה דיש לברך, הרי לדעת הרשב״א והריב״ש והמג״א דדוקא בק״ס היכא כך התקנה ולא בשאר מצות וסב״ל. ואף למה שכתבו המחרוצים להיכא דהמחלוקת בגוף המצוה הברכה נגררת אחריה ולא אמרינן סב״ל, הכא נראה דהמחלוקת בברכה היא. מיהו עיין להרב חיי אדם בכלל ה׳ אות כ״ד שהכריע כדעת הפר״ח, דמלתא דמסתבר. ע״ש.

ומזה תמיהני על מ״ש הרב מצות כהונה בסימן ל״ה לתמוה על דברי הריטב״א בשבת דף כ״ג דלמד ממ״ש הרי״ף בגולד מהול דאינו מברך דהוא הדין בספק נטל לולב אפילו ביום ראשון דאינו מברך,

בסימן ת"ר שכתב בשם הרב מכתם לדוד סימן י"ז דקהל שהגיע להם שופר בין השמשות של יום רשאון תוקעין ומברכין, ויום שני תוקעין בלא ברכה. ע"ש. וכעת אין ספר המכת"ל בידי.

ובשאר ימים הנה נתבאר לעת הר"ן דל"ך ליטול. וכ"כ המ"א בסימן תקפ"ה בשם הריב"ש. ומ"ש בסימן תרנ"ג על כרחך דלא קאי אלא אויום רשאון כמבואר לעיל, דלא כהבנת הא"ר והרב לבושי שרד. ולכאורה נראה דהכי נקטינן. מיהו עיין להרב שולחנו של אברהם בסימן תרס"ה שכתב דלא כתב הר"ן דלא יטול אלא משום דקאי ביום שביעי דליכא איסור טלטול ביום שמיני, אבל בשאר ימים אם לא נטל ביום יטול גם בין השמשות. ע"ש. ולפ"ז אפ"ל בדומק דברי המ"א אף אם יהיה כוונתו בסימן תרנ"ג דיטלנו בלא ברכה גם בשאר ימים כהבנת הרב לבושי שרד והא"ר, ולא סתיר למ"ש בסימן תקפ"ה דביום שני לא יתקע, דדוקא בתקיעת שופר ביום שני לית חשש תקיעה שאינה לריכה, דשמע כבר יצא, וכתב בהג"ה סימן תקנ"ו דלאחר שיצאו י"א שוב אין לתקוע בחנם. ע"ש, הוא דכתב דלא יתקע, אבל בלולב שאין בו איסור טלטול אף לאחר שיצא בו וכ"ש בחול המועד אה"נ דלריך ליטול. [מיהו אין זה פשט דבריו. וגם לשון מ"ז אינו מדוקדק, דהול"ל אסור לתקוע. וגם מדברי הריב"ש מבואר דטעמו שהוא ספיקא דרבנן].

ע"ד

הרב פרץ בן צבייר מימון. עי"ת באגה יע"א

ישראל. אמרו חכמים ז"ל [גיטין דף נ"ו סע"ב] כל המיצר לישראל נעשה רשע. והטעם הוא כדי שתהיה מפלתו ניכרת ועושה רושם וגם יהיה לעגרו גדול, לפיכך דומה עונש איש הדיוט לעונש שר וגדול, וכאותו מעשה שהזכירו המפרשים שמלך אחד עבר דרך עיר אחת וכל אנשי העיר עשו לו כבוד, וצעובדו בתוך השוק הכל בטלו מלאכתם וילכו עמו וילוויהו עד מקומו, ורק איש אחד נזדה וחדל איש ממלאכתו לתקן מנעליו ישנים לא הלך, וגם הוסיף לבזות המלך ואמר: מה לי לבטל מלאכתי בשביל איש עור [כי המלך היה עור מעין אחת], וישמע המלך ויקנוף מאד, אך לא רצה לעונשו מיד, כי אמר שאין כבודו של מלך להתקנא באיש נזדה ולעונשו, ואחת עשה ששלח לו ויכבדהו ויאמר לו כי גר לי עליך ממלאכתך הבזויה

דאפי' שנא מספק קרע ק"ש. ע"ש. והוא תימה לא זכר לדברי הרשב"א והמג"א דדוקא בק"ש שכך היתה התקנה, ומה רמוז לומר שכן ס"ל להריטב"א ז"ל. ועי"ג. הנ"ל.

והנני לתת לך משרה בין עבדי, וימנהו למשרת בית, ומ״כ העלהו למדרגה להיות שוטר, ומ״כ למושל על שעשוע לשר וגדול, ומשר שהגיע למדרגה זו גזר לתלותו, והכריז בכל מדינותיו שיזהו לראות בעונש השר הגדול שלו על שביזה המלך. וימשה השר ויתחנן לפני מלכו לאמר מה עשיתי. ויעידהו: הלא תזכור אותו היום שעברתי בשוק וכל העם נאו לקראתי ואתה אמרת מה לי לבטל בשביל העור הזה, ולא רציתי לענות אותך מז להגדיל לערך ועונשך, וגם שיהיה העונש מפורסם בעיני הכל וישמעו וירהו. ומטעם זה נתגדל המן להגיע להיות משנה למלך, כדי שיגדל עונשו כפליס. ובזה יובן כוונת הכתוב [במדבר כ״ד כ׳] ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד, שמודיענו הכתוב כי מה שאנו רואים שהעמלקים והגוררים לישראל נעשים ראשים לגויס ומולכים בכפה, וזהו ראשית גוים עמלק, משום ואחריתו עדי אובד, שיקבלו עונשם ואבדונם בהיותם בשעלה רמה וכנו׳. ע״כ עפמ״ש להטעם שנענש עמלק יותר מכל האומות שמירעו לישראל, שכתוב בו [שמות י״ז י״ד] כי מחה אמחה את זכר עמלק וכו׳, לפי שקרר הקדירה. ואף שהוא נכוה, מ״מ נתקררה מעט לעיני הכל, שכשיגיעו ישראל ממצריס היתה ליתתן מוטלת על כל העמיס בכתוב [שמות ט״ו י״ד] שמעו עמיס ירגזון וכו׳, וכשעשה הוא מלחמה אף שאבד, מ״מ קרר הקדירה ותסרה ליתתן מעל האומות. וזהו שכתוב בו [דברים כ״ה י״ח] אשר קרך בדרך, לשון קרירות וכנז׳. וזהו שאמר רשעית גויס עמלק, שהוא הגלחס הרשעון בישראל וקרר ליתתן מעל האומות, ולכן ואחריתו עדי אובד, למחות את שמו מכל וכל יותר מכל האומות וכנז׳. ויס״ל שיהיו דברי אלה לעילוי נשמות כללות ישראל ובכללס נשמת מר אבי המנוח ה״ר **צבי מימון** בר **צבירה** ואמותי **מחבובה** בת **מסעודה** וה״ר **אפרים הדמרי** בר **גזאלה** ואמו **מחבובה** בת **רביקה** נ״ע ותנצבה״ת.

ע״ה

יצחק חורי

ערבה שנתלשה ביו״ט אי מצי לצאת בה

לכאורה יש להוכיח ממ״ש מרן בסימן תרנ״ה עכו״ס שהביא לולב ממוץ למחוס מותר ליטלו, ואפילו מי שהובא בשבילו. ע״ש. ומלשון נקט רבותא בחלש עכו״ס לולב ביו״ט שהיא מלאכה לחורייתא, משמע דדוקא בכה״ג שאין בו איסור טלטול, דאז לאחריני, וגם אין איסורו רק מדרבנן למ״ש הפר״ח בסימן תקפ״ו לחפילו למ״ד איסור תחומין דחורייתא ביו״ט לא אסיר אלא מדרבנן.

ע"ם, הוא דמותר, אבל בחלם עכו"ס ביו"ט לחסורה בטלטול משום מוקצה וגם היא מלאכה לחוריתא אסור לגמרי בה. וכן רמיתי למהרשד"ם בחא"ח סימן כ"ג שדייק כן מדברי הרשב"א שהביא דברי הטור שממנו מקור דין זה. ע"ש. מיהו אפ"ל דנקט הש"ע בכה"ג לאשמעינן דמותר גם ביו"ט שני, כיון דאין בו מוקצה, דשרי לאחריני, אבל בחלבה אף דשריא ביו"ט לאשון, מ"מ אסורה ביו"ט שני, דאין בו חיוב נטילת יולב רק מדרבנן, ולא אתי חיוב דרבנן ודחי איסור דרבנן וכמ"ש רש"ל והביא דבריו המג"א שם דאסור לומר לעכו"ס להביא לו יולב מחוץ לתחום ביו"ט שני, לאמירה לעכו"ס שבות ולא אתי חיוב דרבנן שבות דרבנן. ע"ש. וה"נ בחלבה לאית בה שבות למוקצה. ולהכי נקט הש"ע בהביא מעלמו דשרי גם ביו"ט שני. ואולי מטעם זה נקט הרשב"א והובאו דבריו להמג"א שם ערבה שחלבה ביו"ט שני לאסור לטלטלה וכו', דזוקא ביו"ט שני וכנז'. ולא כהמג"א שכתב על דבריו: ונ"ל דהוא הדין ביו"ט לאשון.

איברא דהרואה בתשובת הרשב"א בסימן רל"ז יראה שכתב להביא לאין הפרש בין יו"ט לאשון לשני. ומ"ר להרב שער המלך בפ"ב מהלכות יו"ט הי"א שכתב דמ"ש הרשב"א לאין הפרש וכו' לא קאי אדין ערבה, אלא על פירות שיש במינן במחובר, ונסתייע מדברי המג"א שהבין כן ממ"ש ונ"ל דה"ה ביו"ט לאשון וכו'. ולפי דבריו ניחא מה שהקשה הפר"ח בסימן תקפ"ו על מ"ש הש"ע דבעשה הגוי שופר ביו"ט מותר לתקוע בו, דזה אלא כדברי הרשב"א שאסר בערבה שחלבה ביו"ט. ולדברי השער"ה אתי שפיר, אלא אסר הרשב"א אלא ביו"ט שני, והש"ע ביו"ט לאשון מיירי.

ועי"ש בדברי רש"ל הנ"ל אפ"ל מה שהקשה הרב מאמר מרדכי בסימן תרנ"ה לאמאי לא התיר מרן אלא בהביא עכו"ס, והרי בסימן תקפ"ו סכ"א כתב דשבות דשבות מותר גם לומר לעכו"ס בשקום מלוה. ולדברי רש"ל אתי שפיר, דזוקא ביום לאשון התיר גם לומר לו, והכא אקי גם ביו"ט שני, ולכך לא נקט אלא בהביא בעלמו. גם ניחא מה שיש להקשות כה"ג על מ"ש הרשב"א והביא דבריו הטור שם אלא מיבעיין שמא יאמר לגוי להביא לו מחוץ לתחום אלא שכיח וכו', דהרי גם לומר לו התיר הטור ומרן בסימן תקפ"ו. ומ"ר להרב בית דוד סימן ל"ט. ולהאמור אתי שפיר, דזוקא ביו"ט לאשון הוא דהתיר בסימן תקפ"ו, והרשב"א דקאמר אלא מיבעיין שמא יאמר וכו', היינו אלא מיבעיין שמא יאמר לו ביו"ט שני שאסור. [מיהו עדיין קשה על מ"ש בסימן תקפ"ו סכ"ג עכו"ס שהביא וכו', דהא גם לומר לו שרי כמ"ש בסכ"א. ולומר דבסעיף כ"א ביו"ט לאשון ובסכ"ג ביו"ט שני, דוחק הוא. וכן הקשה הרב מאמר מרדכי גופיה בסימן תקפ"ו. וע"ע לו בסימן תרנ"ה שחלק על דברי רש"ל. ע"ש]. ועיין להרב שלחנו של אברהם

בסימן תקפ״ו שהביא בשם הג״מ בפרק משילין דמותר לומר לעכו״ס לגנן בבית המופה וכו׳, דמשמע מדבריו דגם בשביל מלוה דרבנן שרי שבות דשבות דלמ כמהרש״ל. ולדבריו קשה על מ״ש הב״י בסימן תקפ״ו בשמו בדברי הרשב״א הנ״ל בהביא עכו״ס שופר דלמ חייבין שמע יאמר לו להביא וכו׳, דהרי גם לומר לו שרי לכתחילה גם בשביל מלוה דרבנן. והתימה על השם״ע שהשיג מדברי הג״מ על דברי רש״ל ולמ תמה עליו שסותר את עצמו כנז׳.

וראיתי להרב מטה יהודה סימן תקפ״ו שתירץ לקושית המאמ״ר דלמ שרי לומר לעכו״ס להביא לו רק בחין לו שופר אחר, והכא דשרי בהביא מעצמו גם בים לו אחר. ע״ש. ולפי דבריו י״ל דברי הג״מ הנ״ל דקאמר דלמ חייבין שמע יאמר לעכו״ס להביא דמירי בים לו אחר דשרי כשהביא מעצמו ולמ חייבין שמע יאמר לו דלמ מסור. גם נדחה מה שדייקנו לעיל מדלמ נקט הש״ע תלמ עכו״ס שהוא רבותא דאפי׳ למאי דמשמעין דבהביא עכו״ס שרי אפילו בים לו אחר, וזה לא שרי בתלמ, דמוקמה הוא.

וראיתי למהרשד״ם הנ״ל שהוכיח להתיר טלטול מוקצה במקום מצוה ממ״ש הר״ן בפרק כסוי הדם דהסומט לחולה בשבת חינו מכסה, שרצו חכמים לעשות היכר שיוס זה מסור בשחיטה. ע״ש. דמשמע דאי לאו טעם זה היה מכסה ויעבור על איסור טלטול לקייס מצוה דאורייתא. ולאיתי להשער״ה שם שתמה עליו דהתם בים לו דקר נעוץ, דעפר מוכן הוא, ומ״ש הר״ן דלמ מיתסר אלא מדרבנן, היינו איסור חופר גומא שאינו צריך אלא לעפרה וכו׳. ע״ש. וממ״ש הר״ן לעיל מזה: ומיהו בדליכא בטלטול העפר אלא איסור דרבנן וכו׳, משמע דס״ל כר״ת דדקר נעוץ לאו מוכן הוא.

ועיין להרב עץ החיים דף קמ״ו שהשיג על דברי מהרשד״ם שהתיר, דמאי שנא מחופר דאין עולין בחילן וכו׳. והרוחה בחשובת מהרשד״ם ירחה שנרגש מזה וחילק דשאני התם דמעשה גדול ועושה היערמל בידים וכו׳. גם מה שהקשה לאאי בינוקא דאשפוך חמימיה לא התירו להביא ע״י יערמל, אף״ל דהיכא דאפשר ע״י עכו״ס למעט באיסור ודאי עדיף טפי, לא כן נדון מהרשד״ם דדוקא היכא דמתבטל ממנות לולב הוא דהתיר. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת מוז״ק

ר׳ **ציון חורי** זצ״ל.

ע״ו

כמייס כהן

עוד על ענין הנזכר

המג״א בסימן תרנ״ה הביא בשם תשובת הרשב״ץ סימן רל״ז ערבה שנתלשה ביו״ט שני אסור לטלטלה, וכתב עליו: וע״ל לתפילו ביו״ט לשון אסור לטלטלה וכו׳. ולאחר המחילה רבה לא זכר ז׳׳ר שכן מסיים בתשובת הרשב״ץ גופיה לאין הפרש בין יו״ט לשבת. ולומר דהמג״א לא רצה גוף תשובת הרשב״ץ רק מה שהביא בשמו בד״מ, וכמו שציין בסוף דבריו להד״מ, לא יתכן, דהרי הזכיר מ״ש הרשב״ץ להעמידו בבריתם גם במקום ברית שלא נזכר רק בתשובת הרשב״ץ ולא בד״מ. ושו״ר להרב שער המלך בפ״ב מהלכות יו״ט הי״ח שכתב דמ״ש הרשב״ץ ואין הפרש וכו׳ לא קאי לגבי ערבה, אלא לפירות שיש במינן במחובר שהזכיר מקודם שאסורין ברשות ובשני, ונסתייע לפירושו מדברי המג״א הנ״ל. והרואה יראה שפירושו דחוק ולשון הרשב״ץ אינו סובל זה, שכתב: ערבה זו אסורה כפירות וכו׳ ותפילו לטלטלה אסור ואין הפרש בין יו״ט לשבת וכו׳, ומי קאי לפירות אין הפסיק במ״ש ותפילו לטלטלה וכו׳.

וראיתי להגאון השד״ח בכללים כלל קמ״ו אות ד׳ ד״ה ובעיקר שדקדק על דברי הרשב״ץ לפי פשוטן דלא הול״ל אלא ואין הפרש בין יו״ט שני לשבת ומה לשבת לומר דאף ביו״ט לשבת דמלתו לתוספת אסור. ע״ש. ועל כל הדוחק י״ל דה״ק הרשב״ץ דאין הפרש וכו׳, שאין יו״ט לשבת משונה מיו״ט שני, דכמו שהשני פשוט לאיסור גם לשבת אסור.

והנה הרב בית דוד סימן נ״ט הביא דברי מרן הב״י בסימן תקפ״ו וסימן תרנ״ה שכתב בשם הרשב״ץ והג״א דעכו״ס שהביא שופר או לולב מחוץ לתחום מותר לנענע בו, דמלות לאו ליהנות ניתנו, ודקדק עליו לתפוק ליה דלפילו לומר לגוי להביאו שרי, דהוי שבות דשבות. ע״ש. וק״ל למה קומיימו על דברי הרשב״ץ והג״א, הרי סיימו בסוף דבריהם והביאם הב״י לאין לגזור שמא יאמר לגוי וכו׳, דלא שכיח שיעשה אדם מלוה הבאה בעבירה. ע״ש, דמשמע להדיא דס״ל לאסור לומר לגוי להביא לו, ועל כרחך לומר דס״ל כדעת התוס׳ שהביא הטור שחולקים על הר״י וס״ל דגם שבות דשבות אסור. ומי קומיימו על הב״ע דפסק כדברי הר״י להתיר שבות דשבות, הרי לא ביאר הטעם ומיכ״ל דשרי מטעם שבות דשבות. מיהו על הטור שהביא לשון הרשב״ץ בסימן תרנ״ה קשה, מה לא נימא דס״ל כהתוס׳. ומולי י״ל שהביא כל לשון הרשב״ץ אף לדלידיה ס״ן לזה. גם עיין

להלכות בסימן תקפ״ו שכתב דהתם מיירי בתמומין די״ב מיל למסירי מן התורה. ע״ש. ולפ״ז ניחא גם קושית הרב בית דוד. ועיין להרב מטה יהודה סימן תקפ״ו שתירץ בקושית הלבוש דבהדיא עכו״ס שופר שרי לתקוע בו גם בית לו לחבר. וע״פ דבריו יש לדחות מ״ש הרשב״ם סימן קמ״ח לדייק ממ״ש הר״ם לולב הבא מחוץ לתחום מותר לטלטלו וכו׳, דמשמע הא נתלש ע״י עכו״ס לית לינא ולית ליינא לשבור. ולפי דברי הרב מטה יהודה ניחא רלשיה, דבהדיא מחוץ לתחום גם בית לו לחבר שרי לטלטל, אבל בנתלש אסי יש לו לחבר לשבור.

וראיתי בשבות מהרשד״ם חלק״ח סימן כ״ב שדייק להחיר בנתלשה הערבה ביו״ט ממ״ש הרמב״ם בפ״ח מהלכות שופר: שופר של ר״ה אין מחללין עליו את היו״ט אפילו בדבר שהוא משום שבות, כילד, היה ברשם המילן וכו׳, ומדהולרך לבאר כילד וכו׳ משמע דדוקא בכה״ג דנעשה מעשה גדול בידים וכו׳. ע״ש. ולע״ד יש לדחות דדרכו של הרמב״ם להעתיק לשון המשנה כנודע, ולכך נקט כל מה שנזכר במשנה, ומתני׳ לא קתני אלא שופר של ר״ה אין מעבירין עליו וכו׳. ושו״ר להרב עץ החיים דף קמ״ח ע״ח.

ע״ז

אליהו מאהצאר

מצוה מן המובחר באתרוג

מי שקנה אתרוג מהודר בדמים יקרים ובא אחר ופסלו לו, אי מצי פטר נפשיה באתרוג כשר אף שאינו מהודר כראשון, או מצי אמר ליה אנא בעינא למיעבד מצוה מן המובחר.

הנה הרב מגות כהונה בסימן כ״ז הביא בשם מהר״ם מינץ סימן קי״ג שהביא ראיה מהך דקתני דף ע״ח באמר עלי עולה והפרים שור ובא אחר וגנבו דמצי גבי מיפטר נפשיה בשה ולא מצי אמר אנא בעינא למיעבד מצוה מן המובחר. וע״ע להמש״ל בפט״ז מהלכות מעשה הקרבנות הי״ז. ע״ש. ולכאורה למ״ש רש״י שם בקתני לחליבא דר״ש קאי ובקדשים שחייב באחריותן, משמע לענין כפל מפרש לה, ומדלא מפרש לרבנן להלכתא כוותייהו בעי לה ולענין קרן, על כרחך דפשיט״ל דמיחייב מה שהזיק, ומ״כ בגדון זה הוי ליפכא ומיחייב מה שהזיק. וכ״כ הרמב״ד הובאו דבריו בשיטה מקובצת שם לענין קרן פשיטא דחייב לשלם מה שהזיק להקדש. ועיין להרב שער המלך בהלכות חובל ומזיק [פ״ז ה״ד] שדחה גם הוא כן לדוקא לענין כפל דקנסא הוא פשיט״ל להש״ס דמצי פטר נפשיה בבבא, וטעמא רבה אינא דמה דמיחייב כפל

לר"ם וחסיד כממון הבעלים משום דחייב בתחריומו, ולכך כיון דמני פטר נפשיה בכבש לא חשיב ממון הבעלים רק על מה שמחוייב מן הדין בתחריומו, אבל הקרן שכבר הופרש מחוייב לשלם מה שהזיק. ע"ש. ומ"מ נלע"ד דאין להוכיח בנדון דידן דחייב לשלם דמי אתרוג מן המובחר, דדוקא התם בקרן חייב לשלם מה שהזיק שלא יהיה חוטא נשכר, אבל הכא אם פשלו לו רק בשוגג אפשר דמיפטר גם בתחרוג שאינו מן המובחר.

שו"ר דמלשון רש"י שם בד"ה בכבש וכו' שכתב ולא תפסדתיך תו מידי, וכן ממ"ש בדבור שתחריו ותפסידא דהקדש מיפטר וכו', משמע לטעין קרן מפרש לה, דלא יתכן הפסד על הכפל לעדיין לא מטא לידיה ואינו אלא מניעת הריוח. ואף דמ"ש ולא תפסדתיך וכו' יתכן לפרש דמה שמחוייב כפל הוא משום שגנב, ומ"ש תומר הגנב שאני בשעה שגנבתי לא תפסדתיך אלא כבש והרי משלימנא לך כבש, מ"מ ממ"ש ומשום פסידא דהקדש וכו' משמע לטעין קרן קאי. ולפ"ז קשה ממ"ש רש"י לשליטא דר"ם בעי. ושו"ר להרב נחפה בכסף בחלק ח"מ סימן יו"ד שהעיר על דברי רש"י הללו דסתרי הדדי. ע"ש. ולכן נראה פשוט לטעין קרן מפרש לה, ומ"מ דוקא לר"ם, דלרבנן דמשני ליה מביא הקדש ס"כ תובעו הגזבר ומחוייב להחזיר להקדש מה שהזיק, אבל לר"ם אין להקדש דין ודברים עם הגנב, כיון דהבעלים מיחיים בתחריות, וכשהבעלים מיחיים תובעים הגנב טוען עולה קא מיחייבת ועולה כבש משלימנא לך, וכמ"ש הרב שלטי הגבורים בפ"ק דבתרא, והביא דבריו הרב נחפה בכסף הנ"ל שם. אלא לפ"ז מ"ש רש"י ואפסידא להקדש מיפטר דמביא המים וכו' אינו מובן, דמיעוט זה לכפל קאי. ואי על הקרן הול"ל דמיפטר משום דהבעלים מייחיס בתחריומו. ואפשר דכוונת רש"י כך, דלא תימא דגם ההקדש יכול לתבוע הגנב, דברשות הקדש היא, ולזה ההקדש גובה מן הגנב או מן הבעלים, לזה אמר דאפסידא דהקדש לא מיחייב, שאין יכול לתובעו הגזבר, דהרי דריש ר"ם דמיחייב בכפל, דקרינן ביה וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש, ומדחייב בתחריומו על כרחך מבית האיש משיב, ומ"כ אינה דאין להקדש תביעה על הגנב. ועיין להרב מגן דוד למהר"ד גיג בח"מ סימן ו'. [ולע"ד לזה כוין גם הרב נחפה בכסף שם במ"ש לפרש דברי רש"י בדוחק. ע"ש]. ועיין להרב מעשה רוקח בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות שדחה רחיית מהר"ם מינץ דשאני גבי הקדש דוגונב מבית האיש כתיב ולא מבית הקדש והקדש גמור הוא ואם נהנה מעל, אבל בתחרוג אם רצה לאוכלו קודם קיום המצוה הרשות בידו וכו'. ואינו מובן, דמיעוטא דמבית האיש בכפל קאי. [ואם כוונתו לומר דבעיית רבא לעטין כפל וכמ"ש הרב שער המלך, כל זה הו"ל לבאר. גם קיום דבריו אינם מובנים].

עוד כתב המח"ל שם: ועיין בשלטי

הגדורים ודבריו תמוהים ול״ע. והרב נחפה בכסף שם פירש כוונתו דמדברי רש״י מבואר דלר״ם דוקא חייב ולרבנן פטור לגמרי, ואין כאן הרב שלטי הגדורים דלרבנן חייב גם בשוב וכו׳. ודבריו קשים לע״ד, דעל כרחך דהמש״ל לא הבין דדברי רש״י דקאי אכפל, דא״כ אין ראיה לגדונו וכמ״ש לעיל. וגם הרב שלטי הגדורים נראה דמשמ״ל דקאי אקרן. ועיין להרב מגן דוד הנ״ל שם. ובעיקר דברי המש״ל ולע״ד שהשגתו על הרב שלטי הגדורים כמו שדחה ראיית מהר״ם מינץ דהכא מיבא דרך דממונא, דמטעם זה יש לדחות גם מה שלמד הרב שלטי הגדורים מהך דרבא לגדונו שים בו בפשיטות דרך דממונא יותר. ושו״ר להרב המשיב שם בסימן י״ח שהעיר בזה. ע״ש.

והנה הרמב״ם בפט״ו מהלכות מעשה הקרבנות ה״ט כתב: המומר על עולה והפריש שור ונגנב פוטר עצמו בשה. ע״ש. ולכאורה משמע דנוטים דבריו לפירוש הראב״ד דבעית הש״ס על הכפל, דאי על הקרן ודוקא לר״ם אבל לרבנן מיחייב מה שהזיק, ע״כ אין כתב דפוטר עצמו בשה, הרי פסק רבינו כדעת רבנן. ויהו גם מי מפרש לה לענין כפל אכתי קשה לרבנן פטור לגמרי, דמבית המיש ולא מבית הקדש. ואולי י״ל דגם הרמב״ם מפרש לה לענין קרן ומיבעיא ליה בין לר״ם ובין לרבנן, דגם לרבנן אפשר דלא מיחייב מה שהזיק, דאי טעין הגנב להקדש דכיון דהבעלים חייבים באחריותם אני לא אפסדתיך, דאפשר דהבעלים משלמים לך שור. ורש״י ס״ל דלא אני אמר כן, דשמא הבעלים לא יביאו רק כבש, ומתחילה היה שור והפסיד ההקדש. וכן ראיתי להרב שלטי הגדורים הנ״ל שם שכתב: אבל אם המיוד הוא לגבי הקדש הרי לא הפסיד מידי להקדש, כיון דהבעלים חייבים באחריותו, אם לא נאמר שמפסיד להקדש, שאם לא גנב ההקדש מתהנה בשור, והשתא שמא לא יביא רק שה. ע״ש. מיהו דברי הרב שלטי הגדורים אינם מובנים בש״ס דאם החיוב לגבי הקדש וכו׳, דאם כוונתו לגבי הקדש פטור לגמרי, דהבעלים חייבים באחריות, סוף סוף חייב הוא לשלם לבעלים, ומה הועיל בזה. ואם לומר שהבעלים ישלמו להקדש שור והוא ישלם להם רק שה, זה לא יעלה על הדעת, דאם לא ישלם לבעלים רק שה אין ישלמו הם שור להרויח לגנב ויפטר בטענתו. ועוד דכיון דיכול לטעון ההקדש שמא הבעלים לא יביאו שור כדמסיים, אין מתפטר הגנב לגבי הקדש. [ואולי לזה כוין המש״ל בש״ס ודבריו תמוהים].

ואולם ראיתי להכנה״ג בחש״ח בביאורו להרמב״ם פט״ו מהלכות מעשה הקרבנות שם שכתב דהרמב״ם מנודר קאי דפוטר עצמו בשה, והועיל דין זה מכ״ם מגנב, או דמפרש דברי רבא דבר מובדל בפני עצמו. ע״ש. והנה לפי תירוץ ראשון ל״ל דמשמע ליה דבעית הש״ס אקרן קאי, דאי אכפל מנ״ל ללמוד דכ״ם בנודר עצמו,

דילמא דוקא בכפל פטור הגנב דקנסא הוא וכמ"ש לעיל בשם השע"ה, אבל בקרקעין מיחייב לשלם מה שהפסיד להקדש, וה"ה הנודר מחוייב בתחריות מה שהפסיד ההקדש, כיון שכבר הפריש שור. [מיהו לפי מה שביאר השע"ה לטעמא דבה מיכא וכו' לעיל מיחייב בכפל רק מה שהוא מחוייב בתחריותו מן הדין, ע"כ משמע דהנודר יכול לפטור עצמו ע"י השתא בשה, דלעל"כ הרי השתא מחוייב בתחריותו מן הדין]. עכ"פ ודאי דלקרן קאי, וע"כ על כרחך דגם הנודר פוטר עצמו, דלעל"כ חזקה לה טענת הגנב. ומ"ש בתירוץ השני לכאורה תמוה דמנ"ל להרמב"ם להוציא מפשטות הסוגיא ולומר דרבא מילתא בפני עצמו ונודר קאי. ועוד דהרי בבעיא הזכיר הגנב, ולמה השמיט הרמב"ם דין זה. ואולי לזה י"ל כפמ"ש רש"י דלר"ש דוקא קא מבע"ל ולא קי"ל כוותיה, ולכך לא נקט לה, ומשמ"ל דמילתא דרבא בפני עצמו לרבנן ולא קאי אבעיא, דלא ליהוי דברי רבא דלא כהלכתא. וע"ע להרב שלטי הגבורים שם שכתב כדברי הכנה"ג אלו וסיים לתפשר דגירסא אחרת היתה להרמב"ם. ועיין להרב נחפה בכסף שם. ומ"ש לפרש בדברי הרמב"ם לפי דברי הרמב"ד, דבריו דמוקים ומיושבים עכ"ל.

ומן המשור הנה מבואר בבעית הש"ס מקרן קאי ומליבא דר"ש כמ"ש רש"י, אבל לרבנן דמבית הקדש קרינן ביה מיחייב מה שהזיק. ועיין בחידושי הרש"ש שכתב להקשות לשיטת רש"י דמשמי לא מיחייב לרש"י ומי בקדשים שאינו חייב בתחריותם, דמני אמר ליה נודר בעינא למיעבד מנוה מן המובחר. ע"ש. ולהשמור ל"ק, דבקדשים שאינו חייב בתחריותם כיון דהוי מבית הקדש מיחייב מה שהזיק לגמרי להקדש. ומדבריו נראה שהבין בדברי רש"י דלרבנן פטור לגמרי. ולכאורה תימה למיך מיפטר מקרן, הרי קרע דוגונג מכפל קאי. ומו"ר בחידושיו לב"מ דף נ"ז שביאר להדיא דקאן קאי, ומיפטר דמחייב כנזקי הקדש דמיפטר כדלעיל דף ו' בתוד"ה שור. ע"ש.

עוד כתב המש"ל שם לדחות דמייתו מהך דמרובה דשמני התם דליכא דררא דממונא, דקי"ל דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום, אבל בתתרוג אי בעי למוכרו בדמים יקרים ולקנות אחר היה מרויח מותם הדמים. ולפ"ז נראה דמ"ש התוס' בקמא שם ד"ה מי פטר דהנודר עצמו פשיטא דמני למיפטר נפשיה וכו', היינו דוקא שם בגנב, אבל שם לא בגנב אינו יכול לחזור בו. וכן נראה מדברי הרמב"ם לפי פירוש הכנה"ג דבנודר קאי, דדוקא בגנב מני פטר נפשיה מדנקט הכי. וגם מדברי הכנה"ג שם שכתב דהרמב"ם מנודר קאי כמ"ש התוס' נראה שכן הבין בדברי התוס'. וכ"כ הרב מנות כהונה שם בהיפוך לשונו בכוונת התוס'. ומזה משמע ללא כמ"ש הרב אלמת קודם והובאו דבריו להמל"ך שם לקיים דמייתי המש"ל דגם התם יוכל לשלוח על נדרו

דקי״ל כב״ה וכו׳, דמ״כ אמאי נקט הרמב״ם רק נגנב. ומפשר דאיהו מפרש דברי הרמב״ם דקאי אגנב, וכמו שנידד הרב נחפה בכסף שם.

ובעיקר דברי הרב אדמת קודש י״ל עוד לפמ״ש הרמב״ם בסוף הלכות גדרים דאין נשאלין לנדרים אלא מדומק, דמצוה לקיימם. ע״ש. ומ״כ י״ל דדוקא התם משיב ליכא דררא דממונא, דלא מצי לשאול על נדרו אלא מדומק, אבל הכא יכול למכור האתרוג בדמים יקרים ולקנות אחר במקומו. [והגם דמצוה לקיים מצוה מן המובחר, מ״מ לא דמי לנדרים]. ושו״ר להרב בית השואבה בדיני הידור מצוה דף ק׳ מ״ש בזה. ע״ע.

ודע לכאורה יש להוכיח כדברי המש״ל מדלא נקט הש״ס בעייתו אלא לענין קרבן דלא אתי אלא אליבא דר״ש דהוי דלא כהלכתא, ואמאי לא נקט בגדון אחר כגון ההיא דאתרוג דהוי לכ״ע, ועל כרחך לומר דדוקא גבי קרבן דליכא דררא דממונא הוא דאמרינן דמאי פטר עצמו בכבש, אבל במקום אחר דליכא דררא דממונא פשיטא דמאי אחר בעינא למיעבד מצוה מן המובחר. ודוחק לומר דנקט הכי לומר דגם בדליכא דררא דממונא יש לד לומר דבעינא למיעבד מצוה מן המובחר. מיהו אם נימא דבעיית הש״ס לענין כפל אחי שפיר בלא״ה.

איך שיהיה, הנה מצותר מכל הנ״ל דליכא הוכחה מהך דמרובה, וכמו שדחה המש״ל. וכן נראה מדברי הרב חכם צבי סימן ק״ך והרב נחפה בכסף שם. ועיין להרב מצות כהונה הנ״ל שם ובשלחנו של אברהם ביו״ד סימן קכ״ז אות ג׳ ולהרב מגן דוד הנ״ל. ואכמ״ל.

ע״ח

מתלמידי דבי רב

קידושין דף נ״ד ע״ב במוד״ה לא אמרו וכו׳ ומ״ת ג״כ אמאי מועלין וכו׳. מהך דכתנות כהונה שבלו לא ק״ל, לכישתם הוית כמו מכילה שנהנה מגופו של בגד [וכ״כ בתוספי הרא״ש], לא כן מהך דמדמין דשתן בהונתה, וחידשו התוס׳ דליכא הנאת משקולות. ועוי״ל דכתנות אפשר דעושה מהם פתילות ומדליקם שהית הנאה של כלוי כמכילה.

שם בגמ׳ והכא חד שתמע והכא תרי שתמי. יל״ד דהול״ל תלתא שתמי בפשה פ״ז מ״ו ומעשר שני פ״ה מ״ב ועדיות פי״ד מ״ה. [חולי י״ל כפמ״ש בשיטה שלא נודעה דדוקא הכא פריך מה לי חד שתמע וכו׳ משום דמשנה אחת היא שלא שנשנית בשלשה מקומות, ומ״כ י״ל דגם הש״ס מעיקרא ידע דלא תשיבי אלא כחד שתמע, ולא תשיב ליה כתרי אלא

משום דאדע מינייהו בבחירתא, ולכך לא נקט תלת סתמי. והמקשה לא הבין דבריו והקשה לו מה לי וכו'. ומשני הואיל ותני לה בבחירתא וכו'].

דף נ"ז ע"א במוד"ה משעת שחיטה וכו' ואין לפרש וכו' דהא תנא לפורי מצורע וכו'. ק"ק דילמא לפורי מצורע היינו לפורי דעלמא, ר"ל של המצורעים, וכדלמרינן (בריש כתובות) [קידושין דף נ"א ע"ב] בוגרות דעלמא. וכן הקשה מוה"ר נר"ו. ומורי רמ"ס הי"ו תירץ דמ"כ הול"ל לפורי מצורעים, ומדקתני מצורע משמע דקאי על מצורע יחיד, ונקט לפורי על כרחך לשני לפורי קאמר.

ע"ב גמ' מי קרינן קודם קדוש קרינן. ק"ל דמ"כ לעיל דף נ"ו גבי כלאי הכרם דפריך מימא קודם תופס דמיו וכו' מאי לא משני כי הכא. ושו"ר להרב עצמות יוסף ז"ל שכן הקשה. ומורי רמ"ס הי"ו תירץ דהכא כיון דקושטא קרינן קדוש מתרן שפיר לא שייך למידרש מימא קודם וכו', אבל התם לכתיב תקדש ואנן דרשינן פן יהיה קדש, מ"כ מאי חזית דדרשת פן יהיה קדוש, מימא פן יהיה קודש. ויה"ר שיהיו דברי אלה למנוחת אמותי היקרה הכשרה והצנועה מרת **רחל** לבית **כהן** שנלב"ע ביום **חמישי כ"א אב התש"א** ואמי נ"ע, והיתה מנוחתם כבוד ותנצבה"ק.

מיד אח"י הי"ו

קידושין דף נ"ג ע"ב תוד"ה מיהו וכו' וי"ל דמע"ג דלר"י ממון הדיוט הוא אפילו בגבולין וכו'. עיין מ"ש הרב עצמות יוסף ז"ל מאי פריך שם לר"ח מהך דמעשר שני וכתבי הקדש יגנזו, דהא גם לר"ח ור"י ממון הדיוט בגבולין. ומי דבעי למוקמה גם כר"מ וכו'. וק"ק דמי משום דבעי למוקמה גם כר"מ תקשי ליה גם גלח דברי ר"ח, דהא לר"מ שמעינן בכמה דוכתי דמעשר שני ממון גבוה.

דף נ"ז ע"ב בגמ' הרי מוקלה וכו'. כתב העצ"י ז"ל דהוא הדין דהוי"מ למיפרך משור הנסקל, אלא משום דטעמא דמיסור מוקלה הוא משום דנסקל כאלו פריך מתרוייהו. ע"ש. ואין דבריו מובנים לענ"ד, דמי פרכתו מתרוייהו מאי משני להדיוט שרי, הרי שור הנסקל אסור גם להדיוט כדלעיל דף נ"ו. ועוד דמה ענין איסור שור הנסקל למוקלה. [והרי מקרע דריש ליה מן הגלן להוציא את המוקלה וכמ"ש רש"י]. ול"ע. ויה"ר שיהיו דברי אלה למנוחת מו"ז **עזיזי חדאד** המכונה **מסעוד** תנצבה"ק.

ע"ה סעייד חדאד הי"ו

קידושין דף מ"ג ע"ב גמ' אבל ממונא אימא הני מיפלג פלגי. ק"ל דהא שמעינן לה מקידושין דלא מיפלגי דפלגי כסף הקידושין. ושו"ר להעצ"י ז"ל שכן הקשה, ותירץ דמי לא

קאמר ממונא הו״ל דקידושין דקאמר היינו קידושי שטר ולא קידושי כסף. ע״ש. ובזה יש מתרצים מה שיש לדקדק בשמי דקאמר הגמ׳ דשי משמושין קידושין משום דלמיסרה קאתי, ופירש״י הלכך מה להם לאוסרה עליהם ועל כל העולם בשקר, דהא י״ל דניח״ל לשקר להרויח כסף של הקידושין (מלבד התירוץ הפשוט דיכולין לומר לא נתקדשה והחזרנו כסף הקידושין לבעל ומ״ץ אפילו שבועה, דהא ר״ן מייתי קודם דתיקנו רבנן שבועת היסת כדמוכח מהגמ׳ שם״כ). ולפי האמור ניחא שפיר, דהו״א דמיירי בקידושי שטר, ומ״כ ליתא להו שום ריוח. עכ״ד. ממנס לענד״ן לייישב קושייתנו דמקידושין לא שמעינן לענין ממון, די״ל שמי קידושין דלמיסרה קאתי כדקאמר הש״ס, משמ״ך הכא. ועיין להרב כוכב מיעקב שבסוף ספר יקר יעקב מ״ש עוד בזה. מיהו ק״ל דליתמוך מקידושין וגירושין ולמשמושין רק ממונא לחוד דמע״ג דמיכ״ל מיפלג פלגי יכולין להיות עדים. ויש מתרצים דגירושין מיעטריך למשמושין, דהו״א דממונא דוקא נאמנין משום מיגו דיכולין לומר מהדרינהו ללוה, אבל בגירושין ניחוש שמא עיניו נתן בה ואינן יכולין לומר החזרנו הגט לבעל, דמ״כ לא הוי מגורשת. אבל עדיין קשה קידושין למה לי. ועיין להרב מגן גבורים ז״ל מ״ש בזה. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת מ״ז המנוח ר׳ **ציון חורי** וזקנתי מרת **מסיעדה** לבית **חורי** נ״ע.

ע״ה ציון חורי הי״ו

תשובה

אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון (הושע י"ד ו')

ירחון רבני תורני, להלכה ואגדה. ולכל עניני היהדות. יוצא לאור ע"י קבוצת תלמידי ישיבות אור תורה תכב"ן, חארה כבירה גרבה טוניסיא) בתמיכתה המיוחדת של קופת אור תורה הנז'. ובסיוע המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה שע"י הסוה"י לא"י;

חשון תשט"ו — שנה א' חוברת ט'

התחימה לשנה 500 פרנקים. מחיר הגליון 50 פרנקים.
ניתן למדינת צרפת לערך שני דולרים.
התדפסה 200 פרנקים לכל עמוד.
המעציא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות.
השולח לנו ספר יקבל את ירחונינו תמורתו.

הכתובת,

R. Boguid Saadon
Hara Kebira DJERBA (Tunisie)

בדפוס עידאן כהן צבאן תראד תי"ז

כי בצל החכמה בצל הכסף!

למנויינו וחותמינו הנכבדים! הננו כפעם בפעם לעורר אתכם לתשומת לב אבירה לירחוננו הנכבד ולתת לו בסים חזק שלא ימוט, ואלה אשר קבלו את ירחוננו מידי חדש בחדשו עליהם לקיים מאמר חכמים "פריעת בעל חוב מצוה". וגם בזה אנו יכולים לגשת הלאה לברך על המוגמר, כי חובות בית הדפוס רבו כמו רבו והשתרגו עלו על צוארנו. ותודה רבה לאלה אשר שלחו לנו דמי חתימתם. אך עוד רבים שלא קבלנו מהם מאומה עד עתה, ואליהם המצוה הזאת לבלתי התאחר עוד, כי זו החוברת התשיעית. וכבר נודע מאמר התנא באבות [פ"ג מי"ז] אם אין קמח אין תורה. וגם בקשתנו מאת הרבנים והמשתדלים להשתדל עוד להמציא קונים חדשים לירחוננו ולדבר על לב נדיבי עמנו לעזור לנו בכל מיני עזרות להמשיך קיומו, ויקויים בהם מאמר התנא באבות [פ"ב מ"ז] "קנה לו דברי תורה (בכסף מלא) קנה לו חיי העולם הבא", כי כל המחזיק והעוזר בידי לומדי תורה נוטל חלק כחלק עמהם בעוה"ב, וכמאמר הכתוב [קהלת ז׳ י"ב] כי בצל החכמה בצל הכסף, שעתיד הקב"ה לעשות צל וחופה לתלמיד חכם בגן עדן וצל וחופה למחזיק בידו (כדרשתם ז"ל [ויקרא רבה פרשה כ"ה אות ב׳]). ותקותנו כה חזקה כי דברינו אלה יעורר לבבכם לאמץ ולחזק ידים רפות וברכים כושלות למען תורתנו הקדושה שתתעלה, ומן השמים יריקו לכם ברכה עד בלי די, אמן.

ר׳ דוד עידאן זצ"ל איננו

המנוח הצדיק הזה הוא יליד עירנו גרבה, ורוב ימי חייו היה עסקן צבורי בכמה מיני פרטים, ובסוף ימיו התיישב בתונים העיר, והתכונן לעלות ארצה, אך מן השמים לא הספיקו בידו. ובימיו האחרונים אחרי מחלה ארוכה נתבש"מ בליל ששי ר"ח כסליו בעיר הנ"ל בשנת הע"ט לימי חייו, והשאיר למשפחתו ולקרוביו בכי ומספד. ושבר אל שבר יחדיו ידובקו בהסתלקות עליהם גם אֵם המשפחה אשתו של המנוח הנ"ל (אחרי מות בעלה בשני ימים) ביום שב"ק ב׳ לחדש כסליו, מרוב צערה על בעלה שנוסף על מחלתה המכאיבה זה ימים ושנים. יהי רצון שתהיה נשמתם צרורה בצרור החיים אמן. רגשי תנחומים אנו מביעים לכל בני המשפחה והננו משתתפים בצערם, ובתוך אבלי

ציון וירושלים ינוחמו ולא יוסיפו לדאבה עוד, ומחה דמעה מעל כל פנים, ובלע המות לנצח, אמן.

המערכת, חברת אור תורה תכב"ץ

עיר גרבה וברך עלינו בשבעה בחשון

עיריית גרבה מחזו תונים עתיקת היומין המלאה לה ידיעות וסיפורים מימים עברו, מיוחד במינו הידיעות אודות יהדותה המתיישבת בה מזמן רב מאות בשנים.

שמה של יהדות זו משמשת כיום נושא ראשון בספרות החדשה. הרבה סופרים עם ביקורם אל היהדות הזאת לקחו חלק נכבד בספריהם אודותה עם נושאים שונים.

מסורת ידועה אצל יהדות זו שהתיישבות היהודים בעיר גרבא הוא מזמן החורבן הראשון (וכן הוא להשערת מארא דאתרא הרב הגדול ר׳ שאול הכהן זצוק"ל, הזכירו בספר השומר אמת למהר"א אדאדי ששימש ברבנות בעיר טראבלם המערב. יע"ש בסימן כ"ג אות ה׳).

יהדות זו קנתה לה שם גדול ברבניה וחכמיה אשר היו בה מימי קדם, ופוק חזי מאן גברי דמסהדו עלה בית דין הגדול של עוב"י תונם ובראשם הרה"ג הגאון מוה"ר ר׳ יצחק טייב זצוק"ל וז"ל: מודעת זאת בכל הארץ כי זאת לפנים בישראל היתה עיר גרבה מלאה חכמים וסופרים וכו׳ (עיין בספר מעשה בית דין סימן ו׳).

שינויים ומנהגים נמצאים לרוב בין יהדות זו. וכבר חיבר הרב הגדול מורנו ורבינו ועטרת ראשנו ראב"ד מקודש מוהר"ר ר׳ כלפון משה הכהן זצוק"ל וקיבץ אחת לאחת בספר מיוחד אשר קרא בשם ברית כהונה ארבעה חלקים לארבעה חלקי הש"ע עם ביאורים וטעמים שעל יסודות אמתיים הוטבעו.

מתוך המנהגים של יהדות זו ישנו מנהג זה שרגילים לשאול הגשם בשבעה לחדש חשון כמנהג ארץ ישראל תובב"א ולא כשאר ארצות חו"ל ששואלים ששים יום אחר התקופה. וגם נהגו שלא לומר תחינה ביום זה של ז׳ בחשון וגם לא במנחה של יום ו׳.

ולהשערת מוה״ר הנ״ל עשו זה מרוב שמחה על היות ארצנו דומה במזג אוירה לארץ ישראל.

גם מסורת שגורה בפי ההמון שאומרים שגֹרבא היא חלק (פרוזדור) מארץ ישראל (שהיא טרקלין). ואולי שאין הדברים כפשוטן, רק על שדומה בישובה לארץ ישראל שהרובע היהודי מיוחד לעצמו וכולו מיושב מיהודים בלי תערובת זרים כשאר העיירות.

חכם אחד שמו ר׳ מסעוד רואח ערער על המנהג ועל המסורת הזאת שהם דברי הבאי, והיו דבריו עם מוהרש״ך הנ״ל והוא הראהו שהרבה מקומות נוהגים לשאול גם הם בז׳ חשון. ועל המסורת אמר שאין להרחיק הדבר, והמעיין בש״ס פ״ק דגיטין יראה דדברי אמת דן עם מה שהמלחים אומרים שארץ ישראל היא כנגד גֹרבא ממש. אולי יכוין למ״ש ר׳ יהודה (שם בדף ח׳) כל שכנגד ארץ ישראל הרי הוא כארץ ישראל, ופירש״י ותום׳ כל הים שכנגד אויר ארץ ישראל הרי הוא כא״י (כל זה הזכיר במילואים לספר אלה מזה שנדפס בסוף ספר אורחות חיים על משלי).

לבד זה ישנם הרבה מנהגים ושינויים המוכיחים על קדמות התיישבות יהדות זו בעיר הזאת, ומאפס מקום לא יכלנו לנתחם אחת לאחת.

המבקר הראשון ליהדות זו היה בשנת תרס״ו 1906, והוא החוקר והסופר הנפלא ד״ר סלוצין שנשלח מטעם חברות המדע בפארים לבקר על עניניהם ותוצאותיהם ודברי ימיהם, וחיבר ספר בשם ״הכהנים אשר בגֹרבה״, בו הרבה לדבר באריכות על כמה עניינים שונים, ובסוף דבריו כתוב: מפני קוצר זמן שבו ישבתי בגֹרבה לא הספיקה לי השעה כדי שאעמוד על מנהגים אחרים הנהוגים בערי האי הזה, וכדאי שיתעורר אחד מצעירי התורניים ויאסוף אותם לאסיפה אחת, כי הרבה יש ללמד מן הישוב העברי הקדמון אשר התבודד במועדיו במשך דורות רבים בקצות הים אשר על חוף נגב אפריק. עכ״ל.

*

לרבנן ותלמידיהון

לזכרון חג הנרות הוא ימי חנוכה הבע״ל כ״ה לחדש כסליו הננו לעורר אתכם שתשלחו כתביכם מעניינא דיומא, ותקיימו מאמר הכתוב ודבר בעתו מה טוב. ואתם שלום.

המערכת

ע"ט

סימון בן אברהם לחיראר. טאמזרת יע"א

חולין דף ב' ע"א במוס"ה הכל וכו' ולע קאמר משום דצעי למיתני נשים וכו'. עיין להרב בן פורת יוסף שהביא בשם הרב זרעו של מברהם והב"ש סימן ג' שדמו לרמייתם דע"כ מאי תני לה גבי מוקדשין די"ל דוקא בקדשים, והרי גם בחולין אין הנשים שוחטות לכתחילה. והוא דמה דבריהם דמיכ"ל דנקט בקדשים לאשמעינן דדיעבד כשרה גם בקדשים. ולע"ד י"ל דכוונת הזב"מ פשוטה, דמי מאי דנקט התנא בלשון דיעבד משום נשים דלכתחילה לע, מ"כ משמע דהוי"מ דנשים שוחטות גם לכתחילה וכ"ש דיעבד, לזה מקשה הזב"מ דמ"כ גם השתא לע שמעינן רק בקדשים ומכאי לע ילפינו מידי טעות, דהוי"מ דוקא בקדשים דחמירי לע שחטי לכתחילה מבל בחולין שחטי, והו"ל לאשמעינן זה בחולין [ומי משום דיעבד ליכא למיטעי, דהסברא מבחון הו"מ דשחטי גם לכתחילה, ומיך ניטעי מיפכא מן הקצה לקצה למיפסל גם בדיעבד, ולע ולמי לגס נשים פשיטא ללע שחטי גם בחולין, ומ"כ ליכ"ל דנקט דיעבד משום נשים, דליתני לכתחילה ולע ליתני נשים. ועיין להרב פני זקן (בקונטרס סבר פנים) בליקוטי הש"ס], ולכך משני משום טומא דליכא למיטעי מידי.

וראיתי להרב פרוכת המסך נר"ו שכתב בשם הפליתי לדחות רמייתן התום' דנשים שדעתן קלות מיישבין לעלופי, ולכך בקדשים למסתמא ליכא כהן עומד בשעת שחיטה לקבל הדם ורומה שלע נתעלפה כשר, ולע כן בחולין. והרב הנ"ז תמה על דבריו דמ"כ טומא לכתחילה ממאי לע, הרי ליכא כהן עומד ורומה שלע נגע. ע"ש מה שתירץ ה"ה נר"ו. ולי נראה כפמ"ש רש"י לקמן דף ג' ע"ב ד"ה ומע"פ וכו' שאין מתעלפין בשחיטה שיגיעו לידי שהייה וכו', דמשמע מדבריו דפיסול העילוף הוא מחשש שהייה, ומ"כ י"ל דבקדשים שיש כהן עומד אם ירמה שתבע לידי עילוף תיכף יגמור הוא השחיטה קודם שתבע לידי שיעור שהייה, שלכן בטומא אם יגע אין שום תקנה אף שיהיה כהן עומד, לכשר בטומא.

עוד רמיתי להרב זרע ברוך במערכת ו' אות ג' שהביא רמיה לסברת הלכות ארץ ישראל מדמשני הש"ס דנקט דיעבד משום טומא, לאיך תני תרתי לגבי חדא, ועל כרחך לומר למשום לאיכא נשים

דלוקח ליעבד והו״ל תרתי לגבי תרתי. ע״ש. ולע״ד י״ל דמזה אין רמיזה, דאיכ״ל דפשיט״ל להש״ס דעבדים דוקא ליעבד. [ועיין בטור יו״ד סימן ג׳ שלא הכשיר רק עבדים משוחררים. וע״ש למרן הב״י ובשאר פוסקים]. ועיין להרב פרוכת המסך הנ״ל שהביא מקשים לחמי לא משני משום עבדים, ומ״כ י״ל דגם הש״ס כוונתו משום טעם ומשום עבדים והו״ל תרתי לגבי תרתי גם לדברי התוס׳ [ויתבע קושית המקשים שפיר. ועיין להרב פני זקן הנ״ל שם בסוף הדיבור]. ולכאורה מדרבנא יש להביא רמיזה לדעת התוס׳ מהברייתא דפריך מינה הש״ס שם בחולין דקתני בלשון לכתחילה שהשחיטה כשרה בזרים וכו׳, דהרי אין כאן לכתחילה רק זרים, ואיך תני כולהו לכתחילה משום חדא, אלא דמשום נמי לכתחילה והו״ל תרתי. מיהו יש לדחות.

בא״ד והא לא קתני וכו׳ אחד מהשים ואחד נשים וכו׳. ק״ק לילמא דהכא לא מיירי לאשמעינן, דכבר ידעינן מכ״ש מקדשים. [אולי י״ל דלשיטתם מקשים לכתחילה שומטים, וזה לא שמעינן מקדשים, דלשון דיעבד קתני השם, והכא גם לכתחילה קאי כדדייק בגמ׳. ושו״ר להרב עוד יוסף חי למהר״י זרקא בחידושיו למכילתין מ״ש. ע״ש].

בד״ה וסופג וכו׳ הול״ל וסופג שומטים וכו׳. עיין למהרש״א שהקשה דהא אד לגו ניתק לעשה כדאמרינן בתמורה דף ד׳ דלא אמי אד עשה ומנתק תרי לגוי, ג״כ אד לגו מיהא מנתק. ע״ש. ועיין להרע״ב גרים תמורה שכתב דלא הוי ניתק לעשה, דלגו כולל יותר מן העשה. ועיין להרב המגיה בספר בן פרת יוסף שם שכתב להרע״ב גרים כל״א שכתב רש״י שם, ומ״כ בפשיטות י״ל להתוס׳ הכא גרסי נמי כל״א. [אפריון שכ״כ הרב חק נתן ליישב דברי התוס׳. וכן לפמ״ש הרב שומנים לדוד והביא דבריו הרב בן פרת יוסף שם להרע״ב דאתא להך דלף ד׳ מסוגיא דלף ט׳, י״ל להתוס׳ הכא ס״ל כן. ואף להך סוגיא דלף ט׳ ל״ק קושייתם, וכמו שתירצו דאד לגלו ואד לשלו תצירו, אפשר דס״ד דלגו שני גלי דגם שלו תצירו עובר ותרוייהו קאי לשלו ושל תצירו, ותירצו דאינו כן, אלא אד לשלו ואד לשל תצירו]. ורמיזי להרב בן פרת יוסף שם בתמורה דף ג׳ בתוד״ה וסופג שמתרץ לקושית מהרש״א בשם הרב חק נתן דאי תרי לגוי להכי אתו דלא ליהוי ניתק לעשה, ליכתוב לגו ועשה מרומקין זה מזה ולא הוי ניתוק. ע״ש. ומדבריו מבואר דלא הוי ניתוק כשהם מרומקין. ולכאורה קשה מדאמרינן שם דלגו דכורים הוי ניתק לעשה אע״ג דמרומקין לגו ועשה טובא. וע״ש לרש״י שכתב: ואע״ג דלא סמיכי. ועיין להתוס׳ שם ד״ה וכל וכו׳. [עיין להרב חק נתן גופיה שרמז להתוס׳ הנ׳ ומיישב להו. גם המי כללא להרב חק נתן הם דברי התוס׳ בזבחים דף קי״ד ע״ב ובחולין דף פ״ג ד״ה הנח. ועיין להרב שער המלך בפ״ג מהלכות חמץ ומצה ה״ג

ולהרב לימודי ה' לימוד פ"ה דף מ"ו ומ"ז. ומכמ"ל].

וראיתי להרב זרע ברוך במערכת ל' אות ג' שתירץ לקושית מהרש"ל דכיון דאיכא תרי לגווי אין העשה מנתק גם חד לגו, ושוב הקשה ע"ז מפסחים דף ל"ה דאמר דלגו דב"י וב"י הוי ניתק לעשה אע"ג דאיכא תרי לגווי. ע"ש. והרואה בגמ' ירושלמי שם כתוב כל זה מוסגר, וכתב מהרש"ל שם שהוא מפיר"י הכניסוהו בגמ'. ועיין בהרמב"ם בפרק ... מהלכות ... שפסק לוקה שמונים בחמץ[א] [ומ"כ י"ל דהתוס' לית ס"ל כדברי ר"י]. ואפילו לגירסת הספרים אפ"ל כפמ"ש התוס' לקמן דף פ"ח ע"ח ד"ה הנח דלא אמרינן דלא מנתק תרי לגווי אלא היכא דשני לגווין שמוכין זה לזה, ומ"כ דוקא בב"י וב"י שאינם שמוכים זה לזה מנתק גם תרי לגווי, אבל לגווי דתמורה דשמיכי לית מנתק. והתוס' לקמן דלא הניחו ראיה לדבריהם מהך דפסחים, שפשר דל"ג לה. [ועיין להרב שער המלך שם מ"ש].

ואגב אכתוב איזה הערות על המפרשים ז"ל:

א) **הרב בן פורת יוסף** מערכת מ' אות ג' כתב בפשיטות דאפילו דבר המיוחד לגופו שם אין לבהמה מותר לטלטלו אף שלא יחדו, כמ"ש הרמב"ם פכ"ו מהלכות שבת הט"ז דמטלטלין החרדל אף שמיוחד לגופו. ועיין להרב המגיד שם. ולע"ד הדבר קשה, דהרי פסק מרן בסימן ש"ח סל"ו דבשר חי מותר לטלטלו, דאין לומר, דאחז לומנתא, ולמאי מילטריך לזה, הרי רווי לכלבים. וכן בסל"ב אסר דג שמינו מלוח, והרי רווי לבהמה. [עיין לרש"י ותוס' בשבת דף קכ"ח. ועיין להמ"א סק"ט ולהט"ז סק"כ מה שהאריכו בענין זה. וכבר ה"ה ז"ל שם הזכיר מהפוסקים שדיברו בזה. ע"ע].

ב) **הרב פרוכת המסך** בעניים נפרדים אות ג' כתב לתמוה על הב"ח ציו"ד סימן קי"ז שכתב להרמ"ם במרובה אסר לגדל חזירים אפילו למשוח בהם עורות, להרואה בהרמ"ם ירושה להיפך, למשוח בהם עורות שרי. והניח בצ"ע. ע"ש. ואנכי הרואה בהרמ"ם שם במרובה רמיתי שכתב בזה"ל: ולא יגדל ישראל חזירים בכל מקום אפילו למשוח בהם עורות. ול"ע.

ג) **הרב הלכה למשה** ז"ל הגד"מ מערכת ס' אות ה' כתב שראוה להפוסקים דגם בספק ספיקא מותרין ספק ברכות להקל, וסיים: ויש לעיין בזה. וק"ק לתפוק ליה לפמ"ש אפילו שם בחות ט"ו דבדרבנן אפילו בספק ספיקא להחמיר דעת מרן להקל, ומ"כ כ"ש בשב"ל. וי"ל.

א. עיין למהרש"ל בהגהותיו על הסמ"ג לאוין ע"ז-ע"ח. **נסים מזגני ס"ט.**

פ׳

מאיר כהן צגייר. הדיגת יע״א

ספיקא דאורייתא לחומרא

כבר נודע מחלוקת הפוסקים בזה דספיקא לאורייתא לחומרא מי מן התורה או מדרבנן, וחקרו המפרשים בשם הרב קול מליהו בחיו״ד סימן י״ז דמטי ני״מ במחלוקת זו, הרי לכ״ע מזלינן לחומרא מי מן התורה הו מדרבנן. ונלע״ד לייסד לפמ״ש הרב קול מליהו גופיה בפ״ק סימן ו׳ בשם הרב מוגל מאם ח״ק סימן י״ב להוכיח דהרמ״ם ס״ל דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן ממ״ש בברכות פרק מי שמתו דמבע״ל להם״ס מי נשים חייבות בברכת המזון מן התורה או מדרבנן ולא מיפשיטא, וכתב ע״ז הרמ״ם דכיון דבעיא דלא מיפשיטא היא מוציאות האנשים, ומי ס״ל להרמ״ם דחומר הספיקות מן התורה ממאי היא מוציאות, הא הוי דאורייתא דאורייתא, וכתב ע״ז הרב קול מליהו דמדבריו יש ללמוד דלמ״ד חומר הספיקות מן התורה הוי חיוב נשים בברכת המזון מן התורה, ומ״כ אם נסתפקו אם ברכו חייבין לברך שנית, ולמ״ד מדרבנן היו חייב לחזור. ע״ש. ומ״כ מעתה מבואר נפקותא גדולה בין מחלוקתם זו לענין האשה שנסתפקה אם בירכה ברכת המזון מי מוזרת. [וכן לענין להוציא האנשים כמ״ש הרב מוגל מאם לפי דברי הרמ״ם]. מיהו בעיקר דברי הרב מוגל מאם לע״ד יש לדחות לפמ״ש הרב ברכת מברהם בחידושיו לברכות שם דמי שאינו חייב לברך מלא מדרבנן כגון עבד וקטן אינם מוציאים מי שנסתפק אם בירך גם למ״ד דחומר הספיקות מדרבנן, משום דהתי דרבנן עדיף טפי, דחית ביה לד דאורייתא. [וגם יש להחמיר בו יותר משאר איסורי דרבנן כמ״ש הרב בן מברהם מבוקארה בשימן ל׳, וכן בהיפך למ״ד דחומר הספיקות דאורייתא קלים איסוריה מאיסור דאורייתא גמור בכתוב שם]. והוכיח לזה מדברי התוס׳ שם. ע״ש. ומ״כ ה״ג איפכא גם למ״ד חומר הספיקות מן התורה אינם מוציאות האנשים שעליהם חיוב גמור מן התורה ולית דהו לד דרבנן כנשים, ושפיר מצי סבר הרמ״ם דחומר הספיקות מן התורה. ולפ״ז יש לדחות מה שהיה נ״ל לומר דנפקא מינה עוד במחלוקת הפוסקים הנ״ל בחיים שנסתפק אם בירך שחייב לחזור ולברך כמ״ש מרן שימן קפ״ו, דלמ״ד חומר הספיקות מדרבנן אינו מוציא חיים אחר שלא בירך כלל בחזרתו, ג״כ בחיים שנסתפק אם בירך דאין קטן שחיובו מדרבנן לגמרי יוכל להוציאו למ״ד חומר הספיקות מן התורה. ומוטב לפי דברי הרב ברכת מברהם הנ״ל נדחה כל זה, דגם

למ״ד חומר הספיקות מן התורה אין הדיוק המסופק יכול להוציא המחוייב לגמרי, וכן הקטן אינו יכול להוציא המסופק גם למ״ד מדרבנן וכנ״ז.

ואחר כתבי כל זה ראיתי להרב קול אליהו גופיה בסימן י״ז שכתב נפקותא זו בשם מוציא לחבירו בחזקתו מספק, ושוב דחה כפמ״ש הרש״ם לחפילו לפ שכל רק שיעורא דרבנן מוציא מדין ערבות. ע״ש. וכן נדחה הך נפקותא בשיש וקטן, אם לפ שנאמר לקטן נמי אינו בכלל ערבות כשאר שכתב הרש״ם שאינה בכלל ערבות. וצ״ע. ועיין בירחון הנכבד הירח שנה ג׳ סימן ח׳ שכתב הך נפקותא להוציא לחבירו בחזקתו. ולפ זכר צ׳׳ר שכ״כ הרב קול אליהו גופיה הנ״ל.

והנה הרב קול אליהו הנ״ל בסימן ו׳ כתב לדחות דברי הרב מוגל משם ללפ מציאו לחמרינן ספיקא לחומרא לחומרא אלפ היכא דגברא בר חיובא רק שנולד הספק בחזקות, כגון שהיו לפניו חתיכה חלב וחתיכה שומן ושכח מה אכל, אבל היכא לחעיקרא אינו מסופקים אי חייב מן התורה לפ שמעינן דהוי בכלל ספיקא לחורייתא. ע״ש. ולקושר ע״ד לפ ידעתי למה אינו נחשב לספיקא לחורייתא, דהרי התורה ליתה על בהמ״ז ואינו מסופקים אם בכלל הצווי גם הנשים או לאו. [ולפ דמציאו חילוק זה לענין ספק קרבן ק״ש לחוזר וקורא בברכותיה לכתבו הפר״ח ולעמיה בסימן ס״ז לדוקא בזה דגברא בר חיובא, אבל היכא להספק אם חל עליו החיוב שאינו קורא בברכה, מ״מ נראה לדוקא לענין ברכה כתבו כן, ולפ שפיר תיתשב ספיקא לחורייתא. ועיין להרב מצות כהונה בסימן ל״ה ד״ה ודע ולהרב ווי העמודים בסימן כ״ד אות יו״ד. ועיין להרב המגיה בספר בן פורת יוסף מערכת ג׳ אות מ׳ מ״ש בשם הרב מגורה בשלחן סימן כ״ו דף יו״ד והמכת״ל ז״ל סימן ג׳ ד״ה אבן וכו׳. ואין ספריס אלה מצויים אתי. ול״ע]. ועיין להט״ז ביו״ד סימן שמ״ד סק״ח בשם הר״ן, והזכירו גם הרב קול אליהו בסוף דבריו. וגם מדברי מרן בב״י סימן תפ״ט נראה לשין לחלק, שכתב דלפמ״ש לעיל בשם הר״ן שרוב הפוסקים הסכימו לספיקא דרבנן, משמע דאי לאו הסכמת רוב הפוסקים הו״ל ספיקא לחורייתא אף דהוי בעיקר החיוב, אם לפ שנאמר דלרווחא דמילתא כ״כ [דהרי בלפ״ה אינה ספק ספיקא. ועיין להפוסקים בסימן תפ״ט].

ומ״ש להוכיח סברתו מדברי הרשב״ם בפרק מי שמתו שהוא מהסוברים דספיקא לחורייתא לחומרא מן התורה ואפ״ה לפ כתב דמוציאות הממים אלפ משום דלפ שבקינן פשיטותיה דרבא מחמת ספיקו דרבינא, ולמאי הוכרך לזה, תפוק ליה דכיון דלפ מיפשיטא ספיקא דחורייתא לחומרא ומוציאות הממים, אלפ ודאי לפ מיקרי ספיקא לחורייתא בכה״ג דהוי בעיקר החיוב. ע״ש. הנה לפי דברי הרב ברכת אברהם הנ״ל אין הוכחה

מדברי הרשב״ץ, ועל דרך מ״ש לעיל בדברי הרמ״ם. מיהו לשיטת הרב מוגל משם עדיין קשה. גם מ״ש להוכיח מדמיגיו בכמה דוכתי דפליגי לחומרי בחיזה לישור מי הוי מן התורה או מדרבנן, ופסקו הפוסקים כמ״ד מדרבנן, והרי קי״ל דספיקא לחומרא. וליכ״ל דכיון דקי״ל דהלכה כפלוגי או אין הלכה כפלוגי בחקום פלוגי אין סברת המולק בשוג ספק, דזה אינו, דהיכי שקבינן דבר תורה משום הך כללא דאין הלכה כפלוגי וכו׳ כיון דמן התורה ספיקא לחומרא לחומרא, אלא ודאי דאין זה בכלל ספיקא לחומרא. ע״ש. לע״ד י״ל דכיון דהסכימו חכמי התלמוד דהלכה כפלוגי או אין הלכה כפלוגי הוי סברת המולק כמאן דליתא וכאלו לא נאמרה כלל [והוא כסברת יחיד נגד רבים דאינה מצטרפת לספק לדעת הרבה פוסקים. ועיין להב״ח בסימן ל״ח. ולדברי הרב קול מליהו יש להקשות דהאיגא כי פליגי לחומרי בעיקר המיוב, אבל כי פליגי במציאות בדבר שהוא מן התורה אין מזלינן בתר הגהו כללי דהלכה כפלוגי וכו׳, הרי זה הוי ספיקא לחומרא גם להרב קרבן אהרן, והגך כללי שתמא אתמר. ול״ע]. וכה״ג כתב הרב קול מליהו בסוף דבריו לישב קושית אביו על דברי מהרשק״ם מדברי מרן בסימן תפ״ט בספירה דכיון דרוב הפוסקים הסכימו לספירה בזמן הזה דרבנן הו״ל כאלו הוקבעה הלכה כן ומשיב ספיקא דרבנן. ע״ש. ולפי דבריו אלו מאי מקשה על דברי הרב מוגל משם מהרך כללי, דגם התם נימא דהו״ל כאלו הוקבעה הלכה. [הרב קול מליהו בסוף דבריו דחה זה והוכיח דגם סברת יחידאה מצטרפת לספק ספיקא. ועיין להב״ח שם].

גם מ״ש הרב קול מליהו ללדברי הרב מוגל משם דמיקרי ספיקא לחומרא ע״כ כי נסתפקו הגשים אי ברכו בהמ״ז חייבים לחזור ולברך, וזה לא אמרה אלא מעולא, דיש לפוטרם מספק ספיקא שמא ברכו ושא״ל לא ברכו שמא לא מיחייבי מן התורה וכו׳. ע״ש, גם זה להד״ק, דהיכן מצא להרב מוגל משם שאמר כן, הרי לא אמר אלא דהוי בכלל ספיקא לחומרא, אבל כי אינא ספיקא אחרינא מיפטרי מטעם ספק ספיקא דגם בדאומרא לחומרא שריא[ב].

ב. ולפ״ז נראה גם מ״ש לעיל הרב הכותב לישב תקיעת הרב קול מליהו ביו״ד סימן י״ז דנפקא מינה לשם נסתפקה שם בירכה, דהרי אינא ספק ספיקא דבדאומרא שריא. ועיין להרב בן פורת יוסף בתערוכת ס׳ אות ע׳ שכתב נפקא מינה כה״ג, והרב המגיה שם תמה עליו כן. וע״ש למוה״ר מ״ש לישב דברי הרב המחבר. ועיין להרב ווי העמודים למוהרי״ט (הרב המחבר ערך השלחן) בעמוד הילאה סימן כ״ד אות מ״ד שתמה ג״כ על הרב קול מליהו ורלה לדמות ספק ספיקא זה לספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת וכעין דברי מוה״ר. ע״ע. ובעיקר האי ספק ספיקא בשתפקה שנסתפקה כבר נחלקו בו הפוסקים אי משיב

והנה הרב בסוף דבריו כתב להוכיח דגם סברא ימינה מינטרפת לספק ספיקא ממ״ש הרמ״ם בפ״ב דכתובות [דף כ״ז ע״א] גבי בעית רבי ירמיה בימינה מחזקת חלה אחת, ופריך הש״ס ומאי שנא משני שבילין וכו׳, דרב חלפס פסק לקולא, כיון דדחי תלמודא וכו׳ דאמרינן בכל חדא וחדא שמא נחבאת ואת״ל לא נחבאת שמא לא נטמאת. ע״ש. הרי להדיא דלריו״ח כבת אחת דמי וליכ״ל בכולהו שמא נחבאת, הפ״ה חשיב ליה ספק, ועל כרחך דמע״ג דהלכה כריו״ח, כיון דליכא ספק אחרינא וכו׳ כלומר שמא הלכה כרי״ה דמדמי לה לזה אחר זה. ע״ש. ולע״ד נראה דודאי ליכ״ל כלל שמא הלכה כרי״ה, כיון דקי״ל כריו״ח. תדע דלא נזכר זה בדברי הרי״ף דשמא הלכה כרי״ה. ועל כן נ״ל דלשנויא דגמ׳ הכי השתא וכו׳ הכא מי יימר דמיטמי, ר״ל דגם לריו״ח שרי, דמדמינן לה לזה אחר זה [דמע״ג דליכא חלה ספק אחד שרי, וה״נ מע״ג דכבת אחת דמי הפ״ה חשבינן כזה אחר זה], כיון דליכא ספק ספיקא שמא נחבאת ושמא לא נטמאת. [ועיין בזה להרב בן אבריהם סימן ל״ג מה שתמה גם הוא על דברי הרב קול אליהו אלו. גם כתב דלפי דבריו העיקר חסר מהספר בדברי הרמ״ם. ע״ע].

פ״א

כמייס כהן

מצוה הבאה בעבירה

התוס׳ בסוכה דף ל׳ ע״א בד״ה משום הקשו אמאי דפסיל לולב של גזלן ושל עיר הנדחת משום דמיכתת שיעוריה, תפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה. והקשה מהרש״א לאמאי לא ק״ל מדמיטרין לך בסוכה לפסול גזולה. ורמיתי להרב כפות תמרים שכתב לייצב למסוכה גזולה ל״ק, דמיכ״ל דמיטרין להיכא דלא שייך מצוה הבאה בעבירה כגון שגזל סוכה קודם החג וקנאה ונשתמש בה כמ״ש התוס׳ בסמוך. ע״ש. וק״ל דמ״כ אמאי הוצרכו התוס׳ בריש דבריהם לומר דלכם מיטרין לשמול דוקא, דילמא מיטרין נמי לגזול בכה״ג שגזלו קודם

סכך כשר. ועיין להרב ווי העמודים הנ״ל בס ולהרב שער מפרים סימן י״ח ולהחיד״א בברכ״י ובמחזיק ברכה סימן קפ״ו ולהגל״ח בברכות בס ולהרב תפארת בחורים בחידושיו למס׳ קינין פ״ח משנה ד׳. ע״ע. ועיין ג״כ להגאון השד״א בחפיפת דיוים מערכת ברכות סימן ד׳ אות ג׳ מה שדיבר וגיין בזה. ומכמ״ל.

ע״ה בוגיד סעדון הי״ו.

החג וקנאו ונשתמש בו לילית ויה מצוה הבאה בעבירה. ומ״ר להמש״ך שנרגש מזה וכתב לייש דכיון דמיצטריך קרא מנ״ל להברייתא לומר דפסיל גם בכה״ג שגזלו קודם החג, דילמא חשיב לכם ולא מיצטריך קרא אלא לשמול, ולכן כתב דקושטא הוא דקרא לשמול דוקא ולפתח גזול לא מיצטריך קרא, אבל גבי סוכה דשמולה כשרה על כרחך לאתא קרא למיפסל גם בכה״ג דלא מיקרי לך. ע״ש. וק״ל דמ״כ גם גבי לולב ליתא דמ״ל לתנא דברייתא למיפסל גם בכה״ג דהיינו שלכם, דילפינן ליה מסוכה דגם בכה״ג לא מיקרי לך, דכי היכי דהתם מייתר קרא להכי לגלויי דלאו לכם מיקרי גם לולב חשבינן לאו לכם, דמאי שנא.

וראיתי למהר״ם מלובלין שכתב דמסוכה לא ק״ל, דכיון דלא עדיד מעשה בגופה לא מיקרי מצוה הבאה בעבירה. ע״ש. והרב ברכת ה׳ למוהרם״ך זצוק״ל הקשה עליו מהך דברכות דף מ״ז דשחרר ר״ג עבדו לנרפו לתפלה, ופריך מצוה הבאה בעבירה היא. הרי דלף לא עדיד מעשה בגוף העבד חשיב מצוה הבאה בעבירה. ע״ש. וכה״ג יש להקשות ג״כ על מ״ש הרב שער המלך בפ״ח מהלכות לולב ה״ה דלא חשיב מצוה הבאה בעבירה אלא ג״כ עושה העבירה בשעת עשיית המצוה, דהרי התם אינו עושה עבירה בשעת המצוה, דהיינו התפלה, דהא ודאי דהמשחרר עבדו אף לעבד מיקרי אינו בעמוד והחזיר, אלא הוא משחרר וכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור וכמ״ש הרמב״ם בפ״ט מהלכות עבדים ה״ו. ע״ש.

והנה הש״ך שם בברכות משני מצוה דרבים שאני. ע״ש. ולפ״ז אפ״ל קושית התוס׳ הכא מלולב של אשרה, דמ״ל דמיצטריך לטעמא דמיכתת שיעוריה למיפסל גם בלולב של רבים דלא מיפסל משום מצוה הבאה בעבירה. ועיין להט״ז בסימן תרנ״ה בסק״ב ולהמש״ז שם בשם המ״א סימן תמ״ו. ע״ש. וכן י״ל קושית התוס׳ בריש דבריהם מלכם דלולב, דמיצטריך לגזול היכא דהוי מצוה דרבים. ותמיהני מהרב ברכת ה׳ הנ״ל שתירץ בזה קושית מהרש״א מסוכה, דלפ״ד ל״ק גם קושית התוס׳, ומהרש״א קאי אקושית התוס׳.

והר״ן בגיטין דף ל״ח ע״ב אחר עובדא דר״ג דקאמר מצוה שאני כתב דמיסורא דלעולם בשם תעבודו הוא משום לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם, ולכך אם משחרר עבדו לצורך עצמו להשלים המנין הו״ל כמי שנותן דמי עצמו ולא עבר מעשה. ע״ש. ויש לתמוה לפי דבריו מאי פריך הש״ס בברכות דהוי מצוה הבאה בעבירה, דהא אין כאן שום עבירה, כיון דמשחררו לצורך. ועיין בהגהות הנדפסים בסוף התלמוד הגדול בשם הרב יחל״מ בעהמ״ח שפתרת יוסף שכתב לייש בגיטין משמ״ל להש״ס דמ״ן רק עבד אחד וכשמשחררו מיד הושלמה המצוה, אבל בברכות ס״ל דמיצטריך תרי ומשחרר

חד וגפיק נמי, ומ״כ כשמחרר העבד נעשה לחשיעי ולא הוחלמה עדיין המצוה. ע״ש. והוא קשה דגם למאי דסבר בברכות הוחלמה מיד המצוה, דכשמחרר אחד מיד השני מלטרף גלי שוס פעולה. גם עיין להרב מנחת בכורים שם בגיטין שכתב ליישב דברי הר״ן דכיון דמאי דהוי לורך עלמו הוא מלד המלוה וכי הוי מלוה הבאה בעבירה ליכא מלוה ורק משום דהוי מלוה דרבים הוא לליכא עבירה, דהוי לורך עלמו, לכך פריך שפיר. ע״ש. ואין דבריו מבוררים, דהר״ן כתב כן אס״ש דגיטין דלא נזכר שם מלוה דרבים. ודוחק לומר דסמיך אמאי דאמר בברכות, דכל זה הו״ל לבאר[ג].

עוד ראיתי להרב זרעו של מברהם בגיטין שם שעמד על דברי הר״ן וכתב דסוגיא דהתם מזלא כשיטת רבינו לעיל בסמוך וסוגיא דברכות כאביי בר פלוגתיה, דהא על כרחך ל״ל דפליגי בהכי דלאביי גם שלא להנאת העבד קרי ביה לעולם בהם תעבודו. ע״ש. וק״ל דהרי הס״ש קאמר להדיא דטעמא דאביי משום דאפשר דמייחד לה לעבדיה ומנטר לה, ומ״כ בההוא עובדא דר״ת מודה ומזיל דשפיר עבד, כיון דלא מאכח עשרה, ואין עיון מלוה הבאה בעבירה לכאן. ואין להקשות על דברי הר״ן מאביי שאמר מי לאו דאמר ר״י וכו׳, דאביי אהא סמיך דאמר הכא אפשר דמייחד לה וכו׳. ושו״ר להרב שלמי תודה ולמוהרש״ך הנ״ל בספר זכות יוחק הנד״מ שיטה למס׳ גיטין מ״ש בשם הרב קדושת ישראל ומ״ש הס על דבריו. ע״ש. ומ״ש מוהרש״ך שם לנדד ולומר דהר״ן לא גריס בברכות הך קושיא והיכי עביד הכי וכו׳, עיין להרב לחס יהודה בפ״ט מהלכות עבדים שגס הוא כ״כ להדיא לאחד תירולא. ע״ש.

ודע דע״פ דברי הר״ן הנ״ל י״ל מה שהקשו המפרשים ז״ל על דברי הרשב״א בתשובה סימן תשנ״ה דמי שנשבע שלא לשחק בקוביא ומתירא שמא יתקפנו יצרו ויעבור על השבועה, לאין נזקקין לו להתיר נדרו, דמשום עבירה גדולה אין להתיר עבירה קטנה. ע״ש. דהרי בהך דאביי שפחה וחביה בת חורין כפו את רבה דלא ליהגו בה מנהג הפקר. ולהאמור אמי שפיר, דהתם הטעם דכיון

ג. ועוד קשה דכיון דכי הוי לורך ליכא איסורא, ע״כ מאי חזית לומר דהוי עבירה ולא מיקרי לורך, אימא דהוי לורך וליכא עבירה. ומדרבה הכי משמעי מתפלה בעשרה. ושו״ר להרב פרי המדמה מ״ב בפ״ט מהלכות עבדים ה״ו שהביא תירוץ זה להמ״ב בשם מהריק״ו ודמה דבריו כמ״ש. ע״ש. ומ״ש הרב פרי המדמה שם ליישב שיטת הי״מ שהביא הר״ן להס״ם בברכות פריך אמאי דמשני מלוה שאני ולא אמר לצורך עלמו, דמשמע דרק משום דהוי ממש דמי לעשה, ולכן מקשה דהוי מלוה הבאה בעבירה וכו׳, הוא קשה דבגיטין נמי אמר בהמי לישנע דמלוה שאני ומפרשי הי״מ דכיון דליכא מלוה והוי לורך עלמו. הנ״ל.

דמשמרה לנורך מצוה אין כאן איסור עשה לעוסק בהם מעבודו, דלא הוי בחנם, מש״כ בהך דמשחק בקוביא לאיסור דהתרת נדריס בעינו עומד ואין לדמות איסור מקמי איסור וכמ״ש הר״ן שם בתחילת דבריו.

ובעיקר קושית מהרש״ך דסוכה הנ״ל רמיתי להרב נר דוד שחיבן דלמ״ן דהפסול דמצוה הבאה בעבירה אינו אלא מדרבנן, ומ״מ ק״ל שפיר דאמאי איצטריך הש״ס למיתב טעמא דמיכתת שיעוריה, הרי בלא״ה אסור מדרבנן ומאי נ״מ. והוא קשה דלימא איצטריך לאסור מן התורה ונ״מ לספיקא, דספיקא דאורייתא לחומרא. גם מ״ש דיש לחלק בין סוכה ללולב וקרבן וסיים דזה לא יתיישב לקושית ממנה, עיין להרב שער המלך בפ״ח מהלכות סוכה ה״ט ד״ה ומצאתי שכתב חילוק זה משם הריטב״א וייעב הך דמנה. ע״ש.

והשער״ה שם כתב לייישב קושית מהרש״ך דמסוכה ל״ק, דמיכ״ל דאיצטריך לן לאסור סוכה גזולה גם לאחריס, דמטעם מצוה הבאה בעבירה אין לפסול רק לגזלן עצמו, וסיים: ממנס בהך דלולב של אשרה ומנה ק״ל שפיר. והוא תימא, דגם בהך דלולב ומנה מאי ק״ל, ואמאי לא ניחא דאיצטריך לטעמא דמיכתת שיעוריה וקרא דמנה לאסור גם לאחריס דלא נאסר משום מצוה הבאה בעבירה. ושו״ר להרב טעס המלך (הערות על הש״ס) שכן תמה וייעב הך דמנה דבלא״ה אסורה גם לאחריס בהכילה משום איסור טבל. ועיין להרב תפארת בחוריס בסוכה שם. מיהו מהניא לולב עדיין קשה.

פ״ב

יוסף בן ר׳ חיים הטראבלצי. הדיגת יע״א

פסחים דף ו׳ ע״א רש״י ד״ה כופה וכו׳ ומיהו בב״י לא עבר דהא בטליה בלביה מאתמול וכו׳. הפר״ח בא״ח סימן תל״ו הובאו דבריו להמפרשים ז״ל הוכיח מדברי רש״י אלו דש״ל דגם לחמץ ידוע מהני ביטול, דלא כסברת הכלבו. ולעד״ן דלא כתב הכלבו דלא מהני ביטול אלא כשידע בו ומבטלו, אבל אם ביטלו קודם שידע בו, כיון דבשעת ביטול אינו ידוע ואהני ליה ביטול גם כשידע בו אינו עובר עליו, ולכך כתב רש״י דבטליה מאתמול. מיהו מדברי רש״י לקמן בד״ה אפילו וכו׳ שכתב: והיינו שעתא לאו ברשותיה הוא לבטליה, משמע דאי הוה ברשותיה מצי מבטל ליה אף שלא ידע. ולפמ״ש מהרש״ל לפרש בכוונת רש״י [דבספק חמץ מיירי ול״מ לבטלו קודם שידע בו שאינו ברשותו] אין מכאן ראיה. מיהו ק״ל לשיטת הכלבו מדפריך לקמן ע״ב וכי משכחת ליה לבטליה וכו׳,

דהא כי משכח״ל הו״ל חמץ ידוע ולא מהני בו ביטול. ושו״ר להפר״ח הובאו דבריו למוה״ר ידי משה שהקשה כן, ועוד הקשה מלקמן דף ז׳ דקתני ברייתא היה יושב בבית המדרש ונזכר וכו׳ מבטלו בלבו וכו׳. ולעד״ן דמהיות ברייתא ל״ק כ״כ, דהא מוקי לה בית לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו שעדיין לא החמיצה. ואף דלס״ד מיירי בחמץ גמור הו״מ למימר וליטעמיך או לייקא נמי מזה.

ובעיקר קושייתו מפרכת הש״ס וכי משכח״ל וכו׳ יש מתרצים דלא כתב הכלבו דלחמץ ידוע לא מהני ביטול אלא משם ביטול דמהני אפילו בלבו כדקתני דהך ברייתא מבטלו בלבו, אבל ביטול גמור כדין הפקר דמפקירו בפיו בפני שלשה מהני גם לחמץ ידוע כדין הפקר דמהני גם לידוע, ולכך פריך הש״ס וכי משכח״ל לבטליה, היינו ביטול גמור שמפקירו לגמרי דמהני גם לידוע. ועפ״ז אפ״ל לשון רש״י לקמן ע״ב ד״ה הבודק שכתב: כיון שבטל בלבו וכו׳ ומומר כל תמירא וכו׳, ודקדק הגל״מ דרש״י פתח בביטול בלב וסיים ומומר דמשמע בפה. ולהאמור אתי שפיר, דנחית רש״י למשמעותין ענייני ביטול דמהני גם ביטול בלב, כגון לחמץ שאינו ידוע, וגם בפה כשאומר כל תמירא וכו׳ ויועיל לחמץ ידוע. [והוכרח לבאר זה רש״י הכא משום פירכת הש״ס לקמן וכי משכח״ל וכו׳. ועיין להרב פרוכת המסך שגם הוא כ״כ. ואפריון לה״ה נר״ו].

תוד״ה כופה וכו׳ ע״כ הכא ברי משום דילמא אתי למיכליה. ק״ק דמש מהאי חששא ברינן מוקצה הו״ל להתיר גם בטלטול החמץ גופיה ולמה צריך לכפות עליו כלי. ומוהרש״ך נר״ו תירץ דדוקא הך מוקצה דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל התירו, דלא חמיר כ״כ, אבל בטלטול חמץ דמוקצה גמור אין בו טעם זה מספיק להתיר. עכד״ק. ושו״ר למוה״ר ידי משה נר״ו. [ולעד״ן דכיון דהמוצא חמץ צריך לבערו, ע״כ התינח לרבנן דהשבתתו בכל דבר מצי לפרורו ולזרותו לרוח או לזורקו ליס, אבל לר״י דאין ביעור חמץ אלא שריפה ע״כ לא מצי לבערו ביו״ט וצריך לשומרו עד מוצאי יו״ט, ולכך כופה עליו כלי, אין שום תועלת בטלטול, ומ״כ י״ל דנקט רב כופה עליו כלי לכ״ע. מיהו לשון רש״י שכתב דהא לא חזי ליה לטלטולי ולאפוקי לא משמע הכי].

ע״ב רש״י ד״ה הבודק וכו׳ שמוך לבדיקה מיד. נראה דמשמ״ל מיד מדפריך בשמוך ובטליה בד׳ או בה׳, ומי לאו מיד מאי פריך, דילמא גם רב בד׳ או בה׳ קאמר, אלא ודאי דמשמ״ל להש״ס דרב מיד קאמר. ופשוט. [ועיין הגל״ח].

פ״ג

יעקב בן חויתו כהן (כעת במחנה ישראל לוד)

פסחים דף ד׳ ע״א רש״י ד״ה מוצת הדר וכו׳ אבל הכא בדיקת חמץ דרבנן. עיין מ״ש מהרש״ל. ויל״ד למאמי מהיכן פשיט״ל דעל המשכיר לבדוק, להרי אמאי י״ל דעל השוכר לבדוק שהחמץ ברשותו. ושו״ר להרב בן פורת יוסף ז״ל.

דף ו׳ ע״א בתוד״ה בהמת וכו׳ ומיהו ספרים וכו׳ והוא דלא מצי מסלק ליה וכו׳. ק״ק דמ״כ במאי פליגי הני תרי ליתני, דהא גם לל״ק לא מיחייב בלא מצי מסלק ליה. וידי״ן ר׳ חיים חדאד ור״ר מאיר כהן נגייר תירצו דל״ג נחית לבאר דין עיסה שלא נזכר בל״ק. [וטפי י״ל דפליגי בעיסה, דלל״ק לא מחלק בין עיסה לבהמה, דבתרוייהו אי מצי מסלק ליה חייב ואם לאו פטור, ולליטנא בתרא בעיסה חייב בכל ענין, דלית ליה קלא. ובזה יתיישב לשון התוס׳ בקושייתם שכתבו: וכן גבי עיסה תניא וכו׳ חייבת בחלה אע״ג דלא מצי מסלק ליה וכו׳, דר״ל דגם מזה קשה ל״ק דלא מחלק בין בהמה לעיסה ותרוייהו לא מחייב בדלא מצי מסלק ליה בהך ברייתא דחייבת גם בדלא מצי מסלק ליה. ועיין למהרש״א ולהמש״ך ז״ל].

דף ז׳ ע״א גמ׳ אם רוב חולין חולין וכו׳. הרמב״ם בפ״ו מהלכות מעשר שני הי״ח כתב: תיבה שנשתמשו בה חולין ומעשר שני וגמרא בתוכה מעות וכו׳ מחצה על מחצה חולין. ובהלכה שאחריה כתב דגמרא קרוב למעשר מעשר קרוב לחולין חולין, מחצה על מחצה כחמור שבהן. וק״ק דמאי שנא בריעא פסק לקולא ובסיפא לחומרא. [עיין למהר״י קורקוס שהעיר בזה וכתב דיש נוסחאות ישנים כתוב גם בריעא מעשר. ועיין להרדב״ז בפירושו להרמב״ם הנקרא יקר תפארת מ״ש לייש נוסחתנו. ועיין להמש״ך מה שדקדק מדיוקא דריעא מסיפא, וכתב דלחזלין נמי בתרא או בסיפא. ולא זכר ש׳׳ר לדברי הר״מ הנ״ל.

ועיין להרב שלמי תודה ז״ל].

דף כ״א ע״א גמ׳ ומוכרו לנכרי פשיטא לאפוקי מהאי תנא. הקשה ידי״ן ר׳ מאיר כהן נגייר הי״ו דהא קי״ל ב״ש במקום ב״ה אינה מצנה ולמאי מילטריך לאשמעינן תנא דמצנתינו. ולי נראה לייש בפשיטות דלאפוקי מהאי תנא דלאו אדא״ש קאי, אלא אריב״ג דקאי בשיטת ב״ש כמ״ש רש״י. ובזה ייש מהרש״ך מה שדקדק הוא נר״ו ממאי דקאמר לאפוקי מהאי תנא ולא אמר לאפוקי מב״ש, משום דקאי אר״י. [לע״ד זה אינו, דאמרי לימא לאפוקי מר״י. **מצ״ה**]. [לי נראה דהכוונה היא דהרי יש להקשות אר״י אינו שניק ב״ה ועביד כב״ש, ועל כרחך לומר דפליג ר״י ואומר אלא נחלקו ב״ש וב״ה

בהמי עניינע וכמ״ש התוס׳ ורש״י בכמה דוכתי, ומ״כ שיעור דברי הברייתא היא דת״ק סובר לנחלקו ב״ש וב״ה בהמי עניינע ור״י סובר לעל נחלקו ב״ש וב״ה בזה, ומשום לעל נזכר בברייתא שם תנא קמע נקט גם בר״י לאפוקי מהמי תנא שתם. מיהו כל זה דוחק. גם מכמי לא יתיישב לשיטת התוס׳ דר״י כב״ה קאי].

דף כ״ח ע״ב גמ׳ ור״י מיבעי ליה לטמא ושהיה בדרך רחוקה וכו׳.

ק״ק לכיון דילפינן דגם בזמן הזה ליכא פשט חייב בשמה למאי מיצטריך לטמא וכו׳, דהרי על כרחך לאין המקה תלויה בפשט. וידי״ן ר׳ עמרם עידלן הי״ו תירץ דהו״א דלוקין בזמן הזה דגברא חזי למכילה לעל שאין לנו בית המקדש להקריב קרבן פשט הוא דאין מקה מעכבת, אבל טמא ושהיה בדרך רחוקה שהמניעה מגדו שהוא גברא לעל חזי אינו אוכל גם בשמה. [לכאורה קשה דגם בזמן הזה כולהו לא חזו, שאין אנו מזהרין מטומאת מת ואין לנו אפר הפרה, והו״ל כטמא בזמן בהמ״ק. ואולי דהו״א דלא מרבי קרא אלא אותן שהיו אוכלין טוליהן בטהרה אף אחר החורבן, דכתב הרמב״ם דגם המומרים היה להם אפר הפרה [עיין חגיגה דף כ״ה ע״א], ולכך מיצטריך לרבויי גם טמא בזמן בהמ״ק לחיוב מלה. ובעיקר הקושיא עיין לקמן דף ק״ך דס״ל לר״ת למלה בזמן הזה דרבנן, וקרא דבערב תאכלו מצות לטמא וגו׳. ומזה משמע דמסתבר לחיובי טמא יותר מזמן הזה, ומ״כ י״ל דמי לא כתיב אלא חד קרא הוה מוקמינן ליה לטמא וכו׳].

דף ל״ד ע״א בתוד״ה מחמין וכו׳ דליתרמל לא שריא אלא הנאה שאינה של בלוי וכו׳. מפירש״י משמע דמפרש דלרבי היו מחמין חמין. ולדידיה קשה קושית התוס׳. [עיין להרב פני יהושע בזה].

דף ל״ו ע״ב גמ׳ מ״ט דרבנן דכתיב לא תוכל וכו׳. הוא הדין דהוה״ל משום דכתיב ושמחת בכל הטוב כדלקמן, אלא משום דמיצטריך לזמן שמחה לא מיבעי״ל לומר דפליגי בזה רבנן. ופשוט.

פ״ד

מתלמידי דבי רב

ביצה דף כ״ד ע״א השתא דאמית להכי היא אמיה וכו׳ הא בציבר קטן וכו׳. הקשה מורי נר״ו דאמאי לא משני הא בציבר מקורה הא בציבר שאינו מקורה כדמשני לעיל מעופות. ופפ״ל דס״ל להם״ס דבהיה אפילו שאינו מקורה אם הוא קטן מאד אינו מחוסר גידול, כיון שאינה יכולה לעוף למעלה, ולכך לא מצי לאוקמי תרוייהו בקטן, ומתני׳ במקורה ובברייתא באינו מקורה, לכיון דבקטן מיירי

משיב אינו מחוסר לידה גם באינו מקורה וקשיא בריית׳. ולמוקמי תרוייהו בגדול ומתני׳ במקורה ובריית׳ באינו מקורה ס״ל דבעופות גם במקורה אם הוא גדול משיב מחוסר לידה, ומ״כ קשיא מתני׳ דשרי בעופות, ועל כרחך דבקטן מיירי. [טפי י״ל דבחיה אין סברא לחלק בין מקורה לאינו מקורה, לאם בגדול משיב מחוסר לידה גם במקורה משיב מחוסר לידה אם הוא גדול, דהקרוי לא יוסיף ולא יגרע לגבי חיה שאינה יכולה לעוף]. ועוד הקשה מורי הנ״ל דלמאי לא משני מקושיא דעופות הא בציבר גדול הא בציבר קטן כחיה. והייתי רוצה למרן ג״כ דס״ל להש״ס דאם אינו מקורה גם בציבר קטן משיב מחוסר לידה לעופות, שיכולים לעוף למעלה. מיהו הקשה ידי״ן ה״ר אפריס חדאד דמ״מ מצי למימר תרוייהו במקורה והא בגדול והא בקטן ואתי שפיר בין לחיה בין לעופות. [ולפמ״ש לגבי חיה לא יוסיף ולא יגרע הקרוי אתי שפיר, דעיקר החילוק הוא רק בין גדול לקטן, ובין מקורה או אינו מקורה שוים. ועוי״ל הכל דעל כרחך מתני׳ בחיה מיירי בין במקורה בין אינו מקורה, דאם לא משיב אינו מחוסר לידה אלא במקורה, מ״כ רבנן דשבת דמייבו לידה בציבורין על כרחך ג״כ במקורה ור״י פליג גם במקורה, והרי בית בציבר מקורה משיב ומחלק ר״י בין בית לציבר, אלא ודאי לגבי חיה אפילו באינו מקורה מיירי דלא כמי לבית. כנ״ל].

ע״ה אברהם כהן הי״ו

דף כ״ה ע״א מתני׳ בהמה וכו׳ לאכול

ממנה כזית גלי. תומר מורי הי״ו דהא דנקט גלי הוא דלא תימא לגריך שיהיה שיעור שיאכל כזית מצומצם, אלא בגלי סגי. אבל אין לומר דבא לאשמעינן שגריך כזית גלי ולא סגי בזית אי, דגם כי תני סתמא כזית ידעינן דלא סגי בחי, דמ״כ מאי פליג ר״ע. [בע״ד אין זה מן הקושי, דמ״ק כשאמר דבריו לא היה יודע שר״ע יחלוק, או שרבי בתחלה לא שמע שר״ע יחלוק, ומשנה לשונה לא זזה ממקומה]. ולי נראה די״ל עוד דהו״א דר״ע בא לחלוק דגם כשיוכל לאכול כזית מבית טבילתה שרי ואפילו אי. אלא דזה אינו, דמ״כ אמאי נקט ר״ע אי, כיון דגם ת״ק בהכי מיירי. [ועוד דזה לא אתי למאי דמסיק ממקום שטובלת וכו׳].

בגמ׳ והאמר תנן וכו׳ ר״ע אומר אפילו כזית וכו׳. ק״ק לילמא (ר״ד) [רמי בר אבא] ס״ל כת״ק דלא שרי מבית טבילתה וכו׳ משום שלא יאכל מדם קודם הפסח. ומורי נר״ו תירץ דכיון דמרע״ק מוכח דמותר לאכול קודם הפסח, מנ״ל דת״ק ס״ל דאסור, דילמא דלא פליג אלא לגריך כזית גלי ואפילו מבית טבילתה מהני, דאפושי פלוגתא לא מפשינן. מיהו אכתי קשה די״ל (דר״ד) [דרמי בר אבא] ס״ל דמדנקט ר״ע מבית טבילתה מכלל ת״ק לא שרי מבית טבילתה, דאל״כ מאי אתא ר״ע לאשמעינן זה. ומורי אמר דעל כרחך אין הוכחה מזה, דמ״כ למאי דמשני ממקום שטובלת וכו׳ תקשי ליה דמאי

מאת רע״ק למשמעינן זה, ולא הול״ל אלא כזית מי אין ממקום שטובחת או ממקום אחר, אלא ודאי לאין זה לקדוק. יה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת מז״ק המה״ג והכולל כמה״ר ר׳ **דוד עידאן** נר **גזיילה** שנלב״ע ביום **ר״ח כסליו תשט״ו**, ונר״ן משמו הנדקת והכשרה מרת **מזל טוב** בת **כמיסה** שנלב״ע **ב׳ כסליו** שנה הנ״ל, תהיה נפשם צרורה בצרור החיים אמן.

ע״ה אפרים חדאד הי״ו

דף כ״ו ע״ב גמ׳ בעי מיניה הלל וכו׳ מיתיבי ושוין וכו׳. ק״ק כיון דידע להאי בריתא מאי קא בעי מיניה מעיקרא ים מוקלה וכו׳ [ללמוד מיתיבי משמע דהלל עצמו בעי הוא למקשה].

ע״ה ציון כהן הי״ו

דף כ״ח ע״ב במתני׳ לא יאמר אדם לטבח וכו׳ אלא שוחט ומחלק ביניהם. יל״ד למשנה זו נשנית בכפילא, דבבר תני לה לעיל דף כ״ז אין נמנין וכו׳ ושוחטין ומחלקין ביניהם. ומורי נר״ו אמר דלעיל מיירי בשוחטין ביניהם, וכאן מיירי שרוצה לקנות לעצמו מהטבח שמוכר לכל. ומ״מ אכתי קשה דדין זה נשמע מכ״ש מהך דלעיל שאינו מקח וממכר כ״כ. ומורי הנ״ל אמר לי שכן הקשה המוי״ט והרב שושנים לדוד. ועיין למהר״ם שיף ולהרב מירא לכיא. וכתב דבשיטה תירץ כדבריו. ול״ע למאי שנא.

ע״ה רפאל עשוש הי״ו

ביצה דף כ׳ ע״ב גמ׳ מיבעיא להו לדברי האומר וכו׳ רבא אמר זורק את הדם וכו׳. הקשה הרב ימי מבריתם חלימי ז״ל להא רבא הוא דאמר בתמורה דף ו׳ כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ומ״כ כשחטו ביו״ט הוי מילתא דאמר רחמנא לא תעביד והויא שחיטה פסולה לשיטת ר״י דאמר לעיל בסמוך לא תימא מדאורייתא מיחזי כזו וכו׳, ואמאי קאמר זורק את הדם, הא הוי קרבן פסול. והיה נ״ל לומר דלא קאמר רבא אי עביד לא מהני אלא במזיד, אבל בשוגג שפיר מהני[ד], והכא בעי היכא שעבר ושחט בשוגג. וממורי מוהרל״ך

ד. לכאורה למילוק זה קשה דמ״כ מאי פריך אם בתמורה מהך דקתני ואם תרס תרומתו תרומה, דילמא בשוגג מיירי. וכן מכמה משניות דפריך מינייהו לרבא. ונ״ל דכיון דמשמע קתני משמע ליה להש״ס דאפילו במזיד מיירי. ועו״ל להרב לימודי ה׳ לימוד פ״ג שרלה לחלק כן, ושוב דחהו מפירכת הש״ס בחומש דכתיב ביה כל ימיו בעומד והחזיר, דדילמא מינטרין לגירם בשוגג. ועיין להרב לב שומע במערכת כ׳ אות י״ט. והנה הרב ימי מבריתם תירץ דלא אמר רבא דלא מהני אלא היכא דכתיבא בהדיא, אבל היכא דאתי מדיוויא כהך דהכא דילף מלכם אפשר דמהני. ע״ש. ולכאורה קשה דמ״כ מאי פריך אם בתמורה מהך דתורם מן הרעה על היפה דילף מכל אלנו ולא גירושין, וכן מהך דכל אלנ יפרה וגו׳ ולא ממין על שאינו מינו

נר״ו שמעתי להרב שער המלך כתב לשון עבר משמע ממזיד. ולע״ד יראתי בזיזה מקום כ״כ. וכן הרמוני להרב לב שומע מערכת ע׳ אות ז׳ שכ״כ. ומ״מ נ״ל לישב עפמ״ש הרב לב שומע הנ״ל במערכת כ׳ אות ט״ז דלע״ד קאמר רבא דלע״ע מהני לע״ע במעשה שהוא גוף האיסור, כגון לע״ע ימכר לחרמי הכהנים, לע״ע כן היכא דאין גוף המעשה עצמו אסור אלא שעושה באיסור. ע״ש. וה״נ אין האיסור בהקרבה רק מחמת הזמן שהוא יו״ט, ובכה״ג אי עדיד מהני. כנ״ל בס״ד.

מציעא דף כ״ג ע״ב גמ׳ אמאי ליהוי משקלא סימן. ק״ק דאמאי לא פריך דליהוי מניינא סימן כדפריך לעיל. וליכ״ל דכבר משני במניינא דשוין, דמ״כ מאי פריך ליהוי משקל סימן, ואמאי לא ס״ד לומר במשקל דשוין, ועל כרחך דס״ד [דאין דרך החמיכות להיות שוין] ומסתמא קושה אדס מה שאריך לו הן רב הן מעט. ויש מתרצים לאה״ן דהמקשה לא ס״ד לומר בחמיכות דשוין, ופריך תאלה ממשקל, דמסתמא הבשר מוכרין במשקל ולא מחרוזות, וכדמשני במשקל דשוין ע״כ גם ממנין ל״ק, די״ל במניינא דשוין. [עיין להתוס׳ ד״ה מחרוזות שכתבו דהוא הדין מחרוזות של בשר, דמשמע שדרך למכור גם בשר במחרוזות, וע״כ י״ל בפשיטות במניינא דשוין, ודוקא גבי משקל לא ס״ד שיהיו החמיכות שוין]. ועוד תירץ לי

וכו׳, דהרי גם הנהו מצבי מריבויין. ואם יימע דמ״מ הוו מלאו הבא מכלל עשה, גם הכא לכתב ולא לגזוה הוי לאו הבא מכלל עשה. ועיין להרב לימודי ה׳ שם. ולפ״ל לפמ״ש הריטב״א ביומא דף נ״ג הובאו דבריו להרב לב שומע שם אות כ״א דלא מהני אפילו בקדשים שנה עליו הכתוב לעכב בקדשים אלא במידי דליכא לאו, אבל היכא דליכא לאו ממילא משמע עיכובא, ומ״כ י״ל דדוקא בקדשים דבעינן שנה עליו לעכב בעינן לאו, אבל בחולין ותרומה דלא בעינן שנה עליו, גם היכא דליכא לאו לא מהני, ולכך פריך הש״ס אם מהך דתורם מן היפה על הרעה וממין על שאינו מינו שאינן קדשים, אבל התם בנדרים ונדבות דקדשים הוי לא אמר רבא דלא מהני אלא היכא דכתיב לאו, אבל בעשה כהאי לכתב דבעינן שנה עליו הכתוב לעכב מודה דמהני. ודע לאמאי דמחלק הרב שער המלך בפ״ק דקרבן פסח ומביאו הרב לב שומע שם דבקדשים דבעינן שנה עליו הכתוב לעכב גם רבא מודה דמהני אם לא שנה, ניחא דלע״ה קושית הרב ימי מבראם, דהרי הכא בקדשים מיירי. אלא דאילוק זה כבר תמהו עליו המפרשים והביא דבריהם הרב לב שומע שם. גם למה שחילק הרב לב שומע שם דהיכא דהמעשה עשה ניכר בחוש הראות והרי הוא לפנינו להדיא גם רבא מודה דמהני, ניחא ג״כ קושית הרב ימי מבראם, דה״ק הרי שחט הקדשים ביו״ט ולפנינו ניכר. ועוד לפ״ל לקושית הרב ימי מבראם ז״ל דהרי הא בנדרים ונדבות מיום דומים יו״ט ולא ילפינן להו מחגיגה, הוא משום שאין קבוע להם זמן כחגיגה וכמ״ש רש״י, ומ״כ י״ל דהכי קא מיבעיא ליה היכא דעבר ושחט, דהשתא אם לא יזרק הדם הולכים למיבוד, ואין להם זמן הכשר רק כשיזרוק דמם היום, ע״כ תשיב קבוע להם זמן ודמו לחגיגה לכתחילה שוחט ומקריב, או דילמא כיון דלא קביע להם זמן מלד עלמם לא דמו לחגיגה. כנ״ל. הנ״ל.

מוהרל״ך דמיירי שמשמש דרך נפילה ללא מפסר לידע המינין. עכ״ד. [לע״ד תירוץ זה קשה, דל״כ מאי פריך לעיל במחרוזת ליהוי מינין סימן, לימא דרך נפילה מיירי. ועוד דל״כ מאי פריך נמי ממשקל, דהרי משתמע אין דרך למכור כל תחיכה ותחיכה במשקל בפני עצמה. ומי דרך נפילה ולא מצא כולם בבת אחת איך הוי משקל סימן, הרי אין יודע משקל כל תחיכה ותחיכה. ובעיקר הקושיא אפ״ל דבתחיכות י״ל דלא מצא רק תחיכה או שתים ללא הוי מינין סימן, ותחיכות דקתני תחיכות דעלמא וכמ״ש התוס׳ לקמן דף כ״ד ד״ה מצל. ולעיל דפריך במחרוזת דליהוי מינין סימן, היינו משום דמשתמע אין דרך להיות במחרוז מספר אחת או שתים, ופריך דליהוי מינין ומחרוז עצמו סימן. ומ״ש התוס׳ אם דמיירי שמצא מחרוזה אחת ומחרוזות דקתני היינו דעלמא, לא קאי אלא אמינין המחרוזת, ולא אמינין המחרוז עצמו, דזה י״ל דבמיירע דשון כדמשני לעיל. ועיין בהשושנה לעיל סימן מ״ב].

ע״ה מגוץ כהן הי״ו

פ״ד [ב]

שמעון בן ר׳ חיים הטראבלסי. הדיגת יע״א

גיטין דף כ״ט ע״א גמ׳ תנן המגיש וכו׳ ורמינהו אמר לשנים וכו׳. ק״ל דאמאי פריך, דילמא התם מיירי בלא חלה, הילכך אינהו אין שליח לא, ומתני׳ מיירי דוקא בחלה וכדמוקי לה לעיל. ומ״ר להרב זרעו של אברהם ז״ל שכ״כ. ע״ש מ״ש לתרץ.

דף מ״ב ע״א גמ׳ ועד״ה בעבד וכו׳ וע״ת והא לר״ש דבפרק החובל וכו׳. ק״ק לאמאי לא הקשו כן לעיל דף מ׳ דקאמר התוס׳ עבדא דבי תרי קס חד מינייהו ומחרייה לפלגיה וכו׳, דאיך מצי למחרו מליצא לר״ש.

מדור אגדה

א) יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם ויהי כנען עבד למו (פרשת נח).

רש״י בשם מדרש חכמים יפרש בטאונו של הפסוק הזה שמדבר על בנין בית שני שבנה כורש מלך פרס שהיה מבניו של יפת, ולזה אמר יפת אלהים ליפת, שירחיב ה׳ גבולו ויזכה לבנות בית המקדש בימי בית שני, אבל לא יזכה הבית המקדש ההוא להשראת שכינה, שבימי בית שני לא זכו ישראל להשראת שכינה, ואימתי יהיה גילוי שכינה? הוא בבית המקדש שבנה שלמה שהיה מזרעו של שם. וזהו וישכון (לשון השראת שכינה) באהלי שם, באהל שבנה שלמה מזרעו של שם. והנה מה שמסיים ויהי כנען עבד למו, לכאורא הוא מיותר, שכבר הזכיר זה פעמים. ורש״י הוסיף לבאר דאף משיגלו בני שם ימכרו להם עבדים מבני כנען.

אך עדיין אין קשר לזה עם מה שלפניו, שלא דיבר על גלות בני שם. ואולם נוכל לומר שכל הפסוק ידבר על הגלות של בני שם, שהתנבא נח שעתידים ישראל שהם מבניו לצאת בגליות מגוי לגוי וממלכה לממלכה, ולזה אמר יפת אלהים ליפת, שגם בניו של יפת ירחיב ה׳ גבולם וישתלטו בבניו של שם להביאם בגלות ויירשו את אהליהם ועריהם וישכנו בם. וזהו וישכון באהלי שם. וכדי שלא תחלש דעתו של שם שהזדרז הוא במצוה ביותר לקחת את השמלה (כמ״ש רש״י בפסוק ויקח) לכבוד אביו והוא עתה מבשרו בגלות קללה תחת ברכה, לזה מסיים בנחמה לדבר על לבו שגם בימי גלותו בארצות נכר יזכה לעושר וכבוד וגדולה, לא כזרע כנען שלא ימצאו מנוחה, שגם הם יהיו עבדים ומשרתים לזרעו (של שם) אף בימי גלותו. וזהו שמסיים ויהי כנען עבד למו.

גם יתכן לפרש הקשר עם מה שהאגדה מספרת שבזמן מורנו הרה״ג סבא דמשפטים בעירנו גרבה מוה״ר ר׳ שאול הכהן זצוק״ל שהיה איש קדוש ובעל מופת, שבימיו יצאה פקודה מאת הממשלות הגדולות לתת שחרור וחופש גמור לכל בני אדם, ולבלתי ישתלט החזק על החלש למשול בו ממשלת עבד ולכבשו תחתיו לדור דורים, ושלא ימכרו עוד בני אדם לעבדים ושפחות בשוקים כבהמות כאשר היה קודם בזמן ההוא, והכריחו גם לממשלות הקטנות לסור למשמעתם ולהכריז על הדבר הזה, ומי שיעבור יענש בעונש קשה ומר, וגם למדינתנו זו תונים הגיעה הפקודה ויצא כרוז מטעם המלך

"אלבאיי" יר"ה בכל העיירות לקבל פקודה זו שכל מי שיש לו עבד ושפחה קנויים לצמיתות מחוייב לשלחם חפשים לנפשם ולבלי השתלט עוד האדם באדם כמוהו.

לשמע הכרוז והפקודה הזאת באזני הרב שאול הנ"ל שהיה עובר בשוק בזמן ההוא נבהל והשתומם וגעה בבכיה, וישב לביתו סר וזעף בוכה ומבכה, וכל ראשי הקהל לשומעם נקבצו ויבואו לביתו לדעת פשר דבר מה היה לו, והוא השיבם: איך לא תבכו לצרת עם ישראל שזה כמה מאות שנים נודד בגלות ועוד לא נפקד, וזרע חם וכנען המקוללים זכו היום להשיג חפשיותם ושחרורם, ואנחנו זה כמה עדין לא נושענו[ה]. ויוסף לבכות מאין הפוגות, ולא יכלו הקהל להשיבו ולנחמו, כי היה צערו רב, ומרוב בכייתו הטה ראשו על הכותל או על השלחן ותחטפהו שינה וישן. וכאשר ראו הקהל שהרב נח מעט וישן חזרו לביתם, כי היה זה בלילה, ויצוו לאשתו לתת דעתה עליו. ואחר שעה או שתים הקיץ הרב ויקם משנתו ומראה פניו צוהלים מרוב שמחה, ותשאלהו אשתו: כנראה שבשורה טובה בשרוך בחלום. ויאמר: כן, כי הודיעוני שגם עם ישראל נפקד ותשועתו קרובה לבוא לשוב לארץ אבותיו ולקבל חפשיותו ושחרורו כמקדם. ותוסף לשאול אותו אם יהיה זה בזמננו. ויאמר לא, ואולי יהיה בדור שלישי או רביעי. ובבקר שמעו כל הקהל מבשורת רבם, וישמחו שמחה רבה כי קרובה ישועתם לבא לצאת מכבלי הגלות, ויתנו תודות לאל עליון. ולזה יתכן שאומר הפסוק לבשר זרעו של שם שאף שילכו בניו בגלות ע"י בני יפת כנ"ל, אבל לא יארך גלותם כזרעו של חם, שכל זמן שהם בגלות גם כנען יהיה עבד למו, וכאשר יפקד זרעו של חם יפקדו גם הם ובקרב ימים ישובו לארצם ארץ הקודש אמן.

השושנה

ב) מהרי שלש סאים קמח סולת וכו׳ (פרשת וירא). הוא אמר קמח והיא אמרה סולת, אמר רבי יצחק מכאן שהאשה עיניה צרה באורחים יותר מהאיש (ב"מ פ"ז, לגירסת רש"י שם).

הקושיא במאמר זה ידועה, שאדרבה היא אמרה סולת, ואיך עינה צרה באורחים. ויש לפרש בדרך חידוד שכבר נודע שהיה זה ביום ראשון של פסח, וסולת אסור בפסח משום חמץ. אך הם כערביים נדמו לו, ולגוי מותר חמץ. ואף שמקיים מצות הכנסת

ה. נ"ב: ונרמז זה בכתוב (עמוס ט׳ ז׳) הלוא כבני כושיים אתם לי בני ישראל?! בתמיה, וכי גרע אף מבני כושיים. **נאמ"ן ס"ט.**

אורחים ע״י חמץ, וחמץ אסור בהנאה, מצוות לאו ליהנות ניתנו. ואולם אברהם שהיה נהנה הנאה גדולה ממצות הכנסת אורחים אמר קמח, כי סולת אסור לו לתת, שהרי הוא נהנה ממצוה זו ונהנה מחמץ, אבל שרה כשאמרה סולת זה סימן שעיניה צרה באורחים ואין לה כל הנאה מזה, דמצוות לאו ליהנות. (גיליון הצופה ט״ז חשון תשט״ו בשם הרב ש׳ ברוט).

ר ש ו ש נ ת

אחיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון (הושע י"ד ו')

דתון רבני תורני . להלכה ואגדה . ולכל עניני היהדות . יוצא לאור ע"י
קבוצת תלמידי ישיבות אור תורה תכב"ן , חארה כבירה גרבה
טוניסיא) בתמיכתה המיוחדת של קופת אור תורה הנז' . ובסיוע
המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה שע"י הסוה"י לא"י ;

בסליו תשט"ו שנה א' חוברת י'

התחתימה לשנה 500 פרנקים . מחיר הגליון 50 פרנקים .
חוץ למדינת צרפת לערך שני דולרים .
ההדפסה 200 פרנקים לכל עמוד .
המצויא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות .
השולח לנו ספר יקבל את ירחונינו תמורתו .

הכתובת ,

R. Boquid Saadon

Hara Kebira DJERBA (Tunisie)

עידאן כהן צבאן חדאד הי"ו

פ"ה

הרב משה מימון. עפולה ישראל

נרות החשמל לחנוכה

נסתפקתי אם יוצא אדם י"ח בהדלקת נר חנוכה ע"י נרות החשמל.

תשובה: הנה כתב מרן הרמ"ל בספר משפטי עוזיאל ז"ל ח"ג או"ח סימן ו' וז"ל: ולענין חנוכה הואיל ולדברי הכל הדלקה עושה מצוה אין נר החשמל מוציא ידי חובת מצות הדלקתה. ועוד כתב שם בענין נר שבת וז"ל: אינו יוצא בנר חשמל חובת הדלקתה, הואיל והדלקתה היא מצוה ובנר חשמל אין בו הדלקה, שאין הנעת המפתח מדליק אלא ממשיך הזרם והאור העצור בו פורס ומוחז בפתילה, ועוד שאין הפתילה נדלקת אלא מתחממת (עיין הרמב"ם הלכות שבת פ"ט ה"ו), ולכן אין לברך על הדלקה זו שאינה מוציאה מידי חובת הדלקת נר שבת (ועוד כתב שם בקשר לנר שבת שעולל הזרם להפסיק בחמצע. ע"ש). עכ"ל.

גם ראיתי להרב כף החיים בסימן תרע"ג סק"ט שכתב וז"ל: ומס מותר להדליק בכח גם החשמל וכו' נראה לאסור, משום דלא הוי זכר לנס, דהנס היה ע"י הדלקת שמן ופתילה, ובזה לא יצא כי אם אור בלתי תפיסת ממשות. ועוד דהמנורה היתה נדלקת ע"י אדם וזה ע"י המכונה. ועוד כיון דהעשית שיש בה כח האור היא מלאה אור, הוי כמדורה שאין עולה אפילו לגר אחד כמ"ש לעיל סימן תרע"ח. עכ"ל.

ולעד"נ דמה שאומרים בחשמל שאין בו הדלקה ואין הנעת המפתח מדליק רק ממשיך וגם אין הפתילה נדלקת אלא מתחממת, לכאורה צ"ע, דלמ"כ לא יהא ח"ו איסור בהדלקת החשמל בשבת, כיון שאינו מדליק. וכן מ"ש הכה"ח דהמנורה היתה נדלקת הפתילה ע"י אדם וזה ע"י מכונה, לא ידעתי למה אינו נחשב ע"י אדם, הלא הכפתור הוא מוכרח להסתובב ע"י אדם, אחרת אינו נדלק כלל. גם מ"ש דזה לא יצא כי אם אור בלי תפיסת ממשות, לע"ד הרי הפתילה הדקה הפנימית העשויה מחוטין דקין של נחושת שבתוך מנורת החשמל היא נדלקת ע"י סיבוב זה, ומה לי הפתילה הנ"ל של נחושת וכיוצא או הפתילה מבגד וכיוצא בפי מובן זה.

גם מה שרצה הכה״ח לומר דהחשמל הוא כמדורה, מלבד דהמציאות מורה דאור החשמל הוא גלול ונעים (עיין למור״ס סימן תרע״ג ס״ק ו והכה״ח עצמו שם סקט״ז), עוד זה הרי כתב הפר״ח על דברי הג׳׳ה שבסימן תרע״ו ס״ד שיש להזהר ולהעמיד הנרות בשורה בשוה ולא בעגול, דהוי כמדורה (והובאו דבריו להכה״ח עצמו שם סקכ״ט), שע״ז להזהר בכך, כיון שכל אחת מובדלת מחברתה, דומיא דקערה שכפה עליה כלי. עכ״ל. וה״נ בנורות החשמל כל מנורה ומנורה מופרדת מחברתה בפני עצמה (וגם יש בנורות החשמל כל מיני מספרים מזעיריס עד מאד עד גדוליס מאד). ולדעתי מנורות החשמל הם עדיפי ממה שהכשיר מור״ס שם בענין הפמוטות שקורין לאמפ״א.

אלא לכתחילה נראה לי שאין להשתמש בנורות החשמל לגר חנוכה משני טעמים: א׳) לפמ״ש מור״ס בסימן תרע״ג דשמן זית מצוה מן המובחר, וכתב הכה״ח שכן נעשה הנס. ע״ש. ולכן יש לבקש שההלקה תהיה ע״י שמן, דמה שאפשר לדמותה למנורה מדמינן לה. ועיין להכה״ח בסק״ז שם הר״ן. ב׳) משום דיש חשש להפסקת הזרם בחנוכה ולא יהיה זמן מספיק של שיעור הדלקתה וכמ״ש הרב משפטי עוזיאל בגר שבת. [אחר המחילה רבה זה ליתא, דהא קי״ל לכבתה אין זקוק לה. והרב משפטי עוזיאל לא קאי רק אגר שבת משום שלום הבית].

אגב בסוף מכתוב הערה קטנה על הרב משפטי עוזיאל למה לא פסל מנורת המגדל בגדונו שהיא כולה דולקת ביחד השמונה הקנים גם בלילה הראשונה וכן בכל הלילות ואין הבדל בין לילה ראשונה לשמינית. ועיין בזה למור״ס סימן תרע״ו ס״ב[א].

פ״ו

בוגיד סעדון

עוד על ענין נרות החשמל לחנוכה הנ״ל

הנה כבר הביא הרב הכותב עליון למעלה בסימן הקודם דברי הרשם״ל בספרו משפטי עוזיאל ח״א או״ח סימן ו׳ דהוציל ולדברי הכל הדלקה עושה מצוה אין נר החשמל מוציא י״ח הדלקת נר חנוכה, וכן לענין נר שבת, שאין הנעת המפתח מדליק אלא ממשיך הזרם והאור העלול פורח ומוחז בפתילה מאליו. וכבר עמד ע״ז הרב

א. עיין בספר מגיד תשובה ח״א (סימן י״ז).

הכותב בהמשפ שנה ט׳ חוברת ח׳ סימן ל״ח והעלה דלא מצינ הדלקה ולא יצא י״ח, והביא דברי הרב יבכיל עבדי נר״ו בח״ב תשו״ח סימן ט׳ אות ח׳. ונראה ברור בכוונתו דאף שאינו נדלק כי אם ע״י סיבוב הכפתור, מ״מ אינו נקרא הדלקה רק גרם הדלקה, שאין הנעת הכפתור מחזות החור בפתילה אלא שמסלקת המניעה וממילא נאחז החור מאליו, ואינן קי״ל להדלקה עושה מצוה, שילוק המדם בידיו, דהכי משמע לשון להדליק, וכדדייק בשבת דף כ״ג. ועיין להגאון השד״ח בשפיפת דיוים מערכת חנוכה אות ו׳ שהביא מה שנשתפק בשו״ת הרמ״ץ למ״ד הנאה עושה מצוה, אי בעינן הדלקה ע״י אדם ולא מאליה כבשמיטה, והוכיח ממ״ש הש״ס בשבת שם והשתא להדלקה עושה מצוה הדליקה חש״ו לא עשה ולא כלום, דמשמע דגם למ״ד הנאה עושה מצוה בעינן עכ״פ הדלקה ע״י אדם ולא מאליה, וא״כ כ״ש למ״ד להדלקה עושה מצוה דבעינן הדלקה ע״י אדם, והשתא אינו רק גרמא ע״י אדם. ועיין בש״ע סימן תרע״ה ס״ב בלא היה בנר שמן כשיעור ואחר שהדליקה הוסיף עליה שמן ולא יצא י״ח. והיינו טעמא דבשעת הדלקה לא היה שיעור, ואחר שהוסיף עליה לא עשה הדלקה רק גרם הדלקה.

וזה לע״ד כוונת הכה״ח שמין כאן הדלקה בידי אדם רק ע״י מכונה, דר״ל שמין האדם עושה רק גרמא בעלמא. ול״ק קושית הרב הכותב נר״ו.

ומה שהקשה עוד הרב הכותב לפי דברי הרב משפטי עוזיאל דלא״כ לא יהיה איסור בהדלקת המשמל, אחר המחילה רצה ליתא, דאף דלא מצינ הדלקה וכמ״ש, מ״מ נקרא מבעיר. ואף דקי״ל דגרם כבוי שרי כמ״ש הש״ע בסימן של״ד סכ״ב, והוא הדין גרם הבערה, דכבוי והבערה אחת הינ, הנה לא מיבעיא לדעת מור״ם שם דדוקא בפקוס פסידא שרי גרם כבוי, אלא גם לפשטות לשון הש״ע דמשמע דבכל ענין שרי, וכן נראה נמי מדבריו בסימן תקי״ד ס״ג, מ״מ עיין להמ״א בסימן תקי״ד סק״ז שכתב בשם הרמ״ק דלא שרי גרם כבוי אפילו בי״ט אלא דוקא כשאינו נוגע בדבר הדולק, אבל השמן והפתילה שניהם גורמין ההדלקה, והממעט בהן (אחר הדלקה) גורם הכבוי. [א״נ יש לחלק בין גרם כיבוי דקודם הדלקה לגרם כיבוי דאחר הדלקה] **ב. וכן נראה לעת מרן שם שלא התיר ליתן דבר המונע להדליק נר של שעה אלא כשנותנו קודם הדלקה ולא לאחר הדלקה, (ועל כרחך משום דהוי נוגע בדבר הדולק)** [טעות סופר] **ג. ומה שהקשה המ״א על דברי**

ב. הגהת הגאון רבי בוגיד סעדון זצ״ל בספרו מגיד תשובה ח״א (סימן יו״ד).

ג. הגהת הנ״ל.

הרמ״ם מהך דסימן של״ד סכ״ב דטלית שאחז בה החור מותר לתת עליה מיס, הגה דעת הרמ״ם לאסור ליתן מיס וכמ״ש הב״י שם, ולפי שרי פלפ להתכסות בה. וגם כתב לדעת הטור שם דוקא כשאינו מתכוין לכבות הוא דשרי, דהו״ל דבר שאינו מתכוין, ומ״כ י״ל דהכי ס״ל להרמ״ם. מיהו הטור שם התיר ליתן עליה שאר משקין וזה נוגע בדבר הנלמד, ובודאי שלפ יחלוק הטור על דברי אביו. ולכן נלע״ד לומר דדוקא בפתילה ושמן כתב הרמ״ם לאסור לגרוס כבוי כשנוגע בהם, שהם עומדים להדלקה וגם הוא הדליקם, אבל בטלית שאחז בו החור שאינו עומד להדליק וכשנותן מיס על אותו מקום שלפ אחז בו החור לפי שאין נוגע בדבר הנלמד, משאר שאינו עומד להדליק. ושו״ר שכן תירלו המפרשים בשם המש״ז אות ז׳.

ואגב רמזי להרב יבכיל עבדי נר״ו שם בסימן יו״ד אות ה׳ שהמה מדברי מור״ם הנ״ל דדוקא במקום פסידא שרי גרס כבוי, דמקור דבריו הוא מהמרדכי בפרק כל כתבי, ושם משמע דגם בי״ט לפ שרי אלפ במקום פסידא, ומ״כ אין פסק בסימן תקי״ד דמותר להעמיד נר במקום שהרוח שולט בו כדי שיכבה וכו׳. ולע״ד ל״ק, דמקשי ליה עוד דגרס כבוי לפ שרי אלפ כשאינו נוגע בדבר הדולק כמ״ש הרמ״ם וכוותיה פסק מרן בס״ג, ולפ אלק עליו מור״ס, ואין התיר להעמיד הנר במקום הרוח אף שכבר דולק, ועל כרחך לכיון להעמידו שם קודם שהרוח שולט הו״ל כגרס כבוי קודם הדלקה, דמה לי קודם הדלקה ומה לי קודם שישלוט הרוח, ומ״כ י״ל דבכה״ג שרי גם אלפ במקום פסידא. מיהו מדברי המ״א בסק״ט אין נראה כן, שכתב: וליכא למישרי משום גרס כבוי, דהא לפ שרי אלפ למנוע שלפ יאחוף יותר, אבל לגרוס לכבות הדלוק כבר אסור כמ״ש ס״ב. הרי דחשיב ליה כדלוק כבר וכבוי גמור, ומ״כ הדרפ קושית הרב יבכיל עבדי, דבלפ״ה לפ שרי אלפ במקום פסידא (ועיין להרב משנה ברורה בסימן תקי״ד בשער הציון אות ל״ח שכן מפרש בקושית המ״א מס״ב. ולע״ד הוא דוחק, דמ״כ הו״ל להמ״א לציין לדברי מור״ס גופיה בסימן של״ד, ולפ לדבריו ס״ב. ול״י עוד). ושו״ר למור״ס גופיה בדרכי משה שם בסימן תקי״ד שאחר שהביא דברי מהרי״ל בדבור שאחריו, כתב על מ״ש הטור דגרס כבוי שרי וז״ל: וכ״כ המרדכי בפרק כל כתבי דלפ אלפ כרבינו יואל לאסר גרס כבוי אף בי״ט אם לפ במקום היזק. עכ״ל. הרי מבואר דמור״ס גופיה נראה מזה והכריע כהמרדכי שחולק על רבינו יואל בי״ט כלמשמע מדברי הטור דשרי גרס כבוי בי״ט גם אלפ במקום פסידא, ומ״כ על כרחך דמ״ש בסימן של״ד לפסוק כרבינו יואל הוא דוקא בשבת דחמירא וכמו שבידד הרב יבכיל עבדי בדוחק לומר דסבר כוותיה בחלפ ופליג עליה בחלפ וכו׳, דהא קמן להדיא שכן הכרעת מור״ס. ומ״ש הוא לפרש בכוונתו לפמ״ש הגה״ט מהתוס׳ דבילה דף כ״ב ד״ה והמסתפק

דגרס כצוי לן שרי אלא ציו"ט ולא בשבת, ומה שציינו לדברי מור"ם בסימן של"ד מהמרדכי הוא בטעות וצ"ל מהתוס', אחר המחילה רבה מלבד דלא הזכיר מור"ם דברי התוס' בדרכי משה, עוד בה הרי מבואר להכרעתו כהמרדכי שחולק על דברי רבינו יואל. ומ"ש שהציון בסימן של"ד למרדכי הוא בטעות, לא זכר ש"ר לדברי מור"ם בדרכי משה שם שהביא על דברי הטור מ"ש המרדכי בשם רבינו יואל בפשט, דמשמע שכן ס"ל, ולזה ציינו להמרדכי, שכן הגהותיו הם לקוחים מדרכי משה. ועיין להמ"ב בסימן תקי"ד בשער הציון שם מ"ש מהרב מאמר מרדכי שדבריו קרובים לדברי הרב יכיל עבדי. והנלע"ד כתבתי. ומ"מ בעיקר דברי מור"ם דלא שרי אלא במקום פסידא, כבר כתב המ"א בסימן תקי"ד דלא משמע כן מדברי הרא"ש (ומפילו בשבת). גם עיין להט"ז בסק"ו שכתב דלא מצא חבר לרבינו יואל זה. וכן משמע מדברי הטור ומרן בסימן תקי"ד דשרי גרס כצוי גם שלא במקום פסידא. ואף די"ל דזה דוקא ציו"ט, מ"מ סתמיות דבריהם בסימן של"ד משמע דשרי בכל ענין (ומלשון לפמ"ש הגה"ש והביא דבריו הרב יכיל עבדי הנ"ל מהתוס' דצילה דף כ"ב הרי מציינו חבר לרבינו יואל בשבת. מיהו לע"ד אין מלשון התוס' כ"כ הוכחה, דמ"ש ובשבת אינו חייב, היינו אפילו תימא דהך בריית כריו"ש דלעסוק גם גרס כצוי, מ"מ ס"ל דגם לריו"ש אינו חייב, ובריית קתני חייב. גם בהרא"ש שם הביא מהתוס' שכתבו וקי"ל כרבנן דגרס כצוי שרי, ועל כרחך דאפילו במקום פסידא, דאל"כ מאי מק' מהך בריית. וכן רמיתי להרב קרבן נתנאל על הרא"ש שם שכתב דמהתוס' והרא"ש מוכח דלא כסברת רבינו יואל. מיהו למ"ש הרב קרבן נתנאל שהתוס' מפרשים חייב דקתני הבריית היינו מכת מרדות, על כרחך דלא כהתוס' שבידינו. והמיימה על הרב קרבן נתנאל שלא העיר בזה. ועיין להרב חמד משה ז"ל).

איך שיהיה, הנה מבואר דדעת מרן דלא שרי גרס כצוי אלא קודם הדלקה, אבל כשכבר הגר דלוק מסור לגרוס לו כצוי, וא"כ הוא הדין נמי שמסור לגרוס תוספת הצערה כשהגר דלוק, וכדקתני הבריית בצילה דף כ"ב הנותן שמן בגר חייב משום מבעיר אף שאינו אלא גרס תוספת הצערה שכבר הגר דולק דומיא דהמסתפק ממנו שהוא מטעם גרס כצוי כמ"ש הרא"ש שם. ומעתה בגר המשמל שכבר דולק ושומד במקום קציעותו וכשהוא מניע הכפתור גורס להמשיך אורו למקום אחר, ודאי דאסור אף להוי גרמא. ואין לחלק ולומר דהתם בהך בצילה כיון דנותן שמן בגר גופיה חשיב מבעיר ממש, דהרי כתב מרן בסימן רע"ז ס"ג שכח גר על הטבלה מנער את הטבלה והוא נופל, ודוקא בגר של שעוה או שאין בו שמן, אבל אם יש בו שמן אי אפשר שלא יקרענו אל הפתילה ונמצא מבעיר וכו'. הרי דגם שאינו נוגע לא בגר ולא בשמן כשמוסיף

לקרב השמן ע״י ניעור הטבלה משיב מכאן. וכ״ם הכא שמוסיף לקרב המשם ע״י הנעת הכפתור. ומהתימה על הגאון מהרי״ם זריהן זצ״ל הובאו דבריו בישכיל עבדי הנ״ל בקונטרס מחרון סימן ד׳ שכתב שיש לספק חולי אין חשוב מבעיר, דלחילת הכפתור היא רק לפתוח החור המלוי שם, ואין זה רק גרמא דשרי בשבת. ע״ש. דהרי מבואר מכל הנ״ל דבכה״ג גם גרמא אסור, כיון שכבר החור דולק. וכבר רמיתי להרב יכיל עבדי שם בחות ה׳ שהביא ג״כ דברי הרב נבי פסח פרנסק בירחון קול תורה תרנ״ד סימן ו׳ שגם הוא כתב שאין זה רק גרמא בעלמא אין בהבערה אין בכבוי, והוא נר״ו תמה עליהם כנ״ל, וכמ״ש בסימן יו״ד חות ח׳, והוסיף לבאר דזה לא גרע ממ״ש מרן בסימן תקי״ד ס״ב להטות הנר להרחיק השמן מן הפתילה משיב כבוי ואסור אף שאינו אלא גרמא, שאינו נוגע בגוף הפתילה רק בנר שמטהו (בסימן יו״ד חות ח׳ כתב דזה כבוי גמור) ואסור, וה״נ בנר חשמל אף שאינו רק מסלק הסתימה שלא יעבור הזרם אסור.

עוד כתב מוהרי״ם הנ״ל שם דיש לספק עוד בחשמל דהאור הנאחז בחוטי הנחושת ליתא בהו איסור תורה, דגחלת של מתכת אין בה כבוי מן התורה, וכבוי והבערה חדא היא. וכתב עליו הרב יכיל עבדי שם בחות ד׳ דדוקא כבוי דבעינן צריך לאפרו לא שייך במתכת, אבל הבערה אף באינו מכוין לאפרה אסר מכוין לאורה חשיב מבעיר כבנר, וכמ״ש הרמב״ם בפי״ב מהלכות שבת, וה״נ בחשמל מיחייב על הדלקתו, מאחר דלהנו מעשיו להאיר. ע״ש. ולע״ד לכוונת הרב מוהרי״ם דכיון דלא שייך כבוי בגחלת של מתכת, דלא שייך בה שריפה, הוא הדין נמי דלא שייך בה הארה, שאינה עושה שלהבת, ומה שנאחז האור בחשמל בחוטי הנחושת, אין האורה מצד החוטין, אלא מכח הדלקת החשמל במקומו המקורי שמתפשט שם, וע״כ ליכא הבערה, דכבר הוא דלוק ועומד.

נחזור לענין נר חנוכה, הנה נתבאר דכיון שאין נעשה רק גרמא, אף דחשיב הבערה, מ״מ לא חשיב הדלקה, ואין קי״ל להדלקה עושה מלוה. ועוי״ל דזה גרע גם מגרמא, דהרי זה דומה לשני בתים שיש אור ביניהם, ובבית אחד יש אור גדול ונכנס האור לבית השני ע״י החור ואם יסתם החור לא יגיע לשם האור, וגם אחד ופתח הסתימה והניח ע״פ החור נר זכוכית וקבעו שם באופן שסותם כל החור ונעשה האור יוצא ע״י הזכוכית, האם יחשב זה להדלקה? הלא אינו רק פתיחת סתימה. וזה ממש ענין החשמל שאילולי הסתימה היה האור נכנס לבית מאליו וע״י הסתימה נסתם האור. ואף שעשוי ע״פ מכוונת, שלא יתכן לילדך אם לא ע״י הגביע הנתון שם, מ״מ עתה שנקבע נעשה כדוגמה הנ״ל, דהרי דולק מאליו אם לא ע״י הסתימה, ונמצא שלא עשה מעשה בהדלקה כשהסיר הסתימה. ומ״ש הרב הכותב לעיל דיש כאן הדלקה

בפתילות החוטין של נחושת וכו׳, לע״ד אין זה ענין הלקת פתילה, דהרי גינה נלקחת ע״י שמן כלל רק בכח השמן הנמשך ע״י האור ממקורו העצמי אומו בפתילה שלא בהלקה רק כשריפה דגחלת. ותדע דהרי אם יפתם הכח המקורי ע״י נעילת הכפתור לא נשאר שום הלקה ולא שלהבת בחוטין שבגיע כלל, וכל עיקר אורו ונשך רק מהאור המקורי, ואיך יתכן לקרות זה הלקה בפני עצמה בלא שמן או דבר אחר. ורציתי בתשובת מוהריש״ן הנ״ל שכתב וז״ל: והייתי חושב להסתפק עוד אולי האור החשמל כבר הוא גנוז ונצור שם ורק הוא בא על החוטין שמאירים ממנו, ואולי אין זה ביעור כלל. אך דחיתי זה דהרי אנו רואים שלפעמים נאכלין החוטין כליל והיו לאפס. עכ״ל. ולע״ד לא כ״כ רק לענין איסור הבערה, אבל אינו נחשב להלקה, לאף אם יכלו החוטין ונשרפין לגמרי אינו רק ענין שריפה כגחלת ולא הלקה, לאין כאן שמן בגיע, רק מהאור המקורי נלקח. ושו״ר להרב ישכיל עבדי בח״ג חאו״ח סימן טו״ב אות ה׳ שהביא מהרב דבר אליהו סימן ס״ג לא מיקרי פתילה חלא של פשתן שמעלה שלהבת, אבל חוטי נחושת הם דבר גוש, ובעינן שתהיה שלהבת עולה מאיליה ולא ע״י דבר אחר. ע״ש.

ועפ״ז נלחה מ״ש להוכיח שם בתשובת הרב ישכיל עבדי נחות ב׳ בשם מוהרש״פ בירחון קול תורה שנה ג׳ ח״ג סימן כ״ב דיונע י״ח בפעולה הגורמת לעשיית המלוה ממ״ש בפרשת תלוה [כ״ח ט׳] גבי אבני חפוד ופתחת עליהם וכו׳, ואפ״ה תניא כותבן בדיו ומרחה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן [סוטה דף מ״ח ע״ב]. הרי לאף שאינו עושה מעשה הפתוח בעצמו מיקרי ופתחת, וה״נ בנר החשמל אף שנדון כגרם מלילק חשיב מלילק בעצמו. ולהאמור לא דמי, דהתם עכ״פ ע״י רחיית השמיר עושה מעשה חדש ממש, שמבקיע ומפתח האבנים, אבל כאן אינו מחדש ע״י פתיחת הכפתור שום הלק רק שממשיכה לגדיע. ומ״ש הרב ישכיל עבדי שם דרחיה זו לא מכרעת, דשמא התם דמצוי בכתוב לכן מלות פתיחה, כדקתני בברייתא דסוטה דף מ״ח אבנים הללו אין מסרטין עליהם בחזהל משום שנאמר במלואתם, וכיון שכן מוכח דכוונת הכתוב ופתחת הוא רק בדרך גרמא ואין הוכחה לדעלמא, דהתם שאני דגלי קרא וכו׳, לע״ד אין זה מספיק, דרחיית מוהרש״פ היא למיניה שאף שהוא גרמא קורהו הכתוב ופתחת, שנחשב כמו שפתחו בעצמו בידים, ומה בכך לכתיב במלואתם, עכ״פ מצינו לקראהו הכתוב ופתחת, וה״נ נקרא להלילק בידים. ומוסף היה נ״ל לדחות עוד רחיה זו ע״פ דרכו של הרב, דהרי הברייתא דסוטה לא מייתי קרא דופתחת שכתוב קודם, אלא קרא דפתוחי חותם, וזה משמע גם שנפתחו ע״י גרמא, דפתוחי חותם לא משמע ע״י מדם, וא״כ י״ל לאף לכתיב ופתחת כיון לכתיב פתוחי חותם למשמע גם ממילא

אחי קרא דכמלואתם ומכריע דלאו דוקא ופתחת, אבל היכא דלא כתיב מצמעות גם לגרמא בעינן קרא כדכתיב. מיהו יגדל יותר ליישב הברייתא דלא מייתי קרא דופתחת לפמ״ש מוהרי״פ שם בחוברת י״ז סימן ע״ו והביא דבריו הרב יסכיל עבדי שם לדחות כפמ״ש הרמב״ן דדוקא בחצי חומן בעינן במלואתם, אבל בחצי חפוד אפשר שהיה חורן בהם כחשר יעשו חרשי החצן, דלא כתיב בהו במלואתם, ובחומן לא כתיב ופתחת. ע״ש. ובזה יובדק יותר לשון הברייתא דקאי רק לחומן, ולא מצי לאתויי מקרא הקודם דופתחת דגבי חפוד, דלא כתיב ביה במלואתם. מיהו לע״ד אכתי יש להביא ראיה מדלא הוכיח הרמב״ן דבחפוד היה חורן ממש כיון דכתיב ביה ופתחת ולא משום דלא כתיב ביה במלואתם, דמשמע דאי הוה כתיב ביה במלואתם היה צריך שמיר אף דכתיב ופתחת. ומ״ש הרב יסכיל עבדי שם דלא יתכן זה לדעת רש״י בסוטה שפירש מצנים הללו שבחפוד וחומן, דגראה דלא ס״ל כהרמב״ן. ע״ש, כ״כ ג״כ בחידושי המאירי דקאי אחפוד. ע״ש. ול״ע.

ומ״ש עוד הרב יסכיל עבדי בשם ספר היס הגדול בחו״מ סימן ל״ב שמצדד לחלק דמ״ש דהדלקה עושה מצוה דיבור בהווה שכל הנרות היו נדלקים בשם בזמנם, והוא הדין כאן שמתוכן המור הסגור ע״י לפיקת הכפתור ושפיר מיקרי הדלקה, דהרי ההארה היא העיקר ולא ההדלקה וכו׳, הוא תימה, דבשבת דף כ״ב וכ״ג מבע״ל אי הדלקה עושה מצוה או הנחה, ומסיים: והשתא לאמרינן הדלקה עושה מצוה הדליקה חש״ו לא עשה ולא כלום, ואי דיבור מכמיס בהווה והחארה היא העיקר מאי קמבע״ל ולמה לא עשה ולא כלום, הרי החארה גמורה איכא. וע״ש להרב יסכיל עבדי שגם הוא תמה עליו דודאי הדלקה ממש בעינן, ואין לא זכר לכל הפוסקים המדברים בזה ליחד כולם שיש לטובה להדלקת החשמל לא מיקרי הדלקה. וגם הגאון מהרי״פ שלידד מחחלה להחיר שוב חזר בו והסכים דבעינן מעשה בפועל. ע״ש.

גם מ״ש עוד הרב יסכיל עבדי בשם הרב הכותב על דברי הרב מיס חיים שצא נמותן טעם לכל הפחילות כשרות לנר חנוכה, ובכאן יש חוטי נחושת תוך הנפיל שהאור נחלה בהם, והעיר הרב הכותב שנדון זה הוי כמו חבוקה. ועוד דבעינן שמן לומיא דנפ וכו׳. הנה מ״ש להוי כמו חבוקה, כבר קדמו בזה הכה״ח והביא דבריו הרב הכותב בשושנה בסימן הקודם. אך לע״ד דזה לא גרע מקערה מלאה שמן שהקיפה פחילות לאם כפה עליה כלי כל פחילה עולה לנר אחד כמ״ש מרן בסימן תרע״ה, וה״נ אף שבמקור החשמל הוא מלא חור, כיון שהוא מכוסה ורק נעור אחד יוצא לנפיע שלפנינו חשיב כפחילה בקערה ע״י כפייח כלי, וכמו שהעיר על דבריו הרב הכותב נר״ו לעיל. גם מ״ש הכה״ח דבעינן לומיא דמנורה ע״י שמן ופחילה, עיין להגאון השד״ח במערכת

מנוכה מות טו״ב בשם הרב בית יצחק והביא דבריו גם הרב יכיל עבדי שם מות ו׳ שהכשיר להדליק בלי פתילה, דלא בעינן דומיא דמנורה ממש, דהרי כל השמנים כשרים. וכן נראה גם מדברי הגאון רמ״ץ והרב עץ הדעת דבכמה עניינים לא בעינן דומיא דמנורה. וכן דעת כמה רבנים. אך שוב כתב דמ״מ למצוה מן המובחר בעינן שמן ופתילה כמו בעינן שמן זית. ע״ש. וכן העיר גם הרב יכיל עבדי. ע״ש.

ומ״מ אף שאין לפסול מטעם זה בדיעבד, מ״מ כיון דדעת המחרונים שלמים וכן רבים הגאון הרמ״ל והרב הכותב במאסף והכה״מ והרב דבר הלכה והרב מלכי בקדש והגאון מוהרל״פ שהזכיר דבריהם הרב יכיל עבדי, וכן נראה שכן דעתו גם הוא לפסול גם בדיעבד מטעם דאין כאן הדלקה ממש, פשיטא שאין לזוז מדבריהם. ול״ע עוד.

פ״ז

הרב שושן מאזוג. תסתור

בן יכבד אב

לזכרון יום פטירת מר אבי החה״ש והכולל כמה״ר ר׳ **כמייס מאזוג** נ״ע וזצ״ל שנלב״ע ביום שב״ק כ״ג כסליו התש״ח שבע שנים לפטירתו הנני רושם פה איזה חי״ת מכי״ק לעי״ן ולקיים מקרא שכתוב **דובב שפתי ישנים**.

א) **יראה.** הנה ידוע שיראת ה׳ צריכה זהירות וזריזות גדולה לכבודו יתברך שהוא עיקר הכל, ומש אין יראה לשום יעמול מאד, ואין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה׳. ויש לרמוז בחיבת יראת שהיא גימטריא חזהר עם הכולל. וכעין זה רמז החיד״א בחמדת קדמות מערכת ת׳ ערך תורה אות ח׳ בשם הרמ״ע מפאנו דחיבת תורה ג״כ גימטריא חזהר, שג״כ היא צריכה זהירות גדולה. ע״ש. [ואמר הבן: ולי נראה לרמוז עוד דחיבת יראת גימטריא תורה. וכמ הרמז למ״ש ז״ל [אבות פ״ג מי״ז] אם אין יראה אין חכמה וכנ״ל. **שמ״ן ששון** ס״ט]. וזה יש לפרש כוונת המשנה בריש מס׳ מגיגה הכל חייבין בראיה חוץ מחרש שוטה וקטן, לכאר נודע מ״ש [ברכות דף ל״ג ע״ב] הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. גם נודע דהיראה תלויה בדעת, שאם אין דעת למאד אינו בר עונשין, ולכן חש״ו פטורין מכל המצות. וזהו כוונת המשנה הכל חייבין בראיה, קאי בית בראיה, דהחיוב

מוטל על המדם לעשותו ומינו בידי שמים, חוץ מחש״ו, שמין להם דעת ופטורים מכל העונשים ומכל המצות וכנ״ל.

ב) **יין.** מאמר רז״ל בגמ׳ [עירובין דף ס״ה ע״א] נכנס יין יצא סוד. ומפ״ל עפמ״ש הרב חסד ואמת דרוש י״ז דף נ״ט ע״ח שמי שהוא מפולפל וחריף ומבין השכל הוא מיוצא המוח, וממשך מזה שלא יהיה לו כח הזכרון, שהקדמונים השכילו וגם הנסיון הורה שעל הרוב לא יתקבצו בחדם אחד שני הכחות האלה יחד, כי הם בחיס מסיבות הפכיות, הזכירה היא מליחות המוח והחריפות מצד היובש. ע״ש. גם זכורני שכתבו המקובלים בשם מוהרח״ו בהקדמה לספר עץ חיים דחכמת הסוד שהיא הקבלה אינה תלויה רק בכח הזכרון ולא בפלפול וחריפות בחכמת התלמוד. גם כתבו המפרשים דחיבת יין כנוי לפלפול. וזהו לומרם נכנס יין שהוא הפלפול יצא גורם יבשות המוח, לכן מכח זה יצא סוד, שאינו יכול עוד ללמוד חכמת הסוד שתלויה בזכירה.

ג) **ואגב** מכתוב גרגיר אחד מצלי: [בראשית ל״ז א׳] **וישב** יעקב בחרץ מגורי חביו בחרץ כנען. כבר נודע מ״ש ז״ל [סנהדרין דף צ״ז ע״ב] כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בחשובה. וזהו ויצב יעקב, רמז לעס ישראל שנקרא בשם יעקב (כשאינס מתנהגים כשורה) שצבו ונעצבו לדיקים, אז יצבו בחרץ מגורי חביו בחרץ כנען, שישובו לחרץ ישראל בבילת גואל צדק אמן. ע״כ כפמ״ש שנגזר על ישראל לילך בחרבע גליות, והם גלות בבל מדי יון אדום, ואח״כ ישובו לחרץ ישראל. ועליל כחיב אחי אדום, חיבת אחי נוטריקון אדום בבל יון, וחיבת אדום גימטריא מדי עס החיבה ושני כוללים. ולזה אמר שאחר הגליות אלו יזכו שויצב יעקב וכו׳, שישובו לחרץ כנען וכנ׳. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת קרובנו המיוסר ביסורין רע״ו ה״ר **מעתוק בן עלילש כהן בר כמיסה** שנלב״ע **ט״ז חשון** משנחינו זאת **התשט״ו** תנצ״ה.

פ״ח

כמייס כהן

נר חנוכה שעשאה למעלה מעשרים אמה

הטור בסימן תרע״ח כתב בשם הר״י הלוי דהא דפסקינן כשהניחו למעלה מעשרים אמה הוא דוקא כשהניחו בחוץ, אבל בבית אף למעלה מעשרים כשרה, כדאמרינן גבי סוכה לאס הדפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים כשרה, דשלטא בה עינא דרך הדפנות. ע״ש. ולכאורה קשה דאמי שנא בבית מבחוץ, דאי משום דשלטא בה עינא דרך הכותל, גם בחוץ נמי. ועיין מ״ש הב״י

בשם מהרי"ק. ועיין להצ"ח. ורמיתי להרב פנים מאירות ח"ג סימן מ"ו שכתב דמכח קושיא זו הניח הטור בדעת הר"י הלוי שע"י הגג ירמה הנרות, ולזה הוק"ל דמאי נפקא מינה בגג שהיא עדיין למעלה ממנו וכו'. ולע"ד לפשט לשון הר"י הלוי משמע דע"י הדפנות שמגיעים לסכך שלטה עינא בסכך או בנרות, ולא שע"י הגג תשלוט עינו בנרות [וקושית הטור היא לכיון שהגג עדיין למעלה לא שלטה עינא בנרות], ומ"כ מאי שנא בחוץ מבפנים.

והנה המוסי' בסוכה דף ג' ע"ב ד"ה וכיון כתבו לא דמי סוכה לנר חנוכה ומבוי, דמבוי שאני משום דקורה טפח לא שליט בה עינא. ורמיתי להרב זרעו של אברהם בחידושיו לשם שכתב דהא לא הקשו בפשיטות ממבוי, משום די"ל דשאני מבוי דמהלך, ולא כן סוכה ליושב, וכדמשמיך להו בריש עירובין דף ג', ולכן סמכו קושייתם מנר חנוכה. ע"ש. ודבריו דחוקים, לכיון דעיקר קושייתם מנר חנוכה לא הו"ל למינקט בתירוצם מבוי דוקא. [ועוד לכיון דנקטו תחלה נר חנוכה, מאי נעו למינקט מבוי דל"ק מיניה]. ומה שהקשה מסוגיא דעירובין, עיין להרב פנים מאירות הנ"ל שם שהעיר בזה. גם מה שהקשה מדברי (הרשב"ץ) הריטב"א דמה יענה בנר חנוכה שהוא יושב בבית, י"ל בפשיטות דס"ל כהר"י הלוי דבבית גם למעלה מעשרים כשרה. ועיין להרב ערך השלחן שייב דעת הר"י הלוי כפי דברי הריטב"א שלו. ע"ש.

וראיתי למור"ם בדרכי משה שכתב בשם מהר"ם מפרשבורג בדברי הר"י הלוי מינה שלא לעשות רצה בסוכה דף ג' דפיסול הגובה מקרע לממעל ידעו וכו', אבל לרצה דק"ל כוותיה דהפיסול משום דבעינן דירת ערעי, אפילו אם הדפנות מגיעות לסכך פסולה. והרב פנים מאירות אם השיג עליו דלא פליג רצה אלא בסוכה דבעינן דירת ערעי, אבל מודה הוא דכשהדפנות מגיעות לסכך שלטה בה עינא, ובנר חנוכה דמליא ברמיית הנרות משום פרסומי ניסא גם רצה יודה. עש"ב. ולעד"נ להרב דרכי משה שלשון הר"י הלוי קאי שכתב כלתמרינן גבי סוכה דאי דפנות מגיעות לסכך כשרה דשלטה בה עינא ללידן בסוכה פסולה, ולזה כתב דדברי ר"י הלוי דנקט כשרה הוא רק לרבה, ואה"נ דנר חנוכה יש להכשיר לכ"ע. ורמיתי להפר"ח שכתב מדברי ר"י הלוי דמע"ג אלא קי"ל הכי גבי סוכה וכו' מינה דבחנוכה דבעינן שליטת עינא משום פרסומי ניסא כולהו מודו דדפנות מגיעות לסכך כשרה. ע"ש. ומדבריו נראה דרוצה ליישב דברי הר"י הלוי גם לידין. והוא קשה, דאכתי מיך כתב דבסוכה כשרה כשהדפנות מגיעות לסכך, הא לידין פסולה, והכי הו"ל דבסוכה כשהן מגיעות לסכך שלטה בה עינא. [ועד"ן דגם הפר"ח סובר דמאי דנקט הר"י הלוי גבי סוכה דכשרה הוא רק לרבה וכמ"ש הרב דרכי משה, וכי היכי אלא תימא דלידין דקי"ל דפסולה גם נר חנוכה יש

לפסול, לזה כתב דלוקח סוכה וכו׳ ולע״ז בחנוכה לכשרה לכ״ע. ופשוט. ועיין להרב נהר שלום שכתב להפוסקים דלע״ז נקטי כהר״י הלוי, טעמייהו משום דלדידן פסולה כרבע. והוא קשה, דלע״ז פליג רבע ולע״ז בדינא ולע״ז בהא דשלטא בה עינא. ו[ע״י].

ודע דרמיתי להרב שערי שמים (למהר״ם הכהן ריזקאוו מצ״ד ברוקלין) בסימן מ״ח שחקר לפי הטעם דלמעלה מעשרים אמה פסולה דלע״ז שלטא בה עינא, ע״כ יש לפסול ישיבת סוכה בלילה, דלע״ז שלטא בה עינא, ואפילו בסוכה דף כ״ו דאין חיוב לאכול בסוכה רק לילה ראשונה. ע״ש. והובאו דבריו בירחון כתר תורה שנה ג׳ כרך ג׳ סימן פ״ה. ולע״ד לק״מ, דודאי יש בסוכה גר לזוק דשפיר שלטא בה עינא ואפילו למעלה מעשרים. ועיין להט״ז בסימן תרע״ג סק״ה שכתב על דברי הר״י הלוי דעיקר מצות גר חנוכה היא בנמת הכוכבים וכל שהוא למעלה מעשרים אין העין הולך שם ואור הנר מלמעלה אינו שולט שם. והרב נהר שלום כתב עליו: ולע״ד ידעתי להולמו, דודאי אור הנר מאיר גם למעלה, אלא דלע״ז שלטא בה עינא, וע״י הדפנות שלטא בה עינא. ע״ש. הרי לאור הנר שפיר שלטא בה עינא. וגם להט״ז עכ״פ למטה מעשרים שלטא בה עינא. ועיין להרב פנים מאירות הנ״ל שם שגם הוא הקשה על הט״ז דבסוכה נמי מצותה בלילה כמו ביום. ע״ע. ומ״ש בכתר תורה לייישב קושית הרב שערי שמים בשני תירוצים דמ״מ גם בשאר ימים שם ירצה לאכול חייב בסוכה וגם יש חיוב ישיבה ושפיר שייך שלטת עין ולא בשאר ימים, אינו מובן, דלכתי בלילה הרשאונה שהיא חיוב גמור אין יוצא י״א שם לע״ז שלטא בה עינא, דמטעם זה הוא פסולה למעלה מעשרים אמה.

פ״ט

אליהו מאהצאר

שמן זית לנר חנוכה, ומצוה מן המובחר

נסתפק הרב שבות יעקב ח״א סימן ל״ז במי שהתחיל או הזמין עצמו להדליק נר חנוכה משאר שמנים, שאין לו שמן זית, ובעוד שלא הדליק הביאו לו שמן זית, שם מחוייב להפסיק משום הדור מצוה, למצוה מן המובחר בשמן זית, או לגמור במה שהתחיל. והנה בתחלה נראין לצאר שם הא דשמן זית הוא מצוה מן המובחר גם לדעת מרן, כי הוא כתב בשלחנו בסימן תרע״ג ס״ו כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה. וכן הוא לשון הטור והרמב״ם. ומשמעות דבריהם משמע לכולם כשרים ושוין בזה. וכ״כ הרמ״ס הביא דבריו הרב ערך השלחן

בסימן זה דגם לכתחילה שאר שמנים כשרים לגר מנוכה. וביותר למרן בב״י הביא סברא זו למצוה בשמן זית בשם הרוקח והמרדכי, וכיון שלא הזכירה בש״ע על כרחך ללא ס״ל כן. ואף למור״ם שם כתב: ומיהו מצוה מן המובחר בשמן זית, דמשמע דמבחר כן גם לדעת הש״ע, מלשון שאר ויש מומרים או ויש חולקים, אין זו לשיה, וכמ״ש הרב יד מלאכי בכללי הש״ע ורמ״ע אות י״ט לפעמים כותב הגה בלשון שאינו מורה שחולק על הש״ע, ואינו כן. ע״ש. וע״כ מדהשמיט מרן הש למצוה בשמן זית, על כרחך לאינו סובר כן. [ומה גם דבהלכות שבת סימן רס״ד ס״ו כתב: שאר כל השמנים וכו׳ מלילקים בהם ומ״מ שמן זית מצוה מן המובחר, וכאן כתב שמשמע כל השמנים כשרים, משמע לליכא מצוה מן המובחר]. מיברא דהיא גופה קשיא דאין זה ס״ס ערוך הוא בשבת דף כ״ג, דקאמר ריב״ל כל השמנים כולן יפין לגר ושמן זית מצוה מן המובחר, ומשמע לעניין גר מנוכה קאי. וכ״כ התוס׳ שם להדיא ד״ה מהדר. וביותר יש להעיר על מרן הב״י שהביא סברא זו בשם הרוקח והמרדכי ולא הזכיר לדברי התוס׳ הנ״ל [כבסימן רס״ד. וכן יש להעיר על מור״ם בדרכי משה]. מיהו ממה שהשמיטו הפוסקים הרמב״ם והרש״ם להך דריב״ל, על כרחך דס״ל ללא כהתוס׳, אלא לעניין שבת אמר [ומכן לא קי״ל הכי, אלא כחכמים דמתירים בכל השמנים כדלמיתא שם דף כ״ד ע״ב. ול״י עוד].

ומולי שפשר דמשמ״ל לומר כן ממה דלמרינן בדף כ״ח פחילות ושמנים שאמרו אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה אין בחול אין בשבת, ועל כרחך היב לו שמנים הרשויים מיירי, דלל״ך פשיטא ללא יבטל מלות הדלקה לפחות בחול. [ועוד ללא יחלוק ר״ה שם לומר דמין מדליקין בהם משום דכבתה זקוק לה. וכן נראה מלשון רש״י שם ד״ה זקוק שכתב: הלכך צריך לכתחילה וכו׳]. ומדקאמר מדליקין בהם משמע דמין להקפיד שאר שמנים משום מצוה מן המובחר. אלא דכל זה שם נימא דטעמא דשמן זית מצוה מן המובחר משום דאורו גלול ונשאך שאר הפחילה, דלפ״ז הוא הדין שאר שמנים דעדיפי מהנך שאין נשאכים, אבל שם נימא דטעמא משום שבו נעשה הנס י״ל דדוקא שמן זית יש בו מצוה מן המובחר אבל כל הנך שמנים שוים, והש״ס היב לו שאר שמנים ולא שמן זית מיירי. ועיין למור״ם בדרכי משה שכתב דמהר״ם מפרשג כתב דמצוה בשמן זית שהוא גלול. ובכלבו כתב הטעם שבו נעשה הנס. וק״ק דבגמ׳ דף כ״ג אמר אבוי מריש הוה מהדר מר וכו׳ כיון דשמע להא דריב״ל מהדר משמע דזיתא דגליל טפי, ולא אמר טעמא שבו נעשה הנס. ועיין להרב בינת אדם כלל קנ״ד אות ד׳. [וגם הרב דרכי משה הזכיר דברי הש״ס אלו בתחלת דבריו. ומולי דהכלבו מפרש דקאי לעניין שבת דלא כהתוס׳, וכמ״ש לעיל. ועיין להרב בינת אדם הנ״ל שכתב להא דשמן זית מצוה מן

המובחר לא מזכר בגמ׳, דלא אמר אלא שמן זית יפה לגר משום דגליל וכו׳. ול״י דהא אמר כיון דשמע להא דריב״ל מהדר ממשמע. ומיהו סברא לומר דקאי לגרות של חול, דמאי נפקא מינה].

ושו״ר דמיהו כ״כ רמיה ממה שלא הזכיר מכן הך דשמן זית מצוה מן המובחר, די״ל דלא נחית אלא למשמעינן לעניין דינא דכל השמנים כשרים, ונפקא מינה למי שאינו יכול לקיים מצוה מן המובחר [וסמיך אמ״ש בסימן רס״ד]. וכן נראה מדברי השבו״י הנ״ל והמ״ן סימן מ״ה והחיד״א בשער יוסף סימן ז׳ דכלהו נקטי בפשיטות לידין דשמן זית מצוה מן המובחר. וכן משמע נמי מדברי שאר האחרונים. ועיין להרב חיי אדם כלל קנ״ד לענין דמצוה מן המובחר בפתילה מצמר גפן וחוטי פשתן ובקיצור ס״ע סימן קל״ט. ועיין להמ״ג ס״ק [ב׳] ולהכה״מ סק״ג. ול״י עוד.

והנה הרב שבות יעקב שם הוכיח לכיון להתחיל מ״ן להפסיק מהך דיומא דף ו׳ דמייתי ר״ם רמיה לטומאה לחויה היא בגבור מדקתני היה עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו אומר ומביאין אחרת תחתיה וכו׳, ואם איתא מאי רמיה, דילמא משום מצוה מן המובחר. ע״ש. ולכאורה דרמיה זו אינה אלא למ״ד הנחה עושה מצוה, דכשהתחיל להכין נרות שעות במקומם הוי התחיל במצוה כהך דהיה עומד ומקריב, אבל למ״ד הלקה עושה מצוה מ״כ עדיין לא התחיל, ולא דמי להתם דהיה עומד ומקריב, ולכך לא יפסיק משום מצוה מן המובחר, אבל בלא התחיל יפסיק. ועיין להרב חכם צבי שם בסימן מ״ה שגם הוא דחה עד״ז. אלא להשבו״י גופיה בח״ג סימן ל׳ כתב דמ״מ הכנתו הוי התחלה כלמינו גבי תספורת וכמה דברים. ע״ש. ולע״ד אכתי לא דמי, די״ל דדוקא בהתחלה גמורה בעיקר המצוה לא יפסיק ולא בהתחלת הכנת המצוה. ומו״ר להרב שער יוסף בסימן ז׳. ואפילו אם נימא דהזמנה מילתא היא, מ״מ אפשר לא דמי להתחלה דמצוה ממש. גם עיין להמ״ג סק״ח שכתב דהכא גם שהזמינו לא נאסר. ועיין להרב ערך השלחן אות ה׳ ולהכה״ח אות מ״ז.

עוד כתב הח״ן: ועוד מנ״ל שיותר מצוה להדר אחר מנחה אחרת שאינה מזומנת מלהדר אחר כהן טהור וכו׳. ולכאורה קשה דאכתי יש להוכיח מל״ג דגם בזאתו בית אב ס״ל לר״ן דטומאים נמי עבדי. ואפילו ר״ם לא פליג אלא משום דטומאה דחויה היא, אם בעלמא אע״ג דאיכא מצוה מן המובחר טמאים נמי אע״ג דשניהם לפניו, וכ״ם דהתחיל לדבק השעוה כנדונו. וגם קשה דהו״ל להשבו״י להוכיח כן. ועוד דאיכ״ל דפרכת ר״ם היא לל״ג דלא קפיד אמצוה מן המובחר [ולל״ק ל״ג רמיה דר״ם]. ובשלמא למה שכיאר השבו״י בח״ג דהתם שאני שאין לגיים אדם ולא דמי למנחה או לגר תנוכה שאי שפיר, אבל לדעת הח״ן דלא ס״ל כן תקשי ליה כנ״ל. ומו״ר שכבר העיר בזה

הרב שער יוסף הנ״ל. ולולי דבריהם של הרבנים הנ״ל היה נ״ל דל״ד ול״ק בהכי פליגי, דל״ק ס״ל כדעת הח״ן, ולכך נחותו בית אב כ״ע לא פליגי דטמאין לא עבדי משום מצוה מן המובחר למזומן לפניו, אבל בית אב אחר שאינו מזומן לא, ול״ד ס״ל כהשבו״י דכיון דהתחיל ליכא מצוה מן המובחר, וה״נ כיון שהם בחותו בית אב והזמינו עצמם לעבודה טמאים נמי עבדי וליכא מצוה מן המובחר מי טומאה הותרה. ואחר זמן ראיתי להרב יד דוד בחידושיו ליומא שכ״כ.

ובכיה״ק למוה״ר המקי״ם נר״ו ראיתי שכתב בעיקר דברי השבו״י וז״ל: והנה לכאורה לא היה צריך הרב להוכיח מראית ר״ם, דמפשט דברי ר״ן דקאמר הותרה וא״ל למהדר אחר בית אב אחר לל״ק או מפילו לכהן אחר בחותו בית אב לל״ד יש להוכיח דע״ן להפסיק בגרות של שעה שהכין, דהרי בגר חנוכה לכ״ע הותרה בכל השמנים ורק למצוה מן המובחר בשמן זית, ודמיא לטומאה בצבור לר״ן שהותרה ורק למצוה מן המובחר בטהורים, וכיון דמצינו לר״ן שע״ז למהדר אחר בית אב אחר או אחר כהן אחר בחותו בית אב, ה״נ ע״ז לסלק ידו מן השעה. ונראה פשוט דמפשט דברי ר״ן לא מוכח מידי, דיתכן התחלת מצוה לאו מידי היא, ודמי לכהן עצמו של חותו בית אב שיכול ליטהר ולעשות בטהרה למצוה מן המובחר, דודאי גם לר״ן יטהר לעשות בטהרה למצוה מן המובחר ולא בטומאה גם שהותרה, וה״נ כיון שיש מוכן לפניו שמן זית בודאי יעשה מצוה מן המובחר, דמנ״ל דמשום שהתחיל לא יפסיק, לכן הולרך להוכיח מראית ר״ם, דהתם ג״כ יכול להביא אחרת טהורה ומין כאן שום דחיה לאותו כהן העומד ומקריב ואעפ״כ ממרינן דלר״ן ע״ז להביא אחרת כיון שהתחיל בחותה שנטמאה, אלמא התחלה מילתא היא. וזה פשוט. עכ״ל. ולכאורה בשלמא לל״ק ל״ד, אבל לל״ד כיון דכהן אחר בחותו בית אב לפניו ואפ״ה ממרינן דטמאין נמי עבדי אף לביכא מצוה מן המובחר, ה״נ גם שיש שמן מוכן לפניו לא יעשה מצוה מן המובחר. ואם יש חילוק בין דחיית הכהן לדחיית השמן, ע״כ מאי מוכיח רב ששת ממנחת העומר דדמיא לשמן. [ל״ק, דזהו עצמו הוכחת השבו״י]. עוד כתב בכיה״ק הנ״ל לחכמי יש לדחות הוכחת הרב ולחלק בין שהמצוה מן המובחר מוכנת לפניו אחר שהתחיל בין שאינה מוכנת, דבמוכנת לפניו כנדון הרב שהביאו לו שמן זית מיכ״ל דיפסיק וההתחלה שהכין שעה לאו כלום הוא, אבל בהך דמנחה דאין לפניו אחרת עד שיביאו לו דמיא למחזר אחר כהן אחר שבית אב אחר או מחותו בית אב עצמו דלר״ן לא מהדרינן, ושפיר מייתי ר״ם ראיה למלתיה. ע״כ. ולכאורה קשה דבמנחה נמי קתני בבריית׳ אם יש אחרת [כן הוא לגירסת ס״ת, עיין מסורת הש״ס] תאמר ומביאין וכו׳, דמשמע דמיירי שיש לפניו אחרת. ובאמת בית

להקשות בעיקר פרכת ר״ש דגם לדידיה נמי תקשי דקתני ומס אין עם אחרת וכו׳, דמשמע אף לחינה עם אלא במקום אחר אינו חומר ומגילין אחרת, והרי מיהו קאמר דמהדרינן גם אצית אצ אחר. ואפשר דדוקא בנמנחה ס״ן להדר אם היא במקום אחר, משום שכבר התחיל להקריב כדקתני היה עומד ומקריב, ולא כן גבי כהנים דמהדר גם אצית אצ אחר שעדיין לא התחילו בעבודה. [עיין לרש״י בנמנחות דף ע״ב דמפרש אם יש עם אחרת אפילו בתחומי. מיהו אכתי קשה בהך דמנחת פריס דמייתי אח״ז דתקשי ליה לדידיה שכתב רש״י ומס אין עם אלא היא שלא מלא מזומן. ול״ל כנז׳].

עוד כתב הח״ן: והנה ר״ן סומר דברי החכם, שהוא חומר בפירוש מודינא היכא דאיכא שיריס לאכילה וטעמא דאיכא שיריס לאכילה, הא ליכא שיריס אינו חומר ומגילין אחרת אחתיה. ע״ש. ודבריו נריכין ביאור. ואולי דכוונתו דהרי לפי הל״ק מודה ר״ן דטהורין עבדי טמאין לא עבדי, והרי אינו קאמר דבליכא שיריס אינו חומר וכו׳ אלא עבדי בטומאה. אמנם לע״ד ל״ק לפי שיטת הצב״י, דשאני הך דמנחה שכבר התחיל, ולכך כי ליכא שיריס אינו מפסיק, לא כן בחומו בית אצ אלא התחיל. גם עיין להצב״י בח״ב סימן ל׳ מ״ש על דבריו אלו שנראה שלא הבין כן. [גם לשון הח״ן שכתב סומר לדברי החכם לא יתכן לפרש כן. ולע״ד לכוונת הח״ן לשלול סברת הצב״י שהיה מחלק אלא מהדרינן אמנוה מן המובחר אלא בנמנחה ולא בכהני בית אצ, דמדאמר ר״ן מודינא וכו׳ משמע דכי ליכא שיריס לא קפדינן אמנוה מן המובחר ועבדינן בטומאה, ומ״כ שמעינן לר״ן בכל ענין הותרה בעבור בין בכהנים או בנמנחה, ומ״כ י״ל להס״ם מעיקרא ידע דר״ן בכל ענין מיירי, ולכך פריך שפיר]. ועיין להרב שער יוסף הנ״ל ולהרב יד דוד ביומא שם ולהרב ויקן יוסף במערכת ט׳ סוף אות ד׳.

והנה הצב״י בח״ב סימן ל׳ ביאר טעמא דלא אמרינן אמנוה מן המובחר גבי כהני בית אצ, משום דאין לבייש פני אדם בשביל אמנוה מן המובחר. ע״פ דבריו אלה אפ״ל מה שהקשה הרב יד דוד ביומא שם בשם הקמ״ר בין לל״ק בין לל״ב אמאי לא אמרינן אטהורים כדקי״ל גבי פקוח נפש דמאכילין אותו הקל קל תחלה. ולפ״ז לק״מ, דשאני הכא דליכא בושה. גם י״ל מה שהקשה הכ״מ על הרמב״ם בהלכות ביאת מקדש פ״ד הי״ד דמנ״ל דאפילו משמרה אחרת, די״ל דכיון דהטעם משום בושה נגעו בה מה לי בית אצ אחר או משמרה אחרת. ועוי״ל לקושית הכ״מ דמהגמ׳ מוכח כן מדקאמר כ״ע לא פליגי וכו׳ ולא קאמר דמשמרה אחרת נמי לא פליגי וכו׳. [גם זה אפ״ל קושית המפרשים דלמה הוצרכו לנם תנוכה ע״י פך השמן שהפיק לשמונה ימים, הרי קי״ל דטומאה הותרה בעבור ויכולין להדליק בשמן טמא. ועיין להגאון הצד״ק בהפיקת דינים מערכת חנוכה

מות מ׳ בשם הרמ״ס. ע״ש. ולפי דברי השבו״י הנ״ל אתי שפיר, דמ״מ למצוה מן המובחר מהדרינן לשמן טהור, ודוקא גבי כהני בית אב לא מהדר ר״ן מטהורים, דאין לנייש פני מדם. ואף דאם לא מצאו היו מדליקין בשמן טמא, מ״מ נעשה נם לקייס מצוה מן המובחר. ועיין להח״ן סימן פ״ז][ד]. (המשך יבא).

צ׳

מערבי כהן

עוד על ענין הנז׳

הנה השבו״י ח״א סימן ל״ז הוכיח מהך דיומא דף ו׳ ע״ב דמייתי ר״ש רמיה דטומאה לחויה היא בגבור מדקתני חומר ומדיחין אחרת תחתיה, ואם אינה למשוש מצוה מן המובחר צריך להפסיק אף שכבר התחיל, דילמא טומאה הותרה, והתם לחומר ומדיחין אחרת משום מצוה מן המובחר, אבל לחזור אחר בית אב ח״ן, אלא ודאי וכו׳. ע״ש. ולעד״ן לאיכ״ל דמאי לחמר ר״ש מנא אמינא לה מהך דהיה עומד ומקריב היה רק אליבא דל״ב דסמיך לה לחמר ר״ן לחפילו בהחוא בית אב טמאין נמי עבדי ואין קפיד אמצוה מן המובחר, והכא נמי בשנחה בית אן למיחש למצוה מן המובחר. וכי תימא היא גופה תקשי לר״ן דלא חיים למצוה מן המובחר, ועל כרחך לכיון להוזמנו אותם אנשי בית אב לעבודה מיקרי התחילו במצוה ואין להפסיק משום מצוה מן המובחר ונפשט מהא ספיקו של הרב ז״ל. ובזה לא יכון מה שהשיג הח״ן בסימן מ״ה להוכיח הרב מהחיא דמנחה דהשם התחיל במצוה ואין הכין נבד, דהרי גם הכא בחותו בית אב הוא רק הכנה, דזה אינו, דלל״ב י״ל דהא דלא קפדינן למצוה מן המובחר משום דכיון דטומאה הותרה בגבור אין כאן מצוה מן המובחר ולכך פריך ממנחה שפיר, ואין כן לל״ק דליכ״ל הכי, דהרי בחותו בית אב טהורין עבדי ואין טמאין.

ויש שעד ורמיה לזה דרמייתי ר״ש היא רק לל״ב, ממ״ש רש״י ואם אין שם אלא אינא מצוה מזומן, דמשמע דבריהם דמביא מחרת היינו כשהוא מזומן, ומאי מייתי דמדיחין כהן מבית אב אחר אף שאינו מזומן, אלא ודאי דלל״ב קאי. ומדברי רש״י אלו יש לדחות מ״ש הח״ן שם להקשות מדברי השבו״י דמנ״ל דמצוה להדר אחר מנחה טהורה אף שאינה מזומנת מלהדר אחר כהן אחר שאינו מזומן וכו׳. ולפי המבואר מדברי רש״י

ד. עיין לקמן חוברת י״א סימן צ״ד.

דהתם בזמזמן ל״ק, דלדרבא בשאינו מזמן מומרים לו הוי פקח ושתוק. אלא דהת״ק קאי לשיטת השבו״י שלא הצין כן, דע״כ על כרחך דלא קאי אלא לג״ב. ושו״ר לרש״י בתמורת דף ע״ב ד״ה אם יש אחרת שכתב: אפילו בתחובר וכו׳. והוא מוכרח מדברי רמב״ע דפליג שם ואמר צין כך וצין כך וכו׳ שכל העומר שנקצר וכו׳. וע״כ ל״ל דלדברי רש״י בשמעתין לא קאי אלא אהך דמנחת פריס לוקח. ויש להבין למי הכריחו לרש״י לפרש כן, דילמא כהך דמנחת העומר דהוי פי׳ שלא מצא כלל גם שלא בזמזמן.

וראיתי להשבו״י ח״ב סימן ל׳ שפילפל בכוונתו לדוקא גבי כהן ליכא מצוה מן המובחר, לתין לציים פני כהן משום מצוה מן המובחר, לא כן גבי מנחה. ע״ש. והוא קשה לע״כ גם בחותו בית אב ממאי טעמין לא עבדי ולא חיישינן לציים פני אדם. ועיין להרב יד דוד שם. ועוד לע״כ נדון הרב לא למי לנדון הרב בית יעקב דמייתי השבו״י בסוף דבריו גבי חלינה שהתחיל הקטן לחלוץ ובא הגדול בחלצה שהתחיל הקטן לחלוץ ובא הגדול בחלצה דתתן להפסיק, דהתם נמי אין לציים פני אדם. ואין לומר לכוונתו ללפי הרואות שהביא שם דתין להפסיק יוצא לנו גם בנדון זה דתין להפסיק, דהרי סיים הרב אף שתין רשותיו מוכרחות כלל מ״מ הדין אין חתת וכמ״ש. הרי דמסיים דלא אלא סמיך על רשותיו של הרב בית יעקב, אלא דדינו חתת כשמ״ש הוא בנר חנוכה דתין להפסיק. ולפי דבריו בח״ב בנדון הרב בית יעקב בלא״ה אין להפסיק, דתין לציים פני אדם כהך דכהנים. [ואף די״ל דכוונת השבו״י דכ״ש הוא בנדון הב״י שלא יפסיק מטעם שהתחיל, אין זה פשט דבריו. ואולי י״ל דכיון שכבר בא הגדול ומזמן לפניו אין כאן משום ציום כמו בחותו בית אב דלכ״ע טהורין לגד עבדי. ול״ק אלא קושית קמא דמאי שנא חותו בית אב מבית אב אחר. ועיין להפת״ש ציו״ד סימן [רס״ד סק״ג] ובמה״ע סימן [קס״א סק״ג] מ״ש בשם תשובת הרב בית יעקב איפכא. ועיין להגאון השד״ח בכללים מערכת מ׳ מצוה מן המובחר חות ו׳. ותכמ״ל].

גם מ״ש השבו״י להביא ראיה לתין מפסיקין מהיא דשבת דף ט׳ דקתני לא יצב אדם לפני הספר סמוך למנחה וכו׳ ואם התחילו אין מפסיקין, הרי לפילו לגבר הרשות אין מפסיקין מע״ג דליכא חיבוב מצוה וכו׳, לע״ד יש לדחות דהרי מסיק הש״ס דסמוך למנחה היינו למנחה גדולה, אבל למנחה קטנה מפסיק, וטעמא דתין מתחילין משום גזירה, ובסמוך למנחה גדולה ליכא מצוה מן המובחר, דלדרבא עיקר זמנה במנחה קטנה כמ״ש בש״ע סימן רל״ג, ולכך אם התחיל לא יפסיק, דעיקר טעמא משום גזירה וכשהתחיל לא הטריחוהו, ולא כן בנדון הרב מדרבא הוי דומיא דמנחה קטנה דיפסיק דליכא משום מצוה מן המובחר. ואף דלפ״ד היה מפרש מנחה קטנה ולא פריך משום מצוה מן המובחר, י״ל דעדיפא מינה פריך. ועיין להח״ן שם

שדמה להתם מ״מ המנוה מתקיימת כתקנה, והכיא רמיה מדקי״ל דמין מנוה נדחית מפני דבר הרשות. ע״ש. וטפי הו״ל למתוי ממנחה קטנה לעשיק בה ליפסיק. [עיין בש״ע סימן רל״ג לענין מחילה לע יתחיל אפילו סמוך למנחה גדולה ואם התחילו מין מפסיקין אע״כ מין שהות ביום אפילו הגיע זמן מנחה קטנה כמ״ש בפוסקים שם, וא״כ מייתי השתא רמיה שפיר דהו״ל להפסיק בזמן מנחה קטנה משום מנוה מן המובחר לחיבוב מנוה].

צ״א

הרב כמוס מאגוז זצ״ל

דובב שפתי ישנים

(למנוחת מר אבי זצ״ל הנ״ל שנלב״ע ביום **כ״ו** לחדש **אב התשי״ג** הנני להציע פה גרגיר אחד מחידושי תורתו. יה״ר שתהיינה שפתותיו דובבות בקבר ותנצבה״א. בנו ע״ה **פראגי מאזוג** הי״ו)

מכות דף ה׳ ע״א גמ׳ מנה״מ אמר מצי נאמר רשע בחייבי מלקיות וכו׳. לכאורה קשה דא״כ ממון נמי לרבנן דלעיל דילפי מכדי רשעתו רשעה אחת אתה מחייבו ופטרי התי רשע ר״ל ממון (כמ״ש התוס׳ שם בד״ה בשלמא) אמאי משלמין, נילף ממון ממיתה דנאמר רשע בממון לכתיב כדי רשעתו ונאמר רשע בחייבי מיתה (אחר מחילה רבה לענ״ד ל״ק, דאין אדם דן ג״ש מעצמו. **א״ם** ס״ט). ועיין להריטב״א ז״ל שהקשה דהא אין למידין אפשר משאי אפשר, ותירץ דמלקות נמי משכיב מי אפשר, כיון דהיכא דהם שניס או מרעבה מי אפשר ליחלק. ע״ש. ולפ״ז ניחא קושייתנו, דלכך לא ילפינן ממון ממיתה או ממלקות, משום דאין דנין אפשר משאי אפשר. אך רמיתי להרב גור אריה ז״ל שכתב משם י״מ דכיון דאתא ג״ש למילף חייבי מלקות דאין משלמין, א״כ נילף נמי ממון ממלקות להשוותם מדכתיב משפט אחד וכו׳, דקרא להשוותם בא כלאמרינן ר״פ זה בורר. ותירץ לאחיי נמי אית ליה סברא דרבא דממון מצטרף, אך היינו בתר דאתיא ג״ש. ע״ש. והא דלא ק״ל אפילו אי לא אתיא ג״ש למילף מינה לענין מלקות דנילף ממון ממיתה, נראה דהוא לסיועיה מזיל בדיבור שאח״ז שהקשה דהא אין למדין אפשר משאי אפשר ולא תירץ כתירוץ הריטב״א ז״ל, מוכח דס״ל דגם המלקות משכיב אפשר, ולכך לא מצי למילף ממון ממיתה, דאין למדין אפשר משאי אפשר. (נראה דאף שהרב גור אריה הנ״ל תירץ בקושייתו שהקשה והא אין דנין

אפשר משמי אפשר דס״ל לאביי דדינן אפשר משמי אפשר, מ״מ הוצרך לתלות קושייתו בהא דילפינן מלקות מג״ם דמינה שמעינן דילפינן אפשר משמי אפשר, וה״ק כיון דילפינן מלקות מחייבי מיתה אף שהוא אפשר משמי אפשר, מ״כ נילף ג״כ ממלקות לענין ממון ממלקות או גם מחייבי מיתה אף שהוא אפשר משמי אפשר. **הנז׳**). ולפי דברי הריטב״א דגם מלקות משיב מי אפשר ל״ק קו׳. מיהו קשה לפי דברי הרב גור אריה ז״ל למה לי ג״ם, נילף מלקות ממיתה ממשפט אחד. ואין לומר משום דזה אפשר וזה מי אפשר, דמ״כ גם בג״ם לא ילפינן, וכמו שהקשה מיהו ז״ל מת״ו ותירץ דס״ל דדינן אפשר משמי אפשר, ומ״כ גם ממשפט אחד ילפינן שפיר. (מ״ה: ג״ם זו מיעטריכא עוד לדרשא אחרינא, עיין סנהדרין יו״ד ע״ח ול״ג ע״ב וכתובות ל״ה ע״ח. ועל אביי גופיה ל״ק, דאדע מינייהו נקט. **הנז׳**). גם לפי דבריו קשה מה שהקשינו לעיל דמ״כ ממון נמי לרבנן נילף ליה ממיתה מרשע רשע, כיון דאביי ס״ל דילפינן אפשר משמי אפשר. וע״י בדבריו.

ובעיקר קו׳ י״ל דמיכ״ל דממשפט אחד לא משוינן מלא מיתה וממון, דהאי קרא גבייהו כתיב, דכתיב לעיל מיניה ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת, אבל להשוות מלקות וממון או ממון ומיתה לא, דלא מצינו דדרשינן משפט אחד לענין ממון ומיתה. ואף דפריך בכתובות דף ל״ג ע״א מלא מעתה בן גרושה ובן חלוצה דלאו מכאשר זמם נפקא ליבעי התראה ומצי אמר קרא משפט אחד וכו׳, והתם לענין מלקות מיירי, י״ל דבמלקות גופיה ודאי בעינן משפט אחד השוה בכל המלקיות. והשתא ניחא קושית הרב גור אריה וגם קושייתנו למ״ל ג״ם נילף ממשפט אחד. (מ״ה: עיין תוס׳ סנהדרין דף ג׳ ע״ב בד״ה דברי הכל שכתבו שברא זו דדרשא זו למשפט אחד היא דוקא להשוות דיני ממונות לדיני נפשות, דאקרא דלעיל קאי מכה בהמה וכו׳. מיהו מדבריהם שם משמע דלא כמ״ש מיהו ז״ל דבמלקות שברא הוא להשוות מלקיות להדדי, שהרי כתבו שם דמשפט אחד לא להשוות דיני ממונות להדדי. ע״ש. **הנז׳**). ממנ אחר כתבי כל זה רציתי להרב כסף שלמה ז״ל לקמן ע״ב במי דקאמר הש״ס חייבי מלקיות מנין שהקשה לממי לא יליף להו ממשפט אחד וכמו שהקשו התוס׳ לקמן. ואין לומר דממשפט אחד לא ילפינן אלא דיני ממונות מדיני נפשות, דהכי כתיב בקרא מכה וכו׳, שהרי בפרק אלו נערות ילפינן ממשפט אחד דעדי בן גרושה לא ליבעי התראה להלקותם. וכן נמי לא ידעינן דקרוב פסול לעדות אלא ממשפט אחד מדיני נפשות כדמיתא בפרק זה בורר. ע״ש. ומה שהוכיח מהך דכתובות, כבר כתבנו דבמלקות גופיה ודאי בעינן להשוות מלקיות להדדי משברא. ושמע לא נקיט הש״ס הך דרשא דמשפט אחד אלא לאסמכתא בעלמא. וגם מה שהביא רציה

מהך דפרק זה בורר, לענד״ן לל״ק, דהא התם יליף דיני ממונות מדיני נפשות כדקאמר מאכתן דיני נפשות דיני ממונות מגנן וכו׳. ואף בחמת קי״ל דגם בחלקות קרוב פסול לעדות, מיכ״ל דילפינן לה מג״ם מדיני נפשות מרשע רשע. כנ״ל.

מדור אגדה

אמר רב כהנא וכו׳ משמיה דרבי תנחום נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה. ואמר רב כהנא וכו׳ משמיה דרבי תנחום מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו (שבת דף כ״ב).

רבים מתחכמים בזמן הזה שאור החופש זרח בעולם ומלכי חסד הטו חנם להיות לעם ישראל שווי זכויות ככל התושבים שגם אנו מחוייבים להתקרב להם ולוותר על חיובי התורה והמצוות מעט, כי אם נתרחק מהם תחזור שנאתם אלינו כבתקופות הקודמות. ואולם התקופה האחרונה הראתנו ששנאת האומות אלינו אינה תלויה בקיום המצוות והתרחקות מהם רק היא טבעית, כי יהודי גרמניא שהתקדמו והתקרבו לאומות מאד, מינייהו מלכי מינייהו אפרכי, והיו יושבים בתכלית החופש, ואעפ״כ קם הרשע העריץ מלך קשה כהמן שחשב לבלענו ולכלות כל היהודים ח״ו אילולי רחמיו ית׳ כנודע. וכל זה יורה ויגיד שכל מגמתם של האומות גם בעת החופש רק לתת צעד ודרך לעזוב התורה והמצוות, ואם יראו שישראל הצליחו והתקדמו תגדל שנאתם ויחשבו מחשבות איך לבלענו ח״ו, וכאשר נודע זה גם מגלות צפאניא בזמן הגירוש שלפי שהיו ישראל מוצלחים בכל חכמה ומדע וכל מיני מסחר התנכלו להם לגרשם ולאבדם. וכן בגזירות הגרמנים זאת היתה סיבת שנאתם. ולכן עלינו תמיד להתמסר ולקיים התורה והמצות בין בעת החופש בין בעת הגזירות, כי הם שהאירו לנו בכל ימי הגלות ולא אבדנו בין האומות ח״ו, ורק מי שהוא ריק מתורה ומצוות בהשקפתו הראשונה יראה כי ע״י התקרבותו לאומות תגדל אהבתם אליו, ולא יראה את הנולד שלמחר יתקוממו עליו לבלעו. וע״ז בא רבי תנחום לומר כי נר חנוכה שעשאה למעלה מעשרים אמה פסולה, זאת אומרת שאותם המתחכמים עם התחדשות הזמן לומר שאותו גם של חנוכה אין לו ערך רק בדורות עברו באותם הזמנים שהיתה שנאה לישראל ותוקף הגליות כבימי היונים בזמן בית שני קרוב לעשרים תקופה (ב׳ אלפים שנה) לכן תשועתם נחשב לנס גדול, אבל בזמן הזה בעת זריחת החופש אין האומות מונעים ממנו קיום התורה ואין צריכין לזכרון נר חנוכה, הרי זה פסולה, דהחושב כן מחשבתו פסולה, כי אדרבה תכלית החופש הוא לאבד מישראל תורה ומצות. וע״ז מסיים עוד ר׳ תנחום מאי דכתיב והבור ריק וכו׳, דהבור זה הוא העם הארץ, שריק הוא מדברי תורה, שאין מים אלא תורה, לא יראה לנולד וישתדל להמציא צעדים ודרכים

להתקרב לאומות, ולא ידע כי רק עקיצת נחשים ועקרבים בדרך זה, שהתקרבות לאומות הוא בקוץ מכאיב לתורה ולמצות ולעם ישראל ח״ו, ולכן ישכיל אדם תמיד להדבק בתורה, כי היא חייך ואורך ימיך (המגיד עם הוספות).

תקופת החשמונאים

מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים, וטמאים ביד טהורים, וזדים ביד עוסקי תורתך (נוסח על הנסים שבתפלה).

תקופת החשמונאים וימי המכבים, גבורתם, מלחמתם, נצחונם ותשועתם, הם סמל גדול לעם ישראל כי לא בחיל וברוב עם יתגבר על שונאו, שקר הסום לתשועה וברוב חילו לא ימלט. אם יבטח ישראל בצור גואלו ויתדבק לתורתו ולמצותיו יתקיים בו ה׳ ילחם לכם ואתם תחרישון, איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה. מלחמת מדין היא עד ראיה בדבר הזה, כי שנים עשר אלף חלוצי צבא נלחמו עם חמשת מלכי מדין המונים אלפי אלפים ורבבות, שהטף בנשים שלא ידעו משכב זכר היה מספרם ל״ב אלף, והשמידום וישבו את כל שללם ולא נפקד מהם איש.

כמו כן תקופת החשמונאים תגיד לנו כזאת, כי מתתייהו עם חמשת בניו שהיו מתי מספר נלחמו במלכות יון הרשעה מלכות אדירה בימים ההם המונה אוכלוסים אלפים למאות, והיו מלחמות גדולות ונוראות ביניהם כמה פעמים עדי השמידום מכל וכל ויגרשום ויעניקו לעמם אותות החופש והשחרור ע״י ששמו בטחונם בה׳ וטרם יצאו למלחמה התפללו והתחננו לפני אדון העולם שיעזור להם למען שמו (כמובא במדרש).

גם בתקופתנו זאת בימי מלחמת השחרור ותקומת המדינה נראו אותות כאלה, כי מדינה בת יום אחד בלי הכנת כלי נשק ובלי הזדיין צבאות חיליה כראוי התיצבה להלחם נגד שבעה עממין ערבים המסבבים אותה המונים אוכלוסים למליונים רבים מזויינים בכלי קרב וחיל כבד שיצאו לקראתה למלחמה ואחרי שבועות מספר יצאה בזר הנצחון, ויש שאמרו שראו תמונות אנשים זקנים שנלחמים בערבים, שכל זה יורה כי כוחות עליונים עזרו לעם ישראל ונלחמו להם אחרי שהם התמסרו למלחמת השחרור ותקומת המדינה להחזיר עטרה ליושנה לכבודו יתברך ב״ה.

בנושא דרושנו אנו אומרים מסרת גבורים וכו׳. וכאן הקושי מבואר, כי מה שאומר מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים נראה שבא להורות הפלגת הנס שלא ע״פ הטבע להמסר הגבור ביד החלש והמעט ביד הרב, אך מה שאומר ורשעים ביד צדיקים וכו׳ וזדים וכו׳ אין בזה שום ענין נסי, כי אדרבה דרך ישר להמסר הרשע ביד הצדיק. אך לפי מה שנתבאר יתכן שהוא נתינת טעם להפלגת הנס, שלכך זכו להמסר גבורים ביד חלשים רבים ביד מעטים נגד הטבע, משום שהיו רשעים ביד צדיקים וטמאים וגו׳ וזדים וגו׳, ועזר משמים נשקף אליהם, וזכו לנס נפלא. ואמר חמש לשונות גבורים וכו׳ רבים וכו׳, אולי כוין כנגד חמשת בני מתתיהו.

ומתוך כך אולי נוכל להבין חקירת רבים כי למה לא תקנו חכמינו שום זכר לגוף הנס של נצחון מלחמת החשמונאים ולא זכרון שמחה במאכל ומשתה כבימי הפורים דכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו וכו׳ וחייב איניש לבסומי בפוריא וכו׳, וכן בימי פסח חג החירות אנו עושים כמה זכרונות קרבן פסח מצה ומרור וארבע כוסות ועוד, וכאן לא יש כי אם הדלקת נרות הגם שהיה נס גדול שפרקו עול גלות היונים מעל צוארם והשיגו חפשיותם כביציאת מצרים. אולם למה שנתבאר יש לומר כי ביציאת מצרים ובימי הפורים היה הנס לפנים משורת הדין, שלא היו כל כך ראויים, שבמצרים הגיעו למ״ט שערי טומאה, ובימי המן נהנו מסעודתו של אותו רשע, שעי״ז נתחייבו כליה ח״ו ככתוב במדרש, ולא היו ראויים לנס אילולי רחמיו יתברך, ולהפלגת הנס נעשו רבויי זכרונות, אבל בזמן החשמונאים היה דור צדיקים, שאלפים רבים נמסרו לקרבנות למען כבוד שמו, והרבה נחבאו במערות צורים לשמור דתם ותורתם, וכהנה רבות, ובדין הוא שיעשה להם נסים גלויים ומפורסמים שלא כדרך טבע ואין כ״כ חידוש בנצחון בית החשמונאים שהיה עמהם כח עליון תמיר ונעלם, ורק לזכרון פך השמן להראות חיבתן לפני המקום קבעו ימי חנוכה אלו.

אך חכמינו יבארו טעם אחר לחקירה הנ׳, שבגלות מצרים היה רק עינוי גופני ועבדום וענו אותם, וכן בגזירת המן להשמיד ולהרוג ולאבד וכו׳, ולכן לזכרון הנס נקבעו ענייניים גופניים אכילה ושתייה מצה ומרור וקרבן פסח וארבע כוסות, ובפורים קבעו משתה ושמחה וכו׳ וכו׳, אבל בגלות יון שהיה גלות רוחני לבטל מהם התורה ושבת ומילה ועבודת הקרבנות ולא היה גלות הגוף אם יפרקו עול התורה מעליהם, לכן לא נתקן רק זכרון רוחני הדלקת נרות, כי נר מצוה ותורה אור, נר ה׳ נשמת אדם. ואולי לזה ירמזון מסדרי התפלה: כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל לשכחם

תורתך וכו׳, ולא היה עינוי גופניי, לכן מסיים: ואח״כ באו בניך וכו׳ וקבעו שמונה ימי חנוכה בהלל ובהודאה דוקא מדה כנגד מדה וכנז׳.

בריתי היתה אתו החיים והשלום

לידידנו היקר החה״ש והכולל ר׳ **אליהו** נ׳ **מניני מהצאר** הי״ו אנו מאחלים ברכת הסימן טוב להולדת הבן ולהכנסתו בבריתו של אברהם אבינו. יה״ר שיזכה הילד לתורה ולמצות ומעשים טובים ולחופה בחיי אביו ואמו, אורך ימים ושנות חיים, אמן.

המערכת

ר ש ו ש נ ת

אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון (הושע י"ד ו')

ירחון רבני תורני . להלכה ואגדה . ולכל עניני היהדות . יוצא לאור ע"י
קבוצת תלמידי ישיבות אור תורה דכבי"ן , תארה כבירה גרבה
(טוניסיא) בתמיכתה המיוחדת של קופת אור תורה הנז' . ובסיוע
המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה שע"י הסוה"י לא"י ;

טבת תשט"ו שנה א' חוברת י"א

החתימה לשנה 500 פרנקים . מחיר הגליון 50 פרנסים
וחוץ למדינת צרפת לערך שני דולרים .
ההדפסה 200 פרנקים לכל עמוד .
הממציא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות .
השולח לנו ספר יקבל את ירחונינו תמורתו .

הכתובת ,

R. Boguid Saadon

Hara Kebira DJERBA (Tunisie)

בדפוס עידאן כהן צבאן חדאד הי"ו

הילולא דצדיקיא

למלאת חמש שנים לפטירת רבינו הגדול מארא דאתרא הרב משה כֿלפֿון הכהן זצוק״ל שנלב״ע ביום השבת ח״י **טבת התש״י**, וגם לרבות פטירת בנו בכורו הרה״ג ר׳ **אברהם מגוץ הכהן** זצוק״ל שהיתה ג״כ **בכ׳** לחודש זה (יום פטירתו של הרמב״ם) שנת **התרצ״א**, הננו להעלות זכרונם ולהזכיר קצת ממדותיהם והדבקותם בהתקשרות נאמנה ללימוד התורה והיראה למען נלך בעקבותיהם ונלמוד מדרכיהם.

תשוקתו הגדולה של מוה״ר בהרבצת התורה בין התלמידים כבר נודעה לשם טוב ולתהלה, שאף שבימי החול היה טרוד בצרכי צבור, אך ביום השבת נהרו אליו כתות כתות תלמידים להקשיב לקח מפיו, וגם לרבות כמה תלמידים ואברכים שלמדו לפניו שיעורים ממה שחידשו בתוך השבוע בעניינים וספיקות המתחדשים מידי יום יום להורותם דרך הלימוד בפוסקים וכללי ההוראה וההכרעות. והוא היה הראשון שפישט לימוד זה בין התלמידים שבזה יהיו מוכשרים לעבודת הקודש ודרכי ההוראה, והצליח מאד בזה. וקרוב לומר שכל או רוב הרבנים המשרתים בקודש בכל המחוז הם תלמידיו או תלמידי תלמידיו.

הוא היה הראשון ממייסדי הקופה של חברת אור תורה תכב״ץ להחזיק ביד העניים ולהשתדל עמהם להמשיך בלימודם שהוציאה פירות ופרי פירות רבנים גדולים ועצומים, והנם עומדים לשרת בקדש במקום וחוץ למקום, וכל המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו.

כמעשה האב כן מעשה בנו הר״א הנ״ל, שגם הוא השתדל למאד בהרבצת התורה, שהיה מורה דרך הלימוד לתלמידים והיה יושב ולומד בישיבה וכל דבר אשר יקשה מהם יביאון אליו אם בכתב אם בפה, וגם לרבות מערי המחוז. ובסוף ימיו קבע שיעורים בין התלמידים בלימוד הש״ע והפוסקים בהלכות תערובת בחשק נמרץ והצליח מאד. אך השעה לא הספיקה בידו ועליונים בקשו את רבי ונפטר בקיצור שנים כבן ל״ג שנה. יה״ר שזכותם יעמוד לנו ויליצו טוב בעדנו ובעד כל ישראל, אמן.

משנת הרמב״ם

להצעת נציגי המחלקה התורנית בתונים להקדיש את הגליון הבא ללימוד במשנת הרמב״ם הננו לפרסם לכל התלמידים שישתדלו לשלוח כתביהם מאמרים במשנת הרמב״ם, ולהם משפט הקדימה.

המערכת

שנת רבינו משה בר מימון (הרמב״ם)

במעמד ממשלתי הופיעה הכרזה בישראל בהשתתפות נשיא המדינה והרב הראשי, ראשי עם ומדינה, שרי התורה, וחכמי המדע, לקשט שנתינו זאת התשט״ו בשם **שנת הרמב״ם** שבכ׳ טבת ימלא שבעת מאות וחמשים שנה (ט״ו יובלות) להסתלקותו שהיתה בכ׳ טבת ד׳ אלפים תתקם״ה. הרבה עתונים וגליונות הציעו מאמרים רבים אודות חכמתו וידיעתו הענקית הנפלאה. נסינו גם אנחנו כיהודה ועוד לקרא להציע בגליוננו הקטן סקירה קצרה ללידתו וימי חייו ואיזה מתרומות מדותיו וחכמתו הנשגבה.

הנשר הגדול מרנא ורבנא הרמב״ם נזר ישראל ותפארתו נולד בשנת ד׳ אלפים תתצ״ה ביום השבת י״ד ניסן בעיר קורדובא, אחת מערי ספרד, לאביו ר׳ מימון הדיין, ולמד תורה לפני רבו מאור הגולה רבינו יוסף בן מיגאש שהיה תלמיד הרב האלפסי בעל ההלכות. וכאשר החלו הצרות וקושי הגליות בערי ספרד יצא משם רבינו הרמב״ם, ולבסוף נתיישב במצרים, ושם נתגלתה חכמתו וידיעתו לרוב, וקנה לו שם בכל העולם, ושם השלים לחבר כל ספריו בתורה ובחכמה ובמדע וברפואות, ונתקבל לרופא המלך, וישב בכבוד גדול עד יומו האחרון. ואחרי פטירתו העלוהו לארץ ישראל, ונם גדול נעשה להם בדרך בעלייתו ונקבר במחוז טבריא אצל רבי יוחנן ורב כהנא הראשון (כן העתיקו הסופרים האחרונים. ועיין בסדר הדורות שנויים רבים בקורות ימי חייו).

רבינו הגדול לבד חכמתו הענקית היה גם מגזע היחס והמעלה משועי יהודה משפחת נשיאים ומלכים מזרע רבינו הקדוש עליו השלום שחיבר המשנה שהיה מגזע המלוכה דוד המלך ע״ה (כ״כ בסדר הדורות הנז׳).

בספריו שהוציא לאור עולם בכל המקצועות נתגלתה גדולת חכמתו, וביותר הראה כוח גבורתו בחכמה בספרו משנה תורה הנקרא יד החזקה אשר יעיד על בקיאותו

הגדולה בשני התלמודים בבלי וירושלמי ספרא וספרי, שלא הניח פינה וזוית מכל המוזכר בהם להלכה שלא הזכירם וחברם בסדרים קצרים בלשון צח למען ירוץ הקורא. ועליו אמרו "ממשה עד משה לא קם כמשה", זאת אומרת ממשה רבינו ע״ה שהורישנו ספר התורה מידו יתברך עד רבינו משה בר מימון שחיבר לנו ספר משנה תורה לא קם כמוהו לחבר ספר בכל מקצועות התורה במה ששייך לזמן הזה ובמה ששייך לימות המשיח שהננו עומדים בו היום על מפתן הבית זמן אתחלתא דגאולה, יה״ר שיבנה במהרה בימינו אמן. עשר שנים ישב לו רבינו בשקידה רבה עד שהשלים חיבורו הנז׳, ובליל השלמתו נראה אליו בחלום אביו ר׳ מימון בלויית איש אחר ואמר לו אביו: הנה זה משה רבינו שבא לראות מה שעשית, ונבהל רבינו. וכשראה משה רבינו ע״ה הספר שחיבר אמר לו יישר כחך (כ״כ שם).

אחד משלשת עמודי ההוראה שבית ישראל נשען עליהם שעל פיהם הוקבע השולחן ערוך שחיבר מרן רבינו יוסף קארו שלאורו ילכו כל בית ישראל בכל תפוצות הגולה הוא רבינו (ככתוב בהקדמת הרב הנז׳ לספר בית יוסף). ואולי עליו ירמוז הכתוב [בראשית מ״ט י״ד] לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבוא שילה, ודרשו חז״ל [סנהדרין דף ה׳ ע״א] אלו ראשי גליות שבבבל שהיו מגזע המלוכה, שאף שבטלו גם הם, הנה הספר משנה תורה שחקק רבינו שהיה מגזעם כנז״ל עומד לנס עמים, ולאורו בית ישראל ידרושו את משפטי התורה והיהדות לדור דורים, ובפרט בענייני הלכתא למשיחא. וזהו עד כי יבוא שילה.

הרב י. ל. מימון בנאומו לשנת הרמב״ם הודיע כי זה עתה מוצא ע״י מוסד הרב קוק ספר משנה תורה להרמב״ם במהדורא מהודרת שלא היתה לעולמים, ודיבר ג״כ על הספרים וכת״י השונים מספרי הרמב״ם שנשלחו מהארץ וחו״ל לתערוכה, ועל פתיחת חמש ועשרים הרצאות על הרמב״ם שהיו מגדולי הרבנים והחכמים ובראשם הרב הראשי הרצוג.

הרמב״ן באגרת החמדה האריך והגדיל מאד בשבח רבינו הרמב״ם, ובסוף דבריו סיים: והנני מעיד עליו לפני רבותי שמים וארץ כי שמענו מפי מגידי אמת שבכל ארצות תימן קהלות רבות עוסקות בתורה שהיו מזכירין שם הרב בכל קדיש בחייכון וביומיכון ובחיי דרבנא משה בר מימון, כי האיר עיניהם בתורה והעמידן בקרן אורה וביטל מהן גזירות קשות וכו׳ (ועיין בסדר הדורות הנ״ל). (וכבר נדפסה אגרת הרמב״ם הנקראת פתח תקוה שנשלחה להר״י אלפיומי ולעדתו בערי תימן אגרת ארוכה מרבינו הרמב״ם

שיתמכו ויתחזקו באמונתם לבלתי תמעד קרסולם מגזירות השמד שהיה במקומות ההם, ולבלתי יוסתו לדברי המדיחים להחליף אמונתם ח״ו. ומזה תראה כמה גדלה מעלתו של רבינו שהציל קהלות גדולות מן השמד, והם וזרעם עד סוף כל הדורות זכותם תלוי בו. ואולי לזה תיקנו שמו בתוך הקדיש שהזכיר הרמב״ן, לזכרון התשועה הנו׳).

עם ישראל הנהו היום מתגאה ביהדותו שהתמסר עבורה קרוב לאלפים שנה בתוך הגולה שזכה להוציא מחלציו באמצע תקופת הגלות איש היחם רב המעלה בכל החכמות והמדעים, לפניו יכרעו כל חכמי תבל בני ברית ושאינם בני ברית, ולאור ספריו בכל המקצועות מתנהלים בכל העולם בבתי המשפט ובבתי ספר לחכמה ולמדעים ולרפואות ולכל העניינים.

לזכרון יובל התש״ן להסתלקות הנשר הגדול הנז׳ נקבעה שנתינו זאת בשם שנת הרמב״ם להעלאת זכרונו בהפצת ספריו וליכוד האומה בהדקת קשרים מכל חלקיה למולדת לעניני התורה ומסורת ותרבות ישראל ורבוי הלימוד והעיון במשנת הרמב״ם.

״השושנה״

צ"ב

הרב נסים כהן

עדי כתובה שאין מבינים שפת החתן רק ע"י תורגמן

חתן המדבר בלשון נרפת ומינו מבין בלשון העדים, והעדים אין מבינים לשונו, אם יכול לעשות תורגמן לצורך כתובה, דבעינן שיאמרו הסופרים וקנינא מיניה, והם לא שמעו ממנו רק מהתורגמן.

גרסינן במכות דף ו' ע"ב הנהו לעוזאי דאתו לקמיה דרבא, העמיד תורגמן ביניייהו, היכי עביד הכי והתנן שלא יהא סנהדרין שומעת מפי תורגמן, רבא הוה ידע מאי להוו אמרי ואהדורי הוא דלא ידע למיהדר להו. ע"ש. והנה פליגי רבוותא זה, דעת בעל העיטור והריטב"א והרשב"א ודעמייהו דזה דוקא בעדים אבל בבעלי דינין שרי להעמיד תורגמן, אבל הר"מ ז"ל והטור ודעמייהו סברי דגם בבעלי דינין דינא הכי. ומרן ז"ל בב"מ סימן טו"ב ס"ו וסימן כ"ח ס"ו פסק כוותייהו. והנה הרב מעיל שמואל בחידושיו על הר"מ ז"ל הקשה על הטור שהעתיק הכי דינא מהר"מ והוא גמרא ערוכה. ע"ש. ולפי האמור לק"מ. וכן תמה עליו הרב אבל החיים ז"ל סימן י"ב, ותירץ דהיה יכול להביא לשון הגמ' ויפרש בבעלי דינין. ע"ש. ולע"ד גם זה ל"ק, דאיכ"ל דהטור מי לאו דרשה כן בהר"מ לא היה סומך לפסוק כן אלא כשאר רבוותא דס"ל דזה דוקא בעדים, ולזה הביא משמו. אך נ"ל בכוונת הרב מעיל שמואל דהי"ל להביא לשון הש"ס וימר עלה דהר"מ פירש זה גם בבעלי דינין ולא להביא הכל מלשון הר"מ. כנ"ל. והנה הפרישה תירץ דהר"מ הוסיף קצת. ע"ש. ונ"ל דההוספה היא מ"ש לקף אם מהיר בלשונם מעמיד תורגמן, וכמ"ש הפרישה גופיה בדבור שאח"ז לפירוש השני. והרב שאל החיים הבין שההוספה היא דלמרינן כן גם בבעלי דינין. ע"ש. ולעד"ן כמ"ש, דע"ז לא יאמר לשון הוספה.

והנה מלשון הר"מ ז"ל שהבאנו הוכיח מרן הרב"י בסימן קכ"ד דס"ל דבין תובע ובין נתבע אינו יכול למנות מורשה. ע"ש. וק"ל טובא ע"ז מהטור דבסימן טו"ב העתיק לשון זה דהר"מ, ולקמן סימן קכ"ד כתב דהתובע ממנה, ודוקא הנתבע הוא דאינו ממנה. ע"ש.

הרי דס״ל להטור דהמוצע ממנה, ומאי דפירשה בבעלי דינין, היינו הנתבע, ודמפרשי לה בעדים ס״ל דגם הנתבע ממנה מורשה וכמ״ש הר״ן ז״ל. ס״ג יש לחלק בין אם המוצע בב״ד אז אסור למנות מורשה, ובסימן טו״ב מיירי שהוא בב״ד, ואתי שפיר פסקי הטור ז״ל. אך ק״ל על דברי מרן ז״ל הב״ל דבסימן טו״ב העתיק לשון הר״מ ז״ל, ובסימן קכ״ד כתב בבדק הבית דהלכה דהנתבע דוקא אינו ממנה אבל המוצע ממנה מורשה, וא״כ הן נסתר מדבריו. עו״ר מ״ש בזה הרב שאל המים והדרישה ז״ל. ותמיהני שלא נרגשו להקשות על מרן כמ״ש, ולא שייך כל מ״ש בזה. אחר זמן ראיתי מ״ש הברכ״י ז״ל. ע״ש.

עוד כתב הדרישה משם מור״ם בדרכי משה דהתורגמן ומורשה הם שני ענייניס וכו׳, והקשה עליו דמ״כ לא מקשה מידי על הרב״י. ע״ש שהאריך עיון. ולעד״ן למלמון הרב״י משמע דהרמז״ל פליג בזה, דשם מיתא לא הי״ל דהוי פלוגתא בזה, דמ״ל למפוסי בפלוגתא, והי״ל דלא פליגי וכמ״ש הדרישה. כנ״ל פשוט. וראיתי להרב שאל המים הנז׳ שהניח משם הרב חלקו של יריד שהירץ להטור לפ דהניח לשון הר״מ לפ״ה במקום אחר ניחא דדוקא נתבע, לא כן הר״מ דלא ניחא. ע״ש. ולפ״ז ניחא גם סתירת מרן ז״ל. לך זה דוחק. ועיין להרב שאל המים שהקשה עליו דמ״כ הוי עיקר הראיה מדלא ניחא הר״מ ולא מלמון, דלמלמון גם הטור כתבו. ע״ש. ולפ״ל דלמלמון זה בלא ניחוד מורה דכולהו לא ממנו מורשה, ולא הוצרך הרב״י לומר דהר״מ לא ניחא. כנ״ל.

ודע דהר״ן כתב דהך פלוגתא אם הך דלעוזמי לפ בבעלי דינין תלוי בפלוגתא אחרת אם הנתבע ממנה מורשה, דמאן דס״ל דממנה מורשה מוקי לה בעדים, אבל בבעלי דינין לפ הנתבע שרי. ע״ש. ומזה הקשה הרב שאל המים הנז׳ סימן י״ב על הרמ״ם שפסק דאין הנתבע יכול למנות מורשה ופירש הך דלעוזמי בעדים. ע״ש. ולעד״ן דדוקא מאן דס״ל דיכול למנות ודאי מוקמי לה בעדים, דבבעלי דינין גם הנתבע שרי, אך מאן דס״ל דאינו יכול למנות מורשה אפשר דמפרש לה בעדים. והא דלא פירשה בבעלי דינין כיון דאסור הנתבע למנות מורשה, משום דס״ל דלשון קושיית הש״ס משמע דקאי על תרי לעוזמי, ואם מיירי בבעלי דינין ל״ק רק אנתבע. ס״ג הא דפירשה הרמ״ם בעדים, משום דהש״ס מקשה ממשנה, והמשנה ודאי מיירי בעדים מדהוכיח מקרא דמפיהם ולא מפי התורגמן, ומסתמא שויס הס. והא דאסר הרמ״ם בנתבע, מטעם דאין אדם מעיז, ולא מהך דלעוזמי. כנ״ל. ועפ״ז ק״ל על הדרישה הנאתי דבריו לעיל שכתב דהטור נקט נתבע לרבותא, וכ״ש תובע. ע״ש. וקשה דמ״כ הרמ״ם אזיו ג״כ דאסר בנתבע כ״ש תובע, כיון דסברא לאסור בתובע יותר. דאין לומר דלהרמ״ם סברא

להפך, חדא דדומק דהטור חולק על מאיזו מקנה לקנה. ועוד דמ״כ הי״ל לנמר דאסורים תרוייהו לאפוקי מדעת מאיזו הרמ״ם ולא לאסוס. אלא ודאי דגם הרמ״ם ס״ל דגם התובע אינו ממנה מורשה, וא״כ קשה אמאי לא אוקמה גם בבעלי דינין, כיון דתרוייהו אינם ממנים מורשה וכאמור. וע״ע. ועוד ק״ל על הדרישה דאם יש סברא לאסור יותר, אין כאן הר״ן דאמאן דס״ל דנתבע ממנה מפרש לה בעלים, דילמא מפרש לה בבעלי דינין, והיינו על התובע דאינו ממנה. ודומק לומר דס״ל להר״ן דלא מוקמינן לה בבעלי דינין אם הנתבע יכול למנות וכמ״ם לעיל לדעת הרמ״ם, דאין לסוגו מורה כן. גם מדברי הר״ן אלו מוכח דלא כרבו של הדרישה דמורגמן לחוד ומורשה לחוד. ודו״ק. וראיתי להרב שאל החיים שמירץ דברי הרמ״ם הללו, דהרמ״ם בפסקיו קאי על המשנה דומאי קאי על העדים, ובעלי דינין כבר השמיענו במקום אחר. ע״ש. ולע״ד קשה דהרי הרמ״ם כתב אח״ז: ואם מביאים לשונם אלא שאין יודעים להשיב סגי, וזה יוצא דאאי מעובדא דלעוזאי ולא מהמשנה. וכעת נ״י.

וראיתי להברכ״י שכתב משם מהר״ם עדני דלהירושלמי שהביא הר״ן המשנה והעובדא דלעוזאי דוקא בעדים ולהרי״ף והרמז״ל מתני׳ בעדים והעובדא בבעלי דינין, והקשה עליו דאם הרי״ף כהר״מ אאאי הר״ן לא הקשה כי אם להר״מ. ע״ש. ולע״ן משום דהר״מ מציגו לו להדיא כן, אך להרי״ף לא מציגו אלא דסובר דהנתבע אינו יכול למנות מורשה, וא״כ מסתמא מוקי לה בבעלי דינין אף דאינו מוכרח כ״כ, דאי״ל דאף״ה מוקי לה בעדים וכמ״ש לדעת הרמ״ם אף״ה כיון דסובר כן מסתמא ס״ל דהעובדא בבעלי דינין, ובפרט דכן היא דעת הר״מ ומסתמא שויס, דעל הרוב שויס הרי״ף והר״מ כידוע, אבל לסמוך ע״ז להקשות על הרי״ף ודאי לא שפיר. ודע דראיתי להרב ראם יוסף שהקשה על דברי הטור ומרן שכתבו לעיל דמ״ח שיודע עדות אינו בא לפני ב״ד קטן ממנו אלא שולחים לו שליח, ואין שומעים מפי שליח. ע״ש. ולע״ד ל״ק, דהכוונה היא דשולחים לו שלשה בני אדם דהו״ל ב״ד מפי ב״ד דשרי. וכן ראיתי להסמ״ע שפירש כן. ולפ״ז יש לדחות מ״ש הרדב״ז ח״ב סימן של״ו דרוב הפוסקים מפרשי לה בעדים, דהרי פשקו דנשים יקרות דאינם יכולים לבא לב״ד שולחים להם שליח. ע״ש. ולפי האמור אין הוכחה, דאי״ל דשולחים להם שלשה בני אדם דהו״ל ב״ד מפי ב״ד וכאמור. ובזה יתיישב דמרן פסק דהך עובדא גם בבעלי דינין ופסק להך דינא דנשים יקרות. שו״ר מ״ש בזה הברכ״י סימן טו״ב אות י״ג ד״ה ומנכי הרואה. ע״ש. ועיין להרב שאל החיים שהביא דברי הרב פרי המדמה שהוכיח דהר״ן מפרש לה בעדים מדכתב לחקור אותם, ודחה דבריו דמדרבה מדכתב לכוין טענותיהם משמע דקאי על הבעלי דינין,

ולשון לחקור לומס מינו מוכרח. ע״ס. ומפרינ״ן שכ״כ הבדכ״י על דברי הרב דינץ דמי. ע״ס. ותמיהני שלא הזכירו.

וראיתי להבדכ״י שתמה על המבי״ט שכתב להוכיח כמפרשים לתין הנתבע ממנה מנטל״ר מהתיא דהירושלמי דסנהדרין גבי כ״ג, ותמה עליו למדרבא להפך וכו׳. ע״ס. ועיין להמגילי בספר תמרא ומיי שכתב כדברי המבי״ט, שאחר שהביא דברי הירושלמי כתב: ומכאן נראה דאין הנתבע ממנה מורשה. ע״ס. ועיין להרב די השיב מה שיבב דבריו. ועיין מ״ס הב״ח והפרישה והדרישה בסימן קכ״ד. ועיין להרב חקקי לב ח״מ סימן ד״ן ד״ה ומשים שכתב להרבב״ז ס״ל דלו״מ לכ״ע ממנה שליח. וכ״כ הרמב״ן. ע״ס. ולפ״ז אתי שפיר קושיית הרב רשם יוסף. וע״ע להרב חקקי לב שהביא קושית הבדכ״י והרב שמל המיש דברי הרש״ס הלדי ותירוץ הבדכ״י, והקשה ע״ז להר״ן כתב דיכול הנתבע למנות מורשה ופירש המעשה בבעלי דינין. ע״ס. וקשה לאיך שייך לפרש כן, להוי תרתי דסתרי. וג״ל דס״ל דמורשה לחוד ומורגמן לחוד וכרבו דהדרישה. אך הר״ן ודאי לא ס״ל כן כמ״ש לעיל. וכן משמע מדברי הבדכ״י. ועוד ג״ל דס״ל כהדרישה דיש סברא לומר דהמוכע אינו ממנה יותר מנתבע. ע״ס. ומ״כ שפיר דס״ל כהריטב״א דהמוכע אינו ממנה, ולכן מוקמה בבעלי דינין. ויותר נראה כתירוץ רשמון. וע״ע להחק״ל שהקשה דברי הטור הלדי, והביא מהרב מתנה יהודה שייבב דברי הטור והחזיק דברי הב״ח שחילק בין חס הוא בב״ד בין חוץ לב״ד. ע״ס. וכנראה שהוא כמ״ש לעיל. ושפר הרב מתנה יהודה אינו בידי כעת.

איך שיהיה לדמתן עלה נראה דיכול למנות תורגמן, לא מיבעיא להסוברים דבבעלי דינין שרי ודוקא בעדים דכתיב מפיהם ולא מפי התורגמן, מ״כ כ״ס בכמובה ללא שייך טעם זה. ומדרבה בכמובה הקילו יותר מבעלי דינין כמ״ש הרב קנות החושן סימן מ״ה סק״ב דכמובה אינה אלא לרמייה. ע״ס. אלא אפילו להסוברים דקאי אבעלי דינין, הרי התירו בחובב, וכמ״ס מרן בבדק הבית לענין הלכה דוקא נתבע אבל התובע שרי, ומ״כ כ״ס כחובה דקילא. ואף למ״ס הרב״י בדעת הר״מ דגס התובע אסור, אפשר דבכחובה דקילא מודה, אלא להרבות בפלוגתא. ובפרט לדעת הב״ח והדרישה והאחרונים בדעת הר״מ דחובע ממנה, מ״כ כ״ס כחובה דקילא. ועוד דשאני נתבע דאין אדם מעיז, וזה לא שייך בכחובה. וגס לטעם שכתבו הסמ״ע והחומים דהנתבע אינו יכול להקנות דבר שאינו לא כן התובע, מ״כ כחובה דמיא בזה לתובע דמקנה דבר שיצנו בחליחות. ואף לסברת רבו של הדרישה דיש חילוק בין מורשה לתורגמן ותורגמן אסור גס לתובע, אפשר דבכחובה הקילו. אך לכאורה יש לגמגם בזה לפמ״ס הסמ״ע סימן כ״ח הטעם דשמע יצנה. ע״ס. ומ״כ

טעם זה שייך בכתובה. אך זה אינו, דטעם זה לא שייך אלא בעדות דשנוי קל מוסיף וגורע אף שאינו מתכוין לשקר ולשנות. ומטעם זה ל״ח ע״ז בבעלי דינין. וא״כ מכ״ש בכתובה אלא שייך טעם זה. ועוד יש להתיר לכבר כתב הפת״ת משם הב״ח והרדב״ז סימן של״ו דבאלא אפשר שרי. ע״ש. וא״כ בנ״ד שרי ע״י תורגמן. ואם אפשר ודאי טוב למיעבד ע״י בעלי דינין ולא ע״י תורגמן. כנ״ל.

ועוד יש להכשיר ע״י תורגמן מטעם אחר, דכתב מור״ס סימן מ״ה ס״ב: וי״א דשנים קוראין לפניהם והם חותמין, ואם אינם מבינים לשון השטר יתרגמו להם והם חותמין. וכן נ״ל עיקר. עכ״ל. וא״כ גם בנ״ד יש לעשות כן, ואין טעם לחלק ביניהם. אך לכאורה מדברי יש להוכיח היפך זה מדברי מרן שכתב וז״ל: רשם ב״ד שהיה יודע ענין השטר וקרא לפניו הסופר וכו׳ הרי זה חותם השטר וכו׳ ואין שאר העם רשאים לעשות כן עד שיקרא העד השטר מלה במלה. עכ״ל. הרי דמרן חולק בזה על מור״ס, ואנן קבלנו עלינו הוראות מרן אף במקום שכתב מור״ס וכן נ״ל עיקר. ואף להרב משכנות הרועים מערכת ת׳ אות ז״ך כתב דכשאומר מור״ס וכן נ״ל עיקר הכי קי״ל. ע״ש, עיין להרב הלכה למשה הנד״מ מערכת ו׳ ולהרב בריח מגדים בסופו מערכת ו׳ שכתבו דלא קי״ל הכי, אלא תמיד נגררין אחר דעת מרן. ע״ש. אך יש לחלק בעין חילוק הרדב״ז הנאמרי דברים לעיל בין אפשר ללא אפשר. ע״ש. וא״כ אי״ל דלא פליג מרן אלא אם יכולים העדים מעצמם, וכמ״ש עד שיקרא השטר מלה במלה, אבל כשאינם יודעים שרי ע״י תרגום וכדברי מור״ס, אלא להרבות בפלוגתא. וכעין זה כתב הש״ך דדוקא לכתחילה, אבל בדיעבד שרי. וכן דעת הרב מאמר קדישין. וא״כ בדלא אפשר י״ל דאפי׳ כדיעבד ושרי. כנ״ל. ומ״ש הש״ך על דברי מור״ס שכתב וכן נ״ל עיקר, וכתב עליו דנ״ל עיקר כסברא ראשונה דשנים אינם קוראין. ע״ש, נראה דמ״ש מור״ס ויש אומרים דשנים קוראין הוא שכתב הש״ך נ״ל עיקר כסברא ראשונה, אבל במ״ש ואם אינם מבינין וכו׳, זה לא פליג. אך מלשונו שאח״ז משמע דקאי אכולהו וגם אם אי אפשר אסור ע״י תרגום, ודוקא בדיעבד התיר. ועיין להרב נאר היטב שהביא מהרב מנורת זכריה שחלק על הש״ך ואוסר גם בדיעבד. ע״ש. וא״כ כ״ש בנ״ד דהוי לכתחילה. ועיין להרב די השיב שכתב להק״ן ומהרשד״ם פוסלים אפילו בדיעבד, והש״ך ומהרש״ל שרו בדיעבד, והרשב״ם מתיר אפילו לכתחילה, עיין בסימן ז׳. וא״כ בנ״ד לכתחילה י״ל דאסור לרוב הפוסקים. אך עדיין י״ל כמ״ש לעיל דבנ״ד מודו דבכתובה הקילו.

ועוד יש להתיר ע״פ דברי הרב״י שם שכתב: ואפשר להר״מ בשנים ישראלים לא שריין, דהתם מי אפשר בלא״ה, דלא שכיח מי שיודע לקרות כתב

הנכרים, ומס לא נחמין לסנים נכרים מסל״ת למי נחמין. ע״ש. ומ״כ גס בנ״ד דלא מפסר סרי. ומ״ך סנים ישרחלים מסל״ת, דלא מנינו זה מלא בנכרים דמשידי לסקר, וכמ״ש הרב״י בסמוך מסס הרמ״ס. ע״ש. והנה רחיתי להרב די השיב סס שכתב וז״ל: העולה מכל מ״ש דמי מיקרייה למד דוקא לכ״ע הסטר פסול, ומי מקרייה למרי וכו׳, מבל הס״ך ס״ל דמס קרמו סנים בדיעבד כשר וכו׳. נרחה דס״ל דהס״ך לא הכשיר בדיעבד אלא בסנים. ולע״ד פשט לשונו מינו מורה כן. וכן רחיתי להרב ערך השלחן בהסמטות שכתב דהס״ך מכשיר בדיעבד גס בחד. ע״ש. כנ״ל כעת. יה״ר שיהיו דבריו חלה למנוחת מז״ק הרה״ג סצח דמשפטים ר׳ **כלפון משה הכהן** זלוק״ל שנלב״ע ביום **ח״י טבת** שנת **התש״י**, ולמנוחת חמו״ר הרה״ג סוה״ר ר׳ **אברהם הכהן** זלוק״ל שנלב״ע ביום **כ׳ טבת התרצ״א**, תנצב״ה חמן.

צ״ג

הרב שושן מאזוג. תסתור

קריאת ספר תורה בחנוכה

א) **נסתפקתי** במה שלא נזדמן לנו מינן בימי חנוכה להתפלל ולהוסיף ס״ת רק ביום שבת קודם, מס יתכן [או לריך] לקרות ביום שב״ק כל סדר הפרשיות של חנוכה מברכת כהנים עד סדר מותו יום [או עד סוף פרשת הנשיאים שקורין ביום שמיני, כיון שיודעים שלא יוסיפו ס״ת בחול] לשאת הקהל י״ח בקריאת שאר הימים. ועיין למוה״ר בסה״ק שומל ושמל [ח״א] בחאו״ח סימן ל״ב. ומצאתי מאת מו״ר הלוד לנתח ענין זה ולברר מותו ולהשיבני על פני דפי ירחון השושנה תכב״ן, ושכמ״ה.

ב) **ואגב** מכתוב מה שתמהתי על המס״ך בחילוקיו לגילה דף ו׳: הנה הרב מקשה על מאי דקתני ומה בין זה לעגל הנולד מן הטריפה, דבמאי עסקינן, מי בעיברה ומא״כ נטרפה, הא קי״ל עובר ירך אמו וכו׳. יע״ש. ולא זכיתי להבין דברי קדשו, דהא דקי״ל דעובר ירך אמו היינו דוקא מס נשחטה אמו ונמלאת טריפה והעובר במעיה בן ט׳ את או בן ח׳ אפילו הי, אבל אם הוא בן ט׳ הי טעון שחיטה לעצמו כמ״ש בס״ע יו״ד סימן י״ג ס״ג. ע״ש. ושלחתי זה לילדנו ס״ב החה״ס והדו״מ כמה״ר ר׳ מנליח מאגוז בעוב״י תוגס יע״א והשיב לי בזה״ל: תודות תמיהתו על דברי המס״ך בגילה דף ו׳ שכתב דאי בעיברה ואמ״כ נטרפה וכו׳ מהס״ע יו״ד סימן י״ג, גס בעיני יפלא,

דבהדיא פסקו הטוש״ע יו״ד סוס״י ע״ט הגולד מן הטריפה מותר. ובב״י כתב דהכי משמע מדאמרינן פ״ק דבילה וכו׳ ובפרק בהמה המקשה וכו׳. והמקור דבילה הוא שמקשה עליו המש״ך, והמקור לחולין הוא שמביא כת״ר. וע״ע שם בב״י ש״ך ופר״ח שכתבו לתע״ג דקי״ל בעלמא עובר ירך אמו, הכא שאני וכו׳. ואיך נעלם כל זה מהרב ז״ל[א]. ולפו״ר ל״ע. עכ״ד נר״ו. ומח״ז שמעתי שכן העיר עליו מוה״ר הרב לדיק ונשגב ז״ל. יע״ש.

צ״ד

יצחק חורי

בענין מצוה מן המובחר

מי שהכין לעשות מצוה שלא מן המובחר, וקודם שהתחיל נזדמן לו לעשותה מן המובחר. הרב חכם צבי סימן מ״ה הוכיח דמפסיק מהכנת הרשעה, וחילק מהך סוגיא דיומא דף ס״ב דר״פ משמיה דרבא אמר רשעון משלח לסבר כריו״ס דפסח דחגיגת המפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו ומח״כ נמצא הרשעון והרי שניהם עומדין חיזה חילה מהם יקריב דברי חכמים וריו״ס אומר מצוה ברשעון ומה היה שני מובחר ממנו יביאנו, ופירש״י ומח״כ נמצא רשעון או קודם חצות או אחר חצות ומע״פ שהופרש השני קודם חצות וכו׳, דמשמע מדבריו דבכל ענין מיירי אף בהופרש השני אחר חצות דבעידנא דאחזי קמא לא אחזי בתרא ומפ״ה אם היה השני מובחר יקריבנו. ופירש״י שכתב ומח״כ נמצא הרשעון או מדקסתים סתומי, ס״מ דבכל ענין מיירי. ע״ש. ולכאורה י״ל דהוכחת הש״ס לאו מדקסתים סתומי, אלא דמשמ״ל דמיירי בהופרש קודם חצות, דאל״כ מ״ט דרבנן דאמרי דחיזה חילה יקריב, דבהופרש אחר חצות בעידנא דאחזי קמא לא אחזי בתרא, ובכה״ג משמע דלא פליגי רבנן עליה דריו״ס דמצוה ברשעון, דהרי לא נחלקו עליו בהך דקופות. וכן ראיתי להרב אם חיי בליקוטים בפ״ד מהלכות קרבן פסח ה״ו דף י״ד ע״ב שכתב לדעת הרמב״ם דמשמ״ל לרבא דריו״ס בהופרש קודם חצות מיירי, דאל״כ לא הוו פליגי עליה רבנן. ע״ש. [ועיין להרב שיח יצחק ביומא דף ס״ד בתש״י ד״ה אלא וכו׳]. מיהו

א. נ״ב: ועיין בשכנה״ג יו״ד (סימן רס״ז הגה״ט אות נ״א) ובהגהות מהר״ב רנשבורג כאן. ע״ש.

קודם חנות או אחר חנות וכו׳, על כרחך מדקסתים מפרש כן דאיירי בכל ענין. ואולי לזה הזכיר הח״ן בדבריו רשאית דברי רש״י אלו לסיועי למילתיה דמדקסתים דייק.

אמנם לפמ״ש הח״ן לייסד דברי הרמב״ם דבפ״ה מהלכות יום הכפורים הט״ו פסק דרשאון משלח, והיינו כריו״ס למנוה ברשאון, ובהלכות קרבן פסח פ״ד ה״ו פסק דמי שאבד פסחו והפריש אחר תחתיו ואח״כ נמצא חיזה שירצה מהם יקריב לפסח והשני לשלמים שהוא כרבנן, משום דס״ל דלא פליגי רבנן ור״י אלא כשהשני רועה ואינו קרב, דלריו״ס מנוה ברשאון להקריבו ולרבנן חיזה שירצה יקריב. וזה מדויק בדבריהם שאמרו חיזה שירצה יקריב, דמשמע דהשני אינו קרב. אבל למה שפסק רבינו שהשני קרב שלמים לכ״ע חיזה שירצה יקריב. ע״ש, לפ״ז צ״ל דר״י ורבנן לא פליגי אלא בנמצא קודם חנות דלא כפירש״י, דלי לאחר חנות לא הוו אחרי רבנן להשני רועה, דבפסחים דף נ״ו ע״ב קתני מתני׳ דנמצא אחר שחיטת הפסח קרב שלמים, ותקשי לר״ז שם דקודם חנות ואחר חנות שניו דלאחר חנות קרב שלמים, וכן פריך שם והרי מצודה בשעת הפרשה דלרבנן לרעייה חזקי וכו׳ ואלו בפסח וכו׳ קרב שלמים, ואיך אמרינן הכא להשני רועה לכ״ע, אלא ודאי דקודם חנות אייתי אף דאשמעינן קתני. והש״ס דייק דריו״ס ס״ל דאמנה ברשאון אף לאחר זמן אחד שהופרש השני קודם חנות ואין מוקי לה בהופרש אחר חנות דבעידנא דאחזי קמיה לא אחזי בתרת, משום דס״ל הוו אחרי רבנן חיזה שירצה יקריב וכמ״ש לעיל. [ועוד דס״ל בשעת חנות לא הוקבע אלא הראשון ולא השני שעדיין לא הופרש, ולא הול״ל דירצה אלא יקרב שלמים, והש״ס קאי התם כר״ן, ובזה לא אמר ריו״ס דמנוה ברשאון לדעת הרמב״ם]. ועיין להרב יד דוד ביומא דף ס״ב מ״ם לייסד דברי הר״מ. וט״ש נפל בדבריו, במקום ועוי״ל ל״ל ות״ל י״ל. ע״ש.

עוד כתב הח״ן שם לייסד דעת הרמב״ם דפסק באבד פסחו שהשני יקרב שלמים ובמפרים נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים דירצה עד שיפול בו מום וכו׳ דס״ל כמ״ד לאין בעלי חיים נדחים, ומתני׳ באבד פסחו אלא בעלי חיים נקבה לפסחו לא תקרב שלמים, מידי דהוה אאשם שניתק לרעייה דאמרינן דהוה עצמו לא יקרב עולה גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה, וה״נ בנקבה או בן שתי שנים שדמיהם עומדים לשם פסח אי אמרת שיקרבו שלמים טעי ומייתי להו שלמים גם קודם הקרבת הפסח. והוא קשה דמ״כ אין אמר הש״ס בפסחים דף נ״ח עלה דהך דהמפרים נקבה דמ״מ בעלי חיים נדחים, הרי מיבי״ל דהתם משום גזירה דקודם הקרבת הפסח. [אולי י״ל דסמיך הש״ס מריש לאבד, וכמ״ש רש״י שם ומריש נמי שמעינן וכו׳].

נחזור להוכחת הס״ך דגם בחזי קמץ
מרינן דמובחר עדיף מפירש״י,
הנה ראיתי בירחון כתר תורה שנה שניה
סימן ל״ד שדחה לזה בי״ל דמ״ש רש״י
ואע״פ וכו׳ לע קאי אלע מריש דריו״ש
דמצוה ברשעון, אבל בהך לשם השני
מובחר וכו׳ לע ליירי אלע היכא דאחזו
בהדדי. ע״ש. ולע״ד דברי הס״ך ברור
מללו, דשם ניחא דסיפא לע ליירי כלל
ענין, ג״כ אינא דריו״ש לע ליירי אלע
בהופרש אחר מצות, אלע ודאי דעיקר
הוכחת הש״ס מדשתש שמואי. ומשתייע
לדבריו מפירש״י דמפרש לה בכל ענין.

וראיתי להרב שבות יעקב ח״א סימן ל״ז
שכתב דמי שהכין נרות של שעוה
לחנוכה וקודם שהדליק נזדמן לו שמן זית
שהוא מצוה מן המובחר לא יפסיק,
והביא ראיה מדאמרינן ביומא דף ז׳ ע״ב
דאמר רב שבת מנא אמינא לה דטומאה
דחויה היא בצבור מדתניא היה עומד
ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו אומר
ומביאין אחרת תחתיה, ואם איתא שלא
שהתחיל יפסיק מאי מייתי ראיה, דילמא
הותרה ומ״מ משום מצוה מן המובחר
אומר ומביאין אחרת וכו׳, אבל למהדר
אבית אב אחרינא לע מהדרינן. ע״ש.
ולכאורה נראה להוכחתו אינה רק לל״ק
שם להיכא דאיכא טהורין וטמאין בשוה
בית אב לכ״ע טהורין הוא דעבדי ולא
פליגי אלא למהדר אבית אב אחרינא, ולכך
בשנחה דמוזמנת לפניו הו״ל כאותו בית
אב, וכדמשמע בירושלמי דמגילה פ״ד
הלכה ... דקאמר שם היה עומד ומקריב
מנחת העומר ונטמאת בידו אומר ומביאין
לו אחרת ואם לאו וכו׳ דברי רבי, רמב״ם
אומר לעולם אומרים לו הוי פקח ושתוק,
סבר ר״ע שאין עומר בא מן העליה. ע״כ.
משמע דלדעת רבי לכך מביאין אחרת
שהוא מזומנת בעליה, אבל לל״ד דגם כי
איכא טהורין וטמאין בשוה בית אב פליגי
ולר״ן עבדי טמאין שפיר מייתי רב ששת
ראיה, דהרי אף בשוה בית אב לע
מהדרינן לטהורין. ושו״ר בשנחות דף
ע״ב דקאמר רמב״ם בין כך ובין כך
אומרים לו הוי פקח ושתוק, שכל העומר
שנקנר שלא כמצותו פסול. משמע דלרבי
דמביאין אחרת אפילו אינו מזומן. וכ״כ
רש״י שם אפילו בשחובר. ומ״כ גם ל״ק
שפיר מייתי רב ששת ראיה דגם למהדר
בבית אב אחרינא נמי מהדרינן כהך
דשנחה דמיירי אף שאינה מזומנת. וכן
ראיתי להרב ח״ן שם שתמה על דבריו
דמנ״ל שיותר מצוה להדר אחר שנחה
אחרת טהורה שאינה מזומנת מלהדר
אחר כהן טהור שאינו מזומן. ע״ש. אמנם
ראיתי להשבו״י גופיה בח״ב סימן ל׳
שביאר דבריו דודאי לגבים פני אדם אין לנו
להדר אבית אב אחרינא משום מצוה מן
המובחר, כי גדולה הבושה, אבל בהקרבת
העומר יש לדחות אותה שבידו אף שאינו
מזומן. ע״ש. ולפ״ז גם שם נפרש להוכחת
רב ששת גם ל״ב שפיר קא מוכח השבו״י,
דשאני התם דעבדי טמאין לאיכא בושה,
לע כן בשנחה. ומעתה תמיהני על מ״ש

הרב יד דוד בחידושיו ליומא שם על רמ״ת השבו״י דלף שם נקבל רמיתו חינה מלא לל״ק, אבל נוכל לומר דרב שפת מפיק רמיה רק לל״ב. ע״ש. דמדבריו נראה דהבין דהך דמנחה מייתי במזומנת ולכך ליכא רמיה לל״ק רק לל״ב, דלית לה זכר ס״ר לסוגיא דמנחות הנ״ל. ועוד דהרב גופיה בח״ב בימר טעמו דשמני התם דליכא בושה, והזכיר דבריו הרב אח״ז, ומ״כ גם לל״ב שפיר מייתי רמיה. ולכאורה י״ל דבמותו בית אב ס״ל להרב יד דוד דליכא בושה, דהרי לל״ק במותו בית אב כ״ע לא פליגי דטהורין עבדי. וכ״כ השבו״י להדיא בסימן ל׳ דאם אפשר לעשות בטהרה במותו בית אב ודאי דהוי עכ״פ מצוה מן המובחר. ע״ש. [לע״ד לא יתכן לומר כן בדעת הרב יד דוד, דהרי אח״ז דמי סברא דבושה מטעם זה דלל״ק במותו בית אב טהורין לגד עבדי. ע״ש]. מיהו עיין להרב ויקן יוסף מערכת טומאה הותרה בעמוד שלשה לזה די״ל דלל״ק לא ממרינן טומאה הותרה בעבור אלא כשלא ים טהורין במותו בית אב, אבל אם ים טהורין לא הותרה, דלזקא כשכל הבית אב טמאין המיר הכתוב. ע״ש. ומ״כ לל״ב דס״ל דגם במותו בית אב ממרינן הותרה י״ל דמשום בושה לא קפדינן ממצוה מן המובחר. מיהו מדברי השבו״י בח״ב שכתב דבמותו בית אב אם אפשר לעשות בטהרה הוי מצוה מן המובחר, משמע דלא כדברי הרב ויקן יוסף הנ׳, דלפי דבריו הול״ל דבזה לא ממרינן הותרה, ומ״כ הדרא קושיא לדוכתה לפי דברי בח״ב דמשום בושה לא ממרינן מצוה מן המובחר, הרי לל״ק טהורין עבדי ולא טמאין משום מצוה מן המובחר אף לריכא בושה.

ובעיקר דברי הרב יד דוד נראה לכוונתו כמ״ש הוא אח״ז דלל״ק לכך לא מהדרינן אבית אב אחר משום מצוה מן המובחר, די״ל דמצוה מן המובחר לעבוד אותו בית אב שזמנו היום עדיף, ומאי חזית וכו׳, וסיים שכן מוכיחים דברי השבו״י עמש. ע״ש. אבל לל״ב דבמותו בית אב עבדי נמי טמאים ולא מהדרינן ממצוה מן המובחר דליכ״ל מאי חזית, שפיר מייתי רב שפת רמיה. מיהו אכתי לא אתי שפיר לדברי השבו״י דהוי מטעם בושה, דגם לל״ב יש רמיה וכנ״ל.

וראיתי להרב שער יוסף להחיד״א ז״ל בסימן ח׳ שכתב דהך סברא דבושה ס״ל גם לדברי הח״ן, דלל״כ תקשי לל״ב אמאי לא מהדרינן אבית אב אחר משום מצוה מן המובחר. ולכאורה י״ל דסברת הח״ן דלא מהדרינן ממצוה מן המובחר אלא כשהיא מזומנת לפניו כההיא דהביאו לו שמן זית, אבל כשאינו מזומן לא קפדינן ממצוה מן המובחר. מיהו אכתי קשה מליטנא בתרא דגם במותו בית אב עבדי נמי טמאין, אאמאי לא מהדרינן ממצוה מן המובחר כשהם לפניו. [הרב שער יוסף לא הזכיר בלשונו רק ליטנא קמא. ול״ע בזה]. ובזה יש לדחות גם מ״ש הרב יד דוד שם לדחות דשמע

מצוה מן המובחר להקריב חומו בית אב מלהדר אחר בית אב אחר, דעדיין קשה אל״ג דגם בחומו בית אב עבדי טמאין. ודוחק לומר דבהכי פליגי הני תרי ליטני, דלל״ג לא קפדינן אמצוה מן המובחר, ועל דרך מ״ש הרב יד דוד גופיה לעיל. ועוד יש לתמוה על דברי הרב יד דוד דהרב שער יוסף קאי להם״ן דמקשה אשבו״י דה״נ הו״ל למהדר אבית אב אחרינא כמנחה, ואם ליתא מאי מקשה, שמ״ה לאיכא מצוה מן המובחר בחומו בית אב, אלא ודאי לית ליה האי סברא.

ודע דעל מ״ש הם״ן להקשות דמנ״ל דמצוה להדר אחר מנחה טהורה שאינה מזומנת מלהדר אחר כהן טהור שאינו מזומן וכו׳, ק״ל דהתינח בהך דמנחת העומר דמיירי שאינה מזומנת, אבל אכתי מאי פריך מהך דמנחת פריס וכו׳, דהרי כתב רש״י ד״ה ואם אין שם אלא היא שלא מצא מזומן לכך, דמשמע דריקם מיירי בזמזומן, וא״כ מאי מייתי רב ששת ראיה, דילמא טעמא התם משום מצוה מן המובחר כיון שמזומן, אבל למהדר אחר בית אב אחרינא לא מהדרינן כדברי השבו״י. ונומר דלא מייתי רב ששת ראיה רק לל״ג דגם בזמזומן בחומו בית אב לא קפדי אמצוה מן המובחר לכאורה הוא דוחק. ושו״ר בכיה״ק למוה״ר המקי״ש שהביא דברי התוס׳ בקידושין דף מ׳ ע״ש שפירשו דרב יוסף דקאמר אם מנח אמינא לה היא רק דברי הל״ג שאמר כן ר״י, אבל לל״ק ס״ל דלא היו דברים מעולם. ע״ש.

וא״כ גם בכאן אימא דרב ששת דקאמר מנח אמינא לה היא דברי הל״ג. ולכאורה הוא מוכרח לומר כן, דהרי לל״ק בחומו בית אב כ״ע לא פליגי דלא עבדי טמאין, וא״כ מאי מקשה מהיא דמנחת פריס שהיא מזומנת כחומו בית אב דשפיר חומר ומביאין אחרת. ושו״ר בכיה״ק הנ״ל שכתב דהיכא דהתחיל להכין או לעשות במצוה ס״ל לרב ששת דדמי לכהני בית אב שנטמאו שאין להביא מבית אב אחר ולא לטהורין וטמאין בחומו בית אב עצמו, לכולם שויס ולא הוכן לאחד יותר מחבירו. ובהך דמנחה שהיה עומד ומקריב התחיל בה הוא, וכיון שמפסיק ומביא אחרת ה״נ מהדרינן מבית אב אחר. עכ״ד.

עוד כתב הרב יד דוד דהם״ן סיים דלמדרש מיפכא מסתברא, דטומאת הגוף בכרת וטומאת בשר בלאו. והשבו״י ח״ב כתב דלישתמיטתיה סוגיא דחולין דף ק״א דאמר מאן ליימא לן טומאת הגוף חמירא דילמא טומאת בשר חמירא שאין לה טהרה במקוה. וכתב הוא על דבריו: ועיין ביבמות דף ל״ג ע״ב במוד״ה אמר שמא זה אמור וזה אמור אין למוד, ולכך מתמה הם״ן דמנ״ל לחלק. ע״ש. ולע״ד אכתי קשה ממ״ש הם״ן דלמדרש מסתברא דטומאת הגוף חמירא, דהא גם טומאת בשר חמירא. ואף אם נאמר דכוונתו דמ״מ שויס הס, ק״כ זה בכלל קושיא הראשונה דמנ״ל להדר במנחה יותר מבית אב, וכבר הסיב ע״ז השבו״י מטעם נוסה.

וראיתי בהשושנה סימן פ״ט שכתב דלפי דברי השבו״י ניחא מה שהקשה הכ״מ בפ״ד מהלכות בית מקדש הי״ד דמנ״ל להרמב״ם דמהדרינן גם ממשמרה אחרת, דכיון דטעמא משום כושה מה לי בית אב או משמרה אחרת. ע״ש. ולע״ד לא מפרק מחולצת, דהר״מ פסק כרב שאת דלמויה היא, וא״כ גם דלית ליה לרב שאת כושה בבית אב אחר מנ״ל למהדר ממשמרה אחרת, דילמא טעמא אחרינא איכא בה דלא מהדרינן. גם מ״ש דמדלא אמר הש״ס דבמשמרה אחרת לא פליגי כדקאמר גבי חומו בית אב משמע דפליגי, לע״ד יש לדחות דלא נקט בחומו בית אב אלא לאפוקי מאיכא לאמרי, אבל במשמרה אחרת י״ל דפשיט״ל דלא מהדרינן.

ואגב ראיתי להרב הכותב שם שהעיר לדעת המוכרים דטעמא דשמן זית מצוה מן המובחר שבו נעשה הנס, דהש״ס בשבת דף כ״ג אמר דטעמא משום דנגיל, ומתרץ דאולי אינהו מפרשים דהש״ס קאי לענין שבת דלא כהתוס׳. ע״ש. ועיין בחידושי המאירי לשבת שם שכתב הטעם שבו נעשה הנס, ושם בדף כ״ג מפרש להדיא כריב״ל לענין חנוכה כהתוס׳. ול״ע.

וראיתי להגאון השד״ח במפקפת דיניס מערכת חלילה חות ח׳ שכתב דקטן שהתחיל למלוך ובא הגדול בחמלא שאין להפסיק. ומפילו למ״ש השבו״י בח״ב סימן ל׳ דשם יראה להפסיק יפסיק, הכא מודה, שהיא התחלה בגוף המצוה ממש, ולא דמי להתחלה דהכנה. ע״ש. ולע״ד קשה דהשבו״י בח״א סימן ל״ז בסוף דבריו כתב שמלא בתשובת ב״י לענין חלילה שכתב כדבריו, ושם ליתא מאי מייתי, שאני התם שהיא התחלה ממש בגוף המצוה. ועוד דלפי דבריו מאי מייתי מהך דיומא דהיה עומד ומקריב, הרי התם דמיא לחלילה שהיא התחלה בגוף המצוה, וכמו שהשיגו הח״ן ע״ז. ומה שסיים השד״ח: ולריך להתיישב בראיותיו והן מסוגיא דיומא וכו׳ אלא שכתב שהיא קלת ראיה וכו׳, וכפי הנראה שנרגש ממ״ש, הרואה בהשבו״י ס״ב יראה דאף מטעם זה כתב קלת ראיה, דהרי הביא מ״ש הח״ן הנ״ל על דבריו דהתם התחלה בגוף המצוה וכו׳ ודחי דגם בהך דהכין גרות שעוה אין לך התחלה גדולה מזו וכו׳. הרי בהדיא דאף אחלק בהכי.

ובעיקר ספיקו של השבו״י נ״ל להוכיח ממ״ש בתענית דף ס״ד דאם היו שתי חטאות לפניו ושחט כחושה תומרים לו הביא לכתחילה שמינה (ואפילו בשבת), והיינו טעמא משום מצוה מן המובחר, וא״כ ה״נ גם שהזמין גרות שעוה מביא שמן זית לכתחילה אם יזדמן לו. [אולי י״ל דשאני התם דהיו שתיהן לפניו בתחלה והוא שפשט ושחט הכחושה, ולכך תומרים שיחחוט השמינה, כיון שנראית לפניו מתחלה]. ועו״ר להח״ן שהזכיר זה. וידי״ן החס״ם ר׳ מאיר כהן נגייר הי״ו דאם לזה היא לחלק בין מצוה דתורייתא כקרבן חטאת לגר חנוכה שהיא דרבנן. ולעד״ן להשבו״י אינו מחלק בזה,

דהרי מיירי רחיה מהך דמנחת העומר דלא ממרינן דטעמא שיניע מחרת משום מצוה מן המובחר, ומ״כ משמע דגם במצוה דלוריייתא לא ממרינן מצוה מן המובחר אם כבר התחיל, ומקשי ליה מהך דמנחות. ועיין להמוס׳ בתמורה דף כ״ג ע״ב ד״ה דרבי וכו׳ שכתבו דהתם מיירי כגון שיש ריוח בדבר, דלמצוה כחושה ושמינה מצוה שמינה, דמ״ל התכפר בטובה וכו׳. ומצומר בשיטה מקובצת הנדפס בגליון הש״ס שם דטעמא משום מצוה מן המובחר. ואפילו רבנן לא פליגי אלא משום דעשו תקנה בקדשים, הא לאו הכי מודו דיתכפר בשמינה אע״ג דלמצוה הופרשה קודם. [ועל״ד גם לזה י״ל דכיון שנמצדה והפריש אחרת תחתיה חשיב גרמית השניה להקרבה קודם, כיון שהראשונה נמצדה]. וה״נ יש לו להפסיק ולעשות בשמן זית שהוא מצוה מן המובחר. כנ״ל. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת מר זקני החה״ם והכולל כמוה״ר ר׳ **דוד עידאן** זצ״ל ומשמו זקנתי מרת **מזל טוב** ומר זקני מאדי הגדיק ר׳ **ציון חורי**, תנצבה״ה.

צ״ה

מאיר כהן צגייר. הדיגת יע״א

עוד על ענין הנז״ל

הנה השבו״י בח״מ סימן ל״ז הוכיח שם״ך למשוך ידיו מלהדליק בנרות שעוה אף שהניחו לו שמן זית מדהוכיח רב ששת ביומא דף ז׳ דטומאה לחויה היא בגבור מדמנית היה עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו תומר ומביאין אחרת תחתיה וכו׳, ואם איתא דילמא הטעם משום מצוה מן המובחר אבל למהדר אבית אב אחר לא מהדרינן וכו׳. ולע״ד תולי יש לדחות דאי ממרינן טומאה הותרה בגבור אין שם מצוה מן המובחר להדר אחר טהורין, וטמא וטהור שוין הם, ודוקא אי ממרינן לחויה צריך להדר אחר טהורין. ובעיקר דברי ק״ל טובא דאי שנא מנחה לחומר ומביאין אחרת תחתיה וכהכי לא אם למהדר בתר בית אב אחרינא לא הוי מהדרינן אבית אב אחר. ולכאורה י״ל דלמזור אחר בית אב איכא טרחא ומשום מצוה מן המובחר לא מטרחוהו רבנן, לא כן גבי מנחה שהיא לפניו. ומ״ר דזה אינו, דבמנחות דף ע״ב מסיים בהך ברייתא דמנחה רמב״ם אומר בין כך ובין כך אומרים לו הוי פקח ושתוק, שכל העומר שנקנר שלא כמצותו פסול. משמע דלא״ק מביא אף ממה שלא נקנר. וכן פירש״י שם. ומ״ז רחיתי להרב חכם צבי בסימן מ״ה שכן העיר על דברי השבו״י, והוסיף להקשות דלמדרש איכא מסתברא, דטומאת הגוף בכרת וטומאת בשר בלאו. ע״ש. והיה נ״ל לייישב כפמ״ש הרב יד דוד שם דלמהדר בתר בית אב אחרינא לא הוי

מצוה מן המובחר, לכיון דמצוה בעומו בית אב ע״כ מאי חזית למהדר בתר טהורים משום מצוה מן המובחר, דילמא בתר עומו בית אב שיש נמי מצוה וכו׳. [הרב יד דוד כתב: וכן מוכיחים דברי השבו״י גופיה. ועולי כוין לזה. אך השבו״י במקום אחר ביאר טעמו משום בושה וכמ״ש הרב הכותב נר״ו בסמוך]. אמנם שו״ר להשבו״י גופיה בח״ב סימן ל׳ שהשיב על דברי הח״ן דשאני התם למהדר בתר בית אב מאריגא מיכא בושה, וגדולה הבושה. ע״ש. וראיתי להרב ויקן יוסף ז״ל עות טה״ב שהקשה על דבריו לע״כ לע״ק אמאי כי מיכא טהורין בעומו בית אב טמאין לא עבדי, הא מיכא בושה. ותירץ דבעומו בית אב כי מיכא טהורין לא אמרינן הותרה אלא דחויה. ע״ש. ולעון השבו״י בח״ב שכתב דבעומו בית אב אם אפשר לעשות בטהרה הוי מצוה מן המובחר לא משמע כן. ואולי י״ל בכוונת השבו״י דלע״ק ס״ל דדוקא כי מיכא תרתי טרחא ובושה הוי אלא קפדינן אמצוה מן המובחר, אבל בעומו בית אב ליכא טרחא משום בושה לחוד אמרינן מצוה מן המובחר, ולע״ב גם משום בושה לחוד לא קפדינן אמצוה מן המובחר, ולכן גם בעומו בית אב טמאין נמי עבדי. ולפ״ז הוכחת השבו״י אתיא גם לע״ב, דשאני גבי כהן לאיכא בושה. ואלא כמ״ש הרב יד דוד אם בתחלת דבריו להוכחת הרב אתיא רק לע״ק ולא לע״ב. ע״ש. ויתבא ג״כ מה שהשיב לאמאי לא הוכיח השבו״י מגוף דברי ר״ן דלא מהדר אטהורין משום מצוה מן המובחר. וכן רב שבת לא אמר אלא משום דדחויה היא. ולהאמור ל״ק, דהתם משום בושה נגעו בה.

גם מ״ש די״ל דבהכי פליגי הני תרי לישני ואע״ק כי אינא טהורין עבדי משום מצוה מן המובחר, הוא קשה, לאכאי אמאי לר״ן לא מהדרינן אבית אב אחר משום מצוה מן המובחר. ואי משום לאיכא אצוה בעומו בית אב וכמ״ש הרב בסמוך, אכאי קשה מרב שבת אמאי הולרך לטעמא דלחויה בעומו בית אב וכוותיה פסק הרמב״ם בפ״ד מהלכות ביאת מקדש הי״ד, תפוק ליה משום מצוה מן המובחר. [אין זה מן הקושי, דנקט טעמא דלחויה לאצרוכי למהדר גם אבית אב אחרינא]. ולפי דברי הרב דבהכי פליגי הני תרי לישני יש לדחות גם הוכחת השבו״י, די״ל דרב שבת דקא מוכח הוא אליבא דל״ב, ולע״ק לא הוכח. אלא דדוחק הוא לע״ד. ובמה שדקדק הרב מרב שבת דלא אמר אלא טעמא דלחויה ולא משום מצוה מן המובחר, לע״ד לא מיכרעא, דטעמא דלחויה טעם אליס יותר ממצוה מן המובחר. וביותר לשיטת הפוסקים דמצוה מן המובחר הוא רק מדרבנן, ולכך נקט טעמא לחייב גם מן התורה.

והרב שער יוסף סימן ח׳ הביא דברי הרב יד דוד שם כתב להוכיח דעל כרחך לומר הך סברא דבושה גם לשיטת הח״ן דלא מחלק בין מנחה לכהן, דמ״כ אמאי לר״ן לא מהדרינן אבית אב אחר.

והרב יד דוד דמה לזה לחיכ״ל דמצוה בעלמא היא וכו׳, דלילמא הותרה וטעמא משום מצוה מן המובחר, וע״ש מ״מ יש להוכיח ממ״ש הרב שמא מניע לה דטומאה דחויה בעלמא דיש לחלק בין מנחה לכהן, דה״נ הו״ל להדורי אבית אב אחר משום מצוה מן המובחר, וע״ש מכמי יש להוכיח ממ״ש הרב שמא מניע לה דטומאה דחויה בעלמא דיש לחלק בין מנחה לכהן, דה״נ הו״ל להדורי אבית אב אחר משום מצוה מן המובחר, וה״נ בכהן מהדרינן אבית אב אחר משום מצוה מן המובחר ולא משום דדחויה היא. ואף להשבו״י בחר כוונתו משום בושה, מ״מ יש להוכיח כנ״ז.

עוד כתב השבו״י להוכיח מהיא דשבת דף ט׳ למה התחילו אין מפסיקין אע״ג דליכא חיבוב מצוה ומקדומי מצוה. ולע״ד לא דמי, דהתם אדרבא עדיף טפי להתפלל סמוך לשקיעת השמש [כדדרשו על פסוק ירצוך עת שמש]. ואי משום דשמא לא יזדמן לו מנין ויתפלל ביחיד, על כרחך לא חיישינן לזה, דאל״כ אין נראה למשוס קנת טרחא לא יפסיק ויתפלל ביחיד, ודוקא לכתחילה התמירו. וזה לע״ד כוונת הש״ך שכתב: ומה שהביא מהך דשבת אין להס ענין לכאן, דהתם המצוה מתקיימת כתיקונה לכך לא אטרחוהו רבנן. תדע שהרי אין מצוה נדחית מפני דבר רשות (דר״ל להתם מיירי שלא יתבטל גס מלהתפלל בעונן, דאל״כ לא יתכן לבטל תפילו מצוה כל דהיא משום דבר הרשות), אבל הכא הרי הוא מבטל הידור מצוה וכו׳ ועובר על מדרש זה אלי ומנוחו. ע״ש. ועיין להשבו״י בח״ב סימן ל׳ מ״ש על דבריו. ומה שנלע״ד כתבתי. ועיין להרב שער יוסף בסימן ח׳. ועיין בירחון השומרה סימן ך׳ מ״ש על דברי הש״ך דטפי הי״ל להוכיח מהיא דשבת גופה דמוקי הש״ס בשמוך למנחה גדולה, אבל למנחה קטנה יפסיק. ולפמ״ש י״ל דכוונתו להוכיח דלא חיישינן שיתבטל מתפלת מנין וכנ״ז. ועוד יש לדחות להוכחת השבו״י דיש לחלק בין

חיבוב ומקדומי מצוה למצוה מן המובחר, דאיכ״ל דמשום מצוה מן המובחר יפסיק, דדרשינן לה מדכתיב זה אלי ואנוהו, וים מהסוברים שהיא מן התורה.

ומעתה נהדר מנפין להוכחת הח״ן כלפי לייא שימשוך ידו מנר שעוה מהך דיומא דף ס״ג דר״פ אמר רחמנן משלח כריו״ס דאמר מצוה ברחמנן, ופריך הי ריו״ס, אי ריו״ס דקופות דמנן שלש קופות וכו׳ והיה כתוב עליהן אב״ג לידע איזה מהם נתרמה רחמנן וכו׳, דילמא בעידנא דאתחזי קמייתא לא אתחזי בתרייתא, אלא ריו״ס דפסח דתניא המפרים פסחו ואבד והפרים אחר אחריו ונמצא הרחמנן איזה שירצה יקריב דברי חכמים, ריו״ס אומר מצוה ברחמנן ואם היה השני מובחר ממנו יביאנו וכו׳. הא קמן דמשום מצוה ברחמנן ניחא קופה שלישית שאחת ידו ומביא רק מהרחמנה, וה״נ ימשוך ידו משום מצוה מן המובחר. ע״ש. ולע״ד לא דמי לקופות, דהתם מסתמא אינו רוצה לקנות הקרבנות תיכף ומיד בהפרשתו אומס, אלא לאחר זמן, וכבר סילק ידו מכולם, וכשבא לקנות שפיר מצי להביא מהרחמנה, דכולם מזומנים לפניו, לא כן הכא. ושו״ר להרב שער יוסף שם שהביא סמוכות מלשון הר״מ בפ״ב מהלכות שקלים ה״ה. ע״ש. ומ״ש עוד הח״ן דל״ל הכא מצוה ברחמנן לאדרבא מצוה מן המובחר עדיף מרחמנן כדקתני ר״י ואם היה השני מובחר הימנו יביאנו, ואפילו בעידנא דאתחזי קמייתא לא אתחזי בתרייתא כגון שהופרש אחר מצות, כדמשמע מלשון רש״י שכתב: ונמצא הרחמנן בין קודם מצות בין אחר מצות ומע״פ שהופרש השני קודם מצות, משמע דהוא הדין אם הופרש אחר מצות, ופירושו מוכרח, דכל הוכחת הש״ס מדקתמיס סתומי וכו׳, ע״ד למלשון רש״י אין ראיה, דמ״ש ומע״פ שהופרש השני קודם מצות אין כוונתו למיירי בין כך ובין כך, דמ״כ הול״ל גם שהופרש קודם מצות, אלא ר״ל דאפילו למיירי שהופרש קודם מצות דאיחזו בהדדי הרחמנן קודם, ואין כוונת הש״ס מדקתמס סתומי, אלא דמשמ״ל דמיירי באחזו כהדדי, דאל״כ לא הוו ממרי רבנן אזה שירצה אלא כהך סתמא דקופות דלא פליגי עלה. וכן ראיתי להרב סס חיי בליקוטיו דף י״ד ע״ג שכ״כ. [ועיין לעיל בסימן ל״ד]. ועוד יש לדחות דליכא למילף למדון דידן, די״ל דדוקא במצוה דאורייתא כקרבן פסח אמר ר״י ואם השני מובחר יביאנו, אבל במצוה דרבנן כגר תנוכה אפשר דלא קפדינן אמצוה מן המובחר למשוך ידו. ול״ו בזה.

ובמ״ש רש״י שהרחמנן נמצא בין קודם מצות בין לאחר מצות, ל״ל דלא אמרינן כיון שהרחמנן היה אבוד אח״ז מיקרי השני אתחזי קודם הרחמנן, אלא דגם הרחמנן מיקרי אחזי בכל מקום שהוא, ולכך קאמר ריו״ס מצוה ברחמנן. ואמנם ראיתי להרב יד דוד ז״ל שכתב דהוכרח רש״י לפרש בנמצא קודם מצות, דאי לאחר מצות ס״ל אתחזי השני מיכף

קודם הרמזון ואין רמיה לר״פ. ע״ש.
ור״ל דמז י״ל דמ״ש ריו״ס מצוה ברמזון, היינו ההוא דמחזי רמזון, ולע שהופרס רמזון, לכן פירס דמיירי גס בגמלע קודס חלות, ומ״ש ריו״ס דקאמר מצוה ברמזון שהופרס קמי והוי כר״פ. והוע קשה לע״ד, דהשתע לפירס״י דמיירי בין שגמלע קודס חלות או אחר חלות הוי פירוס דברי ריו״ס מצוה ברמזון לתרי גוני, לקודס חלות אותו שהופרס רמזון ולאחר חלות אותו דמחזי רמזון. והוע דוחק גדול. ועוד למיל יתכן לפרס דברי ריו״ס אאותו דמחזי רמזון, דהע דומיע דמה שאמרו חכמים ומת״כ גמלע רמזון, דהיינו להפרשה. ועוד דפשט דברי רס״י משמע דהוכחת הס״ס בין אס נפרס שגמלע קודס חלות או אחר חלות.

וראיתי בירחון כתר תורה שנה שניה סיון ל״ד שדחה להוכחת הת״ן הנ״ל, דהך דאס היה השני מופטר וכו׳ דברי ריו״ס וחכמים אמרו דאיזה שירצה יקריב, וכוותייהו פסק הרמב״ס בפ״ד דקרבן פסח. ע״ש. והרואה להת״ן בסוף דבריו ירחה שכתב דלע פסק הר״מ כחכמים, אלע כריו״ס, ולדידן דקי״ל דהשני קרב שלמים אפילו ריו״ס מודה, ולע אמר מצוה ברמזון אלע משום דס״ל דהשני ירעה, אבל היכא דקרב שניהס שוים גס אס הוע מופטר. וכ״כ לייש פסקיו דלע להוו סתרמי. עש״ב. ומ״כ גבי מנוכה דלע ידליק רק אחד מהס מצוה להדליק המופטר, דהכי קי״ל. גס מ״ש לדמות הוכחת הת״ן מדברי רס״י דלמ״ד דמיירי גס בהופרס אחר חלות אלע ברישע דמצוה ברמזון, אבל סיפע דאס השני מופטר י״ל דלע מיירי אלע בהופרס קודס חלות. ע״ש, לע״ד דעיקר סמיכות רמית הת״ן היא רק משום דרמיית הס״ס אינה אלע מדקסמיס סתומי כמ״ש להדיא, וגס בסיפע דמני סתס מיירי בכל ענין. ועוד דלומר דרישע מיירי בכל ענין וסיפע רק בגמלע קודס חלות הוי דוחק גדול.

עוד כתב הת״ן להקשות אפסקי הרמב״ס דסתרי אהדדי, דבהלכות קרבן פסח פ״ד פסק כרבנן דאיזה שירצה יקריב ובפ״ה מהלכות עבודת יום הכפורים הט״ו וט״ז פסק כריו״ס דמצוה ברמזון, ותירץ בשם מהריק״ו דבפסח לע ס״ל לרב כריו״ס, משום דבשעת הפרשת השני היה הרמזון מצוי והפסיד חשיבותו. ועוד תירץ די״ל דכוונת רבינו בהלכות יום הכפורים לאיזה שירצה יקריב, דלע כתב שלע שהשני ירעה, דר״ל דאף שהקריב הרמזון השני ירעה, דלע תימע ימות וכו׳. והת״ן הקשה אתירוץ השני דבהלכה ט״ז כתב דבינו להדיא גבי פר ושעיר של יוה״כ שאבדו שהרמזונים יקרבו והשניים ירעו. ע״ש. ולע ידעתי למה לע הקשה מזה גס לתירוץ הרמזון דגס לאיירי התס שאבדו, אף״ה לע אבדו חשיבותס, שכתב שהרמזונים יקרבו והשניים ירעו. [וכן הקשה הלח״מ שהזכיר הת״ן בסוף דבריו]. גס עיין לרבינו בפיה״מ שכתב: והשני ירעה עד שיסתאב רוצה בו השני מן

הטעים שהגריל עליהם לבסוף. ומזה קשה לתירוץ הרמשון. ועוד ק״ק לתירוץ השני דהשתא פסק רבינו לא כרב ולא כריו״ח, ללא מצינו מ״ד בשעיר שמיזה שילוה יקריב אלא רבנן גבי קרבן פסח. ומה שהקשה שם הח״ן לתירוץ הרמשון של מהריק״ו דהש״ס אמר להדיא דרב כריו״ח, וגם מנ״ל להוציא דברי התלמוד מפשוטו וכו׳, אולי י״ל דס״ל לרבינו דמ״ש דרב כריו״ח ר״ל דגבי שעיר ס״ל כריו״ח דמצוה ברמשון, ומשום דריו״ח אמר להדיא מצוה ברמשון אמר כן, אבל גבי פסח כרבנן ס״ל לאיזה שילוה יקריב, דכיון שאבד הפסיד מציבותו, דגם רבנן לא אמרי אלא בשוגד ולא בשעיר. ומשמ״ל לומר כן כי היכי לדוקמי סתם מתני׳ דלייקע כרב דמצוה ברמשון גם כרבנן. ושו״ר להרב שער יוסף שם מ״ש על דברי הח״ן אלו.

ובעיקר פסקי הרמב״ם ולע״ד לייאב לסובר רבינו לפלוגתא דריו״ח ורבנן היא דרבנן ס״ל אין בעלי חיים נדחין ושניהם קריבין, דגם השני קרב שלמים, ולכך אזה שילוה יקריב, וריו״ח ס״ל דבעלי חיים נדחין והשני רועה, ולכך מצוה ברמשון, והר״מ פסק כרבנן, אבל גבי שעירי יוה״כ דהשני אינו אלא רועה גם רבנן מודו דמצוה ברמשון. והא דקאמר רב כריו״ח ס״ל, משום דאמר להדיא כן, ועל דרך מ״ש לעיל. [ואף דרב ס״ל דבעלי חיים אין נדחין וריו״ח ס״ל נדחין, אין בכך כלום, דדוקא לענין דמצוה ברמשון קאמר דס״ל כריו״ח]. ומו״ר להרב יד דוד סס שמירן כן, אלא דמ״ש בתחילת דבריו דכ״ע מודו דמוכחר קודם אינו מובן לי אין מתרץ זה דברי רבינו.

וראיתי להרב סס מיי בליקוטיו דף י״ד ע״ב שכתב לייאב דק״ל להרמב״ס דאין ר״פ שניק רבנן ועביד כריו״ח, ולכך מפרש אלא פליגי ריו״ח ורבנן אלא בהופרש השני קודם חצות דאחזו כהדדי, דאל״כ לא הוו אמרי רבנן אזה שילוה יקריב, אבל אה״נ דמודו לסברת רב בשעיר דהרמשון יקרב, דאיירי כשמת לאחר ההגרלה וזמניה הוא, דאינו מעכבו אלא דס הפר כפסח אחר חצות דאשיב זמניה אע״ג דלא קרב אלא אחר התמיד. ע״ש. ולפי דבריו מאי דאמי לר״י דקופות דבעידנא דאחזי וכו׳, היינו דהתס בתרייתא לא אחזי כלל בעידנא דאחזי קמייתא. ומה שהקשה שם דמנ״ל לרב דר״י לפסח אירי קודם חצות, מדברי הח״ן הנ״ל נראה דמשמ״ל כן מדקסמיס סתומי. וכ״כ הרב שער יוסף שם. והרב שם מיי נראה דרוצה לפרש דמשמ״ל כן מצד הכרח לייאב דברי רבינו. [ובעיקר קושית הרב שם מיי דמנ״ל לרב דריו״ח בקודם חצות דילמא אחר חצות ובעידנא דאחזי קמא לא אחזי בתרא, לא זכיתי להד״ק, דגם גבי שעיר אשיב אחזי קמא קודם, כיון שהגריל עליהן ואין מעכבו אלא דס הפר, ודמי לפסח אחר חצות דמעכבו נמי קרבן התמיד, דהכי ס״ל לקושטע רבנן לפי דברי הרב בדעת הרמב״ס, ודוקא גבי

קופות דהרמשונה מחזי לגמרי דמי הכי וכמ״ש הרב הכותב נר״ו לעיל. וכה״ג הקשה הרב שער יוסף ממאי דמקשה מדרבנן, ולע״ד העיר עליו בקושיא מדריו״ס. ול״ע]. ומ״ש עוד הרב שער יוסף על דברי הרב סם מיי דלא״כ מאי דעתייהו דרבנן וכו׳, להע״נ מקמי הך דריו״ס דפסח הוה ס״ל דדוקא בקופות דמתמזי לגמרי ממרי מלוה ברמשונה, וה״ה דהיינו דעתייהו דרבנן דלפילו הופרש מחר חלות לע״ז מחזיב מחזי קמע. ע״ש, ונראה לכוונתו פשוטה דלפמ״ש הרב סם חיי דמשהגריל עליהן מחזי ועל כרחך ס״ל דמאי דדמי מהך דקופות דהכא לע״ז מתחזי לגמרי וכמ״ש לעיל, ע״כ שפיר מחרי רבנן דאיזה שירלה יקריב גם מח״ז, דאכתי לע״ז מתחזי לגמרי, דאיכא דס התמיד, ולע״ז כן לקופות. ומ״ש עוד הרב שער יוסף: ומיהו רמ״י הוכרח לפרש דמיירי לפילו קודם חלות דלא״כ י״ל דמע״ה דמחזי קמע, דאס הקריבו קודם לתמיד כשר, לע״ז כן נשעיר דכל מעשה יוה״כ על הסדר ואס שינה פסול, ולכך פירש לפילו קודם חלות, והיינו מסתמיות הברייתא וכו׳, אבל רבנן פליגי בין קודם חלות בין אחר חלות, דלע״ז חשבי ליה מחזי כנז׳. ע״ש, טפי הול״ל דרמ״י פירש דמיירי קודם חלות בהכרח, דלא״כ אין פליגי רבנן. [ל״ק, דהרב שער יוסף מסמ״ל בכוונת רמ״י דמיירי לפילו קודם חלות, והוע הדין דמיירי גס אחר חלות והכנסת הס״ך הנ״ל. ופשוט]. ומ״ש עוד הרב שער יוסף בישוב דברי הרמב״ס דמפרש לריו״ס דפסח בחר חלות דמתחזי מיהע קלת הוע דאחר מלוה ברמשון, וזה דוקא לר״ז בפסחים דף נ״ו דקודם חלות ואחר חלות שינו, דאחות קובעת, אבל לרבע דקי״ל דכוותיה דקודם שחיטה ואחר שחיטה שינו וחלות לע מהני מידי, ע״כ לע מתחזי כלל ואיזה שירלה יקריב וכו׳, אחר דמחילה רבה הוע תמוה לע״ד, דמאי דאמר רבע דקודם שחיטה ואחר שחיטה היינו למיהוי חומו נמלע לחוי בידים, דאס נמלע קודם שחיטה לף אחר חלות ירעה, ולר״ז אס לע נמלע עד אחר חלות לף שנמלע קודם שחיטה לע הוי דחוי בידים, אבל בודאי גם לרבע מיקרי מיתחזי אחר חלות, כיון דרחוי להקרבה וזמניה הוע לף קודם התמיד כשעיר ליוה״כ, ומאי תלי זה בזמן שחיטה.

עוד ראיתי להרב סם חיי שהקשה על מ״ש הכ״מ דכיון דפסח הנמלע רחוי להקריבו פסח ושלמים אין בו כח להתפיס תמורתו להקריב, דא״כ מאי פריך בפסחים אס ולימע פסח קרב וכו׳, דילמע רבי יהושע ס״ל אין בעלי חיים נדחין והוע עלמו קרב שלמים ולע תמורתו. ע״ש. ולעד״נ דהש״ס לפילו דר״ע דמפרש דגס פסח עלמו קרב ואינו קרב פריך. ומ״ש לייש מ״ש הרמב״ס בפ״ע מהלכות תמורה ה״ע דאס המיר קודם חלות אינה קרבה ואחר חלות קרבה מע״ג דפסק דקודם שחיטה ואחר שחיטה שינו, דמ״מ מודה רבע דאחר חלות זמן פסח לכ״ע ולכך אין תמורתו קרבה, אבל

קודם חצות שעדיין לאו זמן פסח הוא היא עצמה תקרב. עכ״ל, לא זכיתי להד״ק, דהרמב״ם פסק מיפכח, דקודם חצות אינה קרבה ואחר חצות קרבה. ועיין להרב שער יוסף שם. ובעיקר קושית הרב שם מיי מהך דפ״ח דתמורה, נלע״ד דס״ל להרמב״ם כדעת ר״י שם בתוד״ה קמ״ל וכו׳ דתמורת פסח אינה קריבה לעולם פסח, ולכך התם בהלכות תמורה דקאי אפסח ממש שאינו דמוי פסק דקודם חצות תרעה, דעדיין לא חל קדושה אפסח ליקרב, דלאו בר הקרבה אותה שעה ואינו מתפיס תמורתו ליקרב, אבל אחר חצות דהוקבע להקרבת פסח תמורתו קרבה שלמים, דהא לא חל עליה מעולם שם פסח אלא שלמים כדעת ר״י הנז׳. ומ״ש בהלכות קרבן פסח לאפילו קודם שחיטה תרעה, היינו משום דהמיר בפסח דמוי דרחוי לפסח ולשלמים ואין בו כח להתפיס כמ״ש הכ״מ. מיהו אכתי ק״ל לפי דברי הרמב״ם דלא״כ אמאי לא מפרש דברי ר׳ יהושע שתמורת פסח קרבה ואינה קרבה אתמורה דוקא, וקאי אפסח פסח שאינו דמוי, וקודם חצות אינה קרבה ואחר חצות קרבה. ומ״ש עוד הח״ן להרמב״ם לפ דבעלי חיים אינם נדחין, במפרש נקבה לפסחו ירעה, מידי דהוה אפסח שניתק לרעייה דלא יקרב הוא עצמו עולה כפירש״י בדף ע״ג דאי אריית ליה לאחר כפרה טעי וכו׳ ואי אפסר לשנות זבח לזבח אחר כל זמן שעומד לשמו וכו׳, ק״ל דע״כ לא כ״כ רש״י אלא בפסח וכיוצא בו, אבל בפסח דמותרו שלמים לא, דאל״ך אין פירש״י דף ל״ח דמוכיח הש״ס דבעלי חיים אינם נדחין מדקתני ירעה ולא יקרב הוא שלמים. (המשך יבוא בע״ה) [חוברת י״ב סימן צ״ט].

צ״ו

מתלמידי דבי רב

קידושין דף נ״ט ע״ב בגמ׳ אלא מיל מחשבה מיהא תפיק וכו׳.

ק״ק דלר״ל נמי תקשי ליה מריש לקמני מעשה מוציא מידי מעשה, ומאי שנא מדיבור דמוציא מידי דיבור. ומורי נר״ו תירץ דלר״ל לק״מ, דכבר אמר לעיל דדוקא גבי קדושין שהוא ע״י מעשה אין דיבור מוציא דיבור, אבל דיבור ממש מוציאו דיבור אחר כמתרומה, וה״נ מעשה מוציא מידי מעשה אפילו דאין מחשבה מוציאה מידי מעשה אלא דיבור אחר כמתרומה, וה״נ מעשה מוציא מידי מעשה אפילו דאין מחשבה מוציאה מידי מעשה אלא דיבור אחר כמתרומה, וה״נ מעשה

מחשבה. ולפי דברי מהרש״ם אחי שפיר, דסיפא מיירי ע״י מעשה ואין המחשבה מועילה מידי מעשה. עכ״ד נר״ו. מיהו אכתי קשה לרב זביד דלר״ל לא אתי דיבור ומבטל דיבור אפילו שאינו ע״י מעשה, וכן תקשי ליה מתני׳ מריעה אסיפא. [לעד״ן דמעשה ממש שביטל הכלי מגמר מלאכה פשיטא דמבטל גם מעשה, דהרי אינו כלי, ואינו מקבל טומאה אלא כשנגמרה מלאכתו, ודוקא דיבור שאין בו היכר ולא שינוי ממש הוא דפליגי אי מבטל דיבור או לאו, ול״ק ריעה אסיפא].

ע״ה ציון כהן הי״ו

קידושין דף ע״ט ע״א תוד״ה אילימא וכו׳ אלא מיירי וכו׳.

וכפ״ז קושית הגמ׳ לרב היא מהטעם דכמוך שפה לעולם לא תבגור. וכן פירש מהרש״ם ז״ל [בד״ה ושמואל וכו׳]. ולפ״ז י״ל אמאי לא הקשה הגמ׳ גם לשמואל שאמר חייבין לקידושי שניהם דהא אי אפשר לבא לידי בגרות בתוך שפה, ומ״כ קידושי דידה לאו קידושין. ונ״ל ליישב בס״ד על דרך מה שתירצו התוס׳ בדיבור שאח״ז לרב נמי קשה אלא וכו׳, ה״נ י״ל לשמואל נמי קשה, אלא לרב הקושיא יותר חזקה, דפשיט״ל שהיתה בוגרת. כנ״ל בס״ד. ויה״ר שיהיה זה למנוחת מוה״ק החה״ש והכולל ר׳ **דוד עידאן** זלה״ל שנלב״ע **בר״ח כסליו** שנה זו.

ע״ה יעקב חדאד הי״ו

רשומה

אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון (הושע י"ד ו')

ירחון רבני תורני . להלכה ואגדה . ולכל עניני היחדות . יוצא לאור ע"י
קבוצת תלמידי ישיבות אור תורה תכב"ן , חארה כבירה גרבה
(טוניסיא) בתמיכתה המיוחדת של קופת אור תורה הנז' . ובסיוע
המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בנולא שע"י הסוה"י לא"י ;

שבט תשט"ו — שנה א' חוברת י"ב

התחימה לשנה 500 פרנקים . מחיר הגליון 50 פרנקים
נחיין למדינות צרפת לערך שני דולרים .
ההדפסה 200 פרנקים לכל עמוד .
הממציא לנו חותמים יקבל עשרה למאה דמי עמלות .
השולח לנו ספר יקבל את ירחונינו תמורתו .

הכתובת ,

R. Boquid Saadon

Hara Kebira DJERBA (Tunisie)

בדפוס עיראן כהן צבאן חראד הי"ז

ר״ה לאילנות ט״ו בשבט

עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר

בחמשה עשר לחדש זה אנו פוגעים בחשבון ראש השנה לנטיעת האילנות הגשמיים, שמחסלים השנה הישנה בחצי החדש הראשון ומתחילין לחשבון חדש מחצי החדש השני לשנה החדשה לענין ערלה ומעשר ועוד.

כמו שישנם נטיעות ואילנות גשמיים, כן יש לנו נטיעות ואילנות רוחניים. התלמידי חכמים נמשלים לעץ חיים, שעוסקים בתורת ה׳ תורת החיים הנצחיים אשר לא ישלוט בה רקב וכליון, וכל הרוחות שבעולם אין יכולים להזיזה ממקומה. והילדים הקטנים שמכניסין אותן לבית ספר נקראים נטיעות קטנות, ככתוב [תהלים קמ״ד י״ב] אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם.

האילנות הגשמיים עיקר חיותן תלוי במים, ככתוב [ירמיה י״ז ח׳] והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו וכו׳, וכתיב [תהלים א׳ ג׳] והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח. וכמו כן חיותן של האילנות הרוחניים תלוי במים, אין מים אלא תורה, ואם יתמידו ללמוד תורה בחשק רב ובשקדנות יתירה יהיו כעץ שתול על פלגי מים אשר פרים יתנו בעתם, שיהנו מהם אנשי הדור, וכל אשר יעשו יצליחו.

אם אין קמח אין תורה. הגוף החומרי אי אפשר לו לחיות בעולם הזה בלא קמח ובלא מים, ואם יתעסק בעסקי העולם למצוא טרף ומזון לא יתקיים בידו לימוד תורה. על כן אמרו חכמינו ז״ל כי בצל החכמה בצל הכסף, שהעשירים שעוסקים בצרכי העולם ומספיקים לתלמידי חכמים צרכיהם הם יקראו מחזיקים, שמחזקים ומעמידים התלמידי חכמים הנקראים עץ חיים להתמיד בתורתם ויוציאו פרי למאכל ועלים לתרופה. וע״ז יאמר נושא דרושנו עץ חיים היא למחזיקים בה, שהתורה שהיא עץ חיים נקראת גם על שם המחזיקים לתמוך ביד התלמידים העוסקים בה, שעל ידם מתקיימים התלמידים ללמוד בתורה, וחלק כחלק יאכלו עם הת״ח בעוה״ב עולם החיים הנצחיים.

בחוברתנו זאת אנו מחסלים השנה הראשונה לעבודתנו הרבה בהופעת ירחוננו ״הפורח כשושנה״ מדי חדש בחדשו, מלא וגדוש מכל חידושי תורה מאת תלמידי הישיבות, כאשר עיניכם תחזינה מישרים. ומאת ראשי וגדולי ישראל ובעלי המוסדות

הגדולים נבקש להושיט עזרתם אלינו ולראות לעמלנו הרב לכבוד התורה ולומדיה, כדי שנוכל להקריב מנחה חדשה בשנה החדשה. ולאלה אשר לא שלחו עוד דמי חתימתם משנה הישנה נבקש לבלתי יתאחרו עוד, ועם קבלת חוברתנו זאת האחרונה יקיימו פריעת בעל חוב מצוה. ועם חיסול דברינו נסיים בברכת חג הפורים הבע״ל: אכלו ריעים שתו ושכרו, ועם שמחתכם ירחון השושנה זכרו.

מכתב ברכה

מכתב ברכה והודאה מאת נציג המחלקה התורנית בתונים

מר ישראל אלמוגי הי״ו על חדש הרמב״ם

ב״ה טונים כ״א בשבט תשט״ו. (13.2.55)

לכבוד מערכת "השושנה" גרבה

ח.נ.

הנני מברך אתכם מקרב לב על שהוצאתם לפועל מחשבה טובה להקדיש גליונכם זה ב״חדש הרמב״ם״ לזכרו של הנשר הגדול רבינו משה בן מימון זצ״ל למלאת 750 שנה לפטירתו, דבר בעתו מה טוב. יישר כחכם.

הרמב״ם היה איש האשכולות, לא היה בעל מלאכה אחת, עסק במלאכות הרבה. ואע״פ שהמית עצמו באהלה של תורה, לא הניח גם חכמות ומדעים אחרים, כמו: פילוסופיה, תורת ההגיון, התכונה, והרפואה. ושלא כדרך בעלי מלאכות מרובות, היה גדול מאין כמוהו בכל מקצוע שעסק - יחיד בדורו ובדורות הבאים. הרמב״ם כתב חיבורים רבים - יצירות ענק, שכל אחת מהן דיה היתה להקנות שם עולם למחברה. ויצירת היצירות שלו הוא בלי ספק "משנה תורה" של הרמב״ם או "היד החזקה", זה הספר המחוקק שנתפשט בכל תפוצות ישראל עוד בחיי מחברו, ושעליו כתב הרמב״ם באגרתו לתלמידו המובהק ר׳ יוסף אבן עקנין:

"... קנא קנאתי לה׳ צבאות וראיתי האומה בלי ספר מחוקק.... ועשיתי מה שעשיתי לכבוד השם יתברך לבד.... וכבר נתפשט בקצה הישוב וכל מי ששמע בו מאותם אשר לא ראו אותו - מתאוים לו. וכל זה אמנם בזמני זה, אבל אני יודע ודאי, כי בזמנים הבאים.... יתאוו כל בני ישראל לו לבדו...."

על ספרו זה של הרמב״ם כתב המשורר הספרדי הגדול ר׳ יהודה אלחריזי:

״והניח כל התלמוד בקמח בכברה
ולקח ממנו הסלת הברה
והכין לעוסקים בעסקי הזמן
מאכל מזומן.
ובני ישראל אכלו את המן
אשר לא ייגעו בו ולא יתעו בנתיבו
כי הסיר מחבורו שמות המפרשים
והדרשות והדרושים
וההגדות והחדושים
אשר בם הרעיונות משתבשים
עד השיבו כל התלמוד בארח סלולה״.

תפוצות ישראל בכל הדורות התיחסו אליו בהערצה יתירה עד שהמשילו אותו למשה רבינו ע״ה ואמרו עליו את האמרה הידועה ״ממשה עד משה לא קם כמשה״.

כידוע לכם הוכרזה שנה זו ע״י ממשלת ישראל, הרבנות הראשית ומוסדותינו הלאומיים כ״שנת הרמב״ם״, בה יתייחד כל בית ישראל בכל מקום שהם עם זכרו של ענק הרוח אשר את מימיו אנו שותים ולאורו נלך. המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה של הסוכנות היהודית מוציאה בשנה זו כמה פרסומים על הרמב״ם ומשנתו, מעודדת קיום חוגים לעיון בספריו ועושה למען הפצת תורתו ברבים בתפוצות ישראל.

יהדות גרבה השרשית הדבקה בתורת ישראל, על אף היותה מנותקת ממרכזי ישראל דורות רבים – משמשת עדות חיה לאמונת הרמב״ם בנצחיות תורתנו ומאמתת בעצם קיומה ואורח חייה את דבריו ב״אגרת תימן״:

״זאת התורה – לא ימלט ממנה איש מבני יעקב לעולם, לא הוא ולא זרעו ולא זרע זרעו, ירצו או לא ירצו״.

קבעו עתים לעיון בספרי הרמב״ם והפיצו תורתו ברבים

בהוקרה ובברכת התורה

ישראל אלמוגי

כאשר ייעדנו בחוברת הקודמת הננו לסדר המאמרים שהם במשנת הרמב"ם

צ"ז

הרב שושן מאגוז. תסתור יע"א

המוכר ביתו לעכו"ם

הרמב"ם פפ"ט מהלכות עבודה זרה הי"ג כתב: המוכר ביתו לעכו"ס דמיו מסורין, אבל עכו"ס שמכרו וגזלו ביתו של ישראל והעמידו בו עכו"ס דמיו מותרין וכו'. וברמה דמקור מוכח דברי רבינו הוא מהמוספתא דע"ז פ"ו דקתני שם כן להדיא. אך מרן הכ"מ ברמה מקור לדברי רבינו מהך דגיטין דף מ"ד דקתני המוכר ביתו לנכרי וכו', ומפרש לה דהיינו לעכו"ס ממש, דלא כפירש"י דמיירי בע"י ומשום מיסורא דלא מהנס, דלא"כ לא היו דמיו מסורין בהנאה. ומהתימה דאין לו זכר ב"ר להמוספתא הנ"ל דקתני להדיא המוכר ביתו לעכו"ס, וכנז'. ועיין להרב בית דוד לאחד מרבני ממיריקא ח"א סימן י"ו שהזכיר למוספתא ולדברי הרמב"ם הנז', ולא העיר בזה על הכ"מ.

ומה שהקשה שם הרב בית דוד על דברי המוספתא דמ"מ ממאי דמיו מסורין, הלא לעת עתה הבית של ישראל, ואם יעשה מח"כ עכו"ס מאי מיכפת ליה וכו', לעד"ן ל"ק, דכבר כתב הרמב"ד שם על דברי רבינו דאם הקדימו לו דמיו קודם שיעבדוה מותרין, וכתב הכ"מ להוא הדין אם זקפם עליו במלוה, וא"כ לא מהנה המוספתא אלא באם מכרה להם ולא קיבל הדמים עד אחר שנעשית ע"ז שמסורה בהנאה, ולכך דמיו מסורים. [ודמי להך דיו"ד סימן קל"ג במוכר יין לעכו"ס דאם מסך עד שלא פסק דמיו מסורים, שכבר נאסר היין בנגיעתו. ע"ש]. ועוי"ל דכיון דרוצה למכור ביתו לע"ז מיתסרו שפיר הדמים בהנאה, דהו"ל רוצה בקיומו, שרוצה בקיום הע"ז כדי ליטול דמי הבית. ועו"ל למרן הב"י בסימן קמ"ג בבדק הבית שהבית הך דינא דהמוספתא באם המו"ח, ושוב הבית מ"מ ר"ו באם הרמב"ן דכיון דממרינן דמלוה לבטל מליל ומשמשיה והוא רוצה בקיומו מסור מפילו בחנם אם מ"ל עכו"ס לשמור וכו'. ע"ש.

ומפסר לנכן הניע דברי רי״ו מחר דברי הפ״ח, לומר דגם טעם המיסור לדברי המו״ח הוע משום דרועה בקיומו וכמ״ש. מיהו לע ידעתי למה[א] השמיט מרן דין זה דמוכר ניתו לעכו״ס ולע פסקו בש״ע.

ועיין להב״ח בקונטרס מחרון. ועיין בירחון מקבציאל חוברת י״ח סימן ס״ו חות ג׳ וחוברת י״ג סימן פ״ט. ויה״ר שיהיו דבריו חלה למעשה חו״ח, תנצה״ח.

צ״ח

אלטר מאגוז

המתחייב בדבר שאין לו קצבה

הרמב״ם ז״ל בפי״ח מהלכות מכירה הט״ז כתב: חייב עצמו בדבר שאינו קצוב וכו׳ אע״פ שקנו מידו לע ניחא, הא הו״ל דבר שאין לו קצבה. ע״ש. נשתעבד, זה כמו מתנה היא וכו׳. והרמב״ד ז״ל השיגו מסוגיא דכתובות דף ק״ח ע״ב דפריך לר״ל דס״ל דאס אמר חייב אני מנה לך בשטר דפטור ממתני׳ דקתני הנושא את האשה ופסקה עמו לזון אותה כמה שנים לחייב לזונה, ומוקי לה בגמ׳ בשטרי פסיקתא וכדרב גידל, ואס ניחא לדברי הרמב״ס הול״ל וליטעמיך מי ע״ש. ולעד״ן דגס המקשה ידע דמתני׳ בשטרי פסיקתא, וכדמשמע לישנא דמתני׳ דהנושא את האשה ופסקה וכו׳, אלא לגא ידע להא דרב גידל ומזה ס״ד לומר דמיירי בגלא קנין ובלא חתימה ואפ״ה חייב, דהוה כמו שא״ל אתס עדי, ומ״כ ל״ק הא הו״ל

א. עיין בחידושי הרש״ש גיטין דף מ״ד שאחר שהניא פירש״י דלישורא משום לע תחנס, כתב: והרמב״ס בחבורו מפרש דמוכרו לעבוד הבית, [ו]סייס: ותמיהני שהרי״ף והרא״ש והטוש״ע השמיטו דין זה. ע״ש. ומני תמה עליו לשם כוונתו לחמוכר ניתו לעכו״ס כפירש״י, דין זה כבר נשנה בחשנה דע״ו דף י״ט ודף כ׳ ע״ב דקתני אין מוכרין להס בחמוכר לקרקע וכו׳ ואין חשכירין להס בחים בפ״י, ופירש״י גזירה חטו חכירה לחשכירה חן החורה שנותן להס חנייה בקרקע וכו׳, ופסקוה הרי״ף והרא״ש שם וכטוש״ע יו״ד סימן קנ״ה ס״ח. ואין לומר דכוונתו שהשמיטו להך דלע ימכור ניתו לע״ו לעובדה כפירוש הר״מ, דלישנא אינהו מפרשים כפירש״י, ולע נזכר האי דינא בש״ס. ועיין להרב המגיה נר״ו בירחון מקבציאל חוברת י״ג סימן ס״ו שגס הוא העיר כדברי הרש״ש. וגס עליו יעבור כוס התימה הנז׳. ודע שהט״ז בסימן קמ״ג סק״ד כתב להב״י כתב דלפי טיטת ר״י אסור למכור ניתו לנכרי ואס מכר דמיו אסורים. ולע זכיתי להבין מה תליא בטיטת ר״י אס מכר ניתו להעמיד בה ע״ז או לעבוד אותה בעצמה היא תשמיש ע״ז ולע תשמיש לחשמיש שאסר ר״י. ועוד לבתך לר״י ורש״י שכרו בדיעבד מותר. ול״י זוה.

ע״ה בוגיד סעדון הי״ו.

דבר שאין לו קצבה, לכיון דבשעת קידושין מחייב עצמו אפילו בדבר שאין לו קצבה בהיות הנאה למתחתני אהדדי, אבל לפ״ד לומר למטעם זה ג״כ א״ן אפילו גוף הקנין. ובזה יש לדחות מ״ש הרב בני שמואל ז״ל למהרש״ם בחידושיו לח״מ סימן ס׳ ובתשובה סימן יו״ד להביא ראיה לדינו של הר״מ ז״ל מדפריך הגמ׳ בכתובות דף ק״ג ע״ב על מאי דאמרינן שם דבריס הללו לפ ניתנו ליכתב מדקתני במתני׳ מתו בנותיהן ניזונות וכו׳, ומאי פריך, הא לפ מוקמינן מתני׳ בשטרי פסיקתא אלא לר״ל, אבל לריו״ח לפ, ועל כרחך דגם לריו״ח ודאי מיירי בשטרי פסיקתא, דאל״ך הו״ל דבר שאין לו קצבה ופטור. ע״ש. ולפי האמור אתי שפיר, דגם לריו״ח ודאי מיירי בשטרי פסיקתא, וכדמשמע לישנא דהוספא. גם בזה יש לדחות ראיית הרב מקנוט בתורה ז״ל בח״מ סימן ס׳ להרמב״ס ז״ל מדפריך שם הש״ס ומאי פסקה, דהא ודאי טובא פסקה, דאמו דחייב במזונותיה מהיכ״ת שיקבל קנין, משא״ך את אשתו, ועל כרחך ל״ל דגם בזה אשתו לפ צריך קנין, כיון דודאי מיירי בשעת קידושין, דאל״ך קשה דהו״ל דבר שאין לו קצבה. עש״ב. ולפי האמור אינו מוכרח, דבלח״ה ס״ל להש״ס דודאי מתני׳ מיירי בשעת קידושין כדמשמע לישנא דהוספא. אלא דבאמת לפ״ז לשון הש״ס דחוק קצת דקאמר לפ בשטרי פסיקתא, דמאי נעי זה, כיון דגם המקשה ס״ל דמיירי בהכי. ושו״ר להגאון ז״ל בתומים בסק״ה שכתב דלא כתב הרמב״ס ז״ל שאין אדם מתחייב בדבר שאין לו קצבה אלא כשלא נתחייב הזוכה עבורו בשיור חיוב, דאז הו״ל כמתנה, משא״ך כשנתחייב הזוכה כנגדו בשיור חיוב אז מתחייב גם בדבר שאין לו קצבה. ובזה כתב ליישב הסגית הרמב״ד ז״ל הנ״ל, די״ל דגם המקשה ס״ד דמיירי בשעת קידושין, דאז הוי כמו מו״מ, ולפ ס״ד הפ דרך גידל. זת״ד. ולפי דבריו אלו נלע״ד דאל״ל להמקשה מוקי לה בשטרי פסיקתא ואפ״ה שפיר מתחייב הבעל, די״ל דמיירי בשהשאה נתחייבה עבורו בשיור חיוב, ואתי שפיר לישנא דהס״ם דקאמר לפ בשטרי פסיקתא, דמשמע דהשתא הוא דמחיל לו דמיירי בהכי. ולפי דברי התומים ז״ל יש לקיים ראיית מרן הכ״מ ז״ל לדברי הרמב״ס מדפריך הס״ם בכתובות דף ק״ג ומי לפ עסקינן דהואי בשעת קנין והיכי דמי כגון דגרשה וכו׳, ומאי לפ קאמר דמשכח״ל כגון שילדה ואח״כ התנה עמה, אלא על כרחך לומר דדבר שאין לו קצבה אין אדם מתחייב בו אפ״כ בשעת ניסואין, ולכך קאמר כגון דגרשה. והקשה עליו הרב מחנה יהודה ז״ל בח״מ סימן ס׳ דהא מבואר בירושלמי דלפ שייך הך טעמא בהיות הנאה למתחתני אהדדי אלא בניסואין דאשונים. עש״ב. ולפי האמור אתי שפיר, דלפ קאמר הירושלמי הכי אלא לענין שפ״ך קנין אלא בשמירה שני מטעם דחיבתו עליה, משא״ך בניסואין שניים לליכא חיבה, אבל לגבי דבר

שאין לו קנסה אין הטעם משום מיגה, אלא כיון שפסקה עמו בשעת ניסואין אז הו״ל כמקח וממכר, שע״י תנאי זה נתחייבה לו האשה להיות לו לאשה, ואין חילוק בין ניסואין לנישואין שניים. מיברא דק״ל לדעת הרמב״ם ז״ל אמאי אינטריך הש״ס לשנויי בשטרי פסיקתא וכדרב גידל, ופירש״י למשמועינן דאע״ג דליכא קנין חייב כדרב גידל, ליתא למשמועינן דאע״ג דהו״ל דבר שאין לו קנסה אפ״ה חייב, כיון דבשעת קידושין. ולומר דהרמב״ם אינו מפרש כפירש״י ז״ל אלא דבאמת זהו מאי למשמועינן תנא דמתני׳ דאפילו דבר שאין לו קנסה חייב, ומאי דמייתי דרב גידל היינו להוכיח מינה דעדיף שעת קידושין משלא בשעת קידושין, וא״כ מינה דהוא הדין לענין חיוב דבר שאין לו קנסה, זה דוחק, אלא נזכר ענין דבר שאין לו קנסה לגמרי בש״ס והעיקר חסר. מיהו אפשר לישב דהוקרך הגמ׳ לשנויי הכי, לפי התנא בא למשמועינן דחייב אפילו בדבר שאין לו קנסה, ק״ל דאלא הו״ל להתנא למיתני למשמועינן דחייב, אלא הכי הו״ל למיתני הנושא את האשה ופסקה עמו וכו׳ ואח״כ ניסת לאחר לא יאמר הראשון לכשאנא מגלי וכו׳, וא״כ מינה שמעינן דמתחייב אפילו בדבר שאין לו קנסה, ולכך משני הש״ס דאינטריך למשמועינן כדרב גידל, דלפ״ז ריבא עצמה דקתני הרי זה חייב צריכה למשמועינן שא״צ אפילו קנין, ומי לא קתני לה הו״א דמיירי בדליכא קנין ואינטריך למשמועינן שלא יאמר הראשון לכשאגא מגלי וכו׳. ובזה יש לתמוה רמיית הרב עדות ביעקב ז״ל סימן ס״ה לדברי הרמב״ם דדבר שאין לו קנסה אינו מתחייב בו, דלמ״ך מאי פריך לר״ל מאי לאו בכה״ג, ופירש״י דמי הוה שטר חתום בידה מאי למימרא, דהא י״ל דמיירי בשטר חתום ואינטריך למשמועינן אע״ג דהוי דבר שאין לו קנסה אפ״ה חייב, אלא על כרחך לומר דבאמת דבר שאין לו קנסה פטור. ע״ש. ולפי האמור יש לתמוה דדין זה שמעינן ליה מסיפא וכנ״ל. אלא דבלא״ה יש לתמוה דהש״ס פשיט״ל דאדם מתחייב גם בדבר שאין לו קנסה. כנלע״ד. ואכמ״ל.

צ״ט

מאיר כהן צגייר. הדיגת יע״א

שקלא וטריא על תמיהת חכמי לוניל בפסקי הרמב״ם גבי גיד הנשה דסתרי הדדי (הביא דבריהם הרא״ש בחולין פרק גיד הנשה)

הנה הרמב״ס בפ״ח מהלכות מאכלות אסורות [הי״ד] פסק דגיד הנשה מותר בהנאה, ופסק [בהלכה ט״ו] כרבי מאיר [בפסחים דף כ״א ע״ב] לכל מקום

שנאמר לא תאכל ולא תאכלו ולא יאכל מיסור הנאה במשמע, ואם בפט״ו פסק לחין בגידין בנותן טעם, ולפי מה שמבואר בפסחים דף כ״ב גראה דלרבי אבהו דלא תאכלו מיסור הנאה משמע גיד הנשה אסור בהנאה למ״ד אין בגידין בנותן טעם. ע״ש. וראיתי להרב פני יהושע בפסחים שם שייצב לקושיא זו דק״ל להרמב״ם דאמאי לא משני הש״ס כשהותרה טריפה היא וגידה הותרה, ואתי שפיר גם למ״ד אין בגידין בנותן טעם, דדוקא בכלל נבילה דכתיב לגר וכו׳ תתננה ואכלה לא הוי גיד בכלל היתר נבילה, דלאו בר אכילה, אבל בכלל טריפה דכתיב בה לכלב תשליכון אותו גם גיד בכלל, דאז לכלב הוא. אלא נראה דהיינו טעמא דלא משני הכי, משום דהכא אכתי ס״ד דרבי אבהו כלל גמור קאמר דלישנע דלא תאכלו משמע איסור הנאה, ומ״כ בגיד הנשה דכתיב לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה פשטיה דקרא לאסור גם בהנאה, ומנ״ל דהותר בכלל טריפה, לא כן למסקנא דרבי אבהו לא ממעט אלא מאותו, ס״כ תו ליכא למימר דאותו למעט גם גיד הנשה, דמנ״ל, מדרבא הוי בכלל לכלב תשליכון אותו, ולכך בפסחים דקאי לר״ש דאין בגידין בנותן טעם ומטעינן ליה דאולין שנשחטו בעזרה לאורייתא, ס״כ על כרחך לרבי אבהו איסור הנאה מנבילה יליף כר״מ ולא מאותו וליכ״ל דגיד הותר בכלל טריפה, ומש״ה מסיק לר״ש גיד הנשה אסור בהנאה. אבל הרמב״ם לפסק דאולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא וכר״י דדבריס ככתבן, ועל כרחך דממעט שאר איסורין בהנאה מאותו, אמרינן דהותר גיד הנשה בכלל טריפה. ע״ש. ולקולר ע״ד לא זכיתי להד״ק, דאי הש״ס קאי לפ״ד דמפשטא דלא יאכל משמע איסור הנאה ולכך לא מצי למימר כשהותרה טריפה, ס״כ[ב] מאי משני כשהותרה נבילה, והרי כיון דלא יאכל משמע איסור הנאה, מנ״ל דהותר גיד בכלל נבילה, נימא כמו גבי טריפה. ובעיקר קושייתו דלימא כשהותרה טריפה ונפקא מינה גם לפ״ד אין בגידין בנותן טעם דאז לכלב לכאורה ל״ק, דמ״מ אינו בכלל איסור טריפה, דלא מיקרי טריפה אלא שאר וכפ״ש רש״י דלאו טעם שאר איט בהו ולא הוו בכלל נבילה, דמשמע דלאו

ב. לע״ד איעור דברי הפנ״י הש כך, דהמקשה לפריך מגיד הנשה ולא ס״ד לומר כשהותרה טריפה או נבילה, משום דס״ד דרבי אבהו כלל גמור קאמר דפשטא דלא יאכל איסור הנאה משמע, והמתרץ שאמר כשהותרה מיבעי דרבי אבהו לאו כלל גמור קאמר, אלא דיליף מאותו, ולכך משני כשהותרה נבילה, ודע מיניה נקט. וכי תימא דהוכ״ל טריפה דנ״מ דאתי שפיר גם לר״ש דאין בגידין בנותן טעם, זה כתב דזה לא אתי לר״ש דאולין שנשחטו בעזרה לאורייתא, ועל כרחך דיליף מאותו, ושאר איסורין על כרחך דיליף מנבילה כר״מ, ולדידיה ליכ״ל כשהותרה, ולכך פריך שפיר. והרמב״ם לשיטתיה דיליף מאותו, וכנז׳ בדברי הפנ״י. הנ״ל.

משום שאינם בכלל ומכלה, אלא אלא מיקרי גזילה, וע״כ הוא הדין לטריפה. מיהו י״ל דהרב קאי לדעת הרמב״ם, והוא לא מפרש כפירש״י. אלא דכל זה הו״ל להפנ״י לבאר. גם עיין להרב זרעו של אברהם שהקשה כקושית הפנ״י בפשטא דשמעתא. ולע״ד ללדברי רש״י ל״ק וכנז׳.

[ועיין להרב אור חדש ברש״י].

וראיתי להרב אור חדש שכתב לייסד פסקי הרמב״ם בשם המפרשים דסמך עצמו על הק״ו ללקמן דף כ״ג ע״ב דליף לגיד הנשה מותר בהנאה מק״ו מחלב לעגום כרת ומותר בהנאה, והרב ז״ל דחה זה לפמ״ש התוס׳ שם דהק״ו הוא שיהיה בכלל היתר גזילה ולומר כשהותרה גזילה וכו׳, דאל״כ י״ל שור הנסקל ואחר מיסורי הנאה יוכיחו. ולהרמב״ם דס״ל אין בגידין בנותן טעם ליכ״ל להעמיד הק״ו בכלל היתר גזילה, כיון דאין בו טעם. ע״ש. ולעד״ן לל״ק, דהרי התם לריה״ג קיימינן דס״ל דלא אמרינן כשהותרה גזילה גם דס״ל דיש בגידין בנותן טעם, דהרי חלב יש בו טעם ולא אמרינן בית כשהותרה, ועל כרחך מאיזה טעם אחר לא אמרינן כשהותרה, ואפ״ה כשיש ק״ו לא קפדינן אהך טעמא, וה״נ לר״ש דגם למטעם אין בגידין בנותן טעם לא אמרינן כשהותרה וכו׳, כיון שיש ק״ו אמרינן כשהותרה כמו לריה״ג. ולא מסתבר ליה לאחלק בינייהם הגם דלא ידעינן לאותו טעם דריה״ג. עוד כתב הרב אור חדש: ואולי י״ל כך דהרמב״ם ס״ל דהא דפריך אלא למ״ד אין בגידין בנותן טעם מאי איכא למימר, היינו דאין גיד הנשה בכלל תתנה ומכלה, שאינו ראוי לאכילה כמ״ש הפנ״י, ולא כפירש״י, וכיון שכן יש להקשות דדילמא אף אלא הוי בכלל לגר וכו׳ עדיין הוא בכלל או מכור לנכרי. ול״ל דס״ל להש״ס דכיון דאינו בכלל רישא דקרא, הוא הדין דאינו בכלל ומכור לנכרי, ולכך י״ל למסקנא דליף מק״ו אמרינן דהוי בכלל מכירת נכרי וכו׳. ע״ש. וק״ק דהרי לריה״ג דס״ל אלא אמרינן כשהותרה על כרחך שאין הטעם אלא הוי בכלל ומכלה, דהרי גם חלב דראוי לאכילה לא אמרינן בית כשהותרה, ועל כרחך דר״ל אלא הוי בכלל גזילה, שאינו נקרא גזילה כפירש״י, וע״כ הוא הדין למ״ד אין בגידין בנותן טעם דטעמא משום אלא נקרא גזילה. [לע״ד ל״ק, דהא לחוד והא לחוד].

עוד כתב הרב אור חדש לייסד פסקי הרמב״ם לפמ״ש בחולין דף ק׳ לרבנן אין גיד הנשה נוהג בטמאה ולר״י נוהג, וע״ל ר״י והלא מבני יעקב נאסר, ע״ל בפירי נאמר אלא שנכתב במקומו. וקשה למה השמיענו זה הכתוב טעם המצוה יותר משאר מצות. וע״ל כמ״ש התוס׳ שם דף ק׳ ד״ה אלמא דאיסור גיד חל על אבר מן החי משום אלא אפשר בענין אחר, ור״ל דליכ״ל דאינו חל רק אחר שחיטה, דבענין שיחול מחיים דומיא דיעקב כמ״ש התוס׳ שם ד״ה קדשים. והשתא י״ל דר״י ור״ש לשיטתייהו, דר״ש

דס״ל בפיני נחמר ס״כ תקשי למה נכתב בבני יעקב לידע טעם המצוה, ועל כרחך לומר דקמ״ל דאין בגידין בנותן טעם שיחול מחיים דומיא דיעקב, אבל ר״י ס״ל דלבני יעקב נחמר ובלע״ה הוצרך ליכתב שם י״ל דיש בגידין בנותן טעם. וכי תימא אין משכח״ל שיחול מחיים דומיא דיעקב, י״ל משום דלא אפשר בענין אחר וכו׳. ע״ש. ולע ידעתי מה תלי זה במחלוקתם דבפיני נחמר או לבני יעקב, דגם לר״י דלבני יעקב נחמר כתב הרב דנאסר מחיים דומיא דיעקב ומשום דלא אפשר בענין אחר, ולמה לע יועיל כן גם לר״ם ומהיכן מוכיח דאין בגידין בנותן טעם. [ואי נימא דר״ם דמיקל ליה לומר הטעם משום דלא אפשר בענין אחר, ס״כ ליתיע בקלרה דר״ם ס״ל דטעמע דאסר הכתוב מחיים דומיא דיעקב משום דאין בגידין בנותן טעם, ור״י ס״ל יש בגידין בנותן טעם ואל מחיים משום דלא אפשר בענין אחר, ומה תלית בהע בפיני נחמר או לבני יעקב]. ובמ״ם דלר״ם בפיני נחמר, אין להקשות דהע טעמע דר״ם דבעי מי שבשרו מותר וגידו אסור כדאיתע שם דף ק״ת, וס״כ אף אם יסבור כר״י דלבני יעקב נחמר אינו נוהג בטומאה, דאין סברא לומר כן, וכמ״ש התוס׳ שם דף פ״ט ע״ב ד״ה אלא. ע״ש.

ומ״ש עוד הרב מור מדש דלר״ם דס״ל דגיד הנשה אסור בהנאה אין הוכחה מדאייל מחיים דאין בגידין בנותן טעם אלא לדידיה דאין איסור חל על איסור כל עיקר. ובזה מיושב פסקי הרמב״ם, דאיהו פסק כחכמים דגיד הנשה אינו נוהג בבני נח ויעקב ובניו מלד המנהג נהגו בו כמ״ש הלח״מ פ״ט מהלכות מלכים, ומדכתיב גבי בני יעקב על כרחך דקמ״ל דאין בגידין בנותן טעם, דאי גיד הנשה אסור בהנאה מאי קמ״ל, הא בלע״ה הוי איסור מוסיף, ולהרמב״ם איסור חל על איסור באיסור מוסיף, אלא ודאי דגיד הנשה מותר בהנאה. ואין לומר דקמ״ל דגיד הנשה אסור בהנאה, דלזה צ״ך קרא, דקי״ל כרבי אבהו דכל מקום שנאמר לא תאכלו איסור הנאה משמע. ע״ש, הוא קשה לע״ד, דלפי הלד דיתיע דיש בגידין בנותן טעם אינטריך למשמעינן דגיד הנשה אסור בהנאה, דלא תימע כשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה הותרו. ומ״ש דלרבנן אין גיד הנשה נוהג בבני יעקב ורק מלד המנהג נהגו בה וכו׳, עיין להרמב״ם בפירוש המשנה בחולין שם שנראה מדבריו דגם יעקב ובניו נעטוו, אלא שאין אנו עושים מלוה זו ע״פ חותה לווחה אלא ממה שנאמר למשה רבינו ע״ה בסיני. ועיין להרב רחם יוסף בחולין שם. ובעיקר דברי הלח״מ עיין להמש״ך שם בחולין.

ואכמ״ל.

המשך מחוברת י״א סימן צ״ה בענין מצוה מן המובחר

הדרן למאי דאמן עלה, הנה הח״ן כתב להוכיח עוד מהך דפרה מדומה דלמרינן בסנהדרין דף י״ח דאם מצא אחרת נאה הימנה אפילו שחטה נפדית על גבי מערכתה לר״ם, ולא פליגי רבנן עליה אלא משום דגנאי הדבר כפירש״י שם. אלמא דמשום מצוה מן המובחר דוחין הרחשובה אף שכבר שחטה, וכ״ם היכא דעדיין לא התחיל במצוה כלל. והשבו״י בח״ב השיב על דבריו דהא מסיק שם דשאני פרה מדומה דלמיה יקריס ולב ד״ד מתנה עליהם וכו׳, וא״כ היכא דליכא לב ד״ד מתנה ליכא למילף. ע״ש. ואחר המחילה רבה הך דלב ד״ד מתנה לא אמר אלא דלא ליהוי חל עליה קדושת הגוף דלא מצי לפדותה, אבל שיועיל תנאי לב ד״ד לבוות המצוה הרחשובה משום מצוה מן המובחר מנ״ל, דאם במקום אחר איכא לאסורא מה יועיל לב ד״ד מתנה בזה. ובעיקר הוכחת הח״ן לפמ״ש לעיל לאלק בין דאורייתא לדרבנן יש לדחות גם זה. וכמו כן נדחה גם מה שהביא מהך דמנחות דף ס״ד דאמר רבה היו לפניו שתי חטאות וכו׳ ולא אלא שאומרים לו הביא שתינה לכתחילה ושחוט אף שכבר שחט הכחושה. וכן שמעתי מכמוה״ר ר׳ חיים הטרחנלסי נר״ו להוכיח מזה לסברתו של השבו״י דהתם נמי מצוה מן המובחר במצוה דאורייתא קאמי. ושו״ר להרב שער יוסף שדחה להך דפרה דהיתה מצוה מבוכה ולא שכיחא והיו עושין בה מעלות יקרות וכו׳. ע״ש.

עוד כתב הרב שער יוסף להוכיח ממ״ם המרדכי בפסחים דף ק״ג אמאי דאמרינן שם דקס שמעיה דרבא ודליק אבוקה, פ״ל למ״ל כולי האי, הא מנחא ברגע, פ״ל שמעא מדנפשיה קעביד, פ״ל אי לא שמיע ליה מיניה דמר לא הוה עביד, פ״ל לא ס״ל מר אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר וכו׳, ופירש הרי״מ הביא דבריו המרדכי דלכתחילה מצוה מן המובחר באבוקה ואם כבר מונח לפניו נר פ״ק לחזור עליה, והכין רבא בקושייתו כן והביא דשמעא מדעתא דנפשיה קעביד, אך הוא סבר דאין מצוה באבוקה כל עיקר ופ״ל אי לא שמיע וכו׳, והכין רבא לא ידע מזה ופ״ל לא סבר להו מר וכו׳, ומזה מבואר דאם כבר הונח לפניו אתם נר אין לחזור באבוקה. ע״ש. ולע״ד יש לדחות דאמאי התם דפ״ק לחזור אחר האבוקה, אבל אם כבר הביאו לו שמן זית מנ״ל דלא יפסיק. וכה״ג דחה בירמון כמר תורה הנ״ל להוכחת השבו״י מהך דיומא. ע״ש. ובעיקר דברי המרדכי לכאורה קשה דמהיכן הכין רבא דלא ידע להך דאבוקה כלל, דילמא ה״ק אי לא שמיע ליה מיניה דמר דאף דאיכא נר נריך אבוקה לא עביד הכי. ונראה פשוט דאי ידע רבא דכי ליכא

נר מצוה מן המובחר בתמוקה לא הוה מקשה מי לא שמע וכו׳, דלימא שמעת שמע מצוה מן המובחר בתמוקה ולא ידע לחלק בין מיכא נר לדליכא נר, אלא ודאי דמיהו לא ידע דמצוה מן המובחר בתמוקה, ולכך מדעבד שמעת הכי על כרחך דשמיע ליה מרבא דמצוה בתמוקה, והשיבו רבא לא ס״ל מר וכו׳.

עוד כתב הרב שער יוסף מש״ה המ״מ סימן רל״ח סק״ד שמיישב קושית המרדכי דה״ק למ״ל כולי האי, כיון שיש נר לא הו״ל להדליק תמוקה אלא נר מחר דהוי תמוקה, והשיב דשמעת מדעתא דנפשיה וכו׳, ור״ל דהא דקאמר הא מנחת שרגא מינו ר״ל שמ״ץ להדליק כל עיקר, אלא שמ״ץ תמוקה רק נר מחר. והרב שער יוסף כתב עליו לפירושו לחוק ממ״ש הש״ס הא מנחת שרגא. ולא ידעתי למה. ועיין להמ״ר שהעיר ג״כ על דברי המ״מ דמאי קאמר מי לא שמיע ליה וכו׳ מ״ל ולא סבר וכו׳. ע״ש. ולקוטר ע״ד הוא קשה, דכי היכי דמפרש לה המ״מ ברבא הכין בחנוכה דקושייתו דסגי בנר אחר, אך רב יעקב לא סבר כן, אלא דלא ידע לתמוקה מצוה מן המובחר ומ״ל מי לא שמיע וכו׳, וכיון שהכין רבא לא ידע כל עיקר דמצוה מן המובחר בתמוקה השיבו ולא ס״ל מר וכו׳. ומו״ר להלבו״ש. ע״ע.

ק׳

יצחק חורי

בענין נביא שהדיח

הרמב״ם בפ״ה מהלכות עכו״ס ה״ג פסק דנביא שהדיח דינו כסקילה. והוא כרבנן דסוף פרק הנחנקין דף פ״ט. והלח״מ שם ובפ״ט מהלכות יסודי התורה תמה על דברי רבינו דשם בהלכות יסודי התורה ה״ה כתב: זמה דברים מוכיח בשאר מצות, אבל בעכו״ס אין שומעין וכו׳ ומשמע שמעבד עכו״ס היוס בלבד וכו׳ הרי זה בחנק. ובגמ׳ שם מבואר דלכ״ע בעכו״ס בין בעוקר הגוף בין בקיוס מקלת ובימול מקלת פליגי, וכיון שפסק הכא דינו בסקילה אין פסק דבעבדוה היוס וכו׳ שהוא קיוס מקלת וכו׳ כמבואר שם שהוא בחנק. ועוד הקשה קושיות מחרות, ומסיק דכך היא שיטת רבינו דהמסית ליחיד בין הדיוט בין נביא מע״פ שלא עבד בסקילה שעונשו חמור יותר, ובנביא ס״ל דלא פליגי ר״ש ורבנן אלא בהדיח רוב העיר והולכו אחריו, אבל במיעוט אף שהם רבים לכ״ע בחנק, והוא קל ממסית ליחיד דנוח להתפתות, אבל רבים אינו יכול לפתותם מהרה, ובכה״ג מיירי בהלכות יסודי התורה שהדיח רבים ולא רוב העיר, אבל הכא שכתב שדינו

בסקילה דוקא כשהולמו אחריו רוב העיר כמ״ש להדיא. ע״ש. ורמיתי להרב לחס יהודה בהלכות יסודי התורה שתמה על דבריו דלמ״כ היכי דייק שם בסנהדרין דף ס״ו ממתני׳ דקתני המסית זה הדיוט הא נדיע בחנק מני ר״ש, דילמא לא אמר ר״ש בחנק אלא במדיח את הרבים, אבל ליחיד שהוא חמור בסקילה. וכי תימא דלמ״כ מתני׳ ממאן תרמייה, הא ליתא, די״ל מיפכא למידך גיסא דהמסית ליחיד קיל יותר מרבים ולכ״ע בחנק, ולא אמרו רבנן בסקילה אלא במדיח הרבים. ע״ש. ולע״ד קשה להא דייק נמי ממתני׳ דקתני המסית זה הדיוט והמסית את ההדיוט הא רבים בחנק. הרי להדיא דהמסית את היחיד עונשו חמור ממדיח את הרבים, ואיך יתכן לאוקמי רישא כר״ע והמסית את היחיד קיל. אלא ודאי דר״ש היא ופליג בכל ענין. [ועוי״ל דר״ש דלא יליף ג״ש הדמה אין לנו לחייב במדיח יחיד אף שהוא חמור בסקילה, דמנ״ל. ודוקא לרבנן משום דילפי ג״ש ממסית, וכמ״ש הלח״מ בתוך דבריו. ומה שהמה הרב לחס יהודה שם וזה לע״ד ל״ק מנ״ל לחלק בין הדיח רוב העיר או מיעוט, דמהדיוט אין ללמוד וכו׳, לע״ד ל״ק, דבהדיח מיעוט העיר נפק״ל מהך קרא לאך הנדיח אשר יזיד וכו׳ דלית ביה ג״ש וכמו שכיאר הלח״מ. ואף דמצינו לאוקמי בשאר מצות דוקא, מ״מ שמעת כתיב גם בע״ז, ולכך מוקמינן ליה בהדיח מיעוט, משום דיחיד עונשו חמור].

וראיתי להפר״ח הביא דבריו הרב לחס יהודה שם דלא פליגי רבנן ור״ש אלא בנדיח שמדיח בלשון הסתה והדחה, אבל אם לא דיבר בלשון הסתה והדחה לכ״ע בחנק מטעם נדיח השקר, וזה מיירי בהלכות יסודי התורה. ע״ש. וק״ל דלמ״כ אמאי לא משמעינן הרמב״ם שם האי דינא דחנק אלא בקיום מקצת וביטול מקצת ולא בעוקר כל הגוף. ובשלמא לתירוץ הלח״מ י״ל דלא נקט רבינו בהדיח מיעוט בעוקר כל הגוף, דזה שמעינן ממ״ש כאן ואם הולמו אחריו רוב העיר נסקל, דמשמע הא מיעוט בחנק, ולא בא לאשמעינן בהלכות יסודי התורה אלא דגם במקצת שוה לעוקר הכל. אבל לדברי הפר״ח אמאי לא משמעינן בעוקר הכל שהוא בחנק כשאינו בלשון הסתה. ואין לומר דאתי כמ״ש, דהו״א דבעוקר הכל בסקילה. וצ״ע להרב בזין שלמה בסנהדרין דף ז׳ שהקשה כן מדברי הלח״מ. והנלע״ד כתבתי.

וראיתי להרב טורי אבן (הערות על הרמב״ם לפום וויליגא בסופו) להר״ן רוקח שמיישב לדברי רבינו דלא פליגי רבנן ור״ש אלא היכא דדברי הנדיח עשו רושם שהולמו אחריו, אבל אם לא הולמו אחריו לכ״ע בחנק. ע״ש. ולכאורה קשה דרבנן ילפי ממסית, וא״כ כי היכי שהמסית אע״פ שלא עבד המוסת בסקילה, ה״נ בנדיח שהדיח. וצ״ע דזה אינו, דהרמב״ם פסק כן להדיח הכא ובריש פ״ד דמסית מיחייב אף שלא עבד המוסת ומדיח עד שיולמו אחריו רוב העיר. ואולי הטעם דהמסית ליחיד בקל

יכול להתפתות, לכך עונשו חמור, לפ כן לרבים להמסית לרבים פטור, וכמ״ש הלמ״מ הנ״ל שם. וכן מחלק הש״ס שם דף ס״פ ע״ב להדיא בין יחיד לרבים שאמר כאן ביחיד הניסת כאן ברבים הניסתים וכו׳. [ועיין בהר״ן ולהבנ״ם הנ״ל שם]. ועיין להרב מרכבת המשנה לעיל בפ״ד. מלמ דק״ל טובא על דברי הרב טורי אבן הנ״ל דל״כ מאי קא דייק הש״ס שם בדף ס״ו מעמע למסית הדיוט הא נביא באנק מני מתני׳ ר״ש וכו׳, דילמא גם כרבנן אתיא, דלפ אמרי רבנן מלמ כשדבריו עשו פרי שהדיח אחרים, אבל בלמ הדיח לכ״ע באנק, ובהכי מיירי מתני׳ דומיא דמסית שגם שלמ הדיח חייב. ועוד ק״ק לאמאי לפ מאמעינן לעיל בהלכות יסודי התורה דדינו באנק גם בעוקר כל הגוף וכמו שהקשינו לעיל מדברי הפר״ח.

עוד הקשה הלמ״מ שאיך פסק רבינו דקיוס מקנת ובימול מקנת דשאר מצות באנק, דשם בסנהדרין דף ז׳ מבואר דלכ״ע פטור. ע״ש. ומפ״ל לפמ״ש הר״ן באידושיו לסנהדרין שבמקנת ספרים כתוב אבל קיים מקנת דשאר מצות דברי הכל פטור עד דמתידע לן, ומ״כ י״ל דכך גירסת רבינו, ומ״ש רבינו בימול מקנת דשאר מצות באנק, היינו כשנתברר אח״כ שהתנצה לשקר. ועיין להר״ן ז״ל שם. [לע״ד קשה לפרש לשון רבינו כן, דהרי כתב: הרי זה נביא שקר שהרי בא להכחיש נבואתו של משה, דמשמע דמיד נעשה נביא שקר שהרי וכו׳. ועוד דדומיא דלהוסיף מצוה או לגרוע מצוה דומי מיחייב מיד].

עוד כתב רבינו שם בהלכות יסודי התורה ה״ד: וכן אם עקר דבר מדבריהם שלמדנו מפי השמועה או שאמר בדין תורה שהוא לו שהדין כך הוא והלכה כדברי פלוני הרי זה נביא השקר וכו׳. והכ״מ שם תמה על דברי רבינו ממה שאמרו בפ״ק דיבמות דף י״ד דילמה בת קול דהלכה כב״ה, וקי״ל הכי בכל דוכתא. והתוס׳ שם ובמציעא דף נ״ט כתבו טעם שאינו עולה כפי דברי רבינו. ע״ש. והפר״ח הביא דבריו הרב מעשה רוקח תירץ לקושית מרן הנ״ל דהא דנפק בת קול אינו אלא משום כבודם דב״ה, אבל בלמ״ה קי״ל כוותייהו, דהוו רובא. ע״ש. וק״ל דהרי בברכות דף נ״ב מקשה פשיטא דהלכה כב״ה, ומשני כאן קודם בת קול כאן לאחר בת קול וכו׳. משמע דקודם בת קול לא ידעינן דדינא כב״ה, ואם אינא לדברי הפר״ח אכתי פשיטא. אלא על כרחך דהוצרכה בת קול אלא אימא הלכה כב״ם דמיחדדי טפי והו״א דהלכתא כוותייהו אף נגד רבים וכמ״ש התוס׳. ולע״ד אפ״ל דברי רבינו דמיירי כגון שהנביא שאמר שהדין כדברי פלוני יש חולקים רבים כנגדו. וזה עולה גם לדעת התוס׳ דאם היו רבים נגד ב״ה לא משגחינן בבת קול. ושו״ר להרב זהב שבא הביא דבריו הרב לאם יהודה הנ״ל שאינו כן, והוא ז״ל הקשה על דבריו דמ״כ לא הו״ל לרבינו לומר שהרי בא להכחיש תורה

שאמרה לו בשמים היא, אלא הול״ל שאמרה אחרי רבים להטות וכו׳. ולכאורה קשה דהרי ר״י דקאי אמחלוקתו עם ר״ע שהיו הם רבים אמר נמי לו בשמים היא, ולדבריו הול״ל אחרי רבים להטות. ומפשר רש״י דאמר הכי ס״ל דבכל דוכתא לו משגחינן בדא קול אף דהוי כרבים [וכדמשני בכמה דוכתי אהך דב״ה דר״י היא דאמר אין משגיחין וכו׳]. והתוס׳ ביבמות שם כתבו לתרץ קושייתם דמדנקט ר״י הא׳ ליענא לו בשמים היא, ס״מ דבכל דוכתא מיירי. ואולי לכוונתם מדלא אמר אחרי רבים להטות וכנ״ז. מיהו התוס׳ בברכות דף נ״ב ד״ה ור״י וכו׳ כתבו דלא״ג דלא אמי דשמעי התם דהבא קול נגד רבים האי תנא סבר טפי מר״י אע״פ שהרוב מסייע לבת קול. משמע דלר״י דוקא התם קאמר. ולדבריהם הדרא קושיא לדוכתה דאמאי לו אמר אחרי רבים להטות. ולפי דברי התוס׳ דברכות אתי שפיר מה שהקשה עוד הרב למס יהודה לתירוץ הרב זהב שבא דהרי כתבו התוס׳ דמדנקט ר״י לו בשמים היא משמע דבכל דוכתא קאמר גם דאיכא רבים, וא״כ גם רבינו דנקט כלשון ר״י משמע דבכל ענין קאמר. ולהאמור אתי שפיר, דאיכ״ל דהרמב״ם ס״ל כהתוס׳ דברכות דר״י לו קאמר אלא אבא קול דהתם דהוי נגד רבים, וכמו כן כוונת רבינו דבכה״ג אייר וכנ״ל. ויה״ר שיהיו דברינו אלה למנוחת מז״ק הגדיק ר׳ **ציון חורי** ומ״ז המה״ס ר׳ **דוד עידאן** וזקנתי מרת **מזל טוב** תנצבה״ח.

ק״א

אליהו מאהצאר

המוכר דבר לחבירו ואכלו ונודע שאסור מדרבנן אם יחזיר הדמים

הרמב״ם בסוף פט״ז מהלכות מכירה הי״ד כתב: אבל המוכר דבר לחבירו שאיסור אכילתו מדברי סופרים, אם היו הפירות קיימין יחזיר הפירות ונוטל דמיו, ואם אכלן אין מחזיר לו כלום וכו׳. וכתב הרב המגיד שלא מצא זה מפורש, אלא שלא נשנה בגמ׳ רק איסורי אכילה מן התורה או איסורי הנאה אף מדרבנן. וכ״כ הכ״מ שם בשם הריב״ש ז׳ ע״ב ד״ה ונפלוג שכתבו: תימה דבכל דהרב יליף להאי דינא ממה שלא הוזכר במשנה ובריייתא רק איסורי תורה באכילה ואיסור הנאה מדבריהם. וע״ע לו בב״י יו״ד סימן קי״ט ובח״מ סימן רל״ד. ולכאורה נראה דכוונתם מדלא תני נמי איסורין דרבנן. אלא שהדבר קשה לע״ד שיהיה עיקר סמיכות הרמב״ם בדין זה מדקדוק קל כזה. ועיין להתוס׳ בבילה דף ג׳ ע״ב ד״ה ונפלוג שכתבו: תימה דבכל

מקום דקאמר כאן דהיתרא עדיף לפרוך הכי. וי״ל דהכי פריך וכו׳ אבל בעלמא לא שייך. ע״ש. ועיין להרב יבין שמועה ובכללי הגמ׳ דף ... ע״ש. ולכן נראה ברור בכוונתם דודאי מסתברא לקנוס בפיסול תורה יותר מפיסולי דרבנן, וא״כ הו״ל לתנא למיתני רבותא דגם בפיסולי דרבנן בכילה יחזיר להם הדמים וכ״ש פיסולי בכילה מן התורה. [ועוד י״ל דלא הו״ל למיתני פיסולי הנאה דרבנן, דכ״ש מפיסולי בכילה דרבנן, ובכלל מאתים מנה. ופשוט].

מיהו מדנקט תנא דינא דבכור פיסה רואיה לפמ״ש רש״י שם ויחזיר להם הדמים משום קנס לפיסול קפק הוא וקמ״ל דלא מצי המוכר לומר המוציא מחבירו עליו הראיה. ועיין להרב מחנה אפרים בהלכות גזקי ממון סימן ט׳. [ולא שייך זה בספק פיסולי דרבנן דספיקא דרבנן לקולא אם מכר המוכר בשוגג, אבל במזיד י״י בדבר, דהא אין עושין ספק ספיקא בידים. ועיין להב״ח סימן כ״ט. ועיין בי״ד סימן י״ט ס״ה לענין דאין מבטלין פיסול לכתחילה]. מיהו מכאי יש להוכיח מהך דטריפה וטבלים ויין נסך דלא תני רבותא פיסולא דרבנן. ובעיקר דברי רש״י לכאורה נראה דלדעת הרמב״ם פיסו כן, דהרי ס״ל להרמב״ם דאומר הספיקות מדבריהם, והו״ל כפיסולא דרבנן דלא יחזיר הדמים. אלא פיסו, אלא דאף דקי״ל דאומר הספיקות מדרבנן, מחמירינן בהו כשל תורה כמ״ש הפוסקים, עיין להב״ח באבן העזר סימן ו׳. ועוד דהכא מיתחזק פיסולא, דהבכור היה בחזקת תם. ועוד דעכ״פ בפיסול הנאה אף בדרבנן יחזיר הדמים, וכיון דספק בכור אסור בהנאה מספק הוי פיסול דרבנן. ומכל הני טעמי יש לתמוה על הט״ז ביו״ד סימן קי״ט סקי״ח והפר״ח שם שלמדו מדברי רש״י אלו דכל ספק טריפה יחזיר. ולהאמור ליתא, דטריפה מותרת בהנאה ולית לה חזקת פיסול, דנשחטה בחזקת היתר עומדת. ושו״ר להרב בגדי שם שם שהביא מהרב נקודות הכסף שהשיג כן על הט״ז. ע״ש. [הפר״ח הזכיר להרב נקודות הכסף בסוף דבריו]. ומ״ש הוא על דבריו דל״כ בחנם נקט רש״י ספק פיסול, כיון דאינו מחמת ספק, לע״ד ל״ק, דלא מיתסר גם מדרבנן רק מחמת שהוא ספק, דהא יש בו מום. ועיין להמשכ״ל ז״ל בח״מ סימן רל״ד סק״ח.

מיהו מטעם אחר נראה דלא ס״ל להרמב״ם כרש״י, דהרי לא הוי ספק אלא לדעת ר״י דס״ל שם בדף כ״ח דהשותה הבכור ואח״כ הראה את מומו מותר, אבל לר״מ דפליג ואמר דהוחיל שנשחט אלא ע״פ חכם אסור, הוי פיסול ודאי. והרמב״ם פסק כר״מ, כמ״ש בפ״ד מהלכות בכורות. ומסתמא מפרש סתם מתני׳ כר״מ. ולרש״י ל״ל דס״ל דהלכה כר״י, וכמו שנראה ג״כ מדברי התוס׳ שם דף כ״ח ד״ה ר״מ וכו׳. ממנ רואיי להפר״ח בסימן קי״ט אות ט״ז שכתב דיש

לפרש דברי רש״י גם לר״מ, והא להונרך לטעמא דקנס, הוא על עיקר טעם מיסור דאוסר ר״מ הבכור מע״פ שיש בו מום גלוי כדקתני מתני׳ עד שלא הראהו, דמשמע שיש בו מום. ע״ש. ולכאורה קשה דמ״כ מיך כתב רש״י דהוי ספק, הא לר״מ ודאי מיסור. ומפ״ל דכיון דטעמא דר״מ משום דגזר אטו מומין שבעין שעשויין להשתנות כדאמר שם דף כ״ח שהוא מלד ספק, לכך כתב מטעם קנס, דמיסור ספק הוא שקנסו גם במום גלוי משום קנס דמיסור ספק. ומשמ״ל לומר כן מדקתני שלא הראהו וכדברי הפר״ת. ועיין להרב הלכות יו״ט בפ״ה דבכורות שהלה להגיה בדברי רש״י, חדא מדלא אמר מע״ג וכו׳. ועוד דמנ״ל לרש״י דמיירי בספק מיסור. ע״ש. ולהאמור אתי שפיר, דספק מיסור על עיקר גזירת ר״מ בדוקין שבעין קאי, ודייק מתני׳ כר״מ דקתני עד שלא הראהו וכו׳. ולפ״ז יש לדחות ג״כ מ״ש הש״ך בסימן קי״ט ס״ק [כ״ה] להוכיח מפירש״י דס״ל כהנ״י דדוקא במזיד שייך קנס ולא בשוגג. ע״ש. ולהאמור אינה ראיה, דקנס דכתב רש״י שאמרו גם מה שנמצא בו מום בגלוי אטו בדוקין שבעין.

ובעיקר דברי הרב המגיד דהוכחת הרמב״ם מדלא קתני מיסורין דרבנן, אפשר די״ל דכל הני דנקט לרבותא נקטינהו, דבכור נקט למשמעין דאפילו מכרו לעכו״ס מ״ץ לשלם כדמים בזול כטריפה, דמיסור הנאה הוא ומני מ״ל מאי אפסדתין. ובטריפה נמי קמ״ל דאפילו במיסורי דאורייתא צריך לשלם דמי טריפה בזול. ומי תני מיסורי דרבנן הו״מ דבמיסור דאורייתא מ״ץ לשלם כלום גם שמכרו לעכו״ס. מ״ג י״ל דקמ״ל דדוקא טריפה מ״ץ לשלם אלא דמי טריפה בזול אף שמכרו לעכו״ס בכדי דמיו, אבל במיסורי דרבנן אם מכרו לעכו״ס משלם מה שמכר. מיהו זה לא יתכן להסוברים בדעת הרמב״ם דגם בטריפה צריך לשלם מה שמכרו, עיין להרב דברי חמודות שעל הרמ״ם. ועיין להפר״ח בסקכ״ו. ועיין להרב בגדי שש הנ״ל שם. ומכמ״ל. וכן מאי דקתני תנא דבריית׳ המוכר בשר וכו׳ פירות וכו׳ יין נסך וכו׳ י״ל דלא נקט מיסורי מכילה דרבנן למשמעין דבהני גם דמכרן לא ישלם כלל, דמיסורי הנאה נינהו, ולכך לא תני בהו מכרן כדקתני במתני׳. מיהו מכמי קשה מיין נסך דמני למוכרו חוץ מדמי יין נסך שבו כמו שאמר רשב״ג. ואפילו ניחא ליחלוק מ״ק בזה, מכמי קשה למ״ם הרב המגיד דיין נסך דקתני הייגו סתם יינם דלכ״ע מני למוכרו חוץ מדמי יין נסך שבו. ועיין מ״ש לקמן על דברי הרב שלחנו של אברהם. וכן נמי קשה מפירות טבלים, דהא מני לתקנם ולא מני למימר מאי אפסדתין. ול״ל בדבר.

עוד כתב הרב המגיד דלמד הרמב״ם לחלק בין מיסור דאורייתא לדרבנן כדמינו גבי מיסור שמורה דכל דבר שאסור מן התורה מסור בשמורה ומיסור דרבנן מותר. ע״ש. ולפי דבריו ל״ל דגם

בזיקור ספק מן התורה דינו כדבר שאסור מן התורה כדמציגו גבי סחורה שכתב הרמב״ם שם בפ״ז מהלכות מאכלות אסורות שאסור בין בזיקור ספק מן בזיקור ודאי. מיהו דעת הריב״ש והובאו דבריו להמחרונים דבספק טריפה הו״ל כזיקור לרבנן. ועיין בהמחרונים סימן קי״ז לענין סחורה. ועיין מ״ש בעניותין בשושנה לעיל סימן נ׳ בזה. ובעיקר מה שדימה הרב המגיד ענין זה לזיקור סחורה, לע״ד יש לדחות דבסחורה טעם האיסור דילמא אתי למיכל מיניה, ולכך לא אשכו לזה בזיקור של דבריהם, אבל הכא שקנאו אותו להחזיר הדמים דילמא לא שנא איסור לאורייתא או לרבנן.

ועיין להסמ״ע בח״מ סימן רל״ד סק״ו שכתב הטעם דלא יחזיר הדמים בזיקור דרבנן, דדוקא בזיקורא לאורייתא קנאו, אבל בדרבנן לא. ועיין להש״ך בסימן קי״ט ס״ק [כ״ז] שהקשה דלמה לא יחזיר מה שקיבל יותר מדמי טריפה דחייב להחזיר מדינא ולא אשכו קנס. והפר״ח אות כ״ד כתב דהס״ע מיירי בזיקורים דלא שוו ההיתר יותר מהאיסור. והוא דוחק, דאתא דבריהם בכל ענין. ולשון הרמב״ם כל המוכר וכו׳. וכבר העיר עליו הפר״ת. ומ״ש הוא לייאש, לע״ד לא הועיל לייאש קושית הש״ך על הסמ״ע דקאי אטעמא דקנסא, ודבריו הם כטעם השני דהסמ״ע דאיסורא דרבנן משיצא מכילה. ע״ש.

וראיתי להרב שלחנו של אברהם דבח״מ סימן רל״ד שכתב דטעמא דאיסור הנאה לא יחזיר, דלא שמיה מכילה, ודלא כהסמ״ע שכתב הטעם דלא אפסדיה וכו׳, דהרב המגיד כתב דהר״מ למד דין זה מיין נסך דמיירי גם בסתם יינם, ובגמ׳ מבואר דמיירי בנתערב, דלע״ג דאיתיה בתקנתא למכור חוץ מיין נסך שבו מחזיר הדמים לח״ק. הרי אע״ג דאפסדיה מחזיר הדמים וכו׳. ע״ש. וק״ק דבגמ׳ לא אמרו כן אלא לדעת רשב״א דס״ל כרשב״ג, אבל ת״ק אפשר דס״ל כח״ק דרשב״ג דכולו אסור. ועוד דטפי תקשי ליה לפי דברי הרב המגיד דבסתם יינם מיירי דלכ״ע נמכר חוץ מדמי יין נסך שבו, דמסתמא מיירי ת״ק גם ע״י תערובת כרשב״ג דפליג עליה, דלא״כ אמאי פליגי. [לע״ד אולי כן הוא כוונת הרב שלחנו של אברהם, ולא מייתי מס״ק דבכורות, אלא דמשמ״ל דמיירי בנתערב דאיתיה בתקנתא כרשב״ג, וממילא תקשי דהא בסתם יינם מיירי דמוכרו חוץ מדמי יין נסך שבו].

ואגב אכתוב בענין זה מענייננא דיומא דמשלוח מנות שנמצאו דבר איסור

מי שאכל לחבירו מנות בשר מבושל ושוב נודע שהוא טריפה, אם יצא י״ח גם בעודו קיים ולא נאכל, או דוקא בנאכל. ואת״ל דגם בנאכל לא יצא י״ת, מי הוי טריפה רק מדרבנן מהו.

והנה היכא דלא אכלו גרמה פשוט דלא יצא ועריך לשלוח לחבירו, דהרי המוכר בשר לחבירו ונמצא טריפה, מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים, ומה שלא אכלו יחזיר הבשר והוא יחזיר להם הדמים,

כמ״ש בח״מ סימן רל״ד. ומע״ג דהתם הטעם משום דמקח טעות הוא, מ״מ הדבר מוכרע מעצמו, דכיון שנודע שהוא טריפה הרי לא שלח לו כלום והו״ל כנאבדו המנות שכתבו הפוסקים דלא יצא. ואף שיש מי שפוסר שאין על המשלח לשלוח פעם אחרת, היינו טעמא משום דהשליח גרס, לא כן הכא. וכי תימא דבנדון דידן יכול המקבל למוכרה ולקנות בה אוכל, ע״כ הו״ל כשולח מעות שנאבדו הפוסקים דזה, וכפי הנראה שהסכמת המחרונים דלא יצא. ע״ע.

אולם אם כבר המקבל אכל המנות לכאורה נראה דזה תלוי במחלוקת הפוסקים שהזכרתי לעיל בשכור בשר טריפה לחבירו דלריך להחזיר הדמים ללוקח, דלפי הטעם דמשום קנס כתב הגמק״י והביא בריו הש״ך ביו״ד סימן קי״ט ס״ק [כ״ה] והסכים עמו דלוקח שמזיד שייך קנס, אבל מכר לו בשוגג, שהיה סבור שהיא כשרה, משלם דמי טריפה בזול. וכן דעת הפר״ח סקכ״ג והט״ז ס״ק [י״ד]. ע״ע. וכן הביא הרב בגדי שם שכן דעת הרב בשמים ראם. ע״ע. ולפ״ז נראה דאכילת איסור משיבא אכילה, דאל״כ גם בשוגג היה לריך להחזיר הדמים. אולם לדעת הרב מחנה אפריס דהלכות נזקי ממון סימן ט׳ דגם בשוגג שייב להחזיר, לא משיבא אכילה, וכ״כ הסמ״ע בסימן רל״ד סק״ד לאד טעמא דאכילת איסור דאורייתא לא משיבא אכילה ולריך להחזיר הדמים, וא״כ גם בנדון זה הו״ל כאלו לא שלח מנות, כיון דלא חזו לאכילה ולא נהנה מהם. ועיין להרב הלכות יו״ט בהלכות בכורות פ״ה דף קנ״ח מה שהשיב על דברי הרב מחנה אפריס. ע״ע. והרב מחנה אפריס שוב הביא מ״ש הרמב״ם בפ״ח מהלכות ברכות דכל האוכל דבר איסור אין בזדון אין בשגגה אינו מברך, כיצד, הרי שאכל טבל וכו׳ ואע״ל נבילות וטריפות וכו׳. אבל הראב״ד שם חלק עליו דלמה לא יברכו הואיל ונהנו, דמזה מבואר דלדעת הרמב״ם לא משיבא אכילה מה שאכל דבר איסור. ועיין להט״ז בא״ח סימן קנ״ו. ע״ש. ולע״ד אולי יש לחלק דדוקא לענין ברכה כתב הרמב״ם דאין לברך על דבר איסור [כמו שאין לברך על מצוה הבאה בעבירה, דכתיב ובוצע ברך נאץ ה׳. ועיין בסוכה דף ל׳], אבל אה״נ דמשיבא הנאה. ובזה ל״ק מה שהקשה הרב מחנה אפריס ממ״ש הרמב״ם פ״י מהלכות תרומות דהמאכיל לפועליו תרומה יש לו להם מה שדמי חולין יתירין על דמי תרומה וכו׳, דמשמע דמ״מ משיבא אכילה רק שאינה כאכילת חולין. ולפמ״ש אתי שפיר, דדוקא לענין ברכה כתב הר״מ דלא יברך.

גם זה ניחא מאי דלכאורה ק״ל לפי מה שראיתי להברכ״י מו״ת בסימן תרל״ה שנסתפק בנדון דידן דמשלוח מנות שנמצאו טריפה, וכתב דלכאורה נראה דזה תלוי במחלוקת הרמב״ם והראב״ד בהלכה שני חזקה עדיה ומציעית, דלהרמב״ם משיבא חזקה והראב״ד לא הויא חזקה, ועל כרחך דלהרמב״ם משיבא אכילה והראב״ד לא משיבא אכילה, ולפי מה

שמצוה מדבריהם בהלכות ברכות דבריהם סתרמי ניהו. ולהמעיין יתי שפיר, דלא כתב הרמב״ם אלא לענין ברכה דמצוה הבאה בעבירה. ומנם להרמב״ן עדיין קשה. ומפשר דהתם מני ימר בעל השדה דהא דלא ערערתי משום דלא שמתי לבי שאכל דברים אסורים. ומהולי לזה כוין הברכ״י שסייס: ושו״ר שאין רחיה לא לכאן ולא לכאן. ע״ש. וע״ע להרב ערך שי בשו״ת סימן תרל״ה. ע״ש. ושו״ר להרב בית עובד בדיני משלוח מנות שכתב כמ״ש בנדון דידן דמי למוכר לחבירו דבר איסור וכנז׳. ע״ע.

וראיתי להרב כסא אליהו ז״ל שכתב להוכיח בנדון דידן יצא ממ״ש מרן בסימן ע״ו גבי ק״ש דאם קרא במקום שאין להסתפק בו יצא, וה״נ אין רצוי להסתפק בתרנגולת אם היא טריפה, דבחזקת כשרה היא. ע״ש. ואחר המחילה רבה אין הנדון דומה לרחיה, דהתם טעמא דמן התורה יצא, דליכא איסור אלא כנגד הקלות, ודוקא במקום שיש להסתפק חוזר, משום דהו״ל לבדוק אותו המקום, והו״ל זבח רשעים תועבה. ועיין להט״ז והמ״א שם. ואינו ענין לנדון דידן. ועוד דבנדון דידן הו״ל כאלו לא נהנה ולא שלח לו כלום, וכיון שהדבר תלוי במחלוקת הפוסקים אם חשיבא מכילה כנ״ל, נראה דנכון לשלוח עוד פעם אחרת.

מיהו היכא דליכא הטרפות הוא מדרבנן נראה פשוט דיצא, דהרי כתב הרמב״ם בפט״ז מהלכות מכירה ופסקו מרן בי״ד סימן קי״ט סי״ב והבאתי דבריו לעיל דבאיסור דרבנן אין המוכר מחזיר הדמים כלום, ועל כרחך דחשיבא מכילה. ועיין להריב״ש והביא דבריו הכ״מ שם שכתב דליכא מי שחולק על דין זה. ועיין להרב ערך השלחן בי״ד שם ולהרב שלחנו של אברהם בח״מ סימן רל״ב. אך אם עדיין לא נאכל דמחוייב להחזירו נראה דלא יצא. והיכא דהוי איסור הנאה מדרבנן ונאכל, אף שכתבו הרמב״ם והש״ע דאין בו דין מכירה כלל ויחזיר הדמים, מ״מ מדכתבו הפוסקים הטעם דל״ל לוקח מאי אפסדתיך, דבלא״ה אסור בהנאה, משמע דאי לאו הכי אינו מחזיר, דמיקרי נהנה. [לע״ד אדרבה כיון דאסור בהנאה, אם נימא דיצא השולח ידי חובתו נמצא נהנה מאיסור הנאה]. ול״ע עוד. ועיין להכה״מ סימן תרל״ה.

ק״ב

מערבי כהן

יציאה מארץ ישראל לחו״ל

הרמב״ם בפ״ה מהלכות מלכים ה״ט כתב: אסור לצאת מא״י לחו״ל ללמוד תורה וליצא משם. וכתב הרדב״ז בפירושו למקור דין זה ממס׳ ע״ז

דף י״ג. ע״ש. וק״ק למ״ד מוכח מסס דאסור לנשת מע״י לחו״ל, דילמא דוקא התס מסוס דמיירי בכהן שכשיוצא נטמא בטומאת חו״ל הוא דאסור ולא שרי אלא ללמוד תורה וכו׳, אבל ישראל שרי בכל ענין. ומיהו לומר דגס הרמב״ס לא מיירי אלא בכהן, דמלבד דמסתמיות דבריו משמע דבין בכהן בין בישראל מיירי, עוד דה דהרי כתב הרב מרן החיים ציו״ד סימן שע״ב ס״ק בשס מהריט״ץ דמה שלא כתב רבינו בהלכות אבל דמותר לנשת לחו״ל לאסורה כמ״ש בהלכות מלכים, משום דהתס מיירי בכהן, אבל הכא מיירי לכל ישראל. ע״ש. הרי מבואר דמפרש לדברי רבינו בישראל, ומהיכן מוכח מיסורא מסוגיא דע״ז. ואולי י״ל דלענין מיסור יציאה בלא״ה מוכח מכמה סוגיות דאסור לנשת מפילו ישראל, ולא ניין הרמב״ז ללמד מסוגיא דע״ז רק לענין דמותר לנשת ללמוד תורה וכו׳. ונראה דלזה נתכוון גס הכ״מ שכתב שהא דאסור לנשת: כאשר יתבאר בסמוך, ומהך דללמוד תורה מסוגיא דע״ז, דאיסורא לא מוכח מסוגיא דע״ז וכנז׳. ועו״כ להרב שהלי יהודה למהר״י ממאדו (דרושים, ובסופו מידושים על הרמב״ס) שהקשה ג״כ על דברי הרמב״ס דמנ״ל דדוקא ללמוד תורה וכו׳, דילמא התס שמי דמיירי בכהנים ולכך אסור בלא״ה משום טומאה, אבל שאר ישראל גס בלא זה שרי. ולעד״ן פשוט כנז׳ דלענין מיסור יציאה שמעינן משאר סוגיות.

ק״ג

כמייס כהן

בענין אין ברירה

הרמב״ם פ״ד מהלכות עכו״ס הי״ח כתב: בהמה חניה של עיר הנדחת וחניה של עיר אחרת אסורה, ועיסה שהיא כן מותרת, לפי שאפשר לחלקה. ע״ש. והגאון שאגת אריה סימן פ״ט עמד מתמיה על דברי רבינו דהרי ק״ל בכ״ד דבדאורייתא אין ברירה, וא״כ גס העיסה אסורה. ורציתי להרב מרכבת המשנה שכתב בשס מוהר״י הכהן דהרמב״ס מיירי שהעיר האחרת נשתתפה עס עיר הנדחת קודס שנעשית עיר הנדחת, דאל״כ הא ק״ל אין ברירה, אבל בכה״ג שתחלת תערובתה היה בהיתר ממרינן יש ברירה. ע״ש. ולא זכיתי לרדת לסוף דעתו הקדושה, דבהדיא ממרינן התוספין שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס לחנר, רחב״י אומר זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו, ומוקמינן לה בב״ק דף נ״ח דבברירה פליגי, ואם איתא הרי גס למ״ד אין ברירה מודה שס שתחלת תערובתן בהיתר. וכן בהיא דהמדלה מיס מן הבור ובא מבירו ות״ל

הגם לי וכו׳ דמוקי לה דפליגי זהה, דהתם נמי נתערבו קודם שהזיק. הן אמת שרמיתי להתוס׳ בתמורה דף ל׳ ע״ג ד״ה ומידך וכו׳ שכתבו כחילוק זה. ממנס נראה ברור דאין כוונתם אלא דלמ״ד יש בהירה דוקא כשנתערבו קודם שנעשה איסור ולא אחר שנעשה איסור, דלמ״ד אין בהירה בלא״ה ל״ק קושייתם שם. ודבר זה קיימתי מסברת. ואו״ר שכ״כ הרב חלב חטים והמע״ך שם בתמורה, ותמהו על הרב חק נתן שהבין דחילוק זה גם למ״ד אין בהירה מהניא דהלוקח יין מבין הכותים. וכמו כן יש לתמוה ג״כ על הרב פרי המדמה פ״ד מהלכות איסורי מזבח הי״ז שמדבריו נמי נראה שהבין שחירוך התוס׳ בתרע דתמורה הנ״ל לתרץ גם קושייתם הרמשונה כדברי הרב חק נתן. ועיין להרב קהלת יעקב בתוספת דרבן אות ג׳ סימן קע״ה. ע״ש. ועוד קשה להבנת הרב חק נתן ודעמיה מש״ס דבכורות דף נ״ז דמקשה מהך משנה דתמורה דהמוחפין שחלקו אחד נטל יו״ד ואחד ט׳ וכלב וכו׳ ואס אמרת יש בהירה ליברור וכו׳, ואס אינא הו״ל להקשות גס למ״ד אין בהירה, דהתם נשתתפו קודם שנאסר. [וכן קשה מהניא דהאחין שחלקו דקאי עלה בבכורות]. וכה״ג רציתי להרב שער המלך בפ״ג מהלכות גירושין ה״ד דף ע״ד ע״ד שהקשה על דברי הרב קרית ספר שכתב דמדאורייתא גס הטלאים שבגד הכלב מותרים, דאד בתרי בטל, ודוקא מדרבנן אסור, דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי, ובדרבנן גס להרמב״ס יש בהירה, דל״ב אמאי לא פריך בבכורות אלא למ״ד יש בהירה. ע״ש. ועוד ק״ל על דברי הרב קרית ספר הנ״ל דבתמורה שם קתני ואיזהו מחיר כלב וכו׳ וכן שני שותפין שחלקו אחד נטל עשרה וכו׳ שבגד הכלב אסור, דמשמע דמפרש מחיר כלב האמור בקרא כה״ג, ואס אינא הרי מן התורה אד בתרי בטל.

ק״ד

בוגיד סעדון

שיטת ״יגדיל תורה ויאדיר״ במשנת הרמב״ם

הרב מרדכי פוגלמן בעמון ״הלופה״ כ׳ טבת שנה זו גליון 5192 ה״ל קל״ב עמוד ד׳ יגע לידון בכלל זה ליגדיל תורה המזכר בס״ם בשיטת התנאים והאמוראים (עיין חולין ס״ו ובדה נ״ל) שדרכם להרחיב הענין ולבארו בכמה אופנים אף שאינו נריך, אלא שבספרי הפוסקים אינם משתמשים בשיטה זו, מלינו לרבינו הרמב״ס שהוא פסקן והשתמש בזה בספרו בכמה מקומות, מהם שהזכיר להדיא בשיחור להגדיל תורה וכו׳, ומהם שנראה מדבריו שנתכוון לכך, והזכיר

דוגמאות לזה. ומני מומר כי אף שהרמב״ם הוא פסקן, מ״מ השתמש בספרו כמה פעמים בעניינים מוסריים והנהגות ישרות כמו בהלכות דעות, וכן בעניני חכמה ומדע, והרבה להזכיר בליס וידיעות המתבדר על ידם ענין הלכה, כמו בהלכות קידוש החדש שביאר תהלוכות הלבנה ובכלל הזכיר גם הליכת שתר המזלות ומעלותם בשמים, ולכן לא הלטמנס לדבר רק בעניינים השייכים להלכה בדיוק, כדי שיתרחב הדיבור ויתבאר הענין על מכונו וסדר כל חופן הליכתם, ובסוף ביאר מה שצריך לענין הלכה ע״פ חקי התורה. אבל במקום שידבר רק מעניינים הלכתיים קשה שיזכיר ריבוי טעמים ודברים ללא צורך. ומעתה אין רחיה ממה שביאר בהלכות קדוש החדש סוף פי״ח כנז״ל.

ומה שהביא מהחיא דפ״ו מהלכות יו״ט

הי״א דבשני יו״ט של גליות אם שכח ולא הניח תבשילין מיום ברחשון על תנאי, וכן להפרים תרומה על תנאי, וסיים דזה דוקא בזמן שהיו ישראל מקדשין ע״פ הרחיה, אבל היום שבני ח״י סומכין על המחבון ומקדשין עליו אין יו״ט שני מן הספק אלא מנהג בלבד וכו׳. ע״ש. הרי לפ״ז אלא דלא שייך ענין העירוב והפרשה על תנאי בזמן הזה, הרחיב בהס הדברים להגדיל תורה וכו׳, גס ע״ז אני אומר שאין רחיה מזה, לבבר נודע לרבינו דלכו רק להעתיק כל הדינים המובאים בש״ס אף דלא שייכי בזמן הזה. ועיין למרן הב״י בח״מ סימן ספ״ט ס״ה. ועי״כ אין כאן מקום יגדיל תורה, רק להעתיק מה שנזכר בש״ס. ואולי יתכן ללמד ממנו לדוגמא בדומתא אחריתי אס יהיה ספק כזה לעשות העירוב ולהפרים על התנאי, כגון היובב במדבר ולא ידע גס קדיעות החדש ע״פ החשבון גס מחדשים שעברו (ואולי יצטרך לעשות שלשה ימים יו״ט, שיעשה העירוב על תנאי ביום רחשון שאינו גס ממנהג לנורך יום שליאי). ועוד דהרי כתב הרמב״ס דזה תלוי בקידוש ב״ד ע״פ הרחיה או ע״פ החשבון, ובזמן שיש מאיתנו שיבוב הכל לאיתנו ע״פ הסנהדרין ויקדשו ע״פ הרחיה כמ״ש בפ״ה מהלכות קידוש החדש הלכה ח״ב יהיו עושין שני יו״ט מספק אותם הרחוקים. ואף דבלח״ה מחוייבים לעשות מלד המנהג שקבלנו היום ולא מספק לבד, מ״מ לגבי איסור תורה הוי ספק, ובודאי שיש נפקותות גדולות אי הוי האיסור מדרבנן לאוד ממנהג או מספק איסור תורה (ואף לשיטת רבינו שפיקא לאורייתא לאומרא מדרבנן, הרי כתבו הפוסקים שיש להחמיר בו טובא משאר איסורי דרבנן). ועוד דהרי דבר זה במחלוקת הוא שנוי אס יוכל להניח העירוב גס בזמן הזה על התנאי. ועיין להרמב״ד שס שהביא על רבינו. ועיין מ״ש בטוב״י או״ח סימן תקכ״ח. ואולי כתבו רבינו לאפוקי מדעת האולקים.

ומה שהביא ממ״ש בפ״ב מהלכות ח״ח ה״ו בשלמד תינוקות שבא חבירו

ופתח בית בנדו ללמד בו תינוקות שאינו יכול למחות בידו משום שנאמר ה׳ תפץ למען נדקו וכו׳, לפ ידעתי מה ענין זה לכלל דיגדיל תורה ויאדיר המוזכר בס״ס לגאר מה שמ״ץ להגדיל תורה, אבל התם דין גמור קאמר דבינו שאין המלמד יכול לעכב והפקינו חכמים זכותו כדי להגדיל תורה. ואין כאן מקום להאריך עוד.

ק״ה

מתלמידי דבי רב

פסחים דף ו׳ ע״א גמ׳ אמר רבא מס של הקדש וכו׳ מ״ט מידבל בדילי וכו׳. הקשה הגל״מ בשם הפנ״י דניחוש שמא תגרור חולדה כדלקמן דף יו״ד ע״ב. וידי״ן ר׳ לגיר בימאן הי״ו תירץ דלמאי ניחוש לגרירת חולדה, אי משום דעובר בב״י הרי של הקדש אינו חייב לבערו, דשלך אי אתה רואה וכו׳, ואי דילמא אתי למיכל מיניה, כיון דשל הקדש הוא הא בדיל מיניה. ועל״ד אכתי קשה דשמא לא יכירנו כשימצאנו בשקומות אחרים או תגררנו החולדה לבתים אחרים שאינם מכירים אותו ואתו למיכליה. והגל״מ תירץ לעיקר קושייתו דהך משום דשמא תגרר חולדה אינה אלא עצה טובה, ולמ״ד אין כלי ניטל אלא לדבר מצוה לא התירו לכפות עליו כלי אלא משום דלא ליתי למיכל מיניה, ולא התירו לכפות משום גרירת חולדה שאינה משום גמורה. ושוב כתב דלפ״ז מה שאמר גבי חמצו של נכרי דעושה לו מחינה דשם של הקדש מ״ץ, היינו מחינה, אבל כפיית כלי לריך, כיון דבחול מיירי. ע״ש. וק״ק דהתם שמשהה אותו כל שבעה אין יועיל כפיית כלי, הרי הכלי ניטל לגורך, דמהאי טעמא לא מהני כפיית כלי בחמצו של נכרי וכמ״ש רש״י. ויש מתרלים דכיון דבהקדש מ״ץ כפיית כלי רק משום גרירת חולדה שאינה עצה טובה לא חשו למה שהכלי ניטל לגורך, ודוקא בחשש דילמא אתי למיכל מיניה דחשש גמורה לא מהניא כפיית כלי.

ע״ב גמ׳ שהרי משה עומד בפתח רשות וכו׳. הקשה מו״ר מנא יליף לזמן הזה שאין רק מלות חמץ ומצה מזמן הבית שהיה להם עוד מלות הקרבת פסח. ונ״ל דגם הש״ס הכי יליף מפסח שני שאין בו רק לין קרבן פסח, דמצה וחמץ עמו בבית, והוא הדין בזמן הזה שאין רק מלות חמץ ומצה. [לפ״ז קשה מיפכא מנ״ל בזמן הבית דתסגי בשלשים יום, דילמא דוקא בפסח שני שאין בו רק מלות קרבן פסח סגי בשלשים יום, אבל בפסח רשות שיש גם לין קרבן פסח ומצה וחמץ לריך יותר].

שם מ״ט דרשב״ג שהרי משה עומד בר״ח וכו׳. ק״ק דהרי התם מלוה להם לעשרה ימים, דכתיב בעשור לחדש הזה ויקחו וכו׳, ומנ״ל לרשב״ג שמי

שבתות. וכי תימא דהרי התם אמר להם גם על שחיטתו ביום י״ד, דכתיב והיה לכם למשמרת וגו׳, י״ל דכיון דמילי דפסחא מסיק להו לכולהו כדאמר רשב״ג לעיל. ועו״ר להמש״ך שכן הקשה. ויש מתרצים דהכא אין לומר מילי, דדוקא כשאומר עוד דיני קרבן הוי מילי דמילי דקרבן, אבל לומר מילי דברים שאינם מענין הקרבן כמו דיני מלאכה וחמץ הו״ל מילי דמילי ולא אמרינן.

שם דמי לא תימא הכי וכו׳. עיין מ״ש מהרש״ל דדילמא כי אינא הוכחה דוקא אמרינן אין מוקדם ומאוחר. ותירץ דכלל ופרט דרשינן גם נגד הק״ו והוי אינא הוכחה ואפ״ה דרשינן. ע״ש. ודבריו סותרים למ״ש התוד״ה אבל וכו׳ דגם בענין אחד מי אינא הוכחה אמרינן אין מוקדם וכו׳, דהרי רמית הש״ס מכלל ופרט גם בדאינא הוכחה קאי. ומוה״ר תירץ דלא כתבו התוס׳ אלא בהוכחה גמורה מפסוק וכדומה ולא מק״ו. ולע״ד קשה דמ״כ מה תירץ מהרש״ל לקושייתו, דילמא דוקא כי אינא הוכחה מקראי אמרינן אין מוקדם ומאוחר ולא בהוכחה דק״ו ואין לחלק בין ענין אחד לתרי עניני. [עיין להרב זרעו של אברהם ולהרב נר דוד ולהרב ידי משה נר״ו].

רש״י ד״ה ודעתו עליה וכו׳ ואם עליה לשורפה וכו׳. עיין להגל״ח בתוד״ה ודעתיה שדקדק לאמאי לא כתבו שמא ימצאנו ביו״ט שאינו יכול לשורפו. ולעד״ן דזה אינו עובר בב״י, כיון דאנוס הוא, וכמ״ש מהרש״ל בע״א ברש״י ד״ה ודעתו וכו׳. ע״ש.

תוד״ה אבל וכו׳ משיבי אחד עניינא דבדיבור אחד נאמרו וכו׳. יל״ד דכיון דבדיבור אחד נאמרו מ״כ לא נאמרו רק פעם אחת, ואין משיב בהמתך דדברות דמשונות כללא קמא ודברות אחרונות כללא בתרא, כיון שאינם רק דיבור אחד. ויש מתרצים דכיון דמשה חילקם לשתי פעמים משיבי תרי כללי. ול״ע.

ע״ה סעייד חדאד הי״ו

דף ז׳ ע״א בגמ׳ ר״פ אמר כגון דאשתכח בגומא וכו׳. יל״ד לפ״כ אמאי קתני לעיל סתם בשוקי ירושלים בשעת הרגל מעשר, נפלוג ויתני בדידה בד״א כשלא נמצא בגומא אבל נמצא בגומא חולין, דתלינן שנפל משאר ימות השנה, וכ״ש שנמצא בשאר ימות השנה.

בתוד״ה נהר הבית וכו׳ מקשה ר״י היאך נמצאו וכו׳. יל״ד דילמא טעה או שכח מיום והכניס מעות להר הבית ונפלו לו שם. ויש מתרצים דכיון דאין להכניס לכתחילה שם מעות חולין, אי אתרמי מיום ושכח או טעה והכניס הוי מיעוטא ומזלין בתר רוב מעות הנמצאים שם שהם של הקדש. ועו״ר להמש״ך ז״ל.

דף ט׳ ע״א גמ׳ טעמא דלא מזיען וכו׳. הקשה הפנ״י לאמאי הולרך להקשות מדיוקא ולא הקשה ממתני׳ דלקמן דקתני ומה שמשייר יניחנו בנגעה שלא יהא לריך בדיקה מאריו. הרי מבואר דאי מזיען לריך

צדיקה אחריו, ותקצי ליה ממדורות הכופים. ונלע״ד לתרץ ע״פ מ״ש הגל״מ בשם המאור דיש חילוק בין חולדה לעכבר, דעכבר ודאי מצייר, וקמ״ל מתני׳ דאפילו חולדה לפעמים לא מציירא צריך צדיקה אם חזינא, ולכך מקשה מהך דמדורות הכופים, דגם התם מיירי בחולדה, אבל מהך דומה שמצייר י״ל דחיישינן שמא יטול עכבר דודאי מצייר, אבל לחולדה אפילו תטול בפניו לא חיישינן, דחלינן דלא מציירא, ולכך לייק ממתני׳ דבחזינא גם חולדה צריך צדיקה.

בתוד״ה כדי שתהא וכו׳ ומומר ר״י דמתני׳ מיירי בשלא ביטלו וכו׳. ק״ק לביטלנו עתה והוי כרבנן, דהרי בשעת צדיקה מיירי. ויש מתרצים דליוקא דמתני׳ הכי, דאין חוששין שמא גיררה וכו׳ לעולם, אבל אי חזינא לפעמים חוששין, כגון לאחר זמן מיסור ולא ביטל. ושו״ר להפנ״י ולהרב שלמי תודה. ויע״ש שיהיו דברי אלה למנוחת מ״ז החס״ם והכולל ר׳ **עתוגי הכהן** וזקנתי מרת **סאסייה** לבית **כהן** תנצבה״ה.

ע״ה עתוגי כהן הי״ו

דף יו״ד ע״א רש״י ד״ה וחכמים מטמאין וכו׳ וגבי בהמה אפילו רבנן מודו לכיון דבדיקת חמץ דרבנן וכו׳. עיין מ״ש המש״ך בנראה מדבריו לר״ת שרי אפילו אי בדיקת חמץ דאורייתא, והקשה ע״ז דהא פי׳ לטעמא דר״ת משום שפק שפיקא, והכא ליכא אלא חדא שפיקא. ותירץ דה״נ איכא שפק שפיקא דשמא אכלתיה. ע״ש. וק״ק דא״כ אמאי הוצרך רש״י לומר דהכא אפילו רבנן מודו משום דשפיקא דרבנן, תפוק ליה דליכא שפק שפיקא, ושמא גבי טומאה דילפינן מסוטה. ומורי רא״ש נר״ו תירץ דכיון דמוכח מהש״ס דמדמי חמץ לבקעה, ומשמע דאחד שפיקא אזלינן לחומרא גם דליכא חזקת בדוק, ועיין תוד״ה שפק על, ע״כ לדעת רבנן על כרחך לא עדיפי שפק שפיקא, כיון דאחד שפק אסור גם דליכא חזקה הוא הדין בחרי שפיקי, וכמ״ש התוד״ה שפק ביאה גבי טומאה. [ועו״ל להוצרך רש״י לטעמא דבדיקת חמץ דרבנן גם לר״ז דלית ליה גלאם מציירא, וכמו שסייס הרב חמ״ז]. עוד כתב המש״ך דלר״ז דס״ל דגלאם מציירא ליכא אלא חד שפיקא וכו׳. ומפ״ל דלא ס״ל לר״ז דגלאם מציירא אלא בכבר גדול, אבל בקטן לא מציירא. [המוס׳ לעיל דף ט׳ ע״ב ד״ה היינו כתבו דכולה שמעתא מיירי בכבר גדול דליכא למימר אכלתיה. מיברא דהמש״ך על כרחך לא קאי לדברי התוס׳ הנז׳, דא״כ ליכא שפק שפיקא. ולדידיה קשה דמאי בעי בכולה שמעתא, תפוק ליה מטעם אכלתיה. ואולי דקאי לדעת המאור והביא דבריו מהרש״א בתוס׳ שם. ול״ע עוד].

בד״ה הכל חולין וכו׳ וגבי חמץ נמי לרבנן וכו׳ וצריך לבדוק כל הבית וכו׳. עיין להרב שער המלך בפ״ב מהלכות חמץ ומצה הי״ב בשם הרב גופי הלכות

שהקשה לפי מה שמצוטר מדברי התוס׳ דבילה דף יו״ד ע״ב ד״ה הכל וכו׳ דמיסור דרבנן ממרינן שפי מומר להקל, וכיון דבדיקת חמץ דרבנן הי״ל להקל. ותירץ הוא דלדעת התוס׳ כל הסוגיא מיירי בלא ביטלו. וגם לדעת הרמב״ס מיירי בביטלו י״ל דבדיקת חמץ שתחילתה על הספק החמירו בה אפילו בספק דרבנן. ע״ש. וק״ק דמ״כ אין שמר לעיל מטו בדיקת חמץ דאורייתא דרבנן היא וכו׳. הרי דמחרינן שפי מומר להקל בחמץ. וכן בכל הנך בעיות דכתב רש״י דכיון דבדיקת חמץ דרבנן מזלינן להקל. הרי תחילתה על הספק ומחמרינן בה כדהכא. ושו״ר להרב המגיד שם בהלכה י״ב שמחלק בין היכא דספק על ספק לא על מו ספק לזה ונכנס מו לזה בין היכא דודאי נכנס. ועיין להלח״מ שם הלכה י״ח. ובזה ניחא לקמן בע״ב בהניח בזוית זו ומצא בזוית שחרת דכתב רש״י: וגבי חמץ נמי לרבנן חוששין וכו׳ ולא שמרינן דספיקא דרבנן לקולא.

ועיין להרב יד דוד ז״ל.

כתב הרב שער המלך שם בהלכה ג׳ בשם מהרשל״ם דמי דמחרינן בפ״ק דשבת דף ו׳ שהך דקתני מפסיקין לק״ש ושין מפסיקין לתפלה שתמן לת״ק וכגון רשב״י וחבריו שבל כגון שנו מפסיקין, דוקא בדליכא שהות מיירי, דל״ל דגם בדליכא שהות נמי, ושמי שפיר הך דפרק במה מדליקין דרשב״י בל הוה מטי זמן תפלה הוה מלינן, די״ל דמיירי בדליכא שהות וכו׳. וק״ק דשיך יתכן לומר דהך דבמה מדליקין בדליכא שהות מיירי, הא קתני בל הוה מטי זמן תפלה וכו׳, דמשמע דבהגיע זמן תפלה מיירי שעוד היום גדול, וכמ״ש הרב שער המלך לקמן לדעת הרמב״ס שבתב והגיע זמן תפלה וכו׳.

מיד אח״י הי״ו

קידושין דף מ״ח ע״ב גמ׳ ולית ליה לר״ש וכו׳ ה״נ מיבע דמיח״ל בספק. ק״ל דילמא ר״ש לא קאי אדיגר של בסף ומצא של זהב רק מעני ומצא עשיר, וכן מבום זה של יין ומצא של דבש לפי דברי מהרש״א ז״ל, דבהא פשיט״ל להש״ס דבחד מינייהו ניח״ל לב״ע. ויש מתרלים דמ״ב הו״ל להתנא למיתני הך דשל בסף ומצא של זהב אחר דברי ר״ש, אבל השתא משמע דר״ש מבלהו פליג. ושו״ר להרב עמות יוסף ולהרב מגן גבורים ז״ל. ועוד מתרלים דמ״ב הו״ל להתנא למיתני הך דבום זה של יין והך דעני ומצא עשיר גבי הדדי, משום דבתרוייהו פליג ר״ש, משמ״ך הך דדיגר של בסף ומצא של זהב. ועיין להרב אור חדש בתתי.

שם הטעהו לשבח מבע״ל ומצא מעיקרא וכו׳. יל״ד דהו״ל להקשות מתחילה מלשון ומצא שהוא בדברי ת״ק, משמ״ך הך דהטעה שהוא בדברי ר״ש. ויש מתרלים לפמ״ש התוס׳ בד״ה דהוה ליה לעיל כי פריך ומצא מעיקרא וכו׳ לא מצי לשנויי מאי ומצא דהוה ליה בבליתא, דהא התשא עשה היא מקבלת הקידושין, מ״ב יודעת שהוא של זהב, שפס היתה סבורה

שהוא של כסף הוה ק״ל לממי מקודשת, הא מיבעי ליה בכספא. עכ״ל. ולפ״ז ניחא שפיר, דלהכי הקדיש מתחילה להקשות הטעמו מבע״ל, והיינו דלא שייך לומר טעות גבי אשה כלל, דלעל״ך מ״ט דר״ש, כדי להקשות אמ״כ נמצא מעיקרא וכו׳, דהשתא לא מצי למימר דהוה ליה בבליתא וכמ״ש התוס׳. ויש״ר שיהיו דבריו מלה למנוחת מ״ז ה״ר **ציון חורי** נ״ע.

ע״ה מקיקץ חורי הי״ו

קידושין דף מ״ח ע״ב גמ׳ ולית ליה לר״ש יין ונמצא חומץ וכו׳.

ק״ל דילמא שמי התם משום דגילה דעתו הלוקח דבע״ל בחלא, משא״ך הכא ליכא גילוי דעת. וכן רמיתי להרב עצמות יוסף ז״ל שכן הקשה. ועי מתרלים דמ״מ כיון דמשמע מהתם דמיבע דבע״ל בחלא, ג״כ ה״נ מיבע דבע״ל בכספא, וא״כ לא הו״ל לומר שהוא מקודשת, דדילמא בחמת היא ניח״ל בכספא והו״ל להצריכה גט מספק. ואין לומר דדילמא ממי דקתני מקודשת היינו לענין שתהא צריכה גט, וכדקאמר לקמן דף נ׳ ע״ש ממי מקודשת לחומרא, זה מיבע, דהכא כיון דר״ש קאי נמי אעני ונמצא עשיר וכן יין ודבש, ובאלו כ״ע ניח״ל בחדא מיניהו, ג״כ קידושין גמורים הוו, וא״כ דוחק לומר דר״ש בחדא קאמר מקודשת קידושין גמורים ובחדא מקודשת מספק. ומן התמור ל״ק מה שהקשה הרב עצמות יוסף ז״ל מהך דלקמן, וכתמור.

דף נ׳ ע״א גמ׳ ודילמא שמי התם דלמיפטר נפשיה מקרבן קתני. ק״ל דהא תמרינן לעיל דתנן סהדי דניח״ל בכפרה. וי״ש מתרלים דלא תמרינן הכי הא לעיל שמר בפיו רוצה אני, דאז תמרינן שגם לבו הסכים, דניח״ל בכפרה, משא״ך הכא. ועוד דממי דקאמר ודילמא למיפטר וכו׳ היינו משום דמטענה שלו שטוען דלא היה בלב אלא ע״ז גרמה בדור שהוא משקר וודאי כוונתו לפטור נפשיה מקרבן, דאם היה אומת כן אלא היה בלבו ע״ז היה אומר לו אלא תביא לי אלא מזה. ועיין להרב זרעו של אברהם ז״ל. ושו״ר להרב מר דרור ז״ל שכן הקשה. ועיין להרב מגן גבורים ולהרב כוכב מיעקב שבסוף ספר יהל יעקב מ״ש בזה.

ע״ה רפאל חדאד הי״ו

קידושין דף מ״ט ע״ב גמ׳ ממי תורה מדרש תורה. ק״ל דא״כ חזקיה וריו״ח פליגי בפלוגתא דתנאי דר״מ וריה״ו. וי״ש מתרלים דעל ריו״ח ל״ק לפמ״ש הריטב״א ז״ל דריו״ח דקאמר תורה היינו מדרש תורה, והכי ס״ד ג״כ להמקשה, אלא דק״ל מריה״ו דקאמר מדרש דמשמע אפילו מדרש דנביאים וכתובים, ומשני דממי מדרש דקאמר ריה״ו היינו מדרש תורה דוקא. ע״ש. וא״כ לפ״ז אתי שפיר, דריו״ח נמי לשמועינן דמדרש דקאמר ריה״ו היינו מדרש תורה דוקא ולא מדרש דנביאים וכתובים. מיהו עדיין קשה לחזקיה. ושו״ר

להרב עצמות יוסף ז״ל ולהרב מגן גבורים ז״ל מ״ש בזה.

דף נ׳ ע״א גמ׳ שמע התם משום למלוה לשמוע דברי חכמים. ק״ק דלעיל כי פריך מריצא חמאי לא משני ליה הכי. ומורי מהרח״ח נר״ו תירץ דלעיל עדיפא מינה משני דניח״ל בכפרה. ושו״ר להרב מגן גבורים ז״ל מ״ש לייצב דמגב רצה למשמועינן לריכותא דסיפא, והיינו דאי מריצא למוד הו״א התם דוקא משום דניח״ל בכפרה. ע״ש. וק״ק דאכתי ליתני סיפא ולמה לי ריצא. ויה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת מז״ק ה״ר **ציון חורי** נ״ע ומרת זקנתי **מסיעדה** לבית **חורי**.

ע״ה ציון חורי הי״ו

מציעא דף מ״ג ע״ב גמ׳ אלא הא דאמר רבא שליחות יד מיהא לריכה מסרון וכו׳. קשה דאמאי לא הקשה מלוי דלעיל מוקימנא דס״ל שליחות יד מ״ץ מסרון לימא דאמר כב״ם. ותירץ מ״מ הי״ו דאיכ״ל דרבה פליג וס״ל כרב דשליחות לריכה מסרון. והא דמקשה הכא לרבא ולא אמרינן דס״ל כלוי, משום דרבא תלמיד רבה. ומע״ג דלפעמים חולקים וקי״ל כרבא שהוא בתרתה כמ״ש הרב יד מלאכי אות קס״ז, אפ״ה כל שלא ראינו דפליגי מסתמא אינו חולק מרבה. עכ״ד נר״ו.

ע״ה שלמה כהן ס״ט

מציעא דף ע״ה ע״ב במתני׳ עוברים משום לא תתן וכו׳. יל״ד אמאי לא תשיב לאוין דלא תשיך ולאחיך לא תשיך דתשיב להו בגמ׳. וידידי ר׳ שלום תלמד תירץ דמנא ושייר. ועיין למהר״ם ז״ל. וידי״ן החה״ם והכולל ר׳ נסים הכהן הי״ו אמר דמע״ג דקתני ואלו דלא אמרינן מנא ושייר, י״ל דלא קאי ואלו על הלאוין, אלא על העוברים המלוה והלוה וכו׳. אך עיין להרב אהל יצחק מערכת ת׳ אות ד׳ שכתב דלא מחזקינן מנא בשיירא. ע״ש. ובעיקר הקושיא תירץ להמנא תשיב הלאוין דשייכי כולהו במלוה, וכדקאמר אגי מלוה עובר בכולן, אבל הלאוין דלא תשיך וכו׳ לא שייכי במלוה כדמשמע בגמ׳ ורש״י בחומש. עכ״ד נר״ו.

תוד״ה המוכר וכו׳ אבל בפרקין דבתר הכי נקט פועלים וכו׳ עכ״ל. יל״ד דאמאי לא הקשו אמתני׳ גופה דקתני ופועלין להעלות וכו׳. ומורי רס״ך נר״ו תירץ דבהעלאה נקט פועלים, דלא שייך בזה חומרין, דהעלאה אין בה חומרות, וחומרין משמע דבר שיש בו חומרות. וידי״ן הנז׳ תירץ עוד דהעלאת הפשתן דרכה תמיד בשכיר יום ולא בקבלנות, לכך נקט פועלים. עכ״ד נר״ו.

יה״ר שיהיו דבריו אלה למנוחת מז״ק ה״ר **יהודה הכהן** בר **חנונה** אשר נלב״ע **ח׳ ניסן התש״ז**, ולמנוחת מז״ק **מנאני כהן** בר **סאסייה** שנלב״ע **ב׳ אלול התש״ז**, תנצב״ה אמן.

ע״ה אליהו כהן

מציעא דף ל״ג ע״א במתני׳ מציתו ומציתו קודמת.

עיין בקרן דוד ב׳ סימן ל״ח שדקדק למאי מיבעיא למסמעינן דיגע למציתו קודמת למציתו מציו, דהא ידעינן במכ״ש מרבו לעדיף מכבוד מציו. ומפ״ל דמיבעיא למס מציו מכס למציתו מציו קודמת לרבו דמפ״ה מציתו קודמת.

[עיין להרב תפארת בחוריס ז״ל].

שם ומס מציו מכס של מציו קודמת וכו׳ ומס מציו מכס פודה את מציו וכו׳.

ויל״ד למאי לן ערבינהו תרוייהו בהדדי ולימא ומס מציו מכס מציו קודם. ומשמעי מתרוייס דבמציתו נריך שיהיה מציו מכס שקול כנגד רבו, אבל בבית השבי מ״ץ שקול. [ועיין ביו״ד סימן רמ״ב סל״ג ולהש״ך שם].

דף ע״ה ע״ב אמר מאיי מלוה עובר בכולן וכו׳. עיין בירחון הירח שנה שניה סימן כ״ח שהקשה למאי לן ביאר מאיי הסופר במאי עובר. ותירץ דזה פשוט שעובר בלא תשימון, ודוקא בלוה ומלוה הוכרך לבאר שעוברין יותר מלאו אחד. ויל״ד דמ״כ למאי הוכרך לבאר בעדים וערב משום לא תשימון, הרי לית בהו רק לאו אחד. [מולי י״ל דמ״מ אין פשוט כ״כ שעוברים בלא תשימון, לא כן הסופר שכותב ומשים בשטר עליו הנשך]. ומוה״ר רס״ך תירץ בעיקר הקושיא דמאיי לא קאי אלאו על דברי ת״ק. עכ״ד נר״ו.

ע״ה שלום חדאד הי״ו

ק״ו

מעתוק מאגוז. תאטאוין יע״א

א) **יצר הרע.** כתב הרב לחס לפי הטף מערכת יו״ד אות ט״ל שצריך אדם להתקן עצמו להלחס כנגד היצר הרע לשלשה דבריס כמו שעשה יעקב אבינו ע״ה לדורון ולתפלה ולמלחמה, לדורון זהו נתינת הצדקה לתפלה לרצות להקב״ה בתפלה ותחנוניס, ולמלחמה זו מלחמתה של תורה, וזה ימיס כחו של היצה״ר והקב״ה עוזרו. וזה יובן כוונת הכתוב [שמות כ״ב כ״ו] והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, דמיבעי **יצעק** נוטריקון יעשה צדקה עבודה קול, רמז לשלשה דבריס הנ״ל לצדקה ותפלה שהיא עבודה וקול רמז לתורה שעוסק בה, שאם יעשה אותם ושמעתי כי חנון אני, שהקב״ה עוזרו. ועד״ז יש לפרש כוונת הכתוב [תהלים ק״ז ו׳] ויצעקו אל ה׳ בצר להם ממצוקותיהם יצילם. והרי הוא כמבואר. וכן יש לפרש כוונת הכתוב [בראשית מ״א א׳] ויהי **מקץ**, דאמרו ז״ל [מגילה דף יו״ד ע״ב] אין ויהי אלא לשון צער, שכשהיה בר מינן אינה צער לאדם תקנתו יעשה **מקץ**, נוטריקון מלחמה קול צדקה. והרי הוא כמבואר.

ב) **מדת הדין.** ידוע דשם אלהים רמז למדת הדין, ושם ה׳ רמז למדת הרחמים. ואמרו ז״ל [ברכות דף נ״ד ע״א] שמייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה. ובזה יובן כוונת הכתוב [דברים ו׳ י״ג] את ה׳ אלהיך תירא, שצריך אדם לירא ולקבל עליו דין שמים בין שהוא במדת הרחמים הרמוז בשם ה׳ ובין שהוא במדת הדין הרמוז בשם אלהיך שלא יבעוט מ״ו.

וכתב הרב לחם לפי הטף במערכת ה׳ אות ו׳ דאף דאלהים מדת הדין, אלהים מדת הרחמים. ובזה יש לפרש כוונת הכתוב [בראשית ו׳ ט׳] אלה תולדות נח וכו׳ את האלהים התהלך נח, דיש לדקדק דהרי אמרו ז״ל דנח ניצול במדת הרחמים, ומ״כ הול״ל את ה׳ התהלך נח. אך לפי האמור אתי שפיר, דאלהים רמז למדת הרחמים. וכן יש לפרש מה שאומרים בעשרת ימי תשובה ה׳ הוא האלהים וכו׳, דאנו מבקשים רחמים מאת הקב״ה, ואיך מזכירים מדת הדין. אבל לפי האמור אתי שפיר וכמבואר.

ג) **עני.** כתב הרב לחם לפי הטף מערכת כ׳ אות ה׳ דהאותיות הקודמות לאותיות כסף הם עני והאותיות שאחריהם הם עשל, לרמוז שים שמי מדות נגותני כסף לנדקה, שים מהם רחמנים ומרחמים על העני ומביטים על עניותו. וזהו לב חכם לימינו [קהלת י״ד ב׳], דהיינו לצד הימין של תיבת כסף שהם האותיות הרחמנות, דהיינו עני, שמרחמים עליו בשביל שהוא עני, אבל יש שהם אכזריים לומר למה אתן לעני, הלא בשביל שהוא מתעצל במלאכתו ועשה עני ואם יזדרז ויעבוד מלאכה ירויח כדי פרנסתו כמו שעשה כל אדם ולכן אין רחוי לרחם עליו. וזהו לב כסיל לשמאלו, שמביטים רק לשמאל תיבת כסף שמתנהג בעצלות, ודרכם בסל למו, שאסור למנוע צדקה בשביל זה כדאיתא במדרש. ע״ש. ובזה יובן כוונת הכתוב [שמות כ״ב כ״ד] אם כסף תלוה את עמי את העני עמך, דהיינו שכשתרצה לתת צדקה לא תביט על עצלותו של המקבל, אלא לעניותו. וזהו את העני עמך וכנ״ל.

ד) **תלמוד.** אמרו רז״ל [עירובין דף נ״ד רע״א] דהלומד בלחש ואינו מוציא הדברים בפיו תלמודו משתכח, אבל המוציא הדברים בפיו וקורא בקול רם תלמודו מתקייס בידו. ובזה יובן כוונת הכתוב [תהלים קי״ט כ״ז] דרך פקודיך הבינני ואשיחה בנפלאותיך, ירצה דפקודיך מובנים לי תמיד ואיני שוכחם, יען ואשיחה בנפלאותיך, שאני מוציא הדברים בפה. ויה״ר שיהיו דברי אלה למנוחת קרובי הנפטרים וכל בית ישראל אמן.

ק״ז

דובב שפתי ישנים

הרב ציון חורי זצ״ל

(לעילוי נר״ן אבינו הצדיק הנז׳ שנלב״ע ביום **ח׳ אדר ב׳ תשי״ד**)

המשך מחוברת ח׳ סימן מ״ח

א) **בית המדרש.** כתב הרב תהלה לדוד דמי שעוסק בתורה ומתקשה בפיזה ענין ולא הבינו ילך ויעסוק בבית המדרש ויזכה להבנתו. גם ממרו ז״ל להעוסק בתורה בביהכ״נ וביהמ״ד זוכה למריכות ימים [כהך דריו״ח [ברכות דף ח׳ ע״א] דמ״ל מיכא סבי בבבל, תמה למען ירבו וכו׳, כיון דמ״ל מקדמי ומחשכי בביה״כ ממר היינו למהניא להו]. ובזה יובן כוונת הכתוב [תהלים צ״ג ה׳] עדותיך נאמנו מאד לביתך נאוה קדש ה׳ לאורך ימים, דעדותיך היינו דברי תורה ואמנו מאד, שיכול להבינם על ממתחם כשהוא לביתך נאוה קדש ה׳, דהיינו בביה״כ וביהמ״ד נוה הקב״ה. ואמר עוד לאורך ימים, שיזכה למריכות ימים כנ״ל. גם זה יתכן לפרש כוונת הכתוב [תהלים ט׳ ט״ו] למען אספרה כל תהלתיך בשערי בת ציון אגילה בישועתך, שאומר הכתוב אספרה כל תהלתיך רמז למורה שמבין הענין ומספרו כולו על ממתוחו, וזה בשערי בת ציון, אלו ביה״כ וביהמ״ד שעריס המלויינים בהלכה, ובזה אגילה בישועתך, שהושעתני ועזרתני להבין הענין במלואו.

ב) **בטחון.** ידוע לכל מי שים לו בטחון שלם בהשי״ת לא ידאג כלל לעולם, כי השי״ת עוזרו ומזמין לו כל לרכיו. ובזה יובן כוונת הכתוב [תהלים ה׳ י״ב] וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסך עלימו וכו׳, דהיינו חותם החוסים ובוטחים בך לעולם ירננו ולא ידאגו מחסרון פרנסה ולא משום ענין, כי אתה תסך עלימו מכל לר ומשטין, ולכן ויעלצו בך אוהבי שמך וכו׳. גם ממרו חז״ל למי שים לו בטחון אינו חוזר לבא בגלגול. ובזה אפ״ל כוונת הכתוב [שם כ״ה ב׳] אלהי בך בטחתי אל אבושה וכו׳, קרי בית אל אבושה, שלא אבוש עוד בגלגול, ואל יעלצו אויבי לי, הם המקטרגים הנקראים אויבים, כי בך בטחתי, שים לי מדת הבטחון וכנ״ל. וכן בים לפרש שמרה נפשי והצילני אל אבוש כי חסיתי בך [שם כ״ה כ׳], דקרינן נמי אל אבוש, וכמבואר. וכן בים לפרש כוונת הכתוב [שם ל״א ב׳] בך ה׳ חסיתי אל אבושה לעולם. והרי הוא כמבואר על דרך הנז׳.

ג) **בן דוד.** ממרו רז״ל [סנהדרין דף צ״ח ע״א] אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב. ובזה נראה לפרש כוונת הכתוב [תהלים י״ב ב׳] הושיעה ה׳ כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם. והרי הוא כמבואר.

ת״ו ש״ל ב״ע

פתיחה

שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך (שיר-השירים ח' ו')

אמרו המושלים שהיה מלך אדיר שהיו ברשותו כמה אבנים טובות ויקרות מהמרגליות הכי יקרות והכי נדירים בעולם, והיו תמיד גנוזים באוצר שלו כמו פקדון ולא היה משיג מהם שום הערכה. באחד הימים שמע שיש אומן מומחה מאד באחת הערים המסוגל להרכיב את האבנים על טבעות או על חליפות, הרכבה מוצלחת ונאה מאד. המלך שמח מאד ושלח להזמינו וביקש ממנו להרכיב לו את אותם האבנים על טבעות ועל חליפות, כדי שיוכל לְעָנְדָם ולהתפאר בהם. אבל אותו האומן התנה אתו תנאי אחד ואמר לו שהוא מוכן לעבוד עבורו בכל כחו שיהיו מורכבים הרכבה נאה, ורק שברצונו לחרוט את שמו על האבנים, שתהיה מזכרת למלך שהוא האומן שהרכיבם לו ותמיד יזכור אותו וימהר לעזרתו אם יזדקק לו. והמלך נאות לבקשתו, כי לא מצא באותם ימים קדומים מי שיכול להרכיב כמוהו.

וכן השי"ת ברא את התורה לפני בריאת העולם כמו שאמרו רבותינו, והיתה גנוזה אצלו בשמים אלף דור, כמו שאומר הפסוק: "דבר צוה לאלף דור", ולא היה השי"ת משיג ממנה שום פרסום, כי היתה חבויה ואין מי שמכיר אותה, עד שנולד עם ישראל, שהשי"ת יודע שהוא מסוגל לעסוק בה ולפרסם את ערכה בעולם, ולכן נתן לנו את התורה שאין דומה לה בכל המרגליות הנמצאות בעולם, כמו שאומר הפסוק: "לא-תסולה בכתם אופיר" וגו' [איוב כ"ח ט"ז], ובני ישראל ביקשו מהשי"ת כאשר קבלו את התורה שיהיה שמם תמיד חרוט על המרגלית הזאת שהיא התורה, כדי שהשי"ת יזכור אותם ויעזור להם בעת צרתם. וזהו שאמר הפסוק: "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך", שכנסת ישראל ביקשה כמו אותו אומן שיהיה שמה חרוט על התורה שהיא תמיד מצויה לפני השי"ת ובה הוא מתפאר כמו שהאדם מתפאר בטבעות ובחליפות. נלמד מכאן שהתורה וישראל הם תואמים שניהם כמו שני חלקים זהים, ולא יתכן שיתפרסם כבוד התורה אלא על ידי עם ישראל, ולא יוכלו בני ישראל להתקיים בעולם אלא על ידי התורה.

תורה וישראל

ישראל בגולה

א׳

כמה מאושר הוא הדור הזה של המאה העשרים, שהיא האחרונה של תשע-עשרה מאות שנה מעת שגלו אבותינו מארצם וארץ אבותיהם, היא ארץ ישראל, ושהיה לבם תלוי וקשור אליה ובכל עת היו מצפים אימתי ישובו אליה כפי שדיבר השי״ת על ידי נביאיו. תשע עשרה מאות שנים חלפו ושנים רבות מהמאה העשרים ואנחנו עדיין בגלות, והנה היום שבח לאל בדור הזה החל לזרוח עלינו אור הגאולה והתחלנו לראות את קבוץ הגלויות שמספרם עובר את המיליונים, באו מעורבים מכל מדינה וקבעו את משכנם בארץ ישראל. וכמו כן אנחנו רואים את ישוב ארץ ישראל משהו מופלא שאלפי בתים וערים נבנו ונבנים, ועבודת החקלאות ונטיעת העצים גם היא ללא גבול (בן פורת יוסף). והדבר הטוב ביותר שהתרחש במאה העשרים הזאת, הוא שובה של מדינת ישראל והמלכות היהודית, אשר, שבח לאל, היום יש לנו ממשלה ומדינה יהודית בארץ ישראל. כמה בת-מזל ומאושרת המאה העשרים הזאת.

מיום שגלו בני ישראל מעריהם במשך כל תקופת הגלות מזה קרוב לאלפיים שנה, נפוצו בכל ארצות העולם ולא מצאו מנוח בשום מדינה, ולאורך כל הזמן הזה היו מעונים וסובלים מצד הגזרות של אויביהם, כמה אלפים ומיליונים נשחטו, נשרפו ונרצחו בכל מיני הוצאות להורג על קידוש השם כדי שלא ימירו ויעזבו את דתם, כמה אלפים גורשו והוגלו ממדינותיהם וויתרו על כל רכושם למען דת משה רבינו עליו השלום.

היהודים בארץ אספאניה (ספרד) היו חיים במיטב החיים והחופש. אך בשנת הרנ״ב (1492 למניינם) ניתנה הפקודה של ארגון ה״אינקויזיציה״ שכל היהודים ימירו את דתם ויתנצרו, או יצאו מהמדינה מבלי לקחת מרכושם שום דבר, תוך ארבעה חודשים, ומי שלא יֵצֵא ועדיין דָּבֵק בדתו יהרג בענויים קשים. והיו להם מכשירי עינויים ויסורי-תופת שבהם היו מענים אותם ענויים קשים, ואחרי כן מרפאים אותם ושבים ומענים אותם שוב שבע שנים תמימות, עד שיוצאת נשמתם הטהורה ביסורים קשים מאד לאלהיה מבקשת נקמה למעניה. ורוב היהודים שהיו גרים שם ויתרו על כל רכושם ויצאו לגלות מבלי לדעת לאן הם הולכים ואיזו מדינה תסכים לקלטם.

אנחנו היהודים המתגוררים בארצות האלה נקראים בשם ספרדים, המכוון למדינת "אספאניה" הנקראת בלשון הקדש "ספרד". ומה הביא את היהודים שהיו תחת שלטון "אספאניה" לארצות הרחוקות האלה? זה מראה על עצמת הגלות שהיתה במדינה זו שהתפזרו עד לקצה העולם, ומזה שנים רבות ומאות בשנים עדיין שמה נקרא עלינו לזכרון, שנהיה תמיד נאמנים ודבקים בדת משה רבינו ולא תתערער בשום סוג של ענויים, כמו שעשו אבותינו בגלות ספרד[ג]. ומכאן אנו רואים שאנחנו היהודים איננו כמו שאר העמים שכאשר גלו מארצם שוכחים את מוצאם ומצטרפים לעם שהם נמצאים בארצו ובמשך הזמן נשכחים ומתבוללים ונטמעים בו ולא ניכרים יותר, אלא אף על פי שגלינו כמה פעמים וחיים בסבל רב בין האומות לא שכחנו את מוצאנו ולא נטמענו בתוך יתר האומות, אלא שם ישראל עדיין חי וקיים לעד לכל אורך הגלות קרוב לאלפיים שנה כאלו אנחנו עדיין יושבים בארצנו.

הסיבה לכך היא דבקותנו שאנחנו דבקים בתורה ובמצוות והמסירות שאנחנו מוסרים את עצמנו להרג ולעגויים למענם, ואלולא דבקו ישראל בתורה ובמצוות והיו הולכים אחרי אומות העולם ומתבוללים בהם היה נאבד חס ושלום שם ישראל כמו שאבדו יתר האומות, ולמי יגיעו הגאולה והמשיח? אם כן מי הוא הגורם כיום לבוא הגאולה ושיבת ישראל לארץ ישראל ולכל מה שהתחלנו לראות בזמננו זה את ניצוצות הגאולה והשגת מדינת ישראל? אין זה אלא באמצעות שמירת התורה והמצוות אשר אחזנו בהן ולא איבדנו בגלות הזה. ועל זה אמרו רבותינו שזכות התורה היא שקרבה לנו את הגאולה כאמור. ולכן אנחנו חייבים תמיד להיות דבקים בה ולהאבק ולעזור בכל כוחנו להרבות התורה והמצוות בכל מדינה ומדינה, ולא נחשיב לעומתה כל הון שבעולם, כמאמר הפסוק: "לא יערכנה זהב וזכוכית" וגו' [איוב כ"ח י"ז].

וכדי לדעת את עָצְמַת הגלות והגזרות של מדינת אספאניה ("ספרד"), נביא כאן מעשה מופלא שקרה לשלשה אחים שהיו חיים עם אביהם חיים טובים באספאניה ("ספרד") ומה שאירע להם כאשר קם ארגון ה"אינקויזיציה" הנזכר, וזה תוכנו:

באחד הכפרים מכפרי ספרד הרחוקים מצוי אוהל גדול שבו מתגוררים איש יהודי זקן ושלשת בניו. על פני האנשים האלה הדרת פנים והופעה אצילית.

ג. אספאניה.

תורה וישראל

הקורא היקר ישאל על האנשים הללו המסתתרים ביער הזה מה הסיבה המביאה אותם לכך? לא מרצונם התבדלו האנשים האלה מזולתם, אלא מחמת קנאת הדת נאלצו להתבדל נגד רצונם. לו קראת, קורא נעים, את הספורים והיית יודע את החיים הטובים שהיו ליהודים בעבר באספאניה (ספרד), ארמונות מפוארים וגנים פורחים שריח הפרחים הרעננים נודף מהם למרחקים, כי אז היית יכול להבין אותם שהיו מוכנים להתנצר למראית העין של הנוצרים ולקיים את דתם בסתר.

בין יתר האנשים שאהבת דתם גברה על תאוות ממונם היו הזקן הזה ובניו, שנטשו את רכושם וממונם ובאו לכפר הזה כדי לשמור את דתם כבבת עינם.

פ׳רדינאנד[ד] מלך ספרד (אספאניה) ואשתו איזאבלה[ה] שע״י נשואיהם איחדו את רוב ספרד (בייחוד אחרי כבוש גראנאדה מידי הערבים ב-1492) ביצעו את החוק בפקודת הכמרים לגרש את כל היהודים מארץ ספרד (אספאניה). רבים היהודים המגורשים מקופחים ומשוללים מרכושם אשר השיגו באומץ לבם, ורבים מהם התנצרו למראית עיני הנוצרים ושמרו את דתם במעמקי לבם, כמו שידוע בעולם כולו שהיהודים מקיימים את דתם בסתר ואינם מותירים לאויביהם להעלות עליהם ספק.

ולכן המלך האכזר הזה יסד ארגון נורא הנקרא בשם ״אינקוויזיציה״ (אינכוויזיסיון) ואשר כל חבריו הם כמרים, החוטפים כל מי שנחשד על ידיהם כיהודי ללא צורך בחקירה הנחוצה, ומשום כך התעצם כוחו של הארגון הזה עד שהיו מסוגלים לחטוף יונק מחיק אמו.

ואבוי למי שנפל ברשתו של הארגון הארור הזה, מרסקים את עצמותיו, פושטים את עורו מבשרו, ואחרי כל העינוי הזה לא ימצא מנוח, כי הם ״מרפאים״ אותו עד ש״יחלים״ ושבים לענותו שנית עד צאת נשמתו הטהורה וְשׁוּבָהּ לבוראה כשהיא תובעת נקמה.

ד. פרדינאנד החמישי מלך ספרד (אראגון) בשנים 1474-1504

ה. איזאבללה הראשונה מלכת קשטיליה.

תולדות אלואלגי ובניו

האיש הזה מעת היותו נער היו ניכרים עליו אותות האומץ, שירת בצבא אספאניה (ספרד), ונלחם למען מדינה שאיננה מדינתו והצליח, והרויח מכך הון בלתי מוגבל. האיש המפואר הזה סבר לנוח אחרי מלחמותיו והצלחתו, נשא אשה התואמת את מעמדו, והוליד ממנה שלשה בנים שאף אחד במדינת אספאניה (ספרד) לא זכה בבנים כמוהם באמונתם ובשכלם השקול. אחרי תקופה מסויימת בנה ארמון מפואר בעיר "קרטאג'ינה", בעיר הזאת המפורסמת שכל תושביה חונכו על ברכי דת הכמרים.

כאשד התפרסם החוק של המלך פֿרדינאנד שכל מי שילך בדרכם ויעבור לדת הנוצרית יועלה לדרגה גבוהה ויקבל כבוד ויקר רב, ומי שיסרב ללכת בדרכם תִּגָּזֵר עליו גלות מבלי שיקח עמו מאומה מרכושו ללא חמלה וללא רחמים, ומי שיגלו שהוא עדיין שומר את דתו בסתר יישפט לגזרי דין חמורים ולעינויים קשים, היו רבים שויתרו על רכושם ויצאו עירומים ויחפים מבלי לדעת לאן הם הולכים, ורבים שרכושם היה יקר להם התנצרו לעיני הנוצרים, אך שמרו את דתם בסתר כמו שאמרנו לעיל.

האדון "אלואגי" אביהם של שלשת האחים הוא האיש הזקן שהתגורר באותו כפר והסתתר בו הוא ובניו. בתחילה לא היה יכול לְוַתֵּר על רכושו שהשיג אותו בעוז רוחו, והעולם היה יקר לו מכדי לעזוב את הארמון המפואר שבעיר "קרטאג'ינה" וללכת הוא ובניו לנוע ולנדוד לאן יעברו, לכן נותר בעיר הנזכרת ולא יצא אף על פי שהיה אדוק מאד בדתו. אך כעבור זמן מועט קמו קבוצות נוצרים שונאי היהודים ונכנסו לעיר "קרטאג'ינה" ורצחו רבים מהיהודים המתגוררים שם ובזזו את כל רכושם, ולכן נאלצו גם האדון "אלואגי" ובניו לְוַתֵּר למרות רצונם על כל מה שיש להם ולחפש דרך למלט את נפשם ממוות, והסכימו שלושת האחים עם אביהם להסתתר באותו כפר נידח ושומם ונסתר עד שיחפשו דרך מה לעשות ברכושם.

האדון "אלואגי" הנזכר היה באותה עת בא בימים כבן שבעים או שמונים שנה, בנו "אברהם" גדול האחים היה כבן ארבעים שנה, הבן השני הנקרא "יוזֵי"[1] היה כבן שלושים שנה, ובנו הצעיר הנקרא "סאנכה" היה גבור, רב כח ובעל אומץ לב, וכך השיג לו שם נכבד בין ראשי העיר והיו מכבדים אותו ומחבבים אותו, וכל דבר שרצה

---

1. JOSE (בהגייה ספרדית חוזֵי).

בו השיגו בקלות רבה, ובאותה עת היה כבן עשרים וחמש שנים, וכולם היו עדיין רווקים, לא נישאו, וחיו חיים טובים בארמונם שב"קרטאג'ינה", וכשפרצה ההתקוממות נחלץ "סאנכה" בכל מאמצי כוחו להגן על אביו וְאֶחָיו והורה לאחד מחבריו האיספניולים[1] לשאת את אביו על כתפיו ולצאת אתו מן העיר, ושני אֶחָיו הלכו מצדדיו, והוא התקדם בְּרֹאשָׁם חמוש בנשק והולך לפניהם עד שיצאו מחוץ לעיר, ובדרכים עקלקלות בין עמקים גבעות וגאיות לסירוגין העביר אותם "סאנכה" עד אשר הגיעו לאותו הכפר שהכיר אותו לפני כן כאשר היה מטייל עם חבריו בימים קודמים.

ביגיעה רבה הצליחו לנוס ולהמלט שלשת האחים עם אביהם מהעיר "קרטאג'ינה" והסתתרו באותו כפר והתגוררו בו, ומדי חודש בחדשו היה אחד מהם מתחפש בבגדים שונים לעיר כדי שלא יזהו אותו אנשי העיר, כדי לקנות את כל מה שדרוש למחיתם למשך חודש ימים. שנתיים תמימות התגוררו שלשת האחים עם אביהם בכפר ההוא וחיו בו חיי יסורין קשים ודלים, חיי גולים ונמלטים, וכל זה כדי להמשיך ולהחזיק בדתם ולא להתכחש לה.

"אלואגי" המסכן אביהם של שלשת האחים היה בא בימים ולא היה מסוגל לשאת את החיים הקשים, ומרוב יגונו ויסוריו שהוא מתגורר בכפר במקום ארמונו המפואר באה עתו ונפטר, וביום תשעה באב, יום אבלם של האבות, שנת הרס"ד (המקבילה לשנת 1594 למנין הנוצרים) יצאה נשמתו הטהורה ושבה לבוראה, ולבניו נוסף אבל על אבלם ויסורין על יסוריהם שבהם הם נתונים, והתאבלו עליו ימים רבים וקברוהו באותו הכפר בכבוד גדול לפי מה שהשיגה ידם, ובנו בנין מרובע מאבנים גדולות על קבר אביהם.

כל עוד היה אביהם חי לא יכלו האחים להפרד ממנו, ולכן חיו גם הם אתו את חיי הסבל והדלות, אבל כאשר מת אביהם לא יכלו יותר לשאת את סבלם ואמרו עד מתי נגור במקום השומם הזה מנותקים מעיני כל הבריות? כמה נמשיך בחיי הסבל האלה? לכן הסכימו ביניהם שיעזבו את המקום ההוא ויחפשו מדינה אחרת שבה יוכלו לחיות חיי מנוחה ולשמור את הדת שלהם כראוי ללא כל חשש. ולפני שיעזבו את המקום

---

1. הספרדים (הגויים).

ההוא הסכימו ביניהם שמיום פטירת אביהם ועד תום עשר שנים ישובו למקום הזה שנפרדו ממנו ויתראו כולם יחד ויספרו איש לרעהו מה עבר עליהם, ומי שלא יבוא בתאריך המיועד למקום הזה, זהו אות שהוא שנפטר, וחתמו על כך ונשבעו שבועה איש לרעהו לקיים את ההסכם הזה, ומיד נפרדו אחד מהשני וכל אחד הלך לדרכו לעיר שעלתה בדעתו.

*

שובם של שלשת האחים כעבור עשר השנים

הימים חולפים כמו רוח, ועשר השנים חלפו ועברו בודאות שבודאות, ושלשת האחים התכוננו לשוב למקום הנזכר לפגישה ביניהם כפי שהבטיחו ונשבעו איש לאחיו.

"אברהם" גדול האחים הגיע למקום הזה ביום ב' לחודש אב ה'רע"ד (1604 למניינם), שבעה ימים לפני המועד שנקבע למפגשם. עם הגיעו התפלש בעפר ובכה על קברו של אביו והתפלל לבורא עולם לחמול על מצב עם ישראל שישובו לארץ האבות. ובכל יום משבעת הימים היה מצפה בכל לבו מתי יגיעו אחיו להפגש אתו במקום הזה. ששה ימים עברו ולא נִרְאָה כלום. ביום השביעי שהוא יום תשעה באב, עלה השחר והיום מואר וצח, השמש זורחת בכל עצמתה, ואורה נפרס על פני כל המקום ההוא, וחשב בדעתו שבבוקר היום הזה ייפגשו אתו אחיו. אך חצות היום עבר ולא נראה מהם מאומה, ומיד עלה על סלע גבוה מהסלעים המצויים שם ולבו מלא מחשבות ודואג דאגה רבה על אחיו שעדיין לא באו, ומרוב דאגתו ביטא בשפתיו ואמר: הלא היום הוא יום תשעה לחודש אב, והיום מלאו עשר השנים מאז שנפטר אבינו ונפרד מארץ החיים לעולם האמת, ועם ערוב היום אם לא יבואו אַחַי עלי להכיר בכך שכנראה גם הם נפרדו מארץ החיים ונותרתי אני לבדי מביניהם ועלי לרחם עליהם ולהצטער עליהם. אבוי! שנודע לי אבדנם בעת אחת וכמה נוראה מחשבה זו אם היא נכונה. ובסיימו את דבריו הרכין את ראשו בין זרועותיו והיה כמשותק ועלה בזכרונו כל מה שעבר על ראשו באותן עשר השנים שנפרד מאחיו והתלאות שעברו עליו, ונוספו לו סבל ודאגה על דאגותיו, והיה מעת לעת מרים את ראשו הכפוף

ומשקיף לאן הגיעה השמש, והאם השקיעה מתקרבת, כי לבו אומר לו שקרב זמן בואם של אחיו אליו.

כמחצית השעה לפני שקיעת החמה נשמעו באזניו קולות שאון והמולה רבה, קול ענפי עצים הנתלשים ונעקרים, וקולו של איש המתהלך בין עצי היער, ועקב הִצָּרוּת המשעול המלא עצים הוא הודף את ענפי העצים כדי לפרוץ מעבר ביניהם, ועקב זאת היו הענפים נשברים.

"אברהם" הזדקף מיד ועמד במקומו לראות מה קרה, ומיד שנשא את עיניו מצא מולו את אָחִיו האמצעי הנקרא בשם "יוזֵי" המגיע במרוצה אדירה בין העצים הנזכרים ומתקרב לְאָחִיו שהיה מצפה לו בהשתוקקות הלב, ומיד שראה אותו "אברהם" הכיר אותו אף על פי שפניו השתנו וניכרו בהם אותות הזקנה ושערותיו החלו להלבין. וכן גם "יוזֵי" מיד שראה את אָחִיו מולו הכיר אותו ורץ אליו וחבקו איש את אחיו והתנשקו. ואחרי זמן מה פתח "יוזֵי" את פיו ואמר: "אברהם" אחי היקר! כמה זמן אתה מחכה לנו במקום הזה? אה! לא יכולתי להספיק להגיע הנה אלא כעת, כי באתי בספינה לחוף העיר "אלמריה"[ח] ולא יכולתי להתאפק שלא להכנס לתוך העיר הזאת ולשוטט בתוכה אם עודנה מלאה בכל מיני סחורות וחפצים יקרים מזהב, מכסף ויהלומים כמו שהיתה בימי קדם. "אברהם" אָחִי! כמה יקר מראה המדינה ארץ הולדתנו שבעל כרחנו נאלצנו לעזבה, עברתי על ערים רבות ושוטטתי בהן הרבה, אבל למה נצטער על מה שעבר, נסכור את פינו ונקבל דין השי"ת עלינו. אַיֵּה "סאנכה" אָחִי, האם עד כה לא בא? סַפֵּר לי אחי "אברהם"! מה עבר עליך בעשר השנים הללו, מראה פניך השתנה מאד ואותות הַשֵּׂיבָה נראות עליך יותר ממני, סַפֵּר לי אחי!

"אברהם" השיב לו: באמת, היסורים והטלטולים שעברו עלינו בצאתנו לַגָּלוּת מֵעָרֵינוּ, והליכתנו לנדוד מארץ לארץ למצוא מנוחה לנפשנו, הם היו הסיבה להתבגרותנו ולהזדקנותנו בטרם עת. הדברים האלו דיברו האחים ביניהם בעוד "יוזֵי" נושא את צרור המטען על גבו ולא הניחו על הארץ. אבל אחרי שהוריד את המשא ונח מעט על הסלע שעליו ישב אחיו, שב ושאל את "אברהם": הגד נא לי האם באת לבד ולא הבאת את אשתך וילדיך? ו"אברהם" ענה ואמר: אני עד היום לא לקחתי אשה ולא נשאתי, כי לא מצאתי מנוח.

ח. ALMERIA עיר בדרום-מזרח ספרד.

גם אני, ענה "יוזי", אחרי שנשאתי אשה וילדתי ממנה ילדים ונחתי מהתלאות, לא התמיד המצב הטוב אלא זמן מועט, ומשפט האלקים מקובל, כי גם האשה וגם הילדים הלכו לעולמם, וזכרונם על לוח לבי תמיד לא יישכח ממני לעולם, אוי לי מהצרות הללו.

"אברהם" הביא מעט אוכל לפניו ולפני אחיו לשבור את הצום אחרי השקיעה, כי באותו יום צמו עקב אֵבֶל האבות יום תשעה באב. אך דבר אחד עמד מולם והטריד את שמחתם, כי החמה שקעה והלילה החשיך ואחיהם "סאנכה" לא הגיע עדיהם, והיו מודאגים אודותיו מאד. האדון "יוזי" מיהר ורץ והביא קרשי עצים והדליק מדורה לתת סימן לאחיהם "סאנכה" אם יבוא, כדי שידע שֶׁאָחָיו עדיין מצפים לו.

אחרי שסיים "יוזי" להדליק את המדורה ורצה לנוח מעט, נשמע באזניו קול עמוק מתוך היער הקורא להם. מה הקול הזה? צעק "יוזי" ועמד ממקומו. גם "אברהם" האזין ושמע את הקול הנזכר, ופחד מסויים העיק עליהם. ואחרי דקות אחדות שמעו את הקול ההוא פעם נוספת. אין לי שום ספק שהקול הזה הוא של "סאנכה" אחינו, אמר "אברהם", ובאמרו זאת קם ונטל ענף בוער בידו, וכך גם "יוזי" קם ונטל ענף בוער וקראו בקול רם "סאנכה"! "סאנכה"! מיד ששמע "סאנכה" את קול אחיו, הכירם וענה להם ואמר: גש נא אֵלַי "אברהם" אחי, גש נא אֵלַי "יוזי" אחי.

לא חלפו מספר דקות, והנה הופיע למולם איש גְּבַהּ קוֹמָה וְתָמִיר, הָדוּר ונאה במראהו וכלי נשקו עליו, ובידו השמאלית אוחז ביד נער כבן שמונה שנים והולכים במהירות רבה ישר אל אָחָיו. לא נוכל לתאר את עצמת רגשות השמחה שפרצה אצל שלשת האחים האלה שהתראו ונפגשו יחדיו אחרי פרידתם במשך עשר שנים, ואין העט מסוגל לכתוב את הַצָּהֳלָה, השמחה והחבוקים שהיו ביניהם באותה עת. וכיון שהיו בְּהַעֲנִית, החלו באכילת הצידה שהיתה בתרמיליהם עד ששבה רוחם ונרגעו מקשיי הצום, ואחרי כן הסכימו ביניהם שקודם כל צריך כל אחד מהם לספר לאחיו את כל מה שעבר עליו מיום שנפרדו איש מרעהו עד היום.

בגעגועים רבים הביטו האחים "יוזי" ו"סאנכה" בַּאֲחִיהֶם הגדול "אברהם" שיתחיל הוא לספר להם את כל מה שעבר עליו במשך עשר השנים הללו. ו"אברהם" שם את ידו על מצחו מספר דקות, ואחרי כן פתח את פיהו ואמר: כמו משא כבד הכבידה עלי הדרך הזאת בה התהלכתי מיום הפרדי מעליכם ועד לשעת שובי הנה, אני לא חציתי

את הים אף פעם, את הערים "אלמריה" ומאלאגה"[ט] לא ראו עיני, אחזתי רק בדרך היבשה עד אשר הגעתי לארץ צרפת, ברגל הלכתי ועברתי על הרי הפירנאים[י], ובמרבית מדינת ספרד (אספאניה) דרכו רגלי, תלאות רבות מסוגים שונים עברו על ראשי בנסיעתי זו, פעמים רבות הגעתי לסכנות ומצוקות רבות שמררו את חיי, תמיד הייתי מהלך במנוסה וחרדה, וכאשר הגעתי לערים הגדולות לא הייתי נכנס למרכזי הערים, חושש שמא יפגשוני אנשי ה"אינקויזיציה" וירדפו אחרי, כי עיניהם תמיד בולשות אחרי כל אדם זר לדעת מצפוניו ועוקבים אחריו עד שיחשפו את סודותיו מי הוא, אבל לערים הקטנות נכנסתי והשתהיתי לעתים זמן רב ולעתים זמן מועט, עד שהסדרתי את ענייני להשיג את מה דרוש למזוני. את שמי ושם משפחתי ומוצאי הסתרתי תמיד ולא חשפתי אותם לכל מי ששאלני. לא הייתי נוסע כי אם בלילה, אבל ביום על פי רוב הייתי מסתתר במערות או בחפירות, כדי שלא אתגלה לעיני האנשים, אלא בעת הצורך. אך עם כל הזהירות הרבה שנזהרתי, הסכנה היתה קרובה אלי מאד, כי על כל כשלון קטן ככל שיהיה הייתי יכול להתפס בידי מלאכי המוות אנשי הארגון ההוא, ומה מר ונורא היה גורלי אלו נפלתי בידם. כמה היה לבי מצטער ובוער כאשר עברתי על ערים שבהם היו גרים רבים מבני עמנו במספר רב, וכמה היה שם ישראל מפואר בהם בחכמה ובידע שלהם, וכעת נהרסו ונחרבו בר מינן ולא נותר מי שיגור בהם, בתי הכנסת שהיו מתפללים בהם ואשר בהם היו הילדים לומדים את הקריאה והתורה נפלו כעת לידי הכמרים, חלקם הפכו לאסמים של תבן ומספוא, ומהם לרפתות לפרות או לדירי הצאן וכדומה, בתי הקברות של היהודים הפכו לשדות ולגנים, והם חרושים ונטועים, וכמה נטיעות ועצים טובים נטועים בהם. כמה כאב לי הלב כאשר ראיתי ערי ארץ הולדתי נותרו שוממות ללא תושבים אחרי שגורשו מהן מנהיגי הָעַרְבִים, סוחריה ועובדיה, וראשי היהודים החכמים והלמדנים שהוציאו את שמה לשם ולתפארת בכל העולם, והיום נותרה ריקה מהם, ענן וערפל מְצַלְים עליה, וגם בניה שהיו הגורם לאבדן כבודה אינם יכולים למצוא עבודה להתפרנס בה בעריהם בהעדר התיישבות ונאלצו לנדוד לארצות אחרות. ומי יודע מה תהיה אחריתן של ערי ארץ הולדתנו ספרד (אספאניה) היקרה לנו.

ט. MALAGA (עיר בדרום ספרד).

י. רכס הרים בגבול צרפת וספרד.

כל המחשבות האיומות האלה היו תמיד לנגד עיני והרסו לי את החיים בדרך בה הלכתי, ימי סבל ותלאות עברו עלי, ימי צרות ומצוקות השיגוני, ימי יגיעה וסבל היו ימי, בודד וגלמוד הייתי בכל הימים האלה, חרדות נוראות עברו על ראשי, חשכת הלילה היתה לי לאור ומגן ומסתור מכל צרה שבה עברתי בנסיעתי, כדי שלא יבחינו בי אויבי וילכדו אותי. עם המחשבות והצרות האלה לא התייאשתי ותמיד צִפִּיתִי ליום היקר הזה, וכמה גדלה שמחתי כאשר פגשתי אתכם היום, אחי היקרים, וראיתי אתכם שאתם חיים עדיין על פני האדמה. ועכשיו אתחיל לספר לכם באריכות את כל התלאות, ואספר לכם את המאורעות שעברו עלי במשך עשר השנים האלה.

אתם מכירים אותי, אחי, שתמיד כל שאיפתי ואהבתי היו רק לקרוא וללמוד חכמות התורה, וללמד את הזולת את כל הדברים שאותם רוצה בורא העולם. וזוהי המחשבה שהיתה תמיד נטועה בלבי מיום שידעתי את טיבו של עולם, ובכל ימי חיי בערי אספאניה (ספרד) למדתי ולימדתי את כל מי שרצה ללמוד למודי התורה והמצוות, עד היום האחרון הנורא שבו ברחנו מהארץ הזאת וגורשנו מארמונו של אבינו היקר.

כאשר עזבתי את ערי אספאניה (ספרד) ונכנסתי לערי צרפת התהפך עלי הגלגל, ובכל עיר שבה דרכו רגלי מצאתי את אַחַי ובני עמי במצב נורא מאד, אין להם ידיעה בשום חכמה, לא חכמת הפילוסופיה, לא חכמת החשבון והכפל, לא חכמת הדקדוק, ולא דברי הימים (היסטוריה) של ימי קדם, אין להם בהם שום מושג כלל. מחלה נוראה שוררת ביניהם אם ימשיכו לחיות כפי שהם כיום, הם נפרדים ומנותקים מהעמים שכניהם, בודדים ועזובים גרים בבתיהם החרבים, ובכל זאת עדיין הנוצרים רודפים ומענים אותם. כמה כאב לבי כאשר ראיתי את ההבדל בין החיים שבהם חיינו אנחנו הספרדים (יהודי ספרד) לבין החיים שלהם. בדרום צרפת פגשתי רבים מהנמלטים שיצאו מערי אספאניה (ספרד) והגיעו לארץ הזאת שאליה הובילום רגליהם מבלי לדעת אם יצליחו בה, ולא מצאו מנוח לחייהם, והם מתייסרים מאד, ורק מתי מעט הצליחו להשיג את פרנסתם בערים קטנות.

רציתי לדרוש ולנאום בתוך הקהל, אך הרבנים ראשי הקהל מנעו ממני, ורק בכמה קהלות אפשרו לי לדרוש. אך הדרשות שלי היו כמי שמדבר בפני חֵרְשִׁים, כי דעתם היתה רחוקה מהבנת דברי חכמה ודעת. יהודי ערי צרפת חסרה להם מאד ידיעת התורה והחכמה, וכן אין להם סדר בתפלה ובעבודת השי"ת. יש להם כמה פיוטים ופזמונים שמוסיפים בתוך התפלה ואינם מתאימים. וגם מבטאם באותיות שלנו פגום

תורה וישראל

מאד אצלם מרוב הגלות. יהודי מהספרדים (גולי ספרד) הרגיל לתפלה מסודרת בשקט ובדומיה בשעת התפלה, יצטער ויכאב לו מאד לראות את חוסר הסדר וההתנהגות בעת התפלה, שיחות בטלות ורעש שעושים בזמן התפלה מפריעים מאד למי שֶׁנּוֹכֵחַ שם.

לכן אל נתפלא על כך שכמה מהיהודים הספרדים שנמלטו מהארץ שלנו והתיישבו בעריהם נפרדו מאחיהם היהודים הצרפתיים, למרות מספרם המצומצם, וכוננו קהלות לבד ובית-כנסת לבד, מצד חוסר הסדר שלהם בתפלה ובעבודת השי"ת. וּמֵהַהִפָּרְדוּת וּמֵהַהִבָּדְלוּת נגרמו ביניהם ריב ושנאה רבה, ונוצרו שנאת חנם וחילול ה' גדול ביניהם. כמה כאב לי כאשר ראיתי את הנגע הגדול הזה ביניהם, איך אנחנו בני ישראל הידועים באחדות ועובדים לאל אחד, מתפלגים לשתי קבוצות ומתרחקים אלו מאלו כמו שמתרחקים משאר העמים.

היהודים הספרדים (יוצאי ספרד) והצרפתים נפרדו פירוד גדול, עד שגם תערובת נישואין אינם רוצים להינשא ביניהם אלו עם אלו, כאלו היו שני עמים בעוונות הרבים. ואלו ואלו טועים וחוטאים, אם אחינו הספרדים (יוצאי ספרד) והפורטוגיזים בגאותם על למדנותם הרבה אינם מכבדים את היהודים הצרפתיים בני הארץ, ואם היהודים הצרפתיים שאינם מושיטים יד ואינם נותנים גב לאחיהם הגולים והמיוסרים, ואינם מרחמים ומתייחסים בחמלה עליהם, ועל ידי כך נהייתה איבה גדולה ביניהם שגם אחרי מאה שנים לא תיפסק. ניסיתי לדבר עם אחינו הספרדים (יוצאי ספרד) ולהטיף להם, אך הם השליכו לרוח את דברי, והייתי אצלם כאויבם, שנאוני והרחיקוני מהם.

יום אחד הייתי מהלך לבדי בדרך המובילה לעיר "ניסמס"[יא], והשמש היתה חזקה ולוהטת בחום רב כמו אש בוערת. הדרך שבה התהלכתי היתה דרך נטושה ונוראה, לא פגשתי איש בדרכי כי אם חָרְבוֹת וּשְׁמָמָה ומדבריות גדולים למולי. הייתי מהלך לאט, וכאשר הגעתי ליער שהיה רחוק מעט מהעיר, חשבתי לנוח מעט מתחת לעצים להשיב את נפשי מרוב העייפות, אבל מרוב להט השמש וחומה לא נתנו לי מנוחה, ונשימתי עולה ויורדת ומצוקת לבי גברה עלי וכמעט עמדתי להתמוטט. אבל אחר כך התאוששתי והתגברתי על חולשתי ונזכרתי שההליכה שלי היא הכרחית, כי נקראתי

יא. כנראה שמה הקדום של העיר NîMES (עיר בדרום צרפת).

על ידי הקהלה הספרדית (היהודים יוצאי ספרד) שבעיר "ניסמס" לדרוש להם בשבת שובה, ובדרכי כשעברתי על אחת הערים האחרות התעכבתי בערך יום וחצי בבעייה שהיתה למישהו ממכרי בדין תורה, ואשר לא נפתרה אלא עד שעבר הזמן, ואותו יום היה יום ששי, ואם לא אמהר להגיע מוקדם לעיר "ניסמס" כל יגיעתי ומאמצי ילכו לטמיון, לכן אזרתי כח למרות חולשתי ומיהרתי ללכת.

בדרך היער הנזכר היו הרים גבוהים ונמוכים ודרכים עקלקלות, ואני תוך כדי הליכתי שמעתי קול צעקה פתאום ואנשים צועקים וצורחים וקוראים לעזרה. הקול היה של נשים הצועקות במר לבם להושיען מידי המתנכלים להן. היער הזה היה מוכר לי מלפני כן כמקום של שודדים וגנבים, ולכן במר לבי לא יכולתי להבליג והתחלתי ללכת אחרי הקול, ולא היה בידי כי אם רובה קטן טעון בתחמושת, ומיד רצתי והתחלתי לדבר בקול רם כאלו אני קורא לחברים לבוא אתי לעזרה, כדי להפחיד את השודדים האלה, בקריאות "הצילו! הצילו!" כן אנחנו מוכנים! מהרו לבוא, מהרו לעזור, נשים מותקפות מבקשים רחמים, ובמקל שבידי הייתי חובט על האבנים והעצים, כדי להשמיע קולות ולהפחיד את השודדים. ומיד שהתקרבתי אליהם ראיתי מראה מחריד, עבד אחד מוטל וזרוק על האדמה, ראשו מוכה ופצוע ומתפלש בשלולית דם מהמכות שהכוהו השודדים, שני שודדים שמראיהם נורא נאבקים בשתי נשים מנשות היחם לכבול אותן בידיהן וברגליהן, אחרי שהורידו אותן מכרכרה קטנה שנסעו בה עם העבד שלהן הנזכר המוטל זרוק בקרקע מידי אותם השודדים, וסתמו להן את פיותיהן כדי שלא יוכלו לצעוק עוד. אני המשכתי לקרוא לחברי כדי לבוא לעזרה, ומיד שהגעתי וזנקתי על השודדים והכיתי אותם, ומהשי"ת נפלה עליהם חרדה ופחד גדול, ומיד נמלטו ליער ואני רצתי אחריהם וברובה שהיה בידי הכיתי את אחד מהם מהלומה חזקה ונפל שדוד ארצה, והשני נם ונמלט, ומיד שבתי לאותן נשים והתרתי את כבליהן ועודדתי אותן.

ומיד שנחתי מעט העליתי אותן על המרכבה, ואני התיישבתי במקום העבד והכיתי את הסוסים שידהרו במלוא המהירות והיו טסים כצפורים כדי להתרחק מהמקום הנורא ההוא. וגם אחרי שהתרחקנו הרבה עדיין היה לבי חרד שמא אותו השודד שנמלט ישוב עם חבר מרעיו וירדוף אחרינו, עד שהגענו לכמה כפרים הסמוכים לעיר ולבי שקט מהפחד, וסובבתי את פני לנשים להוודע מהן מי הן. אחת מהן היתה אשה מבוגרת והשניה צעירה בימים, וממראיהן נראה שהן יהודיות, האשה הצעירה היתה

בתה של האשה המבוגרת, ומרוב הבהלה היתה מזועזעת ופניה חיוורים וישנה בחיק אמה. אני מיד שסובבתי את פני להן שאלתי לשלומן, והן ענו לי והודו לי מאד מעומק לִבָּן, ועיניהם זולגות דמעות כנחל, וכאשר ידעו שגם אני יהודי כמותן התחילו לברך אותי ולאחל לי כל טוב ללא קץ, עד שלא יכולתי לשאת את דבריהן, והודיעו לי שהן אשתו של רב העיר "ניסמם" ובתו, והן באות מעיר קטנה שבה גרה אחות האשה המבוגרת שהיתה חולה על ערש דוי, ושבות הביתה בגלל החג של ראש השנה.

הגענו לעיר בשלום, והבאתי אותן במרכבה עד לביתו של הרב בדרך שהודיעוני, ומכיון שהיום נטה לערוב וקרוב לשקיעה לא יכולתי לשמוע את בקשתן להכנם אתן לבית, ומיהרתי ללכת לבית שהקצו לי הקהל של הספרדים (יוצאי ספרד) ללון בו, וביום השבת דרשתי לקהל גדול, ודברי היו לרוחם ונהנו מאד מהם וביקשוני להשאר אצלם כל החורף וללמד אותם תורה יום יום. ימים מעטים עברו עלי בעיר "ניסמם", ומרוב העיסוקים שהיו לי לא יכולתי להפגש עם אותן הנשים שהצלתי ממוות. ואחרי שעבר יום כפור הוזמנתי ללכת לביתו של הרב והלכתי מיד והגעתי אליהם. הרב היה אדם זקן בא בימים, קצר קומה וחלש מבחינה בריאותית, ומיד שקיבל אותי נענע לי בראשו להודות לי ובלשון עילגת דיבר אתי, ומלים מעורבות בלשון הקודש ובצרפתית יצאו מפיו, והייתי מתפלא לראות רב של קהלה בצורה זו, ובמיוחד אצלנו אנחנו המפורסמים בצחות לשוננו בידע הרב והמבטא השלם. עודני מדבר אתו נפתחו דלתות הבית ונכנסו בתו ואמה, ואני קדתי כלפיהן ושאלתי לשלומן, והן התקרבו אלי ושמחו שמחה גדולה מאד לקראתי, והיו מראים לי חיבה יתרה שהצלתי אותם ממוות, וביקשו ממני לחוג אתם את חג הסוכות, והסכמתי ונעניתי להם. וימים אלה היו מאד יקרים בעיני, אף שאותו רב זקן לא היה מקובל עלי בין בדבריו ואמרי פיו ובין בשאר התנהגויותיו, אבל מאשתו ובתו, מַרְאִיתָן, דֵּעוֹתֵיהֶן וְטוֹהַר לִבָּן, היה לי תענוג רב, ושימחו את לבי העגום. את מראה הסוכה הרעועה שאכלתי בה שבעת ימי החג עולה בדמיוני. האח! על אותו זמן יקר, ואני סיפרתי להם כל מה שעבר עלינו באספאניה (ספרד) עם שאר היהודים. לא אוכל להסתיר מכם, אחי היקרים כל מה שבלבי, בלי ספק אתם מכירים אותי שבמשך כל ימי חיי ארבעים ושתיים שנים, לא היה לי חשק כי אם בלימוד התורה ובאהבתה, ולא היה לבי קשור לשום דבר אחר, אבל באותה עת מראה בת הרב הנזכרת ודעתה הזכה משכו את לבי, ולא הסתרתי ממנה ומהוריה שברצוני לשאת אותה לאשה אם יסכימו אתי על כך, והם שמחו בדברי אלה והביעו את הסכמתם לכך.

"אברהם" מיד שאמר המלים האלה, התעורר בלבו זכרון אותה תקופה, ויגון גדול תקף אותו, והיה דומם ושותק במשך זמן קצר ועיניו זולגות דמעות. אך אחרי מספר דקות שב לדבריו והמשיך לומר שזה דבר ידוע שכל תאוה הנוצרת בלב אדם, גם אם יחלוף ממנה זמן רב, עדיין תמיד מעוררת בו את רגשותיה וּמַרְבֶּה את המחשבות עליה, והדבר הזה לא ידעתיו אלא בימי בגרותי כאשר עבר על ראשי מאורע זה, וידעתי עצמת האהבה שבה נלכדו אנשים רבים. ובתחלה עלו בדעתי מחשבות מסוגים שונים, וכאשר הסכימו להצעתי ושמחו בי, גם אני שמחתי מאד. אבל מחשבה אחת הטרידה אותי, שאין זה טוב וראוי לגרום סבל לזולתי בגללי, כי אני גולה וחי חיי סבל בארצות זרות, ואיך אשא אשה ואגרום לה חיים קשים כמוני. אך כאשר נזכרתי שהשבח לאל כל רכושי עדיין אתי, נחה דעתי, ואותם אבנים טובות ויהלומים וחפצים יקרים שהיו מנת חלקי כאשר חלקנו בינינו אני וְאַחַי כשנפרדנו, כולם היו עדיין אתי, ובהם אני יכול להיות עשיר ולרכוש באחת הערים בית ונחיה חיים שקטים במנוחה רבה. וגם כן שראיתי שאחינו הספרדים (גולי ספרד) שמחים בדרשות שלי מאד, ומבקשים ממני להשאר אצלם כל ימות החורף ללמדם ולהודיעם דרכי המוסר והתרבות, והייתי בטוח בודאות שבדיוק לפני פסח אֶנָּשֵׂא לבתו של הרב הנזכר.

אחרי שארסתי את בתו של הרב ששמה "דינה" הייתי נכבד ואהוב גם אצל אחינו קהל הצרפתים, וכששמעו מהספרדים (גולי ספרד, היהודים) על רמת הידע שבדרשות שלי היו גם הם באים כל שבת לשמוע את הדרש והמוסר שהייתי דורש, והבית שבו הייתי דורש נהיה קטן ולא יכול להכיל את כל הצבור הבאים לדרש, ונאלצתי לשכור בית גדול היכול להכיל יותר קהל. וגם הוא היה מתמלא בקהל בן פורת יוסף, ותמיד הייתי בוחר לומר דברים המקובלים עליהם. ובאמת כל הקהל בין הצרפתים ובין הספרדים (גולי ספרד) כולם היו אוהבים את הדת ושמחים בדרשנים המוכיחים אותם בדברי חינוך ומוסר. ורוב הדרשות שלי הייתי מלקט מגדולי החכמים שלנו כגון "אברבנאל[יב]" או "בחיי[יג]" או "אלבו"[יד], וגם מדבריו של רבי יהודה הלוי

יב. הרב יצחק אברבנאל, מחבר הפירושים על התנ"ך, והיה שר האוצר בממלכת ספרד.

יג. רבנו בחיי.

יד. רבי יוסף אלבו בעל העיקרים.

גדול החכמים, וכן דברי הרמב"ם בספר "מורה נבוכים" הייתי מסיים את דברי. והיו דברי אצלם כמו דברים חדשים ונפלאים, כי מעולם לא שמעו אותם, וידעו שבכך יתפתח שכלם בחכמה ובמדע שהיו רחוקים מהם. והיו מחבבים אותי חיבה עזה, וזכיתי להשיג מהם אלפי תודות ושמי היה מהולל בפיהם. וגם אני כשראיתי זאת הייתי נלהב מאד מכך, ומעומק לבי הייתי שמח בדרש ובמוסר שהייתי אומר, וחשבתי באמונה שלמה שמהשי"ת נשלחתי לארץ הזאת להאיר את עיני אחינו בדברי מוסר וחינוך המבוססים על יסודות חזקים והנקלטים על נקלה.

אבל שום דבר אינו נצחי, וכמו גלגל המזלות התהפך על ראשי טוב העולם, ובמקום החיבה והתהלה שהיתה לי מצד הדרשות שלי, נהייתי שנוא ומורחק מכל אחד, כי כאשר רוב האנשים היו באים לשמוע את דרשותי, ואילו לדרשותיו של הרב חותני אביה של "דינה" שהיה דורש ביום שבת לא היו מגיעים אלא מעטים, ולכן נהפך לבו של הרב אלי והיה לי לאויב, ובמקום הכרת התודה שהצלתי את אשתו ואת בתו מֵאָבְדָן, נהיה שונא אותי שנאה עזה ומחפש לסלק אותי מהעיר, כי אינו יכול להתמודד אתי בעוצמת החכמה ולסתור את דברי שנמשכו אליהם קהל גדול מאנשיו ובאו לדרשות שלי, ולכן היה מתכנן נגדי ומעליל עלי עלילות שונות כדי להשניא אותי אצל הקהל וכורה לי כמה חפירות. ואני לא הייתי ער לכך, אף על פי שהייתי מתפלא שכאשר הייתי בא לביתם לפגוש את דינה ראיתי שאינו מקבל את פני כבעבר אלא מתרחק ממני מאד, וגם על פניה של דינה נראו כמה פעמים אותות יגון, ולעתים מצאתי אותה בוכה ועיניה דומעות, ועם כל זה לא שמתי לב להתבונן מה הגורם לכך, ואמרתי מי יודע מה יש להם.

בימות החורף הזה רוב אחינו הספרדים (יוצאי ספרד) נסעו לכמה ערים לצורך המסחר ולא היה לנו מנין מלא לתפלה ולאמירת קדיש, לכן נאלצתי ללכת להתפלל בבית הכנסת של הקהל הצרפתי, ובכל יום הייתי פוגש את חותני הרב, אך הוא מיד עם סיום התפלה היה ממהר לצאת מבלי לדבר אתי מלה. וביום שבת אחד, מיד אחרי שסיימו את התפלה, עלה הרב בחפזון לתיבה כדי לדרוש, ומכיון שזה היה בפתאומיות, התקבצו הקהל מסביב לתיבה כדי לשמוע מה יש חדש בדרש הזה שנעשה ללא עת. והוא דיבר תחילה דברי תורה ופלפול, ואחר כך המשיך בדברי נאצה וזלזול על אותם האנשים הטועים בדרכי התורה, ובדעותיהם הנפסדות מושכים אחרים בלשונם הנעימה כמו מגנט, והם אותם הרבנים שגורשו מארץ הולדתם

והתפזרו כמו אַרְבֶּה בארצות אחרות והתחילו להשחית ולהרוס כל חלקה טובה, ומדקה לדקה היה מגביה את קולו ברעדה חזקה ואומר כדברים האלה, ואחרי כן אמר להם: "ואתם קהל המאזינים, שִׁמְעוּ וְתַקְּנוּ אֶת דרכיכם ואל תעזבו את התורה ומצוותיה שבה אתם מתקיימים בגלות הזה, ואל תפנו לכום התרעלה המשוח בדבש שמושיטים לכם אלו התועים בדעותיהם כדי לאבד מכם את חייכם ובערמתם הצליחו למשוך את לבותיכם בדבריהם המתוקים שנהיו יקרים בעיניכם, כי מעולם לא שמעתם אותו. וגם מדברי הספר "מורה נבוכים" מלמדים אתכם, שהספר הזה יש עליו חרם מגדולי החכמים של צרפת שלא לקרוא בו ומצוה לשרפו ולהשמיד את זכרו, אף על פי שאומרים שחיבר אותו הרמב"ם, האם זה הגמול למעשה החסד שעשינו עמהם שֶׁקֵּרַבְנוּ אותם לחיות בתוכנו והם רצים לשים אותנו ללעג וקלס, האם הם חושבים להרום לנו את יסודות התורה והמצוות כמו שנהרסו הם בהיותם בעריהם לפני שגורשו והענישם הבורא על עוונותיהם והשקה אותם כוס התרעלה, ארורים הם! ארורים מהקדוש ברוך הוא ומעובדיו! התרחקו והפרדו מהעדה החוטאת הזאת, וכל מי שמתקרב אליהם יחטא לה' ברוך הוא, וכל מי שאוהב אותם עתידה לבוא עליו רעה גדולה, אין שלום אמר ה' לרשעים (אין שקט ומנוחה אמר השי"ת לרשעים).

מיד ששמעתי זאת וידעתי את עצמת השנאה שלו אֵלַי, שכל דבריו וגינוייו כולם מופנים אלי, עמדתי זועף ומבוהל ואבד ממני כל שכלי ודעתי, ואחרי כן נרגעתי קצת וחשבתי להשיב על דברי הנאצה שלו, וכאשר עברתי ללכת ולעלות לתיבה שבה נואם הרב, כל אחד שאני מגיע לקרבתו מתרחק ממני, ומיד שעליתי על המדרגה של התיבה והתחלתי לומר: "כאן במקום המקודש לה' ברוך הוא לא יתבייש אף אחד", פרצה המולה רבה מכמה אנשים חסרי דעת ובצעקה גדולה היו אומרים: "הוציאו את הספרדי הזה מכאן, "צֵא" "צֵא" אִמְרוּ לכסיל הזה המבזה את אמונת ישראל", והמשיכו בדברי קללות ונאצות ובזיון, והרימו את ידם להכותני בתוך בית הכנסת. הסתכלתי סביב סביב אם יש מישהו המתקרב אלי, ומצאתי שגם אותם האנשים שדקות אחדות לפני דברי הרב היו ידידי, עכשיו התחילו להתרחק ממני ועיניהם למטה. הבינותי בדעתי שמוטב לי לצאת מבית הכנסת הזה. ויציאתי שנעשתה בשקט, השתיקה את ההמולה של אותם האנשים שהתפרצו כלפי. אבל אחרי שיצאתי שמעתי שעדיין היו רועשים בתוך בית הכנסת, ואני לא התייחסתי אליהם ושבתי לביתי

תורה וישראל

בשברון לבי על כל מה שעבר על ראשי. והייתי חושב ומהרהר שבלי ספק לא נותרה לי שום תקוה להמשיך לדרוש בעיר הזאת, כי הפכתי לשנוא ומרוחק בעיני כל אחד. ומי היה הגורם לכל זה, הוא הרב, חותני, שגמלתי לו טובה, ובתמורה השיב לי בקנטור ובבזיון באופן פתאומי. כל דבריו שדיבר בנוכחות הקהל היו מצטלצלים באזני והיו מצערים אותי יותר מהזמן שבו הייתי עומד מולו, כי ללא ספק שגם את בתו "דינה" לא יתכן שיתן לה להנשא לי. אני עדיין מהרהר במחשבה זו, ודלתות הבית שאני יושב בו נפתחו, ונכנס אדם ממשרתיו של הרב ומסר לי מכתב שכתוב בו כל הדברים ששמעתי באחרית הדרשה שלו, וחתום בחתימת הרב שהוכן עוד מיום ששי כדי להמסר לי.

כאשר קראתי את המכתב הנזכר נוספו לי יגון וצער על דאגותי, ושערותי סמרו שערה שערה מרוב הכעס, וחשבתי בדעתי שיש רק דרך אחת לנקום ברב הנזכר והיא לשלוח מכתבים לכל הרבנים של ישראל (= היהודים) שבערים ובהם אתלונן על הרב שביזה והכעים אותי ועוד עשה עלי חרמות ללא כל עוול שנעשה על ידי, וכן שהרב הזה אין לו ידיעה בלימוד התורה כראוי, ואינו מתאים לשבת על כם הרבנות לעם בני ישראל, ויש לי הוכחות וראיות גדולות על כך, ואוסיף לבקש מהם שיופיע לדין תורה בפניהם והם יעמדו על צדקתי, ובערך זאת היתה הדרך שהייתי בטוח לנקוט בה. אך אחרי שהתקרר כעסי והתחלתי לחשוב מה תגיד "דינה" על מעשי אביה, האם יתכן שגם היא נוטה אחרי דעת אביה ולא תתייחם אלי כבעבר? אבל בערב הלכתי לבית דודתה (אחות אמה) של "דינה" שהכרתי אותה כמה פעמים, והיא יצאה לקראתי בדמעות זולגות מעיניה, כי היא מצטערת על הבזיון והסבל שנגרם לי, והבינה וידעה שכל מה שעשה הרב זה רק מקנאתו ממני, והשתדלה מאד לנחמני. אבל אני לא יכולתי לקבל את הניחום, בייחוד כשהודיעה לי ש"דינה" ואמה גם הן מצטערות מאד עלי ולבם קשור באהבה אלי ללא קץ, ורק החרמות שעשה אביה הרב הן המפרידות בינינו, ואיזו יכולת יש להן. אני בקשתי מהאשה הזאת לקרוא ל"דינה" לביתה, כי אני רוצה לפגוש אותה ולדבר אתה כמה דברים כדי לדעת את העתיד שלי, והיא הבטיחה לי למלאות את בקשתי ואמרה לי לשוב בלילה ואז אמצא את "דינה" מצפה לי. וכן היה, שבלילה מצאתי את דינה מצפה לי, ומיד עם פגישתי אתה לא יכלה לדבר אתי מרוב צערה, ואחר כך בקשה ממני לסלוח לחטאת אביה בכל מה שיצא ממנו להשיב גמול רע לבעל החסד אשר הציל את בתו היחידה ואת אשתו מהאבדן, והבטיחה לי הבטחה

מוחלטת שאהבתה אלי היא כתמול שלשום ואין בלבה כלום נגדי בשום אופן. אבל אני בקשתי ממנה להודיעני אחת מהשתים, אם היא תסכים לבוא אחרי לאן שאני אעתיק את מגורי, או שהיא הולכת אחרי דעתו של אביה, כי אני לא יכול לגור יותר בעיר הזאת. והיא לא יכלה להשיבני, רק עיניה זלגו דמעות כמי נהר ומחשבותיה נעות מכאן לכאן ואינה יודעת מה לומר ועמדה ברעדה גדולה למולי, וגם אני נעצבתי והצטערתי מזה. אבל בעודנו באמצע השיחה, נפתחה הדלת ואביה הרב ששמע שבתו הלכה לפגוש אותי בבית דודתה, בא במהירות אליה, ומשך אותה מידה בכעס רב והשיב אותה לביתו, וגם אני הלכתי לדרכי, ולמחרת קבלתי מכתב מ"דינה" שבו נשבעת לי שלבה נאמן אתי לנצח, ובקשה ממני לעבור לגור בעיר אחרת, אולי ישוב אביה ויפוג כעסו עלי. וכן ביקשה ממני לבל אתלונן נגדו ולבל אמשיך בצעדים בבעייה הזאת יותר. ואני הסכמתי לבקשתה, ובלב שבור וכואב עזבתי את העיר "ניסמם". אבל אחרי זמן לא רב נרגעתי מכל המאורע והחלה להשכח ממני, והיום כבר חלפו שמונה שנים ממה שקרה ואני במצב טוב מאד, ותודה לבורא שיצאתי משם בשלום.

ואף על פי שיצאתי מעיר "ניסמם" בצער ובדאגה, בכל זאת השגתי ממנה תועלת טובה, כי איש אחד נכבד מהעיר "אמשטרדם"[טו] שנכח בזמן הדרוש שלי בעיר "ניסמם" ונהנה ממנו מאד, וכאשר שמע מה קרה לי עם הרב ההוא, ביקש ממני ללכת לעיר "אמשטרדם". וכן היה, וישבתי שם כמה חדשים, ולפני תום השנה השגתי מהם למלא את מקום הרב הגדול הזקן שהיה אצלם כאשר נפטר, שהיה מהולל ומפורסם אצל אחינו הספרדים (היהודים גולי ספרד) שם.

אחינו היקר! קראו אחיו "יוזי" ו"סאנכה", באמת השגת את הדרגה הגדולה והיקרה להיות גדול העיר "אמשטרדם" המפורסמת? כן אַחַי! ענה "אברהם", ואין לי יכולת להודות לה' ברוך הוא על כל מה שגמלני בחסדיו הגדולים. ומה היה עם "דינה"? שאל "יוזי". דינה נישאה לרב שירש את מקום אביה, כי כעבור שבועות אחדים משיצאתי מעירו חלה באופן פתאומי והמטה שעלה עליה לא קם ממנה. עד כאן תמו דברי "אברהם" האח הגדול.

טו. AMSTERDAM (העיר הגדולה בהולנד). נ"ב: תמוה מאד, שלא באו יהודים לאמשטרדם עד אחר שנת ה"ת ליצירה, ובהכ"נ הראשון נבנה שם בשנת התכ"ה. ומזה נראה שכל הספור בדוי, והוא פרי דמיונו של הכותב. **נאמ"ן ס"ט.**

תורה וישראל

בתום דברי האח הגדול ששמו "אברהם" עבר התור לאח ששמו "יוזֵי" לספר את הקורות אותו מאז פרידתו מאחיו, וזה תוכן דבריו: לנמל העיר "אלמריה" הגעתי בספינה כאשר שבתי היום לארץ אספאניה (ספרד), אַחַי היקרים, הא לכם האות שחזרתי מארצות המזרח, וכאשר אמשיך להודיע לכם שעל ספינה תורכית חזרתי והספינה היא רכושי והוני, תוכלו להבין שבאתי מארץ תורכיה, ובמדינה הזאת הצלחתי להשיג ממון רב בעזרת ה' יתברך, ואני חי חיים טובים מאד ואני בעל הון עצום. ומה' יתברך אבקש שיאריך את ימיו של אדוני הסולטאן "סלים" השני[טז] וחסדיו לא יסורו מעל ראשי, אמן. באמת השגתי אהבה וידידות בארץ התורכים, התכבדתי והתפרסמתי אצל כל אנשי מדינה זו, הרכוש והכבוד הם שהיו לי סיבה לכך, וכמו גשם משמים יורדים עלי טובותיו של ה' יתברך. ואף על פי שהיה זמן שבו אבדתי את כל הוני וכבודי גם יחד, תודה לאל שזה לא נמשך, ומיד חזרתי במצב טוב יותר ממה שהייתי. ועכשיו אינני רוצה להדאיג אתכם, אלא להודיע לכם את הקורות אותי מיום צאתי, והנה הן:

מנמל "אלמריה" ששבתי דרכו היום, כך היתה גם צאתי כשנפרדתי מכם, אַחַי, במקום הזה מצאתי ספינה הנוסעת לעיר "לונדון"[יז] ועליתי אליה לכיוון העיר הזאת, כי שמעתי שרבים מאחינו המגורשים פנו לשערי הרחמים שם והסתדרו שמה. הגעתי בשלום לעיר "אנטוורפן"[יח], ובשם "שיך יוסף" כוניתי בפיהם. בעיר הזאת מכרתי חפצים יקרים שהיו ברשותי, ובתמורתם נכנסתי לעסקי מסחר, וה' ברוך הוא העניק לי מחסדיו וברך כל דבר שאליו הושטתי את ידי. אך הימים הטובים אינם נצחיים, אחרי זמן קצר התעוררה מהומה באותה עיר, ותושביה הפכו לשונאי היהודים הזרים שבאו מספרד ופורטוגל שהתיישבו בה. ולפתע יצאה הוראה מהממשלה שכל יהודי שעדיין לא חלפו עשר שנים מיום בואו לארץ הזאת חייב לצאת ממנה ללא דיחוי, ואם לא יצא יגורש ללא רחמים, ויחד עם כל היהודים הגולים מהעיר הזאת יצאתי אף אני

טז. סלים השני מלך תורכיה בין השנים 1520–1512 (למניינם).

יז. בירת אנגליה.

יח. ANTWERPE (עיר-נמל בצפון בלגיה, כיום).

והלכתי לכיוון העיר "ליון"[יט] שבצרפת. וגם בעיר הזאת לא נשארתי זמן רב, כי בתחילה הרווחתי הרבה בעבודת המשי והשגתי קשרים טובים עם ראשי מדינת איטליה ומדינת אספאניה (ספרד) להגדיל עבודת בתי החרשת של המשי שנוסדו שם לפני זמן לא רב, אבל אחרי כן באה שנה רעה בעבודה הזאת, כי התולעים המוציאות את המשי מתו בהמוניהן באותה שנה ונגרמו לנו הפסדים מרובים. ובכל זאת אני התאמצתי ושילמתי את כל ההתחייבויות והחובות שהיו מוטלים עלי, ונותרתי ריקם ואין בידי מאומה. אבל הסתרתי זאת מכל הלקוחות שלי. אולם בתוכי הייתי מאד מודאג ולא מצאתי עצה מאין אשיב את כל ההכנסות שלי, והייתי בסיכון גבוה מאד.

יום אחד הייתי מטייל על גדות הנהר "רון"[כ] ופגשני אדם עני שבא לקראתי בשתיקה. אך ממראהו ודמותו הכרתי שהוא יהודי, ובגדיו הקרועים והיגון שעל פניו מעידים שהוא אדם עני מאד ומבקש עזרה. מיד התקרבתי אליו והוצאתי כמה מטבעות מכיסי והושטתים אליו, ואמרתי לו: "מלה בסלע משתוקא בתרי" (כלומר מי שמדבר ומבקש בפיו יקבל זהוב אחד, ומי ששותק מקבל שנים). והוא נטל את הכסף מידי ואמר לי: "מלח ממון חסר" (כלומר שהתרופה של המעות כדי שיישארו בידי הבעלים ולא יאבדו ממנו, כמו שהמלח משהה את הבשר לבל יסריח, היא על ידי שמפחיתים ממנו על ידי מתן צדקה וחסד לאנשים). ואחרי שעברו מספר דקות ושנינו שותקים פתח הוא ואמר לי: "אני אינני יודע את מעמדך וגם את שמך היקר לא אדע, אבל אני יודע בודאות שהספר הזה שאני עומד למסור לך, בשבילך נכתב ועליך יסבו דבריו". ובאמרו מלים אלה הושיט לי אותו, וכשהסתכלתי באותו הספר לראות מהו תוכנו, נעלם ממני האיש ההוא, וכל מה שטרחתי לחפש אותו לא מצאתיו. ואז שבתי לראות ולקרוא מה כתוב בספר הזה ומצאתי שכולו משמעויות ומשלים ופתרון חלומות שהאדם נבהל מהם כאשר חולם אותם, ובסופו כתוב שהאדם אשר יינתן לו הספר הזה עתיד להשיג כבוד ויקר גדולים בארמון מלך (סולטאן) התורכים, וְשֵׁם כותבו נקרא "משה אלמזוינה". ואותו עני אחרי ימים רבים הזדמן שנפגשתי אתו, והענקתי לו גמול ראוי שיכול לחיות בו כל ימי זקנתו.

יט. LYON (עיר במזרח צרפת).

כ. RHôNE (נהר העובר בין צרפת לשוויץ).

דברי הנבואה של אותו הספר אף על פי שלא נתתי בהם אמון, בכל זאת עוררו בי רגש חזק לנסוע למדינת תורכיה. וקרה המקרה שממשלת צרפת ביקשה מסוחרי ארצה להביא כמה סחורות מארץ התורכים הנחוצים לארצם, ואני הגשתי בקשה שהדבר ייעשה באמצעותי, והשגתי זאת. והיה הסכם בינינו שהסחורות יובאו על ידי, ומהשי"ת היתה לי הצלחה רבה. ואחרי ימים מעטים הגעתי ל"קונסטנטינופול"[כא], ובאמצעות שגריר צרפת היה לי כבוד גדול והוזמנתי לפגוש את המלך (הסולטאן) סולימאן הגדול[כב] מלך תורכיה, וכשהופעתי בפניו קבלני בכבוד רב מאד, וביקש ממני לקנות לו אבנים טובות, יהלומים ומרגליות וכדומה. ואני השתדלתי בכל מאמצי כוחי להביא לו אבנים טובות יקרות מאד מאד, והייתי בכל עת נכנם אליו, וכשראה את האבנים הטובות שהבאתי לו מלוטשים ומעובדים יפה, שמח שמחה גדולה מאד, והיה מחבב אותי חיבה יתרה ועשה אתי טובות רבות, והכבוד שלי היה הולך ועולה מיום ליום.

כאשר השגתי את המעמד הגבוה הזה ושמש ההצלחה זרחה עלי בכל כחה, התחלתי לחשוב על כמה דרכים שבהם אוכל לשפר בהם מצב אחינו האומללים והגולים מארץ לארץ ואשר רבים מהם לא מצאו מנוח, ובעזרת ה' ברוך הוא קראתי לרבים מאחינו היהודים הנזכרים לבוא לעיר הבירה "קונסטנטינופול" וסדרתי להם מקומות עבודה, וחיו בה חיים טובים הם והנלוים להם. ואני עבדתי יפה במסחר ובעסקים, ויצרתי קשרים עם סוחרים גדולים מצרפת ומספרד ופורטוגאל, לשלוח להם סחורות מתורכיה ולהביא מאותן הארצות סחורות שונות שאינם מצויים בתורכיה, לשמחת מנהיגי ארץ התורכים ותושביה. וכך הייתי שמח ושקט ושכחתי את כל התלאות שעברו על ראשי בעבר, ועדיין כל מחשבותי היו תמיד לחפש דרכים לשפר את מצבם של אחינו היהודים שעדיין לא הגיעו להשגת פרנסה. וכך עלה לי רעיון ומחשבה טובים, שהם להקים בתי חרושת של עבודת המשי בארץ ישראל שהיתה תחת שלטון תורכיה, שיהיו מתפרנסים מעבודה זו אנשים רבים, וכך לא יזדקקו תושבי ערי תורכיה להביא את הסחורות הללו מחוץ למדינה אלא מתוך ארצם.

כא. כיום נקראת "איסטנבול" (והיא עדיין העיר הגדולה, אבל כבר איננה הבירה).

כב. מלך בתורכיה בין השנים 1520–1566 למניינם.

וכאשר הצעתי את הרעיון למלך (הסולטאן) היה מאד מרוצה ממנו, וייחד לי עיר לייסד בה את בתי החרושת, והיא העיר "טבריא", ואותי מינה להיות המוציא את הרעיון לפועל. ונתן לי פקודה על כך החתומה על ידיו ועל ידי בנו "מוראד", ובו צויין שאני הוא הממונה על הענף הזה שבו תלוי עתיד טוב לתושבי כל המדינה. וכן מסר בידי מכתבים למושלי "דמשק" ו"צפת" לבוא לעזרתי, ושיהיו חייבים למלאות כל מה שאבקש מהם.

מה נורא המקום ההוא שבו עברתי בדרכי לבוא ל"טבריא", מחשבות רבות ונוראות עלו ובאו בזכרוני כאשר עברתי על הרי יהודה שבעבר היו ידועות בהם ערים גדולות ומפוארות, ערים נאות ומסודרות לשמחת תושביהן, במר לבי צעקתי ואמרתי: אהה! בורא עולם! איך נהפכו ההרים הנאים האלה לאדמה שוממה ועזובה, ואבק החולות כסה את כל פני הארץ? והיו הערים למדבר, הערים הפכו לגבעות סיד ונחליהם יבשו, הינשוף והעורב מרננים בהם וכל יָפְיָם וְנוֹיָם טבעו במדבר שממה. וכאשר עברתי באדמות ארץ הגליל צעקתי מכאב לב: הָאַתְּ היא ארץ הגליל? אַתְּ הארץ המיושבת בערים רבות? אַתְּ הארץ המבורכת בכל טוב וכל פירותייך גדולים ונאים? אַתְּ העשירה בגפנים, עצי הזית והרמונים וזולתם? אַתְּ הארץ הנקראת זבת חלב ודבש? אַתְּ הארץ המפורסמת בריבוי תושביה, וכמו גן עדן שמך ידוע בכל הארצות? וכעת, אבוי! בורא עולם, איך נהפכו הערים האלה למדבר שממה? לארץ ציה וצלמות? וגם האריות והזאבים הרחיקו מגוריהם ממך, ורק קולות העופות המרננים נשמעים בך? אַחַי! אתם מכירים אותי שאינני איש דברים, ולכן אינני יכול לתאר בפניכם את רחשי לבי כראוי, ולכן עכשיו אשוב להמשיך בספור קורותי.

מיד בהגיעי לעיר "טבריא" שלחתי ידי לעבודה, ואנשים רבים נשכרו להוציא אבנים מהחורבות הישנות בשביל הבניה. ואחרי שהתחלנו בעבודה, חל עיכוב גדול והפסיקו כל העובדים את העבודה, כי האנשים המתגוררים בעיר יש להם קבלה מאבותיהם שכאשר ייבנו חורבות העיר ויתיישבו בתושבים יחול הרס רב בדת שלהם ובזמן קרוב תבטל מהעולם, ובאמונה הזאת של הדברים האלה התעוררה תנועה בין התושבים, וכולם הסכימו פה אחד שלא יוסיפו לבנות ולא יְפָרְקוּ שום אבן מהחורבות, וכל העובדים הפסיקו את עבודתם והלכו לדרכם. ואני כשראיתי זאת מיהרתי והודעתי זאת למושל "דמשק", והוא שלח אתי כוחות וחיילים להעניש אותם האנשים שהיו הגורם להבטיל זולתם מהעבודה וכלא אותם בבית הסוהר, ואחד מהם הוצא להורג

תורה וישראל

ונתלה על עץ, להיות אות וחרדה מול עיניהם לבל יוסיפו לעורר מהומות כפי שהיה בפעם הראשונה, ומיד נרגעה העיר והעובדים שבו לעבודתם. אלפי עצי פרי נטעתי שיהיו פירותיהם למאכל לתולעי המשי, והכנתי הרבה משי והתחלנו בעבודה. וכך הבאתי מאספאניה (ספרד) מספר טונות גדול של צמר, ואלפי עובדים החלו לעבוד בבגדי צמר ולבושים טובים נאים ומסודרים כמו הסחורה של העיר "ונציה"[כג]. הכנסתי יהודים רבים לעבודה בבתי החרושת של המשי, וקבעו את מגוריהם ב"טבריא" ושבעת הערים הסמוכות אליה, ומספרם הולך וגדל מדי יום, ואני הייתי שש ושמח ללא גבול, והוני ונכסי הוכפלו פי כמה פעמים, וכל לקוחותי היו מתייחסים אלי כאל המיוחד ביותר בארץ הזאת ומעטים הדומים לי.

כמה שנים שהיתי ב"טבריא", ואחרי שהעבודה היתה מסודרת קבלתי הוראה מהמלך לשוב אליו, כי הוא רוצה למנות אותי בין שריו כדי לנהל העבודה בארצות המערב[כד] כפי שה' ברוך הוא העניק לי ידיעות, ומיד מיניתי במקומי ב"טבריא" את האדון "יוסף בן אדרת" לנהל את העבודה כמו שהייתי אני, ומיהרתי לשוב ל"קונסטנטינופל" אל אדוני המלך, ואת כל הוני ורכושי בעיר "טבריא" עזבתי מבלי לדעת אם אני עתיד לשוב אליהם בכלל. מה אגיד לכם, אַחַי, על המעשה הטוב שעשיתי כאשר עליתי על כס השלטון, זאת המעלה הגבוהה אותה השגתי היתה גורם חשוב לטובת אלפים ורבבות מֵאַחֵינוּ שבאו להתגורר הארץ תורכיה, אני שרתתי את אדוני המלך בכל לבי, באמון מלא, ולא הפליתי לטובה אף אחד מהשרים מראשי השלטון, ותמיד הפעלתי עליהם את החוק שהוטל על ידי המלך ללא הפליה. כמה פעמים זומנו אלי שופטים מערים קטנות שהיהודים לא חיו בשקט בעריהם, וכמה שהיו מתחננים בפני לסייע להם ולהקל עליהם את החוקים לא נעניתי להם אלא עד שיוכיחו לי הוכחה ברורה שהם מתקנים את חיי אחינו היהודים בעריהם ועומדים תמיד לעזרתם.

המדינה התורכית לעת הזאת היתה מדינה מבוצרת וחזקה מאד והשתלטה על ארצות רבות מהמזרח והמערב, ולכן התשועה והעזרה שניתנו על ידי לְאַחַי המתגוררים במדינה הזאת ובארצות הנתונות למרותה לא היו מועטות.

כג. ונציה עיר בחוף המזרחי של צפון איטליה.

כד. הכוונה לארצות אפריקה הצפונית.

בעצתי הצלחתי לגרום לתורכיה להצליח ולהביס את הכוחות של איטליה ולנתק אותה מהשליטה שהיתה לה בים התיכון, וכאשר נחלשה המדינה הזאת שהיתה בשלטון רפובליקני העליתי בדעתי לגרום שהמדינה התורכית תלחם עם אספאניה (ספרד), והיתה עצתי למלך "סולימאן" שירש את כם המלוכה אחרי מות אביו "סלים", להכין את עצמו למלחמה נגד אספאניה (ספרד) ולהשתלט עליה ולהביאה תחת מרות תורכיה ביבשת אירופה. ובאמת עצתי הצליחה לעורר את לבם של כמה מדינות לשתף פעולה עם תורכיה ולהלחם נגד אספאניה (ספרד), לצמצם את כוחה ולהוריד קרנה באופן ששלטונה לא יהיה בלתי מוגבל, אלא תהיה נתונה לפקוחן של מדינות אחרות. ודברי אלה השפיעו מאד, ובעיר "אנטוורפן" התכוננו אלפים בעלי מעמד שהודיעו לתורכיה שהם מוכנים למלחמה נגד מדינת אספאניה (ספרד). וכן היה שאותם בעלי מעמד עמדו בהבטחתם, ומזה זמן רב הם במלחמה.

אַחַי היקרים! קורות רבות כאלה עברו עלי במשך השנים שעברו, ועכשיו אספר לכם את הקורות שהתרחשו בתקופה האחרונה. לפני זמן מה נשלחו שליחים מהקיסר "מאכסימיליאן" השני[כה] אל הוד מעלת מלך "קונסטנטינופל". השליחים האלה באו לארמוני לבקר אותי, והביאו לי דורונות רבות כמו שהעניקו לשרים ונכבדים של תורכיה, אלפיים שקלי כסף העניקו לי. אך אני הודעתי להם שאינני יכול לקבל הכסף הזה מהם, אך אם הם מסכימים שהכסף הזה יחולק בין העניים והאביונים התורכים והיהודים טוב מאד. ימים מעטים לאחר מכן ארעה דליקה גדולה שבה עלו באש ששים ושלשה אלף בתים, וכל שכונת היהודים שממנה פרצה הדליקה נשרפה ולא נותר בה אפילו בית אחד. כמה עמלתי וטרחתי להושיט עזרה לאותם אומללים לדאוג לצרכיהם, והתאמצתי לשכנע את המלך לתת להם רשיון לבנות בתים רבים על חשבון הממשלה ולשפץ ולתקן את רחובות העיר ולשקם את החורבות שלה. וכך היה. וכמה ברכות ותודות קבלתי מאותם האנשים האומללים שהיו בסכנת אבדן על השתדלותי למענם בכך, כי אני לא החשבתי את הכספים שהיו דרושים לעזרתם וביד מלאה עזרתי להם.

השר הגדול הנקרא "מאנאקאם" חָמָא חֵטָא גדול למלך, שכאשר היתה מלחמה בין מדינת תורכיה ומדינת איטליה הוא התקשר לצבא איטליה וגילה להם איזה סוד של

כה. קיסר גרמניה בין השנים 1564–1576 למניינם.

ממשלת תורכיה, וכמה דברים המשפילים את כבוד תורכיה כתב במכתבו לאחד מידידיו ב"ונציה". והמכתב הזה הגיע לידי המלך בערמה גדולה, ומיד הובא אותו השר לעיר הבירה "קונסטנטינופל" להשפט בה, ונגזר דינו שהוא יודה מתפקידו וכל רכושו יוחרם לאוצר המדינה.

יום אחד נקראתי להופיע בפני אדוני המלך, ומיד מיהרתי ללבוש חליפה מפוארת שאני רגיל להופיע בה לפניו, ונכנסתי לארמון הפנימי ששם יושב המלך, וכשנכנסתי מצאתי שכל הפקידים הבכירים והיועצים של המלך עומדים מסביבו. מיד השתחויתי לכבוד המלך והתקרבתי לפני כסאו מבלי לדעת לשם מה נקראתי. כשראה אותי המלך החל לשבח ולפאר את עבודתי, נאמנותי והתועליות שעשיתי להצלחת המדינה ולטובת כל התושבים, ומיד הודיע לי שתמורת פעולתי הוא מעניק לי את המינוי במקום אותו שר בכיר, ושתהיינה הערים נוקסוס, פאכוס ואנדרום ושאר הערים הסמוכות להן תחת פקודתי, ונתן לי סמכות לשלוט בערים הללו כפי שייראה לי, ורק שעלי לבצע את החוקים שייקבעו לי על ידיו.

אַחַי היקרים! בלי ספק אתם יכולים לתאר את השמחה הגדולה והמחשבה הטובה שעלו בדעתי כאשר קבלתי את התפקיד הזה מידי אדוני המלך, ופי מלא תשבחות לה' ברוך הוא המעלה את הדל למדרגה הגבוהה ביותר, כמוני אני יהודי גולה מארץ הולדתי, המטלטל ממדינה למדינה להשיג מנוחה, שֶׁנִּשְׁאתִי ברצון הבורא להתמנות שר ראשי על שלשה מחוזות גדולים ולשלוט בהם שלטון בלעדי כפי שיעלה בדעתי. באמת הצטערתי מכך שאני שש ושמח מאד והשמחה היא לי בלבד, ואני לבדי נפרד מכל קרובי וידידי ואינם מצויים אתי לקחת חלק בשמחתי, ומיד הבעתי את תודתי לאדוני המלך על חסדו היקר והגמול הטוב שגמלני, ובקשתי ממנו עוד לתת לי רשות והיתר לעזוב למשך כמה חודשים את ממלכת תורכיה לפני שאקבל לידי את השלטון במחוזות הללו, כדי שאוכל לפגוש אתכם ולקיים את הברית שכרתנו בינינו לפני שנפרדנו במקום הזה, וללא קץ אני מודה לבורא יתברך שזימן אותי ליום היקר הזה לפגוש אתכם ולראות כבודכם שאתם חיים על פני האדמה. כעת סיפרתי לכם כל מה שעבר עלי בקיצור, ואינני מתפלא אם אכן אני הראשון שהשיג מדרגה גבוהה יותר מכל אחינו היהודים הגולים מארץ הולדתנו. ואם תשאלוני, אתם היקרים לי, האם אין לך מה לספר עוד על התלאות שעברו עליך? או אם יש לך אשה וילדים? או האם לא נחשב בעיניך להודיע לנו על נושאים מעין אלה? לא, אַחַי, התודה לאל שלא מנע

ממני גם אלו ונתן לי אשה ובן, אך לא ארכו יָמַי אתם, כי אלו היקרים ללבי נלקחו ממני ללא עת במשפטו של השי"ת.

עד כאן נשלמו דברי האח ששמו "יוזי", וכעת אציג לפניכם את דברי האח הצעיר "סאנכה" המתוקים מדבש:

"סאנכה" צעיר האחים החל עכשיו לדבר אודות כל התלאות שקרו לו באותן עשר שנים שעברו, ואלו הם דבריו.

הספינה שעליה עזבתי היום לפני עשר שנים את נמל "מאלאגה", אך יצאה מהנמל ונכנסה ללב ים החלו רוחות עזים לנשוב וסערות התרוממו בתוך הים, ההגאים של הספינה אבדו ונשברו מרוב הרוחות, החבלים והתרנים כולם נשחתו והספינה היתה מתנדנדת אתנו בתוך הים והולכת לכל אשר דוחפת אותה הרוח. הרבה ימים עברו עלינו כך, עד שפגעה בנו ספינת פיראטים[כו] והתקרבה אלינו. השודדים התנפלו עלינו כזאבים והעבירו אותנו לספינתם וכפתו אותנו בחבלים, הפשיטו אותנו מבגדינו והלבישונו בבגדי עבדים ושפחות. אותי הורידו במדינת "תונס", ובשוק שבו נמכרים עבדים נמכרתי לאחד מן השרים, שהיה שליטה של אחת הערים המדינה זו. את דין שמים קבלתי בלב שלם ונשאתי בהשלמה את כל מה שעבר עלי, ובכל כוחי השתדלתי לעבוד את אדוני ככל אשר הוא פוקד עלי, ובמשך הימים נשאתי חן בעיני אדוני וצמחה אהבתי בלבו והיה אוהבני אהבה עזה עקב עבודתי אתו בלב שלם. יום אחד שאלני אדוני על מוצאי ודתי, כי ראה שאינני מכבד את "נביאם" ולא מתייחם אליו. אני השיבותי לו: אני ממוצא יהודי מבני ישראל. שב ואמר לי: האם אתה מעם ישראל השוכנים בדרום ארצנו במדבריות ושמלכי האזור לא הצליחו להכניסם תחת מרותם, והם עושים ככל העולה על רוחם? לא, אדוני, השיבותי לו, אני לא מכיר את העם היהודי הזה ומעולם לא שמעתי עליהם, אני מארץ ספרד ארץ הולדתי, וסיפרתי לו על המלחמה העזה שהתחוללה בין הערבים והנוצרים במדינה ההיא עד שנפלו לפניהם והאדון בועבדללי שהיה מושל המאמינים[כז] באספאניה (ספרד) הודח

כו. הם שודדי הים, הפושטים על האניות, בוזזים את הנוסעים ומוכרים אותם לעבדים בערי החוף.

כז. כנויים של המוסלמים בלשונם.

מכסאו, וגם היהודים שישבו בארץ הזאת עוד לפני התושבים הערביים יצא עליהם גזר דין להיות מגורשים בעוויים וסבל רב ללא חמלה ורחמים.

אדוני הוסיף והודיעני על הידיעות אודות העם היהודי השוכן בשטחי המדבר המקיף את הערים הנתונים לשלטונו של אדוני, והם אנשים מומחים במלחמה וגבורים מאד, ותמיד חרבותיהם שלופים ומוכנים להלחם עם כל מי שמתקרב ללחום בהם, ולכן לא יכלו שליטי מדינת "תונם" להתגבר עליהם ולהכניסם תחת מרותם, אבל הם חיים עם שכניהם הערבים באמונה ובשלוה ואינם נלחמים בהם אם לא יתחילו בכך הערבים, ויש להם מקנה רב צאן ובקר ובהמות לרוב ומהם הם מתפרנסים, והוסיף לספר ולשבח את כוחם ואומץ לבם הבלתי מוגבל, ותמיד הם מתגברים על אויביהם הערבים אם נלחמים בהם.

דברי אדוני הנזכר ירדו לעומק לבי, ושמחתי גדלה מאד כששמעתי שעדיין קיימים על פני תבל בני עמנו הדווי, העם היהודי, יהודים בעלי שלטון עצמאי שאינם נמצאים תחת עולם של שאר העמים ובאומץ לבם החזק הודפים ומביסים את כל אויביהם אשר נלחמים בהם, וחוץ מֵהַזָּקֵן העומד בראשם אין אף אדם זר השולט בהם, ולבי נדבק ושאף מתי אוכל להגיע אליהם ולחיות חיים חפשיים כמותם, בחלום חלמתי בהם ובהקיץ היה לבי מהרהר בהם, ולמרות כל מה שהתעניינתי לדעת בדיוק היכן משכנם לא עלה בידי, כי איש אינו יודע עליהם פרט לאדוני, והוא מחששו שאברח אליהם ואוותר עליו לא רצה להגיד לי את האמת, וטען שאינו יודע עליהם אלא מפגישה מקרית שנפגש עם כמה מהם. עברו ששה חדשים מעת שנודע לי על העם היהודי הנזכר, ואני עובד את אדוני באמון מלא, אך עדיין לא ידעתי באמת את הדרך המובילה למקום היהודים הנזכרים. לא רציתי להמלט מאדוני, כיון שהיה נוהג אתי ביחם טוב, ונוסף לכך אם אברח אולי יפגשו אותי השודדים ואשאר עבד כמו שהייתי, לכן בטחתי בתשועת ה' ברוך הוא המוציא את האסיר חפשי מתחת עול אדוניו, ולבי מבשרני שעוד יבוא יום תשועתי ואלך לאַחַי היהודים החפשיים ואחיה אתם שקט ובוטח.

יום אחד יצא אדוני עם כמה שרים ונכבדים לשדה לצוד עופות וחיות כמנהג שאר השרים החושקים בציד. ואני עם שאר עבדיו יצאנו אתם כשאנו נושאים כלי אכילה וצידה עבורם לדרך. אני לא היה בידי שום כלי נשק פרט לסכין קטנה תלויה עלי. כשהגיעו לגן גדול משופע בעצים שמרביתן היו דקלים החליטו לנוח שם, וכאשר הגיע

חצות היום אכלו מהצידה שהיתה אתם, ואחרי הסעודה התפזרו בין ההרים לצוד חיות שיצאו ממערותיהם לתוך היערות אחת הנה ואחת הנה. אני וחמשה עבדים נוספים נותרנו ללכת אחרי אדוני להיכן שהוא הולך, וכאשר הגענו ליער אחד הופיע מולנו אריה גדול ונורא שיצא ממערתו, ובא לקראתנו והתקרב ישר אל מול אדוננו שהיה רכוב על סוסו, והסוס מיד שראה את האריה רעד מאד והחל לברוח תוך נסיגה אחורה והפיל את אדוני שהיה רכוב עליו, וכל העבדים גם הם נחרדו וצעקו צעקה איומה ונסו, ולא נותרתי אלא אני לבדי והתאזרתי בכל כוחי והתקרבתי אל מול האריה ונצבתי מולו בינו ובין אדוני שהיה מוטל מעולף, וכאשר נצבתי מול האריה ההוא החל להביט בי בכעס רב, ומרוב כעסו עצם את עיניו והרים את ראשו כדי להכותני, ובאותו רגע הוצאתי את הסכין שבידי ונעצתי אותה בלבו, ובחסדי ה' ברוך הוא נעזרתי שלא פגע בי, כי כאשר נעצתי בו את הסכין הוא הרים את רגלו להכותני, ומיד נפל חלל ונחלי דם פרצו מלבו ללא סוף, ורק בזרועי השמאלית נפצעתי מעט כשהרים את רגלו להכותני בכל כוחו.

כשעזרני האל וניצלתי מחרדת האריה, פניתי מיד לאדוני שהיה מוטל מעולף על הקרקע מרוב חרדתו ופחדו מהאריה והתאמצתי מאד להעירו, והודעתי לו כי אין עוד פחד מהאריה, כי האריה נהרג בעזרת ה' ברוך הוא, ומיד קם והתעורר מעלפונו והרבה להודות לי על הטובה שההצלה שלו באה על ידי, וחיבק אותי ואחז בי בכל החיבה, והיה אומר כל הוני ומיטב רכושי אני מוכן להעניק לך, ועוד אמנה אותך על כל השרים הכפופים לי, בתים וארמונות נאים וטובים אני מוכן לבנות עבורך עם גינות וחוילות כפי שתרצה, וכל מה שתדרוש אני מוכן לעשות במלוא רצוני, וכל זה איננו נחשב בעיני לעומת הצלת נפשי מהאבדון.

אני עניתי לו: אדוני, ה' יאריך ימיך בשלטון, תסלח לי שאין ברצוני לבקש ממך כלום אלא שתשחרר אותי לחפשי ותראה לי את הדרך שבה אוכל להגיע אל העם היהודי שסיפרת לי עליו בעבר. אדוני כששמע את דברי ואת בקשתי רעד מאד מבקשתי הקשה הזאת, וכל מה שטרח להשיבני מדעתי לא עלה בידו, ואף הוסיף לומר לי שאם אסכים להשאר אצלו בביתו הוא מוכן להשיא לי את בתו. אך אני התעקשתי ועמדתי על דברי ואמרתי לו שאינני יכול למלאות את בקשתו זאת, ורק בקשה אחת לי אליו למלאותה.

לא עברו ימים מעטים משקרה המקרה הזה, ואני עזבתי את אדוני ועל סום יקר רכבתי

מאחרי גבולות הערים של אדוני, ולקחתי אתי שני רוכבים נוספים על סוסים משרי אדוני המכירים את הדרך המובילה לארץ ששוכן בה העם היהודי הנזכר, וכולנו היינו חמושים בכלי נשק. אינני יכול לספר לכם, אַחַי, הסבל והיסורים והתלאות שעברו עלינו בדרך הנזכרת, רק אומר לכם שחסדו של ה׳ ברוך הוא הֵצַל עלי והצילני מכל צרה ומצוקה שעברו עלינו. אחד מהשרים הנזכרים שיצאו אתי טבע הוא וסוסו בתוך השלג כאשר העפלנו על אחד מהרי השלג ולא ראיתיו יותר, וכאשר התקרבנו סמוך למדבר השומם שבו גרים היהודים הנזכרים הגענו להר גדול וגבוה, ובמאמץ רב התאמצנו עד שהצלחנו להעפיל אליו, אריות וזאבים פגשונו מעת לעת, ונפלו עלינו חרדה ופחד גדול שנוספו על סבלנו ויגיעתנו, ובעזרת ה׳ עברנו את כל ההרים והעמקים והגענו לאדמה משופעת בנטעים ובגנים, ושם מצאנו כבוד אצל תושבי הישובים ההם באמצעות המכתב שנתן לי אדוני כשנפרדתי ממנו שיעזרו לי ויכבדוני כל האנשים שֶׁכֻּבֵּי הארץ שבשליטתו.

אבל אחרי שנפרדתי מהמושבות הנזכרות הגעתי למדבר צחיח גדול, ובלילה האחרון שלמחרתו הגעתי לארץ היהודים הנזכרים נעלם גם השר השני שנותר אתי ולא ידעתי מה קרה לו, ונותרתי אני לבדי לא ידעתי לאן ללכת, אבל כבר נודע לי שהיהודים שוכנים ממזרח למדבר הצחיח, ולכן נהגתי את סוסי לכיוון מזרח של הארץ ההיא, ובטחתי בה׳ שיביאני בשלום למקום ההוא. אך כמה הודאגתי בהזכרי ששמעתי כי היהודים ההם אחרי המלחמות שפרצו בינם ובין שכניהם הערבים החלו להתרחק מכל אדם זר שאינם מכירים אותו ולא מאפשרים לו להתקרב אליהם כלל, ומזה שנים רבות לא נשמע מהם דבר. ובלי ספק כל מי שישמע את הסיפור שלי יחשבני לאדם כסיל ושוטה, שבגלל שעלה בדעתי הרצון לפגוש את היהודים האלה, שאינני יודע אם הידיעות עליהם אמתיות או לא, ואם יקבלו אותי או לא, סכנתי את עצמי למוות והלכתי לבד בארץ ציה שלא דרכה בה רגל אדם מזה שנים רבות וספק אם אצליח לממש את מטרתי. והייתי נבוך מאד בדעתי, אבל לבי, שהיה תמיד שותף לסבל אַחֵינוּ בין אלה שבארצות המערב ובין אלה שבארצות המזרח, היה מרגיע אותי ששפר עלי גורלי להגיע לחיות בין היהודים הללו שזכו לחיים עצמאיים ולהסיר מעלי את עול יסורי העמים. ועוד נשאתי את עיני ליושב שמים שיסייע לי וישלח לי עזרה להשיג את מטרתי, כי בעזרתו נחלצים כל בני האדם אשר על פני האדמה מצרותיהם. ומיד המשכתי לדרבן את הסוס שלי למהר להובילני למזרח אותה ארץ. אך התלאה והצרה

האחרונה שהציקתני הביאתני לשערי מוות, כי בלילה החל לרדת עלי שלג, וביום נשבה רוח דרומית ועלתה סופת חול מאדמת המדבר וכסתה אותי ואת הסום בחולות האדמה ההיא. ונוסף על כך השמש יצאה במלוא עצמתה באותו מדבר, ולא הצלחתי למצוא מקום לנפוש בו ולהשיב את נפשי מרוב סבלי. וגם החיות הרבות שנקרו בדרכי הוסיפו לי ענוי על עינוי, ורק בחסדו של ה' נצלתי מהן. אבל כאשר אזלו המים שהבאתי בשני נאדות ולא מצאתי איך לרווות את צמאי אני והסום שלי, קצרה רוחי ולא ידעתי מה לעשות, ולכן ירדתי מעל הסום והייתי מהלך ברגל והוא בעקבותי, וכאשר הגעתי לגבעה גבוהה רפתה רוחי ונפלתי ארצה, וגם הסום שלי נפל על הארץ ומת מרוב הצמאון, ואחרי מספר רגעים אבדתי את הכרתי, ואינני יודע כמה זמן שהיתי ללא הכרה, ולא התעוררתי כי אם כאשר יד אדם נגעה בי, וכשפקחתי את עיני ראיתי אדם לבוש בגדים של ערבים עומד רכון עלי, ומִנֹּאד המים שבידו מטפטף בפי מן המים, ובהם שבה רוחי אלי והתעוררתי מעלפוני, ומצאתי אנשים רבים רכובים על סוסים מקיפים אותי, ושניים מהם הרימו אותי מעל האדמה והרכיבוני על הסום של אחד מהם והלכו לדרכם.

אך גם אחרי ששבתי להכרתי התעלפתי שנית, וכשהתעוררתי מצאתי את עצמי יושב בגינה נאה מלאה נטיעות ועצים רבים לפני הר גדול המוקף בהם, ולאחד האוהלים הנטועים שם הכניסוני ועל מטה נאה השכיבוני, והיו מטפלים בי עד ששבתי למצב בריאותי והתחלתי להחלים ממחלתי לאט לאט, ומיד שהתעוררתי מעלפוני מצאתי איש זקן לפני, וכל בגדיו היו לבנים, וכן גם שער ראשו וזקנו היו לבנים, והדרת פנים נוראה על פניו, אך לבי התחזק בראותי שבכנפי בגדיו היו תלויים ציציות.

הזקן הזה הושיט לי את ידו וברכני, ואחרי כן דיבר אתי בלשון הערבית והודיע לי שכמה מתושבי המקום מצאוני מוטל כמו מת על האדמה לצד פגר סוסי המת, והצליחו להצילני ממוות והביאו אותי למקום הזה, וכעת אני חייב להודיע להם מי אני ומה מוצאי, כי לפי חוקיהם אינם יכולים לשכן אדם זר אתם. אז פתחתי את פי ואמרתי לו: אדוני, אני לא אסתיר ממך מאומה, ואני מוכן להודיע לך את מוצאי ומקום הולדתי ולאן אני הולך, אני מזרע היהודים המתגוררים הרחק מאד מהמדבר השומם הזה, ושמיד ששמעתי שיש יהודים השוכנים בארץ הזאת, שאפתי מאד להגיע אליהם ולהתוודע אליהם.

תורה וישראל

הזקן הנזכר צעק עלי בקול תמיהה ואמר לי: מה אתה אומר שאתה מזרע היהודים? מה הן הראיות שיש לך לאשש את דבריך אלה?

- אדוני הזקן האם יש לך ידיעה בלימוד ובמצוות של היהודים שבהם אוכל להודיע לך הוכחות לדברי שאני מזרעם - עניתיו אני.

כן בני, ענה לי הזקן, תדע לך שאתה נמצא בקרב משפחות גדולות ומכובדות מראשי היהודים והזקן שלהם הוא העומד לפניך. וכאשר שמעתי את דבריו התחזק עוד אומץ לבי, והייתי שש ושמח מאד וקמתי ממקומי והרכנתי ראשי על ידיו של הזקן ההוא, ונשאתי את ידי לשמים וברכתי את בורא העולם שגמלני בחסדו והגיעני למקום הזה שאליו שאפתי וסבלתי יסורים קשים כדי להגיע אליו, ומיד הראיתי לו את חוטי הציצית שלי. ואף על פי שלא מצאו חן בעיניו, כי לא היה בהם חוט תכלת שאינו מצוי אצלנו, בכל זאת האמין לדברי. ועוד דברתי אתו בלשוננו הקדושה, אך לא הבין מִדְּבָרַי אלא מלים אחדות. את שמות אבותינו אברהם יצחק ויעקב הזכרתי לפניו ועל ארץ ישראל שניתנה לאבותינו ספרתי לו, וגם על דוד ושלמה מלכי ירושלים והקורות אותם הודעתי לו, אך נראה לי שהקורות הידועות לו אינם תואמים ושוים לקורות שאותן קבלנו אנחנו מאבותינו. אך בכל זאת דברי השפיעו עליו והאמין באמונה שלמה שאני מזרע היהודים, ומיד מיהר וקם להודיע לאנשיו את כל מה ששמע ממני.

וכאשר נותרתי בנפרד לבדי היה לבי שש ושמח שהשגתי את מטרתי, אבל עדיין הייתי מוטרד אולי לא יתנו לי לגור אתם. אחרי מספר דקות שב אלי אותו זקן מלווה בכמה אנשים אחרים מזקני וגדולי היהודים, וכולם דרשו בשלומי ושמחו לקראתי וישבו מסביבי ובקשו ממני לספר להם את כל מה שעבר עלי עד היום, ומאד תמהו והתפלאו כששמעו ממני שנמצאים יהודים המתגוררים בארצות המערב במספר רב (בן פורת יוסף) וחייהם חיי סבל, חיים קשים ומרים תחת עול אויביהם אשר מבזים אותם תמיד ומענים אותם, מדוע לא באים אלינו ויחיו בחופש אתנו? שאלו השומעים בפליאה רבה, הארץ שלנו היא גדולה ורחבת ידיים ומסוגלת להכיל את כל היהודים המפוזרים בכל קצוות העולם, איננו יכולים להבין איך אחינו היהודים מסוגלים לסבול ולחיות תחת עול האומות, ומה מועילים להם כספם והונם מכסף וזהב וזולתם כשאין להם חרות לעצמם והם נחשבים כמו עבדים לאומות, ומה יקר אצל האדם יותר מהחופש האישי, ולכן לא התפלאו כלל על כל מה שסבלתי וסכנתי את עצמי בסכנות עצומות

שהביאוני לשערי מוות, ושויתרתי על הכבוד שהשגתי אצל אדוני והגדולה שעמדתי להשיג אם הייתי מסכים להצעתו ובאתי לארץ המדברית הזו כדי לחיות חיי חופש.

עם סיום הסיפור שלי וכל מה שעבר עלי השיבו כולם: טוב מאד בואך אלינו אחינו היקר, כאחד מבנינו נחשוב אותך, בשר מבשרנו ועצם מעצמינו, וכמו שאנחנו מסכנים את חיינו ונלחמים למען כל אחד מאתנו, כך נלחם ונשליך חיינו מנגד בשבילך, ושב אתנו ככל שֶׁתְּאַוֶּה נפשך, וכמו שאנחנו חיים תחיה אתנו בברכה שנתן לנו השי"ת. ואחר כך סיפרו לי את קורותיהם, מה מוצאם ומה עבר על אבותיהם בימים קדמונים, כי רק מספר מאות שנים עברו מאז שהם שוכנים בארץ המדברית הזאת, וכי בראשיתם היו מתגוררים בארצות עֲרָב בשקט וללא כל צער, ושם משפחתם "בני קורצה", וכאשר פרצה מלחמת "מוחמד" נביא האיסלאם וחלו תהפוכות בכל העולם ממלחמותיו הקשות שהגיע לארצם והרג ואיבד את הגברים, ואת הנשים והטף כבש לעבדים ולשפחות ומכרם בארבע פינות העולם, ורק מתי מעט הצליחו לנוס ולהמלט מאויביהם ולברוח מארץ לארץ עד הגיעם לארץ המדברית הזאת והשתלטו עליה, ותלאות רבות עברו עליהם גם בארץ הזאת, ותמיד הערבים רודפים אותם ונלחמים בהם, ובמאמץ גדול הצליחו לְהָדְפָם ולהתגבר עליהם עד אשר יצא להם שם באומץ לבם ונפל פחדם על כל שכניהם וחדלו מלהתנפל או להלחם בהם, וחיים במנוחה בארץ הזאת חיים טובים ומאושרים.

כעבור ימים אחדים התוודעתי לכל דרכי חייהם וסדריהם, ובאמת הם סדרים טובים ונאים מאד, ונוסף לכך עוז רוחם ואומץ לבם שאין להם גבול. יראת ה' צבאות, וכבודו הגדול דבוקים בהם באופן מופלא. אך ידיעותיהם במצוות ובלמוד התורה הם מועטים מאד, כי באורך הזמן והגלות שלהם נשכחו מהם הרבה דברים יקרים, ומספרי התורה אין בידיהם אלא חמשה חומשי תורה, ספר תהלים, וספרו של הנביא ישעיה בן אמוץ, וגם באלו אינם מבינים את כל הכתוב בהם. וכמו כן יש להם כמה מצוות ששמרו ממסורת אבותיהם, מקיימים אותם ומלמדים אותם לבניהם, אך ללא הבנה וללא סדר מקיימים אותם. הם גם יודעים כמה קטעי תפלה שאותם הם מתפללים ומלמדים אותם לבניהם בהיותם קטנים. אני לא למדתי את התורה והלמוד כראוי, כי אילו הייתי יודע הייתי מראה להם ומודיע להם כל מה שנדרש. מספר האוהלים שיש להם הם כשלש מאות אוהלים המוקמים במקום הזה, וכל אוהל נועד למשפחה אחת, הבעל ואשתו וילדיו, והם סמוכים אחד לשני, וכל משפחה עובדת לצרכי עצמה, אם זו

עבודה בבית (אוהל) ואם זה עבודה בשדות הסמוכים להם. מדי פעם מבקרים אחד את השני. והנשים תמיד יושבות באוהלים וכמעט שאינן יוצאות, אבל הילדים תמיד נמצאים ביחד, משחקים ומסתובבים ברחובות של המקום הזה. ולהבטחת מנוחתם קבעו שבכל יום יוצאים חלק מהם ומשוטטים באזור הגבול של הארץ מכל צד, פן יימצאו אנשים אויבים המתכוננים לבוא לפתע, ואם נראה להם משהו שמעורר חשש של בוא אויבים, מיד תוקעים בשופר שברשותם, ומיד מתאספים כל הגברים חגורים וחמושים מוכנים למלחמה ומתחלקים לשתי קבוצות, קבוצה אחת יוצאת למלחמה אל מול אויביהם, והשנייה נותרת במקום מושבם כדי להגן על הנשים, הילדים וכל הרכוש. ואם רואים שהאויבים רבים ושהם חייבים לנוס מפניהם, הם עוקרים את כל אותם האוהלים ומעבירים אותם יחד עם הנשים והילדים והרכוש למקום אחר שייטב בעיניהם ויתקעו שם את אהליהם. התלאות והמצוקות שעברו עליהן בשנים שעברו החכימו אותם להיות תמיד ערניים ומזומנים בכל עת לכל מה שיידרש, כדי שלא תעבור עליהם שום תחבולה של האויב.

אחרי ימים מעטים החלמתי ממחלתי ושבו אלי בריאותי ואומץ לבי כבעבר, וביום אחד אחרי חצות היום שבו אותם האנשים שנשלחו להקיף את הגבול ולהתריע על המצאות גייסות רבים חמושים וחגורים למלחמה הבאים ומתקרבים למקומם. מיד תקעו בשופר, ולא חלפה רבע שעה וכל התושבים הצטיידו בכלי מלחמה, בקשתות וחצים ובכל הנדרש למלחמה. אלא שכאן התפתחו חלוקי דעות בין מנהיגיהם, חלק מהם אומר שהאויב מגיע בְּגַיִם גדול מאד, וכי מיותר להתאמץ ולהלחם בהם וכדאי שינוסו מהר, וחלק מהם היו מחזקים את לבם של אחיהם שבאומץ לבם יוכלו להבים את אויביהם. אני כשראיתי זאת יעצתי להם ועצתי התקבלה על דעתם, והיא שמיד יעבירו את האוהלים והנשים והטף העברה זמנית להר הנמצא שם, ויהיו שומרים מקיפים אותם, ואני ועוד חמשים אתי נותרנו במקום ההוא לשמור עליו עד שיסיימו את ההעברה ואת פנוי האוהלים, ואחר כך התקרבנו לגבול כדי לחכות לבוא האויבים, וכעבור זמן קצר הופיע מולנו חיל גדול המונה כאלף רוכבי סוסים הדוהרים ומתקרבים אלינו בהמולה רבה, ספיקות כפים וצרחות גדולות, ואנחנו נצבנו כחומת ברזל במקומנו עם כל התושבים של האזור והתפצלנו לשתי קבוצות ימין ושמאל, והתחלנו בירי חצים ללא חשבון כגשם נדבות עד שהתמוטט האויב, הפנו עורף ונמלטו. ואף על פי ששבו והוסיפו להלחם בנו, בכל זאת עמדנו נגדם ורדפנו אחריהם והרגנו מהם

כחמש מאות חללים, והיתר התפזרו ונסו לכל עבר. ותודה לאל מתוכנו לא נפל אף אחד, ומה מאד גדלה שמחתנו ללא גבול, ועוד באותו לילה שבנו והקמנו את האוהלים במקומם הראשון.

אחרי כן התאספו אצלי באוהל בו גרתי להודות לי על העצה שבה נהלתי את המערכה. ואף שחלק מהם התנגדו לי לפני כן ואמרו לא יתכן לקבל אדם זר אתנו, כעת היו כולם שבעי רצון ממני, ונשאוני לאותו הזקן הגדול שלהם ששמח גם הוא לקראתי מאד, ולקח אותי לביתו והתייחם אלי כבנו, כי לא היו לו בבית רק נערה קטנה בת אחיו שנפל במלחמה לפני מספר שנים, והוא גידל אותה כבתו. ואחרי כמה חודשים התארסתי ונשאתי אותה לאשה כדת משה וישראל. וכבר חלפו תשע שנים מאז, ואני מודיע לכם שכל הזמן הזה חייתי חיי שקט ומנוחה עם אשתי זו, ובחסדי הקדוש ברוך נולדו לי שני בָּנַי אלה שאני מציג לפניכם, וכן נולדו לי שתי בנות שנותרו עם אשתי באותה מדינה.

נשוב לדברי ואשלים את סיפור קורותי שהפסקתי אותו, כי בעקבות אותה מלחמה קשה ומלחמות נוספות שנלחמנו ברוב הימים ההם, שקלתי בדעתי לתכנן איזו דרך שתגרום לאחינו המתגוררים בארץ הזאת להיות שקטים ולהיפטר מהמלחמות הרבות הפורצות מעת לעת, ולתכנן הכנות ותכניות טובות להגן עלינו לפני שתבוא עלינו איזו רעה אם יתאספו כל הערבים יחד ויילחמו בנו. ומאחר שהסכימו כל היהודים ההם שאני אהיה המפקד שלהם והמנהיג בכל המלחמות, החלטתי לנסוע לארץ של אדוני שהייתי מכור לו כעבד ושחרר אותי לרוב אהבתו אותי כדי לקנות ממנו ציוד מלחמתי, תותחים ורובים עם התחמושת, וכל מה שדרוש למלחמה מההמצאות החדשות בכל מחיר שידרוש ממני, רק שיהיו כלי מלחמה טובים, ונסעתי מהמדינה ההיא יחד עם כמה אנשים גבורים ואמיצים מאחינו לארצו של אדוני, והוא קיבל אותי בכבוד רב ודאג לכל הבקשות שבקשתי ממנו, ושהיתי אצלו חדשיים תמימים. ואחרי כן חזרנו לארצנו, ושהינו כששה חודשים בדרך ובשהייה בארץ ההיא, ותודה לאל ברוך הוא מצאנו אותם רגועים ולא פרצה שום מלחמה נגדם. ומאד התפלאו על עצמת סוגי הנשק החדשים שהבאתי להם, ואני הדרכתי אותם בסדרי המלחמה עם הנשק שהבאתי להם, ואחרי ימים מעטים הוכיחו את גבורתם ואומץ לבם כאשר התנפלו עלינו האויבים שלנו כהרגלם ונחלו תבוסה חזקה וספגו תבוסה קשה מאד, ופחד גדול מהיהודים נפל על כל שכניהם בשמעם את עצמת הנשק החדש.

אחר כך עלה בדעתי להתקרב לכל המשפחות היהודיות המפוזרות באותו המרחב המדברי השומם ומחולקות קבוצות קבוצות, להתקבץ יחדיו ולהתאגד לאגודה אחת ובדעה אחת להבטיח את חיינו ומנוחתנו, ובמאמץ רב הצלחתי להשיג את מטרתי ונהייתי ממונה על אלפיים אוהלים (במקום שלש מאות הראשונים), ועשרת אלפים איש חלוצים למלחמה תחת פיקוחי. והמקום הראשון לא היה יכול לשאת את כולנו, ונאלצנו להעתיק את מקומנו למקום אחר גדול ומרווח המסוגל להכיל את כולנו. וה' ברוך הוא שלח לנו הצלחה בכל אשר שלחנו את ידינו ובנינו מבצר גדול ואיתן במקום הזה. וכעת במשך כשש שנים לא העלו אויבינו על דעתם להלחם בנו, ולא דרכה רגל אדם זר במרחב שבו אנו שוכנים.

וכאשר מצבנו היה שקט ובוטח העליתי בדעתי לתקן את הליכותיהם גם בלמוד התורה ובמצוות לפי יכולתי, והצלחתי ללמד את הילדים שלהם את הלשון העברית ולהסביר להם את דברי התורה הקדושה ודברי אדוננו דוד בתהלים ודברי הנביא ישעיה המצויים אצלם. וכמו כן למדתי אותם כמה הרגלים והבנות של דרך ארץ שחייב כל אדם לנהוג לפיהם. הילדים האלה הצליחו ללמוד כל מה שהעברתי להם וּמִנִּיתִי אותם למלמדים ומפקחים כדי שיעבירו את כל מה שהם יודעים לשאר אחיהם המעוניינים ללמוד, קטנים וגדולים. כאשר הגעתי לשנה העשירית נזכרתי בנדר ובשבועה שנדרנו ונשבענו יחד, ולפני עשרה חודשים עזבתי את הארץ ההיא כדי להתראות אתכם, אַחַי היקרים, ולקחתי אתי את שני בני, וכן רבים מידידי הצטרפו אלי ועברנו את המדבר הגדול והנורא ההוא, והבורא יתברך שמר אותנו וְהֵצֵל עלינו ולא היה לנו שום נזק עד שהגענו לחוף הים, ושם השארתי את כל ידידי לחכות לי עד שאפגש אתכם ואשוב, ומיד עליתי לספינה עם בָּנַי עד שהגענו ל"מאלאגה", ומשם באתי הנה אליכם.

בתום דברי האח הצעיר "סאנכה" קרא האח ששמו "יוֹזֵי" בקול גדול כמתפלא ואמר: כמה גדולים מעשיך, בורא עולם! אז אתה, אָחִי "סאנכה" האדון הגדול הממונה והשליט בכל אותה מדינה במדבר הגדול והנורא, ושמך מפורסם ומהולל בכל הארצות עד שהגיע לבירת תורכיה אל גדולי המדינה ומושליה, ובשם "אדון הארץ" משבחים אותך?

- כן, אַחַי! אני הוא המכונה "אדון הארץ" אצל כל הערבים, שְׁכֵנַי אותם היהודים.

ואחרי שסיימו האחים לספר את קורותיהם זה לזה, קמו והודו לבורא יתברך הודאות רבות על חסדו וטובו שגמלם, והוסיפו להתחבק זה עם זה והתנשקו יחד, ורגשות ומחשבות טובות עלו בדעתם כאשר נזכרו באותו היום שבו נפרדו אחד מרעהו, והיו חושבים שיישארו גולים ונודדים כל ימי חייהם, והנה עכשיו כולם השיגו משרות מאד חשובות, האח הגדול "אברהם" התמנה להיות רב ומנהיג בעיר גדולה ומפורסמת "אמשטרדם", האח האמצעי "יוֹזֵי" נהיה לאחד השרים והיועצים של מלך תורכיה המדינה המפורסמת בעולם, והאח הצעיר "סאנכה" נבחר להיות זקן העדה וממונה על אלפי יהודים חפשיים לנפשם מעול האומות השוכנים בארץ המדבר הגדול, ומכונה בשם "אדון הארץ".

במשך ארבעה עשר יום שהו האחים האלה יחד באותו המקום שממנו נפרדו לפני עשר שנים, ואחרי כן החליטו להפרד שנית ולשוב כל אחד לעירו, ושבו והתחבקו והתנשקו פעם נוספת ודמעות כנחל נגרו מעיניהם, והושיטו את ידיהם זה לזה וברכו אחד את השני לשלום, ובכאב לב נפרדו אחד מרעהו פרידת עולם, כי לא ייפגשו שוב יותר, ולא קבעו ביניהם מועד לשוב ולהפגש כבפעם הקודמת, כי ראו את עצמם שאותות הזקנה ניכרו בהם ובריאותם לא תאפשר להם לשוב ולשאת את מאמץ הנסיעה הקשה כבראשונה.

גדול האחים הרב "אברהם" שב ל"אמשטרדם", האח "יוֹזֵי" חזר ל"קונסטנטינופל" בירת תורכיה, והאדון הגבור "סאנכה" חזר לארץ המדברית לחיות בו חיי חופש ועצמה עם אחיו שם. כן נבקש אנחנו מהבורא ברוך הוא לקבץ את גלויותינו לארץ ישראל מכל פינות הארץ ונחיה שם תחת שלטון "מדינת ישראל" חיי הַיְקָר והחופש, ויתקיימו בנו דברי המגיד: "השתא הכא עבדי, לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין", כלומר עכשיו אנחנו נמצאים בחוץ לארץ עבדים תחת עֻלָּם של האומות, ובשנה הבאה נהיה בישראל תחת דגל ישראל בעצמאות גמורה, ונזכה לבואו של הגואל משיח צדקנו, אמן.

*

מהספור הזה של שלשת האחים נוכל להוכיח ולדעת את עָצְמַת הגמול שגומל האל יתברך לכל מי שדבק ונקשר לדת ישראל הקדושה, ולא יעמוד למולו לא הפסד כסף ולא סבל וכדומה, וכמו שעשו שלשת האחים הנזכרים שיחד עם אביהם ויתרו על כל כבודם ורכושם ולא הסכימו אפילו להתנצר למראית עין הנוצרים ולשמור את דתם בסתר כמו שעשו משפחות רבות, אלא בחרו לחיות חיי חופש בשמירת דתם והחזיקו מעמד שנתיים תמימות באותו הכפר מבודדים מכל אדם בחיי דלות וגעגועים לכבוד אביהם הזקן, ורק כאשר נפטר אביהם נפרדו ונסעו לארצות שאינם יודעים את מנהגיהם וסבלו סבל רב, ומהם שהגיעו עד שערי מוות, וקבלו את הכל בלב שלם, עד שזרחה עליהם שמש ההצלחה מהאל יתברך וכולם הגיעו למדרגות גבוהות ומפוארות והגיעו לכך שהיו משוכנעים שהם הכי מאושרים מכל היהודים המפוזרים בכל ארצות העולם.

*

מלבד שלשת האחים הללו שספרנו את קורותיהם נמצאים אלפים ורבבות מעמנו בני ישראל שהשליכו עצמם מנגד ומסרו את עצמם להריגה ולשריפה ועוד ובלבד שלא ימירו את דתם הקדושה, ורבים ויתרו על הונם ורכושם והלכו לגולה ערומים ורעבים מבלי דעת לאן הם הולכים ולא הסכימו לותר על דתם בשום אופן. ובלי ספק שאילו היו מתנצרים יכלו לחיות חיי חופש שקטים ושאננים ומתענגים בכל התענוגות, או שהיו מתנצרים לעיני הנוצרים והיו מקיימים את דתם בסתר. אבל הם נטשו את כל זה ואיבדו את מחיתם הגשמית כדי לחיות את החיים הרוחניים, ושיהיו ילדיהם וצאצאיהם עד סוף כל הדורות דבקים בדת ישראל ועם השתנות הזמנים או בארצות אחרות יהיו הם ובניהם חיים בדת ישראל. וזו הנקודה הפנימית שבה תלויים כל חייו של עם ישראל שהיום קרוב לאלפיים שנה בגלות ועדיין חי וקיים, והיום זיכה אותנו הקב"ה למדינת ישראל, כך נזכה להשלמת הגאולה אמן, וכמאמר הפסוק באברהם אבינו עליו השלום שהשי"ת אהב אותו רק למען יצווה את בניו וזרעו אחריו, וכן הם יצוו את בניהם להיות דבקים ושומרים תמיד את מצוותיו של השי"ת עד הדור

האחרון. ונזכיר כאן את המשל שהביא הרב "עטרת צבי" (דרוש י"ד) על ימי חורבן בית המקדש בשינוי קטן, ואלו הם דבריו: אשה צעירה ששהתה עם בעלה כמה שנים ולא הרתה, ואחרי כמה טיפולים ורפואות הרתה, ושמחתם גדלה עד אין קץ, אך כאשר הגיעה עת לדתה התקשתה הרבה וסבלה מיסורים קשים. בעלה וקרוביה קראו לטוב שברופאים שימהר להצילה, ואחרי הבדיקה הודיע להם שאם הם רוצים בהצלת האשה ייאלצו להוציא את העובר אברים אברים, ואם רוצים הם בהצלת הולד לא תשרוד האשה. וכמה התפלא הרופא כאשר השיבה לו האשה שהיא לא תוותר על חיי בנה כדי שהיא תחיה, ומעדיפה היא לאבד את עצמה ולמות כדי שבנה יחיה. ואף על פי שהתאמץ להסביר לה שהיא צעירה בשנים ולא נהנתה מהעולם, ובייחוד שהולד עדיין לא נולד ואין איסור להוציאו אברים אברים כדי שתנצל אמו, אך היא עמדה על דעתה ואמרה שאף אדם אינו נשאר בחיים לנצח וחייב להשאיר צאצא אחריו, ואם לא, ייחשב כמת גם בחייו (וכמו שלא השיגה את העובר הזה אלא במאמץ רב, יתכן שלא תצליח להרות עוד), ולכן היא בוחרת להותיר את בנה בחיים אף על פי שהיא תלך לעולמה. וכאשר גברו צירים וידעה שלא נותר לה בחיים אלא זמן קצר, קראה לקרוביה להתקרב על ידה והודיעה להם שלא נותר לה אתם אלא רגעים ספורים והיא יודעת שלמחרת היא תשכב במטתה, מִטָּה של חול, בתוך הקבר, והם מתייפחים עליה על אבדן עלומיה ועל הכתפיים יישאוה וילווה עד לגל האבנים שעל קברה, ואחרי כן כולם ישובו לביתם ורק היא תישאר בתחתית הקבר, והזמן הרב ישכיח את צרתה מקרב קרוביה ולא יזכרוה עוד, לכן היא מבקשת מהם דבר אחד לעשות למענה, ושישבעו שבועה לפני מותה שיקיימו את כל מה שתצווה אותם, והיא שבנה בודאי לא ידע שאמו, בחמלתה עליו, איבדה את חייה למענו, לכן כשיגדל יקחו אותו לגל האבנים שעל קברה ויודיעו לו שמתחת לגל האבנים קבורה אמו שמרוב אהבתה אותו העדיפה למות בדמי עלומיה בכדי שהוא יחיה על פני האדמה, ולכן היא מבקשת ממנו שיחיה כיהודי נאמן לדתו, כי מה התועלת בהשארת ילדים שאחרי מות ההורים יתכחשו לדתם, עדיף בלעדיהם, ולכן מבקשת היא ממנו לזכור אותה ביום הפטירה שלה, לשכור עשרה אנשים לקרוא משניות למנוחתה, וכך תשיג את מנוחתה בעולם הבא. ובתום דבריה יצאה נשמתה ונפטרה. דבריה המסוגלים לשבור את לב האבן השפיעו מאד על קרוביה לשמור את צוואתה, וכשגדל הילד הודיעו לו כל מה שקרה לאמו, ושהוא זכה בחייו על חשבון חייה, ולקחוהו לאותו גל אבנים שבו קבורה אמו, וזרזו אותו לקיים את כל מה שציותה אותו. והוא בשמעו את דבריהם

בכה בכי רב והתאבל על אמו ימים רבים, ובהגיע יום הפטירה שלה עזב את כל עיסוקיו כדי לעשות לה את כבודה, ובתפלת ערבית הראשונה שעבר לפני התיבה הזיל דמעות כמו גשם ואיבד את ההכרה כמה פעמים, וכן שכר עשרה אנשים לקרוא משניות לזכרה, וגם הוא ישב ללמוד אתם לילה ויום. אבל בשנה השניה פחתה העצבות ממנו, ובשנה השלישית כבר לא היתה לו שום התרגשות ואחרי התפלה הלך לעיסוקיו, ולא שכר אף אחד לקרוא משניות למנוחת אמו. ואביו בראותו זאת חרה אפו עליו מאד, וגער בו ואמר לו: איך אתה כפוי טובה לאמך שגרמה לעצם חייך, כי אילו הסכימה להוציא אותך אברים אברים לא היית רואה את פני העולם הזה, חבל עליך, כפוי טובה! שלא היה לך אומץ לוותר על יום אחד לכבוד אמך שאיבדה את חייה למענך, והיה מוכיח אותו עוד עד שלא היה יכול לשלוט בעצמו מרוב כאב לבו על אמו, וקיבל על עצמו שמהיום ואילך יזדרז לכבד את אמו יותר ממה שהוא יכול.

כך אבותינו שאבדו את חייהם כדי שנוכל אנחנו לחיות על פי דת ישראל, אם נסור מן הדרכים הטובים ונלך בדרכי אומות העולם בלי ספק נהיה דומים לאותו בן אשר לא קיים צוואת אמו שאבדה את חייה למענו והחזיר רעה למי שגמל לו טובה, ולכן אנחנו חייבים להיות תמיד דבקים ונאמנים לדת ישראל עד סוף כל הדורות, ובייחוד בתקופה הזאת שהעניק לנו האל את החופש להיות כל אחד שומר את דתו כרצונו, ובזכות זאת נזכה לביאתו של המשיח ולהשלמת הגאולה בקרוב, אמן.

*

ישראל באומות

ב׳

בגליוננו הקודם הזכרנו שעם ישראל תמיד הוא דבק והולך אחרי דתו ואינו מחליף אותה בכל הטוב שבעולם, נוסיף ונזכיר כאן שלא רק היהודים הידועים הם אלה המוסרים את עצמם למען דתם ואינם מחליפים אותה בשום מחיר, אלא גם היהודים שהתנצרו ללא ידיעתם כשהיו קטנים או בכל דרך שתהיה, כאשר נודע להם שמוצאם הוא יהודי אינם יכולים לשאת יותר את חייהם בדת נכרית, ונאבקים בכל כוחם ומוסרים את עצמם לכל סוג של סבל כדי לשוב לכור מחצבתם ולחיות כיהודים

חפשים, כי אמרו רבותינו שכאשר קבלו ישראל את התורה על הר סיני ונקשרו בברית עם בורא העולם שיהיו תמיד נוהים אחרי התורה והמצוות שלו, נכחו שם כל הנשמות של ישראל העתידים להוולד עד סוף העולם וְאִתָּם, כֻּלָּם, נהיה קשר הברית הזאת, ולכן אינם יכולים להחליף את דת התורה בשום סוג או דרך. וגם אם אנחנו רואים שיש כמה הטועים ועוברים על כמה מצוות או נטשו את דתם, אין זה נחשב שעשו זאת בדעה צלולה, וכמו שאמרו רבותינו [סוטה דף ג' ע"א] "לא עבר אדם עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות", כלומר לא יתכן לשום בר ישראל לעשות שום עבירה במלוא שכלו, ואם מצאת מי שעשה איזו עבירה, אין זה אלא משום שנכנסה בו רוח שטות, וכאשר יתעורר יתחרט על מעשיו שעשה. ומשום כך אומרים רבותינו [סנהדרין דף מ"ד ע"א] "אף על פי שחטא ישראל הוא", כלומר שכל מי שהוא בר ישראל אף אם יעשה איזה שהוא עון או אף מתנצר לגמרי, עדיין נחשב כמו ישראל וחלים עליו כל חובות היהודים (חוץ מכמה מקרים שהענישוהו רבותינו בגלל מעשיו). וזה כיון שלא נחשב שחטא מדעתו המלאה, וכשיתעורר יתחרט על כל מעשיו במלואם. ולהוכיח זאת נביא כאן שני ספורים שעברו על כמה מבני עמנו בגלל פזורם בגלות בין אומות העולם.

*

א') קורותיו של האפיפיור אלחנן

(מועתק מעתון מסד תשרי תשי"ג גליון א')

בשנת ארבעת אלפים ושבע מאות ועשר המקביל לשנת 950 לספירת הנוצרים (הרב סדר הדורות ע"ה אומר שרש"ה נפטר סמוך לגזירות תתנ"ו) בעיר מגנצא[כח] בארץ (אשכנז) גרמניה היה רב אחד חכם גדול בתורה ואהוב ומקובל אצל כל בני דורו, ומרוב חכמתו כינו אותו "רבנא שמעון", כלומר "רבנו שמעון", או "רבי שמעון הגדול". הוא היה ידידו של רבנו גרשום "מאור הגולה" המוכר היטב אצל האשכנזים בכשרונו

כח. עיר במערב גרמניה.

ובמעלותיו שהיה עושה למען בני עמו באותן הארצות, ותיקן כמה תקנות (סידורים) הידועות אצל האשכנזים בשם "תקנות רבנו גרשום" ומוזכרות בספרי האשכנזים. החכמים הנזכרים תמיד פעלו והשתדלו לטובת הקהל, שכל הזמן נרדפו על ידי אויביהם המעלילים עליהם, והם היו עומדים ופועלים בכל בעייה שתהיה. ובכמה פיוטים ופזמונים שחיברו הרבנים הנזכרים כלולים הרבה מהתיאורים של היסורים שהיו נפוצים בתקופתם.

רבי שמעון הנ"ל היה שקט ורגוע במחייתו, כי ה' חננו מטובו כמו העשירים הגדולים, ומתוך כך היה מתנחם וסובל מהגזרות שהיו מתרחשים בתקופתו, ונולדו לו שני בנים שנקראו בשמות "יצחק" ו"אלחנן" ומילדותם היו נבונים ודעתנים, והוריהם היו שמחים מאד בהם ומקוים שיגדלו כגדולי החכמים ויאירו אור גדול ותועליות רבות תבואנה על ידיהם להם ולכל הקהלה. ובמיוחד הבן הצעיר "אלחנן" היה מאד מקובל ואהוב מאד אצל כל רואהו, ומילדותו כשהתחיל לדבר למד את אותיות ה"אלף בית" עם צירוף ואופן חבור המלים יחד, וכמו כן למד את משחק ה"שחמט" והשיג בו פרסום שמו כאחד השחקנים הגדולים, ואת המשחק הזה לימד אותו אביו שגם הוא היה שחקן גדול בו, והיה אביו שמח בו מאד שמחה גדולה על דעתו הנקיה והיה אוהבו מאד.

באותה עת חיבר "רבי שמעון הגדול" פיוט חדש שאומרים אותו ביום שני של ראש השנה בתפלת שחרית המתחיל במלים "מלך אמון", ומרוב שמחתו בבנו "אלחנן" על תבונתו וחכמתו הזכיר את שם בנו בפיוט הנ"ל, והוסיף לו ברכה בזו הלשון: "אלחנן בני ידע קרא יחיה לאורך ימים, יזכה לחזות בנועם ה' אמן סלה", כלומר: בני אלחנן ידע לקרוא וב"ה יחיה לאורך ימים, ויזכה לראות את שכינת השי"ת בעולם הבא. וכן הזכיר אותו בפזמון של הפיוט "אלחנן נחלתו בנועם להשפר". "אלחנן" בן רבי שמעון לפי גילו כילד כשראה את הברכה שברכו אביו ואשר הזכיר את שמו בפיוט הנ"ל שמח מאד ונוצר אצלו חשק ללמוד, ולמד את הפיוט הנ"ל עד שידעו בעל פה, ושמחת אביו גדלה עד אין קץ.

לא עבר זמן רב והילד "אלחנן" חלה במחלה קשה שהביאתהו לסכנת חיים, וכל המשפחה היו מודאגים ועצובים בגללו, ובין היתר היתה להם משרתת נוצרית שהיתה עובדת בבית הרב ותמיד היתה אוהבת אהבה עזה את הילד "אלחנן", וגם היא הצטערה ודאגה לו מאד והיתה שוקדת מאד על הטפול בו. כאשר הגיע יום ראש

השנה וכל המשפחה הלכו לבית-הכנסת השאירו רק את הילד החולה בבית עם המשרתת הנ"ל כדי שתטפל בו עד שיסיימו את התפלה. המשרתת הנ"ל לפי דעתה ומרוב אהבתה אליו כאשר ראתה שמצבו החמיר מאד וקרוב למיתה כאב לה עליו וחשבה למצוא דרך שלפחות הילד ישיג את גן עדן כשימות בדת הנוצרית, כי שמעה מהכומר שיהודי אינו יכול להגיע לגן-עדן, ולכן הביאה אתה מהכנסיה "מֵי טָהֳרָה" שֶׁמַּזִּים מהם על האדם הרוצה לעבור לדת הנוצרית, וחיכתה עד אשר לא היה אף אחד מבני המשפחה בתוך ביתו של רבי שמעון, וְהִזָּתָה מהם על הילד כדי שיהיה מהיום ההוא והלאה נוצרי ויוכל להשיג את גן-עדן.

עברו ימים והילד החל להתרפא ממחלתו, ובכל יום היה מצבו הבריאותי משתפר עוד יותר ממה שהיה, ואז המשרתת לִבָּהּ נָקָפָהּ, כי לפי דעתה הילד נהיה נוצרי, ואיך תשאיר אותו לחיות ולגדול בבית הרב בדת היהודית. ומרוב מחשבותיה הלכה לכומר גדול והודתה בפניו על כל מעשיה וביקשה ממנו שיגיד לה מה היא צריכה לעשות, ויתן לה עצה מה לעשות בעתיד הילד. הכומר הודיע לה שמכיון שהזו עליו "מֵי הַטָּהֳרָה" ונהיה נוצרי, היא חייבת להשתדל להוציאו מבית אביו ולהביא אותו לכנסיה נוצרית ולמסור אותו לידי כומר שיחנך אותו וילמד אותו מה שדרוש לפי הדת הנוצרית. המשרתת שמרה את כל מה שציוה אותה הכומר, ובאחד מימי החגים כאשר כל המשפחה הלכה לבית-הכנסת כרגיל, יצאה עם הילד ונעלמו שניהם מהעיר ולא נודע עליהם דבר.

משפחתו של "רבי שמעון הגדול" גדל כאבם עד מאד על הֶעֱלֵם בנם הקטן. ואף שהבינו שהמשרתת שלהם היא שגנבה אותו והסתירה אותו, לא היתה להם יכולת לדעת היכן הסתתרה יחד אתו. ובמיוחד באותן תקופות של גלות קשה שמאד קשה להצליח להציל בן או בת שנלקחו על ידי הנוצרים אפילו אם יודעים את מקומו. עברו שנים רבות ואבלה של משפחת "רבי שמעון" החל לפחות, ובנם אלחנן שנגנב מהם בילדותו נשכח מלבם, וְהִתְרַבּוֹתָם של הגזרות והצרות שהיו מתחדשות על היהודים מעת לעת באותן ארצות השכיחו מלבם את אבלו של בנם הקטן "אלחנן".

נשוב לילד "אלחנן" שהמשרתת הנזכרת גנבה אותו בסוף ימי מחלתו והסתירה אותו בכנסייה רחוקה מהעיר, וכיון שהיה עדיין בסוף המחלה השפיעו עליו טורח הנסיעה וטלטולי הדרך וחזרה אליו מחלתו יותר ממה שהיה ואחזתו בחום גבוה, וקיבל סחרחורת גדולה מאד ולא זכר מאומה. ואחרי כן החל להחלים קמעה קמעה, וכאשר

הבריא ממחלתו שכח את כל משפחתו וכל מה שעבר עליו בעבר. וכך הצליחו הכמרים לחנך אותו לפי הדת הנוצרית מבלי להתאמץ הרבה, ומרוב כשרונו החל מיד להתקדם בכל מה שלימדו אותו התקדמות גדולה, וכולם העידו שהוא עתיד להתקדם ולהגיע למדרגות גבוהות.

אחרי זמן קצר השיג את התואר "כומר", ואחר כך היה לראש כל הכמרים הנמצאים באותה עיר. ואחרי מספר שנים נקרא לעיר "רומא"[כט] תחת השגחתו של האפיפיור והתמנה ל"קרדינאל"[ל] (אחד מעוזריו ויועציו של האפיפיור). וכאשר עברו עוד כמה שנים נוספות האפיפיור הזקן מת, ונאספו כל היועצים והקרדינלים לחשוב ולהחליט מי יתמנה לאפיפיור במקום האפיפיור המת. וכולם הסכימו פה אחד על ה"קרדינאל" החדש שהגיע מגרמניה שאיש אינו יודע את מוצאו או את משפחתו, ולמרבית הפלא! "אלחנן" בנו של "רבי שמעון הגדול" מ"מגנצא" הפך לאפיפיור הראשי ברומא לכל הקאתולים בעולם! אבל הוא עצמו לא היתה לו שום ידיעה על משפחתו, בנו של מי הוא, ומהו מוצאו.

כאשר התפרסמה בכל ערי אירופה הידיעה כי האפיפיור החדש מוצאו מגרמניה, נסע לרומא כומר זקן שהיה עובד באחת הכנסיות באחת מערי גרמניה, ובהגיעו לרומא העיר הקדושה של הנוצרים הגיש בקשה להרשות לו להפגש עם "האב הקדוש" ולשוחח אתו בענין סודי עלום בין שניהם. בקשתו אושרה ללא עיכוב, וכאשר נכנס הכומר הזקן אצל האפיפיור שהיה יושב על כסאו השתחוה על פניו אפים ארצה כפי שמקובל אצלם והתכופף על רגליו של האפיפיור, ואחר כך התחילו לדבר על נושאים דתיים, עד שהגיעו לדבר על האפיפיור עצמו ושיבח אותו על רוב חכמתו ושכלו שבהם הגיע למעלה הגבוהה הזאת, ובין היתר הודיע לו שהוא יודע מה מוצאו וכל הקורות אותו מנעוריו, ושהוא היה יהודי הבן של "רבי שמעון הגדול" מהעיר "מגנצא", והמשרתת שהיתה אצלם הוציאה אותו מבית אביו בילדותו בהיותו חולה והביאתו לכנסיה אצלו והוא טיפל בו במחלתו עד שהבריא ונתן אותו למחנכים ומוכיחים לחנך אותו בדת הנוצרית, ותמיד התעניין בו, וכמה היה שמח מאד כאשר

כט. בירת איטליה (כיום), ובה מקום משכנו של האפיפיור (ראש הכנסיה הקאתולית בכל העולם), הנקרא בשם "ואתיקאן".

ל. "חשמן" דרגה גבוהה מאד של הכמרים הקאתולייים.

היה שומע על התקדמותו בחכמה ובידיעות, ועכשיו כשהגעת לדרגה הגבוהה בעיר רומא הקדושה ונבחרת לאפיפיור על כל העולם לא יכולתי להסתיר עוד את הסוד בְּלִבִּי, בייחוד שאני זקנתי ואינני יודע אם אחיה עוד, לכן באתי להודיע לך סוד זה שאין איש בעולם היודע אותו מלבדי, וברך את "האב הקדוש" שיחיה ויאריך ימים, השתחוה לו ויצא לדרכו.

הדברים הללו שסיפר אותו כומר זקן לפני "האב הקדוש" הניכרים שהם אמת פעלו רבות על לבו של האפיפיור וגרמו לו כאב לב, כי לפתע נתגלה לו שהיהודים המושפלים ואשר תמיד הכמרים וכל הנוצרים מבזים אותם ומעלילים עליהם עלילות ומחוקקים כל מיני חוקים לענותם ולבזוז את רכושם, הם עצם מעצמותיו ובשר מבשרו, וכי הרב הזקן של העיר "מגנצא" בשם "רבי שמעון" הוא אביו מולידו, ושגם הוא יש לו קרובים ומשפחה כמו שיש לכל הקרדינאלים והכמרים הסובבים אותו. המחשבה הזאת חוללה מהפכה במוחו ולא נתנה לו מנוח כלל וגדל חשקו להתוודע אל אביו הרב של "מגנצא", והתחיל לחשוב איך יעשה זאת מבלי שיפול עליו שום חשד והדבר חייב להיות בסוד כמום, כי אינו יכול להוועץ בענין זה עם אף אחד מאנשיו, ולכן צץ בדעתו הרעיון לגזור גזרה קשה כלשהיא על היהודים של העיר "מגנצא", ולא יסכים לוותר להם אלא אם תבוא נציגות של יהודי "מגנצא, ובראשה הרב שלהם.

האפיפיור לא אחר לממש עצתו זאת, ובאחד הימים יצא חוק שהיהודים במגנצא לא יוכלו מהיום והלאה למול את בניהם הנולדים להם מעכשיו, וכל העובר על החוק ייענש הוא והמוהל והילד הנימול. וזו היתה באמת גזרה קשה על היהודים של העיר "מגנצא", כי אינם זוכרים גזרות מעין אלה. וביותר תמהו ולא יכלו להבין מדוע גזרה זו נגזרה על עירם בלבד. ומיד שלחו והזמינו כמה חכמים יהודים מערים אחרות להתייעץ אתם מה לעשות בענין הגזרה הזאת, והחליטו שלא ידברו בענין זה אלא יהודי "מגנצא", ואילו יתר אחיהם יסייעו להם עזרה חיצונית, ואספו להם סכום כסף מכובד ודורונות חשובים כדי לתתם בידי המושלים שבידיהם הסמכות השלטונית, ומינו משלחת של אנשים שיהיו נציגיהם בענין זה ובראשם הרב "רבי שמעון" רב העיר שתמיד היה ממהר לטפל בעניינים מעין אלו ובכשרונו עלה בידו לבטל כמה גזרות, ומסרו להם את הכספים והדורונות הנזכרים ונסעו לכיוון העיר "רומא".

המשלחת הזאת הגיעה לעיר "רומא" והתקבלה על ידי האפיפיור. ראש המשלחת "רבי

שמעון" דיבר בענין מצות המילה המיוחדת לזרע אברהם יצחק ויעקב, וכן הדגיש שהיא גם לתועלת הנוצרים כדי שהיהודים יהיו מובדלים מהנוצרים ולא תהיה תערובת ביניהם. דבריו ועדינותו המסודרים התקבלו על דעתו של האפיפיור ללא שהות, ומיד הוציא צו לביטול הגזרה ההיא. ואחרי כן הודיע להם שכל חברי המשלחת רשאים לחזור לבתיהם, ורק את "רבי שמעון" הוא מבקש שיישאר כמה ימים או שבועות ב"רומא" כדי לנהל אתו שיחות ולהתווכח אתו בענייני הדת.

אף על פי שהדרישה הזאת באותם ימים של קשיי הגלות היתה קשה מאד שיהיה יהודי מתווכח עם נוצרי ובמיוחד עם האפיפיור "הקדוש" בענייני דת, לא היה יכול הרב הנ"ל לדחות את הדרישה הזאת, ולמרות רצונו נאלץ להשאר ב"רומא", וכל חברי המשלחת שבו לעירם והשאירו את רבם בלב שבור ומודאג.

באותם ימים קיבל האפיפיור את הרב אצלו מספר פעמים ודיבר אתו בענייני דת, ומדבריו נודעה לאפיפיור חכמתו הרבה וידיעותיו עם גישת הצדק שלו, והכבוד וההדר של "רבי שמעון" שהיה מראהו כמלאך שמים פעלו רבות על לבו של האפיפיור והתחבב עליו הרבה, בייחוד בידעו שהוא אביו מולידו, ולא היה יכול בשום אופן לשאת בחובו את הסוד הגדול מבלי לגלותו לאביו, אבל לא מצא דרך נכונה לגלות זאת, ולכן היה מזמין אותו כל יום לשוחח אתו בענייני חכמה אחרים, ובין היתר סיפרו אחד לשני ששניהם בקיאים היטב במשחק ה"שחמט" וגלהבים ממנו, ובכל פגישה היו מעבירים כמה שעות במשחק של שכל וחכמה כמו שחקנים גדולים, כאשר לפעמים מנצח האפיפיור ולפעמים מנצח הרב.

באחד הימים כאשר היו משחקים והנצחון היה נוטה לרב והיה צָר על האפיפיור ועוד מעט קט הרב ינצח, אך לפתע האפיפיור נקט בתחבולה של בקיאות במשחק וניצל מהמצור של הרב, ואז הרב התפלא מאד על כך, כי אותה תחבולה שבה נקט האפיפיור לא העלה על דעתו שיש מישהו המכיר אותה בלעדיו, כי הוא המציא אותה ולימד אותה לתלמידיו בלבד, ולכן לא הביא אותה בחשבון בפעם הראשונה והתחיל להרהר לנסות למצוא דרך אחרת לנצח, ומרוב מחשבותיו יצאו מפיו (ללא כוונה) בגמגום ובלחש את המלים: "אלחנן נחלתו", ומיד בצאתם מפי הרב השיב האפיפיור את ההמשך: "בנועם להשפר" שלמדם בימי ילדותו ונזכר בהם היום אחרי ששכחם במשך השנים. ומיד הרב נשא את עיניו בזעזוע ואמר: "אלחנן בני", והאפיפיור גם כן

ענה: "כן אבא". ומיד התחבקו ונפלו איש על צוארי רעהו ובכו בכי רב, ודמעותיהם זלגו כנחל מרוב שמחתם.

מאותו היום והלאה השתנתה השיחה ביניהם לסוג אחר לגמרי, רבי שמעון סיפר לבנו על הדת היהודית ועל היסורים שמהם סובלים בגלות, והאפיפיור שאל את אביו על מה שהיה מהרהר בלבו האם עדיף שישאר במשרתו וישתדל לעשות טובה עם ישראל או לוותר על הכל ולשוב לדת ישראל. אך אביו לא קיבל כלל את דבריו והודיע לו שכל אדם חייב לסבול את כל שקבע הבורא ולהיות עם אחיו בסבלם, ולא יתכן שיהודי יישאר כראש הקרדינאלים והכמרים ב"רומא" גם אם זה יצמיח הצלה רבה להם. וכך היתה ההסכמה ביניהם, והרב שמעון שב לעירו "מגנצא" אחרי שקיבל הבטחה מוחלטת מבנו שבקרוב ישוב אליו ל"מגנצא".

בלילה אחד נעלם "האב הקדוש" מארמונו שב"רומא" ולא הצליח אף אחד לפצח את סודו של המקרה. רבים מהנוצרים אמרו שבלי ספק עלה לשמים. ואחרי מספר שבועות בא לעיר "מגנצא" אדם זר ובלתי ידוע, ספק יהודי עם הארץ, ספק "גר צדק", והתגורר בביתו של הרב והיה לומד אצלו תורה והדת היהודית, והיה זהיר בכל מעשיו ומחזיק בכמה תפקידים חשובים.

חלפה שנה אחת ורבי שמעון הגיעה עתו ונפטר מהעולם הזה, ואחרי שנה נוספת נגזרו גזרות קשות על יהודי העיר "מגנצא" ולא היתה להם שום דרך להנצל מהן אלא אם כן יתנצרו ויקבלו עליהם את הדת הנוצרית. אויבי היהודים הקיפו את שכונת היהודים (הגטו) שלא יברחו, וכל היהודים התאספו בתוך בית הכנסת להתחנן ולהתפלל לבורא העולם לרחם עליהם והחליטו באמונה שלמה למות למען דתם. באותה עת עלה לתיבה אותו האיש הזר המתגורר בתוכם מספר שנים וסיפר להם את קורותיו ומה היה לו ומה עבר עליו, ובמלים שוברות את הלב היה מלהיב אותם למסור את עצמם על קידוש השם ולא להמיר את דתם אפילו תמורת כל טוב שבעולם, וכמו שהוא עשה שויתר על הכבוד היחידי בעולם שהיה לו כדי לשוב לעברו ולדת היהודית. ואחרי זמן קצר פרצו אויבי היהודים לשכונת היהודים ומצאו את כל הקהל מקובצים בתוך בית-הכנסת, ומיד הציתו להבות אש בבית-הכנסת, ושם כל הקהל של העיר "מגנצא" נשרפו על קידוש השם, ואתם הקדוש ר' אלחנן בן רבי שמעון הגדול. (ה' יתברך ינקום נקמת דמם אמן).

תורה וישראל

כתב הרב "סדר הדורות" בשנת תתנ"ו שלפני הגזרות ההן ראו כמה אנשים כשרים מקהל העיר "מטץ" (METZ) שלשה אנשים זקנים מתהלכים ברחוב היהודים וקוראים בקול נעים על הכל התגדל ויתקדש וכו', והלכו וסיפרו לרבי שמעון הגדול, הרב שלהם, להסביר להם מה הדבר הזה, ואמר להם: ידידי! תדעו לכם שאותם שלשת הזקנים הם אברהם יצחק ויעקב, באו לזרז אתכם ולצוות עליכם לקבל את הגזרה ולקדש את שם שמים אם תתרחש, ועוד פעלו בתפלתם שאשמדאי מלך השדים יביא חיילים רבים מאתו ויילחם נגד אויבי היהודים. וזה יהיה לכם האות, אם הדם יהיה אדום זה סימן טוב, אך אם יהיה צהוב מה שקרה קרה. וכן היה, שאכן מצאו גם את אשמדאי הרוג ביניהם, ויש להם קבלה שרבי שמעון התפלל להשי"ת שלא יהיה בעולם בזמן הגזרה הזאת. וכן היה, שהוא נפטר זמן קצר בטרם התרחשה הגזרה הזאת.

מהמעשה הזה נבין כמה חזק הקשר שנקשר עם ישראל לדתו שמסרו את נפשם לכל סוגי היסורים למען ישמרו את דתם. וכן ר' אלחנן שכשהיה קטן גדל בדת הנוצרית, וכאשר התגלה לו מוצאו והכיר את אביו ויתר על כל הגדולה שלו ודבק בדתו ומסר את עצמו לשריפה למענו. נבקש מהשי"ת שיהיה בעזרנו שנשמור את כל התורה והמצוות, אמן.

*

ב') קורותיהם של האח והאחות לצרה

(אח ואחות נפגשים בעת צרה)

(מאת בן אביגדור, נדפס בווארשה שנת תרנ"ב)

בשנת חמשת אלפים מאתים וחמשים ואחת המקבילה לשנת 1491 למנין הנוצרים, בעיר "טולדו"[לא] בירת מדינת קשטיליה[לב] שבספרד (אספאניה), בימי הקיץ

לא. עיר במרכז ספרד.

לב. אחת מהמדינות שהיו בעבר בספרד.

כשהשמש זורחת במלוא כוחה והשמים צחים ונקיים מכל עננים, וחום היום הולך ומתחזק ואין אפילו משב רוח קטן, והעיר מלאה בתושביה הרבים, והשווקים צפופים באנשי המסחר העוברים ושבים, מהם הנוסעים ומהם השבים לעריהם וממהרים להשלים את משימתם וללכת לדרכם לנוח מחום היום הרב, כל המסעדות ובתי הקפה מלאים באנשים, גדולי העיר והעשירים יוצאים עם משפחותיהם, מהם רוכבים בכרכרות, ומהם רוכבים על סוסים, ומהם הולכים ברגל מטיילים בגנים ועל חוף הים.

עם שקיעת השמש מתאספים כולם קבוצות קבוצות ומשוחחים ביניהם על המדינות והמלחמות הקורות יום יום.

לפתע נשמע קולו של אדם המבשר ואומר: שמחו והתבשרו, חברים וידידים! חיילינו נצחו את אויבינו הערבים והכום מכה עזה מאד, ועוד מעט קט תפתחנה דלתות העיר "גראנאדה"[לג] בפני גייסות צבאנו.

מי הודע לך זאת דון מורילו? נשמעו קולות מכל עבר.

היום הגיע מבשר אל הממשל מחזית המלחמה ומפיו שמעתי את כל הבשורה הטובה שהודעתי לכם - השיב דון מורילו - בגאוה ורהב, והביט בפני כל הסובבים אותו כאילו הוא אחד מראשי השלטון שיש לו קשר לסודות המלכות.

כל השומעים ענו בקול אחד: ברוך האל הרחמן שהסגיר את אויבינו המורדים והארורים בידינו לפנותם מארצנו ותשתייך כל המדינה לעמנו הקדוש.

אבל הידעתם, ידידי, מי הוא הגנרל שהצליח את ההצלחה הגדולה הזאת להבים את הערבים הפעם? שאל דון מורילו, הוא הגנרל הצעיר בגילו, הגבור והחזק ובעל האומץ ללא חת "דון מיגואל סאן סאלואדור"! השומעים היו נדהמים מאומץ הלב של הבחור הצעיר ויכולתו הרבה. ודון מורילו השיב להם: לי אין שום תמיהה על כך, כי זה "דון מיגואל" הוא חברי כאחי מילדותו, ומזמן הכרתי בו שהוא אדם גבור ואמיץ לב באופן מדהים, ולבי אמר לי שהוא עתיד להוכיח יכולות חזקות במלחמה כאחד הגבורים אנשי השם, ומה אגיד לכם היום שעשה במלחמה הזאת שאומץ הלב שלו התגלה בצורה נפלאה, כי חילות הערבים היו תחילה תוקפים את חיילינו הכח גדול מאד,

---

לג. עיר בדרום ספרד.

תורה וישראל

באופן שחיילינו נסוגו לכל עבר, ואף הגנרל הגבור "פינצי דה ליאון" לא עלה בידו להדוף את כוחות הערבים והיה נסוג אחורה, אבל הגבור הצעיר הזה "מיגואל" עם מעטים אתו הראו את גבורתם והתנפלו על הערבים כמו אריות והכו אותם מכה גדולה והפילו בהם חללים לאין מספר עד שהדפום אחורה ורדפו אחריהם לשערי העיר, ומכך תוכלו לדעת חוזקו ואומץ לבו של הבחור הצעיר "מיגואל".

- כאשר יעזור לנו אדון שמים ותמסר העיר "גראנאדה" בידי חיילינו נגרש את כל הערבים מכל המדינה ולא נשאיר מהם זכר, והמדינה תטוהר מתושביה הטמאים האלה - השיב אחד מהנאספים אחרי דבריו של דון מורילו.

- והשאר שיוותרו יסוננו על ידי אגודת האינקויזיציה - השיב מישהו אחר.

- וגם את היהודים גם כן נגרש מכל המדינה, ותהי זאת תשורה לאדון השמים שעזר לנו ומסר בידינו את "גראנאדה" - ענה כומר אחד שהיה נוכח שם.

- כן, נכונים דבריך ענו כל השומעים - אנחנו מוכנים לסנן את ארצנו מהמקוללים שהניחו את ידם על משיחנו. וגם את הנוצרים החדשים נשמיד ולא נשאיר אותם בינינו, כי בהתנהגות החיצונית שלהם נותנים כבוד לאמונתנו, אך בסתר הם בזים ולועגים לה - ענה הכומר הנ"ל, והוסיף ואמר: אני מודיע לכם שלפי מה שאמר הקדוש האדון טומאש טורקומאדה, החליטה הממשלה לקבוע בכל עיר ועיר כבשנים במרכז העיר כמו המזבחות כדי לשרוף בהם את כל אותם המורדים בסתר, ותהיה האש עולה לשמים, כדי שיראו זאת כל האנשים ולא יחזרו על מעשיהם האלה יותר, ויהי זה קרבן רצוי אצל בורא השמים שיסוננו הרשעים מתוכנו.

- הלואי שדבריך יתקיימו בקרוב, ענו כל הנוכחים במחיאות כפיים ועיניהם נשואות לשמים.

ורחוק מהחבורה הזאת נמצאת חבורה אחרת עם המון גדול, ואחד הכמרים עטוף בתלבושתו נושא ידיו לשמים ומדבר בקול רם: "אַחַי הקדושים"! אבינו הקדוש (ראש הכמרים) וכל הכמרים והמלך והמלכה שוקדים במרץ רב לפנות ולנקות מארצנו את כל הרשעים שאינם מאמינים בדתנו המקוללים מהאל ומוחרמים מעובדיו. אנחנו מצידנו עושים כל מאמץ לשפוט את הנוצרים החדשים שאינם אמתיים ולהעניש אותם על שהם לועגים לדתנו ככל שתשיג ידינו, אך לשם כך דרושה עזרתם של כל

אחינו לעקוב אחרי כל מי שיש להם ספק באמונתו ולהשגיח על כך בשבע עינים מבלי לגונן ולהתחשב באף אחד אפילו כשמדובר בראשי המנהיגים והשופטים, והלואי נצליח בכך. אך אנחנו רואים שכל אחינו מתערבים בהם בברית האהבה ומתחתנים בהם, וכמעט אין משפחה שלא הזדהמה בקשר עם הרשעים הארורים האלה, אבוי לספרדים (הכוונה, כמובן, לאיספניולים הנוצרים) שנפלו בכך. אוי להם מעלבון הדת שלנו. אנחנו יודעים שנפלו בכך מרוב העושר של הטמאים האלה, ובכך נעצמו עיניהם ונפלו במלכודת שלהם. אך מאין השיגו את כל הרכוש הזה, הלא זה רק מאצלנו, ובערמתם הצליחו לרוקן את ארצנו מההון ולשים אותו בכספותיהם, ואנחנו סובלים, מתענים ושותקים, עורו משנתכם! אחינו המאמינים! עזרו לכמרים לחסל ולהשמיד את הטמאים האלה ממקומותינו, וכך יעזור לנו אדון השמים להתגבר על אויבינו ולכבוש את העיר "גראנאדה" שארית השלטון של הערבים הארורים, וניוותר אנחנו הספרדים (הנוצרים האיספניוליים) בארץ ספרד עַם אֶחָד מהקתולים הקדושים.

כל הנאספים ענו פה אחד: אנחנו מוכנים למסור את עצמנו למען ארצנו ודתנו ולהיאבק כדי לסלק את כל הארורים והטמאים מארצנו עד אחרון שבהם, תחי האינקויזיציה! ויחי האב הקדוש!

*

בחודש ינואר (ג'אנויי) שנת 1492 למניינם, בעיר "טולידו" עיר הבירה של מדינת אספאניה, יצאה פקודה מטעם הממשלה שבעוד שבעה ימים יתקיים חג גדול לכל התושבים. כל הבתים והארמונות קושטו ונצבעו בצבעים נאים מסוגי הפרחים וכדומה, דגלי אספאניה הונפו על כל ארמון ובנין גבוה והם מתנפנפים ברוח, וביום השביעי היו מוצעים כל גגות הבנינים במצעים ממשי נאים ומעליהם הנשים והבנות משקיפות על החגיגה העומדת להתנהל, וכל בתי הקפה היו מלאים בהמונים שבאו לשתות יינות וקול שירים איספניוליים נשמע מתוכם. וכמו כן מכל צד נשמע קולם של הכמרים המתפללים ומשבחים לכבוד החג הזה.

אם ישאל הקורא לשם מה החג הגדול הזה? הוא נחוג עקב סיום המלחמה והטבח הגדול שערכו הספרדים בעת שכבשו את העיר "גראנאדה"! המלחמה הגדולה בין האיספניוליים (הנוצרים) והערבים שנמשכה כמה שנים והשחיתה מנהיגי אספאניה

תורה וישראל

ורוקנה את אוצר המדינה הסתיימה כעת ושערי גראנאדה נפתחו בפניהם. המושל העליון של הערבים ששמו "בועבדללי" נפל בידי האיספניוליים, וארמונו הפך למשכנו של מלך אספאניה. וביום השביעי הזה התכוננו החיילים לשוב לעיר "טולדו" ונערכה החגיגה הגדולה הזאת כדי לקבל את פניהם בשמחה גדולה, וגם הכמרים מצדם הזדרזו לכבוד אנשי הצבא השבים מהמלחמה, והשלימו בניית מזבח גדול מעל המגדל שבעיר הזאת המיועד לשריפת האנשים שנפלו בידי האינקויזיציה בנוכחות כל ההמונים הבאים לחגיגה לשמוח לאידם של אויביהם, אויבי הדת הקתולית.

המון רב שלא ייספר הקיפו את המגדל הנזכר כדי לצפות כאשר ישרפו את האנשים המורשעים האלה. אחד הכמרים עלה על המזבח ותלה עליו את הצלב והזה עליו מי טוהר, ואחר כך התחיל בדרשה מול ההמון: זה היום לו קוינו להעמיד מזבח ולהקריב עליו את הנוצרים החדשים הנוכלים ואת כל הכופרים, האש תוקד בו תמיד ולא תכבה אלא כאשר ינופו כל הכופרים האלה, אדון השמים עשה אתנו את התשועה הזאת למסור בידינו את אויבינו, מה הגמול שנשיב לו, זה חיסול כל הכופרים האלה שהתנצרו כדי ללעוג על דתנו ומטמאים את בנינו ובנותינו, מזבח כזה הכינונו בעבר בעיר "סאנטה פה" ובזכותו זכינו לנצח העיר "גראנאדה", וכעת בואו אחים קדושים לחוג את החג הקדוש הזה בשמחה וששון רב. כל הנוכחים מחאו כפיים ואמרו: תחי האינקויזיציה, ויחי האב הקדוש.

בתום הנאום הזה נשמע קול החצוצרה וצלצול הפעמון מכל צד, וזה האות שהחיילים קרובים להכנם לעיר. קול החצוצרה הולך וחזק, וכל הפעמונים מצלצלים בעצמה רבה, הנגנים מנגנים בכליהם וקול הצהלה והשירים והשבחים נשמעו בקול חזק והתערבו בצהלת הסוסים והאדמה רעדה ורעשה לקולם. וכאשר נכנסו החיילים לעיר כשהם רוכבים על סוסיהם התפרדו לזוגות זוגות, ובידיהם דגלים מתנפנפים ברוח, על כובעי הנחושת שעל ראשיהם רקומים סמלי הנצחון ואותות הגבורה, חרבותיהם נוצצים לאור השמש על כתפיהם, וכל ההמון מוחא כפיים ואומר: יחיו החיילים! יחיה המלך! ותחיה המלכה! והחיילים משיבים: יחיה העם האיספניולי (הספרדי) ותחיה מדינת אספאניה! (ספרד). והמשיכו ללכת עד שהגיעו לכנסיה, ויצאו לקראתם הכמרים ענודים בצלבים ובידיהם תמונות של הכמרים הקדמונים.

ראשי העיר בחרו מתוכם כמה אנשים מכובדים ובראשם המרקיז דון "אלמאנצי די הארקינאץ" ראש העיריה ובידיהם מתנות יקרות להעניק לראשי הצבא.

*

המרקיז הזה התגורר בארמון גדול ונאה מאד שמאחוריו היתה רחבה גדולה המסוגלת להכיל המון רב מאד, וכן בתוכו היה גן גדול ויפה שנמצא בו כל טוב. בתוך הגן הזה היתה יושבת תמיד בתו של המרקיז "דונה קלארה" נערה בת עשרים המושלמת באופי, ועל ידה יושבת המשרתת שלה "מאריה", וגם היא נערה כבת עשרים וחמש שנים. יום אחד כשנכנסה "מאריה" על יד גברתה "קלארה" מצאה אותה מודאגת ומהרהרת, וכששאלה אותה על מה היא חושבת ומודאגת וביקשה ממנה להגיד לה באמת מה מעיק על לבה, והיא השיבה לה שחלום קשה הבהיל אותה אמש וגרם לה מחשבות קשות.

- ספרי לי גברתי מה חלמת, אולי אוכל להסיר ממך את דאגתך. - ביקשה מאריה.

- אכן, אני מוכנה לספר לך, אבל אבקשך שלא תגלי את מה שאומר לך.

- חלילה לי לגלות את סודך לזולת - ענתה "מאריה".

אחרי שתיקה של מספר דקות, קלארה אמרה: בלי ספק את מכירה את הגבור המפורסם מצעירותו דון "מיגואל סאן סאלואדור". כן, גברתי, מי לא מכיר את הגנרל הצעיר ששמו מפורסם בפי כל אנשי העיר, ואת טיילת אתו כמה פעמים גם בגן הזה.

- כן, "מאריה", הוא אדם מפורסם מאד והשיג עטורים רבים, ועם כל זאת מתהלך בענוה גדולה ואין לו שום יהירות כלל, ומוסף על הכל טוהר לבו הטוב המושך לב כל רואהו, והוא אוהב אותי אהבה רבה, וגם אני מחבבת אותו מאד, אך לא נקשרתי אליו, כי הלך למלחמה ואני מצפה לו כאשר ישוב עטור בנצחונות רבים. כמו כן אבא היה רוצה להשיא אותי למרקיז "די מורצייא" שהוא ממשפחת המרקיזים, אבל אין ספק שאם "דון מיגואל" יזכה בנצחונות גדולים ויזכה לעיטור חשוב אני חושבת שגם אבי יאות להשיאני אליו ויסכים לרצוני.

- אבל מה המחשבה שעלתה בדעתך ומה החלום שחלמת - שאלה מאריה.

זה שנתיים מאז נפרד ממני "דון מיגואל" והוא משרת באזור החזית, ובכל עת הוא במצב סיכון גבוה, ולכן התרבו אצלי מחשבות גדולות עליו, ומזה זמן רב לא קבלתי

תורה וישראל

עליו שום ידיעה, ואתמול חלמתי כאלו התקשרתי עמו לקראת נשואין ואנחנו עומדים בכנסיה לפני הכומר לבושים בגדי חתונה, ולפתע נכנסה קבוצה לכנסיה ובכח הזרוע אחזו בימינו ומשכוהו אליהם ויצאו אתו ונעלם מעיני ולא ראיתי אותו יותר, וכאשר הקיצותי משנתי רבו מחשבותי ללא גבול.

- גברתי, אל תחששי מענייני חלומות שהם שוא ידברו - ענתה "מאריה" כדי להרגיעה.

מה הרעש והשאון שאני שומעת סמוך לרחוב שלנו, שאלה "קלארה", והטתה את אזניה בתשומת לב רבה.

גם אני שומעת - ענתה "מאריה", והנני יוצאת לבדוק מה זה. אחרי רבע שעה שבה "מאריה" בריצה כמו אייל כשהיא מריעה בשמחה ואומרת בשורה טובה: גברתי, הבאתי לך, אביך שב כרגע מבית העיריה ואומר שחיילינו הכו את הערבים מכה גדולה והשתלטו על העיר "גראנאדה", ואת יודעת מי גבר על האויב והראה את גבורתו במלחמות וקיבל עטורים רבים? הרי הוא האדון "דון מיגואל"!

האמת תדברי, מאריה, או רק כדי להרגיע את לבי? שאלה "קלארה".

חלילה לי מללעוג - ענתה "מאריה", ובואי והגיעי לבית אצל אביך ותתוודעי לאמת בענין הזה. הדאגה חלפה מ"קלארה" ומיהרה לרוץ הביתה כדי לשמוע את אמתות הידיעה, ומה רבה שמחתה כששמעה את הדברים מפי אביה, ושבעוד שבוע ימים תערך חגיגה גדולה לקבלת פני החיילים השבים מהמלחמה באותו יום.

בהגיע יום החגיגה שנערכה לקבלת פניהם של החיילים השבים ממלחמת "גראנאדה" כמו שהזכרנו למעלה, הוכנו באותה רחבה שמאחורי ארמונו של המרקיז "דון אלמאנצי" שולחנות גדולים שורות שורות, ועליהם כל מיני מאכלים ומשקאות מכל סוג לארוח החיילים השבים, וכאשר שמעה "דונה קלארה" עלתה על גג הארמון שלהם שהיה מוצע ומכוסה במיני מצעים יפים ורקומים ממיני פרחים ותמונות בחוטי ארגמן וכדומה, וחיכתה לראות את אהובה כאשר יצעד בראש החיילים עם כל הכבוד שהשיג במלחמה הגדולה הזאת, ופנתה ל"מאריה" ואמרה לה: אינני יכולה לתאר לך את השמחה הגדולה שבלבי והחשק הגדול שיש לי לראות את אהובי כשהוא נכנס בראש החיילים לתוך הרחבה שעל יד הארמון שלנו, רגשות עזים הומים בתוך לבי בראותי אותו בקרוב.

הם בתוך שיחתן וקול התרועות והתזמורות ורעשי הפעמונים נשמע בחוזק רב, ושורות החיילים הנכנסים העירה נצפו כשהם הולכים על יד הכנסיה כפי שציינו לעיל, ואחר כך הקיפו את הדרך המובילה לרחבה שעל יד ארמון המרקיז לקבל את הארוח שהוכן להם שם, ובדרכם היו נזרקים לעברם זרי פרחים כמו גשם מידי הנשים והנערות שהיו על הגגות. "קלארה" הסתכלה על החיילים וראתה ש"אלפונסו די ליאון" בראש התהלוכה רכוב על סוס טוב, ואחריו ידידה האדון "דון מיגואל" גם הוא רכוב על סוס שחור כעורב לבוש מדים רקומים בחוטי ארגמן ותפורים בה העיטורים מזהב שענד לו המלך על הגבורות שהפגין, וחרב מזהב נוצצת כמו ברק תלויה לו לצדו שניתנה לו גם כן מידי המלך לתפארת הגבורים, ומצדדיו רוכבים האדונים "אלוארץ די בואינה" ו"אלפונזו די סנדינה", ומכל עבר נשמעים הקולות: יחי "אלפונסו די ליאון", יחי "דון מיגואל", ושמחתה של "קלארה" רבתה עד אין קץ.

החיילים נעצרו מעט על יד הארמון, ו"דון מיגואל" נשא את עיניו וראה את אהובתו "קלארה" מביטה בו, ואחד לשניה נענעו בראשם, והיא מיד זרקה לו אגודת פרחים, והוא קיבל אותה וקד לפניה בכבוד רב, והיו כל כמה רגעים מביטים אחד בשניה בשמחה רבה, אך כמה פעמים הבחינה "קלארה" שניכרים על פניו של אהובה אותות דאגה המראים שהוא מצטער מאיזה דבר, ולכן היה לבה חושב עליו והיתה מחכה בכל ההשתוקקות לערבו של אותו יום, לעת שנקבע לחגיגה מיוחדת לראשי הצבא בביתו של המרקיז, ושם תוכל לשוחח אתו ולשמוח עם אהובה ותבין מה מעיק עליו. ראשי הצבא קפצו מעל סוסיהם וקבלו את המתנות שנמסרו להם על ידי ראשי העיר, והתיישבו מסביב לשולחנות המלאים מאכלים ומשקאות ושתו לחיי המלך והמלכה ואכלו ככל שלבם חפץ, ואחר כך עזבו את הרחבה והלכו למקומות אחרים.

*

המועד המיועד לחגיגה בערב הגיעה, הרחבה עם כל החדרים והתאים שהוקמו בתוכה באופן זמני על ידי קרשים וקורות ארוכות ועבות ווילונות מפרידים בין אזור לאזור וביניהם חלונות ואשנבים פתוחים, בצורה מסודרת ומתוקנת המראים על הסדר והארגון של בעל המקצוע שהתקין אותם, וכולם היו מלאים ודחוקים מרוב ההמון בני העיר אשר באו להשתתף בחגיגה הזאת, ומרביתם היו מראשי העיר והעשירים עם נשותיהם וילדיהם לבושים חליפות ממשי ורקומים בחוטי כסף וזהב לכבוד השמחה

הזאת. כל הקירות קושטו בזרי הפרחים שנתלו עליהם בצבעים מגוונים, וריחם הנודף מגיע עד למרחוק ומשיבים את הנפש לכל המודאג ועצוב. המנורות המיוחדות מנצנצים כמו יהלומים התלויים בתקרה, ומוסיפים יופי ואור על אותו האולם בסדר המופתי והמרשים.

ראשי המפקדים של הצבא שלמענם נערכה החגיגה היו היושבים ראשונה בתוך האולם הזה, וכל הנוכחים מביטים בהם ובמיוחד ב"דון מיגואל" שהיה בחור צעיר המושך את עיני כל רואיו, אבל הוא לא היה פונה לכל זה אלא לאהובתו שנפרד ממנה מזה שנתיים והיום היא יושבת לפניו בלבוש מפואר, וכך התחבבה עליו חיבה רבה, והיה מספר לה ומודיע לה את כל מהלכיו בעתות המלחמה וכל מעשי הגבורה שעשה כדי לשבור את כוחו של האויב, וכן סיפר לה על הצרות שעברו על ראשו לעתים כשלחם באויב בחזיתות המלחמה, וקשת החצים ואבנים מזפת ואש המושלכים מידי האויב על כל הסובבים אותו, והוא ניצול מכל זה. וכאשר "קלארה" היתה שומעת הדברים האלה היה לבה רועד ומזדעזע על אהובה שהיה כפסע בינו ובין המוות, וכמו כן היא הודיעתהו שלבה היה תלוי בו והיא חושבת עליו ומתפללת לבורא העולם להציל אותו מכל צרה ומצוקה בכל עת, כי דמותו היתה מולה ולא שכחה אותו ותמיד חולמת עליו.

"מיגואל" שמח בדבריה של "קלארה" והבין כמה גדולה אהבתה אליו, וגם הוא הודיע לה שבכל אותן השנתיים היה תמיד חושב עליה ומצפה ברגעים מתי ישוב אליה ויראה מה שלומה. אחרי כן התחילה התזמורת לנגן והרווקים שהיו נוכחים קמו לרקוד זוגות זוגות, והם רוקדים ומפזזים, וגם "מיגואל" ו"קלארה" יצאו ברקודים והיו קופצים ומרקדים כצפורים, וקול הריקוד שלהם עורר את כל האולם. בתוך כך דברה "קלארה" עם "מיגואל" ואמרה: באמת גבורותיך במלחמה הם פעולות מופלאות ואצל כל הבריות שמך מפורסם יותר מכל בני דורך. "מיגואל" השיב לה: דברייך נכונים, אבל אני אומר לך שאחד מהנצחונות שלי הוא שהשגתי וכבשתי מבצר חזק ומפואר, ואמר זאת בחיוך. אך "קלארה" לא ירדה לסוף דעתו ושאלה אותו: איזהו המבצר החזק שכבשת אותו? ולמה ירמזון מליך? והוא השיב לה: המבצר החזק והאיתן הוא אהבת לִבֵּךְ אֵלַי שנהיתה באהבה שלמה. אך היא ענתה לו: הלא לבי ניתן לך עוד לפני צאתך למלחמה! ו"מיגואל" ענה לה: אכן דברייך נכונים, אבל לא היה אז אלא בעומק לבך, ועכשיו נחשף הדבר ונהיה פתוח לפני, וכעת כמה לבי שמח בראותי אותך בלב שלם

שוקדת באהבתי, ואני מודה לאל שֶׁאַתְּ חלקי, המיועדת לי, מושלמת בצפיות בפנימי ובחיצוני. וגם "קלארה" השיבה לו לאמר: אני שמחה מאד שהשגתי את גורלי שיהיה בן זוגי אדם בעל לב טוב ונקי שאין לו גאוה כמוך, ונוסף על כך העיטורים והאותות על הגבורה שהפגנת במלחמה, ובכך נהיה שמך מפורסם בפי כל אנשי העיר, ואני אהיה שמחה מאד כאשר יושלם הקשר בינינו בקרוב.

כאשר סיימו את הרקודים נחו קמעה על הכסאות והושמו לפניהם דברי מתיקה ופירות להרגיע את נפשם אחרי העייפות הרבה. ואחרי זמן קצר יצאו כל הנוכחים מאולם הרקודים ונכנסו לאולם המוכן במאכלים ובמשקאות, והתיישבו מסביב לשולחנות זוגות זוגות לאכול ולשתות ולשמוח, והחלו לשיר ולהלל את ראשי הצבא ולקרוא לחיי המלך והמלכה, וגם המרקיז "די הארקינץ" בעל אותם האולמות החל להזמין את השרים והמכובדים לשתות יין לחיי המלך והמלכה ולחיי הגבורים ומפקדי המלחמה, ונאם נאום גדול לפני הנוכחים והיה מהלל ומשבח את ראשי המלחמה על התמסרותם האמתית ששרתו באמונה שלמה ומסרו את עצמם למען כבוד מלכם ומולדתם, ומשעה לשעה היה מפנה את מבטו לאדון "דון מיגואל". ובתום דבריו השיבו ראשי השרים הנוכרים והודו לו על רגשותיו מפעולותיהם במלחמה הזאת, ושתו יין לחיי ראש העיריה המרקיז הנ"ל ולכבוד כל הנוכחים.

אחר כך דיבר כומר אחד על האמונה שחייב כל אחד להאמין בדת הקתולית, ולגמול לכל הכופר ושאינו מאמין בה בכל יכלתו ללא כל חמלה ורחמים, והיה מדבר בעצמה ובחום רב על המזבח שהוכן מקרוב ב"טולדו" לשרוף עליו את כל מי שֶׁיְּגַלּוּ שאינו הולך באמת לפי הדת הנוצרית.

דבריו של הכומר התקבלו על ידי כל הנוכחים בשמחה, והיו כולם משוחחים ומדברים אודות המזבחות ומה שראתה עינם בעונש הכופרים הרשעים כאשר מביאים אותם ומעלים אותם על המזבחות כשהם כפותים והם צורחים במלוא כוחם ואין מי שיאזין להם, אדרבא אפשר לשמוע רק שירים ותרועות מרוב שמחתם של הנוכחים השמחים לְמַשְׂבַּתָּם ולועגים להם.

"קלארה" ביקשה מ"דון מיגואל" שיספר לה גם הוא מה ראתה עינו בנקמה מהכופרים ואיך הם מובאים כפותים ונשרפים חיים על אותו המזבח שהחלו בו בעיר "סאנטה פה" כאשר היה עם כל החיילים שם, ומה גדל תמהונה כשראתה את פני "מיגואל"

מחליפים צבע ועליו אותות היגון והצער, ובקול נמוך ענה לה: בזמן אחר אספר לך, ולמה אצער אותך ביום הזה שנועד לשמחה ולששון. קלארה ענתה לו: למה אצטער בדעתי אם תספר לי על ענישת הכופרים האלה, הרי אני נוצרית קתולית באמת, ואני שמחה כאשר נענשים הכופרים על רוע מעלליהם ותתנקה ארצנו מהטמאים הנסתרים, ואני משתוקקת לראות את החגיגה של המזבח החדש שנבנה בעירנו העומדת להיערך בתום שבעת ימים.

אני מאד מתפלא איך נעים לך ריחם של בני אדם כמוך הנשרפים, אנשים מבשר ודם שיש להם שכל ותבונה כמונו כמוהם וכל חטאם הוא שנולדו וגדלו מילדותם באמונה של דת אחרת, ואיך הם יכולים לנטוש את דתם שבה התחנכו - ענה מיגואל בחום רב, ופניו הסמיקו מכעס.

האם גם הכופר נקרא בן-אדם ועדיין יש לו כבוד, הלא כבהמה הוא נחשב ואין שום חטא למי שנהנה מהענשתו, כי הוא איבד את עצמו - ענתה "קלארה".

אני כבר אמרתי לך שכעת זה זמן של שמחה וחג גדול, ולמה נסיח את דעתנו בסיפורים האלה המיוסדים רק על השנאה והעדר משפט צדק ושפיכת דמם של חפים מפשע - ענה "מיגואל".

כעת אני מבינה למה ראיתי פעמים רבות את פניך עצובים ומצטער - ענתה "קלארה", ובלי ספק זה נגרם לך כאשר אתה זוכר מעשי הכמרים חברי האינקויזיציה.

עשי חסד, די מהנושא הזה - ענה "מיגואל", הערב העריב וביום אחר נדבר על כך, ואני בטוח שכאשר אסביר לך היטב תשני את דעתך ותביני מדוע הייתי עצוב לעתים אחדות.

אחרי שסיימו את חגיגת המאכלים והשתייה קמו כולם מהשולחנות והתאספו קבוצות קבוצות לספר על מה שקורה בעולם במלחמות ויתר הידיעות, מהם שהיו שמחים וְשָׂרִים, ומהם ששבו להמשיך את שארית הלילה בריקוד ופיזוז עד הבוקר שאז שבו איש איש לביתו או לעבודתו.

*

ביום השלישי לחגיגה הזאת הזמינו הוריה של "קלארה" את "דון מיגואל סאן סאלואדור" להתכבד בנוכחותו אצלם בחצות היום לסעודה, ובתום הסעודה יצאו

"קלארה" ו"מיגואל" לטייל ברחבת העיר רכובים על הסוסים המובחרים ביותר, "קלארה" על סום לבן קל תנועה ונאה למראה, ונוסף על יפיו המתג והרסן ומעטפת המרדעת שהיו רקומים בחוטי כסף נוצצים למרחקים, בידה האחת אוחזת את הרסן ובידה השניה שוט דק ובקצהו צפוי זהב, וכן "מיגואל" רכוב על סום שחור נאה וטוב הדוהר ורוקד כמו אייל ומרעיד את האדמה בשעטותיו, ורוכבו "מיגואל" אוחז בחזקה את הרסן לבל ידהר יותר מדי, ועל ראש "מיגואל" כובע נחושת רקומה בְּרָאשִׁים שהשיג כהערכה על הפעולות שביצע, וחרב הזהב תלויה לו ומצלצלת על צדו, ואותו היום היה אויר נוח וצח והיו שניהם רוכבים בהנאה מרובה.

"האם גם הכופר נקרא בשם בן-אדם"? שאלתיני בערבו של יום החגיגה, אהובתי, התבטא "מיגואל" בהביטו ב"קלארה", כמה כאב לי הלב לשמוע ממך שאלה כזאת, אבל אין לי טענות כלפייך על כך, כי את השנאה והבוז לכל מי שמאמין בדת אחרת ינקת יחד עם חלב אמך, ומילדותך תמיד השקו אותך מהמים הזידונים והתרגלת להם, המים הזידונים המלאים ארס ותרעלה, שנאה ובוז לבני דתות אחרות, כל חברייך וחברותייך מורייך ומנהיגייך וכל חַבָרוֹת שהיית אתם הם שיצרו בלבך נגד רצונך רגשי איבה ושנאה לכל מי שאינו מאמין בדת הקתולית, הדעות והרגשות האלה הם בלב כל מי שמשתייך לעם האיספניולי בְּקֶרוּב, וגם אני הייתי כמוהם שש ושמח לְמִשְׁפַּתֵּיהֶם כאשר אני רואה רצח ושחיטת בני אדם שאינם מאמינים בדת שלנו, הדת הקתולית, ורק אחרי זמן פגשני מורה חכם וידען ובר-לבב שלמדני וחנכני לפי טוהר לבו ודעתו, והוא האיר את עיני ופתח לי את הלב בדעות נכונות המלאות באהבה וחמלה לכל מה שברא האל בעולמו גם על הבהמות והחיות ועופות השמים (צער בעלי חיים).

"קלארה" היתה מאזינה לדברי "מיגואל" בחשק רב, אבל מה מאד נפגעה בשמעה מפי אהובה דברי בוז וזלזול על כל בני עמה וחברותיה, והיתה עצובה מאד בלבה, ורק הלשון העדינה והדברים המסודרים של "מיגואל" היו מצלצלים באוזניה כמו דברי קוסם. כמה דקות שתקו, והיתה "קלארה" מהרהרת בלבה האם אהובי אינו מאמין בדת הקתולית ואינו מאמין בדתי, לא יתכן שאאמין בכך ואין לי בו שום חשד כלל.

"מיגואל" שב לדבר ואמר: האם הכופר יש לו מעמד של אדם? האם יש לו זכויות כמו שאר בני-האדם? באמת, "קלארה", את חושבת שכל הכבוד המגיע לבני האדם נובע רק מצד אמונתו בדת הקתולית ומי שלא מאמין בה אין לו מח ושכל ולא רגשות

תורה וישראל

לב? לא כן אהובתי, האם לא היה האדם בעולם לפני שנבראו הדתות? בן-אדם הוא בן-אדם גם ללא דת, ללא אמונה, ומגיע לו זכויות וכבוד גם אינו מחזיק בשום דת!

מה אתה אומר, "מיגואל"? צרחה עליו "קלארה" ברעדה, כמה נוראים דבריך אלה האחרונים, והביטה בו במבט עין חד כאילו היא מאשימה אותו באשמה גדולה.

הרגיעי עצמך, ענה "מיגואל" במנוחת נפש, לא דבר חדש את שומעת ממני הפעם וחלילה לי ממחשבתך הזאת, אני מאמין באמונה שלמה ולבי סמוך בתמימות טהורה בדת משיחנו, הדת הקתולית, אבל אמונתי אינה מאלצת אותי להאמין שאין אדם נקרא בן-אדם אלא אם יאמין בדתי, האדם לא נברא בשביל הדת, כי אם הדת נבראה בשביל האדם, הדת היא משהו אלוקי ונחוצה לחיים הרוחניים ולחינוך ולתרבות לאדם כדי להגיע למדרגה גבוהה בחייו, ואם זה כך אין לשנוא אדם שאינו רץ להצלחתו.

- אבל, הלא ידוע שהכופר אין לו נפש רוחנית, אלא כבהמות וחיות ייחשב? ענתה "קלארה".

- ידוע? ענה "מיגואל" בלעג, הכמרים והמאמינים להם אומרים כך, אך אני אינני אומר כך, כי נפש האדם היא השכל והתבונה, שהאדם יבין להבדיל בין טוב לרע וער למהלך העולם ומבין את כל מה שדרוש לו בשכלו ובתבונתו בעצמו, ולא כמו הבהמות שאינן מבינות מאומה, והתכונות הללו נמצאות אצל כל אדם בין אם הוא מאמין בדת ובין אם לאו, ומיום הוולדו נולדות אתו התכונות האלה עוד לפני שהוא מכיר כל דת שהיא, לכן אין מעמדו של אדם תלוי באמונת הדת.

"קלארה" קבלה את דבריו ונרגעה מכעסה, כי הבינה את ההגיון שבדבריו ונכונותם, אבל מחשבותיה היו מתנדנדים בדעתה, מצד אחד קלטה את ההגיון בדברים, ומצד שני לא יכלה לקבל דברים הנוגדים את החינוך והתרבות שהתרגלה אליהם, ובלבה הכירה בצדקת דבריו של "מיגואל", ודבריו מתקבלים על הדעת, אבל לא יכלה לומר זאת בפיה, כי התביישה מאד על כך.

הסום שעליו רכב "מיגואל" מיהר ורץ כמה צעדים והקדים את סוסה של "קלארה", ומיד "מיגואל" משך אותו אחורה בכח רב, והמשיכו ללכת יחד בד בבד, ו"מיגואל" שב לדבר ואמר: אני עוד מוסיף ואומר לך שהיהודים אינם נחשבים לכופרים כלל, כי

גם הם בעלי דת אחרת שמחנכת אותם ומראה להם דברים טובים מאד, וכך היא מונעת מהם שפיכת דם נקי והגזל וההונאה בין אדם לרעהו והזנות וכדומה.

- אבל אני שמעתי שדת היהודים מלאה בשקרים ובמשפטים מעוקלים ומתירה להם להונות את הבריות ולהשבע שבועות שקר וכדומה - ענתה "קלארה".

- אני מאמין לדברייך שכך שמעת, אבל כבר אמרתי לך שידיעותייך ולימודייך אינם אמת, וגם אני כך חשבתי, אבל מורי החכם הוכיח לי בראיות חותכות שהדת שלהם כולה חינוך ודברי חכמה ודעת ומשפטים ישרים, וגם ראשי הדת הקתולית יודעים ערך הכתבים של היהודים, וכל דתנו לקוחה ברובה מדתם, ואם איננה אמתית איך תהיה דתנו אמתית?

- אבל אני רוצה שתוסיף לומר לי האם אין ליהודים חטא בהריגתו של המשיח שלנו? - שאלה "קלארה".

- עכשיו אם תַּחְשְׁבִי עון ליהודים שהרגו את המשיח שלנו, למה לא יחושבו עונות ללא ספור על הרג ושפיכות דמים של אלפי ומיליוני בני אדם מהדת הזאת, הנרצחים והמושמדים מידי ראשינו, אך אם כמה מהעם הזה עָוְתוּ וחטאו מדרך הישר והרגו את משיחנו, מה עשו יתר היהודים? ומה עשו היהודים שבתקופתנו אם אבותיהם חטאו לפני דורות רבים? ורק משנאתם של הכמרים מחפשים סיבה ועילה להעליל עליהם ולרצחם על שאינם מוכנים לקבל את דתם. והוכחה לכך היא שהם מעלילים לא רק על היהודים, אלא גם את הערבים בני דת האיסלאם שלא הרגו את משיחנו הם מאשימים ורוצחים אותם, וזה רק מהשנאה שלהם לכל דת אחרת עושים זאת. ואף על הנוצרים האמתיים המתלוננים על מעשיהם החייתיים הם מתגוללים ומענים אותם תחת שלטון האינקויזיציה, וכמה נוראה היא האינקויזיציה ואבוי למי שנלכד על ידיה.

את כל דברי "מיגואל" היתה "קלארה" מקבלת כמו מים לַצָּמֵא, ובכל דקה היתה מרגישה שנפקחו עיניה לראות אור יותר מהעבר, ואחר כך הוסיפה "קלארה" לומר: ומה יש לך להגיד על העם הזה שקללת ה' מוטלת עליו והוא מעונה ומפוזר בכל קצות תבל וכל העמים רודפים אותו ומתעללים בו.

חלילה לה' שיצא מאתו דבר עוול, ואם בני האדם חטאו על העם הזה, למה תשתפי

תורה וישראל

בעוונם את הבורא האל ברוך הוא שמשפטו אמת, חסד ורחמים, ותמיד מרחם על ברואיו בשויון, ורק אנחנו גרמנו את הקללה לעם החלש הזה, אנחנו גזלנו ממנו את זכויותיו במשפט, אנחנו שופכים את דמו בשנאה ובשמחה רבה לאיד ולא הבורא ישתבח שמו, העם הדל הזה הביא לעולם דעות וחכמה רבות ותועליות גדולות, והמשיח שלנו הוא אחד מהם, וכל הדת שלו ושכלו המופלא יסודם מבוסס על ספרי היהודים, העם הזה שמזה מאות בשנים גולה בכל העולם ממדינה למדינה מבלי שיש לו לא מדינה, לא מלכות, ועל פי האמת היינו צריכים לקרב את העם המופלא הזה ולרחם עליו ולתת לו כבוד על חכמתו ושכלו הרב ולא להוסיף לפגוע בו, לרגמו באבנים, ולשפוך את דמו כמים, כמו שאנחנו עושים, הגידי נא אהובתי, האם אנחנו יכולים לומר שמעשנו זה הוא ביושר ובצדק?

כל רגשותיה של "קלארה" התעוררו מדברי אהובה "מיגואל" שהיה מדבר בחום ובתקיפות רבה, דברים נכונים וישרים, אמת שבאמת, בלשון נאה ומתוקנת, ולא יכלה שאת בתוכה ופצתה את פיה ואמרה: ידידי "מיגואל", אני רואה שהשכל שלך והידע שלך רחוקים ממני מרחק רב מאד, ואין מי שדומה לך בכל בני גילך בחכמתך הרבה ולבך הטוב, ורק ברצוני להוסיף ולשאול אותך שאלה אחרת.

- שאלי, אהובתי, שאלי ואני אענה, השיב "מיגואל".

- עכשיו אין לי כבר תלונה על היהודים המחזיקים בדתם בגלוי בפני כל הבריות, אבל על היהודים המתנצרים לעיני הבריות וחושבים את עצמם קתולים אמתיים ובסתר הם יהודים שלמים, מדוע מתנצרים אם אינם מאמינים בדת הנוצרית?

- אם טענותייך הן כלפי אלה השומרים על דתם בסתר, ענה "מיגואל", כל אחד יכול לחיות בדת הרצויה בעיניו, ובייחוד אם ירש אותה מאבותיו ואבות אבותיו, ולמרות רצונם הם אנוסים להסתיר את שמירת דתם, ואם טענותייך על אלה שקבלו את הדת הקתולית גם אני הייתי מתלונן עליהם, אך ממורי החכם שמעתי שלא עשו זאת מרצונם אלא מאונס, כי אבותינו בדור הקודם כפו עליהם והתגייסו נגדם בכח רב ורצחו מהם אלפים שלא ייספרו, ורבים עזבו את רכושם והונם ונמלטו בעור שִׁנֵּיהֶם, ואלו שנותרו לא מצאו דרך להנצל אלא אם יקבלו את הדת הקתולית, ולמרות רצונם קבלו זאת כדי להחיות את נפשם.

- אבל אני שמעתי שמתלוננים הרבה על היהודים - ענתה "קלארה" - ובמיוחד על

היהודים המתנצרים שבערמתם יכלו למשוך אליהם הון רב ללא גבול וחפצים יקרים, ומלאו את אוצרותיהם מכספנו והפכו לראשי המסחר, וכל הייצור ובתי החרושת הגדולים והמוצרים היקרים תחת שליטתם, ונישלו את האזרחים הוותיקים מעבודתם הן במסחר והן בכל דבר אחר, וגם אתה מודה שאנחנו התושבים המקוריים במדינה והם מהגרים, ואם היו מקבלים עליהם את דת הנוצרים באמת לא היו מתלוננים עליהם, אבל כיון שאינם מתנצרים באמת ומושכים את רכוש האזרחים, אין זה צודק.

- סלחי לי - ענה "מיגואל" - אם היהודים אינם אזרחים אפשר לבוא אליהם בטענות בין אם קבלו את הדת הנוצרית באמת ובין אם לא קבלו, אבל אני יודע שזו דעת מנהיגינו החושבים שהדת מכפרת כל עוונותיו של אדם, ולכן כאשר מקבלים את דתנו יכופר להם כל עוון ונחשבים כאזרחים, אבל, אני, לדעתי שהדת היא ערך רוחני, ואם יקבל אותה בן אדם לא נחשב בכך אזרח אם הוא באמת זר, ואם זה אפשרי אולי זה בשמים שהם רוחניים ולא בארץ. אך אני אומר שאין לבוא בטענות ליהודים על כך, כי הם משלמים את המסים והתשלומים המוטלים על ידי הממשלה לטובת צרכי המדינה והם מתנהלים לפי כל החוקים הקיימים, ולכן גם להם יש זכויות כמו שאר האזרחים, ורק מחכמתם ושכלם הרבים יותר מהנוצרים הרויחו והשיגו את כל רכושם ולא במרמה ובכזב, ועלינו רק ללמוד מחכמתם ולעשות כמוהם ולא לשנוא אותם ולהשמידם. יתר על כן היהודים הם תושבי הארץ מלפני מאות רבות של שנים, ועוד לפני שהתאזרחו בארצנו הרבה נוצרים שבאו מארצות אירופה הצפוניות הם היו תושבי המדינה.

- דברים חדשים ומופלאים אני שומעת - ענתה "קלארה" - וקטעה את דבריו של "מיגואל", האם היהודים התיישבו בארצנו מלפני מאות שנים?

- כן אהובתי - ענה "מיגואל", אלו דברים אמתיים, ואני קראתי וחפשתי בספרים של בני ארצנו שהרבה מהערים הגדולות בארצנו נבנו בשנים קדמוניות על ידי יהודים ונתנו להם שמות יהודיים, וחלק גדול ביישוב ערינו ופרסום שמה בין העמים נעשה על ידיהם. הם יישבו את ארצנו הן בעבודות והן בהשכלה, הם שפיתחו את המסחר וכל הפעילות בארצנו, ועל ידיהם נוצרו קשרים בין ארצנו ובין יתר העמים בהרבה סחורות, מהם הגיעו לתפקידי שרים ושופטים גדולים בכל תחומי השלטון, ובמיוחד היה להם פרסום רב במהימנותם בשרות האוצר של המלך, החכמים הגדולים ברפואה היו מהם, והם פיתחו את בתי הספר ומוסדות החינוך של ההשכלה הגבוהה וחיברו

תורה וישראל

את ספרינו באופן מפליא, ועל ידיהם הפכה ארצנו למדינה נאה יותר משאר הארצות.

- כל התועליות האלה שבהם התקדמה ארצנו היו בזכות היהודים, ואני לא הייתי יודעת מכך כלום - אמרה "קלארה" בהתרגשות רבה, כל מורי וחברי אומרים לי תמיד שהיהודים הם קוץ למדינה, וכמו הדבורה מוצצים את לשד ארצנו ומביאים עליה רק קללה ולא ברכה.

- פלאי פלאים! אני מודה לך אהובי שהארת לי את עיני לראות עולם חדש, ובצדק היהודים צריכים להיחשב כאזרחים כמו הנוצרים, וכמה קנאת הדת מטשטשת דעת הבריות לראות כעוול את הצדק ואת הצדק כעוול. כל זה אמרה "קלארה" בחום לבה ובהתרגשות עצומה.

עיני "מיגואל" נצצו והבריקו מרוב השמחה שהצליח להסביר לאהובתו איך להבחין בין החושך ובין האור ובין האמת ובין העוול, ואמר: כמה אני שמח כשאני רואה שדברי התקבלו עלייך בעומק לבך.

עם זאת ראו שהזמן התאחר מאד והשקיעה מתקרבת להעריב, לכן סובבו את סוסיהם לשוב העירה, ובשובם הוסיף "מיגואל" לדבר: הנה עכשיו עת תפלת הערב וכל הכנסיות והמסגדים מכריזים על התפלה, וכל סוגי אנשי הדת כולם מתאספים בעת אחת להתפלל לאלוקים ברוך הוא, הנוצרים הקתוליים או היווניים, המוחמדים והיהודים, ההודים וזולתם משאר הדתות, כל אחד בשפתו ובנוסח התפלה הרשומה אצלו, והבורא ישתבח שמו מקשיב לכל תפלותיהם ושמח מאד מכך ואומר להם: בני! היו מה שתהיו, העיקר החשוב שתאהבו איש את רעהו ותעשו הישר והטוב ביניכם, כי זהו רצוני.

אכן היו מלפנים ימים טובים בארצנו שחיו בידידות ואחוה כל בני הדתות, נוצרים יהודים ומוחמדים וזולתם חיים נעימים וטובים, וכמה ממלכינו ומנסיכינו היו מיודדים עם מלומדים רבים מהיהודים וניהלו ויכוחים ביניהם בענייני מדע וחכמה וכדומה, ואיך ארצנו היתה מבורכת וכל תושביה מאושרים ושמחים, אך הימים הטובים לא ארכו והגלגל התהפך והכמרים לא נחו ולא שקטו, אלא כאשר השתלטו והטו את לבם של האזרחים לדעותיהם והביאו מכה אנושה ואפלה גדולה על ארצנו הפכו את האהבה והאחוה לשנאה ואיבה, ארצנו המבורכת נהייתה ארץ הרשע, הַבְּזָה, ההחרמה, והרצח ושפיכת הדם הנקי, ומאז יסדו את הגיהנם הלא היא האינקויזיציה הארורה, הפכה ארצנו לשדה קטל, להריגת בני האדם ושפיכת דמם.

כאשר דיבר "מיגואל" הדברים האלה בחום לבו, פרץ בבכי עז ואנחה גדולה, ואחר כך שב ואמר: כעת לא יפלא בעינייך כאשר את רואה אותי לעתים עצוב ומודאג, כי ארץ מולדתי יקרה לי כמו נפשי, ובכל עת אני מוכן להקריב את בשרי ודמי למענה, ואיך לא תתאבל נפשי כאשר אני רואה את שפיכות הדמים הנשפכים בה לשוא, כי מעשה כזה מוריד את ערכה וכבודה וכבוד תושביה במקום השם הטוב שהשיגה בימי קדם, ושמה ייזכר לבוז ולדראון עולם ולקללה לנצח.

אילו ראית "קלארה" את המראה הנורא ב"סאנטה פה" מראה מר ומזעזע, ודמיונו לא יישכח מלבי כל ימי חיי, כאשר היינו נלחמים על "גראנאדה" קבלנו הודעה מהמלך המזמין את מפקדי הצבא להיות נוכחים במסיבה שהוכנה לכבוד המזבח שנבנה ב"סאנטה פה" כדי לשרוף עליו את הכופרים היהודים, המתנצרים והערבים, וזאת בעצתו של הכומר "טורקמאדה" כשי לאדון השמים כדי לנצח במלחמה של "גראנאדה", וכאשר הופענו שם ראינו שהובאו מספר רב של קשורים וכפותים יהודים וערבים, מהם זקנים וזקנות, מהם בחורים ונערות, כבולים בשרשראות ברזל, בהם חולים ופצועים, מובילים אותם על כרכרות ומעלים אותם על המזבח, וכל הנוכחים היו מריעים בשמחה רבה כמי שאין להם רגש אנושי, אין להם לא חמלה ולא רחמים, רק צועקים "מוות לכופרים", ומצד שני מהכפותים שומעים צעקות גדולות, מהם האומרים "שמע ישראל" ומהם האומרים "אללה" "אללה", והיתה צעקה גדולה והמולה רבה, והכומר "טורקמאדה" עלה על הדוכן ליד המזבח ופיזר ערמת מלח על אותם חסרי המזל, ונתן אות ומיד עלתה שלהבת גדולה ונשרפו כל אותם הכפותים ועלו לקרבן לאדון השמים. באותה שעה חשתי בלבי צער וכאב רב, ונוצרה אצלי שנאה גדולה לכל הכמרים העוסקים בבזוי ארצנו.

כך היה כאשר נצחנו במלחמת "גראנאדה" ובאו נציגי "בועבדללי" מלך הערבים ופתחו את שערי העיר לפני אדוננו המלך ללא מאבק, ונשבע להם אדוני המלך לסלוח להם ולהתהלך אתם באחוה ולהגן עליהם מכל דבר רע כמו שאר האזרחים שלו. אבל לא עברו ימים רבים ונכנסו הכמרים טורקמאדה" וחבריו לעיר "גראנאדה" והמציאו תחבולה גדולה והחליטו שאותה שבועה שנשבע המלך לערבים איננה שבועה ואין שום איסור לבטלה אם הערבים לא יקבלו עליהם את הדת הנוצרית, ומיד ניתנה פקודה להרוס ולשרוף את כל המסגדים ומי שימרה את ההוראה ייענש בחומרה רבה, והתנפלו קבוצת הכמרים ועוזריהם על הערבים בעת שהיו מתפללים במסגדים

והוציאום בכח הזרוע, והחלו להרום ולמוטט את המסגדים בנוכחות כל הערבים, והם צועקים ומתחננים בפני הכמרים שלא יגעו במסגדים, והביעו נכונותם לוותר על כל הונם ורכושם כדי שהמסגדים יישארו בבניינם ולא ייהרסו. אך כל זה לא עזר להם במאומה, וכאשר היו הורסים ושורפים התאספו כל הערבים והחלו לצעוק ולקרוא לאדון השמים בצעקות ובבכיה רבה, והיה נדמה לי כאילו השמים עומדים להקרע מעצמת צעקותיהם.

מסכנים - אמרה "קלארה" בצער, והדמעות זלגו מעיניה, והם היו הולכים כשהם שקועים במחשבות רבות עד שהגיעו לעיר, וכשהתקרבו להפרד אמרה "קלארה" ל"מיגואל": "ידידי" שמור על עצמך ועל פיך שלא תאמר דברים כאלה לפני אנשים אחרים, כי הכמרים עינם פקוחה ומביטים למרחקים גם על כל מי שיש להם ספק בו שאינו אדוק באמונת דתם.

- אל תדאגי - ענה "מיגואל" - אני יודע כל זאת.

*

"קלארה" הגיעה לביתה, ו"מיגואל" נפרד ממנה ועלה על סוסו לשוב לביתו שהיה רחוק מעט מהבית של המרקיז, אביה של "קלארה".

מחשבות מגוונות עלו בדעתו של "מיגואל" בשובו לביתו, כל הויכוח שאותו ניהל עם "קלארה" הופיע בדמיונו, וחש כאילו אבן כבדה נגולה מעל לבו, והיה אומר: כמה משובח הוא השכל והידע שבו עלה בידי לטהר את לבה של "קלארה" ונקיתי אותו מלכלוכו. עקרתי מלבה את השנאה והאיבה והקנאה מהשורש ונטעתי בו נטיעות טובות של רגשות החמלה והאהבה, עכשיו התחבבה עלי "קלארה" פי כמה פעמים מבעבר. בין היתר נזכר בבכייתה כששמעה ממנו את תיאור סבלם של הנשרפים ואת צעקותיהם כאשר הועלו על המוקד במזבח של "סאנטה-פה", וכמו טיפות הגשם היו נחשבים אצלו אגלי הדמעות שלה ועוררו בלבו כאב טוב שאינו יודע לתארו.

"מיגואל" היה מתהלך בצעדים מתונים ולא בריצה, נשא את עיניו לשמים שהיו צחים והירח זורח מולו באור גדול בכל עצמתו, ובאותה עת עלתה בדעתו מחשבה והביאה אותו לומר: מי יודע אם אין אלפי אנשים שלבם נקי אלא שהוא מכוסה באבק השנאה

וְהַקַּנָּאוֹת, ואם ישמעו דברים מסודרים ואמתיים יתנער מהם אותו האבק וישובו להיות בעלי רגש אנושי בחמלה ואהבה לכל הבריות, ואותו גֵּיז רוחני שנברא על ידי אדון השמים בלב כל אדם לא יכבה גם אם יערימו עליו ערמות של אפר ועפר ללא גבול, אבל הוא יוצת וישתלהב כאשר נושפים עליו ויהיה לשלהבת אש גדולה, וכל דברי הכמרים לא יוכלו להמית ולכבות את הַגֵּיז ההוא האלוהי לנצח. ורק אם יימצאו גברים בעלי חכמה ושכל לדבר על טובת האנושות ותיקונה, יתנקו הלבבות ותשוב כל האדמה להיות שקטה ובוטחת.

אבל האם לא נמצאים גברים בעלי חכמה ודעת בכל המדינה? האם רק אני יחיד שהשגתי את הדעות הנכונות האלה? צהלות הסוס שהשמיע סוסו באותו רגע שבשו לו את מחשבותיו, והתחיל להסתכל מצדדיו על הסמטאות והבתים שמכל אחד מהם היה יוצא אורו של נר בוהק.

המאורות הקטנים האלה כאשר הם נפרדים אינם יכולים להאיר על כל אורך הסמטה, אך אם יתרכזו כולם במקום אחד יצא מהם אור גדול מאד. - היה אומר "מיגואל" בין שפתותיו, ומוסיף לומר: כך כל הרעיונות הטובים הנמצאים אצל כמה גברים ולא צומחת מהם תועלת או דבר טוב, אם יתקבצו ויתערבו יחד ללא ספק יוכלו להלחם מלחמות למען האמת וייגמרו כל השנאה והאיבה המצויים בארצנו.

אחר כך נשא את עיניו לשמים וראה את הירח והכוכבים הזורחים והזוהרים בעצמה, והתחיל לומר בשמים: האל ברוך הוא הוא היחיד המושל והשולט על הכל, ולא נמצאת שם לא קנאה, לא שנאה ולא איבה, לא נמצא לא טורקמאדה ולא אינקויזיציה.

האם לא יכולים לעשות זאת גם בני האדם ויהפכו את האדמה כמו השמים? ללא ספק ישנם גברים רבים בעלי תבונה ושכל ואמתות שאם יתקבצו יחד יהיו משולים לאגודה עבה וחזקה ויוכלו להלחם מלחמת האמת והצדק ותצא מהם תועלת מרובה.

אבל איך יתאספו כל הכוחות האלה יחד? ומי יקבץ ויאסוף את כולם לכח אחד ומלחמה אחת? יכול להיות שאני אהיה אחד המעוררים והמקבצים את דעות האנשים האלה יחד, וכמו שמסרתי את עצמי למלחמה ולהריגה במלחמות עם הערבים כדי לקדם את מולדתי, כך אמסור את עצמי למלחמת החופש והצדק ולאהבת בני האדם יחדיו בשויון ושבירת זרוע השנאה והאיבה, ואביא את שם ארצנו לתפארת גדולה

יותר מהמלחמה בערבים. אבל כמה גדולה היא המלחמה הזאת ונוראה! מכשולים רבים מצויים בשביליה אם אדם לא ישקול וייזהר היטב.

באותו זמן עלה בדעתו היסוד הראשון של האינקויזיציה בעיר "שיביליה" שהתאזרו ראשי העיר והחליטו להלחם מולה בכח רב, ולפני שהשלימו את רעיונם לחשוב היטב על כך נעצרו כולם בבת אחת בהיותם נאספים יחד לחשוב ונלקחו כולם לכלא, ומה היתה אחריתם? הם היו הראשונים שהועלו על מזבח האינקויזיציה ונשרפו בו אחרי שעונו במכשירי העניים ביסורים קשים, וכאשר זכר זאת הזדעזע ונסוג לאחור שלא יפול גם הוא כמפלתם של אלה הראשונים.

אך מחשבותיו לא נתנו לו מרגוע והמשיכו לעורר אותו למלחמה בעד האמת והצדק, והיה אומר בלבו: מחשבה ורעיון גדול הם מחשבותי האלה אם אוכל להגיע אליו, אבל טעונות התבוננות ושיקול דעת מרובים להבטחתם, וקודם כל אני חייב להוועץ במורי החכם האדון "די פיריירא" ולא אתחיל בשום דבר קטן אלא אחרי ההתייעצות אתו, כי מלבד זאת אני חייב לנסוע אליו, כי זה כבר שנתיים ימים מאז הפרדי ממנו, וכמה פעמים הייתי חושב עליו והשתוקקתי ללכת אליו, ואין ספק שגם הוא מצפה לשובי אליו בגעגוע רב. הסום שלו עצר מדהרתו, והוא נוכח לדעת שהוא נמצא עומד על סף ביתו, מיד קפץ וצפר לאותת שיפתחו לו את הדלת, ומיד הדלת נפתחה ומשרתו יצא לקראתו והוא מסר לו את הסום להובילו למקומו ולתת לו מספוא, והוא נכנם לחדרו, ואחרי הארוחה נח וישן מתוך עייפותו וערבה לו שנתו.

עברו שבועות אחדים ו"מיגואל" היה תדיר מבקר את אהובתו מזמן לזמן, ובכל פעם שהיה פוגשה היה מדבר אתה על אהבת הבריות בשויון, ומה מאד היה שמח שדעתה של "קלארה" הולכת ומשתנה ומתקרבת לדעתו להסיר ממנה את השנאה והאיבה לאנשים שאינם שומרים את דתה.

יום אחד כאשר שב לביתו מצא פתקה קטנה שנשלחה אליו ממורהו "די פיריירא" עם אדם מיוחד נאמן למוסרה לו, ובה כתובים השורות הללו:

"מיגואל" יקירי!

שמעתי שכבר חזרת מהמלחמה לשלום למשכנך ב"טולדו", ואני משתוקק לפגוש אותך. כמו כן יש לי ענין חשוב מאד הנחוץ לך, אני מבקש שלא תשתהה ותבוא אלי

בזמן הקרוב, והנני מברך את צאתך ושובך לשלום, ממורך וידידך המצפה לך בהשתוקקות רבה.

"אלונזו די פיריירא"

פתקה זו כאשר קרא אותה "מיגואל" עוררה בו מחשבות רבות בראשו, "הוא אומר שהוא רוצה לפגוש אותי ושלח אדם מיוחד לשם כך למסור לידי את הפתקה, אין ספק שאין זה דבר ריק, כנראה קרה לו משהו". ושב הביט שנית בפתקה וקרא אותה וראה שהאותיות כתובים באי סדר והשורות משובשות ואינן ישרות, דבר המוכיח שהן נכתבו על ידי אדם חולה שאינו יכול לשלוט בעצמו לכתוב יפה והוא רועד, ויצא לחפש את האדם שהביא לו את הפתקה לחקור אותו אודות מצבו של מורהו. אבל הוא הרגיע אותו מדאגתו ואישר לו שהוא מרגיש טוב.

"הוא גם אומר לי יש לי משהו חשוב למסור לך", מה הוא הדבר הזה שמצריך אותי לבוא למענו, מי יודע מה קרה. אבל למה אני צריך להרבות במחשבות, למה לא אמהר לנסוע אליו? - כך אמר "מיגואל".

מיד הגיש בקשה לקבל הפוגה מעבודתו לזמן קצר, וכשקיבל את האישור לכך הלך לאהובתו "קלארה" והודיע לה שהוא חייב לנסוע למורהו לזמן קצר, ונפרד ממנה לשלום, ולמחרת נסע "מיגואל" לעיר "קורדובה" מקום מגוריו של מורהו.

מעלות השחר מיהר "מיגואל", ועם זריחת השמש והשמים בהירים וטהורים היה מתהלך בהליכה רגועה, אבל היה מלא מחשבות, ובמיוחד רבו מחשבותיו על אודות מורהו "די פיריירא", ולעומתו מופיעה דמותו של המורה במלואה, והיה אומר מורי בעל המצח הרחב והלבן, עיניו שחורות ועמוקות מאירות כברק, ושער ראשו וזקנו מכסיפים כעין הכסף, מבטא שפתיו כאשר הוא מדבר כמה הוא מתוק, שהיה מוציא מהם דברי תבונה ושכל, דברי האל צבאות, כמה נאים אמריו שהיה אומרם בשמחה כשחיוך קל מופיע על שפתיו הכוללים דברי מוסר וחינוך בצדק וענוה יתרה, כמה טובה אישיותו היקרה הזאת שבה גנוזים אוצרות יקרים כדברי הנביאים.

אַייֶהֶם אותם הימים שהייתי לצדו של מורי ודבריו המתוקים מתקו לי מדבש, רגשות גבוהים ותענוג יקר היו לי בהיותי על ידו, כמה טוב המצב שבו מסכימים הצעיר עם המבוגר, ימי הנערות הם ליגיעה ולמאמץ וימי הבגרות הם למנוחה, כמה מתוקה

המנוחה אחרי היגיעה והמאמץ הרבים, פעמים רבות כאשר הייתי שב עייף ויגע אחרי בצוע מטלות, לפני מורי, הוא היה מרגיע אותי והייתי שוכח את כל עייפותי ויגיעתי, וכאשר נזכר בימי ילדותו הופיעו מולו גם אותם ימים שקדמו לבואו לפני מורהו כאשר היה בבית אביו, נזכר בדמותה של אמו שנפטרה והותירה אותו בגיל ארבע שנים וחצי, ואינו מכיר אלא צִלָּהּ כשהיתה מחבקת ומנשקת אותו בחיבה גדולה ואינו זוכר כשנפטרה, רק יודע שהיה שואל איפה אמי? והיו עונים לו שעלתה לשמים, ואחרי זמן מה אמרו לו שבקרוב יביאו לו אם חדשה והיתה לו שמחה גדולה, וכאשר באה לביתם אשה חדשה, אשת אביו השניה, ואמרו לו שזוהי אמו החדשה, לא רצה להתקרב אליה, והיא נשאה אותו על זרועותיה, אבל הוא השתחרר מאחיזתה וירד ארצה וברח אל אביו, והסתיר את פניו בחיק אביו ואמר לו: אני רוצה שתביא לי את אמי הישנה, ואביו געה בו על הדברים האלה.

וכן דמותו של אביו "כריסטובאל" נדמתה למולו שהיה גבה קומה ומלא הדר ובעל חן, לבוש מדי צבא, וחרב מזהב תלויה לו מצדו, כי רוב ימי השנה לא היה מצוי בביתו, כי הוא נמנה על השרים המשרתים את המלך בעיר הבירה "טולידו" ומספר חדשים היה שב לעירו "שיביליה" לפני משפחתו, וכאשר היה שב הביתה היה מביא לו כמה מתנות וצעצועים של משחק וכדומה, ו"כריסטובאל" היה בין האנשים המכובדים והחשובים, ולא היה לו ריבוי דברים, והיה גבור ומשכיל מאד, ותמיד היתה החרב מצויה לימינו וספרי חכמה וידע בשמאלו, ובכל עת שהיה פנוי מעבודתו לא היה מעביר את זמנו אלא בקריאת ספרים ולא בשיחה בטלה וצחוק ובידור, וגם בביתו לא היה מרבה בדיבורים אפילו עם בנו ולא היה מראה לו אותות חיבה, אבל "מיגואל" היה יודע שאביו היה אוהב אותו אהבה רבה מעומק לבו.

כאשר היה בגיל שש שנים זוכר "מיגואל" שאמרו לו שנולדה לו אחות, אך באותה עת לקח אותו אביו מ"שיביליה" אל העיר "קורדובא", ובדרך הודיע לו שהוא מתכונן לשים אותו אצל מורה טוב נבון ומשכיל שיחנך אותו וילמד אותו חכמה ומוסר, כי הוא ברוב הימים איננו נמצא בבית ולא יכול לשים לב אליו, ואין ב"שיביליה" מורה טוב כמו המורה שבעיר "קורדובא", לכן הוא נוסע אתו ל"קורדובא" להביא אותו אל ידידו "די פירירא" לחנך אותו וללמדו דרכי השכל והתבונה, דרכי החיים ויראת ה' ישתבח שמו.

מה רבה היתה שמחת מורהו "די פירירא" כאשר נכנסו אליו הוא ואביו, אותה חיבה עזה שהראה לו באותה עת היתה אצלו דבר יקר מאד שלא תִשָּׁכַח ממנו לעולם.

מורהו שם אותו בחיקו והיה מחבקו ומנשקו בחיבה רבה, ועיניו זולגות דמעות מרוב שמחתו, וכאשר אביו נפרד מהם וחזר ל"טולידו" אצל המלך היה מורהו משוחח אתו בדברי נוחם במלים מתוקות ומתקבלות על הדעת שלא ייפגע מאביו, והודיע לו שגם שם לא יחסר לו שום דבר, ושלא יכפה עליו לימודים קשים שאינו יכול לשאתם, וכאב רחמן עם בנו יתנהג אתו, והאם באמת לא התנהג אתי כמו אב עם בנו? אמר "מיגואל" לעצמו.

מעת הגיעו של "מיגואל" אל מורהו נקשר אליו בעבותות של אהבה רבה כאילו היה אביו. ואף שבתחלה היה לו קצת שעמום מצד שהיה בודד, כי גם מורהו היה בודד ולא נשא אשה מימיו, ורק היתה לו אשה זקנה המשרתת אותו, אך ברבות הימים התרגל למצב זה ומורהו היה משמח ומבדר אותו במלים של צחוק ודברים המצחיקים כמו חבריו בני גילו, ומה מאד היו מקובלים עליו דברי מורהו כמו טיפות דבש. ובימים הראשונים לא לימד אותו כלום מתוך ספרים, אלא דברי מוסר וצדק בעל פה, ותמיד שם אליו לב שיהיו דבריו מסודרים, ואם פלט מלה לא ראויה היה מוכיח אותו בלשון רכה שלא יחזור עליה עוד. "מיגואל" בילדותו היה גם הוא שונא יהודים ותמיד מקלל אותם ומאחל להם רעות כשאר בני גילו, והוא היה מוכיח אותו שאין זה טוב שבן אדם ישנא שום אדם אחר, כי כולם נבראו על ידי האל יתברך. ואף שבפעם הראשונה השיב למורהו איך לא נשנא את היהודים השנואים בעיני בורא עולם, הרי במשך הזמן שהיה מורהו מסביר לו התחילה לפוג שנאתו ואיבתו ליהודים, והיה מספר לו על תבונת היהודים וחכמתם שהם בעלי ידע והבנה בכל מקצוע ומלאכה והם אנשי צדק ויושר מאד, ובכל דבר שהיה מדבר אתו היה מספר לו על דברי חכמי היהודים שדיברו באותו נושא, ושהם שעוררו את האומות ממעוויותיהם בעבודת הפסלים, וגם המשיח שלנו מוצאו מהיהודים וספרו לקוח הרבה מספרי היהודים, וכך הפך "מיגואל" למכבד כבוד רב את היהודים.

- כשתגדל, בני, היה אומר לו מורהו פעמים רבות, אתה בעצמך תוכל להכיר את כבוד היהודים כאשר תקרא את כתביהם, ותבין את התועליות שהובאו על ידיהם לארצנו ותכיר באמתות דְּבָרַי האלה.

- אני מאמין לדבריך אדוני מורי! - היה עונה "מיגואל" - ומהיום הזה והלאה אכבד את היהודים ואוהב אותם.

תורה וישראל

- גם אני אוסיף לאהוב ולחבב אותך יותר על כך - היה משיב לו מורהו "די פירייראַ".

לא רק על שנאת היהודים היה מוכיח אותו מורהו, אלא גם על הערבים לא היה מאפשר לו לבזות ולקלל אותם, ותמיד מעיר לו שהוא צריך להיות קשור באהבה שלמה לכל ברואי האל ואף אל הבהמות והחיות.

כאשר היה שומע מהמורה כמה מסיפוריהם וקורותיהם של סבל היהודים שהיו עוברים בארץ זו או במדינות אחרות, היו עיניו דומעות ומצטער על סבלם ולבו דואב עליהם ואומר למורהו: למה אין האל יתברך מקנא את קנאת העם הדל הזה, והמורה היה משיב לו באנחה שבעולם הזה הצדיקים תמיד סובלים, ושכר פעולותיהם שמור לעולם הבא.

- ואנחנו העושים כך לעם הזה האם איננו נקראים רשעים ומגיע לנו עונש על כך?

- לא, בני, אנחנו לא רשעים אלא טועים, וכל העונש מגיע לכמה אנשים חוטאים ורשעים אשר שכנעו בדבריהם ותחבולותיהם את כל האנשים ללכת בדרכם הרעה, דרך השנאה והאיבה, ואנחנו מייחלים לָאֵל ברוך הוא שיפקח את עיניהם לראות את הדרך הישרה ולשוב ממעשיהם אלה.

- כאשר אני אגדל, מורי! היה אומר לפעמים "מיגואל", לא אתן להם להמשיך בדרכיהם האלה, ואיאבק שיהיו כל האנשים בעלי צדק ויושר, רחמים וחמלה על כל נברא.

- לא תניח להם, בני? ענה לו מורהו בחיוך קל, ואם לא ישמעו לך מה תעשה להם?

- אלחם בהם בכל כוחי! ענה "מיגואל" בתמימות.

- אך איך תלחם בהם, בני, והם המון רב מאד יותר ממך.

- האל יעזור לי! ענה "מיגואל" בלב טהור בתום לבו.

המורה בשמעו את דבריו האלה היוצאים מעומק לבו נשא אותו בחיקו וחיבק ונישק אותו באהבה ובחיבה רבה, ועיניו זלגו דמעות ואמר לו: אתה צודק בני, אני רואה שלפעולות גדולות ונצורות נוצרת, וכאשר תגדל תהיה גבור גדול ותלחם מלחמת הצדק והיושר.

וכאשר נזכר בכך "מיגואל" היה שמח וחיוך קל הופיע בין שפתיו והיה אומר: האם יתכן שהגיעה שעת הנבואה של מורי, ומחשבות לבבי כעת לפעול בענין זה אינם לריק?

"מיגואל" שב לדמיין את ימי ילדותו, ונזכר שפעם אחת כאשר שמע על מעשה הכמרים החייתי כלפי היהודים שאל את מורהו מדוע לא יתאזרו היהודים בכל מקום בנשק ויילחמו באויביהם הצרים אותם?

- בני יקירי! ענה לו המורה, מעת שֶׁהָגְלָה העם הזה מארצו נמנעו מלהלחם בכלי נשק, ורק בדרך האמת והמשפט היתה מלחמתם, כי ברבות הימים תתנשא ותגבר האמת על העוול, אך כעת עדיין מלחמת השנאה במלוא עוזה נגדם ואינם יכולים להתמודד אתה, ובאחרית הימים יצליח העם הזה לעשות נפלאות ומעשים כבירים, ודעתו ההולכת בדרך הישר והצדק תזרח על כל העולם ויידעו להבדיל בין האור והחושך ובין הצדק והעוול.

"מיגואל" בילדותו היה מתפלא על הידע והבקיאות של מורהו בתולדות היהודים, ומנין שאב כל כך ידע מתולדותיהם. אך כשגדל וראה את חכמת מורהו וידיעותיו העמוקות לא היתה לו כבר כל תמיהה על כך.

לבו של "מיגואל" שהתמלא באהבה וחמלה על העם היהודי מעדינות מורהו ודבריו גרם לכך שאף בילדותו כאשר היה שומע ילדים כמוהו מקללים ומעליבים את היהודים היה רב אתם ומוכיח אותם שזה לא יפה לנהוג כך, ואם לא מקבלים את דבריו היה נפרד מהם.

כאשר התבגר "מיגואל" החל מורהו ללמדו את הלשון והכתיבה עם שכל ומוסר ויראת שמים, תחילה לימד אותו את השפה הקשטיליאנית על יסודותיה וכלליה, ואחר כך לימד אותו את השפה הערבית עם הסתעפויותיה הרבים, ובכל שלב מהלימוד היה מלמד אותו למודי היהדות וההסברים שנכתבו על ידי חכמיהם וספריהם, בייחוד הראה לו מורהו את חכמת השירה והחרוזים הבנויים בתים בתים, על הידיעות שנכתבו על ידי חכמי היהודים, וגם הוא התרשם מידיעותיהם יותר מהמשוררים בני העמים האחרים. גם לעת בגרותו היתה לו הנאה ותענוג רב כשקרא את חרוזיו של החייט היהודי אנטואן די מונטרו, ושיריו של היהודי פרנאנדום די אירינה. ופעם אחרי פעם היה משיג ידיעות במדעים עמוקים, וגם במדע הפילוסופיה היה חוקר ומתלמד.

תורה וישראל

מלבד למודי החכמה והפילוסופיה היה "מיגואל" אוהב גם כן את ההתמודדות והמאבק הפיזי עם חבריו, להתחרות ולראות מי יתגבר על עמיתו כמו הלוחמים, וכל חבריו היו מתחמקים ומפחדים ממנו מרוב גבורתו, כי הוא היה גבור גדול. יום אחד בשובו ממשחקיו עם החברים אל מורהו מצא לפניו אחד מידידיו ששמו "בנדיקטו די אבוהב" שהיו מדברים ומשוחחים ביניהם, וכשהתקרב אליהם שמע את מורהו אומר: כמו האב כך הבן וגם הוא יהיה חכם וגבור כמוהו, וכשראוהו הפסיקו את שיחתם, ו"די אבוהב" דיבר אתו בצחוק קל: "מה שלומך פילוסוף צעיר", והוא התחיל לספר להם מה ראה במאבק הלוחמים עם השוורים החזקים באולם גדול וכמה התרגש בראותו את כוחם של הגבורים ואומץ לבם במאבקם עם השוורים ובכוחם היו מתגברים עליהם ומפילים אותם חללים, אך היה מצטער על כך, והצטער על הריגת החיות הנהרגות ללא כל אשמה.

מיד דיבר מורהו בפנותו ל"די אבוהב" ואמר: החכמה והמלחמה הם צרות אחת לשניה ואין שתיהם נמצאות אצל אותו אדם, ואם תִּמְצֶאנָּה, תראה שאותו אדם רגשותיו מתחלפות מדי פעם. וכן היה אצל "מיגואל", שבתחילה היה שמח ומצאה חן בעיניו התנהגותו וכוחו של הגבור במלחמתו בשוורים, אך השכלתו עוררה בלבו תחושות של חמלה והיה לו צער לראות את השור נופל שדוד מידי החזק ממנו, וכפל ההתייחסות הזה שלו לא פסק ממנו כל הימים.

האם לא צדק מורי בכל מה שחזה עלי? שאני רוצה להלחם מלחמות קשות, ואחר כך אני מצטער על נפילת המובסים ותבוסתם.

חמש שנים עברו מאז הגיע אצל מורהו "די פיריירא", ואביו "כריסטובאל" היה תמיד מגיע לבקר אותו מספר פעמים בשנה לעיר "קורדובא", וכמה היה שמח כשהיה רואה את לימודיו הטובים, ובמיוחד את הגיונו ומידותיו הטובים שנטע בלבו מורהו "די פיריירא", והיה מודה ל"די פיריירא" ברגשות עזים ואמר לו שמעתה יחשיבהו לשותף בבנו, "כריסטובאל" אביו הראשון ו"די פיריירא" אביו השני, כי רק בהשכלתו נחשב לבן-אדם, ולא כמו שאר הספרדים הנמשלים לחיות טורפות הולכות על שתים.

כעבור חמש השנים מתה גם אשת אביו השניה, ובאותה עת שב אביו ל"קורדובא" וְלָקָחוֹ אתו להשיבו לביתו ב"שיביליה" להתנחם בו מאבלו הכבד. ואף שהיה קשה לו מאד להפריד אותו ממורהו החכם, לא היה יכול לשאת עוד את הפרידה מבנו. אבל

"מיגואל" חשב אחרת, שבגלל התנהגות אשת אביו, אביו הרחיק אותו ממנה שלא תגרום לו סבל ובזיונות להיות אצל מורהו, וכעת שמתה לא היה לו עוד דאגה מכך.

כאשר הגיע "מיגואל" לבית אביו מצא את אחותו "אמיליה" שהשאיר אותה קטנה, עכשיו גדלה ושמח מאד בה, וגם היא שמחה בו מאד, והתהדקה מאד האהבה ביניהם. כאשר נזכר "מיגואל" באחותו מזמן ילדותו, לבו מתאבל שרק למשך זמן קצר היו יחד ואחר כך נעלמה מאתו ולא ידע עוד עליה מאומה.

יום אחד כאשר אביו יצא מהבית ו"מיגואל" היה משחק עם אחותו בגנה שלהם זמן ממושך, ואחר כך חזר הביתה לקרוא בספריו כמו שהיה רגיל, והשאיר את אחותו בגנה עם המטפלת שלה "יואננה", ותוך שעה שב אליהם לגנה ולא מצא לא את "יואננה" ולא את אחותו "אמיליה", וחשב שיצאו לצורך כלשהו ומיד ישובו, אבל חיכה להם שלש ארבע שעות ולא באו, והמשרתים יצאו לחפש בשווקים וברחובות, אך לא מצאו זכר להן, והיה מודאג ומצטער, וכאשר שב אביו סיפר לו כל מה שקרה לאחותו ודמעותיו נגרות על פניו, ואביו כאשר שמע את דבריו פניו החוירו, וספק יד על יד ואמר: "הילדה נגנבה", והוסיפו עוד המשרתים לשוב ולחפש, והוא ואביו נכנסו לגנה, ובהיותם מתהלכים בין העצים מצא "מיגואל" פתקה קטנה מושלכת באדמה הרים אותה ומצא שכתוב בה בנוסח הזה: "דון כריסטובאל סאן סאלבאדור" אל תדאג לבתך, היא חיה ובריאה ולא נגרם לה שום נזק, היא נלקחה ממך כדי שתתחנך על פי הדת הקתולית בשלמות ובאמת, ואין ספק שאתה תדע לשתוק ולא תדבר על כך, ואם לא, לא תשמח בעצמך. "מיגואל" כשקרא המלים האלה היו לו מעין חידה עלומה, ועד היום לא הבין את משמעות המלים ולא ידע מי הוא שגנב אותה כדי לחנכה על פי הדת הקתולית באמת ומה ענייננו בכך, וכן לא הבין את ההפחדה שהופנתה לאביו שהוא חייב לשתוק ואם לא, יחשוש לחייו, כנראה יש איזה סוד כמום בזה.

אבל הוא מיהר להושיט את הפתקה לאביו, ותחילה שמח מעט, אבל אחרי כן חשכו עיניו והתחיל להתהלך בחדר כמו סהרורי נשען על הקיר, וכאשר נעור יצא והתחיל להתהלך בתוך החדר הנה והנה, פניו התאדמו מרוב כעסו, ולעתים היה רוקע בנעליו על רצפת החדר וחובט בזרועו על השולחן ואומר: "כדי שתתחנך בדת הקתולית באמת"! אבוי לך, אויב, קנאי! כדי תתחנך כחיה טורפת, אוי לך גנב נפשות, אבדה

בתי! אבדה לנצח! וכשסובב את פניו וראה את "מיגואל" בחדר, השתתק ולא הוסיף לדבר עוד, ונטל את הפתקה וקרע אותה לפיסות קטנות ושרפן באש.

"מיגואל" היה מדבר לעצמו ואומר: בלי ספק שאבא מכיר את מי שכתב פתקה זו והוא שגנב את אחותי, ובכל זאת הוא שותק ואינו מביא את הענין לידיעת השלטונות למרות שהוא מגדולי השרים, מי יודע מה מסתתר בענין, וכנראה שהגנב הוא בעל סמכות גבוהה שאבא חושש מפניו. ולא יכול היה להתאפק ושאל את אביו על כך. אך אביו מאן להסביר לו את האמת. וגם לאחר מכן שאל את מורהו אם הוא יודע משהו מהענין, ולא ידע.

ואביו באמת הסתיר את הענין, והתאמץ שהדבר לא יצא יותר החוצה, וצוה את משרתיו שלא יגלו את הענין, וכאשר היו מכריו שואלים על בתו לאן הלכה, היה עונה להם שגיסו "די מנדוזה" מהעיר "שיגוביה" לקחה אליו כדי להתנחם בה אחרי מות בתו.

מדוע היה חושש אביו לומר את האמת? פלא גדול!

אכן זכר שאביו נסע ל"שיגוביה" ושהה כמה ימים וחזר עצוב מאד, מדוע נסע לשם ומה עשה שם? לא היה יודע עד היום.

אחר כך נעלמו מ"מיגואל" מחשבותיו על ימי ילדותו, ועלה בדעתו זכרון אותו היום שבו ניצחו את העיר "גראנאדה" כשהוא רוכב על סוסו והיה מסייר באחד מרחובות העיר ואתו משרתו, וראה שהיה עובר איש זקן וראשו מורכן ולצדו נערה בת שמונה עשרה או תשע עשרה שנה, וכאשר התהלכו מעט ראה שרדפו אחריהם קבוצת בריונים וביניהם גם כמה חיילים וצועקים להם יהודים ארורים! ומיידים עליהם אבנים וחולות, ואחד מהם ניגש להכות את הזקן על כתפו, ומיד פנתה הנערה והסבה פניה וצעקה עליו צעקה חזקה: התרחק מכאן רשע, ואם לא, אני ארמום את ראשך! ומיד נסוג אחורה צעדים אחדים. "מיגואל" התפלא על אומץ לבה של הנערה ההיא. אך אחרי כן התאספו שאר אותם הבריונים ורצו לרצוח את אותו הזקן. אך היא עמדה מולם והסתירה אותו שלא ישימו את ידיהם עליו, והבריונים היו צועקים עליהם: אבוי לכם יהודים ארורים, וגם היא הרימה את קולה ואמרה: אתם הקתולים הארורים, אתם הרוצחים ואנחנו הנרצחים, אמיליה! אמיליה! היה מתחנן לפניה אביה הזקן, ואומר לה הנמיכי את קולך.

תני לנו את הזקן ונמעך אותו - אמרו כמה מאותם בריונים.

תהרגו אותי ולא את אבי הזקן! - קראה אותה הנערה לעומתם, ופרצה בבכי רב.

"מיגואל" רץ והתקרב להם ושלף את חרבו מנדנה וצעק להם: הסתלקו מלפניהם! רוצחי נפשות! מה עשו לכם האנשים האלה ההולכים בדרכם, ומדוע אתם תוקפים אותם?

גנרל! גנרל! - צעקו אותם הבריונים, והתפזרו כל אחד לצד אחר.

הנערה נשאה את עיניה שהיו עדיין דומעות, והודתה לו ואמרה לו: מבורך תהיה מהאל על פעולתך הטובה הזאת.

אכן לא אפסו עושי החסד מהנוצרים הקתולים. - אמר אותו הזקן.

"מיגואל" רצה לענות להם על תודתם ולהכנם לשיחה אתם, אך הנערה עם הזקן קדו לעומתו והלכו לדרכם. "מיגואל" עמד ניצב תָּמֵהַּ על אומץ לבה של אותה נערה, ורצה גם כן לשאול אותה על משפחתה והיכן היא גרה. אך הם מיהרו ונכנסו לאחד הבתים ונעלמו מעיניו. זכרון המקרה הזה עלה בדעתו פעמים רבות, אך הוא לא פגש את הנערה יותר.

"מיגואל" התעורר ממחשבתו זאת, והיה מתפלא מדוע נזכר במקרה הזה היום, האם בגלל ששמה של הנערה אמיליה כמו שם אחותי שנעלמה ממני?

אחרי כן שב לחשוב על ימי ילדותו, נזכר שיום אחד בערב נכנם אביו לבית ואתו איש אחר, ונכנסו לחדר פנימי ונעלו אותו עליהם, והוא שוכב במטתו שהיה צמוד לאותו חדר ושמע כמה מלים ממה שדברו ביניהם: באמת הסכימו להקים בית משפט של האינקויזיציה בעירנו, אבל אנחנו לא נאפשר זאת ונתנגד לכמרים כדי שלא יקבעו אותו בעירנו, ועלינו לחשוב אנחנו גדולי העיר ולטכס עצה איך לנהוג.

"מיגואל" לא היה יודע מה זה "אינקויזיציה", רק הבין שיש בה סכנות מרובות, ולמחרת שאל את אביו על כך, וכאשר הסביר לו והבין הצטער מאד והיה אומר: אבוי למסכנים העתידים ליפול לידיה.

יום אחד כאשר בא אביו לבית הודיע לו שבקרוב הוא יקחהו שנית אל מורהו "די פירירא" לעיר "קורדובא" להוסיף ולהשלים את לימודיו, והוא מתכונן ללכת

ל"טולדו", והוא מאד שמח כששמע על החלטת אביו הרוצה להשיבו אצל מורהו, כי עברה תקופה ארוכה מאד מאז נפרד ממורהו והוא התגעגע אליו מאד. ביום השלישי נסע עם אביו ל"קורדובא" ומורהו שמח מאד לקראתם, ואביו שב לעיר "שיביליה" והוא שב ללימודיו כבעבר אצל מורהו "די פיריירא".

יום אחד נכנס אל מורהו ומצא אותו בוכה וסופק כפיו, והתפלא מאד, ומיד שאל אותו מה קרה לו, והוא הודיע לו שהוא מצטער מאד, כי שמע שנוסד ארגון "האינקויזיציה" ב"שיביליה", והראשונים שנלכדו בְּ"חַפָּתָהּ" ונשרפו על מזבחותיה הם גדולי העיר וידידיו ומכריו מימי קדם. "מיגואל" הפסיק את דברי מורהו ושאל אותו: "ואבא"? מה לאביך ול"אינקויזיציה" ענה מורהו. הוא נסע ל"טולידו" לפני שבאו סוכני ה"אינקויזיציה".

- ומי הם אלה שנפלו בידי ה"אינקויזיציה"? שאל מיגואל.

- דון שושן אבולעפיה, על פירמונדה, מנואל זוילי, ברטולומיאום טוראלבה, יואן פרננדיץ אבלסיא.

- אה! צעק "מיגואל", האם גם אלה היו בין הכופרים והם ידועים כנוצרים אמתיים ומראשי העיר המיוחסים.

- זה לא כך, בני, ענה מורהו - הם פעלו נגד הארגון הזה והיו נאבקים בסתר ומתכננים תכניות שלא יוסד בעירם, וכשגילו אותם נתפסו הם הראשונים.

- הלא גם אבי היה מתנגד לארגון הזה! ו"מיגואל" סיפר למורהו מה ששמע מהדברים שהיו בין אביו ובין דון שושן באותו לילה.

- אך אביך לא השתתף אתם בתכניותיהם, ונוסף לכך אביך נמנה על שרי המלך ואין הכמרים יכולים לגעת בו.

"מיגואל" נרגע קצת מדאגתו, אך גדל כעסו וזעמו על אנשי "האינקויזיציה" והתחיל לקלל אותם ולבזותם. אך מורהו הוכיח אותו ואמר: לא נאה לאדם ישר לקלל אפילו את אדם רשע.

אבל "מיגואל" תמיד היה מקבל מכתבים מאביו פעם אחר פעם, אך עברו כששה חודשים שלא קבל ממנו כלום, והדבר הזה הדאיג אותו מאד, והחל להתחנן למורה

לתת לו לנסוע ל"שיביליה" לשאול על שלום אביו, ומורהו היה דוחה אותו בכל מיני הסברים, וכאשר הרבה לבקש ממנו כל יום לא היה יכול להתאפק עוד וגילה לו שאביו כבר איננו בין החיים, כי הוא היה הולך בדרך ל"טולידו" חלה והתעלף ומת מהר לפני שיגיע ל"טולידו". הידיעה הזאת חדרה ללבו כמו סכין ובכה בכי רב והתאבל עליו ימים רבים, ומאותו יום והלאה נקשרה נפשו בנפש מורהו, כי לא נותר לו ידיד מלבדו.

ומה מאד התפלא כאשר נסע כעבור זמן לעיר "שיביליה" לראות מה לעשות ברכוש אביו שהיה עשיר גדול. אך בהגיעו לביתם מצאו ריק וְחָרֵב ואין בו מאומה. וכאשר שאל את נציגי הממשלה לא מצא שום ידיעה, אלא שהשמועה אומרת שאביו נסע לטולידו ולא שב יותר ואמרו שחלה ומת בדרך, ושלפני שנסע מכר את כל רכושו הרב לראש ארגון "האינקויזיציה". וזה היה בעיניו פלא גדול ללא גבול ולא הבין את תעלומת הענין הזה, והשלים עם קבלת דין הבורא יתברך ושתק.

בהגיעו לגיל שבע עשרה שנה אמר לו מורהו שכעת השלים את לימודיו אצלו, והוא יכול לתור אחרי עבודה, מסחר או תחום אחר לחיות בו, והוא גילה למורהו את אשר בלבו שהוא רוצה להתגיים לצבא ולמסור את נפשו ואת חייו לאהבת המולדת והמלך ולהצטרף לחיילים הלוחמים למען מלכם, ומורהו הסכים אתו, ולפני שנפרד ממנו אמר לו כך: בני יקירי! תשע שנים גדלתי אותך בביתי, למדתי אותך, והראיתי לך את הדרכים והמידות הטובות, וברוך ה' שלא נאבקתי באדמה קשה שאינה מניבה פירות, אלא באדמה פוריה שפירותיה הולידו בך שכל וחכמה טובה, וגם לב נקי העניק לך הבורא, ואתה רחוק היום מאותן המידות שנואות הנמצאים בארצנו, ולבך רחמן וחם על כל אחד, ועכשיו אני מצוך שכאשר תפרד ממני ותתערב בבריות, תשמר, בני, שלא תשנה את לבך ולא תשתנינה מידותיך כאשר תלך במלאכת המלחמה עם החיילים, תמיד תהיה ידיד אתם, ותלחם למען ארצנו בלב שלם, ותמסור את נפשך לאהבת ארצנו ומלכנו, אבל אל תתערב בלוחמים ובקנאים לדת ולא יהיה חלקך עמהם, זכור, בני! ואל תשכח את מה שצויתיך, ואם כך תעשה, תהיה אהוב בעיני אלוקים וברואיו. ומיד הדמעות זלגו מעיניו ונפל על צוארי מורהו וחיבק אותו והתנשקו איש עם רעהו, ונפרד ממנו לשלום ויצא.

עם צאת "מיגואל" רשם עצמו לשרות הצבא, וכאשר התחיל לשרת עם שאר החיילים היה לפעמים רב אתם בראותו שהם שונאים בני דתות אחרות. אך כשראה שדבריו אינם מתקבלים על דעתם שתק ועזב אותם.

ראשית עבודתו היתה בעיר "טולדו" והצליח הצלחות רבות, והתמנה לשר החמשים ואחר כך התקדם להיות שר המאה, ואחר כך רשם את עצמו להצטרף לחיילים הנלחמים נגד הערבים ב"מאלאגה" וזכה בהצלחות גדולות. וכאשר שמע עליו המלך קרא לו אליו, ומאד שמח בהוודע לו שהוא בנו של "כריסטובאל סאן סאלואדור", ואמר: "כריסטובאל" ידידי, ופנה לשר הבכיר שהיה לצידו ואמר: ואני לא הייתי יודע שהשאיר בן הדומה לו אחרי מותו. ואחר כך הושיט המלך את ידו ל"מיגואל" שמיהר לנשק אותה ואמר לו: "דון מיגואל"! "סאן סאלואדור" אביך הנמצא כיום במחיצת הבורא יתברך, הוא היה אדם ידיד ועשה אתי חסד גדול כשהציל אותי ממוות בעת מלחמותי נגד הערבים, ובכך התחבב עלי מאד ומיניתי אותו לשר גבוה, אך לפתע פתאום נפטר ולקחו הבורא אליו, וכמה שמח לבי היום לראות את בנו של "סאלואדור" ידידי, אדם גבור, אמיץ לב כמוהו הנלחם למען מולדתו ומלכו, ומהיום אני ממנה אותך על גדוד צבאי ותהיה אחד מהשרים שלי ומגדולי ביתי, מזכרת וגמול לחסדי אביך המנוח.

"מיגואל" השתחוה למלכו והודה לו בלשון נאה בשמחה גדולה.

מאותו יום ואילך השתנה מצבו של "מיגואל" והכיר חיים חדשים כאשר עלה לגדולה, והיה לאחד משרי המלך בביתו ושמעו הולך ומתפרסם בכל המדינה, וכאחד מהבכירים והשרים הגדולים היו חייו וסדרי הליכותיו, אך עם כל זאת לא המרה את ציוויי מורהו.

באותן שבע שנים ששרת בצבא ביקר את מורהו ב"קורדובא" ארבע פעמים, והפעם האחרונה היתה בערך שנתיים כאשר יצא עם החיילים למלחמה בעיר "גראנאדה".

כאשר התקרב להגיע לעיר "קורדובא" אל מורהו היה מדמיין אותו יותר מולו ואומר: בקרוב אשמח במורי כמו שהייתי לפניו בעבר, ובו אתנחם מכל צרות לבבי על אבי ואחותי, כי לא נותר לי ידיד וקרוב בלעדיו. אך אחר כך נאנח ואמר: אולי הוא עכשיו חולה, אולי ואולי, עד שפתאום נראתה לו העיר "קורדובא".

*

באחד הרחובות המבודדים שבעיר "קורדובא" בְּקָצֵהָ נמצא מבנה קטן בודד מוקף בגנה קטנה נאה ומסודרת מאד, שם משכנו של האדון "די פירירא".

באחד מחדרי הבית היה האדון "די פיריירא" שוכב במטת חָלְיוֹ, פניו חיוורים, וצבע המוות נותן בו את אותותיו, ולפניו נמצא שולחן קטן ועליו כוסות וצנצנות של כל מיני תרופות, וכן נמצאים מעליו גם כמה ספרים, ובמרחק קטן ממנו מעט יושבת אשה זקנה על כסא, מביטה בחולה ועיניה כלפיו לראות אם הוא זקוק למשהו ומה מצבו בכל עת.

"די פיריירא" החולה היה מודאג ורועד, ומרגע לרגע מסתכל לכיוון הדלת של הבית, ומעת לעת הוא קם ומביט מהחלון החוצה לראות אם "מיגואל" הגיע, והיה אומר: מדוע אֵחֵר "מיגואל" כל הזמן הזה, אינני מאמין שלא יבוא, אבל אימתי? אולי יאחר ויתעכב ואני יָמַי סָפוּרִים ולא נותר לי בחיים אלא זמן קצר, ואולי הסוד שלי ירד אתי אלי קבר, אילו הייתי יכול הייתי כותב את הסוד שלי במכתב ואמסרנו לו, אבל ידי רועדות ואינן יכולות להחזיק את הקולמוס, ומדוע לא עשיתי זאת כשהייתי בריא.

ותכף עלתה לדעתו מחשבה אחרת ואמר: אם יעבור היום הזה ולא יבוא אני אשלח ל"דון בנדיקטו די אבוהב" והוא יכתוב מִפִּי את צוואתי ל"מיגואל" ואני אחתום עליה.

לפתע נשמע קול צעדים של אדם המגיע, והחולה הטה את אזנו לאותו קול ההולך ומתקרב, ואחר כך נשמעו דפיקות בדלת, ולבו של החולה החל להתנחם ולומר אולי זה "מיגואל", וסימן לזקנה לפתוח את הדלת מהר, ומיד נכנס "מיגואל".

"מיגואל"! קרא החולה בהתרגשות רבה, ועל פניו נכרו אותות שמחה, ו"מיגואל" התקרב למטת החולה בלב שבור ורעדה גדולה.

מה לך, מורי? דיבר "מיגואל" בלב רועד, ונפל על צוארי מורהו ונישק אותו ואמר: מהי מחלתך, יקיר לבי?

מורהו השיב לו: שב, בני! וחיבק אותו בידיו הרועדות ואמר: טוב מאד עשית, בני, שבאת בעוד שעדיין יש זמן שבו רציתי לראות את פניך לפני צאתי מהעולם הזה.

מדוע, מורי, אתה מדבר כך, ומקדים את הרעה, ב"ה ברוך הוא אתה עוד תתרפא ותשוב לבריאותך - אמר "מיגואל" בצער.

לא, בני, אני חש בעצמי שכוחי אזל ובכל יום הולך ומתרופף ולא נותר לי אלא מספר תקופות קצרות, אבל מדוע, בני, אתה חושש לי מהמוות, האם האדם יכול לחיות לעולם? אני זָקַנְתִּי וָשָׂבְתִּי ומקבל עלי את המוות כמו כל האנשים.

"מיגואל" נדם.

החולה אותת לאותה זקנה לצאת מלפניהם ואמר ל"מיגואל": אם הנך רעב אצווה שיביאו לך אוכל.

- לא, מורי, אני אכלתי בטרם נכנסתי לעיר.

שמע, בני, - אמר החולה - כאשר התרומם מעט בהשענו על המטה, כעת אני עומד לגלות לך סוד קדוש האצור בקרבי, והיה בדעתי לחכות עוד זמן קצר כדי לגלותו אליך עד שיגיע המועד בו הבטחתי לבעל הסוד הזה, אך כעת חייב אני להפר את שבועתי, כדי שהסוד הזה לא ירד עמי שאולה.

"מיגואל" היה מביט במורהו ומתפלא.

לפני שאפרד ממך, אהוב לבי, אגלה לך מי אני ומה מוצאי ומשפחתי, תדע לך "מיגואל" שאיננו נוצרי, אלא יהודי אני.

"מיגואל" היה נדהם ועיניו מביטות והיה אומר בלבו: "המורה שלי הוא יהודי?" ונכנם בלבו הספק ואמר: האם יתכן שכל לימודי היו על דת אחרת ובגלל זה היה לבי שונא את הכמרים שנאה עזה? כי איננה באמת על פי דתי, אבל מדוע נתנני אבי למורי זה? אינני מאמין שאבי לא הכירו, ואחר כך אמר: לא! לא! למודי לא היו מבוססים על הדת, כי אם על האנושיות והתרחקות מהשנאה לבני אנוש, ומקורה מהמעיין האלוקי. אבל הצטער מכך שהיה חושב שמורהו כמו קרובו ובן-משפחתו ועכשיו נהיה רחוק ממנו גם בדת ולא נותר לו קרוב משפחה זולתו.

- מדוע אתה שותק, "מיגואל"? עורר אותו מורהו ממחשבותיו, האם כבודי ירד בעיניך כשגליתי לך את מוצאי כי יהודי אני?

- לא מורי - ענה "מיגואל", ואחז ביד מורהו ואמר: הלא אתה כבר תיקנת את לבי לְבַל תהיה לי שנאה לבעלי דתות אחרות, וכמה אני שמח שאתה מהעם המפואר הזה הכולל אנשים חכמים ונבונים כמוך, ואנחנו יש לנו רק "טורקמאדה" והדומים לו שאין להם רחמנות אנושית כלל.

חיוך קל הופיע על שפתיו של "די פיריירא" ואמר: שמע, בני, את קורות המשפחה שלי, ואז יסור מלבבך הצער שלך.

- לא נעלם ממך מה שלימדתי אותך פעמים רבות וכן כתוב בספרים שמזה כמאה שנה החלו הכמרים ל"השקות" ברעל של האיבה והשנאה כלפי היהודים, את האיספניולים (הספרדים הגויים), כדי שיעלילו עליהם עלילות וירצחו אותם, ומיד התקבצו האיספניולים והתנפלו על היהודים ברצח וטבח, ונהרות דם זרמו ברחובות הערים "שיביליה", "קורדובא", "בארצלונה", "טולידו" וזולתם מדמם של היהודים, ולא נותרה בפני היהודים שום דרך להציל את נפשם אלא אם כן יקבלו עליהם את הדת הנוצרית, ורבים התנצרו כדי שיוכלו להיוותר בחיים, אבל אמיצי הלב השליכו את עצמם מנגד לְרֶצַח וְטֶבַח למען דתם, וגם אלו שנותרו בחיים והתנצרו לא קבלו את המרת הדת אלא מאונס בפני הבריות, אבל לבם נותר להיות קשור בדת היהודית ובסתר קיימו כל דרישות הדת, וכדי שלא יגלו אותם היו מסתתרים במערות ובמקומות מסתור, והם "הנוצרים החדשים" אשר בשבילם נוצרה ה"אינקויזיציה" לחקור את הליכותיהם אם הם עדיין שומרים על מצוות דתם בסתר, ואם יתגלו מטילים עליהם עונשים וענויים קשים, ומשום כך נאלצו להסתיר את סודם זה אפילו מילדיהם ומנשותיהם שנשאו מהאיספניוליות, כדי שלא ייתפסו על ידיהם ביסורים הללו, ואפילו אחים מאב אחד היו מתכחשים איש לרעהו ולא מראים כלפי חוץ שהם אחים, כדי שאם אחד מהם ייתפס לא יאשימו גם את השני.

באותה עת לפני כמאה שנים היה סבי גר ב"שיביליה" והיה מהעשירים והנכבדים הגדולים בעיר, ושמו דון "יהודה די פירייא", וגם עליו התנפלו האיספניולים ובזזו את כל רכושו, ורצחו את אשתו לעיניו, והתעללו בבתו כפי שחשק לבם בנוכחותו, ואחר כך גררו אותו ואת בנו - שהוא אבי - ושמו "מיכאל" לכנסיה כדי שימיר את דתו ויצטרף לדת הנוצרית, ואם לא - ירצחוהו, והם לא יכלו למסור עצמם למוות והתנצרו לעיני הרואים, אבל "דון יהודה" הנזכר התחרט על מעשהו זה, ומרוב הכאב והצער חלה והלך לעולמו, ואבי נשא אשה מהמתנצרות החדשות וילדה לו שני בנים, אני ואחי שהיה צעיר ממני, ואבי עסק במסחר והרויח ריוח גדול והפך לאחד מהעשירים הגדולים, ואני מילדותי חשקתי בלמודים ותמיד אהבתי לקרוא, אבל אחי היה גבור ואוהב מלחמות, אבל גם הוא כשהיה מוצא זמן היה לומד והשיג הרבה ידע, וכשהיינו קטנים לא היינו יודעים שאנחנו יהודים, ואבינו לא גילה לנו את זאת אלא כאשר בגרנו, אני שהייתי רציני בדעותי גילה לי את זה כאשר עברתי את גיל חמש-עשרה שנה, אך לאחי לא גילה אלא כאשר היה בן עשרים וחמש שנה, כי לא היה אדם רגוע ודמו חם ומעורב מאד עם הבריות, לכן חשש שמא לא ישמור את הסוד הזה בלבו.

כאשר נודע לי שמוצאי הוא יהודי, התמדתי בלמודים בספרי היהודים, והיה מלמד אותי אחד מראשי היהודים את התנ"ך והתלמוד וספרי המוסר וחינוך והשירה והמדרש וכדומה, ואז ידעתי את כוחו של עמי, היהודים, וחכמתם הרבה. אבל אחי התמסר לשרות הצבא, והיו לו נצחונות רבים והגיע לדרגת גנרל נכבד בצבא, וכשהיה מתפנה מעבודתו הייתי מלמד אותו מהחכמות שידעתי ואת הדת היהודית והיה לאדם גבור וחכם גדול.

- האם אחיך הזה עודנו חי? שאל "מיגואל" לפתע.

- לא, ענה "די פיריירא", ושב להמשך דבריו.

כאשר היה בגיל עשרים ושבע, שנתיים אחרי שנודע לו מוצאו שהוא יהודי, יצא עם הלוחמים על המולדת נגד הערבים וגם המלך יצא אתם, אך באותו קרב התגברו הערבים עליהם ופיזרו אותם לכל עבר, אחד מהערבים רץ למול המלך והכה את סוסו של המלך, ושלף את חרבו להתיז את ראשו של המלך, והמלך היה נתון בסכנה גדולה, ובאותו רגע התגבר אחי ורץ לערבי והרג אותו והציל את המלך מהמוות.

- מה אתה אומר? שאל "מיגואל" בתדהמה, הלא גם אבי הציל את המלך ממוות, ומה שמו של אחיך זה?

- "כריסטובאל"! ענה "די פיריירא".

- "מיגואל" פקח את עיניו מול מורהו ואמר: גם הוא נקרא "די פיריירא"?

- אבל המלך העלה אותו לדרגה גבוהה ומינה אותו אחד מהשרים וקרא לו בשם "סאן סאלואדור" (המושיע הקדוש), השיב "די פיריירא".

- זה אבי! קרא "מיגואל" וניתר ממקומו, פניו האדימו ואמר: גם אני יהודי ואתה דודי!

- כן, בני! ענה לו "די פיריירא" בשמחה ונשען על הכרית, ונשכב לנוח מריבוי הדברים שסיפר, ועל פניו נראה חיוך קל כמו אדם השמח על הצלחתו בביצוע משימה שהיתה מוטלת עליו.

- "מיגואל" נפל מיד על צוארי מורהו ונישק אותו ואמר: עכשיו ידעתי שאני יהודי ואתה דודי, אחיו של אבי, והיה חוזר על מלים אלה בלב נסער.

- תן לי לפוש קמעה, בני - אמר "די פיריירא" - כי עייפתי מהדיבור, ואחרי כן אוסיף לספר לך אודות קורות חיי וחיי אביך.

רגשות עזים נעורו בלבו של "מיגואל" באותן דקות, רגשות של שמחה ויגון, רגשות של גאוה ושל ירידת כבוד, אהבה ושנאה באותה עת, הרגש של הוודעותו שהוא ומורהו ממוצא אחד וממשפחה אחת השפיע על לבו שמחה ושקט גדולים, אך מצד אחר נעצב והצטער מאד ואמר: כמה קשה להפרד מהעם האיספניולי שמעודי הייתי חש שאני מהם. ואף שיש תפארת גדולה לעם היהודי על יתר העמים בשכל ובחכמה, אבל העם האיספניולי שגדלתי בתוכו מילדותי לא יכולתי לנטוש אותו ולהכנם לדת או לעם אחרים. ועוד עלה בדעתו באותם רגעים אהבתה של "קלארה" שעכשיו התרחק ממנה מצד הדת, היא איספניולית והוא יהודי, כמה מוזר הדבר הזה בעיניו. אך אחרי כן השתנתה דעתו ואמר: האם בגלל שהשתנתה דעתי בענין הדת אֶפָּרֵד מהעם האיספניולי! כל היהודים, כולם, הם איספניוליים על פי האמת, אף שהם שונים בדתם ובתפלותיהם, אבל אינם מאבדים את זכותם שלא יימנו על האיספניוליים, ואם קמו לעומתם אנשים חזקים ונטלו מהם את זכויותיהם וגרשו אותם, לא אבדו את זכויותיהם לפני הקב"ה המנהל את עולמו בצדק, וכך הסיק בדעתו ואמר: אני איספניולי אף על פי שדתי היא "יהודית".

המחשבות היו מתגברות עליו, וכאב לבו הלך וגדל, ואמר: כעת אני ממוצא העם היהודי, העם המעונה והמושפל, העם שתמיד רודפים אותו אנשים גאוותניים וחזקים להכחידו מהעולם, העם היהודי הוא עמי, עצמי, בשרי ודמי, את אבותי ואחי שחטו, רצחו ושרפו בני העם האיספניולי (הגויים האיספניולים), מהם שגורשו מהמדינה הזאת בבכי ויללות כשהם מרוקנים וחשופים מכל רכושם והונם, היגון הזה מכאיב לי מאד, גם אני נחשב מהעם הזה הנרמס והנדרס תחת רגלי האיספניולים, וגם לי יצעקו ויקראו הוי יהודי, הוי ארור! מה חטאו של העם הזה ומה רשעתו? מדוע נשפכו וזרמו דמיו כנהרות של מים, מה עשה לכם רוצחים! האין לו זכות ללכת לפי דתו? העם הזה מיוסר ושנוא בגלל האמת שהוא הולך בה ומוסר את נפשו למות וליסורים למען האמת.

פלאים גדולים, העם האוחז בדרכי האמת והצדק יהיה בזוי ושנוא אצלכם, וכאשר אתם מזכירים אותו אתם זועמים כאילו אתם מזכירים משהו טמא! אוי לכם בזויים ועקומי לב.

אַחַי המדוכאים, זהו טבע בני האדם השונאים את דרך האמת! ומיד התמלא לבו ברחמים וחמלה על בני עמו, ורצה לבכות בכי עז כדי להפיג את צערו.

מי הגורם לכך, הלא הם הכמרים של ערינו, הארורים, אבל שאר האיספניולים טבעם טוב והיו חיים עם היהודים חיים מאושרים, והארורים האלה פיתו אותם והוליכום בדרכים עקלקלות, והפכו האיספניולים בידי הכמרים כמו חרבות וכלי נשק לרצוח בהם את המסכנים האלה. כתר מהזהב המובחר, הוא המזבח שעליו שורפים את המסכנים ההם על ראשו של טורקמאדה וחבריו, כמה ישמח לבי אם המזבח הזה יהיה מיועד לשרוף עליו את כל אותם הכמרים הקשורים לארגון ה"אינקויזיציה", ותחילה לפני הכל ישרפו את טורקמאדה! כמה טוב יהיה המראה הזה כאשר תגבר האנושיות וייערך משפט לארורים ולטמאים האלה ויבוערו בני השטן מביניהם.

באותו זמן התעוררה אצלו אותה מחשבה שחשב מזה זמן רב להקים אגודה להלחם נגד הארורים ההם, והיה אומר: עכשיו אינני יכול לעשות זאת, כי מקודם הייתי צריך להגן על זולתי ודברי יתקבלו מהר, והיום אני אגן על עצמי, ורק בטעות אני חושב את עצמי לאיספניולי נוצרי, ואם אמצא כמה אנשים שיקבלו את דברי יתכן שגם הם יהודים בסתר, כמו שיצאתי אני ומורי ואבי שכולנו יהודים בסתר, ולכן לבנו דבק באהבה ובחמלה, ואיך נוכל להלחם עם הנוצרים האמתיים אשר יתכן שלא יקבלו את דברינו, והיה נבוך ממחשבתו זאת.

האם שָׂמַח הנך, בני, מהסוד שחשפתי בפניך, או מצטער? - אמר החולה ל"מיגואל" וקטע את מחשבותיו, הגד נא לי, בני, את האמת, ואל תסתיר ממני.

אני שמח מאד, דודי, ומתפאר שאני מבני עמך ולא מעמו של טורקמאדה - ענה "מיגואל" בהתרגשות רבה, מתפאר אני במוצאי העתיק המופלא, בתורה, החכמה, ובתרבות של עמי, מעמנו לא יצא אפילו טורקמאדה אחד! אבל אני בוכה ומתאבל על הגורל המר שנפל בחלקו של עמי.

- אל תבכה, בני, על כך - אמר "די פירייראַ" כדי לנחם את "מיגואל", אדם הישר והנקי מכל עוון לא יצטער אם יבואו עליו כמה סוגי סבל, כי הם באים להרבות את שכרו בעולם האמת, אבל על גורלם של אותם ארורים ההולכים והתועים מדרך האמת הנמשלים לחיות טורפות אנחנו צריכים לבכות מה יעבור עליהם ואלו עונשים קשים עתידים לבוא עליהם, לא לנצח ישרור החושך, ואחרי החושך חייב לבוא האור,

ויהי החופש אצל כל האנושות וכל העמים יכירו בשם בוראנו האמתי! ושמחה גדולה הופיעה על פניו של החולה באמרו זאת.

תנומה קלה עצמה את עיניו של "די פירייראַ" ו"מיגואל" שב להרהוריו, דמותה של "קלארה" הופיעה שוב מולו והיה אומר: מה תאמר "קלארה" כאשר תדע שאני יהודי, האם תתרחק ממני עקב זאת? האם תשנאני כאשר אהיה נאמן לדתי? אני כבר בראתי לה לב חדש ברגשות האנושיות ורעיונות נקיים, אבל מי יודע אולי השנאה והאיבה הנטועות בלבה ירחיקוה ממני. ואחר כך אמר: אני יהודי ויהודי אשאר, ובכל זאת אסתיר את סודי ואתראה כנוצרי, ואף על פי שזה לא טוב, וכמה מָרִים הם חיי השקר, וכמה רע להיות רמאי כל רגע ורגע, אך מה אני יכול לעשות, האם יש דרך אחרת חוץ מזאת? איך אחשוף את עצמי ואסגיר את נפשי בידי האינקויזיציה?

החולה התעורר ואמר: עכשיו אשוב לסיפורי שקטעתי אותו, ועשה מאמץ רב להתגבר על החולשה והתרומם על המטה ואמר: אתה, בני, שאלת אותי כמה פעמים למה לא נשאתי אשה ולא הולדתי ילדים כדרך העולם, ואני הייתי עונה לך שיש לי סוד כמום בענין הזה ובמשך הזמן תדעהו, והנה הגיעה העת שאגלה לך זאת.

בעיר "שיביליה" היה גר אדם עשיר גדול מהנוצרים החדשים, אבל בסתר היה שומר את דתו כהלכה, ושמו "דון הנריקו די אבוהב", ובנו "דון בנדיקטו די אבוהב" שגם אתה מכיר אותו. האיש הזה היה ידיד גדול שלי והייתי נכנס ויוצא לביתו כאחד מהמשפחה, והכרתי את בת אחות אשתו "דונא איזאבילה", שכאשר מתה אמה לקחה אותה דודתה (אחות אמה) אשתו של הנריקו לביתה, והיא היתה נערה טובה מאד וחשבתי לקחת אותה לאשה, וגם היא היתה מסכימה אתי לכך. אבל אחר כך נודע לי מהאדון "דון הנריקו" שאין מוצאה מהיהודים וגם אשתו היתה נוצריה במוצאה, והייתי נבוך בדעתי מה לעשות.

- איזה נזק יהיה לך אם היא נוצריה, שאל "מיגואל" בתמהון, וזכרונה של "קלארה" עלה בדעתו.

- איזה נזק? חזר "די פירייראַ" על שאלתו, תדע לך, בני, שעוון גדול הוא כשיהודי ונוצריה נישאים, הדת שלנו היא המפרידה בינינו כחומת ברזל.

סערה גדולה התעוררה בלבו של "מיגואל" כאשר שמע זאת, קיר גבוה מבדיל כעת בינו ובין "קלארה" שלא היה יודע עליו אלא היום, כי הוא לא היה יודע שהדת אוסרת

זאת, והיה מהרהר בלבו: מדוע ייאסרו עלינו הנשואין האלה? האם הדת היהודית שאני אוהב אותה כל כך תרחיק ממני את אהובתי? איזה נזק יש לַדָּת מהאהבה האנושית, והחליט בדעתו שהוא לא יקבל זאת מאיסורי הדת.

- מדוע תאסור עלינו הדת דבר כזה, שב ושאל את מורהו, מה מביא את הדת להכנס בענין האהבה האנושית?

- כאשר תלמד ותקרא את ספרי דתנו ותתבונן במצוותיה והתועלת היוצאת מהם גם אתה תכיר בכך, וזוהי מצוה כמו שאר המצוות שתועלתה אין לה גבול, אנחנו חייבים להיות מיודדים עם כל המין האנושי, אבל ערבוב המשפחות איננו טוב כלל. עם ישראל מאז נברא חתום בחותם אחד, חותם שאינו נמחק לנצח, ואם תהיה חתונה בין שני מינים מתקלקל החותם הזה. כמו כן חיי המשפחה דורשים שויון שלם, אהבה שלמה, אחדות שלמה, כמו יחידה אחת שלמה ללא סדק וללא חרך, עובדים לאלוה אחד ומתפללים תפלה אחת, אבל אם השוני בדת מפריד ביניהם, לעולם לא תהיה אהבתם שלמה, תמיד יחושו את עצמם כמו זרים, כי לכל אחד עבר שונה ועתיד שונה, לכל אחד יש מקום שבו נקברו אבותיו ואבות אבותיו לבד, לכל אחד יש תפלה ופולחן לבדו, השקע המפריד ביניהם לא יכול אף אחד מהם לסתום אותו, ואם יתכסה פעם אחת ברוח קלה ישוב וייחשף, ואם ייוולדו להם ילדים כל אחד מהם ישאף למשכם לדתו וייפגע הכבוד ביניהם ויהיו במריבות ובצער כל הימים.

- הסגנון היקר ועידון הדיבור שבו דיבר "די פירייא" נכנם ללבו של "מיגואל" כמו טיפות דבש, והתבונן ושקל את ערך הנשואין כאשר הם מעורבים והבין כמה רעות תצמחנה בעתיד מכך, אך לא היה יכול לשלוט בעצמו ואמר: נכון שאלו דברים צודקים ונכונים, אבל אני נאלץ לעצום את עיני ולא אוכל לקבלם.

"די פירייא" שב והמשיך את דבריו ואמר: הדת שלנו ומצוותיה הם הרוח של חיי העם היהודי וקיומו, וחלילה לעמנו אף שהוא מפוזר בין העמים להתכחש למצוות ה' ודתו, התערובת עם הגויים היא ההשמדה והחיסול של רוחנו והיא המוות האמיתי לעמנו, כי על ידי כך ייכנסו צאצאיו לדת אחרת ולא תהיה לו יותר תקוה לשוב כפי שהיה.

אך, לא אעלים ממך, בני, שבימי נעורי לא היתה דעתי שקולה כמו בימים האלה, וגם אני הייתי אומר אז מה נכנסת הדת באהבה האנושית, והסכמתי בדעתי להנשא

ל"דונה" הנזכרת אף שכל אחד יישאר בדתו, אך קודם כל אגלה לה את מוצאי שאני יהודי ולא אגנוב את לבה ("ומיגואל" חשב בלבו: ואיך אני חושב לגנוב את דעתה של "קלארה" ואיך זה יתרחש), וכמה נבהלה ונסוגה אחורה והסתכלה עלי בתדהמה ואמרה: לא יתכן שאתן את בריתי ליהודי, לא יתכן שאני אנשא ליהודי, ובכתה בכי רב באמרה דברים אלה. אני הייתי כמו שִׁפּוֹר כששמעתי את דבריה וכאב לי הלב כאב רב, ואמרתי לה: האם תשנאיני "דונה איזאבלה"? מה מטריד אותך אם אני שונה ממך בדת? אבל היא שמה ידיה על עיניה והוסיפה לבכות ואמרה: אינני שונאת אותך אהובי! ואהבתי אליך חזקה עד ליומי האחרון ולכן אני בוכה, ורק את דתך ועמך אני שונאה ולא אותך, ועם כל זאת אינני יכולה להנשא לך ולא אמכור את נפשי לשטן לנצח!

דבריה חדרו לעומק לבי כמו חרב, והבנתי שדבריה נכונים וצודקים ואמתיים, וחיבתי אליה גדלה יותר, וטוב מאד עשתה שניתקה את עצמה ממני, כי לא יתכן שנהיה משפחה אחת ונפרדים בדתנו, והבנתי שאני שגיתי מאד בכך, ובדמעות ובכי נפרדנו איש מרעותו, אבל היא חלתה אחר כך, וכאשר מחלתה החמירה שלחה אלי ואמרה לי שהיא יודעת שכאשר אני נמצא לידה תוקל מחלתה, אבל לא רצתה לאפשר לי להתקרב אליה, שלא אטמא אותה, ונשארתי בקרבתה עד לדקה האחרונה שבה יצאה נשמתה, ועם צאת נשמתה נשאה עיניה לשמים ואמרה: למען אהבתך רבון העולם הנני מקריבה את עצמי לקרבן, ומתה.

הדמעות זלגו מעיני החולה כאשר אמר זאת ונמנם קמעה לפוש, ולב "מיגואל" התמלא רעדה ולבו אמר לו מה שעתיד להיות בינו ובין קלארה.

החולה נעור ושב להשלים את דבריו ואמר: מאותו רגע היו שנואות בעיני כל התענוגות ופרשתי מחיי העולם הזה והתמסרתי ללמודי החכמות ולמצוות ה' יתברך, ואשה כבר לא נשאתי, וגם את העיר "שיביליה" עזבתי ולא יכולתי לגור בה יותר, ונסעתי ל"קורדובא" שם גר אחד מידידי מימי הנעורים.

אבל אחי, שהוא אביך, נשא לאשה את הבת של האדון "יואן די שושן", היא אמך, שהיתה אשה טובה מאד, מושלמת בכל, ואחרי שילדה אותך לא חיתה עוד שנים רבות וחלתה ונפטרה. אביך התאבל עליה מאד, ואחרי שנה אחת נשא אשה אחרת בת הרב של "הנוצרים החדשים", "די אבולעאפיה", וילדה לו בת היא אחותך

"אמיליה" שנגנבה מבית אביך כמו שאתה יודע, ומאחר שהתברר לאביך שחותנו "די אבולעאפיה" הפך לנוצרי באמת גם בסתר וגם בתו התחנכה כך, וחשש עליך פן היא תטע בלבך איבה ושנאה ליהודים, והוא היה רוב הזמן נוסע ל"טולדו" אצל המלך, לכן חשב להרחיק אותך מאשתו והביא אותך אלי לעיר "קורדובא".

אדם חכם-לב היה אבי, אמר "מיגואל", וידע אצל מי שם אותי ומסר אותי אצלך, אתה מורי ודודי היקר, וחיוך קל הופיע בשפתיו, אתה מורי ואתה מחנכי, ואתה היית לי כמו אב רחמן, ואם לא הייתי בא אצלך מי יודע אם לא הייתי לאחד מתלמידיו של "טורקמאדה".

על פניו של החולה נראו אותות שמחה מדבריו של "מיגואל".

- מדוע אבי לא העתיק את מגוריו לעיר "טולידו" מאחר שרוב ימיו היה שם לפני המלך? שאל "מיגואל".

לאביך היו ב"שיביליה" בנינים ושדות רבים מירושת אבותינו ולא היה יכול להפרד מהם, וגם אני לא נפרדתי מהם אלא בצער רב, אך כאשר מת אביך השתלטו אנשים זרים על רכוש אביך.

ולמה קרה כדבר הזה, קטע "מיגואל" את דברי מורהו, אני תמיד התפלאתי שאבי היה מגדולי העשירים ולא הותיר אחרי מותו שום דבר.

כאשר תמשיך לשמוע את סיפורי תבין לבד איך זה קרה, ענה "די פירירא".

ושב לדבריו ואמר: כל עוד שאשת אביך היתה חיה לא רצה אביך לקחת אותך לביתו כמו שהודעתי לך, שמא תלמד מדרכיה, ותמיד בא אליך אצלי, וכמה היה שמח כשהיה רואה אותך מתחנך בלב נקי ואינך שונא יהודים, וכמה היה מצטער שאחותך "אמיליה" היתה מתחנכת על איבה ושנאה ליהודים ומחזיקה בדת הנוצרית כמו אמה, אבל כאשר מתה גם אשתו של אביך לקח אותך ממני ושם אותך בביתו יחד עם אחותך כפי שאתה זוכר.

- לפי דעתי אתה, מורי, יודע איך נגנבה אחותי ומי גנב אותה, אמר "מיגואל".

- כן, בני, אני יודע, ענה "די פירירא", וגם אביך יודע ולא רצה לגלות לך, כי היית עדיין צעיר, האם אתה זוכר שכאשר נגנבה אחותך אתה מצאת פתקה כתובה זרוקה

בגן ומסרת אותה לאביך, היא נכתבה על ידי "די אבולעאפיה" הסבא של אחותך "אמיליה".

- מה אני שומע! אמר "מיגואל" - ולמה גנב אותה?

- אני כבר אמרתי לך ש"די אבולעאפיה" עבר לנצרות באמת, וכאשר מתה בתו חשש ל"אמיליה" שמא תתחנך בדת היהודית כמו אביה, לכן שלח משרתים מאנשי ביתו ועשו יד אחת עם יואנה המטפלת של אחותך, וביום מהימים עברו על הגן שלכם ולקחו את יואננה ואת אחותך והסיעו אותן במרכבה שחיכתה מאחורי הגינה, ונסעו אל העיר "שיגוביה" אצל אדונם "די אבולעאפיה".

- פלאים גדולים? אמר "מיגואל" בלב רועד, כעת הבנתי את הדברים שהיו כתובים בפתקה ההיא ואני מבין למה אבי הסתיר את הסוד, כי חשש שמא יגלו שהוא יהודי, וכמו כן הבנתי מדוע נסע אבי ל"שיגוביה" וחזר בעצב רב.

כן, בני, זוהי הסיבה שאביך נסע אל חותנו כדי להשיב לו את בתו, אך לא מצא אותה, וככל שהתחנן לחותנו שישיב לו את בתו לא עזר כלום, ושב ריקם כמו שהלך, ולא רצה אפילו לומר לו איפה היא נמצאת. וגם אני התאמצתי להתעניין כדי לגלות ולחקור איפה נמצאת אחותך, אך לא הצלחתי להשיג מאומה, וגם "די אבולעאפיה" עזב את העיר "שיגוביה" ולא יודעים לאן הלך.

מי יודע עכשיו היכן היא גרה ומה קרה לה? הרהר "מיגואל" בלבו, - כמה אהיה מאושר כאשר אדע זאת.

"די פירירא" שב לשיחתו ואמר: הקשב "מיגואל", עכשיו אני רוצה לגלות לך סוד אחר כמום ונעלם, וכמה הוא נורא ומר כאשר תשמע אותו, אך הַרְגַּע את עצמך והתנחם ואל תבהל.

- אביך לא מת בדרך כמו שהודעתי לך בעבר, הוא נלכד בידי הארגון של ה"אינקויזיציה" ונרצח בעינויים ב"שיביליה".

אבא? אבא? זעק "מיגואל" בקול רועד, ופניו החוירו כסיד, אבי נרצח בידי ה"אינקויזיציה"? ואיך קרה הדבר? שאל את מורהו בקול בוכים.

אביך השתתף בקשר שהשתתפו בו כמה אנשים לפעול נגד ארגון ה"אינקויזיציה" שלא תתבסס ב"שיביליה" שאתה יודע עליהם, ומשום כך הביאך אלי שנית מחששו שמא יילכד הוא וגם אתה תלכד אתו, וכששב ל"שיביליה" מצא שבאו אנשי ה"אינקויזיציה" ל"שיביליה", ואותם האנשים שפעלו נגד ה"אינקויזיציה" נאספו בביתו של "פרנאנדו די אבלסיה" וְאִתָּם גם אביך, אבל המרגלים של ה"אינקויזיציה" הזאת גילו אותם, ומיד הקיפו את הבית בכחות צבא ונתפסו כולם והובילום כפותים למערה של הארגון הנ"ל, ושם עינו אותם ענויי תופת, ולאחר מכן שרפו אותם הם הראשונים על המזבח שהתנגדו לו ב"שיביליה", וכולם הוצאו להורג בגלוי, חוץ מאביך שהכמרים יודעים את עצמת אהבתו של המלך אליו ולא יסכים לתתו בידיהם, לכן לא גילו את תפיסתו, עצרו אותו, עינו אותו, ואחרי כן שרפוהו בסתר.

כמה נורא הדבר הזה, אמר "מיגואל" בקול בוכים ועצמותיו רועדות ושניו נוקשות אחת לשניה, פניו האדימו כדם, ואחרי כמה דקות קם ממקומו והחל להתרוצץ בבית מפינה לפינה וצועק ואומר: אני חייב לנקום נקמת דמו של אבי הצועק לי מתחת האדמה, אני חייב לנקום מרוצחיו של אבי!

"מיגואל"! זעק "די פיריירא" ברעדה, הַרְגֵּע עצמך בני, מי שמת לא ישוב יותר, והחל להתחנן ל"מיגואל" להרגיע את נפשו על הכסא ולהפיג את כעסו.

מיד שב "מיגואל" למקומו על יד מורהו, ו"די פיריירא" אחזו בידו בחיבה רבה ואמר לו: הַשְׁקֵט את עצמך, כי לא עלינו לנקום את הנקמה ולא נתפאר בה, אנחנו היהודים תמיד סובלים את יסורינו וסולחים לכל מי שעינה אותנו, וגם אדוננו בורא העולם תמיד סולח לכל מי ששטה לפניו, ונבקש מהאל יתברך לכרות ולהשמיד את העוול מהעולם, ולא בכח ובמלחמה זה ייגמר, אלא בסדר ובבטחה.

"מיגואל" האזין לדברי מורהו וחדרו ללבו ונרגע מכל כעסו, ואחרי שנרגע קצת שב ושאל את מורהו: "ואתה מנין ידעת את כל זה"?

- אחד הנלכדים עם אותה קבוצה נחלץ מהמערה בדרך פלאית, והוא שסיפר לי את כל זאת, וכן הודיע לי שהחבורה של הארגון הזה אלצו את אביך לחתום להם שהוא מכר את כל רכושו והבניינים, בתים, ושדות לראש הארגון ההוא, לפני שנעצר במספר חודשים, וכך כל רכושו של אביך עבר לבעלותו של ראש האינקויזיציה.

*

השיחה הזאת שהתנהלה בין "די פיריירא" לבין "מיגואל" נמשכה זמן רב עד שהלילה התאחר מאד, והחולה התעייף מהשיחה ונרדם, וגם "מיגואל" עזב את מקום מורהו ונכנם למטתו ונרדם, כי גם הוא היה עייף מהדרך ונרדם בשינה עמוקה עד הבוקר.

כאשר הקיץ "מיגואל" עם עלות השחר מצא שהשמש כבר זורחת מתוך חרכי הבית, ולכן קם במהירות והתקרב למטת מורהו ומצאו עודנו ישן, ושאל את הזקנה היושבת לפניו על מצבו ואמרה לו שהתעורר מספר פעמים ושתה מעט מרק עוף וחושבת שמצבו השתפר על מה שהיה לפני כן, וכן אמרה לו ששאל עליו מספר פעמים.

מיד "מיגואל" אכל משהו קל לסעוד את לבו, ויצא החוצה להסתובב ולהתהלך בתוך העיר להפיג את מחשבותיו, ואמר לזקנה שכאשר יתעורר מורהו תודיע לו שהוא יצא קצת החוצה ובעוד זמן קצר ישוב.

"מיגואל" היה מתהלך ברחובות העיר "קורדובא", אבל במקום להסיח דעתו ממחשבותיו, אדרבא רבו המחשבות, וכל אותן הידיעות ששמע ממורהו עלו בדעתו, סודות כמוסים נגלו לו, עולם חדש נפתח לפניו, וכל הדברים ששמע התרחשו במציאות ולא בחלום, עכשיו אני ומורי שנינו יהודים, בני אותו העם המופלא בתולדותיו, ושהיום הוא מבוזה, מושפל ומקולל בין כל התושבים, גם אני שנהייתי מגדולי הלוחמים בעיר "גראנאדה" ושמי מפורסם ומוערך בין כל האיספניולים (הספרדים הגויים), על המושפלים ועל המקוללים אני נמנה, ואם יגלו את מוצאי יעלו אותי וישרפוני על מזבח האינקויזיציה כמו שאר בני עמי, וכמו שקרה לאבי השר הגדול של המלך שנשרף ועונה על ידי הארגון הזה, אה! כמה נורא ומכאיב הדבר הזה.

לאחר מכן עלה בזכרונו הסיפור שסיפר לו מורהו על מה שהיה בינו ובין "דונה איזאבילללה", שלמרות אהבתה אליו בכל זאת נסוגה ויתרה עליו ואמרה לא יתכן שאכרות ברית ליהודי, ואמר מי יודע מה יקרה לו עם "קלארה", אולי גם היא תעשה יותר מ"איזאבילללה" ותגרש אותו לעיני כל הבריות כשתדע שהוא יהודי וכל ידידיו יהפכו לאויביו וימסרוהו בידי הארגון הנזכר, ורעדה אחזתהו ממחשבתו הזאת. ואחר כך אמר: אבל כעת לִבָּהּ השתנה לסוג אחר, ויש לי תקוה מלאה שאשנה אותה לאט ואקרב אותה ליהדות ואולי גם היא תהיה יהודיה כמוני, וכך התנחם קמעה מזעזועו וצערו.

תורה וישראל

בעודנו תפום בהרהוריו אלו, הרים את ראשו להביט בדמות שהופיעה מולו באחד החלונות מהבתים שבאותו רחוב שבו התהלך והנמצא בקצה העיר, והתחיל לנחש מי זאת? האם זוהי הנערה שראיתי ב"גראנאדה" עם האיש הזקן והצלתי אותה מידי אותם הבריונים שרצו לרצחו, ובשם "אמיליה" קרא לה אותו הזקן?

הוא נעצר מול החלון להוסיף להביט בה היטב, אך היא נעלמה ועברה ולא נראתה יותר, והוא לא המשיך ללכת ועמד שם כרבע שעה, ומאד שמח כשראה אותה עוברת פעם נוספת והיה בטוח בודאות מוחלטת שאכן זוהי הנערה שראה ב"גראנאדה", וחשב לדפוק על הדלת ולהכיר אותה, ומיד שדפק על הדלת נפתחה לפניו ונגלה לעיניו אהל קטן שתקרתו נמוכה מאד ורק הנקיון והסדר שהיו באותו בית גרמו לו הנאה מרובה.

הנערה שפתחה לו את הדלת מיד בראותה אותו נסוגה אחור, והוא פתח בשיחה אתה ואמר לה: שלום לך גברת, לפני הכל אבקש את סליחתך שהפרעתי את מנוחתך, כי מיום שראיתי אותך ב"גראנאדה" לא פג זכרך ממני, ומיד שראיתי אותך היום בחלון לא יכולתי להתאפק ורציתי להכיר אותך.

המלים האחרונות האלו שאמר אותם "מיגואל" הרגיעו את לב הנערה, וחלף ממנה החשש שהדאיג אותה בפתחה את הדלת. ומיד ענתה ואמרה: ברוך יומך, אדון נכבד! לא שכחתי ולא אשכח לנצח את החסד שעשית עמדי ועם אבי הזקן ב"גראנאדה" כשהצלתנו מידי אותם הבריונים המתנכלים לנו. ואני לא הכרתיך, ואבקש את סליחתך שלא קבלתי אותך בתחילה בכבוד ויקר כראוי לכבודך, ומיד הגישה אליו כסא לנוח עליו, והיא התיישבה מולו ופתחה בשיחה אתו ואמרה: בימים האלה הרעים, אל תתמה, אדוני, שרק מראה של איספניולי (גוי ספרדי) מעורר דאגה בלב היהודי בטרם ישמע ממנו מלה ויסוג אחורה כשיפגשהו.

הצדק אתך, ענה "מיגואל" באנחה, זמן רע מאד בארץ הזאת ליהודים בני עמך, ולכן ארצנו הולכת אחורה מרוב השנאה והאיבה הנפוצות בה, היהודים תמיד סובלים בה, ובעקבותיהם עומדת המדינה ללכת לאיבוד, אבוי למדינה שהכמרים שולטים בה.

"אמיליה" התפלאה מאד לשמוע מלים כאלה מפיו של איספניולי, והתעורר בה הספק אולי זהו מרגל שבה להפיל אותה בפח, אבל בהביטה בו השתכנעה שהוא מדבר בלב

שלם, ולכן השיבה לו ואמרה: דבריך מנחמים אותי מאד, אדון נכבד! ונודה לבורא יתברך שעדיין יש אנשים רבים איספניוליים השונאים את איבת האנשים ללא הבדל.

בעודם משוחחים ביניהם, והנה קול אנחה חלשה נשמעה מהחדר הפנימי, ומיד קמה "אמיליה" נכנסה לחדר הפנימי, ואחרי מספר דקות שבה כשעיניה זולגות דמעות ואמרה: מזה כמה ימים מאז הגענו לעיר הזאת ואבי הזקן נפל למטת חליו, ולדברי הרופא המחלה שלו תימשך זמן רב, וה' ירחם אמן.

- אל תבכי, גברת, אמר "מיגואל", והתחיל לנחם אותה בדברים מרגיעים, היהודים לעולם אינם מתייאשים מרחמי האל יתברך הקרוב להם בכל עת צרתם, ובעזרת השם אביך יחלים וישוב לאיתנו.

- הצדק אתך אדון נכבד - אמרה "אמיליה", הבטחון בבורא עולם ברוך הוא הוא תקותו של כל יהודי, ואני אלולא היה לי הבטחון באל עליון כי אז אבדתי מהעולם, או שהייתי זקנה ללא עת לפי הצרות והמצוקות שעברו על ראשי, אבל כאשר מאבד אדם את תקוותיו ולא ימצא תומך יאבד גם את שכלו ודעתו, ואני בודדה, אין לי לא אב ולא אם לא אח ולא אחות וגם ידיד אין לי, ואני גלמודה בעיר שאינני מכירה אותה, ורק באבי הזקן הזה אני מתנחמת ונחשב בעיני במקום אב ואם, אח וידיד יחד, ואם יאבד לי נגמר אצלי העולם ואנה אלך ומי יעמוד לי, וכעת המחלה הזאת החלישה את כל כחו והוא חסר הכרה ואיננו מסוגל אף להכירני כאשר אני על ידו, ואיך לא אצטער כאשר אני רואה אותו במצב הזה.

דברי אמיליה עוררו את רחמיו של "מיגואל" וקרעו לו את הלב לגזרים ואמר: גם אני יודע את דאגותיך ואת צרתך, גברתי הנכבדה, וגם אני דומה לך במצב הזה, שאין לי אף קרוב חוץ ממורי שהוא גם דודי והייתי מתנחם בו תמיד, והיום כאשר שבתי מהמלחמה באתי לפגוש אותו ומצאתיו חולה במטה, וכאשר נרדם קצת יצאתי לשוטט בעיר באתי אצלך, ועכשיו קרוב לשעה תמימה מאז נפרדתי ממנו, ואני חייב לשוב אליו אולי הקיץ משנתו. ולפני שנפרד מ"אמיליה" הודיע לה את שמו ואת שם משפחתו, ושאל אותה אף היא על משפחתה ואמרה לו: "אמיליה די קאסטרו", וכשקם כדי לשוב אל דודו אמר לה שהוא מעוניין להעביר את הזמן אתה, וכאשר ישוב לבית מורו וימצא שהוא מרגיש טוב ישוב אליה, והיא הודתה לו על כך.

*

"מיגואל" שב לבית מורהו, ובדרכו התחיל לחשוב על מה שראה בביתה של הנערה היהודיה וכמה משכו לבו החמלה והרחמים עליה, דבריה ועדינותה הנאים הוסיפו לה חֵן על חִנָּהּ השפוך עליה, ואף על פי שלא היה לה יופי מיוחד, אבל אי אפשר למצוא כמוה בשכל ובנעימות, הסבל העובר עליה והנוחם שיש בה כלפי הבורא הוא מטבעם של היהודים המסכנים והסובלים, אומץ רב וגבורת לב מצויים אצל היהודיות שכמוה, ולפי גילה הצעיר אמרה שעברו על ראשה צרות רבות מאד, והייתי רוצה לדעת אלו מצוקות וקורות חיים עברו עליה.

הוא עדיין במחשבה זו, והנה כבר הגיע לבית דודו ומצאו שכבר הקיץ משנתו ומחכה לו ואמר לו שמזה זמן רב לא ערבה לו שנתו אלא אתמול, ועכשיו הוא יכול למות במנוחה כשמילא את המוטל עליו, ושם בעולם האמת יצא לקראתו לקבל את פניו "כריסטובאל" אחיו בשמחה גדולה על עבודתו אתו באמונה רבה שמסר בידיו דמות של אדם והוא הפך אותו לגדול ופאר הגברים, יהודי שלם הנאמן לעמו ומשמח את הבורא ברוך הוא עם האדם, ואני אף על פי שלא הולדתי ילדים, יש לי בן אחי הנחשב כבני.

אחרי שסיים החולה את כל דבריו ביקש מ"מיגואל" לספר לו את כל מה שעבר עליו בזמן המלחמה מהיום שנפרד ממנו עד היום, ו"מיגואל" סיפר לו ולא הסתיר ממנו מאומה, וכמה שמח "די פיריירא" ממה ששמע מ"מיגואל", ובייחוד גדלה שמחתו כשסיפר לו על ימי המלחמה של האיספניולים נגד הערבים ואיך התגברו עליהם וכל הנצחונות שניצח "מיגואל" באותה מלחמה והכבוד והעיטורים שהשיג בעקבותיהם.

כמה חיבה יש ליהודים לארץ מולדתם שנולדו בה, אמר "מיגואל" בלבו, הנה הדוד שלי שהוא תמיד בתוך ביתו הוא שמח בנצחון האיספניולים על הערבים אף על פי שבכך נגרם נזק לבני עמו שהיו תחת שלטון הערבים.

בין כל מה שסיפר "מיגואל" לדודו על מה שעבר עליו, סיפר לו על ההזדמנות והפגישה שהיתה לו עם אותה הנערה ששמה "אמיליה", ושהציל אותה ואת סבה ממוות, וסיפר לו גם כן שהיום נפגש אתה שנית, אבל את אהבת "קלארה" הסתיר ממנו ולא רצה לספר לו עליה, חושש שמא ישכנע אותו וימנע ממנו לשאתה, ו"די

פירוירא" ענה לו: אתה עדיין אינך יודע, בני, את ערכם של היהודים, וכאשר תתחבר ותשתתף אתם מדי פעם תדע את ערכם ואת כבודם שאין לו ערך. ועוד ציוה אותו להמשיך לבקר מעת לעת את הנערה, שלדבריו היא בעלת שכל והתנהגות נאים מאד, וכן להתוודע ממנה על קורותיה אולי יוכל לחלצה מצרתה.

"די פירוירא" סיפר ל"מיגואל" כמה מקורותיו של עם ישראל בגלות, וכן הסביר לו כמה ממצות התורה, והיו דבריו בעיני "מיגואל" כאלו שמעם ממלאך שמים, והוסיף להנחותו להשתתף ולהתוודע עם הרבנים וחכמי היהודים כדי ללמוד מהם, וכך יוכל להעריך את ערך התורה והדת היהודית, ורק מהם יוכל ללמוד את כל התורה.

עברו ימים אחדים ו"מיגואל" ביקר את "אמיליה" מספר פעמים עד שהיתה ביניהם היכרות כאלו היו ידידים נאמנים מזה שנים, והיו פונים זה לזו בשמם הפרטי ולא בתארים כגון אדון נכבד או גברת וכדומה, מרוב שהכירו אחד את השני הרבה, וכאשר היה קורה ש"מיגואל" שהה ולא הגיע אל "אמיליה" בזמן שהיה נוהג להגיע, היתה חושבת ודואגת לו.

פעם אחת כאשר שב "מיגואל" מאת "אמיליה" לבית דודו מצא את דודו חולה מאד על סף המוות, ומיד ישב לפני מיטתו של דודו בעודו בוכה, החולה פקח את עיניו ולאחר מכן עצם אותם והרים את ידו הרועדת ואחז בידו של "מיגואל" ושם אותה על פניו, ואחר כך פקח את עיניו שנית ודיבר בקול רפה ורועד ואמר: אני יוצא מהעולם הזה לעולם האמת, סלח לי רבון העולמים על המסוה ששמתי על פני בכל ימי חיי שאולצתי על ידי זרים, אך מעולם לא המריתי את מצוותיך בלבי, בני! הייה מבורך לנצח, ואין צורך לצוותך להיות יהודי נאמן, אל תשנא את אַחֶיךָ, ואל תעזבם בעת צרתם אם אתה יכול לעזור להם, "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", וכאשר סיים מלים אלה עלתה נשמתו לבוראה. "מיגואל" התאבל ובכה על דודו ומורהו הרבה על האבדן שאבד ממנו, ורק אז חש בתועליות שהיה משיג מדודו, ואחרי יומיים באו הכמרים ועוזריהם לקחתו לקבורה. רגשות מרים היו ל"מיגואל" באותה עת ואמר: אה! רבון העולמים! גם אחרי המוות לא יורם המסוה וייחשב כנוצרי, האם גם בקבורה לא תיעלם הערמה.

*

תורה וישראל

ביום השלישי בערב כאשר הלך "מיגואל" לבית של "אמיליה", היא הקדימה לקבל אותו בשמחה ובבהלה בה בעת, שָׂמְחָה לקבל את פניו אחרי העדרות של שלשה ימים, ונבהלה כאשר ראתה את פניו עצובים ומודאגים, והוא סיפר לה על מות דודו, והיא הצטמררה מהידיעה הזאת והצטערה מאד ונוסף לה יגון על יגון ממחלת סָבָהּ שעדיין שוכב במטתו ואינו חש בשום דבר.

"מיגואל" תיאר ל"אמיליה" את ארמונו של דודו, והוסיף ואמר לה שדודו היה לו כְּאָב שֵׁנִי, ושהוא גידל אותו ועשה ממנו גבר, והוא שהחדיר ללבו את היראה ואהבת האל ברוך הוא, ו"אמיליה" זלגו עיניה דמעות מדבריו של "מיגואל".

"אמיליה"! כעת אני עומד לגלות לך סוד כמום שהסתרתי אותו ממך עד היום - אמר "מיגואל" - אני נותרתי בודד ורגשותי גברו עלי, ואם אשפוך את לבי לחברה נאמנה כמותך אהיה רגוע, כי יש לי אמון מָלֵא בך שסודי יהיה גנוז בלבך ולא יתגלה לאף אחד. תדעי לך "אמיליה" שהתחפשתי בפנייך עד כה, אני הנני יהודי!

יהודי! - השיבה "אמיליה" בקול רם, והזדקפה על רגליה ואמרה: אם כן, אתה בן דודי! היה מבורך "מיגואל", פי שבע גדלה חבתך בלבי, עכשיו התמוטט הקיר שהפריד ביניינו והתעוררה בלבה שמחה נפלאה, ומיד הושיטה לו ידה שגם "מיגואל" אחז בה בחיבה רבה, וזמן ממושך לא משכה את ידה מידו.

אחותך אני מעכשיו! אמרה "אמיליה", וגם אני כמוך לאחיך אֶחָשֵׁב! ענה "מיגואל".

באותו רגע עלתה בלבו של "מיגואל" דמותה של "קלארה" וחשב בדעתו שיינשא לקלארה שתהיה אשתו ו"אמיליה" תהיה בעיניו כאחותו, וכמה יהיה מאושר אם מחשבתו זו תתממש.

אחרי-כן סיפר "מיגואל" ל"אמיליה" את כל סיפור קורותיו מיום הוולדו לפי מה שהוא זוכר ומה ששמע ממורהו, והיא היתה מאזינה בלב שלם לכל דבריו, ולעתים היתה מפסיקה אותו באמצע דבריו כדי לשאול איזו שאלה. למשל כאשר סיפר לה על גניבת אחותו שגם היא שמה "אמיליה" שאלה אותו בת כמה היתה ומה תאורי דמותה, ואם יש לו איזו שהיא ידיעה עליה, או ידוע לו משהו עליה ומה קרה לה. וכן כשסיפר על מות אביו בידי הכמרים ענתה ואמרה שסבה סיפר לה על מותו של אחד מידידיו, שר בכיר של המלך בשם "כריסטובאל" סאן סאלוואדור, ובכל פעם היה נרעש על מותו

המר. והמלים האלה הכניסו ספק בלבו של "מיגואל", אבל את אהבתו לקלארה הסתיר ממנה ולא רצה לגלות לה עכשיו אלא עד שישמע את קורותיה היא.

כמה מופלאים חיי היהודי וקורות ימי חייו בארץ אספאניה (ספרד) - אמרה "אמיליה" בתום דברי "מיגואל", כמה מלאים הם סודות כמוסים ונסתרים, וכל זה ממעשי הכמרים השולטים במדינה, אבל מה אומר לך על תולדות חיי אני, "מיגואל", שכולן סודות נסתרים, ולמרבית הפלא שיש בהם חלק החופפים את קורותיך.

"מיגואל" הטה את אזניו לשמוע ואמר ל"אמיליה": ספרי נא לי גם את מה עבר עליך, אני שאפתי לדעתם מהיום שפגשתי אותך.

אני אינני יכולה לספר לך רק מאז היותי בת שש שנים, ומה שהיה לפני כן אינני יודעת ואינני זוכרת אותו. אני זוכרת שסבי הזקן לקחני לכנסיה אחת הבנויה על הר גבוה ומקיפה אותה חומה גבוהה מאד, וכשהגעתי קבלה אותי אשה לבושה בלבן ומצנפת לבנה על ראשה והכניסה אותי לכנסיה פנימה.

זה מקום שבו מתחנכים ולומדים בו הכמרים, - שאל "מיגואל" - וקטע את שיחתה, האם גם את היית נחשבת לנוצרית?

כן - השיבה "אמיליה" - נלקחתי למקום הזה להיות אחת הַ"בְּמְרִיוֹת"[לד], ואני לא ידעתי אז מהו המקום הזה, ואני זוכרת רק שהתקרבה אלי אשה זקנה המנהלת של אותה כנסיה ואמרה לי: כאן תלמדי ותתפללי עד שתהיי בָּמְרִית קדושה, והכניסה אותי לחדר אחד על יד נערות אחרות שהיו מבוגרות ממני, והחליפו את בגדי לבגד לבן כשאר הנערות והפכתי לְבָמְרִית צעירה. אשה אחת שהיתה הממונה על אותו החדר לימדה אותי להתפלל כמה מלים בעל פה בבוקר ובערב, לְמַדַתְנִי לקרא בכתב הלטיני ובכתיבה האיספניולית (הספרדית), וכשלמדתי והייתי בקיאה בקריאה שמו אותי עם התלמידות הלומדות את הלשון והקריאה מפיו של אחד הכמרים. וכאשר גדלתי מעט התחלתי לדעת ערך הדת והכנסיה, התענוגות וההנאות היו שנואים בעיני מאד, כי התרחקתי מהם מילדותי בטרם ידעתים. הייתי שומעת שמחוץ לכנסיה קיימות תענוגות ומאכלים ומשקאות, אבל מוֹרַי הרגילוני לבוז ולשנוא חיי התענוג

[לד] הכוונה, כמובן, אשה המכהנת ככמר.

וההנאה, כי כולם אויר ורוח, העיקר הוא ללכת אחרי החיים הרוחניים להתבדל מכל תענוג העולם ולהיות כמו נערה קדושה ולהיות נערה צנועה כל חיי כמוה. ואני הייתי הולכת בדרך הזאת והרביתי בצום ובתפלות, והייתי שונאה את כל הדתות ובייחוד הדת היהודית.

עברו עלי שבע שנים והגעתי לגיל שלש-עשרה, וסבי הזקן היה מבקר אותי פעם בשנה, ושמח בי כשראה את האהבה והחיבה שלי לדת, ורק בשנה האחרונה כשבא אלי ראיתי שהשתנה לכיוון אחר, והיה נאנח מעת לעת והיה מתלונן בפני על הכמרים שהרבו מאד בשפיכות דמים של אנשים חפים מפשע, וכן אמר לי שכל אותן הנערות שאתך אינם בדרך האמת ובסתר עושות כל סוגי החטאים, ואני לא הייתי שמה לב להם, אבל מאז התחלתי לשים לב בסתר ונוכחתי לדעת שכולן חוטאות, ולא ראוי לפרט לך את חטאיהם, ורק סיפור אחד אספר לך שיש בו חשיבות רבה למה שעבר עלי לאחר מכן.

יום אחד הייתי לבד באחד מן החדרים של הכנסיה הזאת, והתקרב אלי אחד מן הכמרים מ"ואלאדוליד" שהיה תמיד דורש לפנינו ללכת תמיד בדרך הדת וללמוד עד שנגיע להיות פָּמְרִיוֹת קדושות כל חיינו, וכשהתקרב אלי פתח בשיחה אתי עד שהגיע לדברי ליצנות ועזות מבישים שאינני יכולה לומר לך אותם, ואני כששמעתי את דבריו נַסְתִּי מלפניו ויצאתי וצעקתי עליו ואמרתי: אוי לך בוגד, האם זוהי הדת והמצוות שאתה דורש לפנינו? ומאז נפקחו עיני והחלה לחדור ללבי ההבנה שהדת הזאת איננה מבוססת על האמת.

באותם ימים הגיעה לכנסיה אשה אחרת חדשה המעוניינת להיות פָּמְרִית ושמה "לואיזה", והיא כבת שלשים שנה, ולא עברו ימים אחדים משבאה התפרסם שמה בחסידות ובקדושה, שהיתה מרבה בצומות ובתפלות, וכל הַפָּמְרִיוֹת היו מתברכות בה. "לואיזה" הזאת התקרבה מאוד אלי ונהיינו חברות קרובות מאד, והיא שהחלה ללמדני רעיונות חדשים שהייתי שונאה אותם בעבר, ועל ידיה התקרבתי להם. היא החלה לְרַפּוֹת אותי מֵהַדְּבֵקוּת הַיְתֵרָה בדת הַפָּמְרִים ואמרה לי שאין זה טוב לשנוא את יתר האנשים החיים בכל קצות העולם הרודפים אחרי התענוגות וההנאות, כי האלקים ברא את האדם בעולם כדי לחיות בו ולא כדי להרוג את עצמו ולענותה, ובלי ספק שאין בורא עולם רוצה בכך.

ומדוע את נכנסת להיות פָּמְרִית בניגוד לדברייך? שאלתיה אני.

אני, עברו על ראשי צרות ומצוקות רבות ונשנאו בעיני כל חיי האדם והתענוגות שבעולם, ולכן באתי הנה לנוח מהסבל, אמרה "לואיזה". אבל עודך נערה צעירה טרם ראית כלום מההנאות, מדוע תמנעי ותאסרי על עצמך מכל מה שברא בורא העולם, ומה הביאך למקום הזה מילדותך. דבריה הרעידו מורשי לבי והתחלתי לשאוף לחיות כיתר בני האדם שמחוץ לאותה כנסיה, ובכל יום ויום היתה מדברת אתי מעין הדברים האלה ומקרבת אותי לאהבת כל הבריות, ושלא לשנוא אף בריה אף אם הוא שייך לדת אחרת, ודבריה חדרו ללבי, ודעתי נטתה מאד אליה.

יום אחד היינו מטיילות אני והיא רחוק מחוץ למקום שהיינו מתפללים בו, אמרה "לואיזה" ההיא: עכשיו אני רוצה לגלות לך סוד גדול! ואני הטיתי את אזני בשקט לשמוע מה היא רוצה לומר לי.

- תדעי לך "אמיליה" שאני יהודיה! אמרה "לואיזה".

אני כששמעתי את דבריה נסוגותי אחורה והסתכלתי עליה ואמרתי: את יהודיה?

- גם את יהודיה, "אמיליה"! אמרה לואיזה ואחזה בידי.

- אתה, "מיגואל" תוכל לשער בעצמך, איך היו הרגשותי באותה עת, רחוקים מאד ממצבך כאשר הודיעו לך שאתה יהודי, כי אותך הרגיל מוֹרֶךְ שלא תהיה לך שנאה, וכמו כן אתה ידעת את ערכו של העם היהודי, אבל אני מילדותי חונכתי על שנאת היהודים והייתי מיועדת להיות אחת הַפְּמְרִיוֹת הנאמנה לדת הנוצרית.

מה את אומרת? עניתי אני ללואיזה, האם אני מאותו העם היהודי המתועב.

לא מתועב, בתי, ענתה לואיזה, רק אנשים מתנשאים שְׂנֵאוּהוּ וּבְזוּהוּ, אבל הוא עדיין בכבודו ובערכו האמתי ולא נשתנה כלום בו.

לואיזה סיפרה לי באותה עת מי היא ומדוע באה אלי, כי היא בת אחותו של סבי, והיא יחד עם סבי היו בין "הנוצרים החדשים" וכולם יהודים שלמים בסתר, אבל מזה זמן רב שלסבי נכנסה רוח רעה, התבדל מהם ונהיה נוצרי אמתי בסתר ובגלוי, ולכן שָׂם אותי בכנסיה הזאת להיות נוצרית האוחזת בַּדָּת באמת.

מה שם סבך? הפסיק אותה "מיגואל" בדבריה, ובלבו נכנם ספק כלשהו.

יוליאן די-קאסטרו - ענתה "אמיליה", והספק הותר.

אך אחרי כמה שנים התחרט סבי על מעשהו זה - שבה אמיליה לומר - וחזר לעבוד את השי"ת כמו שהיו אבותיו ואבות אבותיו, וכאב לו הלב מאד בגללי, ולא ידע מה לעשות כדי להוציאני מכאן. לואיזה קיבלה על עצמה את התפקיד להיות כְּמָרִית ונכנסה אתנו לכנסיה ועשתה את עצמה כחרדה לדת, והרבתה בצומות ובתפלות כדי שלא יבינו את מגמתה, וסבי נתן לה מכתב לאחד הַכְּמָרִים שהיה ידידו מלפנים ומכונה הכומר מ"לוסינא" לעזור לה בהתחפשותה, כי גם הוא יהודי בסתר ויודע מבואיה ומוצאיה של הכנסיה, ולואיזה עשתה את מלאכתה לאט לאט עד שהכירה אותי ועד ששינתה את דעתי ורק לאחר מכן גלתה לי את סודה.

אני כששמעתי זאת הייתי כמסוחררת, כי הדת הנוצרית שעליה גדלתי מילדותי ותמיד ראיתי אותה כדת מפוארת וקדושה מאד, התקשיתי מאד להפרד ממנה ולשוב לדת היהודית השנואה והמתועבת בפי כל הנוצרים. אך מצד שני התגברו עלי רגשותיו של אבי הזקן שהוא יהודי ואהבתה של לואיזה שאהבתי אותה מאד ולא ידעתי מה לעשות.

אבל "לואיזה" היתה מספרת לי על היהדות וההבדל בינה ובין הדת הנוצרית, וכן סיפרה לי כמה מְקוֹרוֹתֶיו עם ישראל עד שמשכה את לבי, ומיד קמתי ונפלתי על "לואיזה" והייתי מחבקת אותה ואמרתי לה: אני לרשותך מעכשיו ומה שתאמרי לי אלך לפיו.

באותה עת חשבנו באיזו דרך נוכל לצאת ולברוח, וסיכמנו על ערב אחד, ומאז הייתי מצפה לאותו לילה בכל לבי, וכל דקה בעיני כשנה שלמה.

בהגיע הלילה שייעדנו אותו חכינו עד שנרדמו כל הנערות, ויצאנו ועמדנו על יד השער של הכנסיה, ושם מצאנו את הכומר מ"לוסינה" מחכה לנו והלך אתנו בדרכים עקלקלות עד שהגענו לפתח אחד שנפתח לפנינו, והלכנו שוב בדרכים עקלקלות כמעט רבע שעה עד שהגענו לדרך של איזה ישוב, ושם החלפנו את בגדי הכמרים בבגדים אחרים שהכין לנו הכומר ההוא, ועלינו על מרכבה שהיתה מצפה לנו בהוראת הכומר ההוא, והעגלון החל לנהוג במרכבה וטס בה כמו צפור עד שהגענו לעיר אחרת.

פלאים גדולים! אמר "מיגואל" ברעדה וקטע את דבריה.

אתה עוד תשמע פלאים רבים יותר מאלה - השיבה "אמיליה" - מיד נפרדנו מהכומר

ההוא והודינו לו מאד על מעשהו זה אתנו, ואנחנו המשכנו עד העיר "שיגוביה" אצל סבי הזקן, וכמה היתה גדולה שמחתו ללא קץ כאשר נכנסנו אליו, והחל לרקוד ולפזז כמו ילד קטן מרוב שמחתו, וקיבל על עצמו שבכל ימי חייו ישית את לבו לתקן את הטעות שלו שעשה לי. ואחרי אותו יום שהגענו עברנו לגור לעיר "לוסינה", חוששים שמא ירדפו אותנו הכמרים.

והיכן היא כעת "לואיזה"? שאל "מיגואל".

היא נפטרה כעבור שנתיים מאותה עת - ענתה "אמיליה".

כאשר קבענו את מגורינו בעיר "לוסינה" התחיל סבי ללמד אותי את הלשון העברית, ואני שמתי לב ללמודי והשגתי הישגים טובים ולמדתי את הלשון הזאת בזמן קצר, ואחר כך לימד אותי תורה וספרים של כמה מחכמינו, ומהם ידעתי כמה עצום הסדר בדתנו היהודיה המלאה בדברי חכמה ותבונה, דברי אמת וצדק, וככל שהייתי מוסיפה ללמוד היתה נוספת לי חיבה לדתנו הקדושה, ואני שמחה מאד על כך.

- האם לא רכשת חברים או ידידים באותם ימים? שאל "מיגואל".

- רכשתי, ענתה "אמיליה", אך לא לנצח.

סבי הזקן היה מתכחש ומראה את עצמו כנוצרי אמתי בגלוי, ואני הייתי נאלצת לנהוג כמוהו, והיו לי החיים האלה מרים מאד. ההתכחשות שהייתי צריכה להתכחש לדתנו היתה מצרה ללבי מאד. בקשתי מסבי להעתיק מגורינו לעיר "גראנאדה" שהיתה תחת שלטון הערבים, כדי שנוכל לעבוד את ה' בגלוי. אך הוא לא הסכים אתי, ובעקבות זאת נגרמו לנו תקלות ומכשולים רבים כפי שאספר לך.

סבי הזה היה מוכר כאדם חכם וידען גדול, וכשהתהפך עליו הזמן ונהיה עני החזיק במקצוע ההוראה והתחיל ללמד את בני העשירים בכמה למודים וידיעות. ואחרי שנתיים מאז נכנס אצלו נער אחד מבני העשירים של העיר "לוסינה", והיה בעל שכל ומסודר מאד בעל חפשיות, צדק ואמת, ותמיד לועג על הכמרים והשנאה שלהם, וככה התקרבתי אליו ונהיינו ידידים מאד, אבל הדת והמוצא שלנו הפרידו בינינו ונפרדה גם ידידותנו כפי שאספר לך.

גורל אחד לנו אני ואת "אמיליה"! הרהר "מיגואל" בלבו, כמה תמוה הדבר!

תורה וישראל

האם שנא אותך בגלל היותך יהודיה? שאל "מיגואל".

ומדוע אינך חושב את ההפך? ענתה "אמיליה" בקול חלש, הוא לא שנא אותי, כי אם אני ויתרתי עליו, ואת האמת אומר לך שמאבק גדול היה בקרבי בענין זה ולבסוף התגברתי עליו, כי אני מילדותי היתה לי דבקות וחבור גדול לדת, ולכן לא יכולתי לוותר על כלום. החבר הנזכר גילה לי את לבו שהוא רוצה שנתקשר ונינשא יחד, וכאשר הפציר בי מאד פעמים רבות הודעתי לו שאני יהודיה ולכן צריכים לחשוב היטב בענין, והוא ענה לי שלא אכפת לו מכך שכל אחד יישאר בדתו. אבל אני אטמתי את אזני ולא קבלתי את דעתו, והתגברתי על תחושותי שהיו קרובות לקבל את דעתו.

ואת יכולת להתגבר על תחושותייך וויתרת עליו? אמר "מיגואל" בלב רועד, ובלבו חשב מה אני נחשב לעומתה, היא שבתור נערה התגברה על תשוקת לבה ולא התכחשה לדתה, ואני בתור גבר לא יכולתי להרחיק את מחשבותי מ"קלארה", והרהר בדעתו לגלות לה את אהבתו ל"קלארה", אך מחששו שמא תוכיח אותו ותשפיע על דעתו הסתיר ממנה.

"אמיליה" הפסיקה את שיחתה ונכנסה לסבה החולה ונתנה לו איזו תרופה, ויצאה ואמרה: מי יודע כמה זמן תחזיק מעמד המחלה הזאת, ו"מיגואל" ענה לה כדי לחזק את לבה: ב"ה בקרוב יבריא ואל תתייאשי מרחמי שמים.

"אמיליה" שבה לשיחתה ואמרה: לא רק המקרה הזה סבלתי בגלל הדת, ועוד אספר על נפילתי במלכודת גדולה ומרה.

יום אחד הייתי מתהלכת באחד מרחובות העיר ופגשני הכומר הבוגד מ"ואלאדוליד", ועיני חשכו כשראיתי אותו, וככל שהתאמצתי לחמוק ממנו לא עלה בידי, כי הבנתי שהוא שומר את צעדי. בחרדה גדולה נכנסתי לביתנו וסיפרתי לסבי על הבעיה הזאת, וגם סבי נחרד והחלטנו לברוח מהעיר עוד באותו יום. אך עוד בטרם הספקנו לארוז את חפצינו לנסוע, פתאום נפתח הבית, והכומר מ"ואלאדוליד" עם כמרים נוספים ומספר חיילים פרצו לתוך הבית.

בשם "האינקויזיציה הקדושה"! אמר הכומר מ"ואלאדוליד" כשהתקרב אלינו, אנחנו נשלחנו אליכם לקחת אתכם למקום מִשְׁפָּטָהּ ונשפוט אתכם על כל מעשיכם וחטאיכם, וכעת תצטרפו אלינו ברגע זה.

חרדת מוות ירדה עלינו, עינויי משפט האינקויזיציה הנוראה שכל אחד יודע עליה, והיינו כמו צאן המובל לבית המטבחיים, ודבר ידוע שכל מי שנלכד לאותה מערה של המשפט הזה לא שב יותר, והתכוננו לקבל את המוות.

- כמה נוראים דברייך! אמר "מיגואל" ועצמותיו רועדות.

בשתיקה, מבלי יכולת להחליף מלה, מסרנו עצמנו לידי חוקרי מַלְאֲכֵי הַשֵּׁדִים לקחת אותנו למקום המשפטים שלהם, ורק כשהתקרב אלי הכומר מ"ואלאדוליד" והביט בי כמי שמתנקם ממני ואמר לי: עכשיו נראה את היושר והצדק שלך. לא יכולתי לשתוק ועניתי: אה! הבוגד, עדיין לא שכחת את חרפתך בכנסיה? ואני יודעת למה אתה משתוקק, והוא נקש בשיניו ואמר: בחייך ובדמיך תכפרי על עוונך, יהודיה ארורה!

מיד שמו על ידינו ורגלינו אזיקי ברזל וכפתו אותנו היטב ושמו אותנו בכרכרה המוסתרת מכל עבריה, עד שהביאונו למקום המשפט של ה"אינקויזיציה".

כל מה ששמעתי בימי נעורי על עִנּוּיֵי ה"אינקויזיציה" אינו אפילו מאית ממה שראו עיני באותה מערה נוראה. אני אומרת שאין בעולם דבר נורא כמו ה"אינקויזיציה", אולי בעולם הבא שאחרי המוות יימצא מקום של עִנּוּיִים דומה במקום הנקרא גיהנם. אבל חלילה לבורא עולם הרחמן והרחום להיות שׁוֹנֵא כמו בני האדם. נכון שבגיהנם נשפטים הרשעים על עוונם, אך לא יְעַנּוּ אותם במכשירי הָעִנּוּיִים וסוגי הָעִנּוּיִים שב"אינקויזיציה", אלא שורפים אותם מיד. וכמו כן בגיהנם נשפטים הרשעים שעשו מעשים רעים, אבל לא יישפטו על כך ששומרים את דתותיהם או בגלל הליכתם בדרך הישר. כמה נורא מקום המערה שבה מעונים הנופלים בידי ה"אינקויזיציה", את מאות בני אדם שנלכדו שמים בתאים קטנים וצרים שרק האויר שלהם בלבד מחניק את נפש האדם, וכן צחנתם של המעונים בהם, והם כבולים וכפותים בשרשראות, רמוסים ופצועים ושבורי יד או רגל, וכן חדרונים ללא מספר מלאים בכלי העינויים המיוצרים מעץ או מברזל המחרידים את האדם רק בהביטו בהם. דמיהם של בני אדם זורמים כמים, זעקות המעונים וצעקות הפצועים קורעים את הלב, וכל העינויים האלה רק בגלל שאותם בני האדם מחזיקים באמונת דתם. ומי מוציא את גזרי הדין ונותן הוראות לביצוע הענשים האלה? הכמרים העטופים בלבוש הקדוש הם הפוקדים וקובעים את סוגי העינויים, כמה חטאו בני האדם והשחיתו את דרכיהם עד שנדמו לחיות טורפות, לחיות? לא! אצל החיות אין "אינקויזיציה", רֶשַׁע כזה קיים רק אצל פושעי האדם.

תורה וישראל

"מיגואל" הקשיב לדבריה וכאב לו הלב מאד ואמר: רגש רב ושכל ישר לא ימצא אצל אף בחורה כמותך.

תאמין לי "מיגואל" שכאשר נלכדתי באותה מערה נוצרה אצלי שנאה לכל בני-האדם ולכל הדתות, כולל הדת שלי, כי איך יכול אדם המאמין באלוקים בורא העולם ודתו תוביל אותו לבצע מיתות משונות כאלה, זה סימן שהדת היא כמו סם המוות והחופש והכפירה טובות ממנה. וכשביטאתי דברים אלה על יד סבי הוא הוכיח אותי ואמר לי שאינני מדברת נכונה, ואני חייבת להרגע ולקבל את משפט הבורא יתברך, ואם יש אנשים החוטאים ומענים את זולתם אין לשנוא בגללם את הדת.

כאשר הכניסונו למערת המשפט הפרידונו אני וסבי ואת כל אחד כפתו במקום אחר. בערב לקחוני לפני השופטים, והם ארבעה כמרים עטופים בלבן יושבים על כסאות ופניהם מכוסים ולא רואים אלא את עיניהם מבעד לחורים שבמסוה המכסה את פניהם, ומלאכי השדים המה המשרתים הממונים לענות את האדם לפי גזר דינו, עומדים לפניהם ומזומנים לבצע מה שיוטל עליהם. ובכל זאת לא פג ממני האומץ, ואילולא היו ידי כפותות הייתי מתנפלת עליהם במהלומות.

הכומר הראשי החל לקרוא לפני את העוון שחטאתי והפרתי את שבועתי להיות כְּמָרִית לכל ימי חיי ואני ברחתי מהכנסיה והפכתי ליהודיה ארורה.

ומה זה עניינך אתה? עניתי אני - מי מינה אותך לשפוט בני אדם על מה שיש בלבם ובדעתם, כל אחד חפשי ללכת לפי דעתו ויאמין בדת שהוא רוצה בה, לא אני הארורה אלא אתם הארורים.

תשתקי, טמאה! ענה אחד משאר השופטים שמקולו זהיתי אותו שהוא הכומר מואלאדוליד, ואל תבזה המקודשים לשמים.

מקודשים? צעקתי בקול רם, לא מקודשים אתם, אלא טמאים ורוצחים ורודפי הזנות והחרפה.

מיד ניתנה ההוראה למלאכי השדים להתנפל עלי במהלומות, ענויים קשים ומכות ללא ספור הכוני. אך אני לא נדמתי והייתי מבזה ומעליבה את הַכְּמָרִים עד שתש כוחי והתעלפתי, ואז הרימו אותי והחזירו אותי למקום מאסרי על התבן וחבשו לי את הפצעים וְהַחַבּוּרוֹת, כדי שכאשר יתרפאו הפצעים ישובו לענותני פעם נוספת.

"מיגואל" פניו היו מזועזעים ושערו סמר שַׂעֲרָה שַׂעֲרָה ואמר: כל זה עבר עלייך המסכנה? אה רבונו של עולם, כמה נורא ומחריד הדבר הזה!

- כאשר הוקלו לי כאבי התעוררתי עם עצמי, ולפני הכל באה המחשבה על סבי הזקן, אני עדיין צעירה ויכולה לסבול את הצער, אבל הוא מי יודע מה נעשה בו? הייתי אומרת לעצמי, ואותו זמן העדפתי את המוות על החיים, כי אני יודעת שעוד יענו אותי כמה פעמים, ולא חשבתי שיש לי עוד תקוה לחיים.

אבל כבר ליל המחרת נחלצנו ויצאנו מאותה מערה אני וסבי בדרך פלא.

איך קרה הדבר המופלא הזה? שאל "מיגואל" בתמהון.

אחד מחבריו של סבי מימי נעוריו היה בין השופטים במערה ומכיר את כל מבואיה ומוצאיה, וכשזיהה את סבי זכר את הידידות מימי נעוריו, ובא לו בלילה ושחרר אותו מאזיקיו ולקח אותו בדרך נסתרת קרוב לפתח המערה, ואחר כך שב אלי ושחרר אותי מהאזיקים ולקחני על ידו, ואחרי כן יצא אתנו אל מחוץ למערה עד שהגענו לדרך של יְשׁוּב. אין אני יכולה לתאר לך, "מיגואל", את השמחה הגדולה שהיתה לי באותם הרגעים, אני נפלתי על צוארי סבי והוא על צוארי והתנשקנו בחיבה עזה. תודתנו לאותו החבר היקר היתה בלתי מוגבלת, ולא ידענו איזה גמול טובה נוכל להחזיר לו. וכאשר הגענו לעיר קרובה נפרדנו ממנו ונפלנו עליו והודינו לו בעינים דומעות, ואחרי שנחנו זמן מה יצאנו מאותה עיר מחשש שירדפונו מרגלי ה"אינקויזיציה".

פלאים גדולים! פלאים גדולים! אמר "מיגואל", ומה עבר על סבך הזקן במערה? במקרה, מאת רבון העולמים, לא קרה לו כלום, ענתה "אמיליה", כי מרוב הבהלה איבד את ההכרה והיה חולה, לכן דחו את משפטו עד שיחלים ויוכל לשאת את העינויים כמה פעמים. אבל רבון העולמים הפר את עצתם ונצלנו, השבח לאל.

וּמֵחֲשָׁשֵׁנוּ שמא נפול בשנית בידי ה"אינקויזיציה" עזבנו את ספרד והעברנו את מגורינו ל"גראנאדה" תחת שלטון הערבים. וכאשר קרבנו לעיר "גראנאדה" פגשנו את אותו נוצרי, חברי, שנפרדתי ממנו בגלל הדת, כשהוא רכוב על סוסו, כי הוא התגיים לצבא ובזמן קצר זכה בדרגת "סרן", ומיד ירד מעל סוסו ודרש בשלומי, ושמח מאד שנצלתי מהמערה ומידי הכמרים, וסיפר לי שהוא שמע על לכידתנו, והצטער מאד ובכה עלי הרבה, ושב וביקש ממני להתקשר אתו. אני מחמת מרירותי על האיספניוליים (הספרדים) עקב העינויים שסבלתי מהם עניתי שאינני יכולה להתקשר עם אחד

מהעם של רוצחים, ונפרדנו אחד מרעותו בדמעות זולגות מעיניו. ואחרי כן התחרטתי על המלים הנזכרים שאמרתי לו, כי הוא לא עשה כלום ולמה אני מבזה אותו אם הוא מהעם הנוצרי.

אנחנו הגענו ל"גראנאדה" וגרנו בה שנתיים תמימות רגועים בחיים שקטים והפכנו ליהודים שלמים בגלוי ושמרנו את דתנו ללא הפרעה, עד לאותו יום שבו גברו האיספניוליים (הספרדים) על הערבים וחזר חששנו כמקודם. וכן שמענו שאותו הכומר מ"ואלאדוליד" בא ל"גראנאדה" כדי להשניח על המרת הדת של היהודים והערבים, ומיד עזבנו את העיר הזאת וחשבנו לגור בעיר קטנה סמוכה ל"טולידו" שבה נמצא אחד מידידי סבי הזקן ובביתו נוכל לחיות ללא יגיעה. ובדרך אמר לי סבי לעבור דרך "קורדובא", כי הוא רוצה לפגוש אחד ממכריו המתגורר שם, וכשהגענו חלה ונפל למיטה כפי שהנך רואה.

באמת מופלאים ונוראים קורות ימי חייך, אמר "מיגואל", והם מראים על אומץ הלב וההעזה שיש לך.

רבים מצויים בארץ הזאת שהם אמיצי הלב ובעלי העזה מבני עמנו.

החולה התנועע מעט, ו"אמיליה" קמה ושמה לו בפה תרופה כלשהי, ובאותה עת הגיעה שעת חצות ו"מיגואל" אמר לה שלום ונפרד ממנה ושב לביתו של דודו.

*

(עד כאן נמצא ספור זה מודפס מפרי עטו של בן-אביגדור. המשך הספור לא ידוע איך התרחש, ולפיכך לפי המובן מתוך הדברים החלטנו להמשיכו כדלהלן)

אחרי מספר ימים החולה התחיל להחלים ממחלתו לאט לאט, וכאשר התעורר מתרדמתו סיפרה לו "אמיליה" על הפגישה שלה בשנית עם "מיגואל" האיספניולי שהצילם מידי אותם הבריונים ב"גראנאדה", ושנוצרה ביניהם היכרות גדולה, וכשסיפרה לו מה שהודיע לה "מיגואל" על קורותיו ועל מוצאו שהוא יהודי בנו של "כריסטובאל סאן סאלואדור" ושגם הוא נקרא "מיגואל סאן סאלואדור" החל לספוק כפיים ואומר: מה נפלאים מעשיך רבון העולמים אנחנו בדרכנו הקרה לפנינו האל בבן אדוננו.

תדעי לך "אמיליה" ש"מיגואל" הוא אחיך בן אביך מאשה אחרת, ואני הוא ששלחתי

את מְשָׁרְתַי וגנבתי אותך מבית אביך ושמתי לו את הפתקה כמו שסיפר לך "מיגואל", כדי לגדלך בדת הנוצרית, ומסרתיך לכנסיה, אה! רבונו של עולם כפר לי וסלח לי על עוונותי שעשיתי באותם זמנים, תודה לך רבונו של עולם שבידך היכולת להפגיש בין אחים הנפרדים האחד מהשני לפני שנים רבות, ואני שעברתי ל"טולדו" רק למטרה זו, כי אני יודע שאחיו של "כריסטובאל" גר שם, כדי להשיג ממנו פרטים על בן אחיו. התודה לך רבון העולמים.

אמיליה כאשר שמעה דברי סבה פרצה בבכי מרוב שמחתה ואמרה: גם אני מיום שפגשתיו נכנסה בלבי אהבה אליו כמו אחי, וכאשר סיפר לי את קורותיו התעורר בי הספק שמא אני היא אחותו שנגנבתי מהם בהגיעי לגיל שש.

והיא היתה מחכה ומצפה וסופרת את הרגעים לרגע שבו יבוא "מיגואל" כדי לבשר לו את הבשורה היקרה הזאת. היא עדיין במחשבתה הזאת, ונכנם אליה "מיגואל" ומיד רצה אליו והתנפלה על צואריו בחיבוקים ונשיקות ואמרה לו: מה אגיד לך, ידידי, שחשבתי עליך כאחי, מזמן, מרוב אהבתי אליך, אך כעת נודע לי שאתה **אחי אמתי**, וסיפרה לו כל מה שסיפר לה סבה. וגם הוא חיבק אותה מרוב שמחתו ואמר: גם אני כאשר שמעתי את קורותייך חשבתי בדיוק שאת אחותי, ורק שמו של סבך שהשתנה הוא שגרם לי לפקפק.

מיד הלכו שניהם לפני סבה שהוסיף לספר להם את כל הקורות, ומאד הצטער בשמעו מפי "מיגואל" על מות דודו, ואחר כך אמר: כעת אין לנו מה להתעכב כאן ב"קורדובא", ואתה "מיגואל" רכז את כל מה שיש לך מרכוש דודך ונלך יחד ל"טולידו" אצל ידידי מנוער "דון אלמאנצו די הנריקז" ונגור בביתו שבכפר קטן סמוך לעיר, ושם נוכל לעבוד את השם יתברך ללא כל פחד וללא דאגה.

"מיגואל" היה מסוחרר כמו שכור ולא יין וחולם חלומות בהקיץ מה הבשורות הללו שאני שומע! כמה היום הזה מאושר! כמה פעולותיך נפלאים רבונו של עולם! היה אומר "מיגואל", האם גם "אלמאנצו די הנריקז" הוא יהודי בסתר? כמה כמוסים סודותיו של היהודי בארץ הזאת? עכשיו לא נותרה לי שום ספק לגבי "קלארה" שגם היא יהודיה כמוני, ובלי ספק שאביה שהיה מתרחק ממני בגלל שחשב אותי לנוצרי, וכעת שיוודע לו שאני יהודי אמתי ישמח בי מאד. "מיגואל" סיפר ל"אמיליה" ולסבה כל מה שעבר עליו מהסיפור של "קלארה" בתו של "אלמאנצו" הנזכר ושמחו מאד על כך, ומיד הכינו כל מה שדרוש להם ונסעו לעיר "טולידו".

מיד ש"קלארה" פגשה את "מיגואל" שמחה בו מאד, ושאלה אותו על היעלמותו זה זמן רב, והוא הודיע לה כל מה שעבר עליו, שהלך לפגוש את דודו שהיה חולה וכעת נפטר, ועל פגישתו המקרית עם אחותו שנעלמה מזה שנים, וכך גם "די אבולעאפיה" נפגש עם "דון אלמאנצו" והודיע לו על "מיגואל" ועל מוצאו ועל ההיכרות שלו עם בתו, והוא שמח בהם מאד והסכימו על החתונה שלהם בזמן קרוב.

אך הימים הטובים לא התמידו, ושוב נקרה להם בדרכם הכומר הבוגד מואלאדוליד במסיבה של החופה, וכשראה את "אמיליה" ונודע לו שהיא אחותו של "מיגואל" מיד הביא חיילים, וכשהלכו "מיגואל" ו"קלארה" לכנסיה לפני הכומר לערוך להם את הנשואין הגיעו אליהם החיילים עם הכומר הנזכר ותפסו את "אמיליה" עם אחיה "מיגואל", והתקיים אותו החלום שחלמה אותו "קלארה" וסיפרה אותו למשרתת שלה "מארייה" כמו שסיפרנו בראשית הסיפור הזה. אך אותו הכומר ידידם הראשון שהצילם בפעם הראשונה התאמץ גם הפעם והצליח לחלצם, ומיד שנחלצו לא הוסיפו לגור ב"ספרד", אלא הלכו למדינה אחרת שאינה נתונה לשלטונם של הכמרים, וגם "קלארה" הלכה אחריהם וחיו יחד כל ימי חייהם בשקט ובשלוה.

מכאן אנו רואים כמה היו אבותינו מחזיקים ודבקים בדתם ומוסרים את עצמם לכל מיני עינויים ואף למות למענה.

אם נראה יהודי חי בשקט בארצות של עמים חפשיים והוא עובד את אלקיו ומחזיק בדתו ודבק בה, לא תהיה לנו כל תמיהה, כי זוהי חובה של כל יהודי מזרע אברהם אבינו עליו השלום להיות דבק בדת משה רבינו כמו שקיבלו אבותינו על הר סיני, אך לא נוכל לדעת אם האמונה שלו היא חזקה בלב שלם, או שאיננה חזקה ויכולה רוח מצויה למוטט אותה, שאם בר-מינן יזדמן לו הפסד קטן או יסורים קלים יוותר על דתו. והנסיון האמיתי לכך לדעת אם עבודת האדם לבורא יתברך שמו היא עבודה אמתית ואמונה שלמה, הוא כאשר נראה שהוא מוותר על כל רכושו וימסור את עצמו למיתה ולעינויים למען דתו, ובכך נווכח שאהבתו לשם יתברך היא שלמה. והדבר הזה הוא מצוה ממצוות התורה הנקראת "קידוש השם", וכמו שאומר הפסוק בקריאת שמע "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", ודרשו רבותינו [ברכות דף נ"ד ע"א] "ובכל מאודך" זה "בכל ממונך", כלומר אתה חייב לאהוב את השי"ת אפילו אם תפסיד את כל רכושך, וכיון שיש אנשים שנפשם חביבה להם יותר

מרכושם, כלומר שיהיו מוכנים לוותר על כל רכושם ולא ימירו את דתם, אבל אם מגיעים לעינויים בר מינן בגופם לא יוכלו לסבול, ולעומתם יש אנשים שיהיו מוכנים לשאת עינויים ולא ימירו את דתם, אבל לא יוכלו לוותר אפילו על פרוטה אחת מרכושם אם יאולצו להמיר את דתם, לכן התורה מצווה אותנו שאנחנו חייבים לאהוב ולעבוד את ה' יתברך אף אם נפסיד את כל רכושנו ונסבול את כל העינויים בגופנו ונמסור את עצמו למוות בגלל אהבתנו אותו ב"ה. וזה מה שאמר "ובכל נפשך ובכל מאודך".

אנחנו בני ישראל התפרסמנו בענין הזה שתמיד בכל דור ודור עומדים אויבינו לאבד מאתנו את דתנו היקרה, ואבותינו היו מוסרים את עצמם וסובלים את כל העינויים כדי לא לאבד את דתם, וכמו שראינו בגלות הזאת של "האיספניוליים" (הספרדים) שלא רק אותם יהודים שהיו בימי הגזרה והיו רגילים בעבודת ה' קיבלו את היסורים האלה, אלא גם אותם שלא יכלו לסבול את עצמת הצער של העינויים והתנצרו בגלוי והתרגלו לדת הנוצרית, ובניהם ובני בניהם התחנכו בדת הנוצרית, עדיין היו אוחזים וקשורים לאמונתם ודתם היהודית, וכשהתגלה להם שהם יהודים היו מוסרים את עצמם לכל מיני עינויים ולא הסכימו לוותר על דתו של משה רבינו עליו השלום בכלל.

אבל השי"ת ריחם עלינו ושינה את הזמנים ההם, ונתן בלב העמים להכריז על החרות ושיהיה כל אדם חפשי לנפשו ללכת בדרך דתו, ועקב כך אנחנו עכשיו יכולים לשמור על דתנו בגלוי בכל מדינה ומדינה ללא שום הפרעה. ואם נסתכל על אותם הזמנים שבהם סבלו אבותינו את כל העינויים ובכל רגע היו צפויים לסכנה של עינויים נוראים אם ייחשפו לנוצרים, והיו שמים מבטחם על השי"ת, והיו דבקים בדתם באמת, כמה יכאב לִבֵּנוּ כאשר אנו רואים בימי החופש האלה אנשים העוזבים את קיום המצוות. ובזה נקראים כפויי טובה בר מינן, שהשי"ת ריחם עלינו והחליף את ימי הגלות הנורא בימי חופש, ואנחנו לא הולכים בדרך המצוות שלו כמו שראוי! אבל כל זה נגרם מכך שאדם מתערב באומות העולם והולך בדרכן. נבקש מהשי"ת לעזור לנו ליראה אותו ולשמוע בקולו, להיות תמיד שומרי התורה והמצוות כיאות, ויקבץ נדחינו מהגלות לארץ ישראל בעגלא ובזמן קריב אמן!

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

בינ״ו עמ״י עש״ו

ירחון
דלקט

ירחון רבני תורני, לקוטי בתר לקוטי, עניינים מפוזרים
מתלמידי הישיבות וגם לרבות מאת רבני הדור

יצא לאור
בשנים תשכ״א–תשכ״ב
באי ג׳רבא (תוניסיה)
ע״י הגאון **רבי בוגיד סעדון** זצ״ל

ועתה יוצא לאור עם תיקוני מאות טעויות, ופתיחת
ראשי תיבות וציונים, ובסופו קונטרס **מחדש לחדש**,
כולל מוסרים ומעשיות מתאימים לכמה עניינים
שהתרחשו באותו חודש, מתורגמים ללשון הקדש

פה עיר הקדש **בני ברק** תובב״א

בשנת **ונתנך הוי״ה אלהיך עליון** (תשפ״ד) לפ״ק

העורך
נסים מזגני ס״ט

כל הזכויות שמורות למוציא לאור

©

חדי ירד לגנו לערוגת הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים (שה"ש ו'):

הלכט

חדש סיון התשכ"א חוברת א'

ירחון רבני תורני לקוטי בתר לקוטי עניינים מפוזרים מתלמידי הישיבות וגם ירבות מאת רבני הדור אשר נלב"ע זיע"א ואשר חיים עד הנה היו לעמר בתם ירחונינו יכב"ץ:

יוצא לאור בהשתדלותם של איזה יחידי סגולה היו הע"א:

חזכות מיוחדת להדפים רק חידושי התלמידים אשר יחדשו מחדש בלימודם מידי חדש בחדשו. חנם אין כסף:

על הרבנים ראשי הישיבה לסדר חידושי תלמידיהם, ואם יראו אפשר שלא יתקבלו;

כל תלמידי הישיבות מאיזה מקום שהם זוכים בהדפסה ע"פ התנאים:

מחיר החוברת 100 מאת מילים.

המשלם פי שנים יזכר שמו בשערי ברכה בחוברת שאחריה איה"ב:

התוכן

א) אמר לו אביו לחלל שבת. מוה"ר רחמים חי חויתה הכהן זצוק"ל:
ב) עוד על ענין הנזי. הרב מצליח מאגיו הי"ו:
ג) זמן מתן תורה וחג השבועות. משה בן הת"ש ר' בועז חדאד;
ג) ברוך על היין בפה"ע. פרץ בן בונדיד כהן הי"ו:
ה) ו) ז) כל המאריך בתפלתו. חיים ביתאן חי"ו; מאיר נסים מאגיו חי"ו;
ח) ט) י'ד) כסה הלבתא וכו'. ישועה עשוש הי"ו; מאיר נסים מאגיו הי"ו:
יא) סולי דדרשא שתוף התלמידים הי"ו:

הכתובת להמערכת

BOGIUD SADON H. K. DJARBA (Tunisie)

כרמים בית אוצר העברי

לקוראינו הנכבדים!

אנו מלאים תקוה כי מפעלנו היקר הזה להגדיל תורה ולהאדירה ישביעכם רצון טוב. נקוה כי כל אשר יראת ה׳ בקרבו תבער כלפיד אש ולבו יקרע לגזרים על גורל ומצב תורתנו הקדושה בימינו אלה אשר בעוה״ר קרנה מוגלל בעפר ישתדל להמציא לנו עוזרים ותומכים למפעלנו הקדוש הזה להושיט לנו עזרתם נדבת לבבם הטהור.

ואל המוסדות שבכל העולם למען הקמת והרמת דגל התורה דברתנו נא תשימו לב מלא רגש לכל האחריות וההוצאות הגדולות העומדים מול צעדינו ותתנו בסים חזק למפעלנו היקר והקדוש הזה, ודי במלים קצרים אלה היוצאים מקירות לבנו.

המערכת

שערי ברכה

יפתחו לידידנו היקר ונעלה לשם טוב ולתהלה החה״ש והכולל כמוה״ר שמואל עידאן הי״ו בן החה״ש והכולל כמה״ר ר׳ דוד עידאן זצ״ל, נין ונכד להרב המקובל האלקי קדוש יאמר לו כמה״ר ר׳ משה עידאן זצוק״ל, ברא כרעא דאבהתוהי, נטע הדומה לשרשים, הוא היה מחולל הרעיון למפעלנו הקדוש הזה ופתח לנו שערי עזרה עזר שיש בו ממש. יהי נועם ה׳ עליו ויצליח בכל מעשה ידיו, וישמור לו ילדיו הנעימים עם כל המשפחה בכלל ברבות הטובה גם עד זקנה ושיבה אמן.

המערכת

דברי חכמים וחידותם

אחד פגע בשני אנשים שאינו מכירם והלך עמהם בצוותא. אחרי משא ומתן של דברים שהיו ביניהם, שאל להם על שמותם.

א) ויענהו האחד כשתלך אל הבית ותקח מה שתמצא באמצעה, ושוב תלך אל השוק ותקח מה שתמצא באמצעו, ותחזור לבית ותעמוד על מוסדו ותקח מה שבאמצעו, ואח״כ תקח מה שבסוף כל סוף, אז תוכל לדעת שמי.

ב) והשני ענה לו ג״כ אות הא׳ שבשמי הוא ראשון לכל דבר, והב׳ בביתו אליו יחובר, והג׳ ג׳ לשעבר, והד׳ אחריו נסדר, והה׳ בסוף העולם דר.

ג) היכי תמצא פסוק שג׳ תיבות שבתחלתו הם בסופו וממנו מוכח שישראל אומרים אמת (הפסוק הזה נקרא בפרשת השבוע בחדש זה).

מבאר החידות עליו לבאר פירוש כל החידה ויזכר הביאור על שמו, וכל הקודם זכה.

סימן א'

מוה"ר רחמים חי חויתה הכהן זצוק"ל, ראב"ד לפנים בעירנו יע"א

דובב שפתי ישנים

מכתב מוה"ר הרה"ג הנז' בהיותו שוכב על ערש דוי חוץ למקומו בכפר "חמאם-ליף" שליד תונס להתרחץ במעינות החמים בשנת תשי"ד ששלח לאחד מגדולי תלמידיו שם בתונס להודיעו איזה מקורות בש"ס ומפרשיו, כי לא היו נמצאים אתו ספרים שם. ולעשות נחת רוח למוה"ר ראינו להדפיסו פה לעטר פה ירחוננו. וזמנו שייך לחדשנו סיון המקודש. יה"ר שזיע"א.

יום ט"ו סיון התשי"ד

ידידנו החו"ש הדו"מ והכולל כמה"ר ר' מצליח מאג'וז יצ"ו

ואחדש"ו כמ"ר נר"ו. נ"ע לעיין בדברי רש"י ריש פרשת קדושים על פסוק מים מים תמו ותניו תירמו וגו' שמא תאמר לו תניו לתלג שמא יכול ישמע לו ת"ל ואת שבתותי תשמורו וגו'. ובתולדות מהרן ניין על פסוק זה: יבמות ה' ו', כגרמה דשם הוצמה לרשע זו, ואין מסכת יבמות בידי, ויש להבין מהיכא תיתי שישמע לו. ואם משום דהוקש כבודם לכבוד המקום, עכ"פ דברי הרב ודברי התלמיד וכו'. ובחומת מנך שם כתב דהו"ל למתי יעשה דכבוד מו"ש ודמי לו תעשה דשבת. ותמיהני, דשבת עשה ולו תעשה הוא, ולו מתי יעשה ועשה כידוע. ועוד הביא בחומת מנך שם דברי המאירי והריטב"א בפ"ק דיבמות דדוקא ביש לורך לתניו, זהה הוא דמיניטריך קרא דלא ישמע לו, אבל בשן לתניו לורך פשיטא דלא ישמע לו. ע"ש. וקשה דבכלל מורא שלא יסתור את דבריו כמ"ש בקידושין והביאו רש"י בשמוך, ומ"כ גם בשן לו לורך מיניטריך קרא. נ"ע לעיין בגוף דברי המאירי והריטב"א ולכאוב לי לשונם בקנרה. ולעיקר קושית הרב חומת מנך שם מדרשת זו לדעת הסמ"ג והטור דתניו רשע פטור מכבודו, מ"כ למה לי קרא דלא ישמע לו, פשיטא, כיון דתניו רשע. ע"ש. לע"ד נראה דלק"מ, דשם יש מיזה טעם דהו"א שישמע לו משום כבוד מו"א, מ"כ רחמנא

שריפת, ואין שום אחד מהם רשע לא האב ולא הבן. ותירוצו הראשון קשה, דלמאי עבר האב אלפני עור דבנו שקיבל שבת מבעוד יום[א], דלמעיקרא מיסור לפני עור בשב הוא דאיכא גם לאמר לו לאגל שבת גמורה. ותירוצו השני כנראה דנחית קצת לדבריו. אך לא ידעתי אמאי הוצרך להקדמה מבחוץ דהכא יש לשב וכו׳. גם בדבריו כתב: ואפילו רשע סובר וכו׳, ולמה קרי ליה אפילו רשע, כיון דמן הדין דאמנת שריפת. ואי בשמת גם בהכי מיקרי רשע, מ״כ הדרת קושית לדוכתה הלא פטור מכבודו ולמה לי קרא. ול״ל. ושו״ת ומל״ם [ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום] (ומתיס) **אחכ״ה ס״ט.**

(מילואים) גם לדברי המאירי והריטב״א דאייתי דיש צורך לשב לאכילתו או למלבושו וכו׳, מ״כ זה בכלל כבודו, והאי קרא בשורת הוא דכתיב. ולפמ״ש בעניותין שהוא משום לא יסמוך את דבריו, ניחא, דזה בכלל מורא. ודוק. ום״ר ב׳.

סימן ב׳

תשובת תלמידו הנ״ל

תונס יום ט״ו סיון התשי״ד
מו״ר ועט״ר יצ״ו

אחדש״ו. מכי״ק הרלוף בו מי״ת קבלתי עכשיו בקופסת הדי דומר. והנה הס״ם בשליעא דף ל״ב ע״א פריך טעמא דכתב רחמנא וכו׳ הלא״ה אמינא ניית ליה, ואמאי, האי עשה והאי ל״ת ועשה, ומשני סד״א הואיל והוקש כבודם לכבודו של מקום. והיינו דעשה אמור דאי אפילו עשה ול״ת. והס״ם בישמות דף ה׳ ע״ב בעי למילף מהכא דעשה דוחה ל״ת אפילו שים בו כרת, דס״ד דאמר ליה אדיו שמוט לי בשל לי. ודאי לא לאו דאמאמר לילכא כרת. והתוס׳ נרגשו דהיכי ילפינן מהכא דעשה דוחה ל״ת שים בו כרת, דהא שאני הכא דהוקש כבודם וכו׳. ותירצו דדוקא עשה ול״ת דקיל הוא״ת דלידאי, אבל ל״ת שים בו כרת דאמיר ע״כ דבעלמא נמי דאי. זה תוכן דבריהם ולא לשונם. ופריך הס״ם דאי מיירי בלאו דאמאמר, מ״כ הא דקיי״ל דאאי עשה ודאי ל״ת ליגמר מהכא דלא דאי. והקשו התוס׳ דילמא שאני הכא דהוי עשה ול״ת. ותירצו דעשה דכיבוד הואיל ועדיף

א. י״ל לפי סברת הרב אמונת שמואל והובאו דבריו להפר״ח יו״ד סימן ס״ג דכל היכא דלדידיה שרי לא עבר אלפני עור. [עיין בהערה בסוף הספר].

להוקק כצורם וכו׳, משיב עשה דשבת לאו גרילא. עכ״ל. ובזה יתבארו דברי הרב
כמאן דליתיה לגמרי וכמאן דליכא מלא חומת אנך שזכר רו״מ נר״ו ב.

ב. הנה מוה״ר זלוק״ל הרכיב קושייתו מהא דקי״ל דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ואם הוקק כצורם לכצוד המקום, הא ודאי לאו ס״ו יותר מכצודו או ככצודו, אלא פחות מכצודו, ומהיכא תיתי שישמע לו ולא למשמר השם. ומ״ש התום׳ דיעמות לגבי עשה לכצוד הוי עשה דשבת כמאן דליתיה, היא גופה קשיא מאי טעמא, הא עשה דשבת דברי הרב הוא, ואין הוי עשה לכצוד חמיר מינייה, ומי עדיף מגברא לחתיה מחמתיה. וכה״ג הקשו התום׳ אם ביעמות דף ה׳ ע״ב ד״ה כולכס וכו׳ מהך דקידושין דף ל״ג לחתה ומצוך מייבים בכצוד מצוה, ומירלו דמהכא ילפינן לה שם. ע״ש. ובהא דדברי הרב וכו׳ ליכא למימר כתירוץ התום׳ הנז׳ דמהכא ילפינן דדברי הרב שומעין, אלא דבקידושין דף מ״ב [ע״ב] אמרינן דאין שליח לדבר עבירה מטעם זה דדברי הרב וכו׳, וילף לה לחד מ״ד מאמותי חון ולחד מ״ד מטעם דהוי שני כתובים הבאים כאחד, והוא כמו מיעוטא, כמ״ש התום׳ שם דף ל״ה ע״ג ד״ה אלא (מיהו מדברי רש״י דף מ״ג [ע״א] ד״ה ולמ״ד לא משמע כן. וע״ש בחידושי הרש״ם), וא״כ כבר ידעינן לה מדהתם. ועוד דבלא״ה מסברא ידעינן דדברי הרב שומעין ול״ק קרא. ועיין בקונטרס דף כ״ט [סע״א] דרלה לפטור הנחש מטעם זה. והיינו משום סברא, דלכ״ע מנא ידעה חוה שלא לשמוע לו ואין יפטר. אלא ודאי מטעם סברא. וכן הוא להדיא ברש״י דקידושין הנז׳ ד״ה ולמ״ד וכו׳ שכתב ומסברא אין שלד״ע לחית לן למימר דיש לו לשמוע דברי הרב וכו׳. ע״ש. ואפילו למאן דיליף מאמותי חון, היינו משום דהוה ילפינן מתרומה ומעילה, וא״כ ליכא למימר דמהכא יליף לה.

מיהו לפמ״ש הריטב״א והמאירי והזכירם מוה״ר אח״ז בשם הרב חומת אנך דלוקא בית לו לאב צורך מיניטרין קרא הכא דלכ״ע פשיטא, י״ל דכיון דיש צורך לאב ובזה מקיים ג״כ מצות ה׳ שחייב לכבדו, משיב שומע ג״כ דברי הרב, וכיון דהוקק כצורם לכצוד המקום הו״א שישמע לדברי הרב אלו שהוא עשה חמור מאחר עשה. ובזה יתבארו דברי התום׳ דיעמות הנז״ל, דלגבי עשה לכצוד משיב עשה דשבת כמאן דליתיה אע״ג דעשה דשבת הוא דברי הרב, אפשר דגם בכצורם מקיים דברי המקום. מיהו לפירש״י שהזכיר הריטב״א שם דאפילו בזמן צורך לאב הו״א שישמע לו, אלמי קשה דמהיכא תיתי לשמוע דלילכא מצות כצוד אב ולעצור על דברי הרב. ומ״ש מוה״ר אח״ז דאע״ג דכלל מורא שלא יאמור את דבריו, אחר המחילה רצה י״ל דהתם בזמינו עוצר על דברי תורה, אבל בעוצר על דברי תורה קרי כאן ועשיו בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך, וכדפריך הש״ס בפ״ק דף ל״ד ע״ב ומוקי לה בעשה תשובה. וזה עיקר טעמו של הטור דבאיזו רשע פטור מכצודו. וכן ראיתי להרה״ג הכותב נר״ו שהעיר מזה לקמן דהך דלא יאמור היא ג״כ בזמופן היא לו צורך ולא בזמכוין להעביר על דת וכו׳. ולעד״ן דע״ך לומר דמיירי היא לו צורך, אלא דאפילו אח״ל דמיירי בזמן לו צורך אפ״ה י״ל דהחוה דוקא בזמינו מכוין להעביר על דת. ויש להוכיח קצת מזה ממ״ש הש״ע סימן ר״מ ס״א דאפילו הסליכו כיס של זהובים ליס לא יכלימם וכו׳, ומשמע דגם דרוצים להסליך ג״כ לא ימנעם, מדחלק ע״ז מור״ם בהגהה שם, וא״כ מוכח דגם בלא צורך הוי מצערם. ול״ע עוד.

משמע שם דטעמא הוא שלא יצערם וגם מסתמא דבריהם אפילו שלא לצורך הוי מצערם. ול״ע עוד.

ובעיקר הקושיא לפירש״י, נראה דלוקא בשכבר אבידה עשה עבירה משיב אינו עושה מעשה עמך, אבל עשה רק שמוזה על גנו לעשות, הו״א דעדיין לא נקרע רשע ומשום כצוד צריך לשמוע דבריו ולעצור על דברי תורה, משום להוקק כצורם, וכמ״ש הרב חומת אנך בתירוץ שני לדעת הטור דמשיו

ודברי המאירי שם כך הם, שאם אין כאן שום צורך אלא אלא לעצורי לחוד קא מכוין לא אינטריך קרא, דהא רשע הוא ואיקרי כאן נשיא בעמך. ע״כ. ומזה נראה שאי אפשר שיסבור דרחמנא שריא, שלא יעלה על הדעת שימסור הש״ץ תורתו בידו לבטלה בחנם כרצונו. ומ״ש רו״מ נר״ו דבכלל מורא שלא יסתור דבריו, הנה בי״ד סימן ר״מ משמע דהיינו שלא יחלוק עליו בדין, דומיא דלא יכריע את דבריו. ואפילו כולל שלא יעבור על דבריו כשמצוהו לעשות לו איזה דבר, לע״ד גם זה הוא בכופין שיש לו צורך בכך, אבל במתכוין להעביר על הדת בלי הנאה, אין זה אלא רשע ולא אינטריך קרא. ומנהג הרמב״ן והרשב״ץ ואחריהם הריטב״ץ שם בימות הפ ו׳ ע״ש כתבו דאפילו בדבר הרשות אין מצוה לשמוע לו אא״כ יש לו הנאה. ע״ש. ועכ״פ הנה השוה שבהם למאירי הכא לנרכו. ולכך הרב חומת אנך מחתינהו להמאירי והריטב״ץ בחדא מחתא. ומעיקרא ס״ד שאמר לו לחלל שבת בחנם, ולכך הקשה מזה להסמ״ג ודעמיה, לפי שמי אפשר שיסבור דרחמנא שריא בכה״ג וכמתבאר מדברי המאירי הנ״ל. ומתרץ לה בחירוצא קמא שהכן קיבל עליו שבת מבעוד יום, דהשתא סבור האב דלמו כל כמיניה דבנו לקבל שבת קודם הזמן ולבטל מכבודו. ומה שהעתיק מעכ״ת לשונו בחירוץ שני ומביו רשע סובר וכו׳, ותמה עליו, הנה בדפוס שבידי כתוב: ומביו ״אינו״ רשע שהוא סובר וכו׳. ומה שהקשה רו״מ נר״ו בסוף דבריו דמי מיירי בים צורך לאב לאכילתו או למלבושו ע״כ הוי בכלל כבוד ולא מורא, הנה בגמ׳ קאמר להדיא שחוט לי בשל לי או לחמר לו. ואפשר דכל שאנוהו מביו לעשות לו איזה דבר אפילו לנרכו הוא בכלל מורא שלא יעבור על דבריו, ולהאכילו ולהשקותו הוא מעצמו היינו כבוד. ואין לי להאריך כעת וכו׳.

אינו רשע שהוא סובר דרחמנא שריא וכו׳. ואף שכתב שם דבלא צורך הוי רשע, זהו לדעת הטור, אבל לרמ״י י״ל דאינו נקרא רשע ג״כ.

ושו״ר בחידושי הריטב״א למציעא דף ל״ג שהקשה כקושיית מוה״ר דהיכי ס״ד דנלית ליה, וכי מאס חייב בכבוד אביו ואמו יותר מכבוד שכינה, ואי להוקשו להשוותן, אבל טפי לא. ותירץ כיון דטומאה ואבילה הותרו מכללן, טומאת כהן גבי קרוביו, ואבילה בזקן ואינה לפי כבודו, הו״א להותרה ג״כ גבי כבוד אב״ם. ועוד תירץ דהו״א נלית ליה, דזה אינה תרתי כבוד המקום שהוא לכבדו. עכ״ל. ואירושו האחרון הוא כמ״ש בעניותין. אבל אירושו הראשון תמוה לי, דבברייתא דיבמות הנ״ל משמע דגם לגבי איסור שבת שרי למחר ליה שחוט לי וכו׳ אע״ג דלא אינטריך שהותר מכללו. וע״י זה. ע״ה בוגיד סעדון הי״ו.

סימן ג׳

הסימנים דלהלן הם מבני ישיבת ״אור תורה״ בעירנו ג׳רבה יע״א

משה בלא״א החה״ש ר׳ בועז חדאד הי״ו

זמן מתן תורה, וחג השבועות

חקר הרב מגן אברהם בסימן תנ״ד אין עושים שבועות ביום חמשים לספירה ומומרים יום מתן תורתנו, הרי התורה ניתנה בשבת כדמיתא בשבת דף פ״ו [ע״ב], וידיעת מגרים היתה ביום חמישי, ולפ״ז לא יתכן להיות יום מתן תורה רק ביום נ״א לספירה, שכן עולה החשבון ביום שבת. ע״ש. והיה נ״ל למרן עפמ״ש הרב ספר המקנה בקידושין דף ל״ז ע״ב דקודש מתן תורה היו בני ישראל מוגים ע״פ סדר בני נח, דהיינו יום ומח״כ לילה, ולאחר מתן תורה בסדר ויהי ערב ויהי בוקר. ע״ש. ומ״כ י״ל דידיעת מגרים היתה בליל שבת דלחשבונם קודם מתן תורה נחשב ליום חמישי. [ולפי שהורגלו בדור ההוא לומר שהידיעה ביום חמישי נקבע גם בדורות מחרונים לומר שהיא ביום חמישי]. אבל לאחר מתן תורה נחשב ליום שבת, והוא יום ט״ו בניסן, ומ״כ הוי יום שבת חמשים לספירה.

ובזה מפ״ל מה שהקשה הרב חק יעקב ז״ל בסימן ת״ל על מ״ש הטור בשם סדר עולם דפסח שיעלו בו ישראל ממגרים היה ביום חמישי, דהרי בסדר עולם מיתא להדיא דבע״ש יצאו, והוצע ג״כ בשבת דף פ״ח, והוא מליצע דרבנן דבשבי לחדש סיון ניתנה תורה וכו׳. ולפי האמור אתי שפיר, דהטור שכתב ביום חמישי היינו לפי מה שהיו נוהגים ישראל בזמן ההוא, כי לפי חשבונם ליל שבי נחשב ליום חמישי, ובסדר עולם לאחר בע״ש היתה הידיעה, היינו לקושטא לאחר מתן תורה. גם זה ייצב מו״ר נר״ו מתי דק״ל בגמ׳ דשבת הנז׳ דפריך מברייתא דסדר עולם הנז׳ לריו״ס דס״ל דבז׳ סיון ניתנה תורה ומשני אמר לך ריו״ס הא מני רבנן היא, ולעיל דף פ״ז ע״ב פריך לרבנן מברייתא דקתני דפסח שיעלו בו ישראל ממגרים היה ביום ה׳ ומשני דאייר דהיינו שבת עבורי עברוה, משמע לרבנן היתה הידיעה ביום ה׳, אם לא שנאמר דתרי תנאי מליצע דרבנן. ואתנס לפי האמור אתי שפיר, דלרבנן יצאו בליל ו׳, ובברייתא קמייתא קרי ליה ביום ה׳ לפי חשבון ישראל בזמן ההוא. ובברייתא דסדר עולם קרי ליה ביום ו׳, שכן הוא לאחר החמת דהליל נחשב ליום של אחריו. וז״ר זה מיושב, דבברייתא קמייתא קתני ניסן שבו עולם מיתא להדיא דבע״ש יצאו, והוצע ג״כ בשבת דף פ״ח, והוא מליצע דרבנן דבשבי לחדש סיון ניתנה תורה וכו׳. ולפי האמור אתי שפיר, דהטור שכתב ביום חמישי היינו לפי מה שהיו נוהגים ישראל בזמן ההוא, כי לפי חשבונם ליל שבי נחשב ליום חמישי, ובסדר עולם לאחר בע״ש היתה הידיעה, היינו לקושטא לאחר מתן תורה. גם זה ייצב מו״ר נר״ו מתי דק״ל בגמ׳ דשבת הנז׳ דפריך מברייתא דסדר עולם הנז׳ לריו״ס דס״ל דבז׳ סיון ניתנה תורה ומשני אמר לך ריו״ס הא מני רבנן היא, ולעיל דף פ״ז ע״ב פריך לרבנן מברייתא דקתני דפסח שיעלו בו ישראל ממגרים היה ביום ה׳ ומשני דאייר דהיינו שבת עבורי עברוה, משמע לרבנן היתה הידיעה ביום ה׳, אם לא שנאמר דתרי תנאי מליצע דרבנן. ואתנס לפי האמור אתי שפיר, דלרבנן יצאו בליל ו׳, ובברייתא קמייתא קרי ליה ביום ה׳ לפי חשבון ישראל בזמן ההוא. ובברייתא דסדר עולם קרי ליה ביום ו׳, שכן הוא לאחר החמת דהליל נחשב ליום של אחריו. וז״ר זה מיושב, דבברייתא קמייתא קתני ניסן שבו

יצמו ישראל ממצרים כי״ד שחטו פסחיהם ובטו״ו יצמו, ומי היציאה בליל ו׳ שנחשב ליום ה׳ [הוי השחיטה והיציאה ביום ו׳. ועוד] אם ליל ו׳ שנחשב ליום ה׳ הוא ט״ו לחדש, הוי השחיטה בט״ו, דהא השחיטה ולמי שהיתה ביום ה׳ ממש, ואם הוא י״ד לחדש לא הוי היציאה שהיתה בליל ו׳ ט״ו לחדש, דהא הך גרייתא קאי לפי חשבון ישראל בזמן ההוא בליל ו׳ נחשב ליום ה׳. ודוחק לומר דחשבון י״ד וט״ו לפי חשבון ישראל בזמן ההוא, והא כדאיתא והא כדאיתא[ג].

גם בעיקר תירוצו לקושית המ״מ נראה לא יתכן, דהרי הוא מקשה לפי מאי דקי״ל דבה׳ בשבת יצמו ממצרים. והוא מדברי הטור בסימן ת״ל דלהכי נקראת שבת הגדול משום דביום ה׳ יצמו שהוא ט״ו לחדש ולקחו הפסח מבעשור ביום שבת והיה קשור בכרעי מטותיהם וכו׳. ואם הוא כדבריו דמה שאמרו שיצמו ביום ה׳ היינו משום דהיתה היציאה בליל ליל ו׳ דלפי חשבונם נחשב ליום ה׳, מ״כ לא הוי שבת מבעשור, דליל ו׳ הוא ט״ו בניסן והשבת הוי בט׳ לחדש. ואם יאמת ליום ה׳ הוא ט״ו בחדש והיציאה בליל ו׳ שנחשב ליום ה׳, מ״כ יום ו׳ הוי ט״ז בניסן, והדרא קושית המ״מ לדוכתה דהוי יום שבת שהוא יום מתן תורה נ״מ לספירה[ד].

ובעיקר קושייתו מש״ס דשבת הנ״ל דבגרייתא קמייתא קתני לרבנן ביום ה׳ והך דסדר עולם קתני ביום ו׳, נראה פשוט דל״ק, דדוקא בתחילה היה סבור למוקי גרייתא קמייתא כרבנן ומייר עבודי עבדוה, אך בתר דמייתי גרייתא מחרינא ת״ש דלא עבדוה וכו׳ קסיק לרבנן וכו׳ ומשני הא מני ריו״ס היא, יש לומר דסתיר ממש למאי דמוקי קמייתא דמייר עבודי עבדוה, וכדקאמר ת״ש דלא עבדוה וכו׳, ומוקמינן תרוייהו כריו״ס[ה]. ולא ניח״ל למוקמי דבגרייתא קמייתא ס״ל

ג. נ״ב: ולכאורה י״ל דמאי דקתני בט״ו יצאו, היינו עיקר זמן היציאה שהיא ביום כדאיתא בברכות (דף ד׳ ע״ב ודף ט׳ סע״א), ולעולם ליל ו׳ שנחשב ליום ה׳ הוא י״ד לחדש ושחטו ביום ה׳ דהיינו בי״ד ויצאו למחר בבקר בט״ו והוא ביום ו׳ (ומ״ש דבה׳ יצאו, קאי אתחילת זמן היציאה שהיא בלילה). אלא דזה אינו, דבשבת (דף פ״ז ע״ב) קאמר דט״ו בניסן ה׳ בשבת. ע״ש. וכן מוכרח לפמ״ש התוס׳ שם דעשור לחדש הוא בשבת. ע״ש. והדרא קושיא לדוכתה. ומגמ׳ דברכות (דף ט׳ סע״א) הנ״ל יש לדחות עיקר תירוצו לעיל בד״ה חקר דיציאת מצרים היתה בליל וי״ו. וי״ל קצת. **נאמ״ן ס״ט.**

ד. נ״ב: לא הבנתי במה נסתבך, דמ״ש הטור דשבת בעשור היינו יום שבת, הוא יו״ד ניסן, אבל לילו י״ל דהוא בט׳, וליל ו׳ שנחשב ליום ה׳ הוא ט״ו לחודש, ויום וי״ו הוא ט״ז ניסן, ומנו העומר מבערב שהוא בליל שבת דנחשב עם היום הקודם, וא״כ לפ״ז יום מת״ת שהוא ביום שבת הוי נ׳ לספירה, ול״ק קושית המג״א. וזה פשוט. **הנ״ל.**

ה. נ״ב: לע״ד עכ״פ אכתי קשה, דהא פריך ליה ר״פ מויסעו מאילים וכו׳ ומשני דעבורי עבדוה לאייר

דעברוה ומידך בריימא ס״ל דלא עברוה, דמפומי פלוגתא לא מפסקין, ופשוטן של דברים מוכיח דלא פליגי הכי תרי בריימות וכולהו אתו כריו״ס. [ומוכי י״ל דהך בריימא דתריימא היא תשלום בריימא קמייתא. וע״ש בזה]. ודוקא מעיקרא דמכתי לא ידע דתריימא הוה מנלד הכי לומר דאתיא גם כרבנן, אבל בתר דמייתי מבריימא אחריתי דלא עברוה, לית לן לאפוקי פלוגתא ומוקמינן לתרוייהו כריו״ס, ולרבנן היינא ביום ו׳ כבריימא דסדר עולם. ומעתה מזדמן לה קושית המג״א, דלרבנן דקי״ל כווותייהו (כמ״ש הוא קודם זה מהרמב״ם) הוי היינא ביום ו׳ וממשיכ לסבירה ביום שבת. וכן רמיתי להרב נתיב מצותיך למוה״ר מוהרש״ך על המזהרות בתמחר זמן מתן תורה בתחלת הספר שתמה על האחרונים והמ״א שהקשו קושיא זו כנז״ל. ע״ש.

אלא דלפ״ז עומד לנגדנו דברי הטור דסימן ת״ל שנתן טעם לדילן דקורין שבת הגדול משום גם דבעשור, דהיינא היתה ביום ה׳, דהרי מהש״ס מצאתי לבסוף הדר ביה ומוקי לדעת רבנן הוי היינא בע״ש, והכי קי״ל. והתימה מהרב נתיב מצותיך שלא העיר בזה. ולא זכר ש״ר לדברי הטור הנז׳. והוא מדברי המוס׳ דשבת דף פ״ז ע״ב ד״ה ואותו. וצו״ר להרב מחנית השקל שגם הוא העיר על דברי המ״א מדברי הש״ס דשבת דמשמע דהדר ביה לדעת רבנן, וייעב כנז׳ דסמיך מדברי המוס׳ והטור. וכתב עוד דל״ל דס״ל דמדלא אמר הש״ס נדף פ״ז מבריימא בתריימא ״אלא״ הא מני ר״י, משמע דלא הדר ביה מקמייתא דאתיא כרבנן ומייר בעברוה, והך בריימא פליגא אבריימא דסדר עולם בדעת רבנן, וקי״ל כרבנן דבריימא דאשונה וכו׳. ע״ש.

ולכאורא היה נראה להוכיח כדבריו, דאם נימא דהשתא חזר בו ומוקמינן גם לקמייתא כריו״ס ולרבנן לא עברוה, מאי מקשה אח״ז מהך בריימא

ולא אידחי (וכן משמע בתוס׳ שם בסוף העמוד בד״ה לרבנן), וא״כ על כרחך מדט״ו באייר שבת, הוי ט״ו בניסן שלפניו בה׳ בשבת, ולקמן בברייתא דסדר עולם קאמרינן דלרבנן ט״ו ניסן בע״ש. וליכ״ל הכא דתרי תנאי אליבא דרבנן, דהא ר״פ מוכיח מקרא (ודלא כהרב הכותב לקמן בד״ה ולכאורה, וכמו שיתבאר). וצ״ל דמ״ש בסדר עולם דיצאו בע״ש, זהו לפי האמת דליל שאחר יום ה׳ נחשב ליום שאחריו, ומ״ש דיצאו בט״ו, קאי לפי חשבון ישראל בזמן ההוא דליל ו׳ נחשב ליום שלפניו, ולעולם ט״ו ניסן בחמישי הוה, וה״ק דישראל בט״ו יצאו היינו לחשבונם דנחשב ליום ה׳ וכנז׳, ואותו היום ע״ש היה, ר״ל היום שאחרי ליל היציאה ע״ש היה. כנ״ל בדוחק. וצ״ע עוד. שו״ר דגם זה אינו, דבגמ׳ (דף פ״ח ע״א) דייק מברייתא דסדר עולם דר״ח ניסן בע״ש. ולפי האמור לא יתכן לא לפי חשבון ישראל בזמן ההוא ולא לפי האמת. ודוק. והדרא קושיא לדוכתה. וצע״ג. (ודע שאם נצטרך לומר דקרא קאי לפי חשבון ישראל באותו זמן, אין זה פלא, דכה״ג מתרץ המקנה גופיה לקרא דממחרת הפסח, עיין בספר המועדים בהלכה סוף עמוד רט״ז. וע״ע להב״י א״ח סימן תקמ״ט בשם הירושלמי). **הנ״ל.**

דויסעו מחליס וכו׳ ומדחמיסר בחייר וכו׳ לרבנן והוכרך לומר עוד דחייר עבורי עבורה, לימא דהיא נמי כריו״ס כדמוקמינן קמייתא[1]. תלת על כרחך דכל היכא דמצינן למוקמי בריייתא כרבנן גס בדוחק דחייר עבורי עבורה מוקמינן, ומ״כ מסתמא גס הך קמייתא לא הדר ביה ומוקמינן לה כרבנן, דמאי חולמיה דהאי מהאי. תלת דלפ״ז ק״ק דמ״כ כי מסני האך קושיא בתרייתא דויסעו מחליס וכו׳ תאמרי לך רבנן חייר דהיא שתא עבורי עבורה, הול״ל הא תאמרי לך דלרבנן חייר דהיא שתא וכו׳, וכדתאמר כה״ג לעיל בע״ח הא תאמרין יום אחד הוסיף משה מדעתו, ומדלא תאמר כן מסתבר לומר דלמאי דתאמר הא מני ריו״ס היא הדר מקמייתא דעבורי עבורה ומוקמינן לה ג״כ כריו״ס, תלת דשוב חייבי ליה הך דויסעו מחליס וכו׳. ודחיקא ליה למוקמי גס האי בריייתא דלא כרבנן ופליגי בכמה דברים גס בהך דט״ו בחייר יום שבת, דאפוסי פלוגתא לא מפשינן. ומיהו אפ״ל דדוקא הכי בריייתות קמייתא די״ל דבריייתא אחת הס ובתריייתא סיוס ותשלוס קמייתא, או משום דלשון אחד הס, כיון דל״ל דבתריייתא ריו״ס גס קמייתא מסתמא כן דריו״ס היא, אבל הך דויסעו מחליס לא בעי למוקמי כריו״ס לחוד, אלא גס כרבנן, כדמוכח שס דכל דמצו למוקמי כרבנן מוקי. ועוד תומר מורי נר״ו דאין כ״כ הכרח מדלא תמר תלת, דלא תמרינן דמ״ך לומר לרבנן דחייר עבורה תלת למאי דמייתי מהך דסדר עולס לרבנן יציאת מצרים בע״ס, מ״כ על כרחך דהך בריייתא דה׳ בשבת כריו״ס דוקא, ומ״כ מ״ך לומר לרבנן דחייר עבורה, אבל קודס שידע להך דסדר עולס בעי למוקמי כולהו בריייתות גס כרבנן כל מה שאפשר, ולכך לא תמר תלת, דסובר לומר עדיין לרבנן דעבורה, למוקמי בריייתא קמייתא כוותייהו, אבל בתר דחייתי הך דסדר עולס מ״ך לזה.

עכ״ד הי״ו.

עוד כתב הרב נתיב תלוחין שס לבאר בכוונת המוס׳ שס ד״ה לרבנן שכתבו דלהכי לא תמר לרבנן ז׳ חסירין עבוד ותייר דההוא שתא עבורי עבורה, משום הך בריייתא דסדר עולס למוקמי כרבנן דקתני דר״ח בע״ס, וכי היכי דלריו״ס הוכרך למוקמא ג׳ חסירין עבוד משום דתניא לחומו יום ה׳ בשבת הוי, ה״נ נקט לרבנן. ע״ס. ורחיתי להרב חיים ליאראל שתמה עליו דמ״כ למה הוכרכו התוס׳ לומר חיידי דר״י, הרי הדברים ניתנו ליתמר מנד עצמס בלא חיידי כמו

---

1. נ״ב: אחר המחילה ליתא, דהוא סבר דהך דויסעו וגו׳ ברייתא היא, ואינו כן, אלא דר״פ מוכיח כן מקרא, וכדמוכח מסגנון הלשון. וק״ל (וכן משמע בתוס׳ סד״ה וכתיב וכו׳ מ״מ מוכח שפיר וכו׳). וא״כ לא שייך למימר דקרא לא אתי כרבנן. וזה פשוט, ואולי הטעהו לשון הגמ׳ דקאמר ת״ש וכו׳. ולא היא, דכה״ג קאמר בע״א ת״ש והיו נכונים וגו׳. **הנ״ל.**

לר״י וכו׳. ולאחר המחילה רצה לפ זכר ע״ר מ״ש הרב ז״ל בסוף דבריו דהתוס׳ קנרו בלשונם או שנשמט מדבריהם אחר מ״ש נקט לרבנן שמועה ״משום הך גרייתא דלקמן״. הרי דפיהר דהתוס׳ קנרו או שנשמט מדבריהם, וכוונתם לרבנן מלד הך גרייתא כמו שנתרץ בריו״ס, ולפ משום מיידי כלל. מיהו אמר מורי נר״ו דקושית המיי״ל על מה שתלו התוס׳ תירוצם לרבנן משום שצריכים לתרץ כן לריו״ס. וזה מדוייק בדבריהם שכתבו ״משום״ דלריו״ס וכו׳ נקט ״נמי״ לרבנן וכו׳. ותיבת תלו משום ונמי מוריס שכוונתם לתלות תירוצם לרבנן בריו״ס. אך לפון הרב ז״ל שכתב למה הוצרכו התוס׳ לתירוי דחוק קלת. עכ״ד נר״ו. ומ״מ לע״ד אכתי י״ל דמשו״ה תלו תירוץ לרבנן בדריו״ס, משום דלריו״ס התירוץ פשוט לומר כן, שכבר הזכיר הברייתא דקתני הא׳ בשבת, אבל בדרבנן אכתי לפ ידע הך ברייתא דסדר עולם, דעדיין לפ מייתי לה. ולזה כתבו משום דלריו״ס הוצרך לנקוט כן משום הברייתא דמייתי כבר, ה״נ נקט לרבנן משום הך ברייתא דלקמן אע״ג דאכתי לפ מייתי לה, די״ל דידע לה.

ודחו״ק. כנ״ל בס״ד.

סימן ד׳

פרץ בן בוגדיד כהן הי״ו מעי״ת הדיגת

בירך על היין בורא פרי העץ אם יצא

המג״א בסימן ר״ח סכ״ב כתב בשם מהר״י הלוי כלל ה׳ סימן מ״ז דצריך לחזור. ורמיתי להרב על מורות (ביאור על דברי המרדכי) דף ב׳ ע״ח ולהרב נחלת אבות נר״ו הנד״מ בשם ברכות דף מ׳ (דף כ״ז מדפי הספר) שהביאו מ״ש מהר״י הלוי הנז׳ בתחילה בשם אכס אחד שדעתו שילפ, כיון דעיקר ברכת היין בפה״ע, ומשום דמשתי לעילויי תקנו לו ברכת בפה״ג, מ״כ בשולי בירך ליעבד בפה״ע יצא. והוא ז״ל חלק עליו דידוע הוא דעל כל המשקים ממיני פירות מברכין עליהם שהכל, דכיון דמשתי צורתם גם ברכתם נשתנית וילפו מכלל בפה״ע. ואפילו יין רק מטעם דמשתי לעילויי, דכל דנטע אדעתא דיין נטע, דעיקר פה״ג הוי היין, לכך תקנו לו ברכה לעצמו, ומי לאו הכי גם היין היה דינו כשאר משקים לברך שהכל. ובסוף דבריו כתב דאפילו שמן זית אי לאו דגס לו יש מעליותא דמיזן זיין היו מברכים עליו שהכל כשאר מי פירות. עש״ב. ולעד״ן דמסוגיא דברכות דף ל״ה ע״ב משמע דעיקר ברכת יין ושמן היא בפה״ע, דפריך מאי שנא יין דמברכין עליו בפה״ג, אי משום דמשתי לעילויי אשתי לברכה, הרי שמן דמשתי לעילויי ולא משתי לברכה וכו׳. ע״ש. ולפי דברי מהר״י הלוי

שמן זית משמני לברכה, שהיה רמוי לברך עליו שהכל ותקנו לברך עליו בפה״ע, והו״ל לגמ׳ לומר ולא משמני לברכה מיומדת כיין, דהיינו ברכה פרטית[ז]. וכן ביין אמר משמני לברכה סתם, ולא אמר משמני לברכה מיומדת, משמע דבלא ברכת בפה״ג לא חשיב משמני אף אם יהיה ברכתו כשמן בפה״ע. וכן שמעתי ממו״ר נר״ו שדקדק כה״ג מדאמר שם דף ל״ו מ״ל רבא לא תפלוג וכו׳ אלמא אע״ג דמשמני במלתיה קאי וכו׳. משמע דברכת פה״ע לא הויא שינוי ברכתו, אלא בברכתו העיקרית קאי. וע״ש בפירש״י ד״ה בא וכו׳ אבל שמן מיד בא וכו׳ הלכך פרי הוא וכו׳. ע״ש. דמשמע דהשמן חשיב הוא עיקר הפרי, ולא משום דמשמני לעילויא. וע״י בזה עוד. עכ״ד נר״ו.

והנה הרב נחלת אבות שם הביא מ״ש עוד מהר״י הלוי לדקדק בסוגיא הנ׳ דלמאי הוצרך להביא הך דאמר רב יהודה אמר שמואל שמן זית וכו׳, הרי מגופה דמתני׳ שמעינן לה מדלא קתני חוץ מן היין ושמן. והוא תירץ דממתני׳ י״ל דשמן מזיק ואין מברכין עליו כלל[ח]. ע״ש. ואפריון שכן כתב מוה״ר בספר פרחי כהונה הגד״מ בחידושיו למס׳ ברכות שם דממתני׳ ליכא הוכחה, די״ל דשמן אין לו ברכה, וכדפריך אמ״ז אדרב יהודה אמר שמואל היכי דמי וכו׳, ומוקי לה בשותהו לרפואה וכו׳. והרב המגיה

ז. נ״ב: ולע״ד כוונת הגמ׳ פשוטה לפניה, דאשתני ולא אשתני היינו מברכת הפרי עצמו כשהיה תחלה פרי שלם, דהיינו כשהיה זית ושמנו אגור בתוכו דמברך עליו בפה״ע והשתא נמי מברך בפה״ע. והרי מהר״י הלוי עצמו כתב דמה שמברך שהכל על מי פירות הוא משום דכיון דאשתני צורתם גם ברכתם נשתנית ויצאו מכלל פה״ע וכנד׳. משא״כ בשמן דלא נשתנית ברכתו כלל ולא יצא מכלל פה״ע. וזהו כוו׳ הגמ׳ דלא אשתני לברכה. ומהר״י הלוי גופיה שם בתשובה הביא סוגיא זו. ע״ש. וכן מוכח לקמן (דף ל״ו ע״א) דקאמר גבי קמחא דחיטי דאע״ג דאישתני במילתיה קאי, והיינו אשתני דמעיקרא חטים והשתא קמחא ואכתי במלתיה קאי בברכת החטים שהיא בפה״א וכדפירש״י שם ככוסס חטין, ודכוותה בשמן דילפי׳ מיניה התם דמעיקרא זיתים והשתא משחא ואכתי בברכת הזיתים קאי שהיא בפה״ע. ולא כמו שדקדק הרב הכותב נר״ו בשם רבו נר״ו מזה להפך. (ומ״ש מפירש״י בד״ה הכא (כצ״ל) שכתב דשמן מיד בא לכלל דרך אכילה וכו׳ הילכך פרי הוא, אלמא דהשמן עיקר הפרי ולא משום דאישתני לעלויא. ע״ש, אחר המחילה טעמא דעלויא משום דזיין אמרו מהר״י הלוי להבדיל בין שמן לשאר מי פירות, ולא נחית רש״י להכי אלא להבדיל בין קמחא לשמן דבתרוייהו איכא עילויא, אלא דקמחא אית ליה עילויא אחרינא והשמן מיד בא וכו׳. וזה פשוט. וכדקאמר בגמ׳). ושו״ר בחוברת ב׳ (סימן י״ט) שפירש במילתיה קאי דשמן כן, ולא הכריח מקמחא דחיטי, וגם לא השיב על הראיה הראשונה מסוגיא דדף ל״ה. **נאמ״ן ס״ט.**

ח. נ״ב: פי׳ והא לא איצטריך לאשמעינן, דמלתא דפשיטא היא, כיון דמזיק. **הנ״ל.**

נר״ו שם[ט] הקשה על דבריו דמ״כ מאי פריך והרי שמן זית, הרי י״ל שאני שמן כיון דמעליותא דידיה ע״י עירוב מיגרון[י], ולא דמי ליין דמעליותא דידיה בעיניה. ע״ש. ונ״ל לייישב דלקמן דף נ׳ ע״ב פליגי ר״ח ורבנן, דלר״ח אין מברכין על היין בפה״ג עד שיתן לתוכו מים, ולרבנן לעולם מברכין עליו בפה״ג, ואמר ריב״ח הכל מודים בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים, מ״ט, מלוה מן המובחר בעינן, ופריך לרבנן למאי חזי, ומשני לחזי לקורייטי. ע״ש. הרי דגם יין עיקר השבח שלו הוא רק ע״י תערובת ובעיניה לא חזי לשתיה. ואף לחזי לקורייטי, מ״מ גם הוא ע״י תערובת (ע״ש בפירש״י). ומ״כ ולמאי דמה שתקנו לו ברכה מיוחדת, הוא רק מצד שינוי למעליותא ע״י תערובת והוי כשאר.

וראיתי להרב טל תורות שם שהביא בשוף דבריו מ״ש הרד״ק בשוף הלכות ברכות: דע דכמו שהוציאו הפת מכלל פרי האדמה משום דנשתנה למעליותא ויחדו לו ברכה מיוחדת, כך הוציאו היין מפרי העץ, שנשתנה לעילוי ונעשה מין בפני עצמו לצרך ברכה מיוחדת. וכתב הרב הגז׳ דהדברים נכונים דהיין והפת מכיון דנשתנו לעילויי הוציאו אותם מברכתם הראשונה ונעשו מין בפני עצמו, וכיון דהוציאו אותם מברכתם ונעשו מין בפני עצמו, אין אפשר לומר לאם בירך על היין בפה״ע או על הפת בפה״א לילא וכו׳. ע״ש. ולפו״ר קשה דמאי שנא מפירות האילן דהוציאו אותם מכלל פרי האדמה ותקנו להם ברכה בפני עצמן, ואפ״ה אם צרך בפה״א על פירות האילן יצא ולא אמרינן דכיון דמצד חשיבותן הוציאו אותם מפרי האדמה הוי מין בפני עצמו. [וע״ע להרב הגז׳ שם קודם זה מ״ש מדברי הלבוש שאם בירך הרב לחלק בין ברכת פה״א שהיא כוללת גם פה״ע, משא״כ פה״ע אינה כוללת היין, דכיון דמשום חשיבותו תקנו לו ברכה מיוחדת בפני עצמו נעשה כמין בפני עצמו. ודבריו אינם נכונים, דגם פירות האילן כיון שהוציאו אותם מכלל פה״א ותקנו להם ברכה מיוחדת בפני עצמן נעשו ג״כ כמין בפני עצמו]. גם עיין להרב נחלת שבעה שם (דף י״ט מדפי הספר) שהביא בשם הרד״ק לאם בירך על הפת פה״א יצא. [עיין להרב בית מנוחה בדיני ברכת המוציא אות ו׳ שהביא דברי הרד״ק וזה שלא כתב כן להדיא, אלא דמתמה למה לא תקנו כן

ט. נ״ב: היינו הרב המגיה בפרחי כהונה. ע״ש. ולא כמו שהבין בסימן י״ט דהיינו הנחל״א. **הנ״ל.**

י. נ״ב: ר״ל לפ״ד דגם המקשה ידע דשמן מזיק א״כ מאי פריך וכו׳, לאפוקי למאי דמסיק הרב המגיה נר״ו שם דהמקשה לא ידע זה דלא שמיע ליה הך תוספתא דתרומות וכו׳. ע״ש. ועיין בתרי״ח והרא״ש שתירצו בענין אחר. וכן מה שהקשה עוד הרב המגיה בפרחי כהונה דמאי פריך לקמן (דף ל״ו ע״א) פשיטא וכו׳. ע״ש, בתרי״ח והרא״ש. **הנ״ל.**

לברך על הפת בפה״ג וכו׳. ע״ש. ומ״כ אין מזה הוכחה, להרב מקשה למה הוציאו מותו מברכת פה״ג]. גם מ״ש עוד בסוף דבריו להביא ראיה מדין מלך הקדוש למה אמר האל הקדוש לא יגע אפילו ליעבד מטעם דהוי משנה ממטבע שטבעו חכמים וכו׳, לאחר המחילה רבה אין הנדון דומה לראיה, דהתם כיון דתקנו לומר המלך הקדוש, אם אמר האל לא אמר כלום, דאז נקרא מלך, משא״כ הכא שהוא רק משום משיבותו תקנו לו ברכה בפני עצמו, מ״כ אחכי נקרא פה״ע ושפיר י״ל דיגע. ומי לא תימא הכי, אין קחני במתני׳ על הכל אם אמר שהכל יגע, הרי משנה מטבע שטבעו חכמים. ועיין להרב נחלת אבות שם דף כ״ח.

ומ״מ לפי דברי הרב טל אורות הגז׳ י״ל מה שהקשה הרב נשמת אדם כלל נ״ח אות ג׳ על מ״ש הכ״מ בפ״ד מהלכות ברכות דאפשר אם בירך פה״ג על הפת יגע, דלמה כתב רק בלשון אפשר, ואין יתכן לומר דלא יגע, דהרי עיקר הפת פרי האדמה. ע״ש. ולפי האמור אתי שפיר, דהרי הרב טל אורות מצדד דכיון דהוציאו אותו מכלל פה״ע תו לא מיקרי פה״ע אע״ג דעיקר ברכתו היתה בפה״ע, וכן בפת אם בירך פה״ג, ולכך כתב הכ״מ בלשון אפשר, דים לנדד דלא יגע כדברי הרב טל אורות הגז׳[יא].

סימן ה׳

חיים בן מאיר ביתאן הי״ו

כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם

הכי אמרינן בברכות דף ל״ב ע״ב, ויליף לה ממשה רבינו שנאמר ואתפלל אל ה׳, וכתיב בתריה וישמע ה׳ אלי גם בפעם ההיא. ע״ש. ולכאורה קשה למאי מייתי ראיה ממשה, דילמא שאני משה רבינו שאין לנו גדול ממנו בתורה ובמעשים טובים וכדאמר לעיל שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה וכו׳. ועוד דשאני התם שהיה מתפלל על כל ישראל, ומה למות יערוך תפלה בעד כל ישראל לאתם תפלה בעד יחיד. ועוד דילמא שאני מרע״ה שהרבה בתפלתו מרבעים יום ומרבעים לילה, דודאי מאי דקאמר כל המאריך בתפלתו מ״ץ כשיעור הזה, לסתמא קאמר, ומנ״ל זה.

ועוד ק״ל למאי לא מייתי מהכא דכתיב והיה כי הרבתה להתפלל וכו׳, דמשמע דבשביל שהרבתה והאריכה

יא. עיין לקמן חוברת ב׳ סימן י״ט.

בתפלה נעית. ויש מתרגים דבעי למתוי מקרא מן התורה.

ועוד ק״ל למאי מייתי מקרא דומתפלל אל ה׳ וכו׳, דבהך קרא לא כתיב שהיה מתריך בתפלה. ומו״ר נר״ו אמר דל״ל דכתיב ומתנפל לפני ה׳ וכו׳ שכתוב גו מרגעים יום ומרגעים לילה. ורמיה לזה מדמסיים הש״ס וכתיב בתריה וישמע ה׳ אלי גם בפעם ההיא, ואלו בקרא דומתפלל לא כתיב בתריה כן אלא לעיל מיניה מו רחוק ממנו טובא. ושו״ר שכן הגיה בחידושי הרש״ס. ורמיתי למהרש״א בחידושי אגדות שכתב דלעיל מיניה בהך פרשתא כה״ג וישמע ה׳ אלי וכו׳, אבל יש מפורש שם התפלה, אבל כאן כתיב ומתפלל אל ה׳ והתריך בתפלתו עד לבסוף כתיב ואנכי עמדתי בהר מרגעים וכו׳ וישמע ה׳ אלי וכו׳ דמשמע דכל מותם מרגעים יום התריך בתפלה וכו׳. ע״ש. ומדבריו נראה דמייתי דלא מייתי הגמ׳ מקרא קמא דומתנפל לפי שלא נתבאר שם שהיתה תפלה. והקשה מו״ר נר״ו דמה שהיה מתנפל ודאי שהיה מתפלל להש״ת לסלוח ליעקב, דאל״כ השתטחות ונפילה זו למה. ואי משום דלא כתיב בלשון תפלה מה בכך. גם מ״ש והתריך בתפלתו עד לבסוף כתיב ואנכי עמדתי וכו׳, לפו״ר מהכתובים משמע דהך עמידה במרגעים יום מחרוים היא לפסילת וכתיבת הלוחות וכמ״ש רש״י שם. והיינו דכתיב לעיל מיניה בעת ההיא אמר ה׳ אלי פסל לך וכו׳. ואי משום דכתיב וישמע ה׳ אלי וכו׳ דמשמע דקאי לענין תפלה, מ״כ הדרך קושיא הרשאונה לדוכתה דגם בקרא הרשאון דכתיב ומתנפל כתיב וישמע וכו׳ ולמה לא מייתי מיניה. וטפי הו״ל למימר דהאי ומתפלל משמע דמתריך בתפלתו מדכתיב בקרא שלפניו ומתנפל וכו׳ ומתפלל וכו׳, דמשמע דתפלה זו היתה בכל מותם מרגעים יום האמצעיים. עכ״ד נר״ו ב׳.

ושמעתי מידי״ן עמיתי בתורה היקר הרב רחמים סגורן הי״ו שהקשה מכאן על מ״ש מהרש״א בחידושי אגדות לעיל דף ל״ו ע״א דהטעם דמשבד עלי לחנה לשכורה משום דהרבתה להתפלל. וכן אמרו במדרש דע״י שהרבתה להתפלל נתקנרו ימיו של שמואל. משמע דהמתריך בתפלתו לא טוב הוא. ומו״ר נר״ו אמר דעל המדרש ל״ק, די״ל דקמי שמיא גליא שהיתה מעיינת בתפלתה וכי מעיין בתפלתו גרוע הוא כלשמר הש״ס אח״ו. אך למהרש״א בטעמא דעלי דמשבד לשכורה משום שהרבתה, מנ״ל שהיתה מעיינת. ולעד״ן דמ״ש מהרש״א ובמדרש שהרבתה בתפלה, אינו ר״ל דהיתה מאריכת, אלא שמתפללת ומוזרת ומתפללת אותה תפלה עצמה. וזה מדויק בלשון מהרש״א והמדרש שאמרו שהרבתה להתפלל, ולא שמאריכת בתפלה, לא היתה

יב. עיין לקמן חוברת ג׳ סימן כ״ז.

מאכלת דמשמע תפלה אחת ומאכלת בתמונים, אלא שהרגתה להתפלל, ולכך זה לא טוב. ועלי שמעה שהתפללה וחזרה והתפללה כאותה תפלה עצמה, ולכך קאמר עד מתי תשתכרין וכו׳, דבכה״ג לא טוב הוא. ומ״ש אח״ז לאם רואה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, דמשמע אותה תפלה עצמה, י״ל להתם כשעבר מיזה זמן ולא נעשית בקשתו, אבל חנה מנא ידעה דלא נעשית בקשתה. כנ״ל בס״ד.

ושלחתי את כל הכתוב לחיים לידידנו החה״ש והכולל כמה״ר ר׳ **מאיר נסים מאגוז** הי״ו מעי״ת תונס יע״א, ומאפס מקום הנני להעתיק פה קטע אחד ממכתבו הארוך ותשובתי על דבריו, וז״ל:

סימן ו׳

מה שהקשה בשם הרר״ק וכו׳ שהרי כתב מהרש״ל לעיל וכו׳, לע״ד י״ל דבאמת אם היתה מאכלת בתפלה ונזהרת להתפלל כהוגן ודאי היתה נענית על כל היותר טוב וכדאמרינן הכא לאין תפלתו חוזרת ריקם, אבל היא לא נזהרה בלשונה ובדוק דבריה לא יחדל פעם שאמרה ויצא עם עד עולם וזה גרם לה וכמ״ש מהרש״ל. ומהאי טעמא נמי תשבה על לשכורה בריבוי תפלתה, לפי שהיה לה לחוש שמא תכשל בלשונה ורצוי לה שתסדר דבריה בקילור וכמ״ש על כן יהיו דבריך מעטים (קהלת ה׳). ומיהו ודאי אם הרגתה להתפלל ולא נכשלה כלל היתה נענית על כל היותר טוב וכאמור. ומאי רחמים י״ו תירץ לקושית מהמדרש דהכא קאמר לאין תפלתו חוזרת ריקם, דהא קוף קוף באמת ילדה בן ומה בכך שנתקללו ימיו, משמ״כ אם לא האריכה בתפלה אפשר שלא תיעשה בקשתה כלל. עכ״ד. ולכאורה י״ל עוד לקושית מדברי מהרש״ל, דודאי עלי לא מסיק מדעתיה שהיא מאכלת בתפלתה כדי שתיעשה בקשתה, אלא סבר שהיא כשאר המתפללין שמונה עשרה וכלעיל דף כ׳ ע״ב דנשים חייבות בתפלה, ולכך כשהאריכה יותר מדאי שלא כדרך בני אדם משבה לשכורה שמתנמנמת באמצע תפלתה ושוב כשניעורה שוכחת היכן הגיעה וחוזרת על הראשונות. והשיבה לו אשה קשת רוח אנכי וגו׳ ומשפוך את נפשי וגו׳, כלומר שהיא מתפללת תפלה פרטית בעד עצמה ולפיכך הוצרכה להאריך כדי שתתקבל תפלתה. כנ״ל. אלא שמדברי מהרש״ל למייתי רמיה מהמדרש נראה דגם עלי ידע שהיא מתפללת בפרטות בעד עצמה ומ״מ לא היה לה להאריך. וע״ל כדכתיבנא מעיקרא. ומה שתירץ מסי״ו לקושית מהמדרש דקמי שמיא גליא שהיתה מעיינת בתפלתה דבכה״ג לא טוב וכו׳, דהא מ״ש י״ו דמעיין בתפלתו אמרינן לקמן שבא לידי כאב לב ד״מ, והיינו שאין בקשתו נעשית וכפירש״י, ולא שיגרוש לו קילור שניס. ומה שתירץ כת״ר נר״ו לאם

חוזרת על אותה תפלה עצמה זה לא טוב ועלי שמעה שמתפללת וחוזרת וכו׳, לע״ד קשה, שהרי היתה מתפללת בלחש וקולה לא ישמע כלכתיב בקרע להדיא.

שו״ר בירושלמי פרק תפלת השחר ורפ״ד דתעניות מ״ר לוי גם כי תרבו תפלה מכאן שכל המרבה בתפלה נענה, ופריך מיהלפא שיטתיה דר׳ לוי, תמן אמר וכו׳ תנה ע״י שרינתה בתפלה קילרה ימיו של שמואל שאמרה ויצב שם עד עולם וכו׳, ומשני כאן ביחיד כאן בציבור (פירשו הרב קרבן העדה ומהר״מ פולדא דביחיד אין טוב להאריך, אבל בצבור נפיש זכותייהו). ובתר הכי קאמר ר״ח בשם ריו״ח וכו׳ והיה כי הרבתה להתפלל מכאן שכל המרבה להתפלל נענה. ופירש שם הרב קרבן העדה לפליג אדר׳ לוי. ע״ש. וכן מבואר במדרש שוחר טוב שמואל פ״ב דמייתי התם מימרא דר״ח בשם ריו״ח וקאמר עלה מיהלפא שיטתיה דר׳ לוי וכו׳ (פירש מהרי״ך דז״ש שיפה עשתה שהרבתה בתפלה הוי הפך משיטת ר׳ לוי) ולא משני מידי. ע״ש. ומעתה מפורש יותר שדברי המדרש שעליהם נתויים דברי מהרש״ל הם סברת ר׳ לוי וריו״ח פליג. ומ״כ י״ל בפשיטות דרב חנין הכא ס״ל כריו״ח. ולכאורה י״ל עוד דרב חנין מיירי בצבור דר׳ לוי נמי מודה בהו, ומשה נמי כיון דנפיש זכותיה כציבור דמי. אבל זה אינו, דמ״כ כי פריך מהיכא דכל המאריך בתפלתו ומעיין בה הו״ל לתנויי בפשיטות דהיכא דיחיד.

סימן ז׳

וזה מה שנ״ל להשיב עד״ק

ראיתי מ״ש ליישב בקושית הרר״ם הי״ו.

והנה אם נימא דכי מסדר תפלתו יכול להאריך, מ״כ לא יישב כלום, דמנ״ל לעלי, דילמא סדרה ותקנה תפלתה מקודם ולכך הרבתה להתפלל. ואם נימא דאעפ״כ אין להאריך שמא לא סדרה כראוי או שמא תכשל, מ״כ מ״ש (רחב״א) [ר׳ חנין] כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם הוא ללא צורך, כיון דאין ראוי לעשות כן, ולדיעבד קמי שמיא גליא. ועוד דהוא יליף ממשה, ומשה לכתחילה עבד. ואף דיש לדחות לזה דלא יליף ממשה אלא דכי נזהר ולא נכשל אין תפלתו חוזרת ריקם, מ״מ אין פשוטן של דברים כן, דמשמע דצא ללמדנו מה יעשה אדם שתתקבל תפלתו, וכמ״ש אח״ז אם רואה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל וכו׳. וכן אמר לעיל גדולה תפלה יותר ממעשים טובים וכו׳ גדולה תפלה יותר מן הקרבנות וכו׳. ועוד אמר מורי נר״ו לקמן דף נ״ה ע״ב אמר רב יהודה שלשה דברים המאריך בהם מאריכין ימיו ושנותיו המאריך בתפלתו והמאריך על שולחנו והמאריך בבית הכסא וכו׳. והא ודאי משמע לכתחילה קאמר דומיא דהנך דעל שולחנו וכו׳.

ועוד ק״ק לתירוץ כת״ר נר״ו דאם תלונת עלי על שהיה לה להתפלל

בקיצור שלא תכשל, ע״כ מאי השיבתו משה קשת רוח וכו׳, ופיהר מהרש״ל דר״ל דצעי למפוטי ברחמים דהות מרירא לצת, הרי לכתחילה אין להאריך שמא תכשל והיא קרובה להפסד מהשכר.

ומ״ש עוד בשם מר אחיו רחמים הי״ו, ק״ל לפי דבריו דל״ב מאי מקשה בירושלמי ומייתי ליה כת״ר אח״ז אדר׳ לוי שאמר שכל המרבה בתפלה נענה דמיחלפא שיטתיה לאמר דע״י שריבתה בתפלה קיצרה ימיו של שמואל וכו׳, ומאי קושיא, הרי אע״פ שנתקצרו ימיו, מ״מ נענתה. אלא ודאי לכיון דנענתה ונתקצרו ימיו לא תשיב נענתה. ומהירושלמי הנ׳ אמר מו״ר נר״ו דיש לדחות גם לתירוץ כת״ר הי״ו דהמאריך בתפלה היינו דוקא אם נזהר והתפלל כראוי אבל כשלא נזהר נענש וראוי שלא להאריך שמא יכשל וכו׳, דל״ב מאי פריך בירושלמי מהך דקיצרה ימיו של שמואל, הרי התם לא משום שהאריכה, אלא שנכשלה בשגוגה, אבל ר׳ לוי דקאמר שכל המרבה בתפלה נענה הוא דוקא כשלא נכשל.

ומ״ש בשם מו״ח לדחות תירוץ המשי״ת, שאמר מורי נר״ו דאין זה מן הקושי, די״ל דלפעמים בא לידי עונש שאר ויתכן שהוא לפי עיונו בתפלה, דיש שמצפה הרבה כאלו בטוח ממש ויש שמצפה מעט, ולכן יענש לפי מעשיו אם שלא תתקבל תפלתו ובא לידי כשל לב או עונש אחר. ותדע דהרי הביאו התוס׳ שם מ״ש לקמן דף נ״ה דעיון תפלה מזכיר עוונותיו של אדם, ומשמע מדבריהם שמוכרח עם הך דהכא הגם דהכא אמר בא לידי כשל לב והתם להזכיר עוונותיו. ועל כרחך דיש כאן מיני עונשים. עכ״ד נר״ו.

ומ״ש עוד כת״ר לדחות תירוצנו דקרא כתיב וקולה לא ישמע וכו׳, נ״ל לומר דמ״ן לומר דשמעה, אלא שרואה בה סימנים שהיתה מוזרת ומתפללת, כגון שהיתה מתפללת ומח״כ הולכת ושותקת כשתנמנמת ושוב מוזרת ונעורת ומתפללת ג׳ או ג׳ פעמים, שזה יורה שמלד שקשה בשינה או בשכרות מוזרת ומתפללת, ולכך אמר לה עד מתי תשתכרין, ועל דרך מה שתירץ כת״ר נר״ו. ומה שדחה לזה דמדברי מהרש״ל דמייתי רואה מהמדרש נראה דגם עלי ידע שהיא מתפללת בפרטות בעד עצמה, הנה זה לא יכון כלל, דמה״ן שהיתה מתפללת בעד חיזה דבר, אך מדהיתה נראית כמתנמנמת משם שמוזרת ומתפללת אותה תפלה עצמה מחמת שקשה בשכרות או בשינה. ועוד אומר מורי נר״ו בעיקר קושית כת״ר, דלעל״ג דכתיב וקולה לא ישמע, הא כתיב ועלי שומר את פיה, דמשמע שהיה נותן דעתו למה שאומרת. ומ״כ י״ל דשמע חיזה מלים ולא הבין הענין בעלותו, וזהו וקולה לא ישמע להבין כל דבריה, ומיל״ל שמע חיזה מלים מתפלתה כמה פעמים ודן מזה שהיתה מוזרת ומתפללת. כנ״ל בס״ד.

סימן ח׳

ישועה בלא״א שושן עשוש הי״ו

כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה

הכי ממרינן בברכות דף ל״א ע״ח ומס׳ יליף לכמה דינים בתפלה מהך פרשתא דחנה. ויש לדקדק דילמא שאני חנה דהות מרירת לבא טובא וכדדחי הגמ׳ לעיל בריש פרקין, ור״ל שעשתה כובד רגש יותר ממה שמחוייבים שאר בני אדם לעשות מחמת שהיתה מרירת לבא, ואין ללמוד ממנה לשאר בני אדם וכמ״ש מהרש״א בחידושי אגדות שם. ומדבריו שם נראה דלא אתי הך דיחויא אלא לענין כובד [ראש]. ואיכא למידק דגם לענין כוונת הלב י״ל כן. ושמעתי שכן הקשה הגלי״ח ז״ל.

ועוד י״ל דמ״ש שם ויתשבה על לשכורה מכאן ששכור אסור להתפלל, דדילמא דוקא התם משום שהיה אשה ואין דרך אדם לשאת להשתכר ולא משום תפלה.

גם ק״ק דמ״ש לא אדוני וכו׳ שאתה מושלני בדבר זה וכו׳, למיך תשדה עלי בדבר זה, והרי אמרו רז״ל והוי דן את כל האדם לכף זכות, עיין אבות פ״ח מ״ו ובשבת דף קכ״ז. ועוד אמרו שם דף ל״ז המושל בכעסים לוקה. ואפשר דדוקא במושל ומספר על מבירו שעשה כן כאילו רואה אותו, אבל לחשוב בלבו ולהוכיחו ליתן בה. וה״נ אמר לה עד מתי תשתכרין לילע אס כן בחמת.

ושלחתי את כל הנז׳ בלויח עוד הערות אחדות באותה סוגיא לידי״ן החה״ש והכולל כמה״ר ר׳ **מאיר נסים מאגוז** הי״ו מעי״ת תונס, והנני להעתיק פה רק קטע אחד ממכתבו הארוך מאפס מקום ומה שהשבתי עליו בס״ד. וז״ל:

סימן ט׳

מה שהקשה בגמ׳ למיך תשדה עלי ותירץ דדוקא במושל ומספר וכו׳, עיין ביומא דף י״ט ע״ב דאמרינן והס פורסין ובוכין דאריב״ל (נראה לי״ל דאתרשב״ל, עיין שבת דף ל״ז) כל המושל וכו׳. אלמא אפילו אינו מספר לאחרים הוי בכלל מושל כעסים. ואע״ג דהכא צריך להוכיחו על העבר, גם שם צריך להזהירו על העתיד אלא ישנה. אלא נראה דדוקא בשכבר נעשה מעשה שיש לדונו לשני הצדדים או שעדיין לא עשה כלום אלא שמושלין אותו שמא יעשה כי היכי דיומא הנ״ל, היינו

הוא דבעי למידייניה לכף זכות, אבל כל שעושה מעשה בפניו ובידיו להוכיחו אדרבה יש לדונו לחובה ולהוכיחו למפרושי מיסורא וכדאמר ר״פ בשמעתין מכאן לרואה בחבירו דבר שאינו הגון שנריך להוכיחו.

ומה שהקשה עוד אהא דאמרינן מכאן שכשור מסור וכו׳ דלילמא משום שהיא אשה, הנה שורש דבריס אלו בכתובות דף ס״ה ע״ח דאין פוסקין יינות לאשה. ועיין להב״ח באה״ע סימן ע׳ סק״ד דהרי״ף והרא״ש והטור ס״ל דברגילה נותנין לה אפילו שלא בפני בעלה כל מה שרגילה. ע״ש. והשתא אי עלי משום שכרות קאי״ל, מנא ידע, דילמא היתה רגילה לשתות. אך לדעת הרמב״ס ופסקו מרן שם ס״ג לאפילו ברגילה אין הדבה מ״מ כשאינו עמה נותנים לה מעט יין וכמ״ש הב״ח שם. ע״ש. וזהו נמי כמי שאין בעלה עמה הוא כדמסקינן בכתובות שם לאכסנאי שאני, ע״כ הדרא קושיא לדוכתה דלילמא עלי משום שכרות קאמר, דממה נפשך אס שתתה הרבה לא היה לה לשתות, דשלא בפני בעלה היא, ואי שתתה מעט והיא רגילה בין הרבה בפני בעלה, אי״כ היאך נשתכרה. וגם לזה תירץ מו״ח יצ״ו דהש״ס ליטנא דקרא דייק דקאמר עד מתי תשתכרין, דמי עלי קפיד על עסק השכרות הול״ל למה תשתכרין, ומאי קאמר נמי הסירי את יינך וכו׳, אס תסיר או לא תסיר עכ״פ התרעומת במקומה עומדת על מה שנשתכרה כבר. אלא על כרחך ה״פ, עד מתי תשתכרין ואת מתפללת, הסירי את יינך מעליך ואח״כ תתפללי. עכ״ד יצ״ו. וכן נמי מתפרשת לפ״ז תשובת חנה ויין ושכר לא שתיתי ואשפוך את נפשי וגו׳, כלומר למס שתתה יין ושכר היתה אסורה לשפוך נפשה. כנ״ל. עו״ר להגרכ״ה בפירש״י ד״ה הנעצב ובתוד״ה דבר שכתב בשם הט״ז לחד תירוצא דעלי לא ידע שמתפללת, ושגס הרב תאוה לעיניס פירש בא״ש מכאן שכשור אסור להתפלל שהוא מדלא קאמר לה עלי עד מתי מתפללת בשכרות דלא תשדה בעון גדול כזה אלא סבר שהיא שכורה ואינה מתפללת. ע״ש. ות״כ נמצא דמה שהקשה מעכ״ת בגמ׳, לפי דברי הרב תאוה לעיניס זהו עצמו כוונת הגמרא.

סימן יו״ד

וזה מה שנ״ל להשיב עדב״ק בס״ד

תחלת דבריו כי נעמו כתב לדחות תירוצנו מהיא דיומא דף י״ט ע״ב דהס פורסין וכו׳. ולע״ד אין הנדון דומה לראיה ורב המרחק ביניהס, דהתס מצינו כמפקר לאחריס ועדיף יותר, דהרי אע״פ שהזהירו אותו הוצרכו להשגיחו מצד החשש שמא לא קיבל דבריהס והזהרתס בחמת רק משפה ולחוץ, ודבר זה שלא שבועה בודאי דאית ליה קלא

ומוסף מילתא אצל כל העם ואין לך סיפור דברים לאחרים יותר מזה, משמ"כ הך דחנה ועלי שלא היה אחר אתם. ועוד אומר מורי נר"ו דהתם קתני במשנה מקרוהו זקני ב"ד לזקני כהונה והעלוהו בית אבטינס והשביעוהו וכו'. הרי שהשבועה וכל אותם המזהרות היו בפני זקני ב"ד וזקני כהונה בבית אבטינס. ופירש"י שם כותבין וערכין ממניות של הקטורת ולא יבגר שהיו שם הרבה בגסים. ול"כ הרי משדוהו בפני אחרים, ואפילו רק בפני אחד אחיד לפני אחרים.

ועוד שהחילוק שלי אינו בין שמספר לאחרים או רק מוסב בלבו, אלא העיקר הוא בין מספר לאחרים שהוא בתורת חשד בין לחוסב בלבו לעורך תוכחת ואינו מוסב אותו רק להודיעו שדבר זה אסור. ומ"ש כת"ר בתוך דבריו ואע"ג דהכא צריך להוכיחו על העבר גם שם צריך להזהירו על העתיד שלא יעשה וכו', וכנראה שנרגש מדיוקנו הנו', אחר המחילה רבה עליין החילוק ברור, דהתם אף שהוא לצורך תוכחת להזהירו על העתיד, מ"מ (מה) [ממה] שלא לי להם בחזרה וציווי בעלמא והוצרכו להשביעו, על כרחך שלא המינוהו וחוששים בו שמה שהסכים לדבריהם שלא יעשה הוא רק מפחד ולמען ואין תוכו כברו עד שהטילו עליו שבועה, וזה ודאי יורה דרכו כי הוא מטעם חשד ולא תוכחת.

ועוד נ"ל להוסיף נופך וביאור בחילוקנו הנו', דהתם מיירי בכהן גדול שהוא כדוגמת מלאך ה' לדיק וגדול הדור והם חשדוהו בחשד שלא לדוקי וכופר בעיקר, לכן אפילו שאינם מספרים לאחרים חשיב חשד. משמ"כ בגדון דחנה שחשבה עלי לשכורה, ודבר זה אינו ענין גדול ואין ליסורו מפורסם, ולא מיקרי חשד אלא כהודעה בעלמא שמודיעה שדבר זה אסור ואין רצוי לעשותו, ואין כל פלא אם היא לא ידעה שזה אסור ובפרט הנשים, ואינו בסוג חשד.

ומ"ש עוד כת"ר לייחד קושייתנו ממ"ם מכאן שאסור אסור להתפלל לדעת הרי"ף ודעמיה הביאם הב"ח בשה"ע, לע"ד אכתי לא תיפרק מחושבת, דנהי דיכולה לשתות ופוסקים לה יין, מ"מ בודאי שאין נכון לבוא לביהכ"נ וכ"ם לבית משכן ה' בשילה והוא שכור, וכ"ם חשה, ומנ"ל שהוא משום תפלה.

ומ"ש עוד אצל לשיטת הרמב"ם וכו' ואם שתתה מעט והיא רגילה היאך נשתכרה וכו', הנה לפו"ר מלשון הש"ע והרמב"ם שכתבו ומעט יין אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין, משמע שאין הדבר תלוי בזה שהיא רגילה אלא במנהג המקום. ול"כ אם מנהג אותו מקום לשתות יכולה לשתות גם שהיא אינה רגילה, ושפיר י"ל דנשתכרה במעט ומאי הוכיח לה עלי. ועוד אמר מורי נר"ו דהרי כתב מור"ם בהגה שם ואם היתה מניקה נותנים לה יין. והב"ח שם כתב לאפילו יותר מכוס אחד אפשר דמותר. ול"כ מנא ידע עלי, דילמא היא מניקה, דהא אכתי

לע ידע שלע היה לה בעס. ואף שהזכירה זאת בתפלתה, מ״מ הע כתיב וקולה לע ישמע. ומפשר דמ״מ שמע קלת מדבריה שלע שלע הבין אותם לגמרי כלכתיב ועלי שומר את פיה (ועיין לעיל בסימן ו׳ מ״ש בזה).

ומ״ש בשם מו״ה יע״ו דדיוק הש״ס הוא מדלע כתיב למה תשתכרין וכו׳, לע״ד י״ל דהע דלע אמר למה תשתכרין, לפי שלע ידע עלי בבירור שהיא שכורה והיה לו לד שמע לקיזו סיבה היא עושה כן וכמו שהשיבתו (כי) אשה קשת רוח וכו׳.

ולכן לע התלונן בהדיא למה תשתכרין אלא עד מתי תשתכרין, ר״ל האם עד עתה לע עבר יינך אם היית שכורה, וגם כדי להכנס עמה בדברים כאלו שואל אותה אם היא שכורה אמר כן, ומשלמתו זאת הבינה שחשדה משכרות ואמרה (כי) אשה קשת רוח וכו׳. ובזה ניחא גם קושייתנו איך חשד אותה, והא אמרינן המושך בכשרים וכו׳, דהתם בחושך לגמרי ולא בחשתפק, והכא עלי דיבר אליה בלשון שאלה עד מתי לא עבר יינך מעליך אם את שכורה. כנ״ל בס״ד.

סימן מילי דדרשא י״א

פרשת בהעלותך. דבר אל אהרן וכו׳ בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. יש לפרש בדרך רמז ומוסר כי משריו לאב או לרב שמניח אחריו בנים ותלמידים חכמים וירלאים, משריו בעוה״ז וכמה רב טוב הצפון לו לעוה״ב, שאין קץ וסוף לשכרו כנודע. וזה בילור הכתוב בהעלותך את הנרות, רמז לנשמות ישרלאל, כמ״ש [משלי כ׳ כ״ז] נר ה׳ נשמת אדם, כשתדליק בהם אור התורה והמלות (שגם הם נקראים נר, כמ״ש [משלי ו׳ כ״ג] כי נר מלוה ותורה אור) ותניח ת״ח בעולם, אז אל מול פני המנורה, רמז לזיו אור פני השכינה שהדיקים נהנים ממנו בעוה״ב, יאירו אלילך שבעת הנרות, שמאירים לפניך זכותם של אותם ת״ח שהנחת בעולם. ואמר שבעת רמז לשבעים שנות ימי האדם. וסמיך ליה וזה מעשה המנורה, רמז לתורה שמאירה לעולם כמנורה, שזהו המעשה והקיום שלה, וכמ״ש [אבות פ״א מ״א] והעמידו תלמידים הרבה. וכן אמרו [ירושלמי סנהדרין פ״י ה״ב] אם אין גדייס אין תייסים.

ע״ה ישועה עשוש הי״ו

ולי נראה לפרש עפמ״ש בשם׳ שבת דף כ״ג ע״ב הרגיל בנר (נר שבת) הויין ליה בנים ת״ח. וזהו בהעלותך את הנרות, דהיינו שתהיה זהיר וזריז בהדלקת נרות של שבת ויו״ט, אז אל מול פני המנורה שהיא התורה כנז׳ יאירו שבעת הנרות, שבשבעים שנה של ימי חייך תזכה ליעור בעולם נרות, דהיינו נשמות קדושות שמאירים אל מול פני המנורה, שתמיד עיניהם על התורה והמלות, דהיינו ת״ח.

ע״ה חיים ביתאן הי״ו

ועוי״ל כמה שנודע דע״י לימוד התורה מתקיים העולם, וכמ״ש [ירמיה ל״ג כ״ה] אם לא בריתי יומם ולילה וכו׳. ונודע כי גדול הדור המלמד תורה לעם נקרא בשם כהן, כמ״ש [מלאכי ב׳ ז׳] כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו וכו׳. וזהו דבר אל מהרן הכהן, הוא הרב, בהעלותך את הנרות, כשאתה משתדל להעמיד נשמות קדושות ותלמידים לומדי תורה ופניהם אל פני המנורה, היא התורה, בזכות זה יהיו לכם שבעת הנרות, רמז לזכות שבעת מצות כורתי ברית, שמתעורר זכותם ותהיה תורה בעולם.

ע״ה ציון חורי הי״ו

א״נ שמנורה הכתוב את הרב המלמד תורה לתלמידיו שיסגיו תמיד עליהם להיות בעלי יראת ה׳ ושומרי תורה ומצות, דאל״כ תורתם הולכת לקטרג מחרף ח״ו, וכמ״ש [תהלים קי״א יו״ד] ראשית חכמה יראת ה׳. ואמרו [אבות פ״ג משנה י״ז] כל שיש יראה שין חכמה. וזהו בהעלותך את הנרות, כשאתה לתלמידים כנז׳, תתן דעתך שאל פני המנורה היא התורה יאירו שבעת הנרות, שיהיו נרות אלו נגד מאיר כל שבעים ימי שנותם אל מול התורה והמצות ובעלי יראה ושומרי מצות וכנז׳.

ע״ה חי חדאד הי״ו

יומא דעצרתא

רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא (פסחים דף ס״ח ע״ב).

חידה סתומה וחקירה מופלאה עומדת זה אלפי שנים בעולם ולא יכלו חכמי דור דור לבא עד תכליתה איך ניצוץ אחד סובבים אותו שבעים אנשים גבורים ונלחמים אתו לכבותו, ויהי רק כאשר ידעך אורו מעט והנה הוא קם לתחיה ושב לזהרוריתו ולאורו וכלפיד אש יבער וידלק, ולא ידעו מה הוא מה כחו מה גבורתו, והוא מקסים כל הרואה אותו (ביאור החידה, הניצוץ הוא עם ישראל אשר עומד לנס עמים ומאיר מסוף העולם ועד סופו, וזה אלפי שנים שגלה מארצו והוא מפוזר בין שבעים עמים וכולם שונאים אותו ועומדים עליו לכלותו ואומרים הבה נתחכמה לו כפרעה בשעתו, בגזירות ורדיפות, הריגות ושמדות, רציחות ושריפות, גירושים ועונשים, מינים ממינים שונים, והוא קבל וסבל כל הצרות, ועל כל גל וגל נענע אליו בראשו, וכאשר רק ידעך אורו מעט שוב קם לתחיה, ובכל אומה ואומה קהלת ישראל עומדת בצביונה ושלימותה).

החידה הזאת כבר עמדה לפני גדולי חכמינו הקדמונים מימי התנאים הגדולים, שכן נשאל התנא ר׳ יהושע בן חנניה (עיין מדרש תנחומא פרשת תולדות) מאת גדול הפילוסופים בזמן ההוא אנדריינום קיסר איך כבשה אחת עומדת בין שבעים ואבים ולא נגעו בה לרעה, ותשובת התנא היתה כי אין זה מצד גבורת הכבשה, רק ״גדול כח הרועה שלה״, דהיינו שהואבים מתייראים מהרועה שמא יעשה בהם נקמות. ואמרו במדרש רבה שכשאמר המן לאחשורוש לאבד את ישראל, אמר לו אינך יכול להם, כי אלהיהם לא יעזבם ולא ינשם ותמיד עומד להם בעת צרתם. בא וראה מה עשה לכל המלכים הקדמונים שהיו רבים וגדולים וגבורים יותר ממנו, וכל מי מהם שבא להלחם עמהם וליעץ עליהם רעה סופו נענש ואבד מן העולם ונעשה למשל בפי כל לדור דורים כפרעה וסיחון ועוג ול״א מלכים סיסרא וסנחריב ונבוכדנצר ובלשאר, שכל אלו נאבדו מן העולם באופן מתמיה ונעשו למשל בפי כל העולם. ע״ש. ואף אנו נאמר פוק חזי מה עלתה לו להמן ולמלכי יון ולטיטום הרשע ומלכי אספנייא ועד אחרן הטליר הרשע ימ״ש וזכרם לעד אמן. והענין הוא כי יד ההשגחה העליונה וכח טמיר

ונעלם עומד לשמור עם ישראל, וכמאמר המגיד בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב״ה מצילנו מידם.

הנסתרות לה׳ אלהינו, אם נבא לעמוד על אותו כח הנסתר והנעלם המגין על עם ישראל לבלתי ישלוט בהם רקב וכליון ח״ו, הוא רחוק ונסתר מכח השגתנו, ותכליתו שגבה מכח ידיעתנו, כי לא נודע מה הוא. אך הנגלות לנו ולבנינו מה שנוכל לראות מעט ממנו בגלוי, הוא כח הדבוק וההתמסרות על דברי תורה והמצות, וככתוב במפורש [דברים ד׳ ד׳] ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם חיים כולכם היום. וכתיב [דברים ל׳ כ׳] כי הוא חייך ואורך ימיך.

ישראל נמשלו לאש והאומות למים, וכשם שאי אפשר לאש לעמוד לפני המים, כי המים מכבים האש, ורק כשיהיה דבר מפסיק ביניהם, דהיינו כשיהיו המים בקדרה והאש מבערת תחתם, אז האש מתגברת על המים ושולטת בהם להקפיאן מעט מעט עד שמאבדין אותם לגמרי, כך ישראל אי אפשר להם לעמוד בפני האומות כשהן גלויים וערטילאין מן המצות, שאז מיד באים המים לכבותן כרגע ח״ו. אך כשהם מלובשים לבושא דיקר כתנות אור דיוקנא עילאה וצלם אלהים חופף עליהם ומתקשטין בקישוטי כלה וחלוקא דרבנן היא תורתנו הקדושה, אז האור הרוחני שבה והמלבוש הנסתר והנעלם מגין עליהם לבלי ישלוט בהם המים, ואדרבה הם מתגברים ומקפיאין אותם מעט מעט עד שמכלין אותם.

מעתה נבא לתכלית מאמרנו, רק נקדים מה שדרש ההוא גלילאה (שבת פ״ח) בריך רחמנא דיהב לן אוריאן תליתאי (תורה משולשת, תנ״ך) לעם תליתאי (כהנים לויים וישראלים) ע״י תליתאי (הוא מרע״ה שלישי לבטן, מרים אהרן ומשה) ביום תליתאי (שלישי לפרישה) בירח תליתאי (סיון), א״כ התורה ניתנה בחמש שלישיות, והחוט המשולש לא במהרה ינתק.

ולזכר זאת היה רב יוסף ביומא דעצרתא יום מתן תורה מרוב שמחתו עושה לסעודתו עגלא תלתא, רמז לתורה שהיא בשלישיות. א״נ כפירש״י שלישי לבטן, רמז למשה רבינו ע״ה אבי התעודה שהיה שלישי לבטן. ויתכן שהיה דורש בשבחו ביום מתן תורה לבאר גדולתו ומעלתו שהוריש נחלת עולם לעם עולם, תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, כי רק באמצעותה אנו חיים וקיימים לעולם, והיה אומר אילולי יומא דהאידנא

יום מתן תורה כמה יוסף איכא בשוקא אני ודכוותי היינו עומדים ביום הקדוש הזה בתוך השוק ומחללים כבוד שבת ויו"ט מרוב ההתבוללות באומות ח"ו. א"נ יוסף לשון הפסקה וכריתה, כמו [אבות פ"א משנה י"ג] ודלא מוסיף יסיף, ור"ל מי יודע כמה קהלות היו נכרתים ואובדים ח"ו בשוקא ע"י התערובת וההתבוללות באומות במשא ומתן עמהם אם לאו יומא דהאידנא דקא גרים, והוא רק הוא שעמד לאבותינו ולנו להצילנו כל הימים מכליון וחרץ, כן יעמוד לנו תמיד עד ביאת הגואל אמן.

דודי ירד לגנו לערוגת הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים (שה״ש ו׳) :

הלקט

חדש תמוז יה״ל התשכ״א חוברת ב׳

ירחון רבני תורני לקוטי בתר לקוטי עניינים מפוזרים מתלמידי הישיבות וגם מרבות מאת רבני הדור אשר גלב״ע זיע״א ואשר חיים עד הנה היו לעטר בהם ירחונינו יכב״ן :

יוצא לאור בהשתדלותם של איזה יחידי סגולה היו העי״א :

הזכות מיוחדת להדפים רק חידושי התלמידים אשר יחדשו מחדש בלימודם מידי חדש בחדשו . חנם אין כסף : על הרבנים ראשי הישיבה לסדר חידושי תלמידיהם . ואם לאו אפשר שלא יתקבלו ; כל תלמידי הישיבות מאיזה מקום שהם זוכים בהדפסה ע״פ התנאים : מחיר החוברת 400 מאת מילים .

המשלם פי שנים יזכר שמו בשערי ברכה בחוברת שאחריה איה״ב :

התוכן

יב) חי׳ פסחים — הרב יצחק ביחניך היו״ו תונס ;
יג) הידור מצות — מאיר נסים מאניו היו״ו " :
יד) חי׳ פסחים — ישועה בן הרב יצחק בוחניך היו״ו " :
טו) טיבול מצה בחרוסת — יוסף צמח מאגוז היו״ו " ;
טז) חי׳ פסחים — רחמים בן כמום סגורון היו״ו " :
יז) חי׳ פסחים וביצה ושי״ע — ראים בהרב מצמיח היו״ו " ;
יח) חי׳ פסחים ומידושין — צבי חדאד היו״ו מדנין :
יט) הערות על ״הלקט״ סי׳ ד׳ — הרב אברהם הכהן היו״ו צפאקס ;
כ) מילי דדרשא — המערכת ;

הכתובת להמערכת

BOGIUD SADON H. K. DJARBA (Tunisie)

בדפוס בית אוצר העברי בועז חדאד היו״ו ג׳רבה

הסימנים דלהלן עד סימן י"ז מבני ישיבת "חברת התלמוד" בעי"ת תונס

המעטירה

סימן י"ב

הרב יצחק בוחניך הי"ו. ראש ישיבת חברת התלמוד תונס יע"א

פסחים דף פ"ב ע"א גמ' ל"ק כמן דמכסנאי וכו'. מהני שינוי משמע דעיקר פירכת הש"ס מהך מתני' לאו משום דמחרינן במתני' דשורפין בתגרותיהן והך מתני' קתני לפני הבירה, דבהא לא מהני מידי מי הוי מכסנאי או בעה"ב או שהחזיק בדרך או לא. אלא ודאי דמהא לא פריך מידי, משום דבפשיטות י"ל דמתני' שאני דמיירי בפסח שהוא קדשים קלים דנאכלין בכל העיר, ולהכי נשרפין נמי בכל העיר, וכמ"ש רש"י לקמן ע"ב בד"ה פסולי. ע"ש. ומיהך מתני' מיירי בקדשי קדשים דנפסלין ביוצא, ולהכי נשרפין נמי לפני הבירה, דבמקום מכילת קדשים שם שריפתן, וכמ"ש רש"י לעיל דף פ"ח ע"ב בד"ה שורפו. ע"ש. אלא אעפ"י פרץ, דמתני' קתני במיעוטא מעני עלמן, משמע דמעני המערכה אסור, דלא מישתרי אלא לניקנין, וכמ"ש התוס' לעיל במתני' בד"ה נטמא. ע"ש. ובהך מתני' שרי ליה לשורפו מעני המערכה. וכן נראה מלשון רש"י ז"ל בד"ה חוזר. ע"ש היטב. וק"ל להא נמי ל"ק, דבהך מתני' כיון דמלרכינן ליה לשורפו לפני הבירה משום דמיירי בקדשי קדשים וכאמור, להכי נמי שריין ליה למיסקל מעני המערכה, דלא הטריחוהו להביא משלו, כמ"ש התוס' לעיל במתני' בד"ה נטמא. ע"ש. אבל במתני' שמורפין בתגרותיהן לא שייך האי טעמא, וכמ"ש מהרש"א ז"ל בגמ' לקמן. ע"ש. שו"ר לעיל דף מ"ט ע"א בפירש"י בד"ה שים שמפרש לידך מתני' בקדשים קלים. ומצותר שהוכרח לזה מלשנא דמתני' דקתני מי שיצא מירושלם וכו', דמשמע שלא נפסל ביוצא אלא כשיצא מירושלם, והיינו קדשים קלים שמחיצתן היא חומת ירושלם. ע"ש. וע"ע להתוס' ז"ל שם בד"ה ושורפו שהם ג"כ מפרשים הכי במתני' מטעמא אחרינא. ע"ש. והשתא שפיר פריך הש"ס מהך מתני' דשריין ליה לשורפו מעני המערכה, דהתם נמי בקדשים קלים מיירי וכמו במתני', והדרא קושיא לדוכתה דניפרוך נמי מהא דקתני במתני' דשרפין

בתלמודיהן ובהך מתני׳ קתני לפני הבירה, והשתא לא משני הש״ס מידי. ונראה דמהא לא פריך, דבהך מתני׳ כיון דשריף ליה מעלי המערכה מהנך טעמי דמסיק הש״ס קתני נמי דשורפו לפני הבירה, דמעלי המערכה ובתלמודיהן אין שומעין לו, וכדקתני ברייתא דמייתי הש״ס לקמן ומפרש טעמא משום דלמא פייסן וכו׳. כנ״ל. ועיין להרב מור מהדש ז״ל בש״ס לקמן דקאמר בשלמא טמא וכו׳ שחשב לפרש הך מתני׳ דילמא מירושלם וכו׳ בקדשי קדשים וכמ״ש בעניותין בתחילה, ודחה מדברי התוס׳ לעיל דף מ״ט ע״ש בד״ה ושורפו הנ״ל. ע״ש. ולא זכר שר מדברי רש״י ז״ל שם ג״כ שזכרנו בעניותין.

דף פ״ג ע״ב בגמ׳ ליתן לו בקר שני וכו׳. לכאורה משמע דגזירת הכתוב שיהיו נשרף אלא בט״ז. וקשה דמתני׳ קתני בהדיא טעמא משום לישנו דוחה לא את השבת ולא יו״ט, והדרא קושיא לדוכתה דקושטא הוא דדחיא, דאי עשה ודחי ל״ת, אלא דקרא מעטיה. ונראה דמתני׳ טעמא דקרא מפרש, דמאי דקאמר קרא גופיה דלא משרף אלא בט״ז, היינו משום דלא דחי. וכן מצאתי בהדיא בדברי התוס׳ בד״ה ליתן. ע״ש. וכן נמצא דגזירת הכתוב הוא הכא דעשה לא דחי ל״ת, אבל עכ״פ הטעם הוא משום דלא דחי אבל אי הוה חול שרי, וכמ״ש התוס׳ דמה שאסור לשורפו ביום טוב מטעמי י״ט שהוא חול עד הבקר אין תימה. ע״ש. מיהו מורי נר״ו הקשה למאי דהוה ס״ד להתוס׳ שם להוכיח מזה דגזירת הכתוב הוא, והקשו דמ״כ היכי מוכח מהכא דאין שריפת קדשים דוחה י״ט. ע״ש, דעדיפא הו״ל לאקשויי אש״ש ממתני׳ דקתני בהדיא טעמא משום דאינו דוחה וכו׳ וכקושייתנו בעניותין. עכ״ד נר״ו. וע״פ התמור ניחא מה שיש לדקדק בש״ס דנקט בשלמי דקתני מתני׳ אל ט״ז וכו׳, דהו״ל למינקט בריבוי דקתני וישרפו בט״ז. אבל לפי התמור י״ל דהמקשה נמי הוה ידע דאיכא לשנויי כדמסקינן, אלא דפריך מדקתני מתני׳ בפיפי טעמא משום דאינו דוחה שבת וי״ט, ואפ״ה חידש לו התנא דטעמא הוא מהאי קרא, ומתני׳ טעמא דקרא מפרש וכתמור. גם זה י״ל מה שיש מקשים דמאי משני חזקיה מדכתיב בקר שני, דהא״נ שמעינן מהאי קרא דלא משתריף אלא בט״ז, אבל אכתי מנ״ל דאי אל ט״ז בשבת לא דחי שבת ומשתהי לי״ז. ולפי התמור ניחא, דכיון דטעמא דקרא הוא משום לא דחי י״ט, כ״ש לא דחי שבת, אלא שדיבר הכתוב בהווה שבדוב השנים יום ט״ז חול הוי. וכה״ג מיתא לעיל דף ע׳ ע״ב. ע״ש. ועוע״ל בזה דהנה התוס׳ לעיל דף נ״ט ע״ב בד״ה ולא הקשו בשם ריב״ן מהך דדריס אבני בשמוך דעולת שבת בשבתו דעולת חול לא קריבא ביו״ט, דמנ״ל הת, דקרא בשבת כתיב דמשמע. ותירצו דאתיא כרע״ק וכו׳. ע״ש. וא״כ י״ל דחזקיה נמי ס״ל להך דרשא דאבני, אלא דס״ל דלא שמעינן

מינה מלא בשבת, ולהכי מייתי מקרא דבקר שני לענין יו״ט. כנ״ל. וידי״ן ה״ר יעקב טייב והר״ר דוד ברדע נר״ו תירצו לקושית התוס׳ הנ״ל דיו״ט נמי מיקרי שבת, וכמ״ש רש״י בפ״ק דף ג׳ ע״ב בד״ה ואין. ע״ש. וכדרשינן במנחות דף ס״ה ע״ב גבי ממחרת השבת ממחרת יו״ט. ועיין בפירש״י שם. ע״ש[א].

דף קי״ד ע״ב בתוד״ה ואת וכו׳ עד סוף הדיבור. תוכן פירושם מדעבדינן תרי טיבולי במרור, להשתא מי מצות מ״ץ כוונה מפסיד ברכת המרור, מפני שיש [כבר], והו״ל למהדורי מעיקרא משהר ירקות. ומשני דלית ליה. ונדחקו הרבה בגמרא הגמ׳. וכבר פירש מהרש״ם שהניחם לכל זה משום דק״ל דמי ר״ל מודה בטעמא דהיכירא מאי מוכיח, ומי ליה מ״כ אפילו מי מצות לריכות כוונה מכאי תק״ל ליפגי בטיבול מחרון. ע״ש. ורש״י ורשב״ם שלא דחקו כלום, נראה דמפרשי כפשוטו. ואין מושגין לקושית התוס׳, משום דאזלי לטעמייהו שפירשו בפתני׳ דטיבול ראשון כדי שיכיר תינוק וישאל, לפי שאין רגילין בני אדם לאכול ירק קודם סעודה. ע״ש. דהיינו שהתיכר מנד עצמו של טיבול ראשון למוד, ומ״כ אפילו מודה זה היש לקיש שפיר מוכיח למה לי טיבול שני. ואפ״ה משני דעבדינן תרי טיבולי משום היכירא, ופירש״י ורשב״ם ועבדינן היכירא טובא. כלומר מע״ג דבטיבול ראשון למוד מיכא היכירא, מ״מ כל דמיגין למפוקי בהיכירא מפשין. והכל ניחא כפשוטו[ב]. ויה״ר שיהיו דבריו תלה למנוחת מו״ח **חי בוחניך** הי״ו שנלב״ע ביום **י״ג אלול** שנת **התש״ך** תנצב״ה.

א. לע״ד דקושית התוס׳ היא דמנ״ל דהתי קרא כולל גם יו״ט, דילמא לא קתי רק משבת ממש, אבל יו״ט דקיל אה״נ דקרבה. וזה מדוקדק בלשון התוס׳ שכתבו אבל ביו״ט דקיל מנ״ל וכו׳, דלפ דשבת כולל גם יו״ט, אבל מיגו כמה פעמים דקתי משבת ממש דוקא, והרי לך קרא דויום השבת שני כשיש וכו׳ דכתיב בים התי קרא דעולת שבת בשבתו וכו׳ שהוא ודתי לשבת ממש דוקא, דביו״ט קרבנות מחריס מיכא, ואין מקריבין מוספי שבת אלא ביום שבת ממש או שבת ויו״ט. כנ״ל פשוט. ע״ה **בוגיד סעדון** הי״ו.

ב. נ״ב: יש סמך לדברי מו״ר זצ״ל מדאמרינן בסוכה ריש דף נ״ה תרי היכרא עבדינן דאי לא חזי בהאי חזי בהאי, וה״נ אי לא הרגיש בהאי מרגיש בהאי. **נאמ״ן ס״ט.**

סימן י״ג

מאיר נסים בלא״א כמוה״ר מצליח מאגוז סילט״א

הידור מצוה

ראובן קנה מתרוג גדול ויפה להידור מצוה בדמים יקרים, ובא שמעון ומיבדו מן פסלו, אם חייב לפצות לו מתרוג גדול כראשון, או בתתרוג קטן שיוצא בו י״ח סגי.

ענין זה כבר נתבאר על פיו מהר״ם מינץ ז״ל בתשובה סימן קי״ג (כ״ה בכל הספרים שראיתי שמביאים דבריו. אבל בדפוס שבידי שלומיאל תקס״ג איתא בסימן קי״ב) והביאו הכנה״ג בת״ח סימן תרנ״ו בהגב״י, והשיב להדין עם שמעון שאינו חייב לפרוע לו אלא דמי מתרוג קטן בלבד. והביא ראיה מהא דאמרינן בפ״ק דף ע״ח ע״ב דמי שאמר הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנבו, שיכול הגנב לפטור עצמו בכפל, ולא מצי למימר ליה אנא מצוה מן המובחר בעינא למיעבד. וה״ה בתתרוג בקטן סגי. אבל מ״מ מה שהגדול שוה בדמים למכור אחר החג יותר מהקטן בעי שלומי ליה, דהא ממונא הפסדיה. זת״ד. והמש״ל פט״ז מהלכות מעשה הקרבנות ה״ז והרב חכם צבי סימן ק״ך דמו ראיה זו, דשמא התם דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום, ג״כ אין חיובו של גנב אלא משום תשלומו של הנודר, לכך סגי בקטן, משא״כ הכא צריך לשלם לו כפי שוויו לימכר עכשיו לשם מצות פרי עץ הדר. ע״ש. ומ״ש משום דהמוכר עולתו ושלמיו וכו׳, בפסחים דף ז׳ ע״א אמר אביי דהך דינא לא אתי אליבא דריה״ג, ואנן קיי״ל כריה״ג. אבל הרמב״ם בדפ״ח מהלכות גזקי ממון פוסק כריה״ג, ואפ״ה פסק בפ״ד מהלכות מעילה ה״ח דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום. וע״ש בלח״מ טעמו דפוסק כר׳ יוסעיא. ג״כ י״ל דרבא נמי מריה דהך דינא דב״ק דף ע״ח ע״ב סובר כר׳ יוסעיא אליבא דהלכתא. ועוד דהכא אפילו אביי אליבא דריה״ג מודה, ועד כאן לא קאמר אלא בשלמים דלריה״ג ממון בעלים הוא, אבל עולה לכ״ע אינו יכול למוכרה. וכ״מ בפירש״י. והך דב״ק מיירי בעולה וכנז׳. והוסיף עוד הח״ן שם: תדע דאילו גנב ס״ת מחבריה והוא שוה אלף זוז מחמת הידורו וכו׳ היעלה בדעת שיפטור הגנב עצמו בס״ת שאינו הדור וכו׳ הואיל ויוצא בו י״ח וכו׳. יע״ש. ומע״ג דס״ת נמי אין מוכרין אותו אלא מדוחק כגון ללמוד תורה וליעשר אשה אם אין לו דבר אחר למכור, וכמ״ש ביו״ד סימן ע״כ. ע״ש, מ״מ כיון דאם עבר ומכרו מכור, ג״כ ממונא אפסדיה, משא״כ בעולה דלא עשה ולא כלום. והרב אדמת קדש בחח״מ סימן ס״ד הביאו הרב בית השואבה בדיני

הידור מצוה חות כ״ד כתב דגם בעולה איכא דררא דממונא, דהא קי״ל כב״ה בב״ג דף ק״ך (כ״ל) ע״ב שיש שאלה בהקדש כמו שיש שאלה בנדרים ונפיק לחולין, וא״כ דומה לאתרוג שיכול למוכרו, ושפיר יליף מהר״ם מינץ מאתרוג מעולה. ע״ש. ונראה שדבריו מיוסדים ע״פ דברי הרמב״ם ז״ל בפ״ד מהלכות נדרים ה״ז דגם בקדשי מזבח נשאלין. והכ״מ שם נדחק למצוא מקורו. ע״ש. ולע״ד למדו הרמב״ם מגמ׳ דב״ב דילפינן לה מדשלטריך רשבי המטות גבי שחוטי חוץ. ע״ש בפירשב״ם[ג]. והרב נחפה בכסף ח״מ סימן י״ב דף ל״ג כתב ג״כ בשם מהר״י ערוך כדברי הרב מדמת קדש הנ״ל, והוא ז״ל דמה דבריהם דא״כ למה אמרו בש״ס דב״ק או דלמא מצי אמ״ל מצוה מן המובחר בעינא למיעבד, טפי הול״ל מצה בעינא למיתשולי עליה וכו׳, אלא על כרחך ל״ל דבעיית הש״ס היא היכא דלית ליה פתח לגדרו וכו׳, אבל אי אית ליה פתח לגדרו פשיטא דמשלם לו שור, כיון דאיכא דררא דממונא. ע״ש. ולע״ד מה שהכריח הרב ז״ל מהא דלא קאמר הש״ס אצה בעינא למיתשולי עליה, לא מכרעא, דהש״ס לא רצה ליכנס במחלוקת ב״ה וב״ש, דאי הוה קאמר הכי, הוה משמע דדוקא לב״ה איכא למיבעי, אבל לב״ש פשיטא דמיפטר בכבש, וליתא, דאף לב״ש איכא לספוקי, דאי למימר אצה מצוה מן המובחר בעינא למיעבד, ואה״נ לב״ה דקיי״ל כוותייהו דס״ל יש שאלה בהקדש שפיר הוי״ל אצה בעינא למיתשולי עליה. ומ״מ הא לפסק רבא בבכבש סגי ליה, ודאי אפילו לב״ה אע״ג דאיכא דררא כנ״ל. והרב בית השואבה שם תירץ לקושית הרב נחפה בכסף הנ״ל בתופן אחר, והוא דכיון דאין נשאלין על נדרי הקדש אצה מדוחק, וכמ״ש ביו״ד סימן ר״ג ס״ג, הילכך לא מהימנינן ליה בטענה זו, ומינה נמי לאתרוג דלא מהימנינן ליה בטענה דאצה בעינא למוכרו, דאמרינן מסתמא לא ירצה למוכרו כדי לקיים מצות זה אלי ואנוהו. זת״ד. יע״ש. ואכתי קשה מס״ת דפשיט״ל להח״ן דאייב לשלם וכנז׳, והלא אין מוכרין אותו אלא מדוחק, ודמי להקדש. ואם נפשך לחלק דשאני הקדש דלאו בדידיה תליא מלתא, דאע״ג דשלשה הדיוטות שכיחי להתיר כדאיתא בשבת דף מ״ו ע״ב, מ״מ כיון שאין נשאלין עליהם אלא מדוחק והוא אינו דחוק, בודאי לא יזדקקו לו, להכי לא מהימנינן ליה בטענה זו, משא״כ בס״ת אף שאין מוכרין אותו אלא מדוחק, עכ״פ בדידיה תליא מילתא למוכרו. ו״כ בתתרוג נמי כיון שבידו למוכרו, שפיר מצי למימר אצה בעינא

ג. נ״ב: כעת ראיתי להחיד״א בספר העלם דבר הנד״מ (השגה ד׳) וז״ל: מרן כ״מ פ״ד דנדרים דין ז׳ טרח ללמוד קדשי מזבח איתיה בשאלה. ומקשים דהוא תלמוד ערוך יבמות פ״ח ע״א, נדרים ע״ח ע״א. ע״כ. **נאמ״ן ס״ט.**

למוכרו, דלא דמי להקדש וכדכתיבנא. ומיהו י״ל לדעת הרב בית השואבה דלא דמי ס״ת להקדש, דשמי ס״ת אפשר שיזדמן לו דוחק שמותר למוכרו, ומיתסכא דממונא אפסדיה, משא״כ בשור הקדש שעומד להקרבה תיכף וכן בתמורת כל שעליין לא קיים המצוה אמרינן דמסתמא לא ירצה למוכרו, כיון דהשתא מיהא אינו דחוק. ומ״מ יד הדוחה נטויה לדחות רמיית מהר״ם מינץ לתמרוג בידו והקדש אינו בידו וכמ״ש בתחילה. ולכאורה קשה מהא דתנן בערכין דף כ״ג ע״ב המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ר״ש אומר כשיגרשנה ידור הנאה, ר׳ יהושע אומר אינו נדיר. ומהרינן בגמ׳ דטעמא דר׳ יהושע משום דס״ל נשאלין על ההקדש, ולכך ג״ך לידור הנאה, דמי משום קנוניא הוה עדיף הוה מיתשיל מנדריה. ע״ש בפירש״י ז״ל. ולכאורה היכי מיתשיל מש אינגו דחוק. וי״ל דמסתמא לא רצה לעשות קנוניא על ההקדש אלא מפני דוחקו, וא״כ מצי למיתשולי. ומפשר שלזה כיון הרמב״ם ז״ל בפ״ו מהלכות ערכין הי״ז שכתב: ואין חומרים אלו רצה היה אומר בטעות הקדשתי וישאל על הקדשו וכו׳. ע״ש. ולא כתב בקיצור אלו רצה היה נשאל על הקדשו כלשון הגמ׳. אלא ר״ל אלו ידעתי שהייתי בא לידי דוחק לא הקדשתי. והוגרך לזה משום דמי בשאינו דחוק לא מצי למיתשולי עליה וליכא מיגו וכתמור. ואין להקשות עוד מהך דהמרינן ביבמות דף פ״ח ע״ב דטעמא דעד אחד נאמן בהקדש דידיה משום דבידו למיתשולי עליה, אלמא הקדש נמי בידו מיקרי, כבר תירגמה הרב מחנה אפריס ז״ל בהלכות נדקה סימן ה׳ דמיירי בחומר נשאלתי על הקדשי והותר. ע״ש. ומ״כ על כרחך מיירי שהיה דחוק והתירו לו. גם רמיתי להרב מצות כהונה ז״ל סימן ז״ך שהביא מ״ש הרב מחנה אפריס שם דהא דאמרינן בגמ׳ דתרומה הוא דשיל״מ משום דבידו למיתשולי, הוא לפי שדעתו לחזור ולתרוס, ולכך סגי בחרטה דוקא, משא״כ בשאר הקדשות דבעי פתח (ובאמת אין זה מוסכם, ולדעת המו״י סימן ק״ל והביאו הרב בית השואבה הנ״ל לף בהקדשות דעלמא בחרטה סגי), ולמד מזה דה״ה להקדשות אם מפריש אחרת במקומה בחרטה סגי דלא כהרב נחפה בכסף הנ״ל (דמוקי סוגיא דב״ק בשלא מצא פתח לנדרו). ושוב דחה דעכ״פ צריך שיפריש אחרת כברשאומה, והביא רמיה מלשון הרמב״ם (פ״ד מהלכות תרומות הי״ז. ועיין במש״ך לנדרים דף ט׳ ע״ב). ע״ש. ועוד דחה מו״ח יצ״ו דתרומה שאני דבעל כרחו צריך שיפריש אחרת במקומה, דאל״כ טבל הוא, לכך סגי בחרטה, משא״כ בהקדש שמא אחר השאלה לא ירצה להפריש אחרת. עכ״ד יצ״ו. ומשם לע״ד אפשר לנדד לדעת מהר״ם מינץ דמ״ש הפוסקים דאין נשאלין על נדרי הקדש אלא מדוחק, וכן מ״ש הרב מחנה אפריס דבנדרי הקדש צריך פתח, היינו דוקא בצא ליטאל על הנדר עצמו, דאחר

השאלה נעקר הנדר לגמרי ואין עליו עוד שום חיוב כלל, משמ"כ אם מתחילה אמר סתם הרי עלי עולה (ולא אמר הרי זו עולה) ושוב הפרים שור לנדרו וכסוגיא דב"ק הנ"ל, שפיר מצי למיתשולי על ההפרשה אף בלא דוחק, ומע"פ שאמ"כ מציא כבש לנדרו, שהרי נדרו הראשון במקומו עומד, שלא נשאל רק על ההפרשה. וק"ל. ומ"ש הרמב"ם הנ"ל לצריך להפרים כברשותה, היינו דוקא בתרומה, דלא שייך למימר הרי עלי תרומה, שהרי מושבע ועומד מהר סיני, רק הרי זו תרומה, ונמצא דכשנשאל עליה הוא עוקר דבריו לגמרי וצריך לידור פעם אחרת, משמ"כ בהקדש כה"ג שהנדר במקומו עומד רק נשאל על ההפרשה בלבד, שפיר נשאל אף בלא דוחק, כדמשמע קצת לשון הרמב"ם גופיה ושאר הפוסקים ז"ל שכתבו אין נשאלין על נדרי הקדש, ולא כתבו אין נשאלין על ההקדשות, דמשמע על הדבר המוקדש. ודוק. ומעתה אם נדקדק בזה שפיר יליף מהר"ם מינץ בתתרוג מסוגיא דב"ק, דהא בהקדש נמי מצי למיתשולי ובידוע כי ההיא לתתרוג, דשאלה הדיוטות שכיחי (ומ"ש בקידושין דף ס"ג ע"ב מי יימר דמזדקקו ליה תלתא, כבר תירץ החת"ס יו"ד סוס"י ס"ח משום דקשיא גריס ליה לא יזדקקו לו. ע"ש. ועוי"ל דהתם משום דבעי שלשה ת"ח, כלשון הגמ' ביבמות דף מ"ז ע"ב וביו"ד סימן רס"ח ס"ב בהגה. ואף דמ"ן מומחין וכמ"ש התוס' בקידושין שם, ותו דמ"כ אפילו חד נמי מהרינן מי יימר דמזדקיק וכמבואר בשבת שם, מ"מ ת"ח מיהא בעי. מיהרא דבגמ' דקידושין מהרינן דבעי תלתא כדין משום דכתיב ביה משפט, ובדין סגי בשלשה הדיוטות, מיהו בעינן דהוי חד מינייהו יודע סברות בדינים כמ"ש בח"מ רס"י ג' בהגה. אבל בנדרים ביו"ד רס"י רכ"ח לא בעינן אלא דגמרי להו מחרים וסברי קצת כדי שידעו מה שיתירו. ע"ש בח"ך סק"ג). והא דל"ק הש"ס בב"ק אלא בעינא לאיתשולי עליה, היינו משום דבפלוגתא לא קמיירי, ולעולם לב"ה שפיר מצי למימר אלא בעינא לאיתשולי וכמ"ש לעיל וכן בתתרוג אלא בעינא למוכרו, וכי היכי דהתם מהרינן אלא יפרע לו רק כבש, ועל כרחך הטעם דכיון שאין לו סיבה ליטרח לא מהימנינן ליה בטענה זו, דמסתמא רוצה לקיים המצוה, הוא הדין בתתרוג כל שעדיין לא קיים המצוה לא בעינא מהימנינן ליה בטענה דאלא בעינא למוכרו, דמסתמא רוצה לקיים המצוה ולמה יטכרנו, משמ"כ בס"ת חייב לשלם לו ס"ת הדור כאשר בתחילה, יען כי אפשר שיהיה דחוק בשום פעם ויצטרך למוכרו, ודמי לתתרוג אחר החג שכתב מהר"ם מינץ עצמו דמה שהוה יותר למכור אחר החג משלם לו. וזה נתקיימו דברי מהר"ם מינץ ז"ל ורמייתו, ונסתלקה תמיהתו של הח"ן עליו מס"ת. וזה ברור בס"ד.

ונמצינו למדין מכל זה דלא אמרה מהר"ם מינץ אלא בדאיכא

תרמי לטיבותא: ג) כשיש מצוה בדבר, דמסתמא רוצה לקיים המצוה בהידור האפשרי. ד) כשאין לו סיבה למוכרו או להשתעבל עליו, דאז לא מהימנינן ליה בטענה לאינע בעינא למוכרו או לאיתשולי עליה. אבל אם יחסר אחד משני התנאים האלה, שפיר מצי למימר אינע בעינא למוכרו (או ליתשתעבל עליו) כמו בתתרוג לאחר החג ובפ״ת. ואפשר דאיתי להכי בית השואבה שם שהביא ראיה מדברי הר״ן בנדרים דף פ״ה ע״ש בשם הרשב״ץ (וכן הוא בחידושי הרשב״ץ שם) שכתב דמי שאסר הנאת פירותיו על עצמו יכולים אחרים לנוטלן בעל כרחו, ולא אמרינן הואיל ומי בעי מיתשיל, כיון דהשתא מיהת לא אתשעבד עלייהו, והוכיח כן מהגמ׳ שם. והסכים עמו הר״ן בזה. עכ״ל. ומ״כ מבואר מכאן לפי כשאין מצוה כלל בקיום הנדר, אפ״ה לא אמרינן הואיל ומי בעי מתשיל עליה, דאתר השתא אזלינן, ועל כרחך היינו טעמא משום דהואיל ומי בעי מתשיל לא שכיח, וכמ״ש התוס׳ בפסחים דף מ״ו ע״ב ד״ה הואיל (קמא). וע״ש שכתבו דמהאי טעמא לא אמרינן הואיל ומי בעי מיתשיל להתיר, והוכיחו כן. ע״ש. ע״כ י״ל דה״נ לא אמרינן ליה להוציא. משמ״כ הואיל ומי בעי מכר ליה שכיח טפי (וזה מוכרח, דאל״כ יגע הדין לפי בתתרוג לאחר החג לא מצי למימר אינע בעינא למוכרו, וזה לא אמרו אלא משום מעולם. ופ״ה מהר״ם מינץ יודה בזה וכאמור). ומעתה י״ל דאפי׳ הך דב״ק לא מהימנינן ליה בטענה דאינע בעינא לאיתשולי, משום דלא שכיח, משא״כ בתתרוג מצי למימר אינע בעינא למוכרו. ואע״ג דאיכא מצוה ואין לו סיבה למוכרו, מ״מ מהימנינן ליה שפיר, כיון דמכירה שכיחא וכמדובר. וכן העלה להלכה הרב בית השואבה שם. ע״ש. והרב מצות כהונה בסימן ז״ך הקשה שדברי הרשב״ץ סתרי׳ זינהו, דבפ״ד סימן ר״ב הקשה אהך דכהנים נהנים לי וכו׳ (שהוא הפ״ם לנדרים הנ״ל שממנו הביא הר״ן ראיה), דהא הואיל ומי בעי מתשיל הוי כדידיה, ותירץ דלא אמרינן הואיל אלא מי מזיק הפשא לשום אדם, משא״כ בשאסר תרומתו על הכהנים, דהפשא לא מזיק אז לשום אדם. ע״כ. ומ״כ בשאסר פירותיו על עצמו דאזו לאחרים שפיר אמרינן הואיל, הפך מ״ש הר״ן משמו. עכ״ד. ולע״ד הרואה יראה בשאופת הרשב״ץ שם שלא אמרה אלא בדרך נדודי בעלמא, אבל לפי האמת הוא סובר לעולם בתר הפשא אזלינן, אלא כוונתו דמי מהכא יש לדחות כך וכך. וז״ל שם (אחר שהאריך להוכיח דבתר הפשא אזלינן והביא כמה ראיות ודחאם): ומ״מ עדיין נ״ל להוכיח מההיא דכל כהנים ולויס נהנים לי וכו׳ דבמין כהנים ונוטלין דשויא עילויה עפרא בעלמא ואמאי ליאמ הואיל וכו׳ אלא ודאי כיון דהשתא לא מיתשיל וכו׳ עפרא בעלמא הוא לדידיה ולאו ממוניה הוא וכו׳. ויש לומר גם זה דה״ק טעמא דלא אמרינן בית הואיל וכו׳ להדיוט לא מזיק וכו׳. ע״כ. מבואר דבדרך

דמוי בעלמא אמרה ולא לקושטא. אחר זמן רמיתי להרב בית השואבה גופיה בדיני דברים הפוסלים בד׳ מינים אות כ״ב דף קמ״ו [ע״ב] שכתב להרשב״ם חזר בו בתשובה הג״ל ממ״ש הר״ן בשמו. ע״ש. ומתיבני שהוא סותר את עצמו, דלפ״ז בסוגיא דקמא דהשור חזי לגבוה שפיר אמרינן הואיל אע״ג דהשתא מיהא לא מיתשיל, הכא דבריו כאן. ומ״מ לענין דינא גם הרב מלות כהונה העלה כהרב בית השואבה. ע״ש. ובסוף דבריו ניין לעיטוקיו ביו״ד סימן קכ״ז. ורמיתי בשלחנו של מבריהם שם סק״ח שכתב להוכיח לנ״ד בשם מהר״ם סוזין מהש״ס דגיטין דף נ״ד גבי ס״ת שאמר הסופר שלא כתב המזכרות שלו לשמן שמפסיד שכרו, לפי שאין השם מן המובחר לרבנן. חלמא דמני מ״ל חנא מצוה מן המובחר בעינא למיעבד. ודמה ללרבנן פסול נמי הוי וכו׳. ומזר וקיימא ע״פ דברי הרשב״ם בשבועות (כג״ל) ר׳ ירמיה. ע״ש. וג״ל לדידיה דהיא לכבש משום דלא מצי לזדויה, וכמ״ש המש״ל והמ״ן, אבל מתרוג דמי לס״ת. ולע״ד י״ל לדעת מהר״ם מינץ דלא אמרינן הכי בס״ת אלא להחזיק, אבל בהיא לכבש להוציא מיד הגוזל לא, ודכוותה בתתרוג שהוא להוציא מיד שמעון. והכי נקטינן לדינא לדידן דלייטינן בדגל הקיס לי דמני למימר המוחזק קיס לי כמהר״ם מינץ, כיון דאיכא הרב אלמת קדם ומהר״י ערוך דקיימי כוותיה. וכן הדיא עוד הרב בית השואבה שם בשם שו״ת יריעות התהל.

יע״ש[ד].

סימן י״ד

ישועה בלא״א כמוה״ר יצחק בוחניך סילט״א

פסחים דף י״ד ע״ב בפירש״י ד״ה נוקמה וכו׳ גבי תרומה קמי דאלו שמן קודש היינו אלא של מנחות וכו׳ עכ״ל. לכאורה בפשיטות הוא״ל מדנקט רע״ק שנפסל בטבול יום ולא קאמר שנטמא כלשון רחש״ה. וי״ל עפש״ה המוד״ה ואלו בשם ר״י דמגע טבול יום לא חשיב כאלישי, דאפילו בקודש גופיה לא מטמא וכו׳. ע״ש. אבל שו״ר לליתא, דא״כ למה הולרך רש״י לכל זה, הי״ל בפשיטות דרע״ק הוסיף דאפילו פסול מותר לעשותו טמא, דטבול יום פוסל ואינו מטמא אפילו בקודש וכש״ש התוס׳. אלא ודאי דרש״י לא ס״ל כהתוס׳, וש״כ הדרא קושיא לדוכתה. וג״ע.

דף ק״ז ע״א בפירש״י ד״ה מנחה גדולה משבע שעות ומחצה ולמעלה זמן הקרבת תמיד וכו׳ עכ״ל. נ״ב בגיליון:

ד. נ״ב: וכן פסק הרח״ף בספר מועד לכל חי (סימן כ״ג אות ל׳). ע״ש. **נאמ״ן ס״ט.**

ל״ל משם שעות ומחצה. וכן הוא בפירוש רשב״ם. ע״כ. והקשה מהרי הר״ן מזוז נר״ו דמ״כ מיך סיס רש״י זמן הקרבת תמיד, והלא מינו קרב עד שבע ומחצה לכל (הפחות) [היותר] וכדלעיל דף נ״ח ע״ח. וגלע״ד דהנה רש״י שם כתב בד״ה וקרב וכו׳ גמר הקרבתו וכו׳. עכ״ל. ומ״כ י״ל דהכא מירי בתחלת הקרבתו. וק״ל.

דף ק״ח ע״א בגמ׳ הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא. הקשה הגל״מ מדוע לא התענה ג״כ בערב סוכות שצריך לאכול בלילה כזית פת מדאורייתא. ע״ש. ונראה דדוקא גבי מצה דמצותה בגופה שיאכל מצה ולא חמץ וכדכתיב בערב תאכלו מצות, אבל סוכה נהי דמייב לאכול כזית פת מן התורה, דגמרינן ט״ו ט״ו מחג המצות וכדאמרינן בסוכה דף ז״ך ע״א, מ״מ מכלל ישיבה בסוכה הוא, דהא בעינן תשבו כעין תדורו. ובזה ניחא דבפסח מברכינן המוציא ועל אכילת מצה ובסוכה מברכינן המוציא לבד, משום דבפסח אינא תרי מצוות, אלא דמעודת י״ט, ועוד דבערב תאכלו מצות, לא כן בסוכה ליכא אלא משום סעודת י״ט גרידא, ועל הישיבה בסוכה כבר בירכנו לישב בסוכה. וק״ל. כנ״ל.

סימן ט״ו

יוסף צמח בלא״א כמוהר״ר מצליח מאגוז סילט״א

טיבול מצה בחרוסת

הרמב״ם בפ״ח מהלכות חמץ ומצה ה״ח פסק למטבל המצה בחרוסת. וק״ל להרי הקשו התוס׳ בפסחים דף קי״ד ע״ח ד״ה אע״פ וכו׳ ממאי דקאתי במתני׳ אע״פ שאין חרוסת מצוה, דמ״כ ליתי חרוסת דרשות ומבטל חזרת דמצוה, ותירצו דכיון דכל עיקר מרור לא נתקן רק בטיבול בחרוסת משום קפץ, לא מיקרי טיבול. ע״ש. והשתא לדעת הרמב״ם מקשי ליתי חרוסת דרבנן ומבטל לה למצה דאורייתא כדלקמן דף קט״ו ע״ח, ומיהו פסק שם בפ״ו ה״ח דמצה בזמן הזה דאורייתא. ולא שייך לתרץ לדידיה כמ״ש התוס׳ דחרוסת משום קפץ, דזה לא שייך במצה. ומו״ר שכן הקשה הטור ס״ח סימן תע״ה בשם ספר המנהיג. ע״ש. וגלע״ד לישב בהקדים להבין דעת הרמב״ם, דבפירוש המשנה כתב שלדעת ר״ש ב״ר יהודה דמר חרוסת מצוה צריך לברך עליו ומינה הלכה, ובחיבורו פ״ו הי״ח פסק כוותיה ולא כתב שצריך לברך. ומצא שחזר בו בתרתי. ולריך להבין מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר. ועיין להלח״ם שם. ונראה דהרמב״ם הוקיל מאי נ״מ אי חרוסת מצוה או לא, ובמאי פליגי רבנן ור״ש לענין דינא. [כן העיר גם הב״ח סימן תע״ה. ע״ש]. ולזה כתב בפירוש המשנה דנ״מ לברכה. ולכן

כתב שמין הלכה כר"ת, משום דמשכחן לקמן לף קט"ו ע"ב דאמר ר"פ לא ניחתי מיניה מרור בחרוסת וכו'. וס"ל דהיינו כרבנן דחרוסת משום קפץ בעלמא ולא מצרכין עילויה, אבל לר"ת צריך לצרך לא מיבעיא צריך להשהותו בו כדי שיהיה טעמו מיכר לצרך עליו, אלא צריך שיהיה בו כזית חרוסת כשם שצריך כזית מצה, שמין אכילה פחות מכזית. ומנם בחיבורו רמה שזה דוחק לשוקמי מילתיה דר"פ בפלוגתא דמנחי, ולפיכך סבר לעשות לכ"ע לא ניחתי, וממילא ליכא למימר דלר"ת מצרך עליו, דמ"כ צריך להשהותו. אלא נהג פליגי ר"ת ורבנן, דלר"ת צריך לשקועיה בחרוסת משום דחרוסת מצוה, ולרבנן לא צריך לשקועיה משום דלא הוי אלא משום קפץ וקפץ מריחא מיית וכדדמי בגמ' לקמן לף קט"ו ע"ב למילתיה דר"פ קמייתא דצעי למימר דאפילו לרבנן נמי צריך לשקועיה. ולדידיה ז"ל כמ"ש הרמב"ם בפירוש המשנה דנ"מ בפלוגתא דר"ת ורבנן לעניין ברכה, ולר"ת ניחתי ולרבנן לא ניחתי. והא דאמר בתר הכי בסתמא לא ניחתי, היינו בתר דדמי ליה הגמ' מילתיה קמייתא דצריך לשקועיה ודוקא לרבנן, אבל לר"ת קושטא הוא דצריך לשקועיה, ומשו"ה פסק הרמב"ם שפיר כר"ת ולא יברך. והשתא ז"ל דמ"ש הרמב"ם בסתם כמה פעמים ומטבל בחרוסת ולא הזכיר לשקעו, לאו משום דאזיל כדיחוית דגמ' דדמי למילתיה דר"פ קמייתא וכמ"ש מרן הב"י סימן תע"ה, אלא משום דסתמו כפירושו דטיבול הוי כשיקוע. וכן נראה דעת הטור שם שכתב בסתם לשקעו ולא הזכיר דעת הרמ"ם מזיו שהשמיט זה. אלא ודאי דס"ל שמין רחיה מזה וכאמור. והשתא זכינו לדין דאפילו לר"ת אין החרוסת אלא דבר מועט. ומ"כ ניחא קושית ספר המנהיג הנ"ל על הרמב"ם דאמאי לא אתי חרוסת ומבטל למצה, דהא הרמב"ם שם אחר שכתב ומטבל מצה בחרוסת ואוכל ומטבל מרור בחרוסת ואוכל, סיים: ולא יהא אותו בחרוסת שמא יבטל טעמו, ומשמע דקאי בין למצה ובין למרור אלא יהא אחד מהם בחרוסת, ולכך כתב סתם שמא יבטל טעמו ולא כתב שמא יבטל טעם מרירותו כלישנא דר"פ בגמ', משום דקאי נמי אמצה וכאמור. והשתא כיון דאיכא טעם מצה וחרוסת הוי דבר מועט, מ"כ דמי למצה מתובלת במנחות לף כ"ג ע"ב ופסקה הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות פי"ב ה"ו, ופירשו התוס' לקמן לף קט"ו ע"א בד"ה אתי לכיון דאיכא מן הבשמים רק דבר מועט לא מבטל. ע"ש. וה"נ לכוותה.

עוד הקשה הטור שם בשם ספר המנהיג דמצה היא זכר לחירות וחרוסת זכר לטיט, והיאך יתחברו זה עם זה. ע"ש. ולכאורה לדבריו מ"כ לקמן לף קט"ז ע"א דקאמר רבינא לא ניכרוך מיניה מצה ומרור וכו' משום דאתי מרור דרבנן ומבטל למצה דאוריתא, ליתא משום דמצה זכר לחירות ומרור זכר לשעבוד.

וי״ל דמי מהמי טעמא דוקא לכתחילה לפ״ז אבל מטעם דביטול אפילו בדיעבד לפ״ז יל״פ. ורמיזי להרדב״ז ח״ג סימן תקמ״ד שמעה על בעל המנהיג דהפ״ז כתיב על מצות ומרוריס יאכלוהו וכו׳ ובזמן שבית המקדש קיים היה מוכל מותם יחד וכו׳. וכ״כ הפר״ח פ״ח סימן תע״ה ס״ק ע״ם. ולע״ד י״ל דהיכא דגלי קרא שאני. עוד כתב הרדב״ז שם שיש במלה רמז ג״כ לשעבוד, שכן מנהג העבדים שמכילין מותם לחם מלה כדי שלא יתעכל מהר וכו׳. ע״ם. ובזה ניחא מה שהקשה המרדכי בריש פירקין לפירש״י דד׳ כוסות כנגד ד׳ לשוני גאולה, דמ״כ ליבעי נמי ד׳ לחמיס. ע״ם, דכיון דמיכא במלה נמי רמז לשעבוד, אין להרבות בה. עוד כתב הפר״ח שם שביטול זה בחרוסת זכר לתפוח וכסברת ר׳ לוי בגמ׳, וביטול שני זכר לטיט. ע״ם. ויש לדקדק דהרמב״ס בפ״ז הי״ח לא כתב אלא זכר לטיט. עוד הקשה הפר״ח שם ממתני׳ דקתני והלילה הזה שתי פעמים, ולדעת הרמב״ס הו״ל שלש. ותירץ דמתני׳ כת״ק וכו׳. ע״ם. ויש לדקדק דהרמב״ס נמי בפ״ח ה״ג כתב כליטנא דמתני׳ שתי פעמים. ורמיזי למהר״י מברונשל בספר זבח פסח על ההגדה בסופו שכתב על הכורך בשם מדי העזרי שאין לטובלו בחרוסת, ושכן נראה מדברי הרמב״ס. והרע״ם כתב שנריך לטובלו בחרוסת. ע״ם. והוא פלא, דבהדיא כתב הרמב״ס בפ״ח ה״ח לטבול הכורך בחרוסת. ע״ם. עוד כתב מהר״י מברונשל שם וז״ל: ועיין זה אלי שהם קבלו שבלילה הזאת מטבילין שתי פעמים, ושאין טבול הירקות בחומץ מכלל, לפי שנתקן בשביל התינוקות, ולכן יסבור הרמב״ס שאני הטיבולים הם אחד במלה ואחד במרור, ושאר הפוסקים לא יקבלו שיהיה טבול המלה בחרוסת וכו׳ ויהיו שני הטבולים אחד למרור בפני עצמו ואחד למרור עם המלה. ע״כ. וק״ל דבשמעתין לקמן ע״ב מוכח בהדיא בגמ׳ דתרי טיבולי היינו חד מינייהו של התינוקות. וכן לקמן דף קט״ז ע״א לפריך מיובא לדרדקי, לא משני דהנך שתי פעמים היינו של מרור וכורך חוץ משל התינוקות. ועוד דהרמב״ס ס״ל שמטבל ג״כ בכורך וכנז״ל, ומ״כ לדידיה הו״ל שלש. ומהו״ר יע״ו אמר לכוונת מהר״י מברונשל שהפוסקים קיבלו מרבותיהם אחר התלמוד שבלילה הזה מטבילין שתי פעמים חוץ משל התינוקות, אבל תרי טיבולי דאיתא בגמ׳ ודאי חד מינייהו הוי של התינוקות, משום דשל כורך עבדינן מספיקא וכמ״ש הפר״ח סימן תע״ה ס״ק, ולהרמב״ס התירנא נמי אין של כורך בכלל מטעם זה. ומיהו מי קשיא הא קשיא להרמב״ס מאי פריך מיובא לדרדקי, נימא דמתני׳ רשב״ן היא, והנך שתי פעמים היינו של מלה ושל מרור. וי״ל משום דמסתמא תנא קמי מטיבול דתינוקות שהוזכר בשנה הקודמת. עכ״ד יע״ו.

סימן ט״ז

רחמים בלא״א כה״ר כמוס סגרון ס״ט

פסחים דף י״ד ע״א גמ׳ הכא במאי עסקינן למיכא משקין בהדי בשר. לשון זה משמע למיכף כשנגע הבשר בחג הטומאה היו עמו משקין וכמ״ש רש״י. וק״ל למאי לא משני למתחלה נגע הבשר בחג הטומאה והו״ל לשון, ושוב בא עליו משקין ועשאו גם הם לשון משוס כל הפוסל וכו׳. ובזה נרויח לליכא למיפרך עם הבשר ומשקין מיבע״ל וכדפריך לקמיה, למיכ״ל למי נקט הכי הו״מ דשניהם נטמאו בבת אחת מחג הטומאה (ועיין להרב חור מדם) ועשאו גם המשקין לשון מדאורייתא ומוסיפין על הבשר טומאה לאורייתא, קמ״ל דלא שרי לאוסופי אלא טומאה דרבנן (משוס גזירת כל הפוסל וכו׳). וי״ל לפמ״ש התוד״ה עם דרחם״ה קאמר מימיהם, דמשמע אף קודם י״ח דבר. ע״ש. ופשוט. ועוי״ל ע״פ מה שנראה מהתוד״ה למיכא דבפשטע דגמ׳ משמע דגם המקשה ידע לשוכל מטמא שוכל מדרבנן, אלא דבעי לשוקומה בשוספת טומאה לאורייתא. ע״ש. וק״ל.

דף צ״ח ע״א גמ׳ ור״ש היא לשמר שין בעלי חיים נדשין. הקשה מבעי ה״ל למא מאזוז י״ו דריש דמתני׳ דהמפרים נקבה וכו׳ כרבנן לשמרי נדשין וסיפא ר״ש מודה, שהרי לשמו בידים כשהפריש מודה, שהרי לשמו בידים כשהפריש (שו״ר שכ״כ התוס׳ בזבחים דף י״ב ע״ש), משמ״כ בסיפא דמת האב. ומע״פ שכשבו התוס׳ לעיל דף י״ו ע״ב דכיון דדרך הקדם דמי לה לא מיקרי כ״כ דיעוי בידים. ע״ש, י״ל דהיינו לרב, אבל ר״ש ס״ל דבכה״ג נמי דיעוי בידים מיקרי. אלא דמפירש״י לעיל ד״ה ש״מ בע״מ וכו׳ משמע דס״ל דריש פליגא אר״ש. מיהו כבר כתב המש״ך לעיל דף י״ו ע״ב בתוד״ה אלא וכו׳ דרש״י לא מפליג בין דעוי בידים ללא דעיה בידים, ודלא כהתוס׳ לעיל דף י״ו ע״ב. ע״ש. ולדעת רש״י י״ל דלא מוקי השתא כר״ש אלא בריית דמפלגא בין אם בנו ממונה עמו לאין בנו ממונה עמו, אבל מתני׳ דקתני שמתע יעיעו לשם שלמים י״ל דמיירי דמית קודם חצות דאכתי לא קבעתיה חצות ואתיא כר״ע. ודוק.

דף קי״ד ע״א במתני׳ הביאו לפניו מטבל וכו׳. הרמב״ם בפ״ח מהלכות תמץ ומצה ה״ח כתב דמטבל מצה בחרוסת. והטור ס״ח סימן תע״ה בשם בעל המנהיג הקשה עליו דמצה זכר למירות וחרוסת זכר לשעבוד, והיאך יתחברו. ע״ש. וי״ל דרך דרש, דהנה הקשו המפרשים דהלא השעבוד קדם למירות, ואיך מוכלים המצה קודם המרור. ונלע״ד דהמרור שמוכלים אח״כ הוא זכר

לשעבוד של שאר גלויות, להורות לכמו שהיינו משועבדים במצרים ויוציאנו ה׳ משם, כך אנו מקוים שיוציאנו ג״כ מן הגלות הזה. ובהכי ניחא מה שמטפל המלה בחרוסת, שמניחים שייכים לגאולת מצרים, ושוב חוכלים מרור על השעבוד דשאר גלויות כנ״ל. ועוי״ל טעם אחר, דהנה מצינו הלל הזקן שהיה כורך מלה ומרור ואוכלן בבת אחת ולא חייש לשיתאברו המירות והשעבוד ביחד. ואפילו רבנן דפליגי עליה, מ״מ לא קאמרי אלא שאפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יוצא י״ח, אבל מ״מ מודו שאם רוצה לכורכן ביחד כהלל שפיר דמי כלעיל דף קט״ו ע״ח בתוד״ה אלא אמר. [עיין לעיל בסימן ט״ו שהעיר כן על קושית המנהיג בשם הרדב״ז והפר״ח].

סימן י״ז

ראי״ם בלא״א כמוהר״ר מצמי״ח סילט״א

פסחים דף ק״ח ע״א בגמרא ומי אמרת מסעד סעיד וכו׳. הקשה המב״ך דילמא לא סעיד ולא גריר. וכתב לחד תירוצא דלכתי לאסור למיצתי משום דמוסיף על הכוסות לפי מה שכתב רשב״ם דלא שרי למיצתי בין רשאון לשני אלא מטעם דגריר וכו׳. וסייס דהגמ׳ דקאמר הא קאכיל למלה אכילה גסה ה״ה דהוא״ל הא קמוסיף על הכוסות לפי דברי רשב״ם ז״ל. ע״ש. ולע״ד לא אמרה רשב״ם אלא לפי האמת דגריר, ולכך אחר הסעודה דלא חיישינן תו לגרירה מיחזי כמוסיף על הכוסות, משום דאל״כ לאיזה ענין הוא אומה. וה״ה למאי דמקשה הרב ז״ל דילמא לא סעיד ולא גריר שייך למימר דמיחזי כמוסיף, משום דבלא זה לאיזה ענין הוא אומה. אבל למאי דס״ל דמסעד סעיד לא מיחזי כמוסיף כלל, אלא הוא אומה לסעודי. ומשו״ה לא פריך אלא להא קאכיל למלה אכילה גסה. כנלע״ד.

ביצה דף כ״ו ע״א בפירש״י ד״ה אין זה וכו׳ אלא לפי שמתירו בי״ט גרמה כמתקנו וכו׳ עכ״ל. רמיתי להרב שער המלך בפ״ג מהלכות יו״ט הלכה ג׳ שהקשה על רש״י מדאמרינן לעיל דף י״ח ע״א גבי הטבלת כלים אמר רבא משום דגרמה כמתקן, ואפילו הכי קתני בברייתא התם דכלי שנטמא ביו״ט מטבילין ביו״ט מטעמא דכיון שמי שפשר לאטבולינהו מעי״ט הו״ל כמכשירי אוכל נפש שמי שפשר לעשותן בעי״ט, וא״כ לכוותה נמי הו״ל למישרי בגולד בו מוס בי״ט אע״ג דהו״ל מתקן. ועוד הקשה עליו מדאמרינן לקמן דף ל״ז ע״א דפירי דטבלי בי״ט כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה מפרישין בי״ט אע״ג דהגבהת תרומות ומעשרות הו״ל מתקן גמור אפ״ה שרינן כל שמי שפשר לתקנו מעי״ט, וא״כ הכא נמי הו״ל

למיסרי וכו׳. עכת״ד ז״ל. ולעד״ן י״ל דסס גבי הטבלת כלים משום דהוי מכשירי מוכל נפס, וכן גבי עיסה כיון שמותר לאפות סומך לאפות דבר יום ביומו ומס יאסר להפריש חלה ס״כ ימנע משמחת יו״ט, אבל כאן שזה בכור ובעי״ט לא היה בו מוס וס״כ אסור לשוחטו, ס״כ משמחת הזמין מה שצריך לו מעי״ט, ולכך לא הוי שמחת יו״ט, דיס לו במה לשמוח. ולא הוי ג״כ מוכל נפס, דכבר הזמין מעי״ט. והגס שכתב המ״מ שס בפ״ג מהלכות יו״ט דאפילו נפל בו מוס מעי״ט אפ״ה אסור, מ״מ כיון שעדיין לא ראהו מומחה לומר אס הוא מוס עובר או קייס כמבואר שס, ס״כ ודאי אינו סומך עליו לאוכלו, דשמא הוא מוס עובר. כנלע״ד.

ש״ע א״ח סימן קל״ז סעיף ד׳

ורמיה לדבר פרשת עמלק. וקשה מאי רמיה מפרשת עמלק דסליק עניינא וכמ״ש בסמ״ג. והנה דברי מרן בהכא הס בב״י בשס הרב שבולי הלקט, ודבריו בס״א הס בב״י בשס המוס׳ והרמ״ס, ול״ק גברא אגברא. אבל למרן קשה מדידיה מדידיה. ותירץ אמו״ר י״ו דטעמא דסליק עניינא מהני למיסרי לכתחילה מאי דסרי בעלמא אפילו בדיעבד, אבל אי לא מהני בעלמא אפילו בדיעבד אפילו סליק עניינא מאי הוי, מידי דהוה אי סליק עניינא בשאה או שבעה פסוקים. עכ״ד י״ו. ולאחר זמן רמיתי להמיד״ס בספר כסא רחמים פי״ח דמסכת סופרים הלכה ה׳ דף מ״ד ע״ג. ע״ס.

סימן ח״י

צבי חדאד הי״ו מתלמידי ישיבת מדנין יע״א

פסחים דף כ״ב ע״א גמ׳ והרי גיד הנשה דרחמנא אמר על כן לא יאכלו וכו׳. מכאן יש לתמוה על מ״ס הרב זרעו של מבריסס ז״ל (בע״ב ד״ה עוד רמיתי) שברית אשר אנהו לא שבר לנו תאכלו גס הנשה אלא בקרסי דכתיבי אחר מתן תורה ולא לקודס ע״ס, דל״כ מאי פריך הגמ׳ כאן מקרא דגיד הנשה שהוא קודס מתן תורה. והרב פרוכת המסך תירץ עפמ״ס בשמ׳ חולין [דף ק״א ע״ב] לקרא דגיד הנשה בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו. ע״ס. וא״כ כיון שנאמר לאחר מתן תורה, גס דכתיב קודס מתן תורה, לא תאכלו דידיה מיסור הנאה נמי משמע. ע״ס. ואינו מחוור, דשברית זו שברית רבנן דוקא, אבל ר״י שס אינו סובר כן. ע״ס. וקושית הגמ׳ כאן והרי וכו׳ היא מר״י, דר״ס ס״ל גיד הנשה אסור בהנאה. וכ״כ התוס׳ דהיא דהשולח כר״י, ומאי מקשה מר״י דס״ל דגיד הנשה קודס מתן תורה נאמר, והלא ס״ל לרבי אבהו אלא תאכלו דקודס מתן תורה דוקא אכילה לפי דברי הזס״ס.

דף כ״ג ע״ב גמ׳ מאי בינייהו. הקשה הרב זרעו של מברכם ז״ל מאחר לא קאמר הש״ס למיכא בינייהו הנאת גיד הנשה אליבא דמ״ד אין בגידין וכו׳ למילף שינוייא שכתבו התוס׳ לעיל למחזיק לא אתי כר״ש, לרבי מאסו ואסור ולמחזיק מותר. ע״ש. וקושייתו אינה מובנת, דלמדרגא מדכתבו התוס׳ למחזיק לא אתי כר״ש ומודה אליבא דר״ש דלא תאכלו גם הנאה במשמע, ע״כ גם למחזיק גיד הנשה אסור בהנאה. ומורי נר״ו תירץ לכוונת הזש״ק בש״ס אליבא דמ״ד אין בגידין וכו׳, לא קאי אר״ש, אלא אתנאי אחריני למיכא בחולין דס״ל אין בגידין. ומ״ש הרב למילף שינוייא למחזיק לא אתי כר״ש, לפי מה שפוקי אלא מתירוץ הרשב״ם, דלפי התירוץ הרשב״ם גם למחזיק אסור בהנאה. עכ״ד. ועפ״ז ניחא מה שהיה ק״ל ג״כ על תירוץ הזש״ק שתירץ דגם לרבי מאסו אסור בהנאה, דלפירוש מק״ו ומה חלב שנאסר וכו׳. ע״ש. ותימה לר״ש סובר דהאי ק״ו פריכא הוא, כדאמר בגמ׳ ור״ש למאסר מיכא למיפרך וכו׳, ואנן קאי אליבא דר״ש דסובר אין בגידין וכו׳. אך לפי האמור ניחא שפיר.

דף מ״ה ע״א גמ׳ ורבנן וכו׳ מטעת להיתר מצטרף לאיסור וכו׳ ומשרת ליתן טעם כעיקר. הקשה הרב שלמי תודה ז״ל ניחא ליפכא, דמטעת לטעם כעיקר ומשרת להיתר מצטרף לאיסור. ע״ש. וסבור הייתי לתרץ עפמ״ש המש״ך ז״ל בסוגיין דמסתבר לאסורי בטעם כעיקר מדהיתר מצטרף לאיסור. ע״ש. דהשתא על כרחך דרבנן לאוקמי משרת לטעם כעיקר דהוי איסור לאו מדנפקיה מקרא דמטעת דלא הוי אלא עשה, אבל אי מוקמי משרת להיתר מצטרף לאיסור ומטעת לטעם כעיקר הוי היתר מצטרף לאיסור גלאו וטעם כעיקר בעשה, וזה לא מסתבר. [סברת המש״ך דמסתבר לאסור בטעם כעיקר מהיתר מצטרף לאיסור היא מתוס׳ גזיר דף ל״ז ע״א בד״ה טעם כעיקר, וכתב כן לייש מה שהקשה מאי פריך ור״ע טעם כעיקר מנ״ל, דילמא לית ליה. ותירץ דאי לאו דמסתיגן מקרא אחרינא טעם כעיקר לא הוה מוקי קרא משרת להיתר מצטרף לאיסור, דטפי הוה מסתבר וכו׳. והיא כעין קושית השל״ת. ומ״כ יש לייש קושית השל״ת בפסיטות לרבנן אי לאו דידעינן דטעם כעיקר אסור, לא מוקמינן משרת להיתר מצטרף לאיסור, וטפי אית לן לאוקמי משרת לטעם כעיקר ונילף לדעלמא. מיהו הנה מצינו להנך רבנן דמייתי רש״י בסוד״ה ור״ע דפליגי אר״ש בכותח, דלית להו טעם כעיקר ומוקמי משרת להיתר מצטרף לאיסור. אלמא לית להו כסברת התוס׳ לגזיר. ולפ״ז הדרא קושית השל״ת לדוכתה, וקשה ג״כ קושית התוס׳ לגזיר. ושו״ר מ״ש מהרש״א בפירש״י. ועיין להמש״ך אח״ז. ונריך להתייש עוד].

קידושין דף מ״א ע״א תוד״ה השתא וכו׳ ואין שייך לתרץ הכא לאו דוקא ור״ל לא זו אף זו וכו׳

עכ"ל. הפנ"י ז"ל כתב לתרץ קושית התוס' דלוקח היכא דהריצה יש בה שוס חילוק אמרינן לא זו וכו', משמ"כ הכא דמה שמקדש בעצמו מקרא מלא הוא כי יקח איש אשה וכו'. ע"ש. ולכאורה תירוצו אינו מובן, דהתוס' מקשים מהא דקאמר הגמ' השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא, דמבואר דקושייתו בו פשיטא משום דקתני עדיפא מינה בשלוחו, ולא פשיטא מצד עצמה. אלא דיש להקשות מגמ' גופיה אמאי לא הקשה עדיפא מינה וכנז', ואמאי הוצרך לומר השתא בשלוחו מקדש, דמשמע הא אם לא קתני בשלוחו מקדש בו מינה מיותרת. ורציתי להרב זרע יצחק ז"ל שתירץ לקושיא זו, דהו"א בו למעוטי שלוחו, אבל השתא דקתני בשלוחו מקדש קשה. ע"ש. והשתא הגמ' פריך בו פשיטא מצד עצמה, ואמי שפיר תירוץ הפנ"י הנז'.

סימן י"ט

הרב אברהם כהן הי"ו, רב ומו"ץ בעי"ת ספאקץ יע"א

מידי עובדי לרשות בהירחון החדש היקר "הלקט" לחדש סיון, רציתי בסימן ד' דברי התלמיד הנעים רפ"ך הי"ו בנדון שבירך על היין בפה"ע, והביא דברי מוהר"י הלוי ז"ל והעיר עליו. ע"ש. ולפו"ר דברי מוהר"י הלוי הם מצומרים בס"ם להליא לקמן דף ל"ח דקאמר המי גם מה שדקדק בשם רבו נר"ו ממאי דקאמר בדף ל"ו בעלמיה קאי וכו', דוקא בשתיית [ה] חמר המחילה רבה ולפי להבדר ברור למשקה של שאר פירות זיעה בעלמא, אבל עיקר המחלוקת היא להחולקים על מהר"י הלוי סוברים דזיעת ועבדים המשקה שלהם הוא עיקר הפרי ולא זיעה בלב, ולא אבל שבשתו למעליותא, ולמהר"י הלוי גם יין ושמן הם כשאר משקים, ורק אבל המעליותא שלהם נעשו כפרי, ומה הוכיח יוכיח מסוגיא דהתם, דשם לא נתבאר רק דשאר משקין זיעה בעלמא, אבל טעמא דיין ושמן י"ל אבל שהם אינם זיעה.

וכעת לפו"ר היה נראה להוכיח ממ"ש התוס' שם ד"ה המי, וכן משקין מכל מיני פירות בר מתירוש וליהר כדאמרינן גבי ערלה וכו' והוא בתרומות פי"ק מ"ג אין קופגין את התרבעים משום ערלה אבל על היוצא מזיתים ועבדים וכו', ואם נימא דגם זיתים ועבדים זיעה הם, ע"כ אין יתחייב אבל משום שבשתו למעליותא אם בשאר אינם פרי. ומו"ר נתוולן דף קכ"ג ע"ב דילף הש"ס למיקרו פרי מג"ש דבכורים. ועיין בפסחים דף כ"ד ע"ב בטעמא דהך למין קופגין וכו' משום דזיעה וכו'. וע"ש בתוד"ה אבל. ומו"ר שבבר פלפלו בזה הפוסקים, עיין להרב נחלת אבות דף כ"ט מדפי הספר בשם הגו"ר. ע"ש. וכעת אין להאריך. ע"ה **בוגיד סעדון הי"ו**.

ים לפרש בפשיטות לכוונת הש״ס ״במילתיה קמי״, ר״ל בברכתו הרשומה קודם שנסחט קמי, דהיינו בפה״ע. מו ר״ל בעצמותו של פרי קמי, לפי שאפשר לאכול הפרי ותתפך למשקה, אפ״ה חשבינן ליה כאלו עומד בדמותו וגלמו הרשומה של הפרי. וזהו גם כוונת רש״י ז״ל שכתב: אבל שמן מיד בא וכו׳ ולכך פרי הוא וכו׳, ר״ל לכיון דעיקר נטיעת הזית הוא בשביל השמן הוי הוא הפרי שהוא התכלית ומברכינן שפיר בפה״ע, והיינו העילוי, דהא בהא תליא, לכיון שהוא מעולה הויא הנטיעה בשבילו ונקרא שפיר פרי לפי שהוא משקה, ואפי שפיר גם דקדוקו מרש״י הנז׳.

עוד כתב הרב הכותב נר״ו לתרץ קושית הרב נחלת אבות מדלקמן דף נ׳ דגם יין עיקר חשיבותו ע״י תערובת וכו׳. ע״ש. ויש לדחות דלכאי שאני הך תערובת דיין, דלדבש התערובת הוא מורה בפנצע על עסק חשיבותו וחזקו. ואע״פ שלא היה רגיל לשתיה קודם לכן, הנה זה לא מפחיתותו, אלא מדבש מעולם חשיבותו. ועיין להר״ן בהלכות. לא כן השמן אם לא יערבו בפיגרון הוא גרוע ומזוקי מזיק, ועולם תועלת החשיבות לא הויא רק ע״י תערובת, ושפיר מקשה הרב נחלת אבות.

ומ״ש עוד להקשות על דברי הרב בעל תורות בשם הרד״ק ז״ל דלמאי שנא מפירות המילן דאם בירך עליהם בפה״א דיצא וכו׳. ע״ש, י״ל דלא דמי, דפירות המילן באמת לא מחמת חשיבותן תקנו להם ברכה בפני עצמן, אלא משום דכתיב ברוך ה׳ יום יום, שכל יום תן לו מעין ברכותיו וכל מין תן לו מעין ברכותיו, וכמ״ש הגאון אלגזם בסימן ר״ב, לא כן הפת והיין דמחמת חשיבותן הגדולה הוציאוס מכלל כל פרי ויחדו להם ברכה פרטית לימא לך דלא יצא, ומדמה לה שפיר להך דינא דהמלך הקדוש, דטעמא דתקנו המלך הקדוש הוא מחמת התעלותו יתברך בימים אלה לדון ולשפוט העולם, ולכך אם אמר האל הקדוש דחשיב ליה כשאר יומא דשנה לא יצא, וכן כמו כן להבדיל כמה אלפי הבדלות בפת ויין דמחמת חשיבותן תקנו להם ברכה מיוחדת והוא ברך בפה״ע או בפה״א דשוי להו כשאר פירות לא יצא.

ומה שהעיר הרב הכותב הי״ו מברכת שהכל וכו׳, לא דמי, דע״י ברכת שהכל לא אזיל מעלמא בה, דהא לא נזכר בה פרי דנאמר דשוי להו כשאר פירות. ואין ספר הרב נחלת אבות והרב בעל תורות מצויים אצלי.

ודע דבעיקר נדון זה אף למהר״י הלוי ודעמיה לא יצא, מסקנת האחרונים ליצא, וכמ״ש השד״ח ז״ל מערכת ברכות אות ב׳. ע״ש[1].

---

1. עיין לקמן חוברת ג׳ סימן כ״ד.

סימן מילי דדרשא כ׳

בת קול יוצאת מהר חורב

ויאמר ה׳ על עזבם את תורתי (ירמיה ט׳ י״ב)

חכמינו בפ״ו דאבות אומרים בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בת״ת נקרא נזוף וכו׳. דברי חכמינו אלה לכאורא הם כחידה סתומה ופותר אין לה, כי מי זה אשר שמע אפילו קול הברה כל שהוא מזה והוא אומר מכרזת ואומרת? וגם אלה אשר נתקרבו לפני הר חורב הוא סיני לא שמעו כלום, ואם הקול אינו נשמע הכרזה זו למה?

ואולם דברי חכמינו הם הערה ודקירה ברמז לאלה המניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. זאת אומרת מניחים ספר תורה בקרן זוית ועוסקים בהבלי עולם באומרם הרי אי אפשר שכל העולם יהיו לומדים, וצריכים אלה לעסוק במלאכה להמציא מחיה לעולם ואלה ללמוד, וא״כ אין החובה מוטלת עלינו ללמוד יותר מחברינו, אנו נעסוק בחיי עולם הזה וחברינו ילמדו. חכמינו אינם נוחים לדעה זו, כי אם כן כל אחד אומר כן והרי התורה אובדת ח״ו. אלא אדרבה צריך להיות בהיפך, שכל אחד יאמר צריך אני לעסוק בתורה שמא חבירי לא יעסוק בה, ועל דרך מ״ש [קידושין דף מ׳ רע״ב] לעולם יראה אדם עצמו כאלו כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, אם עשה עבירה אחת אוי לו שהכריע את כל העולם לחובה, ואם עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את כל העולם לזכות, וכאשר כל אחד יחשוב שבו תלוי קיום העולם ובו תלוי עסק התורה יתרבו לומדי תורה ויגדל ויתהלל שבחו של הקב״ה ויגדל כבוד התורה, שכל אחד מזדרז לעשות רצון קונו, וברוב עם הדרת מלך (ויש להרחיב הדברים בדרך משל, אך אכמ״ל).

הערה זו אנו למידים מתשובת השי״ת לשאלה על מה אבדה הארץ ויאמר ה׳ על עזבם את תורתי, אומרו ״עזבם״ ולא עוברם או הפרם, זאת אומרת שאין העונש בשביל עבירות שעברו על דברי תורה, ואלו עודם עוסקים בתורה האור שבה מחזירן למוטב כמאמר חכמינו ז״ל [איכה רבה פתיחתות אות ב׳], אך בעוזבם את התורה כדעה הנז׳ גרם שאבדה הארץ ובית המקדש חרב ולעת עתה לא נבנה וישראל הלכו שבי בגולה מדחי אל דחי בעוה״ר.

ואל זה ירמזון דברי חכמינו באומרם בכל יום ויום (כל עוד ישראל בגולה והר ה׳ חרב) בת קול יוצאת מהר חורב, זאת אומרת מקום בית המקדש הנקרא הר הבית (ואברהם אבינו קראו הר, עיין מסכת [פסחים] דף [פ״ח ע״א]) שהוא חרב בשביל עזיבת התורה, הרי הוא כמכריז ואומר אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, שמניחים ספר תורה בקרן זוית ואומרים אין החוב מוטל עלינו יותר מעל חברינו וגורמים לאחרים שיעשו כן, ונמצא שהכל בטילין ממנה ח״ו. ואומרו מכרזת ואומרת אע״פ שאין הקול נשמע, על דרך מ״ש הכתוב [תהלים י״ט ב׳] השמים מספרים כבוד וכו׳ אין אומר ואין דברים וכו׳ בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם וכו׳. השי״ת יעזרנו על דבר כבוד שמו אמן.

מלך אחד צוה לעבדיו להזמין לו למחר תרנגולת אחת שמינה, אך לא ייחד החיוב לאחד מהם בביאור. עבדיו נחלקו לשתי כתות, כתה מהם היו עצלנים וכל אחד סמך על חבירו ואמר אין החוב מוטל עלי יותר מעל חבירי, וכלום הטיל המלך החובה עלי ביחוד ולמה לא יביא חבירי, וכיוצא בדברים אלו, עד שלא הזמין שום אחד מהם. אך הכת השנית היו זריזים ואהבתם אמתית למלכם, וכל אחד רץ למצוא תרנגולת שמינה וקנאה בכל מחיר למלאת רצון מלכו באומרו שמא לא יביא חברי ונמצא לא נתמלאה פקודת המלך. וכאשר הביאום למלך שמח מאד לקראתם על אדיקותם ונאמנותם לאהבתו, ויפזר להם מתנות טובות אף שלא היה צריך רק לאחת. אך כת העצלנים שלא הביא אף אחד מהם הראו חסרון כבוד למלכם ונענשו קשה.

בפסחים פ״ד (דף נ״ג ע״ב) אמרו מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמם על קידוש השם לכבשן האש, נשאו ק״ו מצפרדעים, ומה צפרדעים שלא נצטוו על קידוש ה׳ כתיב ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך וכו׳ ובתנוריך ובמשארותיך, אימתי משארות מצויות אצל התנור, הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קידוש ה׳ על אחת כמה וכמה. ע״כ. וכאן שאל חכם אחד איך אומר שהצפרדעים לא נצטוו על קידוש ה׳, הלא נאמר לו למשה מפי הגבורה ועלו ובאו בביתך וכו׳, וגם ליפול לתוך התנור נצטוו, ועלו מן היאור לקיים רצון קונם, ואיך אומר שלא נצטוו.

ותשובה על זה השיב הרב יהונתן אייבשיץ בהיותו ילד קטן על דרך הנזכר לעיל וכך אמר, אמת הוא שהצפרדעים נצטוו בכלל לעלות ולבא מי בבית מי בחדר מי בתנור ובמשארות, אך לא היה הצווי מיוחד לכל אחת להיכן תבא, וכל אחת מן הצפרדעים היתה יכולה לומר לחברתה לכי את והכנסי לתוך התנור החם ואני אבא אל החדר.

אבל כל אחת למרות מה שלא היה הצווי מיוחד לה היא קפצה וחפצה לקדש שם ורצתה לבא לתוך התנור הבוער לקיים רצון קונה ולמלאת פקודתו.

וכמו כן לענין אהבת תורתנו הקדושה צריך כל אדם להזדרז לעשות רצון קונו, והחלש יאמר גבור אני וישתדל להראות אהבתו להשי״ת בלבב שלם.

דודי ירד לגנו לערוגת הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים (שה"ש ו')

הלכה

חדש אב יה"ל התשכ"א חוברת ג'

ירחון רבני תורני לקוטי בתר לקוטי עניינים מפוזרים מתלמידי הישיבות וגם רבות מאת רבני הדור אשר נלב"ע זיע"א ואשר חיים עד הנה היו לעטר בהם ירחונינו יכב"ן:

יוצא לאור בהשתדלותם של איזה יחידי סגולה היו העי"א:

הזכות מיוחדת להדפים רק חידושי התלמידים אשר יחדשו מחדש בלימודם מידי חדש בחדשו. חנם אין כסף: על הרבנים ראשי הישיבה לסדר חידושי תלמידיהם. ואם לאו אפשר שלא יתקבלו; כל תלמידי הישיבות מאיזה מקום שהם זובים בהדפסה ע"פ התנאים: מחיר החוברת 100 מאת מילים.

המשלם פי שנים יזכר שמו בשערי ברכה בחוברת שאחריה איה"ב:

התוכן

כא) סעודה רביעית ודהמע"ה — הרב חזקיה חדאד היו"ר עיה"ק טבריא תיו:
כב) ליל ת"ב אם אסור במלאכה — מאיר נסים מאניז היו"ר תיונס:
כג) בשר שנשתייר מר"ח אב או מיום שבת — משה חדאד היו"ר ג'רבא:
כד) הערות על הלק"ט סימן י"ט — פרץ כהן היו"ר:
כה) סוגיא דרוכב ומנהיג — כימום ביתאן היו"ר מדנין:
כו) חי בתרא דכ"א וכ"ג — יגון חדאד היו"ר ג'רבא:
כז) הערות על הלק"ט סימן ה' — עמרם כהן היו"ר:
כח) תשובה על הנז' — הרב אשר חדאד היו"ר:
— העורך היו"ר:

הכתובת להמערכת

BOGIUD SADON H. K. DJARBA (Tunisie)

בדפים בית אוצר העברי בועז חדאד היו"ר ג'רבה

הצדיק אבד

ביום ערב שב״ק ט״ז תמוז יה״ל תשכ״א 30-6-61 נסתלק פתאום הרב הצדיק החה״ש עסקן צבורי

ר׳ עקיבא חורי זצוק״ל, כבן ל״ה שנים

אחרי שנתייסר ביסורים קשים משך שנים.

המנוח מילידי עירנו גרבה, היה רצוי לשמים ולבריות, מורה, ש״ץ, וכל ימיו הקדיש לצרכי רבים.

מיתתו שהיתה כמעט בנשיקה הכתה גלים בקרב הצבור הרחב של תוניסיה, ובמיוחד לתושבי מקום מגוריו ״גוליטא״.

לאלמנתו, לששת ילדיו, להוריו, ולכל המשפחה המתאבלת תנחומים, ואלהי ציון יצרור נשמתו הטהורה בצרור החיים, אמן.

מנוחות שאננות

יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם

אל מלא רחמים יתמלא ברחמים על נפש רוח נשמת המנוח **צמח צרפתי נ״ע**. מלך מלכי המלכים ברחמיו ירחם עליו, ויסתירהו בסתר אהלו, לחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו, וילוה אליו השלום, אמן.

נדבת היקר מר ראובן צרפתי מעי״ת תונס יע״א

מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון

אל מלא רחמים יתמלא ברחמים על נפש רוח נשמת המנוח

הרב סימי מעארף שנלב״ע בעי״ת פארים ונקבר בעי״ת תונס יע״א ביום י״ב תמוז תשכ״א, מתאים 26-6-61, בשנת האחת וששים לימי חייו.

מלך מלכי המלכים ברחמיו ירחם עליו, ויסתירהו בצל כנפיו ובסתר אהלו, לחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו, ועל משכבו יהיה שלום, אמן.

נדבת היקר מר מניני סופר הי״ו מעי״ת תונס

אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה

רחמנא דרחמנותא דיליה היא יתמלא ברחמים על נר״ן הבתולה הצנועה

צלטאנה בת חנה בראניץ שנלב״ע סוף חדש אייר תשכ״א

מלך מלכי המלכים ברחמיו ירחם עליה וילוה אליה השלום, אמן.

דברי חכמים וחידותם

מאת ידידי הרב ר׳ אברהם הכהן הי״ו, רב ומו״ץ בעי״ת צפאקץ יע״א, מגן אברהם יהיה בעזרו

א) אמר חכם אחד, בראשית אני אב כסדרן שתים, ובתוך לבי יש לי מאתים, בסופי מספר אדם על רגלים, וזה שמי כשם אחד מן הרמתים?

ב) עוד אמר, ממשפחת רם אנכי משלש נסדרת, ראשונה בתוך ידך נכרת, וגם בה תאכל ומדתה כזרת, והשנית באצבעותיך נספרת, גם פתח וחלון יש בה בלי מסגרת, והשלישית היא אבי הגוזר על חרם בגזרה אדרת, גם רומש בים ובנחלים בשפת תרגום הנמסרת.

ג) היכי תמצא שאע״פ ששחט רק מיעוט הסימן ולא רובו וכשרה?

ד) היכי תמצא שיותר טוב שלא לשחוט בראש רק ברגל?

ה) שאלו לחכם אחד: מנין שבימי אחשורוש ישראל קבלו את התורה ברצון? אמר להם: משחיטת כפורים שבו ירדו לוחות שניות. רמז לדבר והסרותי את כפי.

ביאור החידות שבחוברת ב׳ מאת ידידנו הנז׳

א) שמו דוד. ותחת הגג ר״ל האותיות שבאלפ״א בית״א אחרי אותיות הגג. והיה אוכל דגים, והם האותיות הקודמות על אותיות הדכן. והיה שותה שכר, אותיות שאחרי תיבת קיר מלמטה למעלה.

ב) הראשון היה אוכל פ׳ת ולח׳ם. אותיות ת׳ף ומח׳ל בהיפך (או פ׳ת ומל׳ח). והשני היה אוכל קרא ובש׳ר שהם האותיות שאחרי אותיות קר׳א (ומאחרים שמעתי שר״ל ראש כבש שאוכלים אותו ליל ראש השנה אחרי הקרא כמ״ש בש״ע [סימן תקפ״ג סעיף ב׳]). והשלישי היה אוכל כוסכום שהיא תרגום של שחוט שחוט, וכלישנא דגמ׳ (חולין דף ל״ז ע״ב) שלא אכלתי בשר כום כום.

ג) שמו ישראל. ור״ל יתן יו״ד שהם יו״ד אצבעותיו שבשתי ידיו עם שר אלף, ויסיר מהם פ׳ וישאר ישראל.

ד) הוא פשוט בש"ע [סימן ק"ח ס"ט] אם לא התפלל מנחה בערב ר"ח שצריך להתפלל שתים בליל ר"ח וצריך להזכיר בשניהם. ואם לא הזכיר בשניהם יצא. אך אם לא הזכיר בראשונה והזכיר בשניה צריך לחזור, דגילה דעתו דשניה של ר"ח, ואינו כן, אלא הראשונה של ר"ח.

סימן כ"א

הרב חזקיה חדאד עיה"ק טבריא תובב"א

סעודה רביעית ודוד המלך ע"ה

בשבת דף קי"ט [ע"ב] אמרו ר' אבהו הוה עבדין ליה בשפוקי שבתא עגלא תילתא, הוה אכיל מיניה כוליתא, כי גדל אבימי בריה ג"ל למה לך למפסודי כולי האי, נשבוק כוליתא ממעלי שבתא שבקוהו ואתא אריה אכליה. ע"כ. ונתמי אל לבי להבין למה לא בא רק האריה לאוכלו יותר משאר חיות. ועלה לדעתי לייסד בס"ד, דידוע דסעודה רביעית היא נגד דוד המלך ע"ה, והוא בא מזרע יהודה, וביהודה כתיב [בראשית מ"ט ט'] גור אריה יהודה, שנמשל לאריה. ודוד דהע"ה הרג את האריה. ולכן דוקא בא אריה ואכל את הסעודה השייכת לו ומדיליה קאכיל. ולפ"ז ניחא מאי דלכאורה קשה למה שפירש"י ז"ל אכליה אריה לעגל הרשוי לשחוט. ע"כ. ולמה לא פירש שאכל את הכוליא שהשאירו, ומי הכריחו לפרש דקאי אעגל. (הן אמת דלפי הפשט כן משמע שאמר אכליה ביו"ד ה"פ, ואם על הכוליא הול"ל אכלה[א]. ועוי"ל דהכוליא כבר נתקדשה לצורך סעודה רביעית, ומן השמים לא יתנו אותה לבא בפי טמא ומקוס שניתן בפי טהורים. לכן פירש לעגל הרשוי, ר"ל שהיה רשוי להתקדש לצורך סעודה רביעית). אבל לפי האמור יתיישב שפיר יותר, דכיון שאינו מהרגיל שאוכלים עגל מדם, פ"כ זה שהשאירו לא שייך לו, והוא רצה לאכול משלו מה שייך לו. וזהו שדייק רש"י ז"ל בלשונו הקדוש:

א. ולפ"ז צ"ל דמ"ש שבקוהו לא קאי אכוליא, דפ"כ הול"ל ומי שבקיה. אלא קאי אעגל שהיו רוצים לעשות. אך פשט הלשון שאמר להו אבימי נשבוק כוליתא ממעלי שבתא שבקוהו וכו', משמע מאי דשבקו קאי אמ"ם להו נשבוק, דהיינו כוליתא. ובעיקר הקושיא על פירש"י היה נ"ל דלא ניח"ל לפרש אכוליא, כיון דהוא קאמר למ"ל למפסודי כולי האי, דהיינו לעשות עגל אחר, ומן השמים שלחו האריו להורות דלא טוב עשה מ"ם כן, והפסידוהו ע"י אכילת האריו מה שדיקדק להרויח, ואלו על הכוליא אין כאן הפסד כ"כ, ולכך פירש"י אכליה לעגל. מיהו נראה דאכתי י"ל דאכליה אכוליא, וממילא הוכרחו לשחוט העגל ולא הרויחו כלום. ע"ה בוגיד סעדון הי"ו.

לעגל הרגוי ליסחט, דהול״ל לעגל, ומספיק בזה. ולפי המאמר הנה נכון. ודוק. גם ניחא לפ״ז מה שהיה מוכל רק כולייתא ולא מה שהוא מחר משאר האברים, דתרגום של לביא (שהוא חרי) כליתא. ולרמז בעלמא גם להרגות שהעבודה הזאת של דהמע״ה שבא משבט יהודה וכנז׳.

ובעיקר המאמר יש להבין על ר״ת בתחלה מאי שבר שהיה שוחט עגל במועדי שבת קדש לצורך שעודה רביעית מע״פ שלא היה צריך רק לכולייתא אחת והיה יכול להשחיר מע״ש, מ״מ מפני כבוד מלוה מלכה היה עושה כל הטרחה הזאת וכמ״ש מהרש״ק ז״ל, וא״כ למה כשגדל מבימי בנו וא״ל למ״ל לאפסודי כולי האי נשבוק וכו׳ שמע לדבריו, אלו לא יכול להגיד לו זה. וגם יש להבין מאיפה יש לו כל מועדי שבת קדש עיגלא תילתא, דלפי השכל קשה למצוא כל מועדי שבת קדש חק ולא יעבור. וע״ל מש יוכבר בעיני ה׳ לפמ״ש במס׳ סנהדרין דף ס״ה ע״ב ר״ח ור״ע הוו יתבי כל מעלי יומא דשבתא ועסקי בספר יצירה ומיברו להו עיגלא תילתא ואכלי ליה. ע״ש. וא״כ גם כאן אפ״ל שהיה עושה זה ע״י ספר יצירה, וכשאמר לו בנו למה לך לאפסודי כולי האי, לא רצה לגלות לו שעושה זה ע״י ספר יצירה ולא מיפסד כלום, שרצה להסתיר ממנו דבר זה, אולי עודנו קטן לעניינים אלו, ושמע לדבריו והשחיר כוליא כמו שאמר לו בנו, ואתא חריה ואכליה. ולפ״ז צריך לפרש דאכל את הכוליא שהשחיר, לא העגל כפירש״י, דהרי לא היה עגל עד עכשיו. ע״כ אפ״ל גם על העגל, וברא אותו מע״ש והיה מוכן למועדי שבת קדש, וכשא״ל בנו למ״ל וכו׳ השחיר אותו ושבק כוליא. כנ״ל בס״ד. ומש שגיתי אחי תלין משוגתי, וה׳ הטוב יכפר בעד.

סימן כ״ב

מאיר נסים בלא״א כמוה״ר מצליח מאגוז הי״ו. תונס יע״א

בס״ד ד׳ מנ״א התשכ״א

ליל תשעה באב אם אסור במלאכה

ש״ע א״ח סימן תקנ״ד סכ״ב במקום שנהגו שלא לעשות מין עושין וכו׳. יש לחקור מש הלילה גם כן אסור במלאכה במקום שאין עושין, או דילמא שדינו כתענית ציבור דביום אסור ובלילה שרי וכדלקמן סימן תקע״ה ס״ג. ע״ש. וע״ל להוכיח מברייתא דמייתי לה בפרק מקוס שנהגו שלא לעשות מין בין ט״ב ליוה״כ שלא שזה שפיקו אסור וכו׳. וכתבו התוס׳ שם בד״ה אין בין וכו׳ הא שלא תשיב מלאכה שמותר בט״ב במקום שנהגו, נראה לר״י משום דבפיפא

מסיק לה לשריותא דמלאכה גבי מין בין ט״ב לתענית ליבור. ע״ש. והשתא קשה דלכתי חמתי לא חשיב מלאכה בלילה שמותר בט״ב אפילו במקום שאין עושין וביוה״כ אסור. ובזה לא יכון תירוץ התוס׳. דליכא למידק מדקתני סיפא אין בין ט״ב לתענית ליבור אלא שזה אסור בעשיית מלאכה וזה מותר במקום שנהגו, מכלל דבמקום שאין עושין ט״ב דינו כתענית ליבור דביוה״כ אסור ובלילה מותר, מדלא קתני נמי שזה מותר בעשיית מלאכה בלילה וזה אסור במקום שאין עושין, זה הינו, דהא מסקינן התם בגמ׳ דתנא קולי קולי דט״ב נקט, ובחומרי דחמיר ט״ב מתענית ליבור לא מיירי. ע״ש בפירש״י. וה״נ לענין לילה אפשר דט״ב חמיר. וא״כ הו״ל למשמעינן זה בריש גבי אין בין ט״ב ליוה״כ וכו׳ דליכא בינייהו נמי דט״ב לילו מותר במלאכה ואפילו במקום שאין עושין. אלא על כרחך דקושטא הוא דאסור אף בלילה. ורמיזי להכי שלחנו של מברשים בסימן זה שתמה על רש״י בפסחים שם שכתב: למלאכה של יום עצמו משתחשך דבתענית ליבור אסור וכו׳, וזה הפך תלמוד ערוך בתענית וכו׳, ושכן תמה מהרש״ל. ויסיים: ומעתה לפי מה שנראה משמעתא דפרק מקום שנהגו אלא חמיר ט״ב מתענית ליבור לענין מלאכה מותר במלאכה בט״ב בלילה וכו׳. ע״ש. ונראה שאין כוונתו מדבריהם דקתני אין בין ט״ב לתענית ליבור וכו׳, דתנא קולי קולי קתני וכנז״ל. אלא כוונתו מדקאמר ריו״ח התם ט״ב חינו כתענית ליבור ומוקי לה למלאכה, ופריך מלאכה תניגע מקום שנהגו לעשות בט״ב עושין וכו׳, ולא משני דריו״ח לענין לילה דבתענית ליבור מותר ובט״ב אסור במקום שאין עושין. ולע״ד י״ל דמשמ״ל להם״ס ליתנא דריו״ח דקאמר ט״ב חינו כתענית ליבור, דהיינו דט״ב אין לו חומר תענית ליבור אלא קיל מיניה (דומיא דקאמר שמואל אין תענית ליבור בבבל וכו׳, ופירש״י אין חומר תענית ליבור וכו׳, עם שים לחלק), וא״כ ליכא למימר דקאי לענין לילה, דזה מדרבנן ט״ב חמיר טפי. וזה ניחא נמי מה שהקשה מהרש״ל שם דלמאי לא מוקי הם״ס לענין אין השמשות וריו״ח ס״ל כשמואל דתענית ליבור אין השמשות שרי וט״ב אסור וכו׳. ע״ש. ועוד קשה למאי לא מוקי לענין רחילה, דבט״ב אפילו להוסיף מלבעו במיס אסור ובתענית ליבור לא אסרו אלא כל גופו וכדלקמן. ולפי האמור אתי שפיר, דמשמ״ל להם״ס דריו״ח קולא דט״ב קתני, דהיינו לגבי השמשות, או כדמשני למלאכה ולתפלת נעילה ולכ״ד ברכות. ע״ש. דכולהו לחומרא דתעניות וקולא דט״ב. ורב פפא לחוד מפיק ליה לחומרא דט״ב דהינו ברחצות אלא בתחרונות. ע״ש. ולדידיה י״ל דה״ה דמצי למימר כתירוצים לעיל, אלא שהשיב לפי דעת המקשה דקאמר מאי לאו לגבי השמשות וכו׳, וכדפירש״י לעולם כדס״ד מעיקרא וכו׳. ע״ש. ויש״ל לחוקמה ככ״ע ולא כשמואל לחוד, ולעולם

ט״ב לילו אסור במלאכה, וכמו שהוכחנו מברייתא דקתני אין בין ט״ב ליוה״כ וכו׳.

וע״פ האמור י״ל לקושית מהרש״ל והרב שלחנו של אברהם על רש״י שכתב דתענית ליבור אסור במלאכה בלילה, דזה הפך הש״ס בתענית וכו׳, דרש״י כתב כן למאי דלא ס״ד להש״ס דתנא קולי קולי, אלא קס״ד דבין להקל ובין להחמיר קתני, וכמ״ש רש״י בד״ה אין בין תענית ליבור וכו׳. והשתא כיון דמוכח מדקתני אין בין ט״ב ליוה״כ וכו׳ דט״ב לילו אסור במלאכה וכאמור, ע״כ מוכח נמי מדקתני אין בין ט״ב לתענית ליבור וכו׳ דתענית ליבור נמי אסור במלאכה בלילה. אבל לפי המסקנא דקולי קולי קתני ניחא, דלעולם תענית ליבור שרי במלאכה בלילה וכדלעיתא בתענית, והכא לא קאמיד אלא קולי דט״ב. ואל תאמיני לומאי דלא ס״ד קולי קולי, ע״כ מעיקרא לא מוכח מהיכא דאין בין ט״ב ליוה״כ וכו׳ דט״ב לילו אסור במלאכה, די״ל כתירוץ התוס׳ דסמיך אסיפא דאין בין ט״ב לתענית ליבור וכו׳ דלא קתני דט״ב לילו אסור במלאכה טפי מתענית ליבור, דזה אינו, דהא פירש״י בשינויא דקולי קולי כל הני אין בין אד תנא לחבירו וכו׳. ע״ש. מכלל דלס״ד דגמ׳ לאו אד תנא לחבירו, וא״כ לא שייך כלל לומר דסמיך אסיפא, כיון דכל אדא בחפי נפשה קאי. בחופן דבין לס״ד ובין למסקנא שפיר מוכח מברייתא דאין בין ט״ב ליוה״כ וכו׳ דט״ב אסור במלאכה בלילה במקום שאין עושין. וגם הרב שלחנו של אברהם חזר וסייס שכן נראה מסתמיות דברי הפוסקים, ומכ״כ מהרש״ל והמג״א. ע״ש. אחרי כותבי מלאתי מקנת דבריו הנ״ל למוה״ר ערך השלחן ז״ל. ע״ש. וכן הביא עוד הכה״ח ס״ק נ״ט בשם כמה פוסקים לאסור בלילה. ע״ע.

הסימנים הבאים הם מתלמידי חברת אור תורה בגרבה תכב״ץ

סימן כ״ג

משה בלא״א החה״ש ר׳ בועז חדאד הי״ו

אכילת בשר בשבוע שחל בו תשעה באב

מי שנשאר לו בשר מיום ר״ח או מיום שבת שבתוך השבוע, אי מותר למוכלו למוצאי ר״ח או שבת.

כבר נשאל כעין זה הרב נחפה בכסף סימן ג׳ במי שהיה חולה בכאב ראשו, ושיעל הגיד משקה הקאו״י שהוא

טוב לכאב הראש, ומילח לו כוס מלח ממנו, ושתה מעט ונתרפא, אם מותר לשתות מה שנשאר, מי ימנע כיון דלשתרי משתרי מו לח. ושם בדף נ״ח רצה להוכיח מהא דלמרינן בעירובין דף נ״ג עירב דרך הפתח ונסתם הפתח דשבת כיון שהותרה הותרה, ופסקוהו הפוסקים בסימן שע״ד, לבד הרמב״ם שיש לו חילוק בעניין, אבל גם הוא מודה דכיון שהותרה הותרה. וכן למרינן שם בשמי חצרות שעירבו כל אחת לעצמה, והיתה מחיצה מפסקת ביניהם ונפלה הממיצה, דפליגי רב ושמואל, לרב אין לטלטל אלא בארבע אמות, ולשמואל כיון שהותרה הותרה. ופסקוהו הפוסקים כשמואל. ומיהו לנדון זה דכיון שמולה זה הותר לו לשתות הקמו״י בשביל מוליו, אף שהבריא נשאר בהיתרו. ושוב הקשה ע״ז מסוגיא דקידושין דף כ״ח דפליגי רב ושמואל ביפת תואר לכהן בגיהה שניה, דלרב מותר, למרינן כיון דשתרי משתרי, ושמואל אמר אסורה. ע״ש. ולעד״ן דיש לחלק בין היתה דעירוב לנדון דידיה בקמו״י והיתה דקידושין, דעד כאן לא ס״ל לשמואל שם בעירוב למרינן כיון שהותרה הותרה אלא משום דאצרות אלו מעולם לא נאסרו, דקודם שבת היו מותרים ובכניסת שבת הותרו ע״י עירוב[ב], ולכך למרינן כיון דשתרי משתרי, אבל

ב. ואף דשבת הקודמת היו אסורים אם לא עירבו, מ״מ לא חשיב נאסרה מעולם, דהרי בידו לעשות היתר ע״י עירוב, לא כן בהיתה ביפת תואר שאין בידו לעשות שום היתר זולתי ביתחס במלחמה. וכן בהיתה בחג נראשו לאין הדבר בידו לחלות עצמו. וכחילוק זה של הרב הכותב נר״ו חילק הרב נחפה בכתף עצמו בסימן ו׳ דף י״ח בשם מהר״ם זחבי ליישב מאי דלא פשיט הש״ס בחולין דף י״ז מאי דבעי בחבדי נחירה שהכניסו עכשם למרץ מהיתה דהפותח חציתו ע״ג הרגל דלא יגמור, וכן מהיתה דפ״ח דתרומות דאשה שהיתה חוכלת בתרומה ואמרו לה מת בעלין, דקי״ל כריהו״ח דתפלוט, ודא למרינן כיון שהותרה הותרה, ומתרץ על דרך הנז׳, דהאשה קודם שנשאת לכהן היתה אסורה בתרומה, וכן בהיתה דהפותח חציתו דקודם הרגל היתה טומאת עם הארץ, אבל בחבדי נחירה מעולם לא נאסרו. ושוב הקשה מהיתה דפ״ח דתרומות דהיה חוכל בשכול וכנגם מן הגיגה לחגר, דלריהו״ח לא יגמור אף דקודם לא נאסר רק בכניסתו לחגר. ע״ש. ולעד״ן דמ״מ לא דמיא לחבדי נחירה דמעולם לא היה איסור בשבר נחירה כלל, אבל בחכילת אשכול אף שלא נאסר לו עדיין, מ״מ היינו משום דעדיין לא הכניסו לחגר, אבל איסור זה יצנו בעולם, שכשרואה פני החגר נאסר. ולפ״ז לא יכון חילוק הרב הכותב נר״ו גבי עירוב, דגם בחגר יצנו לאיסור זה, דבלא עירוב אסור לטלטל בחגר. מיהו נראה דכיון דיש לחלק בהכי ויש לחלק בהכי לא מצי למיפשט בעיא דנחירה מהיתה לשכול, דשבר נחירה לא דמי לשאכול בלא נאסר מעולם. וכן ל״ק לשמואל מהיתה ביפת תואר דהיה בה איסור קודם לכן ממש, אבל בעירוב מעולם לא נאסרה אף דהיה איסור לעירוב בעולם. ומי מימא נפשוט לבעיא דנחירה מדשמואל מכ״ש בלא היה איסור זה בעולם, י״ל דבעי בליבא דרב. מיהו מכאי קשה דנפשוט מהיתה ביפת תואר בליבא דרב דאית ליה כיון דשתרי משתרי. ואפשר דכיון דעל כרחך יש לחלק גם בליבא דרב בין ההיתה ביפת תואר להיתה לעירוב, חולי לפי חומו חילוק לא דמי לחבדי נחירה ליפת תואר. וע״ע עוד. ועיין להרב לימודי ה׳ לימוד מ״ח שהביא קושיא זו בשם הרשב״ץ דקידושין.

ע״ש בד״ה ומ״כ. וע״ע לו שם בתחלה שמייצב לקושית הרב נחפה בכסף מההיא דהפותח תביתו ומשה במרומה בחילוק הרב נחפה בכסף עצמו לסימן ו׳ בשם מהרש״ז דהתם היו מקורים מקודם, ולע זכר שר שכבר קדמו בזה הרב גופיה.

ועיין להרב נחפה בכסף בסימן ג׳ לף י״ב שמייצב עוד מאי ללע פשיט הש״ס מהנך משניות קרוב לדבריו

לסימן ו׳, דפותח תביתו ומשה מעולם לע הותרה מלד עצמם ורק לסיבה בשביל דבר אחר, כגון בחצית משום הרגל, וכן במשה מלד בעלה הותרה, לכך לע ממרינן כשהותרו הותרו. וכן ההיא דמשכול בחצית משום הרגל, ורק לסיבת שעדיין לע נכנס לחנר הותר, ולכך כשעברה הסיבה וכנסו לחנר או מעולם לע הותר בחנר, וכן במשה בעלה מזרו למיסורן, לע כן הך דלחברי נחירה דהיו מותרים לגמרי ולע לשום סיבה. עבר הרגל או שמת בעלה מזרו למיסורן, לע כן הך דלחברי נחירה דהיו מותרים לגמרי ולע לשום סיבה. והביא מילוק זה בשם הרב המגיה בספר בית שלמה לייצב מאי ללע פשיט הש״ס לבעייתו מדמיטהריך קרע ביצמות לף ס״ע לכהן הדיוט שמירם את המלמנה ונתמנה להיות כהן גדול דיכנוס, משמע הע בעלמא דליכא קרע לע, משום דהתם נמי מה שהותר מקודם לפי שלע היה כהן גדול ומעולם לע הותר בהיותו כהן גדול, לכן מי לאו קרע הו״ע לאסור וכו׳. ע״ש. ולפי דבריו ניחא גם ההיא שאמרו שם ובלף כ׳ ע״ב לכהן גדול אינו מייצם לפילו מן המירוסין משום גזירה שיהא רשותה טטו שנייה, ולע ממרינן בסיבה שניה כיון דמשתרית בסיבה רשותה משתרית בסיבה שניה, דכיון ללע משתרית ללע לגורך יבום, ג״כ משיב לע הותר, דבלע מצות יבום מעולם לע הותר, ולכך בסיבה שניה דליכא מצות יבום מקורה. וכן לחילוקו לסימן ו׳ י״ל נמי דהתם קודם שנפלה לו יבמה היה מקור בחלמנה, ולכך לע ממרינן בית כשהותרה. ומ״ל להרב לימודי ה׳ שם שתירץ כן בההיא דלף כ׳. מיבעי לשכתי קשה לרב ביפת תואר מהנך דוכתי ללע ממרינן בהו כשהותרה. וכבר העיר בזה הרב הכותב הי״ו.

ובלא״ה יש לייצב ההיא דכהן גדול אינו מייצם בפשיטות, דהתם לע שייך לומר כיון דהותרה הותרה, דבית רשותה לע הותרה רק מלד דחמיית לשמי עשה ומשי לע מעשה. וכן תירץ גם הרב לימודי ה׳ הנ״ל שם, וסייס דכ״כ התום׳ לף כ׳ ע״ב בד״ה מטו וכו׳. ע״ש. וכן הוא ג״כ בתום׳ הרש״ם. ע״ש. ולחילוק הרב נחפה בכסף הנ״ל אכתי תקשי קושית התום׳ והרש״ם מכהן הדיוט שמירם את המלמנה, דמשמע ללע מצריך קרע ללע בחירם ונתמנה כהן גדול, אבל בנשא פשיטא, ועל כרחך משום דכהן נשאה בהיתר וממרינן כיון דמשתרי משתרי מע״ג דמעולם לע הותר לו בהיותו כהן גדול.

ובעיקר קושית הרב נחפה בכסף מההיא דהפותח תביתו נלע״ד לייצב די״ל דהתם כך היתה התקנה לשאר הרגל תחזור טומאתה למפרע, דהרי גם כלי עזרה הנריכוס טבילה אחר החג לף דבחג היו מותרים כדקתני שם במשנה לף כ״ו, ועל כרחך כך היתה התקנה ללע טהרו חלע ליותר החג בלבד ושוב תחזור טומאתה למפרע.

ועוי״ל להתם לע שייך לומר כשהותרה הותרה, דהרי בחמת החצית טומאה, ודוקא ברגל משום תקנת הרגל התירו טומאתה ולע משום דחשבוה כטהורה, וכדליתא בחמ׳ בילה לף י״ל ע״ב מהו לחיות טומאת עם הארץ ברגל כטהרה שויוה רבנן וכו׳ קמ״ל. הרי דלף מגעו ברגל טמע, ורק ברגל החירו מכחים לותה טומאה, וכשם שאחר הרגל חזרה טומאת העם הארץ למקומה, גם טומאת חותה חזרה למקומה. ומהאי טעמא ממרינן דאפילו כלי העזרה נריכים טבילה אחר הרגל כנ״ל. וכ״כ רש״י שם לף כ״ז בשנה ד״ה לע יגמור וכו׳. וכיון דבחמת היא טומאה, לע יתכן לומר כשהותרה הותרה. וכה״ג תירץ הרב הכותב נר״ו לקמן והרב נחפה בכסף גופיה. מיהו עיין בהרמב״ם בפי״ע מהלכות מעכב ומוסב ה״ט שכתב: טומאת עם הארץ ברגל כטהורה היא חשובה, שכל ישראל חברים הם ברגלים וכו׳, שהכל מטהרים עלמן ועולים וכו׳. ומלשונו מבואר דברגל מעכיון לה כטהורה גמורה, כיון דהכל מטהרין

עלמן. והוא נגד סוגיא דגמ' דפיה הנ"ל. ומו"ר להמצ"ל בפי"ע מהלכות טומאת מוכלין שמחלה הבין כן בדעת הרמב"ם, והקשה ע"ז דל"ל ממאי פסק מח"ז הפותח מביתו לא יגמור, הא ליכא טומאה. ומכח זה פירש כוונת הרמב"ם דעיקר הטעם דברגל לא חשו על טומאת עם הארץ משום דהכל מתקנין וכו' ומתו למיגעי, ומצאו טעם להתיר זה משום דהכל מטהרין עלמן ברגל. ותימה שלא העיר מסוגיא דפיה הנז'.

ועיין להגל"פ שם בפיה שהקשה למיך מיסק מדעתין לטעמץ דר"י דכטהורה משבוה רבנן, דל"כ ממאי מעבירין על כלים שבעזרה, ומתרץ לה ע"פ דברי הירושלמי. ולכאורה מכאי תקשי בדעת הרמב"ם דפסק לטהורה ממש ברגל, ממאי מעבירין על כלים שבעזרה. וכן בהך להפותח מביתו ממאי לא יגמור. ולפי דברי המצ"ל הנז' אתי שפיר.

גם מה שהקשה עוד הרב נחפה בכסף מלשמועל דבעירוב ס"ל כיון דהותרה הותרה ובפת תומר סבר לשסורה, לע"ד דמהאי טעמא הולרך הגמ' לבאר בדברי שמועל דסבר לשסורה להא הוית לה גיורת וגיורת לשסורה לכהן, דר"ל דעל כרחך לף החירה הכתוב, דהרי גם ליתרמל לף החירה פיה שניה שלא לשחר לשחר שיפיגה לביתו ויגייר אותה לפילו בעל כרחה, ועיין בחידושי הריטב"ץ ותוס' רי"ד, ולכך דוקא ליתרמל שרית לדידהו, אבל כהנים לשסורים בגיורת ליכא למימר כיון לשמרי, דהרי על כרחך לף לשמרי כברשעונה, ועל כרחך דפיה שניה היתר אחר הוא ולא מלד היתר קמע, ולכך לשסורה לכהנים.

ומה שהקשה מדרב אלרב, נלע"ד לייבב בהקשות עוד מדאמרינן בפיה דף י"ז ע"ב אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר. ופסקוהו הרמב"ם בפ"ו מהלכות יו"ט ובש"ע סימן תקכ"ז סי"ז. וק"ק דמאי שנא התחיל או לף התחיל, הם אמרינן כיון לשמרי, ש"כ גם בלף התחיל הרי לשמרי קודם כל עוד שהעירוב קייס כהניף דעירובין דף ל"ג, ואי לף אמרינן כיון לשמרי וכו', ש"כ כי התחיל בעיסתו מה בכך. ולפי הפשט ל"ק, דכך היתה התקנה דכי נאכל עירובו אינו יכול לבשל, ועל דרך מ"ש לעיל בהך דהפותח מביתו. ומנם נראה לומר עוד דלף אמרינן כי לשמרי לשמרי אלף דוקא בחותה תחילה עלמה או ניזה דבר אחר שהוא בעלמו הותר מתחלה, אבל דבר שהוא גוף אחר ולא היה בו התחלה לף אמרינן כיון שהותרה הותרה, ולכך אסור להתחיל לבשל או לאפות בדבר אחר אף שאינו ממה שהתחיל בו. ומעתה י"ל שפיר קושייתו מדרב אלרב, דלף אמר רב כיון לשמרי לשמרי אלף פיפת תומר שהוא גוף אחר שהותר מעיקרא הותר גם השתא, אבל גבי עירוב אין הטלטולים מענין אחד ולא תשיב כגוף אחר, אף שהביא אחת, מ"מ הפעולות חלוקות, ולכך לף אמרינן כיון שהותרה. אבל שמועל ס"ל דגם שם הוי גוף אחר, שהביא אחת היא היתה מותרת לטלטל בה מתחלה.

וראיתי להרב מחזיק ברכה בסימן שע"ד שתירץ לקושית רבו הרב נחפה בכסף מדרב אלרב, דלוקא פיפת תומר לתיסור גיורת לשמרי בפיה שניה אמר רב כיון דהותרה הותרה, לתיסור זה עלמו הותר, אבל בהך דשמי תניות שנפל הכותל דעד התידנא לף הותר אוס תיסור והשתא הוא דתיכא תיסור, לף אמרינן כיון דהותרה, אלף לשמרי מיד. ע"ש. ולפי דבריו תפ"ל גם מה שהקשה הרב נחפה בכסף לרב מהך דכהן גדול אינו מייבם לף אחת מן הניסואין לף אחת מן התירוסין מטעם גזירה פיה לשסורה אלו פיה שניה, ואם תיתא הו"ל למיתרי גם פיה שניה מטעם כיון לשמרי פיה לשסורה לשמרי פיה שניה. ולפי דברי הרב ז"ל אתי שפיר, דהתם לף משיב לשמרי פיה לשסורה, דהתם אלרבא מלוה הוא לייבם ולף אמרינן כיון דהותרה הותרה, אבל בהך דשמי תניות לא הותר לף לשמרי אוס תיסור והשתא הוא דתיכא תיסור, לף אמרינן כיון דהותרה, אלף לשמרי מיד. ע"ש. ולפי דבריו תפ"ל גם מה שהקשה הרב נחפה בכסף אלרב מלוה הוא לייבם ולף אמרינן כיון לשמרי פיה לשסורה משיב לשמרי פיה לשסורה לשמרי פיה שניה. ולפי דברי המצ"ל הנז' אתי שפיר, דהתם לף משיב לשמרי פיה לשסורה, דהתם אלרבא מלוה הוא לייבם ולף אמרינן כיון דהותרה הותרה, אבל בהך דשמי תניות שנפל הכותל דעד התידנא לף הותר

די״ל דבעית הש״ס לרב, דלפשר דלע״ע אמר רב חלע״ת ניפא תוקר דאומו מיסור גיורת הוקר בניחא דאמנה ובלך אמר כיון דאשתרי אשתרי, אבל בשר נחירה לע״ע מיקרי הוקר המיסור, דמעיקרא לע״ע היה אסור. עוד כתב הרב מחזיק ברכה לתרץ קושית הרב נחפה בכסף מדאשמועל, דהנה אמר שמואל שם בדף ל״ה להלכה כרי״ה בחלר שנפרצה משמי רוחותיה, ומוקי לה דלע״ע פסק כוותיה חלע״ת בנפרצה לכרמלית, אבל לרשות הרבים דאיכא לאיסור תורה הלכה כריו״ם, ואם בפ״ק אמר דאפילו למ״ד הוחיל והותרה הותרה מני אתי כריו״ם, דלע״ע אמר ריו״ם התם חלע״ת דליתנהו למחילות, ומש״ה פסקו הפוסקים כשמואל בכותל שנפל דאמרינן כיון שהותרה הותרה, ופסקו כריו״ם בחלר שנפרצה, אפוס דמ״ד כיון שהותרה הותרה מני אתי כריו״ם כמבואר בב״י בסימן שע״ד, חלע״ת דשמואל חזיל לטעמיה דפסיק כרי״ה, ולע״ע אמרה חלע״ת בכרמלית שהוא מדרבנן אבל ברשות הרבים שהוא מדאוריימא לע״ת. וא״כ ל״ק מהך דיפת תואר, דלע״ע אמר שמואל הוחיל ואשתרי לשהוא מיסור תורה, ודוקא בשידי דרבנן אית ליה כיון שהותרה הותרה, דהא בנפרצה לרשות הרבים מודה. ע״ש. והנה מ״ש חלע״ת דשמואל חזיל לטעמיה דפסיק כרי״ה ולע״ע אמרה חלע״ת בכרמלית וכו׳, לע ידעתי מנ״ל זה, ונפיר י״ל דשמואל לע״ע המיר חלע״ת משום דאיתנהו למחילות ואפילו כריו״ם וכדאמר הש״ס בדף י״ז למ״ד הותרה הותרה. וזה מוכרח לאומרו, דאם איתא דשמואל אמר גם דליתנהו למחילות, א״כ הוי מילתיה דמנאי, דלע״ת אתי כריו״ם, דריו״ם אמרה אפילו בכרמלית, וכמ״ש התוס׳ בדף ל״ה ד״ה ושמואל וכו׳. גם מעיקרא לע ידעתי מאי טעי בכל זה, הו״ל לתרץ בקלרה אפילו אם יסבור שמואל כרי״ה גם בנפרצה לרה״ר דלע״ת המיר שמואל ורי״ה לטלטל חלע״ת בציר שאינו חלע״ת מדרבנן, ואין לאיסור תורה בנפרצה לרה״ר חלע״ת בטוליא ממנה לרה״ר וכמבואר מדברי רש״י שם בדף ל״ה ד״ה נפרצה לכרמלית, אבל בתוך הבית אינו חלע״ת מדרבנן, אבל גבי יפת תואר שהוא לאיסור תורה לע אמרינן כיון שהותרה וכו׳. שו״ר להרב יד דוד בעירובין דף ל״ג ע״ב שמייאש לקושית הרב נחפה בכסף מדאשמועל כחילוק זה דהרב מחזיק ברכה בקלרה כמ״ש, והביא מ״ש התוס׳ בשבת דף ק״ל ע״ב ד״ה נפסקו וכו׳ לטלו אם עירבו ג׳ בתים ונפל המחלצי ונעשה רה״ר מי אמרינן הוחיל והותרה וכו׳. ע״ש.

והנה בעיקר נדון שאלת הרב הכותב הי״ו בשבר שנשתייר מר״ח או מעשת לתוך, כבר הובא הדבר בציור בפוסקים, עיין להברב״י בסימן תקנ״ה אות ו׳ שכתב שיש מקילין, והביא רמיה מהך דאבדי נחירה שאמדה בחיקו, ובדרבנן מזלינן לקולא. גם בקונטרס אחרון בחחזיק ברכה כתב בשם הרב מוהר מאמה שהעידו שגדול אחד היה עושה כן. ע״ש. והרב קול אליהו ח״א סימן מ״ה ג״כ הביא רמיה להחיר, ומוד הזכיר מ״ש הרב נחפה בכסף הנז״ל בענייניס אלו, וכתב דלפמ״ש בדף י״ב ע״ב תורה יולאה דמה שנשאר לו מאמה לסור אחר השאת, ומה שנשאר מר״ח שרי לאחר ר״ח. ובאמת זה מיאוז כחוכח ומטולוע ואין טעם לדבר זה. עכ״ל. ונראה לכוונתו לפמ״ש שם דבדבר שלע נאסר עדיין חשיב כאבדי נחירה שלע נאסרו מעולם ומעמרינן הוחיל ומשתרי משתרי, אבל בדבר שהיה אסור ונאיזה סיבה הותר, כי עברה הסיבה חזר לאיסורו, וכהיא דפופתא מציעו ומשה בתרומה, ובשבת כיון שנאסר כבר אחר ר״ח חשיב היה אסור מקודש, לע כן בר״ח דלע נאסר עדיין ודמי לבשר נחירה. ונראה דה״ה אם חל שבת אחרי ר״ח וכן אם נשאר לו בשר מיאות החול שלפני ר״ח דגם הוא לע נאסר עדיין והוי כבשר נחירה. ואו״ל מ״ש הרב עיקרי הד״ט בריש סימן כ״ו להסביר כן חילוק הרב נחפה בכסף, והעיר על הרב קול אליהו שחילוק זה מבואר בדברי הרב נחפה בכסף. ועיין להשד״מ בפאת השדה בסקיפת דיוים מערכת בין המנריס אות ג׳ שהזכיר דברי הברב״י, והעיר שלע זכר לחורת רבו הרב נחפה בכסף הנז׳ וכמ״ש בשמו הרב עיקרי הד״ט. והרואה יראה שהרב נחפה בכסף לע דיבר בנדון זה, והרב קול אליהו לע כתב רק שלפ״ד יוצא כן. ואו״ל

בהיתר ליפת תואר לשמה זו היתה מסורה עליו קודם ניאותם למלחמה ורק ע"י שניה הותרה לו, לפ"ז ממרינן כיון דלשמרי נשתרי. וכן בהיתר למשקה הקלו"י דקודם שתם ברשתו היה משקה זה מסור עליו, לפ"ז ממרינן נמי כיון דלשמרי וכו'.

והרב הנז' כתב ליישב קושייתו דרב מדרב, דלפ"ז אמר רב כיון דהותרה אלא דוקא ליפת תואר דבגופה ליכא שום איסור, אבל בעירוב דליכא איסור בגוף הבית, דנשתם הפתח, לפ"ז ממרינן כיון דהותרה. וק"ק דלפ"ז העיר להקשות לשיטת רב מהך דהפותח חביתו ברגל ומהך דהיתה מוכלת בתרומה לתפלט, ולפ"ז ממרינן כיון דהותרה מע"ג דליכא בהו שום איסור בגוף. וליכא לחלק ג"כ כדמחלק הרב מח"ו ליישב בעית הש"ס דמולין דנאדרי נחירה משום דהתם היו מסורים מקודם ולפ"ז הותרו רק לצורך סיבה, דהרי גם ניפת תואר היתה מסורה מקודם ולפ"ז הותרה רק לצורך סיבה.

ובעיקר קושייתו מהך דהפותח חביתו ברגל, לעד"ן דיש לחלק בפשיטות, דדוקא היכא דהותרה מצד הדין היתר גמור ממרינן כיון דהותרה הותרה, כמו גבי שבת דהותרה ע"י עירוב. וכן גבי יפת תואר דהתורה התירתה. ובנאדרי נחירה שהיו מותרים לגמרי. אבל פותח חביתו ברגל לאו היתר גמור הוא רק בשביל עולי רגלים, לחכמים ויתרו על גזירתם בשבילם, לכך לפ"ז מיקרי הותרה, וכל עוד שיש צורך משום עולי רגלים הותר, וכשעבר הרגל חזר מיד לאיסורו. ושו"ר שכתוין זה תירץ גם הרב ז"ל דהפותח חביתו מעולם לא הותר רק לאיזה סיבה וכו'. ע"ש.

גם מה שהקשה מהך דתרומה דתפלוט מע"ג דכבר הותרה, לע"ד י"ל דהתם

מ"ש בשופכן שם. גם מ"ש הש"ד ליישב הערת הרב עיקרי הד"ט דכוונת הרב קול מליהו רק לגבי ההמון הוא כדבר התמוה, דלאו כל מותר סביר הוי חילוק וכו', לע"ד דהרב עיקרי הד"ט הבין מ"ש הרב קול מליהו ואין טעם לדבר זה דקאי על עיקר החילוק. אך אין זה מוכרח, די"ל דכוונתו רק לגבי ההמון אין טעם מוסבר ומתקבל מצלם. ומ"ש עוד הש"ד בשם שו"ת זכרון יעקב סימן כ' לגדל לאסור לחשיב כבר חל עליו שם האיסור משתתק, וכתב עליו דליתו נכון, מאחר שעל הכשר זה לא חל וכו', יש טעם לדבריו מדברי הרב נחפה בכסף בסימן ו' שהעיר מהיתיר דהיה מוכל בשכול ונכנס מן הגינה לתוך לכליהו"ם לא יגמור לף דקודם לא נאסר רק בכיסתו לגינה. וכבר הזכרתיו לעיל בתחלת דבריו. הרי לף לאיסור טבל יש בעולם כשרואה פני החנר, אף"ה חשיב ליה למשכול זה לא נאסר מעולם, כיון דזה לא נאסר כלל. ועיין מ"ש בעזיותין לעיל לחלק כן.

וע"ע להגהות הש"ד שם מה שהאריך, והביא שהרבה רבנים מחמירים בענין זה, ולדעת הרב טהרת המים בשיורי טהרה מערכת הט' אות י"ג מלשד למשיב מנהג זה לאיסור תורה, וכתב להחמיר, דדברים המותרים ומחמירים וכו' לאיסור תורה. והש"ד העיר עליו בזה. ע"ש. ועיין להכה"ח סימן תקנ"ג אות קמ"ג. ע"ה **בוגיד סעדון** הי"ו.

שמי למיסור תרומה ממיר טפי שהוא במיתה ולא ממרינן בית כיון דהותרה הותרה, ודוקא בחבירו נמירה מ״ג בית תופס שאינם רק מיסור לחו קממרינן כיון דהותרה הותרה. וכה״ג רמיתי להרב מחזיק ברכה חו״מ סימן שע״ד שמתרץ לקושית רבו הרב נחפה בכסף הנ״ל מדשמואל דשבת מדשמואל ליפת תואר, דדוקא בחבירו למיסור עירוב מדרבנן ממרינן כיון שהותרה הותרה, אבל בית תופס תואר למיסור תורה לא ממרינן הכי. ע״ש.

ובעיקר תירוץ הרב מחזיק ברכה הנז׳ לכאורה מכחי תקשי לשמואל מהך דהפותח מביתו שהוא מיסור דרבנן, ולא ממרינן בית כיון שהותרה הותרה. וכן קשה למה שתירץ הרב מדרב דדוקא בית תואר שהתורה התירה מיסור גיורת אבל גבי חלרות מעיקרא לא הותר שום מיסור, דהרי בפותח מביתו דברגל הותר מיסור טומאת עם הארץ ומפ״ה תוך ומאכל. מיהו קושית זו אינה תלויה בתירוצי הרב, אלא בעיקר דברי רב ושמואל. וכבר הקשה תואה הרב נחפה בכסף אבעית הגמ׳ לחולין בחבירו נמירה. ע״ש מה שתירץ. ועמש״ל[ג].

וע״פ תילוק הרב מחזיק ברכה הנז׳ לא ממרינן כיון דהותרה הותרה לשמואל אלא בתיסור דרבנן ולא בתיסור תורה, יש לייסד קושית הרב נחפה בכסף מהך דפ״ח דתרומות שהאשה שהיתה תוכלת בתרומה וחמרו לה מת בעליך דתפלוט, וכן מהך דכהן שתירס את המלמנה ונתמנה להיות כהן גדול ליכנוס ויליף לה מקרא ולא מטעם כיון שהותרה הותרה, דהתם תיסור תורה הוא.

סימן כ״ד

פרץ בן בוגדיד כהן הי״ו מעי״ת הדיגת יע״א

בהלקט חוברת ב׳ מחדש תמוז בסימן י״ט ראיתי לידידנו החה״ש הדו״מ אחד היה **אברהם** הי״ו שכתב להשיב על הערותי בחוברת א׳ סימן ד׳ על דברי מהר״י הלוי בנידון בירך על היין בורא פרי העץ, ונהניתי מאד ולמדתי בהם ונשתעשעתי בדב״ק, ואגב למדי עלו ברעיוני הערות על דב״ק, ואמרתי להעלותם על דפי ירחוננו, וזה החלי בעה״ו.

ראשית דבריו כי נעמו כתב דדברי מוהר״י הלוי מוכרחים מסוגיא דלקמן דף ל״ח דקאמר המי דוקמא וכו׳. ולאחר המחילה רבה לא רמיתי שום

ג. עיין בספר מגיד תשובה ח״ז חאו״ח (סימן נ״ג).

הוכחה, דדבר גרור הוא דאמר פירות הם זיעה בעלמא, ורק דיין ושמן שפיר יש לומר שהם עיקר הפרי ורמוי לגרך עליהם בפה"ע גם בלא נאמנו לעילויא, והתם לא נזכר רק ענין שאר פירות שהם זיעה בעלמא, אבל יין ושמן י"ל שפיר כנ"ל. וסברא זאת כתבוה בביאור החולקים על דברי מהר"י הלוי הגו"ר מ"א בלל ז' סימן י"ט, והרבה להוכיח דיין ושמן דילמו מכלל מי פירות משום דהם עיקר הפרי, והזכיר גם להאי סוגיא דלף ל"ח בדובשא דתמרי דמשמ"ל מינה דיין ושמן הם עיקר הפרי. גם הרב בעל תורות ביאר להדיא דיש חילוק בין יין ושמן לשאר מאכלין דהם עיקר הפרי כמ"ש הרשב"א להדיא. ע"ש. ועיין למוה"ר בחוברת הלקט סימן י"ט שם שגם הוא העיר בזה. ע"ע[ד].

ומ"ש עוד על דקדוק מו"ר נר"ו דיל דהא דקאמר במלתיה קמי ר"ל בברכתו הראשונה קודם שנאחז קמי דהיינו בפה"ע. ע"ש, לע"ד מלבד דאם כוונת הגמ' כן הול"ל במלתיה קמי כדמעיקרא כמ"ש לקמן דף ל"ח גבי תמרי ועבדינהו טרימה מברכין עלייהו בפה"ע, מ"ט, במלתיה קמי כדמעיקרא. ע"ש. עוד בה דמדאמר לע"ג דאמתני במלתיה קמי משמע דברכת בפה"ע לא הוי עיקר ברכתו, ולדברי מהר"י הלוי כשנאחז היה רמוי לברך עליו שהכל ורק מצד שנשתנה לעילויא חזר לברכתו הראשונה, ומ"כ אמיב נאחז ברכתו. [לע"ד אין זה לקדוק, כיון דבאמת במציאות לא נעשית ברכתו שהכל אוש זמן רק רמוי להיות כן, הוי שפיר במלתיה קמי ולא אמיב נאחז כלל. ופשוט].

גם מ"ש לקיים קושית ה"ה נר"ו דיין תערובתו מורה על עונש אמיבותו וחזקו, ומה שלא היה רמוי לאתיה קודם לכן, לא מצד פחיתותו, רק מצד עצם אמיבותו, ולא כן השמן וכו', לע"ד אכתי

ד. וכעת קבלתי מכתב מאת ידידי הרב מגן אברהם יהיה בעזרו הי"ו וז"ל: אגב רמיתי מ"ש רו"מ להשיג ע"ד דאין אוש רמיה מלקמן לסיועיה למוהר"י הלוי וכו'. והנה אנכי לף שכתבתי באמת לפו"ר ואין בידי ספרי הפוסקים המדברים בזה, מ"מ אמכתי בזה על דברי התוס' שם ד"ה האי שכתבו ושכר דידן וכו' ועוד משום שיש בו עילויא מחרינא וכו'. ע"ש. משמע קצת מדבריהם דמפרשים בפשיטות טעמא דשמעתין משום העילויא. [דבריו תמוהים, דבשמעתין לא אמרו רק דמבלי שהכל אאמר מאקה אמי פירות. ואולי כוונתו דמשמע מהתוס' דבשכר אי לאו דאית ביה עילויא מחריני היה מברך במ"מ מצד העילוי הנ'. אלמא דמטעם עילוי נאחזת ברכתו. ואם כן כוונתו לע"ד לא דמי ליין ושמן, דשכר ואמי שאין נוטעת הפעורים בפשילו, וג"מ הוא עיקר הפרי רק מצד העילוי, ודוקא ביין ושמן הוא דאמרו כן]. וכן יש להוכיח מדברי רבינו הגדול בה"ג ז"ל המובא כל לשונו בהרא"ש בס ו"ל: והוא שנתן בו מיס, דאי לבדו מברך בפה"ע, דאמתני לעילויא כמו שמן זית וכו'. ע"ש. ואף דלא קי"ל כוותיה בעיקר הדין כידוע, מ"מ מבואר להדיא מדבריו דמפרש לה לטעמא משום דאאמתני למעליותא. כנ"ל בעת. ומיין ספרי האחרונים וכו' מצויים אצלי לעיין היטב. עכ"ל נר"ו. הנ"ל.

י״ל דגם השמן מה שהיה מזיק לגדו לא מצד גריעותו, רק מצד מוזקו ועצם חשיבותו. והכי הוא מסתברא, דאם הוא מחמת גריעותו לא היה ראוי להיות מזיק, ולפחות לא יהיה לא מועיל ולא מזיק. אלא ודאי לרוב חזקותו היה מזיק, וכשיתערב עם מיגרון יוקלם כחו ומועיל וכמדרגת היין ממש. ועוד דכיון דמה שגורס לשינוי ברכה רק מה דאמתני ע״י תערובת אבל תערובת מדרגת גריעות היא לו דמזיק, מ״כ אין זה כדי לחלק בין שמן ליין למוספת כחו בתחלה גורעת חשיבותו וברכתו, ולכך ס״ל להגמ׳ דאין להעדיפו על השמן נכך, דגם השמן ע״י תערובת נשתנה למעליותא.

ומ״ש עוד לייסד קושייתו על הרב טל תורות מפירות האילן דאם נרך עליהם בפה״א יצא, דהתם לאו משום חשיבותם הוציאו מותם, אלא משום דאמר קרא ברוך ה׳ יום יום וכו׳ כמ״ש הלבוש וכו׳, עיין בם״ע לרבינו זלמן בתחילת סימן ר״ב שכתב להדיא שהוא מטעם חשיבותן הוציאום מכלל פירות הארץ, ואם בק״א ניין לדברי רש״י לקמן דף ט״ל שפירש גבי ברכת בפה״א דחשיבא לגבי שהכל נהיה בדברו, וה״ה בבפה״ע לגבי בפה״א דלכ״ע חשיבא טפי, אלא דלא חשיבא כ״כ כמו בין בפה״א לשהכ״ב, וכמ״ש הרא״ם. ע״ש. הרי דאלי לברכת בפה״ע מצד החשיבות. ועוד לאחד הרואה בלשון הרב טל תורות דלאו משום שנשתנה מצד החשיבות אם בירך עליו ברכתו הראשונה לא יצא, ולא תלה דבריו רק כיון דהוציאו מותו מברכתו הראשונה נעשה כמין בפני עצמו, ומיך אפשר לומר דאם בירך עליו ברכתו הראשונה דיצא, ומ״כ קשה מברכת פה״ע דמע״ג דהוציאו מותם מברכתם הראשונה מחזי טעם שיהיה ואפ״ה יצא.

גם מ״ש עוד לפ״ז דהרב טל תורות מדמה לה שפיר להך דינא דהמלך הקדוש, דטעמא דתקנו המלך הקדוש הוא מחמת התעלותו ית׳ בימים אלה וכו׳, ולכך כי אמר האל הקדוש כשאר הימים לא יצא, וה״נ להבדיל כמה אלפי הבדלות בפת ויין דמחמת חשיבותן תקנו להם ברכה מיוחדת וכו׳, אחר המחילה רבה לע״ד מכמי קשה דטעמא דהמלך הקדוש הוא מטעם דהוי משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות, וכמ״ש להדיא בתוס׳ דף י״ב ע״ב ד״ה והלכתא שהזכירו הרב טל תורות עצמו. וכן הוא להדיא בדברי הרב טל תורות דטעמא דחוזר משום דמשנה ממטבע וכו׳ ולא דמי לברכת בפה״ע, דדוקא בהאל הקדוש כיון דנקרא מלך בימים ההם הוי משנה ממטבע ולא אמר כלום, אבל בברכת בפה״ע לא חשיב משנה ממטבע, כמבואר לקמן דף מ׳ ע״ב דאם אמר שהכל על בפה״ע לא חשיב משנה, כיון דתקנו רבנן ברכה זו (בשאר מילי). וע״ש בתוד״ה נימא וכו׳. כנ״ל בס״ד.

סימן כ״ה

כמוס בלא״א פראגי ביתאן הי״ו מעי״ת מדנין

ינון בלא״א ר׳ חי חדאד הי״ו

סוגיא דרוכב ומנהיג במציעא דף ח׳ ע״ב

בגמ׳ מיתיבי היו שנים רוכבין וכו׳ מי הכי היינו מנהיג תרי גווני מנהיג מהו דתימא רכוב עליך וכו׳. מדברי התוס׳ ד״ה רכוב [ודב״ה מהו דתימא] משמע דפרכת הגמ׳ היא מסיפא לחלק רוכב וחלק מנהיג. ועיין מ״ש מהרש״א שם. וע״ל הטעם דמשמ״ל הכי ולא לפריך מריש הגם דהגמ׳ לא נקט אלא הריש ולדבריהם צ״ל דהגמ׳ נקט ריש ומיך מסיפא גמ״ש וכו׳, והוא דס״ל כמ״ש הרש״ש דמריש י״ל דלתיא כר״מ, וקמ״ל דלא נימא רכוב קמא עיקר, אבל מסיפא פריך שפיר. וע״ע למ״ש מהרש״א ד״ה רכוב וכו׳. [ולפריו״ן שכ״כ מהר״ס שיף ז״ל].

ומו״ר נר״ו אמר דמשמ״ל לקושית הגמ׳ מסיפא, דלי מריש ע״כ יהיה פירוש קושית הגמ׳ מי הכי היינו מנהיג דר״ל דליתני היו שנים מנהיגים במקום היו שנים רוכבים, וע״ז לא משני כלום גמ״ש תרי גווני מנהיג מהו דתימא וכו׳, דגם השתא דתני היו שנים רוכבים לא ידעינן המהו דתימא רק מסיפא לחלק רוכב וכו׳, וע״כ אמרי תקשי דליתני בריש שנים שהיו מנהיגים וליתני סיפא לחלק רוכב וכו׳. [לע״ד י״ל דכיון דסיפא צריך למיתני אחד רוכב הגם דאירי במנהיג ברגליו, תני גם בריש שנים רוכבים הגם דמנהיג ברגליו]. עכ״ד נר״ו. ולעד״ן דמין מזה כ״כ הוכחה, די״ל דפרכת הש״ס מי הכי היינו מנהיג, אין ר״ל דליתני שנים מנהיגים [כפירש״י], אלא ר״ל מי הכי היינו מנהיג וא״כ למאי מיצטריך למיתני סיפא לחלק רוכב וחלק מנהיג [דגם היא במנהיג ברגליו והוו שניהם מנהיגים], דהיינו הך. ומשני תרי גווני מנהיג מהו דתימא וכו׳, ומפיר מיצטריך למיתני סיפא. והשתא הא דתני ריש, הוא מדרך לא זו אף זו וכמ״ש מהרש״א, או י״ל כמ״ש הרש״ש הנז׳.

ועפ״ז יש לתמוה מה שהבין מהרש״א בתוד״ה מהו דתימא וכו׳ ממ״ש התוס׳ וא״ת לעיל כי פריך וכו׳, דמשמ״ל דקושית הגמ׳ מסיפא לחלק רכוב וכו׳, והקשה ע״ז דילמא מריש דשנים רוכבים קשיין. ע״ש. וע״פ האמור אתי שפיר, דלפי״ל דגם התוס׳ משמ״ל דקושית הגמ׳ מריש, אלא שהניחו מ״ש הגמ׳ השתא יושב קני דר״ל דאז אין צורך למיתני גם סיפא, וע״ז הקשו וא״ת וכו׳ דסיפא

מיעטרין למשמעינן דלא מבטל רכוב אף מזקת מנהיג, וכיון דסיפא מיעטריכא יש למוקמא כר״מ ותנא ריש׳ בלא זו אף זו, וכמו שכתב מהרש״ל גופיה שם״ז. [לכאורה אם קושית הגמ׳ מריש׳ למה לי, לא יתכן לומר לזש״ז, דלוקא אם הקושית למה לי ריש׳ הא שמעינן לה מסיפא מז י״ל לזש״ז. והיינו טעמא דרבי שמע דין הרמזון וכתבו ושוב שמע הדין השני וכתבו, ומשנה למשנה לא זזה ממקומה, וכמ״ש בעלי הכללים, אבל אם קושית הגמ׳ דשמעינן להך דינא מהך דיוצא (מה) [לא] יתכן לומר לזש״ז. וי״ל דגם בדברי מהרש״ל שהקשה מדברי התוס׳ יש להקשות כן. ועתה ראיתי למהר״ם שיף שכתב עליו כן לפמ״ש הגיאור בכוונתו. ע״ש].

ועוד אמר מו״ר נר״ו די״ל עוד הטעם שהניחו התוס׳ דקושית הגמ׳ מסיפא, דמשמ״ל דקושית מיתיבי בעי למיפשט לבעיית דר״י ברכוב במקום מנהיג, ומי מריש׳ לא שמעינן מלא ברכוב למודיה קני. ממנה שוב דחה לזה ממ״ש התוס׳ ד״ה אי דילמא דממתני׳ אין הוכחה דקני רק להוי מוחזק, והוכחת הגמ׳ היא למי רכוב למודיה לא קני גם מוחזק לא הוי, וא״כ גם מסיפא ליכא הוכחה רק ברכוב למודיה קני ולא במקום מנהיג, ועל כרחך דקושית הגמ׳ כפירש״י דמאי פשיט רכוב מיושב, וע״ל כמ״ש מהרש״ם.

עוד אמר מו״ר נר״ו להקשות על מ״ש רש״י בע״א ד״ה ברכוב קני ותע״ג דלא משכיה היא שמינה זזה ממקומה שאין מנהיגה ברגליו וכו׳, שהוא נגד מסקנת הגמ׳ בסוגיין. ועיין להרב שלמי תודה בתוד״ה רכוב מה שנדחק בזה. ע״ש. ותירץ להתס ה״ק דאין הוכחה ממתני׳ דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ממנה ימירה, די״ל דאתי לאשמעינן דרכוב קני, ודלא כשמואל. ועיין בשיטה מקובצת. עכ״ד נר״ו.

סימן כ״ו

עמרם בן החה״ש ר׳ כמייס הכהן הי״ו ישיבת הדיגת יע״א

בתרא דף כ״א ע״א בתוד״ה וגרדי וכו׳ וי״ל דהתס בחנר אחרת וכו׳. כתב מהרש״ל דלמאי דס״ד דהטוען דעושה מלס חנות וכו׳ מיירי גם בחותו חנר, ש״כ תקשי להו בפשיטות ממתני׳ דקתני חנות שבחנר יכול למחות בידו וכו׳. ע״ש. ולכאורה י״ל דגם התוס׳ ידעי דמילוק דעת דהתם לעושה מלס חנות וכו׳ מיירי בחנר אחרת, ולא ק״ל הכא אלא לחותה גירסא שהניחו בד״ה אחד וכו׳ דגרסינן אחד מבני המבוי וכו׳ דגם הכא הוי בחנר אחרת, ולכן הקשו מהתיא דחנות. ובמירושלמי מילתו להעיקר כגירסתנו דהכא בחותה חנר מיירי. מיהו

שמעתי ממו״ר הרח״ך הי״ו דלמ יתכן לומר כן, חדמ דמ״כ העיקר חסר מן הספר. ועוד דלמ הו״ל להתוס׳ לומר וי״ל דהתם בתנר מחרת, דזה הוו ידעי גס בסילוק דעת, ולמ הול״ל מלמ דהכמ בתותה תנר מיירי. ועוד דגירסמ זו כבר דחו תותה בדבור שלפני זה מקושיח זו עלמה לחנות מחרת. עכ״ד הי״ו.

דף כ״ב ע״א גמ׳ מ״ל חזי מר ממי עבדו לי וכו׳. לפי פשוטו משמע דתלונתו על דלמ נקטו ליה יומח דשוקח ומפסיד גרוגרות שלו. מלמ דלפ״ז יל״ד טובח, חדמ דמי עבדו ליה, כיון דבעו מיניה ולמ הוה בידיה. וביותר רב חדמ דכך לוהו רבח וריש גלותח. וכן קשה על ריו״ס שקילל תותס ונתקיימה קללתו. ועוד [לפ״מ שמתר ריו״ס ור״ד מנח עיטמיה] למה לח נתקיימה קללתו רק בדב חדמ ולמ בריש גלותח ורבח. וכן דקדק מו״ר הרח״ך הנז׳. ולכאורח היה נרחה לפמ״ש מהרש״ח בחידושי מגדות דר״ח הוסיף מדעתו לעשות לו בזיון גדול בדבור ומעשה, שטפח לו בסנדלו ומ״ל מנח רבך וכו׳. וזו היא היתה תלונתו לפני ריו״ס דתתר חזי מי עבדו לי. מיהו מוה״ר הנ״ל דתה לזה, חדמ דמ״כ הול״ל חזי מר מי עבד לי בלשון יחיד, ולמ עבדו. ועוד דבב דימי גופיה בסמוך תתר מנח עיטמיה לתפסיד גרוגרות דידי וכו׳, משמע דע״ז היתה תלונתו. ולכן תתר מוה״ר הנז׳ די״ל דבמקום פסידא לח הו״ל לדקדק עליו כ״כ, ולכך חף דלמ הוה בידיה כ״כ, כיון דת״ח פשוט הוא הו״ל למינקט יומח דשוקח. ומע״ג דמינהו ממרו ליה חזי מי צורבח מרבנן, דר״ל בחור מריף כמ״ש רש״י בתענית דף ד׳ ע״ח, מ״מ מנהו לח ידעי דחית ליה פסידא, חבל ר״ח שהלך מצלו ומסתמח רחה שהם קרובים להפסיד ולח חם על ממונו שלמ ת״ח נענש, ולכן תתר ר״ד מנח עיטמיה לתפסיד גרוגרות שלי. חבל ריש גלותח ורבח לח ידעו שיש לו הפסד ומין להעיטם עונש מיתה, חבל תלונה יש לו גס עליהס, דהו״ל לשתול תס יש לו פסידא. וזהו שתתר בלשון רבים חזי מתי עבדו ליה.

עכ״ד נר״ו.

ועוי״ל עד״ז עפמ״ש התוס׳ דבעי מיניה פיל שבלע הוגין ועבדינהו כפיפה וכו׳, ובעיא דלמ מיפשיטא היא, ולכך קתתר חזי מר מתי עבדו לי דבעי מיני בעיא דלמ מיפשיטא ומין זה תלונה תס לח ידע לה וכתו שהקשו התוס׳. ולפ שתירצו דהול״ל הנך רתיות דמייתי התס ודתי להו, זה דוקא לייתב שיטת ר״ח, חבל ר״ד וריו״ס לח ס״ל זה, ולכך נענש ר״ח לתודיה, דרבח וריש גלותח לח ידעו דבעא מיניה בעיא דלמ מיפשיטא ותלונתו דלמ ידע תותס רתיות והיו סוברים דבעי מיניה ענין פשוט, תו שתתר להס דכפיפה מצרית בעי מיניה והבינו שהוא כפשוטה דהיא סתם משנה. ומ״מ יש עליהס תרעומת שלמ הפכו זכותו של ר״ד להבין תיך שתל ותשבוהו שלמ ידע סתם משנה, ולכן תתר בלשון רבים תתי עבדו לי, חבל העונש היה רק לר״ח. וכן תירץ גס תוה״ר הנז׳.

סימן כ״ז

הרב אשר חדאד הי״ו

הן היום האיר וזרח לעבר פנינו אור בעד אור, מגלה עפה המליאה לה עמיר, ירחון רבני תורני **הלקט** לקוטי בתר לקוטי, מן המקדש הם נובעים, מהני אילני דמלבלבי להגדיל תורה ולהאדירה, ועברתי בין בתרי טוריו כמציץ מן החרכים, ונ״ל איזה הערות, ואמרתי להעלותם על דפי ירחוננו יכב״ץ.

בסימן ה׳ הקשה הרב הכותב נר״ו למיך יליף ממשה רבינו ע״ה דהמתריך בתפלתו חינה חוזרת ריקס, הלא י״ל שמני מרע״ה שמין לנו גדול בתורה ומעשים טובים ממנו. ע״ש. ול״ק, למין זה מן הקושי, שהרי בכמה מקומות מצינו שלמד הגמ׳ מאבות העולם לכמה ענייניס, מספרס מחול ירבון, ולדוגמא מציג לפניך מאי דאיתא בגיטין דף נ״ט ע״ב שלמד שהכהן קודם ללוי וישראל בקריאת התורה מדכתיב ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים. וכן לקמן דף ל״ד איתא ת״ר מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני ר״ג והיה מתריך וכו׳, אמרו לו תלמידיו כמה מרכן הוא זה, אמר להס כלום מתריך יותר ממרע״ה וכו׳, שוב מעשה וכו׳ אמר להס כלום מקנר יותר ממרע״ה וכו׳. מבואר שמין לנו לחלק בין מרע״ה לשאר העס לענין לימוד הלכה.

והן עתה ראיתי להרב ברכת ה׳ ז״ל לעיל גבי דרש ר׳ שמלאי שכתב לשון הפסיק בדרשת ר׳ שמלאי אין דרשות דר״ג, משום דשלא דברי ר׳ שמלאי אין יכול לומר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים שאין לך וכו׳, משום דאיכ״ל שאני מרע״ה דרש גופריה כדאיתא בע״ז דף ח׳, ופירש״י גדולת מעשיו וחכמתו וכו׳, וא״כ דוקא במשה גדולה תפלה יותר ממעשים טובים וכו׳, לכך הקדים דרשת ר׳ שמלאי לעולס וכו׳ דילפינן ממשה וכדאיתא שם בע״ז. ע״ש. וא״כ דוק מינה ומוקי בתתרין בקושית הרב הכותב נר״ו דאתי שפיר על נכון, דלהכי הקדים דברי ר׳ שמלאי, לומר דילפינן ממרע״ה וממילא אתו כל הני ילפותות דר״ג.

ובעיקר דברי הברכ״ה ק״ל דהש״ס שם בע״ז אסיק דדרשת ר׳ שמלאי בפלוגתת דתנאי ואיכא למ״ד דלא ילפינן ממרע״ה דרש גופריה, ואין מייתי לה הכא בפשיטות לישב דברי ר״ג, הלא הוי כתנאי.

וידידי הרב המופלג בתורה וביראה כמוה״ר ר׳ **ישועה חדאד** הי״ו ההוא אמר להקשות מההוא עובדא דלקמן דף ל״ד בתלמיד אחד שקינר יותר מדאי וכו׳ אמר להס כלום מקנר יותר

ממרע״ה דכתיב אל נא רפא נא לה וכו׳, דמ״כ אין יליף הכא דהמתרפא אין תפלתו חוזרת ריקם ממרע״ה דמשמע שמשמא יותר מהמקנר, הלא גם המקנר י״ל אין תפלתו חוזרת ריקם כמרע״ה שקיבר, ומאי תלי במתרפא.

עוד ראיתי להרב הכותב שם שהקשה למאי לא מייתי מחנה דכתיב בה והיה כי הרבתה להתפלל וכו׳. ולע״ד י״ל דלא מצי למילף מחנה, דמיכ״ל כמו שמירת הגמ׳ לעיל ברים פרקין דשמי חנה דהות מרירה לבה וכו׳, ולכך הרבתה להתפלל דלא שוס כוונה להתרפא.

עוד כתב להקשות במאי דמייתי מקרא דומתפלל אל ה׳ וכו׳ שלא כמוב בו שהיה מתרפא וכו׳. ולע״ד מוכי י״ל דודאי עיקר הרמיה שמתרפא בתפלתו מהכתוב דומתנפל, אבל בהיות שאין משמעות כ״כ שרומז על התפלה בהדיא, לכך הביא קרא דומתפלל ומשובים כענין אחר, על דרך וע״ו מוסיף על ענין רשתון. ולפ״ז ש״ך לתירון מו״ר נר״ו. כנ״ל לפו״ר.

ויה״ר שיהיו דברי אלה לעילוי נר״ן של אמותי העלובה הכשרה והנשועה מרת **רחל לבית הכהן** אשר נלב״ע בעיתה פתאומית במבחר ימי עלומיה ביום חמישי כ״ף למדשנו אב מנחם המש״ף. יה״ר שתמ״ך ותנשבה״ף.

ושלחתי את כל הכתוב לידידנו הרב העורך נר״ו לעבור עליהם, וז״ל תשובתו:

סימן כ״ח

הנה מ״ש דהרי בהרבה מקומות מצינו שלמד הגמ׳ וכו׳, לע״ד לענין שאר לימוד פשיטא שאין לחלק, אבל כאן שמציא דגם שתם אדם תתקבל תפלתו ע״י שמתרין ממרע״ה הקשה הרב הכותב נר״ו דמה דמות יערוך בקשת הדיוט לבקשת אב וגדול שעשה טובות גדולות למלך כמרע״ה, די״ל לכך נתקבלה תפלתו שאין לנו גדול ממנו בתורה ומעשים טובים. ומה שהביא מגיטין דף כ״ט, אחר המחילה רבה לע״ד אינו ענין לזה, דהתם מייתי מוכיחל אהרן להקדישו קדש קדשים וממילא ים להקדימו, והא ודאי לאהרן כשנתכהן הוא ובניו היתה הכהונה להם ולזרעם. ואף דאמרו בזבחים דף ק״ח דלא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי, היינו משום דהיה בעולם ולא נמצא עמהם, אבל אותם שלא נולדו עדיין היו בכלל הכהונה, וכמ״ש רש״י להדיא ריש פרשת פינחס, וכיון להבדלת אהרן להיות קדש קדשים, כן היתה ההבדלה גם לזרעו, אבל לא דבעי למילף כמו דאהרן קדש קדשים כן זרעו.

גם מה שהביא מדף ל״ד דקאמר כלום מצריך יותר ממרע״ה וכו׳, י״ל דהתם מייתי שאין לחוש למה שהצריך או למה שהתפלל בקברה, דמצינו במרע״ה

שהמריך וקילר, וכ״ש שאר העס שאין להס לחוש כזה, דאס אינו דרך טובה לא היה עושה מרע״ה, אבל לענין לומר שאין תפלתו חוזרת ריקס מהיכן יליף ממרע״ה, הלא י״ל שאני מרע״ה שאין לנו גדול וכו׳. וזה כתבתי להשיב בהשקפה ראשונה. והן עתה העירני הרב הכותב הי״ו לפי דברי רש״י בע״ז דף ח׳ שכתב בד״ה שאני מרע״ה וכו׳ שאחד כמרע״ה נאה לו לשבח ולהעדיף בשבחו של מלך מלכי המלכים, אבל אינים בעלמא מיחזי כיוהרא. ולפ״ז אחזור הקושיא מאי מייתי לקמן דף ל״ד שאין לחוש לאריכות ולקילור ממרע״ה, הלא י״ל שאני מרע״ה דרב גוברייהי, אבל אינים בעלמא מיחזי כיוהרא. עכ״ד נר״ו. ובזיותר קשה לקמן מרע דשמעתא דאמר כן הוא ר״פ, ואס בע״ז קאמר דר״ל לא יליף ממשה דרב גוברייהי.

ובעיקר קושית הרב הכותב נר״ו דסימן ה׳ אפ״ל לפמ״ש מהרש״ל בחוד״ה גדולה וכו׳ דהוכחתו דגדולה תפלה לחודה ממעשים טובים לחודייהו מדאתלה הכתוב קבלת תפלת מרע״ה רק בתפלה, ג״כ י״ל דג״כ הכא הכי יליף, דמדאתלה הכתוב שמע ה׳ אליו בשביל התפלה ולא מצד המעשים טובים, משמע דמצד התפלה נתקבלה תפלתו.

ומה שהקשה עוד על דברי הברכ״ה דהרי אס בע״ז אסיק דדרשת ר׳ שמלאי בפלוגתא דתנאי וכו׳, לע״ד י״ל בפשיטות דהרי ריהו״ש אס אית ליה דר׳ שמלאי ויליף ממרע״ה, וכיון דקי״ל כריהו״ש דר״ח שמותי, לכך נקט הכא בפשיטות כר״ח. שו״ר דזה אינו, דאס תאמר דהכמיס מוסרים לא כדברי זה ולא כדברי זה. משמע דגס לדידהו לא יליפין ממשה ומסיק אס דהלכה כוותייהו. ואמנס זכורני שכתבו בעלי הכללים דבענייני מגדה ודרשות יכולים המוחרמים לחלוק גס על התנאים ולדרוש מה שנראה להס, ולכך המי דרבי אלעזר דהכא ליליף ממרע״ה דהוי דרשות ומגדה אף דהוי כתנאי ליח לן בה. ויש לנדד זה שמא חשיב ענין הלכה, דנ״מ לדינא להך דיסדר שבחו של מקוס ואח״כ יתפלל דאיתא אס בע״ז.

ונריך חיפוש בזה.

ומה שהקשה בשס הרב ריי״ח טוב נר״ו, לע״ד י״ל דכוונת הש״ס הכא דאין לחוש במה שהמריך בתפלתו שמא יגרום שלא תתקבל תפלתו, על דרך מ״ש אח״ז כל המאריך בתפלתו ומעיין בה בא לידי כאב לב, כי אין כדוד להאריך בדברים לפני מלך ורחוי לדבר בקצרה, לזה אמר דאף״ה אין תפלתו חוזרת ריקס, ואה״נ דגס אס התפלל בקצרה מתקבלת. ועיין להפנ״י שהקשה כקושית הרי״ח דהרי מצינו קראי טובא שנתקבלה תפלתו של משה גס בקצרה כמתאוננים וכמרגלים ובעגל. ע״ש.

ומ״ש עוד לתרץ מאי דלא מייתי מאנה משוס דמרירה לגבה וכו׳, קשה דהרי מצינו לעיל כמה הלכתא גברוותא יליף מאנה. ועיין למהרש״ל בריש פרקין שכתב דדוקא לענין כובד ראש דאס הכי דכתיב והיא מרת נפש וכו׳. ועיין להגל״ח

לעיל דף ל״ח ע״ח. ולפי דבריו מולי יש ליישב. ו״ל. ושוב הרמני הרב הכותב נר״ו מ״ש הברכ״ה בריש פרקין דמה שהי״ל כופד רשם דהוה מרירה לבה, הוא מחמת טבעה ומזגה, דהי״ל המדה הטובה הזאת, ולכך י״ל שעשתה כן רק מחמת טבעה, לא מגד החיוב. וסיים למפשר ללזה כוונת

מהרש״ח. ע״ש. ומ״כ גם נמה שהרגמה בתפלה י״ל שהי״ל זה מחמת דהות מרירה לבה המריכה בלא כוונת חיוב. ולריך להתייגד עוד בזה. ומ״ש בהך דומתפלל דסמיך מקרא דומתנפל, דבריו הם כדברי מהרש״ח ז״ל.

ע״ה בוגיד סעדון הי״ו

חמשה עשר באב

אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכפורים שבהם בנות ירושלם יוצאות וכו' וחולות בכרמים וכו' (תענית דף כ"ו ע"ב).

בכאן יש לחקור אודות החג הזה של ט"ו באב שלפי עדות רשב"ג היה הוא מהחגים היותר גדולים לישראל, איך ולמה עתה בזמננו וגם בזמנים שלפנינו נפל גורלו ואין לו רק זכרון דברים בעלמא במה שאין אומרים בו תחינה.

ואולם בקידושין דף פ"א [ע"ב] אמרו "סקבא דשתא ריגלא", ופירש"י ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה ימות הרגל שיש בהם קבוצת אנשים ונשים לשמוע דרשה ונושאים ונותנים זה עם זה. ואמר עוד שם, אביי דייר גולפי, רבה דייר קנה. ופירש"י דבמקום קבוצת אנשים ונשים לדרשא או לחופה היה משים קנקנים של חרס או קנים להפריש בין קבוצת האנשים לנשים, כדי שאם יבא אחד מזה אצל זה ישמע הקול ע"י קשקוש וימנעו. ובסוכה דף נ"א [ע"א] בענין שמחת בית השואבה קתני ומתקנין שם תיקון גדול, ומפרש בגמ' דבתחלה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ והיו באים לידי קלות ראש, התקינו שיהיו נשים מבחוץ ואנשים מבפנים ועדיין היו באים לידי קלות ראש, התקינו שיהיו הנשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. ע"ש. והרמב"ם בפ"ו מהלכות יום טוב ופסקו גם הש"ע בא"ח סוף סימן תקכ"ט שמחוייבים הב"ד להעמיד שומרים והשגחה גדולה בזמן יו"ט לבלתי יתערבו אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה.

ומעתה נשכיל לדעת כי חגים אלה אינם מסטרא דקדושה רק מצד הסטרא אחרא ויצר הרע שמראה לאדם שעושה מצוה לשמוח ביו"ט ותחתיה ערמה להכשילו באיסורי ערוה, מתחיל בהסתכלות עין רואה ולב חומד ושאר אברים גומרים כאומרם ז"ל. ומעתה יבא על נכון הטעם לביטול החג הזה, ונרמז גם בדברי התנא באומרו לא היו ימים טובים וכו' שבהם בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים, ובאמת לא היה זה עיקר הטעם לחג כדמפרש בגמ' לכל מר כדאית ליה, חד אמר שבו הותרו שבטים לבא זה בזה, וחד אמר שהותר שבט בנימין, וחד אמר שבו כלו מתי מדבר, ועוד טעמים אחרים, ואיך שביק התנא כולהו טעמי ונקט רק טעם זה. ואולם התנא טמן ברמז דבאמת עיקרו של חג היה מהנך טעמי שאמר בגמ', ורק המון העם החזיקו בו לעשות אותו ליום טוב אין למעלה הימנו ליום מחול ושמחה שבו בנות ישראל וכו'. ונהי שבזמן בית המקדש שהיו הסנהדרין וכח ב"ד יפה ובודאי שהעמידו שוטרים

כראוי לא ביטלום, אך לאחר החרבן שכח הב״ד וכח התורה אזלא ומדלדלא ראו לבטל זה.

שערי ברכה

יחולו על ראשי ידידינו העוזרים למפעלנו ולהוצאת חוברתנו שהתנדבו בעין יפה, טוב עין הוא יבורך, ובמדה שאדם מודד כך מודדין לו:

ראשון בקדש היקר החה״ש ר׳ משה חדאד הי״ו בן לאותו צדיק החה״ש רבי בנימין חדאד זצוק״ל, מעי״ת תונס יע״א. טומום של ברכות יחולו על ראשך.

וברכות לראש יעטה לאשר על ידו השני, ידידנו היקר ה״ר מניני בן וצייף סופר הי״ו מעי״ת הנז׳. שפע של ברכות יריקו לך.

ובא הכתוב השלישי, הלא זה הוד יקר רוח איש תבונה, ה״ר נחום בן יוסף סעדון הי״ו מעי״ת הנז׳. תזכה לבושק״א, והמקום ימלא משאלות לבך לטובה.

יחד כולם ישאו ברכה מאת ה׳ אלהי המערכה, ויבורכו מפי עליון בכל הני מילי דמיטב הכתובים בתורה בהצלחה מרובה עד זקנה ושיבה, ויהי נועם ה׳ עליהם ומעשה ידיהם יכונן אמן.

בסימן טוב והצלחה

לידידנו היקר התלמיד הנעים כה״ר כמום ביתאן הי״ו בן החה״ש והכולל כמה״ר ר׳ פראגי ביתאן הי״ו מעי״ת מדנין יע״א

בהכנסו בסוף חדשנו זה אב מנחם יה״ל לחגיגת בר מצוה (אחד מכותבינו בחוברתנו זאת סימן כ״ה).

הננו מאחלים לך הצלחה וברכה מרובה, וכשם שזכית לכניסה למצות התורה כן תזכה לחכמתה ולסודותיה העמוקים והכמוסים, הלא הוא כמום עמדי, ותשב באיתן קשתך בקשת ומלחמה במלחמתה של תורה עם יראת ה׳ תמימה נקיה וטהורה לשמחת הוריך וכל קרוביך ביום חתונתך, אכי״ר.

המערכת

מנוחה נכונה

יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם

אל מלא רחמים יתמלא על נר״ן המנוח ה״ר צמח צפּו נ״ע. מלך מלכי המלכים ירחם עליו, ויסתירהו בצל כנפיו ובסתר אהלו, לחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו, וילוה אליו השלום אמן.

נדבת היקר מר ראובן צרפתי הי״ו מעי״ת תונס יע״א

דודי ירד לגנו לערוגת הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים (שה״ש ו׳):

הלכט

חדש אלול המרוצה התשכ״א חוברת ד׳

ירחון רבני תורני לקוטי בתר לקוטי עניינים מפוזרים מתלמידי הישיבות וגם רבות מאת רבני הדור אשר נלב״ע זיע״א ואשר חיים עד הנה היו לעטר בהם ירחונינו יפב״ין:

יוצא לאור בהשתדלותם של איזה יחידי סגולה חיו״ הע״א:

הזכות מיוחדת להדפים רק חידושי התלמידים אשר יחדשו מחדש בלימודם מידי חדש בחדשו. חנם אין כסף: על הרבנים ראשי הישיבה לסדר חידושי תלמידיהם. ואם לאו אפשר שלא יתקבלו; כל תלמידי הישיבות מאיזה מקום שהם זוכים בהדפסה ע״פ התנאים: מחיר החוברת 400 מאת מילים.

המשלם פי שנים יזכר שמו בשערי ברכה בחוברת שאחריה איה״ב:

התוכן

כט) בי שנתחלפו לולביהן.
ל) הערות על הקם סי׳ כ׳.
לא) שגזירת אוכלים בפריזדיר.
לב) תקיעת שופר ביו״ט שחל בשבת.
לג) המופק כדי ריבוי.
לד) זמי סציעה דיוזד.

הרב מסעוד מאהצ׳אר זצוק״ל:
הרב מצליח מאנוז חיו״ תנצ״ב:
הרב אברהם כהן חיו״ צפאקס:
פרץ בן בוגריד כהן חיו״ הדינ״ת:
חיים בן סאיר ביתאן חיו״ נ״ר:
יונן בן ר׳ תי חראד חיו״ .

הנחובת להמערכת

BOGIUD SADON H. K. DJARBA (Tunisie)

בדפוס בית עוצר העברי בוגז חדאד חיו״ נ״ר כה

דברי חכמים וחידותם

מאת ידידנו מוהר"א הכהן הי"ו, רב ומו"ץ בעי"ת צפאקץ יע"א

א) שאלו לחכם אחד איזהו אדם שראוי להדבק עמו, אמר להם מי שנשא אחותו לעצמו, והתעלם אתה באהבים לילו ויומו[א].

ב) עוד שאלו מדוע כל העולם חושקים בכסף ונותנים בו עין, אמר להם שמא קא גרים להתהולל בתאותו כשכורת ולא מיין, ודע מה למעלה ממנו "עין... רואה והכל לנגדה אין[ב].

ג) אמר חכם אחד: הנה ידוע דקי"ל אסור לחזור ליקח את גרושתו אחר שנשאת לאחר. וכן הכהן אסור לו ליקח הגרושה. גם הגרושה בעצמה אינה נשאת רק אחר שלשה חדשים של הבחנה. היכי תמצא אשה שיצאה ונתגרשה מבעלה ואעפ"כ מותרת לינשא לאחרים תכף בלי חדשי הבחנה, והכהן מותר לישאנה, וגם בעלה הראשון יכול לחזור לישאנה גם אחרי שנתגרשה מבעל השני?[ג]

ד) והיכי תמצא שאם התחיל לאכול דבר שאסור לו מותר לגמור ולאכול כל סעודתו ממנו אע"פ שלבסוף נסתלקה אותה הסיבה שהיתה בתחילה?[ד]

א. נ"ב: על דרך הכתוב (משלי ז׳ ד׳) אמור לחכמה אחותי את. ובגמ׳ (ברכות דף נ"ז ע"א) הבא על אחותו בחלום יצפה לחכמה וכו׳. **נאמ"ן ס"ט.**

ב. נ"ב: כסף מלשון אהוב ונכסף. ולמעלה מאותיות כס"ף הם אותיות עי"ן. ומה שאמר והכל לנגדה אין, כמ"ש (קהלת א׳ ח׳) לא תשבע עין לראות. **הנ"ל.**

ג. נ"ב: הרמב"ם (פי"א מהלכות גירושין הט"ז) וז"ל: הממאנת באיש אינה מגורשת ממנו, ודינה עם בעלה שמיאנה בו כדינה עם מי שלא קידשה מעולם, היא מותרת בקרוביו והוא מותר בקרובותיה, ולא פסלה מן הכהונה. [וכ"כ התוס׳ קידושין דף מ"ה ע"א בד"ה אלא וכו׳ דהממאנת לא נפסלה לכהן. ע"ש]. ואם נישאת לאחר וגירשה האחר וכו׳ מותרת לחזור לראשון. ושם (הלכה כ"ב) כתב דהממאנת אינה צריכה להמתין שלשת חדשי הבחנה. ע"ש. **הנ"ל.**

ד. נ"ב: בש"ע יו"ד (סימן קי"ב סי"ג) וז"ל: מי שאינו נזהר מפת נכרי שהיסב אצל בעה"ב הנזהר מפת עכו"ם, ועל השלחן פת ישראל ופת עכו"ם היפה משל ישראל, יבצע בעה"ב מן היפה, ומותר

ביאור החידות שבחוברת ג׳ מאת ידידנו הנז׳

הלא לאלהים פתרונים

א) שמו היה אברהם, ושתי אותיות הראשונות הם אב כסדרן באל"ף בי"ת, ובאמצע ממש יש ר׳ שמספרה מאתים, ובסוף יש "הם" גימטריא מספר אדם 45. והשם הזה כשם אחד מן הרמתים שהוא אברהם אבינו ע"ה.

ב) המשפחה היא "כהן", שהיא משלש אותיות, הראשונה היא כ׳ כשם כף היד, וגם כשם הכף שאוכלים בה שגודלה כזרת. האות השניה היא ה׳ כמספר אצבעות היד, ויש בה בתמונתה פתח למטה וחלון למעלה פתוחים בלי מסגרתי. והשלישית היא נ׳ כשם אביו של יהושע אשר גזר על השמש והעמידה. וגם הדג בתרגום נקרא נונא.

ג) אם היה חצי קנה פגום כבר ושחט מעט והשלימו לרוב.

ד) ר"ל בראש השנה שכתבו ז"ל שיותר טוב שלא לשחוט בו, דהשחיטה מורה על אכזריות. וברגל ר"ל ביו"ט.

ה) משחיטת כפורים ר"ל כאשר תסיר הכ"ף של כפורים שהיא הראש (כשחיטה שמסירים הראש) ישאר פורים. ורמז לדבר והסירותי את כפי, ר"ל נסיר הכף.

בכל אותה סעודה בפת של עכו"ם. ע"ש. והובא ג"כ בש"ע א"ח (סימן קס"ח ס"ה), ומסיים: וכיון שהותר לבצוע הותר לכל הסעודה. ע"כ. ולא היבנתי כלל מ"ש הבאה"ט ביו"ד שם (סקי"א) בשם הט"ז וש"ך, שהרי דבריהם מבוארים להדיא בש"ע א"ח שם. ע"ש. וצ"ע. **הנ"ל.**

סימן כ"ט

הרב מסעוד מאהצאר זצוק"ל. לפנים משרת בקדש בעירנו גרבה יע"א

דובב שפתי ישנים

מכתבי יד הקדש על העליונה הרב הקדוש הנז' מקונטרס שו"ת שלו, השי"ת יעזרנו להוציאו לאורה, שנלב"ע ביום שלישי ה' לחדש אלול המרוצה ברחמים בשנת התשי"ט לאחרי מחלה ארוכה של הרבה שנים במבחר ימי עלומיו כבן ל"א שנה. יה"ר שתהיינה שפתותיו דובבות בקבר ותנצבה"א.

שנים שקנו להם שני לולבים ונתחלפו זה בזה, אם יכולים לצאת בהם ביום ראשון

הנה מרן בסימן תרנ"ח ס"ח כתב: המחים שקנו מתרוגים מתפיסת הבית ונטל אחד מהם מתרוג וימת הוא, אם יכול למוכלו ואין המחים מקפידים בכך ימת, ואם למו לא ימת עד שיתנו לו חלקם וכו'. ע"ש. ולכאורה גם בנ"ד לכוותה דאם אינם מקפידים זה על זה אם החליף לו מבירו לולבו בשלו ימת. מיהו ע"ש למרן בס"ז שכתב דשותפין שקנו לולב או מתרוג בשותפות שאין אחד יותר הוא על שיתן לו השני חלקו וכו', ומדלית כתב גם בזה דכשאינם מקפידים זה על זה ימות כשעיף ח', משמע דדוקא בחים מהני כשאינם מקפידים ולא בשותפין. ושו"ר להכנה"ג ז"ל שם בסוף הגב"י ז"ל שכ"כ להדיא דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל סוברים דלא אמרינן דאם יכול האחד וכו' אלא דוקא בחים שקנו מתפיסת הבית, אבל בשותפין לא מהני עד שיתן אחד לחבירו חלקו בפירוש. וזו היא סברת הריא"ז, הובאו דבריו בשלטי הגבורים פרק לולב הגזול. ע"ש. וא"כ כ"ש בנדון דידן שאינם לא אחים ולא שותפים[ה]. ושו"ר להרב בית יהודה עייאש ז"ל ח"ב סימן ע"ג שנשאל

ה. נ"ב: ולענ"ד אפילו לדברי הכנה"ג דאחים עדיפי משותפין, י"ל דהכא בנ"ד מהני, כיון דשוים. והענין הוא שיש ג' מדרגות, דבאתרוג אחד אפילו באחים מסתמא מקפידין כמ"ש המ"ב. וכן הוא

בגדון דידן, והוכיח מהיות דשותפין כנז׳. מיהו רמיתי להרב מועדי ה׳ ז״ל על הסמ״ג בהלכות לולב שדמה הוכחת הרב בית יהודה עייש הנז׳, דשמני שותפין ללכס משמע כולו ולא חציו וכו׳. ע״ש. ולעד״ן למלמון הכנה״ג הנז׳ משמע דשותפין אפילו בהוה נדון עצמו דהחמיס בעינן שיתן לו חלקו, והיות דהחמיס לא מיירי אלא בקנו הרבה אתרוגים ולא בקנו אתרוג אחד, דזה אפילו בחמיס בעינן שיתן לו השני בפירוש, כמ״ש הרב משנה ברורה בציור הלכה בסימן הנז׳. ע״ש. ומ״כ שפיר יש להוכיח מהיות דשותפין היכא דקנו שני אתרוגים דאפ״ה לא יצאו עד שיתן אחד לחבירו חלקו בפירוש. ואמר לי מוהרמ״ך נר״ו דאפשר דס״ל להרב משנה ברורה שאין לחלק בין חמיס לשותפין, אלא בין אתרוג אחד לשני אתרוגים. ושו״ר שהרב מועדי ה׳ רמיית הרב בית יהודה מהיות דשותפין, דהתם באתרוג אחד מיירי. אלא דלכאורה מכאי יש להוכיח מדלא אמעינן מרן בשותפין אם אינם מקפידים ויש״ל לתת זה לזה חלקו בשעה שיוצא בו ואפילו אם אכלו אחד מהם אינו מקפיד עליו, וכגון שיש הרבה בעיר או שכבר יצא כמ״ש רשב״ס ז״ל בפרק יש נוחלין דף קל״ו. ע״ש, או שיש לו אתרוג אחר רק שאינו מעולה כזה דבכה״ג בחמיס אינם מקפידים מהני כמ״ש מרן בס״ח. **אמנם** נראה לפסול בנ״ד ממ״ש מור״ס ז״ל סימן תרמ״ט ס״ו ומותר אבל לשיטת הכנה״ג לא אתי שפיר. ושו״ר לריש״ז ז״ל בשלטי הגבורים בפרק לולב הגזול שכתב וז״ל: החמיס שקנו אתרוג וכו׳ אם יכול לאכלו וכו׳ ואם היו אחיו מקפידים עליו אינו יוצא וכו׳ עד שיקנו אתרוג לכל אחד ואחד. ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא בחמיס וכו׳. ע״ש. ומדבריו מבואר דס״ל דבחמיס לא מיירי אלא באתרוג אחד, דבאתרוגים הרבה אפילו מקפידים יצא, ולא כהרב משנה ברורה והרב מועדי ה׳ דס״ל דבאתרוג אחד אפילו בחמיס לא יצאו אפילו אינם מקפידים[1]. ומ״מ אכתי קאי מה שדמה הרב מועדי ה׳ רמיית הרב בית יהודה מהיות דשותפין, דהתם באתרוג אחד מיירי. אלא דלכאורה אכתי יש להוכיח מדלא אמעינן מרן בשותפין אם אינם מקפידים ויש״ל לתת זה לזה חלקו בשעה שיוצא בו ואפילו אם אכלו אחד מהם אינו מקפיד עליו, וכגון שיש הרבה בעיר או שכבר יצא כמ״ש רשב״ס ז״ל בפרק יש נוחלין דף קל״ו. ע״ש, או שיש לו אתרוג אחר רק שאינו מעולה כזה דבכה״ג בחמיס אינם מקפידים מהני כמ״ש מרן בס״ח. **אמנם** נראה לפסול בנ״ד ממ״ש מור״ס ז״ל סימן תרמ״ט ס״ו ומותר

בש״ע. ובאתרוגים בלתי שוים גבי אחים מהני מחילה בסתם, ובשותפין לא מהני, דמאי חזית לברור לך האתרוג המובחר, ונמצא שאין כלו לכם, וכטעמו של הרב מועדי השם. אבל באתרוגים שוים כמו בנ״ד אפילו בשותפין יש לומר דאין קפידא. **נאמ״ן ס״ט.**

1. נ״ב: לענ״ד דברי המ״ב מפורשים להדיא בש״ע והרי״ף והר״ן, וריא״ז פליג על כל רבוותא ולא נקטינן כוותיה. **הנ״ל.**

ליטול לולבו של חבירו בלא דעת חבירו בשאר ימים. וכתב שם הכה״ח ס״ק ס״ג וז״ל: דביו״ט לשאול חינו מועיל אלא עד שיתן לו מרצונו מתנה על מנת להחזיר, דבעינן לכס. ע״ש. ומ״כ בג״ד שהיו סוברים שכל אחד נוטל שלו, ומשא שכל אחד נוטל של חבירו שלא מדעתו, וכיון שהוא ביום ראשון לא ינאו. אלא דיש לחלק דבג״ד מחדינן דעתו של אדם דיח״ל שיקנה שלו לחבירו כי היכי שחבירו נמי יקנה לו שלו וינאו שניהם י״ח, ואפילו לא אמרו כן בפירוש מהני, וכמו שמצינו בחיים דאם קנו מתרוג ופריש דאע״ג דמינס מקפידים לא מהני מחילה בסתם וצריך לפרש דאף שמינס מקפידים על המכילה מ״מ מקפידים על המצות שגם הם רוצים לקיים אח המצות וכמ״ש הרב משנה ברורה ס״ק ל״ו, וה״נ [בהיפך] אע״ג דלא פירש להדיח שחינו מקפיד על המכילה, מ״מ לענין לנאת י״ח ודאי חינו מקפיד, דיח״ל שיקנה שלו לחבירו כי היכי שגם חבירו יקנה לו שלו וינאו שניהם, דאי אפשר לנאת בחופן אחר. ולא דמי להחיא דמור״ס שאין הוכחה שחבירו רוצה ליתן לו את שלו. וגם בהחיא דשותפין לפברת הכנה״ג דלא מהני מחילה בסתם, י״ל דכיון שאפשר שינאו גו ע״י שיתן כל אחד חלקו לחבירו בפירוש אין ברור לנו כ״כ דיח״ל להקנות חלקו לחבירו כדהכא בג״ד. ולפ״ז יש לדחות גם הוכחת הרב השואל שהובא בהרב בית יהודה עייאש ז״ל הנ׳ מהחיא דמי שהגיע לולבי לידו וכו׳. ע״ש.

ואגב רחיתי להרב השואל שם בהרב בית יהודה עייאש שחמה אחא דקי״ל דביום ראשון אין יוצאים בשאול מצוס דלא מיקרי לכס אע״ג דהשואל חייב אפילו בחוסים, ובחמץ קי״ל דאפילו שומר חנס שחינו חייב אלא בפשיעה קרינן ביה לך ועובר בב״י וב״י. ע״ש. ולעד״ן לייבב דחיוב חוסם או פשיעה אינו גורס ליחבב כאלו לגמרי אלא בחקנת, ולכך בחתרוג בשל שותפין פסול, דבעינן כולו לכס, עד שיתן לו חלקו בחתנה, ה״נ בשאול פסול, דלא מיקרי כולו לכס, אבל בחמץ דקי״ל דגם של שותפין חייב עליו, לכך חייב גם בשומר חנס, דמיקרי קנת שלו[1].

ומעתה נחזור לנדון דידן, הנה בבית יהודה עייאש שם מסיק דפסול אפילו בשאר ימים, ועיקר רחייתו מהחיא דשותפין. וכבר כתבתי מה שדחה הרב מועדי ה׳ ומה שנלע״ד

---

1. לפו״ר קשה דאם מקנתו שלו מיקרי לך ומשו״ה חייב לבער בחמץ, ה״נ מיקרי שלכס גבי לולב והו״ל לנאת בו. ואם בעינן כולו לכס, ה״נ ליבעי כולו לך. ואולי י״ל דבלולב דכתיב ביה ולקחתם דבעינן לקיחה חמה, לכך בעינן כולו שלכס, אבל בחמץ כיון שים לו בו מקנת חייב לבער. וצריך להתייבב עוד. ע״ה **בוגיד סעדון** הי״ו.

לדחות, וחזרה הוכחתנו. והיא היא ג״כ הוכחת הרב מועדי ה׳ להכשיר בזמיר מקפידים מהיא לחמיס. ומ״מ נראה לפס נודע להס מעשה זה ביום רשון בעוד היום, יטלו שלהס בלא ברכה. ואס הס מקפידים יטלו בברכה, בלא יגמו בשמול. ובשאר הימים הגס דמקפידים, כיון דקי״ל שיונא אפילו בגזול ה״נ יגאו. ועיין להרב ערך השלחן סוס״י תרנ״ח מה שהקשה על הב״י בזה. וע״ע להרב מועדי ה׳ מ״ש עליו בזה. ע״ש.

סימן ל׳

הרב מצליח מאגוז הי״ו. לפנים חבר הבית דין לערעורים בעוב״י תונס יע״א

תונס יום ג׳ אב יה״ל התשכ״א

כבוד ידידנו וכו׳ ר׳ **בוגיד סעדון** יצ״ו, עורך ירחון ״**הלקט**״ ג׳רבה יע״א.

אחדש״ו. אמנול ביום שב״ק נגה עלינו אור בהיר, חוברת ג׳ מירחון הנ״ל סיון שנה זו. ולפעלא טבא אמרינן יישר. אשריו שזוכה ומזכה, וזכות הרבים תלוי בו.

והנה רואינו שהדפיס בסימן ג׳ מכי״ק של מו״ר ועט״ר זצ״ל ותשובתי בעניותין עליו משנת התשי״ד, ולמדנו הענין בין התלמידים החברים[ח] הי״ו, עם מה שפרטט כת״ר בשולי היריעה, וזה הגלע״ד:

מ״ש בשות ג׳ לייישב קושית מו״ר זצ״ל ע״פ סברת הרב אמונת שמואל שהביא הפר״ח יו״ד סימן ס״ב, עמו הסליחה, דלא״כ גרייתא דהמושיט כוס יין לנזיר [פסחים דף כ״ב ע״ב] הוא תיובתיה. וכבר הרב אמונת שמואל עצמו (במקומו בסימן י״ד) כתב וז״ל: דלא דמי למושיט כוס יין לנזיר, אף דלדידיה שרית, מ״מ התורה אסרה עליו כשיהיה נזיר וכו׳. ע״כ. וכ״כ הרב בית יהודה עייאש ח״מ יו״ד סימן טו״ב. ע״ש. והוא הדין כאן.

ומ״ש בשות ג׳ דמו״ר זצ״ל הרכיב קושייתו מהא דקי״ל דבני הרב וכו׳ והאריך, הרואה יראה דמו״ר דעת שפתיו נרור מלגו, לְמָה שהביא שוב בשם הרב אומת חנך שכתב דהו״א דאמי עשה דכיבוד או״א ודאי ל״ת דאסורא, איתמר ליה שפיר מהך דדברי הרב וכו׳. ודוקא

ח. נ״ב: בשנת התשכ״א עוד לא נוסדה ישיבת כסא רחמים ולא ישיבת חב״ד בתונס. וכוונת אמה״ג זצ״ל על תלמידיו הראשונים בחברת התלמוד משנת התר״ץ (ומהם ר׳ שמואל עידאן ור׳ מרדכי שמעוני ור׳ משה חדאד ור׳ אברהם הכהן זצ״ל, ועוד) שהיו לומדים בכל שבת בביתו של הרב השו״ב ר׳ יעקב סלוירה זצ״ל טור וב״י. ולכן קרא להם אבא התלמידים החברים, כי בינתיים גדלו והיו לאנשים. **נאמ״ן ס״ט.**

מעיקרא דס״ד טעם הדחייה משום כבוד האב עצמו ק״ל דאם משום דהוקם וכו׳ עכ״פ וכו׳. משמ״כ לטעמא דאתי עשה ודחי ל״ת ניחא, דבין העשה ובין הל״ת דברי הרב ניתנו. וכך היא המדה בכל התורה כלה. ורק הוק״ל למו״ר ז״ל על דברי הרב תומת יתך מנד דשבת עשה ול״ת הוא. וע״ז הבאתי בעיותין הסוגיא דמציעא דפריך הכי ומשני סד״א הואיל והוקם כבודם וכו׳. ושלא תחשוב להחירוך הגמ׳ הוי כדס״ד דמו״ר ז״ל טעם הדחייה משום כבוד האב עצמו, לזה ביארתי זה הלשון: והיינו דעשה דמור דחי מפילו עשה ול״ת, כלומר שעדיין הדחייה מדין אתי עשה ודחל״ת דעלמא כדאמר המקשה, אלא שהוסיף המתרץ דכיון דהוקם כבודם וכו׳ הו״ל עשה דמור דדחי מפילו עשה ול״ת, וממילא ליכא למימר דברי הרב וכו׳, דכלהו דברי הרב ניתנו כמו בכל עשה ול״ת דעלמא וכאמור מטומיה דמו״ר עצמו ז״ל. וזהו שיטת התוס׳ דיבמות דל״ה ניגמר שזכרתי שם״כ שכתבו דעשה דכיבוד עדיף וכו׳. ואין זה חילוק בין לדעת רש״י שהביא הריטב״א שם דמפרש שאמר לו אבוי כן לבטלה (כג״ל), או לבני פלוגתיה, דרש״י לא יכחיש מאמר הגמ׳ שם ביבמות מפורש דאתי עשה ודחל״ת, אלא דאיכא עשה דכיבוד או מורא, אלא שסובר דשייך זה אפילו אמר לו לבטלה וכדלקמן. אבל הריטב״א במציעא שזכר כת״ר לבסוף בשמת הבין דלמאי דמשני הואיל והוקם כבודם וכו׳ לא הוי טעמא אלא משום כבוד האב עצמו ק״ל דאם משום דהוקם וכו׳ עכ״פ וכו׳. משמ״כ לטעמא דאתי עשה ודחי ל״ת ניחא, דבין העשה ובין הל״ת דברי הרב ניתנו. וכך היא המדה בכל התורה כלה. ורק הוק״ל למו״ר ז״ל על דברי הרב תומת יתך מנד דשבת עשה ול״ת הוא. וע״ז הבאתי בעיותין הסוגיא דמציעא דפריך הכי ומשני סד״א הואיל והוקם כבודם וכו׳. ושלא תחשוב להחירוך הגמ׳ הוי כדס״ד דמו״ר ז״ל טעם הדחייה משום כבוד האב עצמו, לזה ביארתי זה הלשון: והיינו דעשה דמור דחי מפילו עשה ול״ת, כלומר שעדיין הדחייה מדין אתי עשה ודחל״ת דעלמא כדאמר המקשה, אלא שהוסיף המתרץ דכיון דהוקם כבודם וכו׳ הו״ל עשה דמור דדחי מפילו עשה ול״ת, וממילא ליכא למימר דברי הרב וכו׳, דכלהו דברי הרב ניתנו כמו בכל עשה ול״ת דעלמא וכאמור מטומיה דמו״ר עצמו ז״ל. וזהו שיטת התוס׳ דיבמות דל״ה ניגמר שזכרתי שם״כ שכתבו דעשה דכיבוד עדיף וכו׳. ואין זה חילוק בין לדעת רש״י שהביא הריטב״א שם דמפרש שאמר לו אבוי כן לבטלה (כג״ל), או לבני פלוגתיה, דרש״י לא יכחיש מאמר הגמ׳ שם ביבמות מפורש דאתי עשה ודחל״ת, אלא דאיכא עשה דכיבוד או מורא, אלא שסובר דשייך זה אפילו אמר לו לבטלה וכדלקמן. אבל הריטב״א במציעא שזכר כת״ר לבסוף בשמת הבין דלמאי דמשני הואיל והוקם כבודם וכו׳ לא הוי טעמא אלא משום כבוד האב עצמו ק״ל דאם משום דהוקם וכו׳ עכ״פ וכו׳. משמ״כ לטעמא דאתי עשה ודחי ל״ת ניחא, דבין העשה ובין הל״ת דברי הרב ניתנו. וכך היא המדה בכל התורה כלה. ורק הוק״ל למו״ר ז״ל על דברי הרב תומת יתך מנד דשבת עשה ול״ת הוא. וע״ז הבאתי בעיותין הסוגיא דמציעא דפריך הכי ומשני סד״א הואיל והוקם כבודם וכו׳. ושלא תחשוב להחירוך הגמ׳ הוי כדס״ד דמו״ר ז״ל טעם הדחייה משום כבוד האב עצמו, לזה ביארתי זה הלשון: והיינו דעשה דמור דחי מפילו עשה ול״ת, כלומר שעדיין הדחייה מדין אתי עשה ודחל״ת דעלמא כדאמר המקשה, אלא שהוסיף המתרץ דכיון דהוקם כבודם וכו׳ הו״ל עשה דמור דדחי מפילו עשה ול״ת, וממילא ליכא למימר דברי הרב וכו׳, דכלהו דברי הרב ניתנו כמו בכל עשה ול״ת דעלמא וכאמור מטומיה דמו״ר עצמו ז״ל. וזהו שיטת התוס׳ דיבמות דל״ה ניגמר שזכרתי שם״כ שכתבו דעשה דכיבוד עדיף וכו׳. ואין זה חילוק בין לדעת רש״י שהביא הריטב״א שם דמפרש שאמר לו אבוי כן לבטלה (כג״ל), או לבני פלוגתיה, דרש״י לא יכחיש מאמר הגמ׳ שם ביבמות מפורש דאתי עשה ודחל״ת, אלא דאיכא עשה דכיבוד או מורא, אלא שסובר דשייך זה אפילו אמר לו לבטלה וכדלקמן. אבל הריטב״א במציעא שזכר כת״ר לבסוף בשמת הבין דלמאי דמשני הואיל והוקם

אתאן למ״ש מו״ר ז״ל להקשות על דברי הרב המאירי והריטב״א, דבכלל מורא שלא יסתור את דבריו, וע״כ גם שמין לו לורך וכו׳, וכתב כת״ר להתם בשינו עובר על ד״ת וכו׳, אבל בעובר קרי

כאן ונשיג בעמך כדאיתא בב״ק וכו׳. ועמו הסליחה רבה, לאן קאי השתא לפי הס״ד דהואיל והוקם כבודם וכו׳ ליכייתא ליה אפילו לעבור על ד״ת, ולולי זה היה לו לורך נמי קרי כאן וכו׳, דהא גם בשוגיא דקמא עבר לצורך, אלא דהכא רחמנא אריא, וכיון שכן ק״ל למו״ר ז״ל דאי היה לו לורך היכא משום כבוד דמאכל ומשתה וכו׳, בשלמא לו לורך נמי היכא משום מורא אלא יסתור דבריו, עד שהוכחנו בעיותין מדברי הרב המאירי דאפילו לפי הס״ד דוקא בשלוחו לצרכו הוי״א רחמנא אריא, אבל בחנם לא יעלה על הדעת וכו׳ והוי רשע. אבל הריטב״א ודעמיה לאו מטעמא דרשע אתו עלה, אלא אפילו בדברי הרשות ס״ל שאין מצוה אלא בעושה להנאתו. והא דערבינהו הרב תומת יהך, דיאמרי שם אמ״כ. ע״ש. וע״פ סברת הרב המאירי הנ״ל ניאמרתי קושית הרב תומת יהך, ולריכותו בתירוץ שני להקדמה מבחוץ וכו׳. וע״ז כתבתי דמורא נמי אפילו כולל וכו׳ מ״מ דוקא שים לו לורך בכך אבל בשאכזין להעביר וכו׳, כלומר לפי הס״ד הזה דליכייתא ליה אפילו לעבור על ד״ת, מצות מורא נמי דוקא שים לו לורך לעבור ולא בשאכזין [להעביר] וכו׳. ולא ידעתי מהו זה שהניח כת״ר מסימן ר״מ ס״ת, שכל דבריו סובבים בשלוחו לעבור על ד״ת, וע״ז תילקו לדעת הרב המאירי אין שים לו לורך אז אכזין וכו׳. ועוד הרי להרמב״ן והרשב״א והריטב״א שהבאנו אמ״כ אפילו בדבר הרשות אין מצוה לשמוע לו אמ״כ יש לו הנאה. ע״ש. ועל כרחך ההיא דאייתי כת״ר דהויא בשוגג״ת אלא יכלימס ולא יצער וכו׳ אינה ענין לשיכרימוהו בקום עשה.

ומכלל האמור נמצינו למדין דמה שאלקו הרשבונים על רש״י שסובר דמירי אפילו בשלוחו לבטלה, הוא רק משברת, דהרב המאירי ס״ל דאפילו לפי הס״ד ודאי בכה״ג רחמנא לא אריא והוי רשע וכנ״ל. והרמב״ן והרשב״א והריטב״א ס״ל דליכא מצוה בהכי מעיקרא אפילו בדבר הרשות. אבל רש״י סובר ככל הדברים שאר דיבר מו״ר ז״ל דבלא לורך נמי היכא מיהא משום מורא ובכל גוונא רחמנא אריא ואין שום אחד מהם רשע לא האב ולא הבן. ומ״ש כת״ר נר״ו לדעת רש״י מתחילה דבשלוחו על בנו לעשות עדיין לא נקרא רשע וכו׳, משמעות ״עדיין״ כאילו שאחר שבנו יעשה יהיה רשע, ומ״כ מעיקרא נמי עבר אלפני עור וכמ״ש מו״ר ז״ל (והרב יד מלאכי אות שם״ו פשיט דאפילו לא נכשל העור עבר הנותן. ועיין למו״ר ז״ל בהגהתו לסה״ב בן פורת יוסף ח״ג מערכת ל׳ אות ג׳ בתריכות. ועכ״פ אם נכשל, ודאי עבר הלה משעת נתינה), ולבסוף כתב משום להוקם כבודם וכמ״ש הרב תומת יהך בתירוץ שני דרחמנא אריא, והול״ל כן בקלרה דהכא רחמנא אריא. וזה מפורש בס״ש דמציעא סד״ה ליכייתא ליה, ומ״ך להרב תומת יהך דבלא לורך שפיר דמ״ש הרב תומת יהך דבלא לורך

הוי רשע זהו לדעת הטור וכו׳, אין שייכות להטור כזה, דלדרכה לרש״י ניחא דעת הטור טפי וכמ״ש מו״ר ז״ל. אלא דהרב תומת אנך מוכיח ומפרק להטור, משום דלזיל מדידיה בשיטת הרב המאירי כזה וכמ״ש לעיל.

וידי״ן ר׳ יעקב סלויר״ה י״ו דקדק למאי דמקשה מו״ר ז״ל דגם בזין לו צורך מיצטריך קרא משום מורא, דמ״כ מאי מיריא דנקט קרא שבת טפי מכל מיסורים שבתורה. אבל אי דוקא לצורך, י״ל דנקט שבת דאמר ליה בשל לי וכו׳. והנה רש״י שהביא הריטב״א למפרש שאמר לו לבטלה, אמרה גבי היטמא או אל תחזיר. ע״ש. ומ״כ י״ל דלריבא גם בזין לו צורך מיצטריך קרא, ואלא זה הו״א יאמע לו, מיהו קרא נקט שבת דאפילו לצורך לא יאמע לו. ולדרכה להמולקים על רש״י ומפרשים היטמא ואל תחזיר נמי לצורך, קשה לאמאי נקט קרא שבת טפי מהני. ואולי להורות עד כמה גדול כיבוד או״א דאפילו לחלל שבת אי לאו קרא הו״א יאמע לו. ועוי״ל לר׳ יהושע דאמכילתא פרשת בשלח דשבת וכיבוד או״א מיפקוד אמרה. ע״ש. ולהכי נקטינהו הדדי. כנ״ל. ומ״ר ממני ידידו הדושו״ט כל הימים[ט].

סימן ל״א

הרב אברהם כהן הי״ו. רב ומו״ץ בעי״ת צפאקץ יע״א

שמירת אוכלים ומשקים בע״ש בפריגידיר הקשור בחשמל

הנני מציע שאלה אחת נחוצה בדורנו ותשובתה בצדה מה שעלתה ידי יד כהה, ומבקש אנכי מאת רבני הדור העי״א לשים עין בקורת על דברינו אם הם מוסכמים להלכה ולמעשה, כי מיראי ההוראה אנכי. וזהו:

שאלה: בענין המקרר המשמלי הנקרא "פריגידיר" לכידוע שע״י פתיחת הדלת תדלק מנורה חשמלית הנמצאת בפנים ובסגירת הדלת נכבית. גם ידוע שנמצא במקרר מנגנון טיכני הנקרא "טורמוסטט" המכוון את מאזן טיעור המכונה מוכרחת להתריך בטיעור הפעולה הקירור, וכשיגיע הטיעור לשיעור המכונה תפסיק ותחמוק מלפעול מיזה טיעור מסוים, ושוב חוזרת חלילה. גם נודע לנו שבפתיחת הדלת של המקרר מוכרח להכנס לפנים חויר חס מבחוץ, ומז המכונה מוכרחת להתריך בטיעור הפעולה

ט. עיין לקמן חוברת ה׳ סימן מ״ד. וע״ע בספר מגיד חדשות ח״ה במכתבים בסוף הספר (סימן ד׳) ובספר מצמיח ישועה חידושי יבמות (דף ה׳ ע״ב).

ביתר שאת. ואם היא שותקת אז בזמן הפתיחה, היא מוכרחת להקדים פעולתה לקרר מכח אותו חויר חס שנכנס. וכן אם יכול להיות ביום שמי בימות הקיץ מוכלים ומשקים בחקרר הזה על מנת שיקחם ביום שב״ק קריס וטובים להתענג בהם מע״פ שיפתח ויסגור ביום שב״ק את הדלת ויגרוס את הגז׳?

תשובה: הנה בענין החשמל גופיה מצינו דעת כמה מהאחרונים דאין בו רק איסור דרבנן. ועיין להרב יחכיל עבדי נר״ו ח״ב תאו״ח סימן ט׳ וסימן יו״ד אם בכבוי משום דהוי גחלת של מתכת, וכן לענין הבערה, עיין להרב הגז׳ שם בקונטרס אחרון תאו״ח סימן ד׳ שהרב מהר״י זריהן ז״ל מסתפק אם יש בו גם חיוב הבערה מדאורייתא. אולם הרב יחכיל עבדי נר״ו שם מסיק בטוב טעם ודעת שיש בו שפיר חיוב הבערה מדאורייתא. ואף דבסוף דבריו עלה ונסתפק לאפשר לכתחלה זה לחשמל אינו אם כלל ודומה לשמש וכו׳. כיעו״ש בחורך, מ״מ מידי ספק לאוריי׳תא לא נפיק. ואף שמ״ל דהוי מדרבנן אם בכבוי אם בהבערה, וגם דבנ״ד אינו מתכוין לא לכבוי ולא להבערה רק לפתוח ולסגור הדלת, מ״מ יש לאסור שפיר מטעם פסיק רישיה, דקי״ל פסיק רישיה גם במידי דרבנן. ועיין בתו״ת סימן שכ״ז ובהכה״ח ז״ל שם אות ג׳ וד׳. ואין לומר דהכא לא הוי רק גרם כבוי דמותר, דזה אינו׳, דודאי לא הוי גרם אלא כשהגרמא תהיה קודם ההלקה או אח״כ כשנפסק כאן, אבל הכא ע״י כאן ממש הוא מבעיר ומכבה, וכמ״ש הרב יחכיל עבדי הנז׳ שם בקונטרס אחרון בענין כבוי החשמל בכפתור. ע״ש. וה״נ לכוותה ע״י פתיחת וסגירת דלת המקרר יתעורר מיד ההבערה והכבוי כהרף עין מכאן וממש, ואין מקום לחלק בין הכפתור לבין הדלת. וזה פשוט. ועיין גם בש״ע רס״י רע״ז בגר שמונח אחורי הדלת [ר״ל בדוחק שבנגד הדלת] לאסור לפתוח הדלת שמא יכבנו, דהוי פסיק רישיה. ע״ש. וה״נ לכוותה יש לאסור אף במונח שהחשמל ע״י [אינו אסור] אלא מדרבנן, מ״מ בפסיק רישיה אסור אף במידי דרבנן וכנז׳.

האמנם אם יש לדון במקרר הזה הוא כשסירו מנורת חשמל ממנו מלפני השבת, שאז אין עוד כבוי והבערה בפתיחה וסגירה. ועלה על דעתי לכאורה

י. עיין מ״ש בזה בירחון ״השומע״ חשט״ו חוברת יו״ד סימן פ״ו דכל שבבר הגר דולק אסור לגרום לו כבוי אף תוספת הבערה, וכמו כן בגרות החשמל שבבר דולק במקומו ובהגעת הכפתור גורם להמשיך אורו למקום אחר אסור, דהוי גרמא. עש״ב. ועיין למוה״ל בשה״ק שמחת כהן סימן ה׳ שאוסר להגיע הכפתור גם בשעה שגרות החשמל בבר כבו מטעם דהוי מוקצה לבבר איסור. וע״ע להרב ויאמר מאיר למוהר״מ וואעקנין סימן ז׳ בענין כבוי ע״י עריכת השעון מע״ש. וע״ש למוה״ל אם בסוף התשובה בזה. ובעת אין הפנאי מסכים. ומכמ״ל. ע״ה **בוגיד סעדון** הי״ו.

דיש לאסור גם בזה מטעם דע״י פתיחת הדלת הוא גורם תהליך ופעולת המנגנון ביתר זמן וכנז׳ בשאלה, ומ״כ סוף סוף הלי פסיק רישיה במידי דרבנן לאסור וכנז״ל. מיברע אחר העיון נלע״ד דיש להתיר, כיון דאין בזה רק גרמא בעלמא, ובגרמא מצינו לגם בכבוי אש ממש שהוא מדאורייתא דשרי, וכמבואר בש״ע או״ח סימן שי״ד סכ״ג כ״ג וכ״ד. ושם בסעיף כ״ד דעת מרן ז״ל כסברא השניה דבשאר משקין מותר, ובמים אסור משום כבוש. ע״ש. וכן כאן בנ״ד פתיחת הדלת אינו רק גרם בעלמא שע״י הפתיחה נכנס חוץ אש בפנים וע״י כניסת חומו חוץ תגטרך המכונה לקררו ותפעול עי״כ ביתרון חיזה זמן קט. ומע״ג דמור״ם ז״ל הגיה בסעיף כ״ג ואמר ״במקום פסידא״, דמשמע מדבריו הא ליכא פסידא אסור, הנה בהיות דטלית דסעיף כ״ג בטלית שאחז בה האור משמע דאף לליכא הפסד מרובה רק מעט, דהנה כל טלית במשמע אפילו טלית פשוטה וזולה, אעפ״כ מותר ליתן משקים בגד שני. ובנ״ד נמי בחמת יש פסידא לכמה חוכלין בימות הקיץ אם לא ישימוש במקרר, שיתעפשו ויסאלכו לגמרי. ומע״ג דיש לחלק דהתם הדליקה בשה מאליה והוא בא רק להגיל בגרם כבוי, אבל הכא הרי מניח בידים האוכלים מאחמול על מנת שבשבת יוניחם, הנה לזה י״ל דמלבד דאין האיסור דנ״ד דומה לכבוי הדליקה שהוא מדאורייתא, ובנ״ד ליכא רק גרם מהלך זרם החשמל ביתר זמן ואין כאן לא כבוי ולא הבערה ולא מלאכה גמורה, הנה עוד יש לצרף בזו סברת בעל הערוך ז״ל הביאו בש״ע סימן ש״ך סי״ז דפסיק רישיה ולא ניח״ל מותר. וכן בנ״ד אינו נהנה בשותה הפעולה הנוספת של המנגנון, אבע״א שכל המאכלים נתקררו כל צרכן, אבע״א דלא ניח״ל למיעבד איסורא. ואף דיש חולקים על סברא זו דהערוך ז״ל ודעת מרן בהאוסרים [כמ״ש הכה״ח סימן של״ו שות כ״ו], מ״מ לסניף בעלמא מיהא הוי. ועוד יש לצרף טעמא דעוג שבת, שמתענג ביום שב״ק במאכלים ומשקים קריס ויפים. וכבר מצינו כמה ענינים התירו חז״ל מפני כבוד שבת, כמו חזרת התבשיל על הכירה וכו׳ וקפ״ל על הפטפוט וכו׳, וכן בענין ההטמנה לף שאסור לדעת כמה מהרשאונים, ות״ש לכוותה.

אמנם פש גבן עוד חשבה, והיא דעש פתיחת דלת המקרר לף שהוסרה מנורת החשמל הנז׳ מבעוד יום, סוף סוף יש מגע חשמלי בחוטים ויולד בהם זרם חשמלי בשותם חוטים שע״י היתה נלקח המנורה אם ישנה ועכשיו כשאינה סוף סוף הזרם נשאר בכח, וגם אפשר שנולד מזו גם ניצוצות חשמליות, וכאשר עיינו רוחות בחמת לפעמים בפתיחת הכפתור של החשמל כשהוא מגולה מבחוץ בלי מכסה. אך גם לזה יש תקנה, והוא שמבעוד יום יפריד ויבדיל את המגע הזה ע״י נייר דוקן הנקרע ״קפטרמדרה״, ובכך לא יהיה עוד מגע וקשר בין החוטים

להולדת הזרע גם בכתב, וע״י ההבדל הזה גם כשמהיה המעורה לא תחלק כידוע.

גם אין לומר עוד דלמא המקרר מכיון שתמיד הוא מחליק ומכבה הוי ככלי שמלאכתו לאיסור והוי דינו ככפתור התשמל שאף שאין זרם חשמלי כלל אעפ״כ אסור לנדנד ולהניע אותו דהוי ככלי שמלאכתו לאיסור כידוע, דזה אינו, חדא דהפתיחה עצמה הוא כלאורך גופו, ובכלי שמלאכתו לאיסור קי״ל לאורך גופו ולאורך מקומו שרי כידוע, ולא אסרינן אלא מחמה לגל. ועוד עיין להכה״מ ז״ל סימן ס״ו סכ״ג דכלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר שרי. ע״ש. והכא נמי בנ״ד הוא מלאכתו לאיסור וגם להיתר, דעומד לכבוי ולהקה וגם לסגירה ופתיחה, ומדרכה עיקר תכליתו אינו עומד רק לפתיחה וסגירה ואין עיקרו עשוי לכבוי ולהקה. ויש חילוק רב בינו לבין הכפתור התשמלי דכל עיקרו אינו עשוי רק להקה ולכבוי. ועוד בנ״ד כיון דמתחמול עשו בו מעשה ע״י הדבק המפסיק הנז׳, הרי גילה דעתו שפיר מתחמול שאינו עוד למלאכת איסור רק לפתוח ולסגור, והוי כהכינו מתחמול. ועיין להכה״מ ז״ל שם כ״ט. ועוד להכא הוי טלטול מן הצד לצורך דבר היתר, דהיינו לצורך האוכלים המונחים בפנים. ועיין להכה״מ ז״ל שם שם ל״ח דטלטול מן הצד לצורך דבר היתר שרי. יעו״ש.

נמצינו למדין מכל האמור דים להתיר לפענ״ד פתיחת וסגירת המקרר ביום שב״ק, ורק בתנאי שיסיר מבעוד יום המעורה, וגם שיעיש הנייר הדובק הנז׳ כדי שיפסיק המגע החשמלי והקשר שבין הלחת ובין מקום המעורה, ואז יכול לפתוח ולסגור אף שעי״כ נגרם מחמת האויר החיצוני תהליך המכונה בימרון זמן וכאמור. ומיני אומר קבלו לעתי חלילה, רק לרבני הדור עיני נטולות, ובידם לקרב ולרחק. ונו״י י״מ ומי״ן אמן.

סימן ל״ב

פרץ בן בוגדיד כהן הי״ו מעי״ת הדיגת יע״א

תקיעת שופר ונטילת לולב ביו״ט שחל להיות בשבת

הנה ברפ״ד דר״ה דף כ״ט ע״ב תנן במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. ומפרש טעמא בגמ׳ משא יטלנו בידו וילך אצל בקי וכו׳ ויעבירנו מרבע לחות ברה״ר. וכן איתא ברפ״ד דסוכה דף מ״ג ובמגילה דף ל׳. ע״ש. והר״ן שם בר״ה הקשה דמאי שנא הני דגזרינן בהו ומאי שנא מילה דשריא בשבת ולא גזרינן שמא יעביר התינוק או האזמל מרבע לחות ברה״ר. ע״ש. וראיתי להשע״ה בפ״ב מהלכות שופר שהביא מה שתמה הכנה״ג סימן תקפ״ח על דבריו דכבר חמרו בפרק לולב וערבה [דף מ״ג ע״א] דלולב גזרו משום דלא ידעינן בקיבועא דירחא, וטעם

זה יסכים ג״כ לתת הפרש בין לולב למילה. ובשופר ג״כ כבר כתב הוא ז״ל דהוי דומיא דלולב לענין דלא ידעינן בקיבועא דירחא. ע״ש. ולעד״ן דלא ניח״ל להר״ן בהאי חילוקא, משום דאמרינן בשבת דף קל״ו לרשב״ג כל שלא שהה שלשים יום בחלם ספק נפל, ופריך ז״כ היכי מהלינן, ומשני דמלין אותו ממה נפשך, אם אי הוא שפיר קא מהיל, ואם לאו מחתך בשבר הוא. ע״ש. וז״כ השתא קשה קושית הר״ן שפיר דאמאי לא גזרו שמא יעבירנו מרגע למות בשעה שגם היא חשובה כלא ידעינן בקיבועא דירחא, דשמא נפל הוא. וליכא למימר דשרי ממה נפשך, דלגד דנפל הוא ניחוש שמא יעבירנו מרגע למות ואינו מקיים המצוה וכדגזרינן בלא ידעינן בקיבועא דירחא לגד דשמא אינו יו״ט שמא יעבירנו. [עיין להרב המגיה בספר כוכב מיעקב בשגילה דף ד׳ ע״ב בשוד״ה ויעבירנה שגרשה שתכוון לזה].

וראיתי להרב כפות תמרים שם בשוכה בד״ה והיינו טעמא שכתב לייש תמיהת הכנה״ג, דטעם זה של הכנה״ג דלא ידעינן בקיבועא דירחא ממרוהו בשמעתין אחר המרכן, וקושית הר״ן היא מזמן בית המקדש דתנן לולב וערבה שהה ושבעה וכו׳, דלא היו נוטלין במקדש משום גזירה, וע״ז ק״ל להר״ן דמאי שנא דגזרו בלולב ולא בשילה. ע״ש. ולדבריו הוא עיקר קושית הר״ן רק מלולב. ולשונו שכתב מאי שנא הני דגזרינן, משמע דמכולהו מקשה, דהיינו לולב ושופר ומגילה, וע״ז מקשה שפיר הכנה״ג דשופר ומגילה שאני דלא ידעינן בקיבועא דירחא, דשופר אפילו בזמן המקדש תשיב לא ידעינן בקיבועא דירחא וכדמסיים הכנה״ג. וכן מוכח ג״כ מדקבע דבריו הר״ן בפ״ד דר״ה גבי שופר ולא מלולב, משמע דמשופר נמי ק״ל, ולדברי הכפו״ת הוי עיקר הקושית רק מלולב. ומו״ר נר״ו אמר דמדסיים הכנה״ג ובשופר ג״כ כבר כתב הוא ז״ל וכו׳, משמע דמתחלה לא בא ליישב רק קושייתו מלולב, דממגילה נמי ל״ק, שאינה רק מדרבנן, ומ״כ שפיר כתב הכפו״ת דאכתי קשה מלולב. אך מ״מ אכתי קושית הכנה״ג מאי מקשה משופר.

והנה השע״ה שם כתב לייש קושית הכנה״ג דס״ל להר״ן דאע״ג דגבי לולב הטעם משום דלא ידעי וכו׳, היינו דוקא משום דהוי מצוה דכל ישראל דאלימא, אבל מצוה ליחיד אפילו מצוה ודאית לא דחיא שבת, ולכן ק״ל ממילה דהוית מצוה ליחיד. ע״ש. וראיתי למוה״ר הרב ברכת ה׳ בחידושיו לסוכה שם שכתב דמדבריו נראה להר״ן סובר מנד שברת עצמו דדוקא במצוה דכל ישראל הוא דדחית, מ״כ קשה מנ״ל להר״ן שברת זאת. ומו דהו״ל להר״ן להזכיר האי שברת דיש לחלק בין דכל ישראל לדיחיד, דהוא עיקר סמך קושייתו. ע״ש. ולכאורה נראה דשברת זאת היא מצוותת בגמ׳ דפרק לולב וערבה [דף מ״ג ע״א] דפריך מי הכי יו״ט רשמון נמי נגזור וכו׳, ומשני אלא רשמון דחיתה מן התורה בגדולין ל״ג בו

רבנן, הני לית להו מן התורה בגבולין גזרו בהו רבנן. הרי להדיא דמשום לתיתיה מן התורה בגבולין דהוי לכל ישראל ל״ג גו, וכי הוי רק למותם העומדים בביהמ״ק גזרו בו גם בביהמ״ק גם לידעי בקיבועא דירחא, ועל כרחך דלוקח במלוה דרבים ל״ג היכא לידעי בקיבועא דירחא, וכ״ש מלוה דיחיד ממש. ושוב ראיתי להכפו״ת שם שכתב כן לייצב קושית הכנה״ג דכמ קושית הר״ן היא משמעתין לגופא, דמילה דמיא לליתנהו בגבולין וכו׳. ע״ש. ומעתה שפיר י״ל תירוץ דהשע״ה, דסמיך הר״ן אמה שנתבאר בגמ׳ הנ׳ דכי לא הויא מלוה דרבים גזרו בה רבנן, ולא הוצרך לנאמר זה. אלא דלפ״ז יש להעיר על השע״ה שלא הזכיר לדברי הכפו״ת שכתב כדבריו. וע״ע להברכ״ה אח״ז.

וראיתי להרב בעל המלך (הערות על השע״ה) שם שהקשה לדעת הר״ן והרמב״ן דטעמא דגזרינן שמא יעבירנו גם גבי שופר משום דלא בקיאינן בקביעות, מה יענו להא דתמרינן בגמרין דף פ״ד תקיעת שופר תוכיח שודאי אינו דומה שבת ופיקוח דומה יו״ט, דלדבריהם טעמא שאין תקיעת שופר דומה שבת היינו נמי משום שפק דילמא לאו יו״ט הוא. ע״ש. ולאחר המחילה רבה לא זכר ס״ל מ״ש הר״ן בסוכה [דף כ״א ע״ב מדפי הרי״ף] ובמגילה [דף ב׳ ע״ב מדפי הרי״ף] דבשופר אפילו בזמן המקדש לא היה דומה שבת במדינה, לפי שברוב השנים לא היו יודעים בשחרית שהוא שעת תקיעת שופר בקבועו של חדש וכו׳ ורוב השנים לא היו בתים עדים בשחרית וכו׳ ולפיכך אמרו שבמדינה אין תוקעין שאם נתיר להם לתקוע כשבאו עדים בשחרית לשנה הבאה ג״כ יתקעו מע״פ שעדיין לא באו עדים. ע״ש. ומ״כ שפיר קאמר הש״ס דומה מינו דומה שבת, כגון שבאו עדים בשחרית לאפילו שידענו שהוא ודאי יו״ט אין תוקעין, לחייבין לשנה הבאה.

ולכאורה היה נראה דגלע״ה ל״ק קושית הרב טעם המלך הנ׳, דבזמן הזה אף דידעינן בקיבועא דירחא כדאמרינן בגילה דף ד׳ ע״ב, אפ״ה עבוד רבנן כאלו לא ידעינן משום גזירה, וכמ״ש התוס׳ בסוכה שם דף מ״ג ד״ה לא וכו׳, מ״כ הוי שפיר ודומה מינו דומה שבת. ומו״ר נר״ו אמר דקושית הגמ׳ בחולין היא מתקיעת שופר בגבולין כדאמר שם בהדיא, ולא מתקיעת שופר בזמן הזה, ובגבולין לא היו בקיאין בקיבועא דירחא, דהיו שלוחין יוצאין. ודע לדברי התוס׳ דסוכה הנ׳ דהאידנא משום גזירה שפיר גזור בנטילת לולב וכל הנך שמא יעבירנו מרגע לחמות ולא חשיב גזירה לגזירה, דאמרינן אדא גזירה היא, וכדאמרינן בריש בילה דף ג׳. ועיין להתוס׳ שם בדף ל״ז בד״ה משום שכתבו ג״כ כה״ג. ע״ש.

והנה הר״ן ז״ל תירץ לקושייתו דהני שאני לפי שהכל טרודים בהם ולא מדכר אד אחבריה, משמ״כ בחילה שאינם טרודים. ע״ש. והשע״ה שם הביא מה

שהקשה מהר״ם מלקו מטבילת כלים לממר רבה בפ״ג דבילה דף י״ח גזירה שמא יעבירנו מרבע ממות ברה״ר מע״פ שאין הכל טרודין. ותירץ השע״ה דגם הר״ן מודה לאפילו באין טרודין ליכא למיחש שמא לא יהבי דעתייהו, או שלא יהיה נמצא שם שום אחד בשוק, אלא שהיא משאה רחוקה, ודוקא בכלים דלית בהו קרן מצוה גזרו בהו רבנן, אבל כי ליכא מצוה כמו בטבילה לא גזרו, כיון שאין הכל טרודים, וכי הוי כולם טרודים גם גבי מצוה גזרו. ע״ש. ולפי דבריו ניחא דלא תקשי מהך דממרינן בפסחים דף נ״ו באין יוצאין בקורדקיסון בשבת דילמא משתלפי ואתי לאתויינהו מרבע ממות ברה״ר. [וכן בשבת ר״פ במה אשה אסרו חכמים כמה תכשיטין שלא לצאת בהן דילמא משלפא ומחויא לחברתה ואתי לאתויינהו מרבע ממות]. ע״ש. הרי דגם ליכא טירדא גזרו, ולא ממרינן דמבריה מדכר ליה. ולפי דברי השע״ה אתי שפיר, דהתם לדבר הרשות גזרו גם שהיא משאה רחוקה, ולא כתב הר״ן אלא גבי מצוה.

וראיתי למוה״ר ברכת ה׳ שם בסוכה שהקשה מתירוץ הר״ן למאי דמשני עולא בפסחים דף ס״ט לר״ש כי מגמריה לר״ע הזאה דתרומה מגמריה דלא דחיא שבת, והשתא קשה הרי בהזאה דתרומה ליכא טירדא ומדכר חד מחבריה. ע״ש. ולא זכיתי להבין דברי קדשו, דבהדיא קאמר שם בגמ׳ כי מגמריה הזאה דתרומה מגמריה דתרומה גופה לא דחיא שבת, ופירש״י דהא הפרשת תרומה גופה לא דחיא שבת. הרי דקאמר טעמא מחרינא להזאת תרומה דלא דחיא שבת, ולא משום שמא יעבירנו מרבע ממות.

עוד ראיתי להרב משאת דרבותא בסימן תקפ״ח שהקשה על תירוץ הר״ן הנ׳ דמה נכך אם הכל טרודים, והרי בסימן רע״ה גבי אין קורין לאור הנר ממרינן דאם אינם קורין בענין אחד שרי, אפס בא האחד להטות יזכירנו מבירו. הרי דגם דשניהם טרודים בלימוד, ואפ״ה מדכר חד מחבריה. ע״ש. ולעד״ן דלא דמי, דשאני הכא דכיון דכל אחד ואחד טרוד לבדו בשופרו לא משגח מחבריה, וכדמשמע ליישנא דגמ׳ בר״ה דף כ״ט דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו וכו׳. הרי דכל אחד תוקע בשופר לבדו, ולכך לא מדכר ליה. וזה דומה למ״ש בהג״ה אם אחם קורין בשני ספרים דף בענין אחד אסור, וכן בשני ענייני דאסור משום דכל אחד טרוד לבדו בספרו ועניינו ולא משגח מחבריה, משא״כ בספר אחד וענין אחד מדכר חד מחבריה כמ״ש הש״ע שם. [ואף למדברי מור״ם בהג״ה הנ׳ שכתב וי״ל דבשני ספרים אפילו בענין אחד אסור, משמע לאסתם הש״ע אף בשני ספרים שרי כשאם בענין אחד. גם ע״ש בב״י שביאר להדיא מחלוקת זו דשני ספרים, ובש״ע אתם ולא הזכיר שני ספרים, משמע שדעתו שגם בשני ספרים שרי, למדכר חד מחבריה. מ״מ י״ל להר״ן

ס״ל כהמולקים לחוסרים בשני ספרים].
ועוי״ל דלא כתב הר״ן דחיישינן דילמא לא
מדכר חד מחבריה משום דטרודים אלא
דוקא בהני דטרודים בשופריהם כל חד
בניתיה ושמא יעבירנו ארבע אמות ברה״ר
ולא יפגעו בו בני אדם להזכירו, שכל אחד
טרוד בשופרו בניתו, אבל משום דילמא לא
משגח עליה להזכירו דהיינו שיראנו ולא
יתן דעתו להזכירו לא חיישינן לה לחודה
אלא בנירוף שיש לחוש נמי לשמא לא יראנו
אדם. ואף שהיא חשש רחוקה, כיון
דאיכא טירדא חשש לה וכמ״ש הש״ע
הנ״ל. ומ״כ לא דמי להיא דאין קורין
לאור הנר, דהתם אף דשניהם טרודים,
מ״מ כיון שיושב תבירו לפניו משתמע
מדכר ליה.

והמשד״ר הנ׳ תירץ דשאני מצוה
דאמה מזמן לזמן יש בה טירדא מרובה, לא כן בלימוד דרגיל בה
כולי שתא אינו כ״כ טרוד. ומילה אע״פ
שהיא ג״כ באה מזמן לזמן, מ״מ אינם
טרודים כולם ומדכרו חד אחבריה. ע״ש.
ונראה דלפ״ז נוכל לומר אילוק אחר לתרץ
קושית הר״ן, והוא דשאני הני שאינם אלא
פעם אחת בשנה ואינו רגיל בהם ואית
טירדא בהו יותר, משא״כ מצות מילה
דשכיחא טובא כל ימות השנה לית בה
טירדא כ״כ, וכמו שאילק הרב בין לימוד
להני. והגם דמדבריו נראה דאשיב למילה
באה מזמן לזמן, מ״מ הא ודאי נראה דלא
דמי להני שאינם אלא פעם אחת בשנה,
אבל מילה מצויה הרבה כולי שתא. וכן
ראיתי כה״ג להכ״מ בפ״ב מהלכות מילה
ה״ח והזכירו ג״כ הרב אמ״ז לתרץ לקושית
הר״ן דלא גזרו במילה משום שהיא מצויה
תמיד[יא], לא כן בהני שאינם אלא

יא. נראה לכוונת אילוק הכ״מ דכיון שהיא תמיד לא יתכן לגזור לבטל הרבה מצות, ועל דרך מ״ש באילוץ הרשאון דבמקום כרת לא העמידו דבריהם כ״כ. ועיין מ״ש הרב הכותב נר״ו אמ״ז בשם רבו הרב פרוכת המסך לחלק בזאפן אחר. וכאילוק הרב פרוכת המסך נר״ו אילק הלח״מ בפ״ג מהלכות קידוש החדש ה״ג לייחד קושית המפרש דבמילה לא האירו לחלל שבת מספק ובקידוש החודש האירו, דמילה שאני שיכול לעשותה ביום אחר. ע״ש. ואפריו״ן. גם ע״ש להכ״מ שבאחלה כתב: ואל תשיבני משופר ולולב דמילה שאני דיש בה כרת וכו׳, ושוב כתב: ועוד שהיא מצויה תמיד משא״כ בשופר ולולב ופסח וכו׳. וק״ק דלפי מאי דמסיק בסוף דבריו לשלול פסח, ע״כ לא יתכן אירועו הרשאון, דהרי במקום כרת דפסח העמידו דבריהם, ומאי שנא פסח ממילה. מיהו עיין בפסחים דף ע״ב דאמר רבה ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת, חוץ ומצורע ואית הפרש לא העמידו דבריהם וכו׳. הרי למינהו במקום אחד העמידו דבריהם ובמקום אחד לא העמידו, וע״כ אאי שפיר דברי הר״מ, דכיון דמילה יש בה כרת י״ל דלא העמידו בה דבריהם אע״ג דבפסח העמידו שהיא הזאה, דקאמר רבה דמינו במקום אחד העמידו ובמקום אחד לא, ולא ק״ל מעיקרא אלא מלוג ושופר. ומחלק דשאני הכא דלית בהו כרת. ובאירוץ שני מתרץ גם לגבי פסח. ואין להקשות לאירוץ הכ״מ הרי קאמר דבאיזמל העמידו דבריהם אף שהוא צורך מילה, דכבר נתבאר בשבת דף ק״ג דיש לחלק בין מילה עצמה למכשירי מילה. ע״ש. מיהו ק״ק לאירוץ

פעם אחת בשנה. ע״ש. מיהו נראה ודאי שלא יתכן להעמיס חילוק זה בתירוץ הר״ן, דלפ״כ אמאי הוצרך לומר דשאני הני שהכל טרודים בהם, ומאי תליא בהכל או מקצת, ועיקר החילוק הוא רק באמאי דרגיל בזה כולי שתא או פעם אחת לצד. ופשוט הוא דמטעם זה הוצרך הרב ז״ל בסוף דבריו לצאר למילה אע״פ שהיא בזה מזמן לזמן וכו׳, דהוק״ל דלפי דבריו למה לי תירץ הר״ן בעיקר קושייתו כחילוק שבין לימוד להני.

ובעיקר תירוץ הכ״מ הנז׳ דלא גזרו במילה שהיא מצויה תמיד, עיין ג״כ למוה״ר בספר פרוכת המסך בחידושיו למגילה דף ד׳ ע״ב בתוד״ה ויעבירנה שנתן טעם אחר דלא גזרו במילה כה״ג, דדוקא בהני גזרו לפי שזמנם רק בתוך יום ואם יעבור היום עברה המצוה והוי בהול להעבירו מרגע למרגע, אבל במילה שאפילו עבר יום שמיני לא עברה המצוה, שיכול למולו ביום אחר, אינו בהול כ״כ. ע״ש. ואין להקשות לדברי שניהם מדגזרו בפ״ב דביצה דף י״ח בטבילת כלים הגם דמצויים כולי שתא ויכול להטבילם כל זמן, די״ל כמ״ש הטע״ה הנז״ל דשאני טבילת כלים שאין בהם טרח מצוה. ופשוט. **וראיתי** להלבוש בסימן תקפ״ח שמחלק דין מילה להנך, דמילה רגיס מתעסקים בה ומדכר חד מחבריה, משא״כ בשופר שיחיד מתעסק בו וליכא למדכר ליה. ע״ש. ונראה לכוונתו דמ״ש דרגיס מתעסקים בה, היינו לפחות ישנם לאחי הבן והמוהל או הסנדק, למי שפשר למול ביחיד, וגם שנים קרויים רגיס, כלשמרינן מיעוט רגיס שנים, לא כן בשופר עיקר חיובו רק על כל אחד ואחד, ולכך אשיב יחיד מתעסק בו, דהיינו התוקע לצד, ואיישינן שמא יעבירנו וליכא למדכר ליה. וגם לתקיעת שופר נעשית ברוב עם ומ״ץ תוקע להוציאם, אפשר שזה נעשה אמ״כ אחר גזירה זו [או משום שעדיין ישנם מיזה יחידים תוקעין לעצמן], וכדשמרינן שמא יעבירנו מרגע לחות לילך אצל נקי וכו׳, דמשמע דקאי על יחיד התוקע דשמא יטעה ללכת בו אצל הנקי לתקוע לו או ללמדו, ואילו בזמן שתוקעים לצבור לא שייך זה, דהרי יש נקי המוציאן. ומעתה ניחא מה שדקדק המשד״ר הנז׳

הכ״מ דלפ״כ אמאי לא נקט מילה בהדי הנך דלא העמידו דבריהם במקום כרת. וכה״ג הקשו התוס׳ זבחים דף נ״ו ומנחות דף כ׳ מתמיכת יבלמו. ע״ש. מיהו לשאר חילוקי המפרשים ל״ק, די״ל דמילה טעם אחר יש בה. ועיין לרש״י שם בפסחים ד״ה דרך מצרות. וע״ש במהרש״א ובחידושי הרש״ם. ועיין בפיר״ח הנדפס בגליון התלמוד לפום רשם שנראה שיש לו גירסא אחרת בגמ׳ דגרים מאי שנא הני ומאי שנא הני, ומשני דהני מית בהו תשם דמוריתא והני לית בהו תשם דמורייתא ולכך לא העמידו בהם דבריהם. ולדברי הכ״מ קשה דמילה שיש תשם דמורייתא שמא יעבירנה מרגע למות כחיזמל ולא העמידו. ול״ע. ע״ה בוגיד סעדון הי״ו.

על דברי הלצוג למה מה שמועיל מהקהל מיקרי מתעסקים, ס״כ גם בכאן כ״ם לכולם מתעסקים וכו׳. ע״ש. ושו״ר להרב מטה יהודה בסימן תקפ״ח שהקשה על דברי הלצוג ממאי דקרי רבים מתעסקים בה, בזמיזה תופן מיקרי רבים, אם בשביל הסנדק עם המוהל ועם מבי הבן אין זה קרוי רבים וכו׳. ע״ש. משמע מדבריו למה זה קרוי רבים ניחא דברי הלצוג. והיינו כמ״ש. תלמ דק״ק למה לא יתכן לפרש כן, והרי ק״ל למיעוט רבים שנים. [תולי י״ל דס״ל להרב מטה יהודה דכי אמרינן למיעוט רבים שנים, היינו כשמדברים מכמים בלשון רבים לפחות יש שנים, אבל לקרות שנים רבים מתעסקים בה לא ס״ל. ועיין לחפץ ע״ז. ומ״ש ס״ל להמט״י דהאחרונים הו״ל לנאר דבריהם, ולא לומר רבים סתם וכוונתם רק על שנים, וכדמצינו שכתבו המוס׳ בכמה מקומות דהאמורא הו״ל לנאר דבריו, וכ״ם האחרונים].

עוד כתב הלצוג טעם אחר, דשאני מילה דבפירוש רבתה תורה וביום השמיני ימול אפילו בשבת, ולא רצו מכמים לעבור עליה משום גזירתם וכו׳, משמ״כ בשופר ותברוג וכיוצא שלא רבתה התורה בפירוש יום השבת, תלמ שתמע ושבת אתי ממילא, לכך גזרו בו רבנן. ע״ם. ונראה לכוונתו כמ״ש הט״ז בסימן תקפ״ח סק״ד וביו״ד סימן קי״ז דכל שהוא מפורש בתורה אין מכמים אוסרים אותו, ותירץ בזה קושית הר״ן הנז׳. ועיין להמשד״ר מ״ש על דברי הלצוג. ולע״ד שהוא כדברי הט״ז.

וע״ע להט״ז שמייסד בזה קושית הרמ״ס דגזור לאסור תקיעת שופר גס ביו״ט משום שמא יתקן כלי זיר, דמ״כ עוקרים מצות עשה המפורשת בתורה לתקוע שופר. ע״ש. ועפ״ז ניח״ל מאי דק״ל לב״ם בביצה דף י״ב דאין מוציאין את הקטן ואת הלולב ביו״ט, דס״ל דלא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך, ס״כ יהיה נאסר לתקוע גס ביו״ט שמא יעבירנו ארבע אמות, דלא הותר הוצאתו. ומתני׳ דריש פרק יו״ט שחל להיות בשבת אין תוקעין, דמשמע הא ביו״ט תוקעין, משמע שהיא הלכה פסוקה הוא דלא כוותיה, וזה דוחק. ולפי האמור אתי שפיר, דשאני יו״ט דל״ג בו, דמ״כ מתעקרא מצות תקיעה. ושו״ר להמג״א שם בסימן תקפ״ח שהעיר לב״ם בהיפך, כיון דהגזירה שייכא גס ביו״ט, אין נאסור בשבת מחמת חותה גזירה דשייכא גס ביו״ט. ודוחק לומר דלב״ם תוקעין גס בשבת דלא כסתמא הנז׳. ע״ש.

סימן ל״ג

חיים בן מאיר ביתאן הי״ו

הפסק כדי שאילת תלמיד לרב בשתיקה או בדיבור

כתב הרב ערך השלחן בשו״ת סימן ר״ו אות ג׳ דהא דקי״ל דשיעור ההפסק הוא כדי שאילת תלמיד לרב, היינו דוקא בשתיקה, אבל בדיבור אפילו מלה אחת הוי הפסק[יב]. וראיתי להרב ברכת אברהם (שיטה למס׳ ברכות) בדף מ׳ ע״א שכתב דלפי דבריו הא דהולרך הגמ׳ שם לכפול טוב ברוך ולא די בפעם אחת כיון דבמלה אחת הוי הפסק, משום דהו״א דהא דכי הוי צורך הברכה לא חשיב הפסק משום דליכא ג׳ תיבות, אבל כי הוי ג׳ תיבות לאפילו בשתיקה הוי הפסק גם כי הוי צורך הברכה חשיב הפסק. ע״ש. וק״ל דא״כ בגדיל לתורי דאמר ריו״ח דלריך לברך אאי הולרך לכפול, והלא בחדא מלה הוי הפסק. ובשלמא הך דרב דהביאו מלא הביאו לפתן דלריך לברך ל״ק, די״ל דאו אי קאמר, וכמבואר בלשון הטוש״ע סימן קס״ו, אך בגדיל לתורי קשה. ועיין בב״י שם שהעתיק בדברי ריו״ח גדיל לתורי פעם אחת. ע״ש. מיהו בלא״ה נראה לל״ק, דאאי דנקיט בדברי ריו״ח גדיל לתורי תרתי, אגב דנקט רב טוב ברוך תרתי לרבותא כנז״ל. ויש קצת סייעתא לזה דלריו״ח גם בפעם אחת הוי הפסק ולריך לחזור, דאל״כ כי פליג רב שמת ואמר אפילו גדיל לתורי אינו לריך לברך, הי״ל למינקט גדיל לתורי שאי פעמים, דבהא הוא דפליגי, דבפעם אחת גם לריו״ח א״ל לחזור, כיון דליכא ג׳ תיבות. אלא ודאי ל״ל דלריו״ח גם בחדא לריך לברך, ואגב רב נקיט תרתי, וכדמשמע מהב״י הנז׳ דלא העתיק בדברי ריו״ח רק פעם אחת. מיהו קשה מו״ר נר״ו דמר״ם אין הוכחה, דהא דקאמר אפילו גדיל לתורי א״ל לברך, ר״ל אפילו גדיל לתורי דנקט ריו״ח שאמר תרתי אפ״ה א״ל לברך.

עוד כתב הרב ברכת אברהם בתחלת דבריו להסוברים דגם בדיבור לריך שיעור תוך כדי דיבור, הא דכפל טוב ברוך שאי פעמים, לשמעינן דאע״פ שאת בינתיים כדי שאלת תלמיד לרב דהיינו ג׳ תיבות שפיר דמי, אבל בחד טוב ברוך ליכא כי אם שאי תיבות. וכן בהביאו מלא וגדיל

יב. נ״ב: וכ״כ המשנ״ב (סימן ר״ו סקי״ב) בשם הפמ״ג. ע״ש. ולעומת זה עיין למוהרמ״ך ז״ל בהגהתו לשו״ת בן פורת יוסף חאו״ח (סוס״י י״ב) שהביא ראיה מדברי תר״י פרק היה קורא דאפילו בדיבור ג׳ תיבות לא חשיב הפסק. וע״ע בברית כהונה יו״ד (מערכת השי״ן אות ה׳). ע״ש. **נאמ״ן ס״ט.**

לתורי. ע״ש. וק״ק למ״ש הכין הש דקאמר הביאו מלא הביאו לפתן, אם ר״ל או או קאני, ע״כ מאי האי דכתב וכן בהביאו מלא וכו׳, הש לית בהו שום תירוש, דשמי מלות לגד גינהו. ואי הכין דתרוייהו בפעם אחת קאמר למשמעינן דאפילו אמר ג׳ תיבות לש תשיב הפסק, ע״כ אמאי כפל תיבת הביאו, הלש די לומר הביאו מלא ולפתן והוו ג׳ תיבות. גס אמר מו״ר נר״ו דאם נימא דאו או קאני, יש לדקדק אמאי בטול ברוך ובגדיל לתורי נקט תרי פעמים ובהביאו מלא הביאו לפתן נקט רק פעם אחת. גס מ״ש הרב ברכת אברהם וכן בגדיל לתורי, הוש קשה, דבגדיל לתורי דכפל שתי פעמים אמר שגריך לברך, וע״כ מאי תירוש איכא, וברב שמא דאמר ע״ך לברך לש נקט רק פעם אחת, וטפי הול״ל דבגדיל לתורי גריך לומר שתי פעמים, דאל״כ לש תשיב לתורי והוי הפסק. ותש די״ל דלזה כוין, אך לשון וכן לש משמע כן, דלש הוי כלמעיקרא. עכ״ד נר״ו. מיהו אכתי דברי הרב ברכת אברהם ימיישבו לפיטת הסוברים דמוך כדי דיבור הוש ד׳ תיבות שלוש עליך רבי ומורי, וכמ״ש הרב כף החיים בסימן ר״ו סקט״ו בשם השה״ל, הביאו הב״י והלבוש והט״ז. ע״ש. וכ״כ הרב תבואות שור ביו״ד סימן י״ט סקי״ב וי״ג. ע״ש י״ג.

ובעיקר קושית הרב ברכת אברהם בכפל טול ברוך וכו׳ גלט״ד לייתב דבש לפיטת הסוברים דמוך כדי דיבור הוש ד׳ תיבות, אין לומר דכיון דהש תיבות לשמוט לש תשיב הפסק, כיון דהוש מענין שמיטה. וכן המוס׳ שם כתבו דאם אמר תביא עוף לשמוט או הסכין לש תשיב הפסק אע״ג דליכא מענין שמיטה. ומש גלש ג׳ תיבות, וגלש ענין שמיטה לש תשיב הפסק. גלש ודאי דבדיבור תשיב הפסק גם בעלה אחת. ומש נימא דבשיעור כל דהו הוי ג׳ תיבות, אין שום הוכחה מדבריהם. גלש ודאי דם״ל להרב הנ׳ דלש תשיב הפסק גלש בד׳ תיבות. ודוחק לומר דהכין מ״ש המוס׳ או הסכין, דהיינו תביא הסכין לבד בלא לשמוט וליכא רק ג׳ תיבות, מדלש דמנ״ל זה, הש שמא הדברים הוי כהך דתביא עוף לשמוט. ועוד דהרע״ב ליכא למימר הכי. הן אמת דאיתי להרב תבואות שור שם שהוכיח ג״כ כה״ג כדברי הרב שלחנו של אברהם ממ״ש הפוסקים דהביאו לשמוט לש תשיב הפסק, דהוי מענין שמיטה, ומזה דאיכא גם להסוברים דשיעור כל דהו ג׳ תיבות. מיהו הרב שלחנו של אברהם לש הזכיר זה, וטפי הי״ל להביא מדברי הטור שם והרע״ב בפכ״ה שכתבו רק והביאו לשמוט.

יג. וכן נראה ג״כ מדברי הרב שלחנו של אברהם ביו״ד סימן י״ט שכתב להוכיח דבדיבור תפילו מלה אחת תשיב הפסק ממ״ש הרע״ב דברכות דף מ׳ ומהתוס׳ חולין דף פ״ז ד״ה ומכסי וכו׳. ודבריו תמוהים, ועל כרחך לומר דכוונתו ממ״ש הרע״ב דאם אמר הביאו אחריס לשמוט לש תשיב הפסק, כיון שהוש מענין שמיטה. וכן המוס׳ שם כתבו דאם אמר תביא עוף לשמוט או הסכין לש תשיב הפסק אע״ג דליכא מענין שמיטה. ומש גלש ג׳ תיבות, וגלש ענין שמיטה לש תשיב הפסק. גלש ודאי דבדיבור תשיב הפסק גם בעלה אחת. ומש נימא דבשיעור כל דהו הוי ג׳ תיבות, אין שום הוכחה מדבריהם. גלש ודאי דם״ל להרב הנ׳ דלש תשיב הפסק גלש בד׳ תיבות. ודוחק לומר דהכין מ״ש המוס׳ או הסכין, דהיינו תביא הסכין לבד בלא לשמוט וליכא רק ג׳ תיבות, מדלש דמנ״ל זה, הש שמא הדברים הוי כהך דתביא עוף לשמוט. ועוד דהרע״ב ליכא למימר הכי. הן אמת דאיתי להרב תבואות שור שם שהוכיח ג״כ כה״ג כדברי הרב שלחנו של אברהם ממ״ש הפוסקים דהביאו לשמוט לש תשיב הפסק, דהוי מענין שמיטה, ומזה דאיכא גם להסוברים דשיעור כל דהו ג׳ תיבות. מיהו הרב שלחנו של אברהם לש הזכיר זה, וטפי הי״ל להביא מדברי הטור שם והרע״ב בפכ״ה שכתבו רק והביאו לשמוט.

סימן ל״ד

ינון בן ר׳ חי חדאד הי״ו

מציעא דף יו״ד ע״א רש״י ד״ה לא קנה וכו׳ שלא עשאו מותו הגוסה שליח לתפוס. מדבריו משמע דכי עשאו שליח קנה. ועיין מ״ש התוד״ה תופס וכו׳. וק״ק דלא״כ מאי מקשה רש״י ממתני׳ דקתני בסיפא אם משנתנה לו וכו׳ לא אמר כלום, דלפילו אמרינן המגביה מליאה לחבירו לא קנה חבירו וכו׳, נימא כיון דעשאו שליח, דאמר לו תנה לי, לכך קנה. וילי״ן ר׳ **כמוס ביתאן** הי״ו אמר דלא״כ תקשי דרישא דקתני נטלה ואמר וכו׳ זכה בה, דהיינו הוא ולא חבירו, ואמאי, הרי עשאו שליח, ומתחלה הגבייה לצורך חבירו לסברת רב נחמן לפריך לעולא וסבר דרישא בלא אמר תחלה קאי, ואין זכה בה, כיון דעשאו שליח. ובמתת היא גופה קשיא לסברת רש״י דשליח קנה, אמאי קתני ממתני׳ זכה בה. ושו״ר שכן הקשה הרש״ם על פירש״י בקושית הרכ״ג נר״ו יד״.

יד. לע״ד י״ל לפמ״ש הגמ׳ לקמן לריו״ח ואם תאמר משנתינו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי, ופירש״י דלא אמר זכה לי בהגבהתך נמצא שלא עשאו שליח להקנות בהגבהתה עד שעת נתינה וכו׳. ומ״כ אמי שפיר בין ריפא בין סיפא, דכיון שלא עשאו שליח רק לנתינה לא קנה חבירו, דהא ליכא שליחות בהגבהה, ושפיר מקשה רש״י בסיפא. אלא לכאורה קשה ע״ז דמ״כ מאי פריך רב נחמן לעולא דמי מעני לעני לכ״ע זכה מתני׳ מני, הא במתני׳ לא אמר זכה לי. ואף לפירש״י דקס״ד דה״ק מני רואה לזכות בה עכשיו ומודה הוא דבמחלה הגביה לצורך חבירו, מ״מ כיון דלא הגביה לצורך זכייה, דהא לא אמר לו זכה לו רק ליתנה לו, שפיר זכה בה הוא. אלא ודאי דלר״י ס״ל דתנה לי כזכה לי קאמר, וא״כ הדרא קושיא לדוכתה. ואולי י״ל דמשמע ליה דבמחלה הגביה לצורך חבירו לזכות לו בה מע״ג דלא אמר לו, וכההיא דפאה דלקט את הפאה ואמר הרי זו לפלוני מע״ג דלא אמר לו ללקוט, ומי מעני לעני לדברי הכל זכה בה מע״ג דלא אמר לו, ה״נ גבי מליאה. ואו״ר להרב מגדנות נתן ולהרב מאורות נתן בתוד״ה תופס והמש״ך ז״ל בפרש״י ד״ה ל״ק וכו׳ שכן תירלו דבמתני׳ לא הוי שליח כיון דלא אמר זכה אלא תנה. אלא להרב מאורות נתן והמש״ך צ״ל לר״ג דלא דעתיה דלא ניח״ל דגלי דעתיה דלא ניח״ל בזכייה עד שתצא לידו, וזהו שמידם ריו״ח. ע״ש. וע״ע להרב מאורות נתן בגמ׳ ד״ה אמר רחב״ג וכו׳. ועיין בחידושי מהר״ם שיק שהקשה אהא דקאמר ואם תאמר משנתינו וכו׳, אמאי לא פריך ג״כ למ״ד ל״ק, דהא בעשאו שליח מודה דקנה, ודו״ק: וש לחלק. ע״ש. ומדבריו נראה לדשנויא דגמ׳ ניחא ג״כ לר״ג, דאל״כ הו״ל להקשות דבותא לר״ג גם למסקנא. והיינו כמ״ש לעיל. ולעיקר קושייתו אלא פריך לר״ג, י״ל דגם המקשה ידע לתרץ אלא עשאו שליח כיון דלא אמר זכה, אלא דלריו״ח פריך, דאע״ג דלא עשאו שליח קני, כיון דנטלה מתחלה לצורכו. ומשני דלא אמר זכה וגלי דעתיה דלא ניח״ל בזכייה עד שתצא לידו, וכדברי הרב מאורות נתן והמש״ך הנז׳.

ע״ב גמ׳ אמר רבינא היכא אמרינן וכו׳.

עיין מ״ש המש״ך לרבינא קרא מיעטריך למשמעינן דבכה״ג יש שליח לדבר עבירה, ולמ״ד משום יד מיעטריך קרמי דגט וגיטה כדאמר בר״פ הזורק. ובמסקנא לקמן דקאמר מר סבר ילפינן מניאה מגט סמיך נמי מגיטה, דמגט לחודיה י״ל שכן בעל כרחה כדאמר בפרק הזורק וכו׳. ע״ש. וק״ל טובא דהא כתבו התוד״ה ריו״ח דיש לה מרצע אמות מסיק לקמן דילף מניאה מגט, ואי מגט לחודיה לא ילפינן אלא בגירוש גיטה, הרי כתבו התוס׳ לעיל בע״א ד״ה מרצע אמות דבגיטה לא תקנו רבנן קנין מרצע אמות, וא״כ מנ״ל בניאה למרצע אמות קונות, אי מגט לחודיה אינא למיפרך שכן בעל כרחה, ומגיטה הא לא קנו. וצ״ע.

וראיתי להרב תפארת בחוריס בתוד״ה תופס שכתב דממתני׳ ליכא למוכחי אלא לפי שיטתם לעיל בד״ה ולימא דפליגי בתופס בבעל חוב וכו׳, אבל לפירש״י אלא פירש כן ליכא למוכחי וכו׳. ע״ש. ור״ל דרש״י פירש דפלוגתייהו בשי אמרינן מגו דזכי לגפשיה זכי לחבריה. ולאחר המחילה רבה הוא תמוה, דאי אמרינן דבשליח גם בתופס לבעל חוב קני היינו גם ליכא מגו שאין הלוה חייב לתופס וכמבואר בתוד״ה מרצ״ת. וע״ע בכמוהם דף פ״ד בד״ה ומאי ריו״ח במהרש״א שם. וכיון דע״י שליח קני גם ליכא מגו, ע״כ תקשי מאנחינו אין אחיו כרבנן, דהא אע״ג דליכא למימר מגו, מ״מ ע״י שליח קני גם ליכא מגו.

ע״ה בוגיד סעדון הי״ו.

דודי ירד לגנו לערוגת הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים (שה״ש ו׳:ב׳)

הלמט

חדש תשרי חשון בסליו התשב״ב חוברת ה׳

ירחון רבני תורני לקוטי בתר לקוטי עניינים מפוזרים מתלמידי הישובות וגם הרבות מאת רבני הדור אשר נלב״ע זיע״א ואשר חיים עד הנה היו לעשר בהם ירחונינו יכב״ין :

יוצא לאור בהשתדלותם של איזה יחידי סגולה היו העי״א :

הזכות מיוחדת להדפים רק חידושי התלמידים אשר יחדשו מחדש בלימודם מידי חדש בחדשו . חנם אין כסף : עד הרבנים ראשי הישיבה לסדר חידושי תלמידיהם . ואם לאו אפשר שרא יתקבלו ; כל תלמידי הישיבות מאיזה מקום שהם זוכים בהדפסה ע״פ התנאים : מחיר החוברת 100 מאת מילים .

המשלם ג׳ שנים יזכר שמו בשערי ברכה בחוברת שאחרית איה״ב :

התובן

לה) אי שרי להדליק נ״ח באיסורי חנאה	כריפה בן ביגדיר כהן
לו) בים שנאסר ל״ת ולא״ת וכי	חיים בן מאיר ביתאן
לז) חי פסחים דכ״א ע״ב	ישועה בן שושן עשיש
לח) » » » »	חמים בן חויתה סגרון
לט) חי מציעא דק״ב ע״ב	ציון בן אליהו חידי
מ) » » דל״ב	יגח בן חי חדאד
מא) חי פסחים דמ״ו	רחמים בן בימים סגרון תנצ
מב) חי ביצה דכ״ה	עתוני בהן פרץ דניאל בוחניק תנצ
מג) תפילין בשבת י״ש	רחמים חיו תנצ
מד) תשובה עמ״ש בחלקת מ׳ ל	העורך חיו

תכתיבת לחמערכת

BOGICP SADON H. K. DJARBA (Tunisie)

בדפוס בית אוצר העברי בועז חדאד חיו ג׳ רבה

תחל שנה וברכותיה

הננו עומדים על מפתן שנתינו החדשה, ובעוד ימים לא כבירים איה״ב מקבלים פנים חדשות פני הימים הנוראים ראש השנה ויום הכפורים, והננו נגשים אל סף הבית בית המשפט הגדול בית דינו של אדון העולם, אשר כל יושבי חלד עוברים בו כבני מרון ונסקרים בסקירה אחת ביום הראשון של שנתינו החדשה, הוא יום הזכרון שבו נזכרין כל מעשיהם של יושבי תבל, וע״פ משקל מעשיהם הם נידונים אם לטוב אם להופכו.

אנחנו עם כל ישראל אחינו בכל גלותם עורכים תפלות ותחינות ביום הזה להעלות זכרוננו לטובה לפני אדון העולם, תוקעים בשופר לערבב השטן שלא יקטרג עלינו ביום דין ומשפט, מזכירין זכות אבותינו הקדושים ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור, שיעמדו ויליצו עלינו להוציא משפטינו לטובה. בכל עשרת ימי התשובה מראש השנה עד יום הכפורים אנו משתדלים להרבות בצדקות ובמצות שיכריעו כף המאזנים לזכות ונחתם לשנה טובה ומבורכת. בליל יום הכפורים באים לבית הכנסת מבערב בלבוש לבנים ומעוטפים בטליתות ומתחילים פזמון לך אלי וכו׳, ואומר כל נדרי וכו׳ להתיר להתפלל את העבריינים, כי כל ישראל חוזרים בתשובה ביום זה, וקוראים את שמע ישראל עם בשכמל״ו בקול רם להדמות למלאכי השרת, ומקדישים את כל היום עם לילו בבית הכנסת בתפלות ובקשות ותחינות עם וידויים וקריאת ויעבור עד שעת הנעילה, ובצאתנו מבית הכנסת אנחנו שמחים ואומרים זה לזה ״לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב ינך כי כבר רצה האלהים את מעשיך״, כאלו נתבשרנו שכבר יצא משפטינו לטובה. ומיד אנו משתדלים במצות סוכה ולקיחת לולב עם שאר מיניו לקיים המצוה אחר חמשה ימים, כמאמר הכתוב ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכו׳, הוא היום הראשון לחשבון עונות [מדרש תנחומא פרשת אמור סימן כ״ב] שכבר נתכפרו ביוה״כ.

זהו המנהג המסורתי המקובל לנו מאבותינו דורות ראשונים זה אלפי שנים, וכאשר נחזיק במנהגנו הזה המסודר מגדולי רבני וחכמי אומתנו אדירי וגאוני התורה, נהיה מובטחים שכאשר האיר להם ויצא משפטם לטובה וחיו אלפי שנים בתוך עמקי מחשכי הגלות, כן יעמוד גם לנו להוציא משפטינו לאורה, ותהיה שנתינו זאת התשכ״ב שנה טובה ומאירה לנו ולכל העולם, ויקויים בנו מה שאמר הכתוב [משלי ג׳ כ״ד] אם תשכ״ב לא תפחד ושכבת וערבה שנתך, בלי שטן ומשטין ובלתי פגע רע, ונהיה שקטים ושאננים לעבודתו יתברך, ונזכה לביאת הגואל משיח צדקנו, אמן כי״ר.

שערי ברכה

יפתחו לידידי העוזרים והתומכים תמיכה ועזרה שיש בה ממש, נדבה הגונה בעין יפה, ועליהם הכתוב אומר [משלי כ״ב ט׳] טוב עין הוא יבורך. יה״ר שיבורכו מפי עליון בכל מידי דמיטב, הם וכל משפחתם, בבני סמיכי וחיי אריכי ומזוני רויחי, וגם עד זקנה ושיבה יבלו בטוב ימיהם ושנותיהם בנעימים אמן, והם:

הראשון בקודש החה״ש והכולל שבחיו מי ימלל הרה״ג הדה״מ רב ומו״ץ בעי״ת עוננאבא כמוה״ר ר׳ מאיר רופא נר״ו. המאיר לארץ ולדרים ימלא משאלות לבו לטובה אמן.

ושני לו בדומה לו הלא זה הוד יקר תפארת גדולתו הרה״ג כמוה״ר ר׳ רחמים נאהורי הי״ו דנהירין ליה שבילי דנהר דיעה. יזכה לכל מילי דמיטב, אמן.

ושלישי להם בתרומה ובמעלה מעלת ותהלת החה״ש והכולל כמוה״ר עמנואל שושנה הי״ו. יפרח כשושנה ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון, אמן.

ורביעי בקודש שקדשוהו שמים ותרן בממונו החו״ן כמה״ר יצחק ברבי הי״ו. ירבה ויפרוץ וימלאו אסמיו שבע ותירוש יקביו יפרוצו, אמן.

וחמישי נטפל לעושי מצוה היקר ה״ר יעקב נבאת ובנו הי״ו. ישישו וישמחו, יחיו דגן ויפרחו כגפן ברבות הטובה, אכי״ר.

וגם לרבות הנהו תלתא אנשי עוברי אורח החפצים בעילום שמם, מתן בסתר יכפה אף.

יחד כולם ישאו ברכה מפי עליון, ויפתח להם את אוצרו הטוב ויריק להם ברכה עד בלי די, אמן כי״ר.

לקוראינו וחותמינו הנכבדים!

ברכת שנה טובה, חג שמח, כתיבה וחתימה לאלתר בספרן של צדיקים, ותז״ל רו״ן.

המערכת

הסימנים דלהלן מבני ישיבת "אור תורה" תכב"ץ

סימן ל"ה

כליפה בן בוגדיד כהן מעי"ת הדיגת יע"א

אי שרי להדליק נרות חנוכה בשמן או שעוה דאסירי בהנאה

כבר נסתל זה הרב שער מפריס סימן ל"ח, ובתחלה כתב למין למסור ממ"ש הב"י ולו"מ סימן קנ"ד בשם רי"ו דנרות של שעוה שנתנם לעכו"ס וכיבן ונתנם לו מכרם לישראל מסור להדליק בהם בב"ה, וכן לגר תנוכה וגר שבת כמ"ש המרדכי פר"י וכמ"ש ביו"ד סימן קל"ט, דהתם לאו משום מיסורי הנאה, דהרי מותרים להדיוט, כיון דכיבן ובטלן, אלא מטעם דמאיסי לגבוה ולמצוה, וזה לא שייך בשאר מיסורי הנאה רק בע"ז. ע"ש. ולכאורה קשה דמדהוצרך רי"ו למינקט בדבריו וכיבן ונתנם לו מכרם וכו', משמע דבלא זה מסורים בלא"ה מטעם מיסורי הנאה גם בלא טעמא דמיאוס, ול"כ מוכח למיסורי הנאה גם לדבר מצוה מסירי. ומורי נר"ו אמר דהתם דוקא בע"ז הוצרך לזה דבלא ביטלה עומדת לשריפה וכתותי מכתת שיעורה, וכדאמר בחולין דף פ"ט ע"ב גבי לובנ ושופר דע"ז דאם תקע לא יצא, וכן אמרינן בסוכה דף ל"ח ע"ב ובמשנה דסוכה דף ל"ה ע"ב דאמר רבא לובנ של ע"ז לא יטול ואם נתנה למשה. וע"ש בתוד"ה בשהיה וכו'. ושוב אמר דזה לא יתכן רק בדברי הגמ' דע"ז דף מ"ז דבעי ר"ל המשתחוה לדקל לובנו מהו למצוה, ומוקי לה בשהיה שביטלה, דבלא ביטלה מכתת שיעורה, ולובנ בעי שיעור כמבואר בסוכה שם, אבל בדברי רי"ו דקאי אנרות ביה"כ אמי שיעורה שייך בהו. ול"ל דלרבותא נקט כיבן דאפ"ה מסירי מטעם מיאוס. ועיין לחפש הדברים במקומן. עכ"ל.

עוד כתב הרב הנ"ל להביא ראיה מדאמרינן בסוכה דף ל"ה גבי מתרוג של ערלה ותרומה טמאה פסול מטעם למין הא דין אכילה או דין ממון. ופירש"י דכתיב לכם שלכם. משמע דאי לאו מטעם לכם לא מיפסל אע"ג דמסירי בהנאה. והיינו משום דמצות לאו ליהנות ניתנו. וכ"ש בנרות חנוכה שהיא מדרבנן דלא מיתסרא משום מיסורי הנאה. ע"ש. וטפי הי"ל להביא מהיא דלעיל דף ל"ח ע"ב דאמר רבא לובנ של ע"ז לא יטול ואם

נטל כשר. ופירש״י לא יטול למחים לגבוה, ואם נטל כשר, למצות לאו ליהנות ניתנו וכו׳. ע״ש.

ומ״ש עוד למין לומר לדוקא במצות לתורייתא ממרינן לאו ליהנות ניתנו אבל במצות דרבנן כגון נר חנוכה י״ל לתפירי בחיסורי הנחה וכמ״ש הרז״ה הביא דבריו הר״ן בפרק לשהו ד״ל דבתקיעות דרבנן לא ישמע ממודר הנאה דדברי הרז״ה תמוהים וכו׳, לע״ד נ״ל להוכיח עוד ללא כהרז״ה, מדפריך רבא בנדרים דף ט״ז ע״ב מהא דאמר אביי הא לאמר הנאת סוכה עלי וכו׳ וכי מצות ליהנות ניתנו וכו׳, ואם תימא לוקמא בחיוב סוכה דרבנן, כגון ביום ח׳. מיהו יש לדחות דמשמ״ל דאמני׳ דהתם דקאמי קושם סוכה וכו׳ שמע קאמר לפילו ביום דהוי לתורייתא. ועוד לומר מורי נר״ו דקאמי נמי התם קושם תפילין וכו׳ שהוא מצוה לתורייתא ולית ביה דרבנן.

מיהו בעיקר סברת הרז״ה הדבר מבואר בדברי הטור ומרן בס״ע סימן תרמ״ט ס״ג דאין לחלק בין מצות לתורייתא לדרבנן ובכל ענין ממרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, דהרי כתבו שם דאל עכו״ם לכתחילה לא יטול, ואם נטל יצא מיוס ראשון ואילך, ולא בעינן לכם. והוא ממימרא דרבא הנ״ל. וע״ש להט״ז. [וכ״כ התוס׳ בסוכה ד״ה בשבירה וכו׳]. הרי להדיא דגם בי״ט שני יצא מטעם דמצות לאו ליהנות ניתנו גם דהוי מצוה דרבנן.

עוד כתב הרב הנ׳ דמדברי התוס׳ דסוכה דף ל״ה ד״ה לפי וכו׳ משמע דאסור להדליק, שכתבו דלא נקט הס״ס טעמא דערלה ותרומה טמאה דאין בהם אין מכילה או ממון אלא משום דנפקא מינה למעשר שני, אבל מינהו גלא״ה מפסלי מטעם דמכתת שיעורייהו, דעומדים לשריפה, וה״נ (בנדונו) מפסל הבשר בחלב להדלקה מטעם דגרות חנוכה בעו שיעורא ומכתת שיעוריה. ושוב ראה דבשר בחלב דינו בקבורה. וכל דייקא בלשון התוס׳ דסוכה שכתבו: וממרינן התם הנשרפים לא יקברו וכו׳, משמע דאי הוי יקברו לא הוי מכתת שיעוריה וכו׳. ע״ש. ועיין להתוס׳ ביצמות דף ק״ד ע״ל ד״ה סנדל שכתבו: וא״ת אי בע״ז אל ישראל מאי קאמר דמכתת שיעוריה, הא טעונה גניזה וכו׳. ותירלו דכיון דטעונה גניזה אין לך כתותי מכתת שיעוריה גדול מזה. ע״ש. הרי דגם הטעון גניזה דהיינו קבורה חשיב מכתת שיעוריה. ול״ע.

ומ״ש עוד ואף לממרינן בגמ׳ דאמה מדליקין ולא בשמן שריפה, ומפרש בגמ׳ דהיינו אל תרומה טמאה, וממרינן אם לכל הפחילות והשמנים שאמרו אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה, ושמן שריפה אחד מהשמנים שאין מדליקין בהם בשבת, ואפ״ה מדליקין בהן בחנוכה אע״ג דתרומה מכתת שיעורה וכו׳. עש״ב, לפו״ר י״ל דהגמ׳ לא קאמר כל הפחילות והשמנים, אלא פחילות ושמנים וכו׳, ומ״כ י״ל דאלו דוקא

כולהו, ואיכ״ל דשמן שריפה אין מדליקין בו גם בחנוכה מטעם דכתותי מכתת שיעוריה. ועוד דהא דאמר רב שם דמדליקין בהם בחנוכה מפרש טעמו בגמ׳ משום דכבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, וזה שייך דוקא בהנך דאסירי משום שמא יטה, אבל שמן שריפה הוא מטעם דאין שורפין קדשים ביו״ט, ובזה אין לחלק בין שבת ליו״ט. והגם דשם מוקי משנתינו ביו״ט שאל ע״ש ואין שורפין קדשים ביו״ט, וזה לא שייך בחנוכה, מ״מ אין הוכחה דמדליקין בו בחנוכה, דלא קאי עליו רב. ומורי נר״ו אמר דהוכחתו לשבת מפני שם דטעמא דשמן שריפה הוא שמא יטה כיון דעליו לבערו וכו׳, ומ״כ שוה הוא לכל השמנים דקאי עלייהו רב. ושוב דחה לזה דהרי טעמא דשמן שריפה דשמא יטה הוא משום דעליו לבערו וכו׳, וזה שייך גם בחנוכה מע״ג דאסור להשתמש לאורה. עכ״ד נר״ו.

סימן ל״ו

חיים בן מאיר ביתאן הי״ו

כל מקום שנאמר לא תאכל ולא תאכלו וכו׳ אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע

הכי גרסינן בפסחים דף כ״ח ע״ב דאמר כן רבי אבהו, ויליף לה מדהוקרך למפרט בנבילה לגר אשר בשעריך וכו׳. ורמינהי להרב זרע ברוך בשערכת מ׳ אות ג׳ שהביא קושית הרב מברחם יגל דאימא הא דאיצטריך למפרט בנבילה משום דהוה ילפינן בק״ו מערלה שאינה מטמאה ואסירא בהנאה, נבילה שמטמאה לא כ״ש לאסירא בהנאה. והזכ״ד תירץ דאיכ״ל מה לערלה שכן מאורה שלא כדרך הנאתה וכשיטת ר״ת בקמץ דף ק״ח, לא כן נבילה. וכתב הרב המגיה נר״ו דליכא למימר היא גופה נילף שתהיה נבילה מאורה שלא כדרך הנאתה מהאי ק״ו גופיה, דלא ילפינן מק״ו לאפוקי מפשטיה דקרא, וכיון דכתיב בה מכילה משמע דוקא כדרך הנאתה. ע״ש. וק״ל דאם נאמר הטעם משום דהוי נגד פשטיה דקרא ולא ילפינן מק״ו נגד פשטיה דקרא, א״כ אמאי הוצרך הרב המחבר למיפרך מה לערלה שכן מאורה שלא כדרך הנאתה, ליאמר בקצרה דגם מיאור הנאה ממש לא ילפינן מהאי ק״ו דערלה, דכיון דכתיב מכילה בקרא משמע דוקא מכילה ולא הנאה לפום סברא דהשתא לא ילפינן מנבילה לאיסור הנאה משמע, וכמו שכן תירץ הוא לקמן בעיקר קושית הרב מברחם יגל. ומו״ר נר״ו אמר לפום סברא דהשתא לא תשיב לגמון מכילה דמשמע דוקא מכילה, אלא לא משמע

הנאה ויש לומר דאסירא בהנאה מטעם אחר, וכדמצינו גבי ערלה דגם לכתיב בה לא יאכל אסרה הכתוב בהנאה, ולכך לא חשיב נגד פסטיה דקרא, אבל גבי שלא כדרך הנאתה חשיב נגד פסטיה דקרא, לפי מצינו מידי דכתיב ביה אכילה ואסיר שלא כדרך הנאתו. אבל לקמן מחדש לתרץ דגם לשון אכילה משמע פסטיה דקרא אכילה ולא הנאה, והיכא דגלי גלי והיכא לפי גלי קאי כפסטיה דמשמע אכילה דוקא ולא ילפינן מק״ו. ושוב דחה לזה דהרי גם לענין שלא כדרך הנאתו מצינו גבי ערלה דכתיב בה לשון אכילה ואסירא שלא כדרך הנאתה לדעת ר״ת, ומ״כ שויס הם שלא כדרך הנאתו ואיסור הנאה לפי חשיב נגד פסטיה דקרא. עכ״ד נר״ו.

ומ״ש עוד לתרץ דמה לערלה שכן בשריפה לא כן נבילה, לע״ד מכאי קשה, דהרי עדיין איכא למילף מנטע דצעי שמינו בשריפה, דהרי יכול לפדותו ואסור בהנאה, כמבואר מדברי התוס׳ דקידושין דף ל״ח ע״ח ד״ה והוא הדין וכו׳. ועיין להשע״ה בפ״י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט״ז ובסוף הלכות מעשר שני מ״ש בזה. ע״ש. ולפ״ז יש ליישב גם קושית התוס׳ בחולין דף קט״ו ע״ב ד״ה כלאי הכרם וכו׳. ומו״ר נר״ו חמר דאפשר דהתוס׳ ס״ל כהסוברים דנטע דצעי שרי בהנאה וכמ״ש השע״ה שם. וכן יש לומר לתירוץ הזר״ב הוא ג״כ להני סוברים, אבל החולקים וס״ל דאסור בהנאה מתרצי כתירוצי אחריני.

ומ״ש הרב המגיה נר״ו שם לייסב בעיקר קושית הרב מברהם יגל דגם רבי אבהו מודה דכי ליכא פרט דנבילה ילפינן מפרט דשרצים דלא יאכל אכילה והנאה ושאר איסורים הם רק חמץ ושור הנסקל, וחמץ מצינן למילף ליה מק״ו מנותר, ולא נשאר רק שור הנסקל, ומי אמרת דנבילה אסורה בהנאה תקשי למ״ל פרט דשרצים, הרי גם שור הנסקל אסור בהנאה מטעם דהוי נבילה. ע״ש, הוא תמוה, דכי אמרת דלא מצינן למילף מפרט דנבילה, דאיצטריך דלא נילף מק״ו מערלה שאינה מטמאה, ה״נ לא מצינן למילף מפרט דשרצים, דאיצטריך נמי דלא נילף מהאי ק״ו דערלה, דשרצים הם ג״כ מטמאים כנבילה.

ובעיקר קושית הרב מברהם יגל מפשר דליכא למילף נבילה מק״ו מערלה, דליכא למיפרך מה לערלה שכן אסורה בכל שהיא, דהרי כתיב בה לא יאכל בציר״י, ומדחלה בדבר הנאכל הוי מפילו בכל שהיא, וכמ״ש מהרלנ״ח והובאו דבריו להמפרשים ז״ל בטעם הרמב״ם בפ״ח מהלכות חמץ ומצה דיליף לחמץ משור בכל שהוא מדכתיב לא יאכל, דהיינו מדחלה בדבר הנאכל. ע״ש. אבל גבי נבילה לא כתיב לא יאכל, ומ״כ אי״ל מה לערלה שאסורה בכל שהיא. מיהו לפמ״ש הרשב״ץ בתשובה והובאו דבריו להזר״ב מערכת מ׳ דנבילה אסורה בכל שהיא, דכתיב בה כל, מ״כ ליכא למיפרך מידי. ועוד דחה מורי נר״ו דאי״ל היא גופה

גילף שתהא גדילה מסורה בכל שהיא מעצלה.

ולפי דברי הרשב״ץ הנז״ל ק״ק על הרמב״ם הנז׳ לילף לחמץ דמסור בכל שהוא מלא יאכל, חמצי לא ילף מדכתיב ביה כל מחמצת לא תאכלו. ועיין לקמן דף מ״ג דדרים לה להיות דכל מחמצת לדרשות אחרינא. ע״ש.

סימן ל״ז

ישועה בן שושן עשוש הי״ו

פסחים דף כ״א ע״ב גמ׳ אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח וכו׳.

עיין מ״ש הרב זרעו של אברהם ז״ל דלמ״ל למילף מקרא דלא יאכל, תיפוק ליה מק״ו מנותר שאינו עובר עליו בב״י ובב״י ומסור בהנאה, וכ״ש חמץ דעובר בב״י ובב״י. ולעד״ן לייש דניח״ל לאתויי מקרא לאשמעינן חגב מורחיה דלא יאכל משמע מיסור הנאה, ונפקא מינה לשור הנסקל. וכן רמיתי להרב דברי שמואל ז״ל מערכת ג׳ שכ״כ. ע״ש. וכי תימא אכתי תקשי מקרא גופיה למ״ל, י״ל דאתא לדרשות אחריני, כגון למסור חצי שיעור, או למסור מאכיל כאוכל, וחזקיה נקט ליה למיסור הנאה לאשמעינן דמצינן למילף מיניה מיסור הנאה, וג״מ להיכא דליכא למימר ק״ו דמוקמינן ליה למיסור הנאה, כגון בשור הנסקל. ועוי״ל דבחמץ לא מצי למילף מק״ו מנותר, דאיכא למימר דהו״מ דדרשינן לך להתיר הנאה כדרבי יוסי הגלילי לקמן דף כ״ג, ומי לאו דאיכא יתורא דלא יאכל נעיר״י הוה דרשינן ליה למפוקי מק״ו.

ועפ״ז ניחא מה שהקשה הרב זרע גדול בזרעים ח׳ לפמ״ש הרמב״ם בפ״ו מהלכות חמץ ומצה דחמץ מסור בכל שהוא שנאמר לא יאכל חמץ, ופירש מהרלב״ח דנפק״ל מדתלה בנאכל ולא באוכל, והקשה הזר״ע דמ״כ מנ״ל לחזקיה למסור בכל שהוא, הרי מינטרין למיסור הנאה. וגם הזמ״ח הנז׳ הקשה שם בהיפך דמנ״ל למסור בהנאה, הרי מינטרין למסור בכל שהוא. ע״ש. ולפמ״ש ניחא, דלחזקיה מיסור כל שהוא מצי ילף מק״ו מנותר, ולא מינטרין אלא למיסור הנאה דהו״א שרי מלך. וכן לתירוץ קמא י״ל דגם חזקיה מודה דלא יאכל אתא למסור כל שהוא, ולא נקט ליה למיסור הנאה אלא לאשמעינן חגב מורחיה דלא יאכל מיסור הנאה משמע, ונפקא מינה לשור הנסקל.

ובעיקר קושית הזמ״ח אפ״ל עוד דמינטרין למילף מקרא ולא מק״ו כדי למסור גם חמץ שביטלו שאינו עובר עליו בב״י ובב״י ולא נעבדה בו עבירה דלית לן למילף ליה מנותר, דאיכ״ל מה לנותר שנעבדה בו עבירה לא כן חמץ.

וראיתי להרב שמן רוקח ז״ל שהקשה דמנ״ל להם״ס דפליגי חזקיה

ורבי אבהו, דילמא גם רבי אבהו מודה דבחמץ נריכים לילפותא דחזקיה מלא יאכל, דלא תימא דמותר בהנאה מטעם דכתיב ביה לך וכדדריש ריה״ג לקמן, וכן חזקיה נמי מודה דלא תאכלו חיסור הנאה משמע, ודוקא בחמץ אינטריך למילף מלא יאכל משום דכתיב לך. ע״ש. ולעד״ן לפי מה שמבואר לקמן דחיסורי הנאה דמייתינן להו מלא יאכל הם רק חמץ ושור הנסקל, וא״כ אם איתא דמודה חזקיה דילפינן דלא תאכלו חיסור הנאה מפרט דנבילה, למ״ל פרט דנבילה, כיון דס״ל דלא יאכל בלא״ה חיסור הנאה משמע, וגם שור הנסקל ידעינן ליה. וכן לרבי אבהו אם איתא דמודה לילפותא דחזקיה דלא יאכל חיסור הנאה משמע, למ״ל פרט דנבילה, הא חמץ ושור הנסקל תרוייהו ידעינן מלא יאכל. ועפ״ז תירץ מו״ר נר״ו לקושית הרב דברי שמואל הנ״ל שם במערכת ה׳ דילמא רבי אבהו לא יליף מנבילה דלא תאכלו חיסור הנאה משמע מלא מידי דדמי לה, דהיינו חיסורו חיסור עולם, אבל חמץ לר״ש דמותר לאחר הפסח לא מצינן למילף ליה מנבילה, ונריכים לילפותא דלא יאכל. ולפי האמור אתי שפיר, דל״ק על כרחך דס״ל לרבי אבהו דלא יאכל משמע חיסור הנאה גם בלא פרט דנבילה, וא״כ תקשי למ״ל פרט דנבילה וכנ״ז.

ועוי״ל לשתי קושיות הנ״ז, דהרי לקמן דף כ״ג מבואר לחזקיה דס״ל דלא יאכל חיסור הנאה משמע נפק״ל מפרט דשרפים. וכן לרבי אבהו אם איתא דמודה לסברת חזקיה, על כרחך דנפק״ל מהתם, וא״כ אם איתא דס״ל דלא תאכלו חיסור הנאה משמע מפרטא דנבילה ליכא למילף מידי מפרט דשרפים, דאינטריך דלא נאסור אותם מכח פרט דנבילה. אלא ודאי דאם איתא דילפינן מפרט דשרפים, על כרחך דלית להו למילף מפרט דנבילה וכנ״ז.

סימן ל״ח

רחמים בן חויתא סגרון הי״ו

פסחים דף כ״א ע״ב גמ׳ אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח וכו׳.

דקדק הרב זרע ברוך מערכת יו״ד אות ס׳ בשם הרה״ג הרמ״ה נר״ו דאמאי לא יליף חזקיה ק״ו ממור הנסקל שאינו בכרת ואסור בהנאה, חמץ דכרת לא כ״ש. וכ״ל עפמ״ש התוס׳ לקמן דף כ״ח ע״ב בד״ה ואד דלחזקיה מנ״ל דחמץ לפני זמנו ולאחר זמנו לא כתיב ביה אלא אד לא יאכל, ומסברא מוקמינן ליה לתוך זמנו. ותירלו דכיון דאד מהנהו קראי משמע הנאה אין לחלק. ע״ש. וא״כ אתי שפיר דאינטריך למיכתב לא יאכל, דאל״כ אף דידעינן תוך זמנו מק״ו ממור הנסקל, אבל לפני זמנו ולאחר זמנו לא ידעינן, דהשתא ליכא למימר אין לחלק,

ולכך כתיב לא יאכל לשהוי חד מהנך קראי דאמרן משמע איסור הנאה ואין לאכלן. ועוי״ל דלא מצי למילף מק״ו דשור הנסקל, דס״ל כר״ש דאמרן מותר לאחר זמנו, וא״כ איכ״ל מה לשור הנסקל שכן איסורו איסור עולם, לא כן חמץ דמותר לאחר זמנו.

ועפ״ז ניחא גם מה שהקשה הרב הגו׳ אם״ו דאמאי לא יליף מק״ו מערלה שאינה בכרת ואסירא בהנאה. ולפי האמור ניחא, דאיצטריך כדי לאסור לפני זמנו ולאחר זמנו, או משום דאיכ״ל מה לערלה שכן אסורה לעולם, דהיינו שהפירות חלו של שנת הערלה אין להם היתר לעולם, לא כן חמץ שהוא עצמו מותר לאחר הפסח.

ובזה יתיישב על נכון דקדוק הגלי״מ דאמאי חזקיה לא נקט רק חמץ ולא שור הנסקל כההוא מרבנן דלקמן דף כ״ג ע״ב. ולפי האמור אתי שפיר, דשור הנסקל מצינן למילף ליה מק״ו מערלה שלא נעבדה בה עבירה ואסורה בהנאה, וכ״ש שור הנסקל שנעבדה בו עבירה, ודוקא בחמץ איצטריך למשמעינן לפני זמנו ולאחר זמנו, או משום דאיכ״ל מה לערלה דאסירא לעולם. וא״ר דמערלה ליכא למילף לשור הנסקל, דאיכ״ל מה לערלה שכן בשריפה, לא כן שור הנסקל. ולפ״ז יש לייישב עוד לקושית הזר״ב מה ניחא דחזקיה ס״ל כרבנן דחמץ בקבורה, וא״כ איכ״ל מה לערלה שכן בשריפה. ואו״ר שכ״כ הזב״ח לייישב לקושייתו מק״ו דנותר. ע״ש.

ועוי״ל בעיקר קושית הזר״ב דגילף מק״ו דשור הנסקל או ערלה או לקושית הזב״ח מנותר, דאיצטריך קרא בחמץ משום דהו״א דגילף ק״ו מיפכא להיתרא מאבר מן החי שאסור גם לבן נח ומותר בהנאה, חמץ שאינו אסור לבן נח אינו דין שיהא מותר בהנאה, וכיון דאית לן ק״ו לכאן וק״ו לכאן לא ידעינן מאיזה גילף, ולכך איצטריך קרא לאסור בהנאה. מיהו נראה דזה אינו, מדלא דליכא ק״ו להיתרא, דאיכ״ל שור הנסקל וערלה יוכיחו שאינם אסורים לבן נח ואסורים בהנאה, אבל בק״ו לאיסורא ליכא למימר דאבר מן החי יוכיח, דאבר מן החי אינו בכרת. ועוד דבלא״ה ק״ו פריכא הוא, דאיכ״ל מה לאבר מן החי שכן אינו בכרת. ועוד דהא מורי נר״ו דהא קי״ל לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן, וכיון דאית לן ק״ו לכאן ולכאן מזלינן לחומרא. ופשוט.

שם דאמר רבי אבהו כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד ובו׳. יל״ד אמאי הוצרך רבי אבהו לדאמר כולהו, ודי בחומרו כל מקום שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה וכו׳. וי״ל דהנה רגילו להרב דברי שמואל מערכת ג׳ חות ג׳ ומערכת ו׳ חות ג׳ שהקשה דמנ״ל דפליג רבי אבהו אחזקיה, דילמא גם רבי אבהו לא יליף מנבילה אלא איסורים שאיסורם איסור עולם דומיא דנבילה, אבל חמץ דאין איסורו איסור עולם לא מצי יליף מנבילה רק כדחזקיה. ע״ש. ואפ״ל דרבי אבהו

עצמו להכי נקט לא יאכל ולא תאכל ולא תאכלו, שאפשר שמא יטעו בדבריו לומר דלא יפיגן רק דבר שאיסורו איסור עולם כנבילה, וא״כ חמץ לא יפיגן מינה, להכי נקט כל מקום שנאמר לא יאכל ולא תאכל ולא תאכלו, לכולהו הני כתיבי בחמץ, לומר דגם חמץ יפיגן ליה מפרט דנבילה ומין לחלק בין איסורו לעולם או לא. או דבא לומר דס״ל כרי״ה דדרים תלתא קרמי דחמץ לפני זמנו ולאחר זמנו, וא״כ הוי חמץ דומיא דנבילה, ולכך קאמר שפיר ופליגא וכו׳, דהגמ׳ דייק בלשונו דרבי אבהו דנקט לכולהו הני ליתי למשמעינן דגם חמץ יפיגן.

וראיתי להרב זרע ברוך בחידושי גמ׳ שהקשה הרב המגיה נר״ו שם דמנ״ל לרבי אבהו למילף מנבילה אליבא דר״מ ואייתר אותו לחולין שנשחטו בעזרה, דילמא גם ר״מ יליף שאר איסורים מאותו, ואינטריך פרט דנבילה לא נאסור אותה מאותו כשאר איסורים. ע״ש. ולעד״ן דא״כ תקשי למ״ל אותו, לכתוב רק פרט דנבילה ומינה ילפינן לא תאכלו איסור הנאה משמע, וידעינן שאר איסורין מלא תאכלו. ואפשר דיש לדחות משום די״ל דמאותו לא שמעינן רק לאו הבא מכלל עשה שאינו רק עשה ואין לוקין עליו, אבל מפרט דנבילה הוי לאו ולוקין עליו, ולכך אינטריך אותו למשמעינן לית בה מלקות. וכל זה להסוברים דיש מלקות בהנאה, אבל להחולקים דאין לוקין על הנאה אכתי קשה. ושמעתי שכ״כ הגל״ח לקמן דף כ״ג ע״ב. ע״ש. ויה״ר שיהיו דברי אלה למנוחת מ״ש המנוח הרב **חויתה סגרון** הגלב״ע בעיה פתאומית ביום י״ג לחדש אייר התש״ך תנצבה״ה.

סימן ט״ל

ציון בן אליהו חורי הי״ו

מציעא דף ק״ב ע״א במתני׳ המשכיר וכו׳ לשנה וכו׳ לחדשים וכו׳. עיין להרב כוס ישועות שדקדק להדיוקים שמרי הדדי, דבתחלה קתני לשנה נתעברה השנה לשוכר, משמע דוקא שאמר לשנה, אבל אמר תרוייהו לשנה ולחדשים הוי למשכיר, ובסיפא קתני לחדשים למשכיר, אבל אמר תרוייהו לשוכר. ומורי נר״ו אמר די״ל דריש׳ דקתני לשנה לשוכר הוא לשנה לחדשים הוי למשכיר, דתפוס לשון אחרון, ובסיפא דקתני לחדשים למשכיר לאפוקי אמר לחדשים ולשנה הוי לשוכר, דתפוס לשון אחרון. ולעד״ן דלא ניח״ל להרב לומר כן, דא״כ הוי דברי המשנה שמרי הדדי, דקתני אח״ו ומעשה וכו׳ יחלוקו. הרי דלא ס״ל לומר תפוס לשון אחרון. וכ״ש למאי דמוקי לה בחסורי מחסרא. וא״כ על כרחך לומר דדיוקא

דריסת מינו כן. ועפ״ז ייצב מורי נר״ו הגז׳ מה שהקשו המפרשים ז״ל בדמי דפריך מעשה לסמור, דהרי מינו סותר ממש, דריסת לג קתני אלא דאמר חדא מינייהו לשנה או לחדשים, אבל אמר תרוייהו אימא ליחלוקו כמעשה דסיפא, ומאי לסמור מיבעי. ועיין להרב קרן דוד ד׳ סימן מ״ב מ״ש בזה. ולהאמור אתי שפיר, דפריך לסמור הוא מדיוקא דריסת דמשמע דתפוס לשון אחרון, דאל״כ סתרי הדדי. וכן י״ל לפמ״ש הרב כוס ישועות אמ״ו לפרש קושית הגמ׳ דמעשה לסמור.

ע״ש.

ובזה נ״ל לייצב מה שהקשה מהר״ם מלובלין על רב דאמר מי הוסי התם וכו׳, דאיך יחלוק רב על משנתינו דקתני יחלוקו וכו׳. ולפי האמור אתי שפיר, דרב משמ״ל מדיוקא דריסת לג ליהוי סתרי הדדי דתפוס לשון אחרון, ומכח זה ס״ל לייצב קושית הגמ׳ דמעשה לסמור ומומר דחסורי מחסרא בתופן אחר כך, דשב״ג וריו״ח מומרים אם אמר לו לשנה ולחדשים יחלוקו ומעשה וכו׳, ולג מתני לה בהתם כדקאמר הש״ס, דל״ל לג מתייצב דיוקי דריסת, ואיהו סבר כהתמת.

ע״ב גמ׳ וג מעשה לפני דשב״ג וכו׳ ואמרו יחלוקו וכו׳ אמר רב מי הוסי וכו׳. נראה דטעמא דרשב״ג ור״י דאמרו יחלוקו, משום דס״ל כסומכוס דממון המוטל בספק יחלוקו, דלרבנן דפליגי עליה הול״ל המוציא מחבירו עליו הראיה. והשתא יל״ד מנ״ל דטעמא דרב משום דתפוס לשון אחרון, דילמא משום דס״ל כרבנן דהמוציא מחבירו עליו הראיה וס״ל דקרקע בחזקת בעליה עומדת, ולכך קאמר דכולה למחציה. וידי״ן ר׳ חי מדאמר הי״ו אמר דהגמ׳ אמר דטעמא דרב משום תפוס לשון אחרון משום דמינו דהכי ס״ל בהך דאסתירא מאה מעי, ואם יימא דטעמו משום דאוקי קרקע בחזקת בעליה הוי גם בזאת בהיפך כמ״ש לקמן לר״ג, והוי סותר דבריו בהך דאסתירא, ועל כרחך לומר דהא דקמ״ל רב הוא רק משום דתפוס לשון אחרון, ולכך פריך הא אמרה רב חדא זמנא. מיהו מכאי קשה למאי דמשני מי מהתם הו״א פרוסי קמפרש וכו׳, ג״כ מכאי מנ״ל דטעמא דרב משום דתפוס לשון אחרון, דילמא משום דאוקי קרקע בחזקת בעליה, והתם טעמא משום דפרוסי קא מפרש. וכן בכור בשלשים וכו׳ נמי משום דתפיס כדמסיק לשמואל. ומורי נר״ו אמר דס״ל להגמ׳ דעל כרחך דטעמא דרב משום תפוס לשון אחרון, דל״כ מאי פליג ר״י אמ״ו ואמר קרקע בחזקת בעליה וכו׳, הא הוי היינו דרב, וכדפריך ליה למאי דס״ד דטעמא דר״י משום דתפוס לשון אחרון. ומאי לג ניח״ל לומר טעמא דרב לאוקי קרקע בחזקת בעליה ור״י טעמא משום דתפוס לשון אחרון, משום דהך דאסתירא מאה מעי וכו׳ פשוטן של דברים משמע דטעמא משום דתפוס לשון אחרון. ועוד דל״כ ר״י לג הו״ל למימר דהאי ליתנא דקרקע בחזקת בעליה, דגם רב ס״ל הכי. ועוד

תירץ לפמ״ש הרב כוס ישועות דהמי ליטעון יתירה דקאמר רב מי הוה התם הוה יהיבנא וכו׳, לומר דהתם דוקא דהקדיש שנה למדשים הוה דיהיב כוליה למשכיר, אבל מיפכא לא. ע״ש. וע״כ מוכח דטעמא דרב משום דתפוס לשון אחרון.

שם גמ׳ מאי קמ״ל וכו׳ דאמר ר״ה אמרי בי רב אסתירא וכו׳. יל״ד אמאי לא פריך הא אמר רב אדא זוגא דהך דכור בשלשים וכו׳ דפריך מינה לשמואל אמ״ו. ואפ״ל דהאי מקשה לא ידע לה להך דכור וכו׳. ג״כ ידע לשנויי כדלקמן דהתם טעמא משום דתפיס ומספק״ל, והמקשה דפריך לקמן מדשמואל מקשה אחר הוא. ובו״ר למהרש״א לקמן שדקדק הפך מקושייתנו, דאמאי לא פריך מהיא דלקמן מדרב הא אמרה אדא זוגא. ולמ״ש ניחא, די״ל דאידך מקשה לא ידע להאי מימרא דרב הכא דאי הוה וכו׳, ולא שמע רק דבני שמואל דאמר בבא בשלשים וכו׳, והש״ס הוא דסדרן זה אחר זה. ודוחק.

סימן מ׳

ינון בן ר׳ חי חדאד הי״ו

מציעא דף י״ב ע״א גמ׳ אלא מי אמרת קטן וכו׳ אמאי משמו ובנו וכו׳. ק״ק דקושיא מאמאי אלא נדבני שמואל, הא לא פירש טעמא לאמאי. [ועוד דמאמאי ל״ק, דיש לה זכייה מלד עצמה ובעלה מינה קא זכי, דמקנו ליה רבנן משום מיבה כמ״ש רש״י בשנה. והדבר פשוט דהש״ס משגרת ליטעון דריו״ח דאמר יקנה בנו ומאמאי אחריו נקנה. ומאי דנקט לה ריו״ח אע״ג דת״ק לא פליג בה, עיין בזה להרב תפארת בחוריס ז״ל].

ע״ב גמ׳ אלא הא דתנן כותבין שטר לווה וכו׳ ניחום שמע כתב וכו׳. ק״ל דילמא התם מיירי בשטרות שאין בהם אחריות ולית לן למיחש שמא יטרוף לקוחות שלא כדין, כיון דלית בהו אחריות. וכי תימא ע״כ בשטרות שיש בהם אחריות אין כותבין, ואמאי קתני בסתני׳ לא יחזיר, י״ל דחיישינן שמא אקרי וכתוב כדמסיק לר״ת. ומו״ר נר״ו תירץ דע״כ מאי קמ״ל מתני׳ דכותבין, פשיטא, ומאי חשבת מיבעי. והגם דבמס׳ בתרא דף קס״ח פריך אהאי מתני׳ פשיטא ומוקי לה בעיסקא, היינו אמאי דקתני סיפא והלוה נותן שכר, אבל אריבא מכאי תקשי מאי קמ״ל. ולע״ד אפשר דאתא לאשמעינן דלא חיישינן למחזי כשיקרא כמ״ש התוד״ה כותבין וכו׳. [ועוד דלימא קמ״ל דלא כרבנן דגם בזין בהם אחריות גבי ממשעבדי, אלא כר״מ דלא גבי. ועיין להרב תפארת בחוריס לקמן דף י״ג ד״ה בשטרי וכו׳ שהקשה בקושית הרב הכותב בשם הש״ט, והוא תירץ כתירוץ רבו. ע״ש.

דף י״ג ע״א גמ׳ בשטרי הקנאה דהע שעבוד נפשיה וכו׳. עיין להמצ״ך שכתב להרי״ף מצאתי בקושיות הגמ׳ שמי קושיות, חדא שמע לה לוה כלל, וז׳ שמע לה לוה אלא עד ניסן. ומשני בשטרי הקנאה, דהיינו שטר שיש בו הקנאה. וכתב דמוכח מדבריו דבשטרי הקנאה אפילו לה לוה כלל טריף כדין וכו׳. והגס להרי״ף כתב בתשובה דשטר שיש בו קנין בעינן אחע לידיה, מ״מ לה בעינן לוה לבסוף וכו׳. ובזה ייבב קושית רש״י לקמן בד״ה הניחא דעל כרחך שמואל לה ס״ל כאבי מדנקט רק שטרי הקנאה (ולה אמי לידיה תירץ רש״י דבלה הקנאה בעינן אחע לידיה, לגס בשטרי הקנאה כן הוע לדעת הרי״ף), די״ל דנקט שטרי הקנאה לאיירי אפילו שמודה הלוה שבא שטר ליד המלוה מידו ועדיין לה לוה, דבהקנאה מחזירו ובלה הקנאה בעינן לוה לבסוף, כמו שכן הוע דעת רש״י כמו שנראה מדבריו ממ״ש בד״ה אפילו. ע״ש. ותפשתי בדברי רש״י ולה מצאתי ד״ה אפילו, ולה ידעתי מהיכן מצא״ל כן. ולפו״ר ממ״ש רש״י בד״ה הניחא וכו׳ בסוף דבריו משמע איפכא, שכתב: הלכך אי״ל כתב לגווה ולה לוה ולה אחע לידיה מעולס, ומדמסיים ולה אחע לידיה מעולס, משמע דאי אחע לידיה אע״ג דלה לוה משתעבד ומחזירו. [וכן נראה מדברי רש״י בד״ה אבי וכו׳ ות״ל אחי למיטרף מהאידנא והוא לה לוה עד תשרי לה שלה כדין וכו׳. הרי דגס דעדיין לה לוה ובעי למיטרף מהשתא אי טריף]. גס בעיקר דבריו שמלמד כן בדעת הרי״ף דבלה הקנאה בעינן לוה לבסוף הוא תימה, כיון דהרי״ף מצאתי בקושיות הגמ׳ דילמא לה לוה כלל, ת״כ אאי אחרן אבי עדיו בחותמיו וכו׳, ובמאי נתייבבה קושית השניה, הרי בעינן לוה לבסוף ואכתי ניחוש שמע לה לוה כלל.

סימן ישיבת חברת התלמוד **מ״א**

רחמים בלא״א כמוס סגרון הי״ו מעי״ת תונס יע״א

פסחים דף ט״ז ע״א גמ׳ רב אמר הטעם דכן ממש קסבר טומאת משקין דרבנן. ק״ל דהא קי״ל כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה. ופירש״י לעיל דף י״ד ע״ב לפי שהם עלולים לקבל טומאה שלא בהכשר גזרו עליהן חומר הרבה. ע״ש. ומה איתא דמדאורייתא טהורים המשקין לגמרי, הו״ל גזירה לגזירה. וי״ל עפמ״ש התוס׳ בחולין דף ק״ד לכמה פעמים מציגו שגוזרים גזירה לגזירה. ע״ש. ומו״ר י״ו תירץ דלרב כולה חדא גזירה היא, דמעיקרא כי גזור טומאה על המשקין גזרו עליהם להיות תחילה, ועל דרך שכתב הרב למנחת לדוד ז״ל בתמר עיסה קושית לעיל גבי והא כדבריו דנפיש וכו׳,

דמעיקרא כי גזור גזרו אפילו בספיקן להחמיר. ע״ש. עכ״ד. וק״ל שהרי כתבו התוס׳ לקמן דף י״ז ע״א ד״ה רביעי וכו׳ ולשמואל דייק מדכתיב בכנפו וכו׳. וכתב מהרש״א שם וצ״ל מה שנגע בכנף היינו משקה, דמי כלי הא אין כלי מקבל טומאה אלא מצד הטומאה. ע״ש. מבואר מדבריו דמכמי לא גזרו בימי חגי דכלים מקבלין טומאה ממשקין דמשונים, דהיא מגזירת י״ח דבר וכדלמיתא בשבת דף י״ג סע״ב. והשתא לפי דברי מו״ר נר״ו דכי גזרו בימי חגי למשקין מקבלים טומאה גזרו נמי כל הפוסל וכו׳, קשה דהא כל הפוסל היא מי״ח דבר, וכמ״ש התוס׳ לעיל דף י״ד ע״א ד״ה עס. ע״ש. ומוכח הכא דבימי חגי עדיין לא נגזרו י״ח. ותירץ מהרי ה״ר מאיר מאזוז צ״ו דודמי י״ח דבר למחר חגי הא בימי חגיה בן חזקיה וכמבואר במשנה בשבת שם, אלא לא כתבו התוס׳ לעיל דגזירת כל הפוסל היא מי״ח דבר אלא לדעת שמואל, אבל לרב דלכן ממש צ״ל דגזירה קדמונית היא מימי חגי, וכמ״ש הגל״ח סימן ק״א לדעת הרמב״ם. ע״ש. וזהו תירוץ מו״ר צ״ו. ופשוט עכ״ד. אבל עדיין ק״ל ממ״ש רש״י שם בדף י״ז ע״א ד״ה מיטמצם וד״ה מידי וכו׳ דלרב כבר נגזרה טומאה על המשקין בימי חגי. ע״ש. והשתא אם איתא דמשומה שעה גזרו עליהם להיות תחילה, היכי קאמרינן בגמ׳ שם לרב דרביעי בקדש בעא מיניה, והא רשעון בקודש הוא, דכל הפוסל וכו׳. וצ״ע.

סימן ישיבת חברת התלמוד **מ״ב**

עתוגי כהן, פרץ דניאל בוחניק הי״ו תונס יע״א

ביצה דף כ״ד ע״א בגמ׳ כל היכא דרהיט אבתרה וכו׳ ביבר קטן ומידך ביבר גדול מ״ג כל היכא דאיכא עוקלי וכו׳ ביבר גדול ומידך וכו׳ מ״ג כל היכא דנפלי וכו׳ ביבר קטן ומידך ביבר גדול. הקושיא מפורסמת דאמאי בריש נתן סימן על ביבר קטן וקאמר ומידך ביבר גדול, ושוב נתן סימן על ביבר גדול וקאמר ומידך ביבר קטן, וחזר ונתן סימן על הקטן. וגלע״ד משום דלא רצה לדבר בבלילה, ואם נתן בכולם סימנים על הביבר גדול או להיפך, מ״כ היה מוכרח לדבר בלשון שלילה, דהיינו כל היכא דלא נפלי וכו׳. וק״ל. ומו״ר יצ״ו תירץ דבמאי דסליק פתח, דמתחילה נתן סימן על הקטן וקאמר ומידך ביבר גדול, וכיון דסליק בגדול נתן בו סימן מא״כ, וקאמר ומידך ביבר קטן, וכיון דסיים בקטן פתח ביה מא״כ ונתן סימן על ביבר קטן. עכ״ד.

דף כ״ח ע״ב בגמ׳ ומחד שפוד שגרסם. פירש״י בי״ט. וקשה דזה כבר מפורש בגמ׳ דקאמר מחד סכין וכו׳ ומחד שפוד וכו׳ ומחד גריפת וכו׳ בי״ט,

דמשמע דמיבת בי״ט קאי מכולהו. וגלע״ד דבלע דברי רש״י הו״ל דמאי דקתני בי״ט קאי מסיפא, וה״ק בי״ט בתנו למחלוקת וכו׳, כלומר למס רוצה לתקן את הסכין ואת השפוד ולגרוף את התנור ביו״ט בתנו בזה למחלוקת וכו׳, ולעולם השפוד נרמס תפילו בחול (וכה״ג מצינו לעיל דף ט״ו ע״ב דקתני מתני׳ כל שנאותין בו בי״ט משלחין אותו, ומפרשינן לה דה״ק כל שנאותין בו בחול משלחין אותו בי״ט. וע״ש בפירש״י. ודוק). ולזה כתב רש״י להשפוד עצמו ביו״ט נרמס. ופשוט.

דף ל׳ ע״א בפירש״י ד״ה מרקדין וכו׳ וכולם נאסרו משום שבות וכו׳ עכ״ל. לכאורה למה הוצרך רש״י לפרש הטעם, הול״ל בקיצור ובגמ׳ בפרק משילין מפרש טעמא, ולמה הוצרך לומר דכולם נאסרו משום שבות וכו׳. ונראה דהוכרח רש״י לזה, משום דלמ״ד קשה דמאי קמהדר ליה ולטעמיך הא דאמר רבה לא ליתיב וכו׳ והא הני נשי וכו׳, ומאי קושיא, דילמא שאני התם שהוא מיסור דרבנן דילמא מגנדר וכו׳, ולכך אמרינן הנח להם ליטרחו וכו׳, ומאי רמיה מייתי מזה למיסור דאורייתא. וע״ז כתב רש״י דגם אין מטפחין ומספקין ומרקדין נמי כולהו משום שבות ניהו. כנ״ל.

סימן מ״ג

רמב״ם הי״ו[א] בתונס יע״א

תפילין בשבת ויו״ט

הנה המוס׳ בגילה דף ט״ו בד״ה ר״ק כתבו: מבל תפילין נהי דשבת ויו״ט לאו זמן תפילין, מ״מ ליכא מיסורא להניחן. עכ״ל. וכתב התי״ט וז״ל: התמת פירשו דשבת לאו זמן תפילין, מבל לא דלמ״ד שבת זמן תפילין דכ״ם דשרי, מלא מיפכא דלמ״ד זמן תפילין מסור גזירה שמא תפסק דלועה וכו׳. והשתא הך סתמא דלא כהלכתא שפסק הר״ב בר״פ בתרא דעירובין (כמ״ד שבת זמן תפילין) משנה דהכא מיירי ביו״ט, וביו״ט לא שייך

א. ראשי תיבות רחמים מאזוז בן [הרב] מצליח.

גזירה דשמע תפסק לגועה וכאמור (ושמעתי שמוס׳ רעק״ח ועוד על המשניות דיברו בזה. ומ״ש).

וראיתי להשע״ה בפ״ד מהלכות תפילין הלכה יו״ד שהקשה דמי ס״ל להתי״ט דכיון דחכמים גזרו עליהן לנשת ברה״ר בחנר נמי מסור וכמ״ש הר״ב ברפ״ו דשבת דלא המירו אלא בכבול כדי שלא תתגנה וכו׳, ס״כ למ״ד שבת לאו זמן תפילין נמי מיכ״ל הך גזירה שמע תפסק וכו׳. ע״ש. וק״ל דהקשי ליה בפשט דברי התי״ט דלמאי למ״ד זמן תפילין גזרינן שמע תפסק לגועה וכו׳ ולמ״ד לאו זמן תפילין לא גזרינן, אלא על כרחך משום דלא נזכרה גזירה זו בגמ׳ דשבת דף ס״ו ע״ב (ע״ש בתוספות) אלא למ״ד שבת זמן תפילין, וס״כ מאי מקשה השע״ה. ומס כוונתו דכי היכי דלמ״ד שבת זמן תפילין מדמינן תפילין להנך מילי דרפ״ו דשבת דגזרו עליהם לנשת בהם ברה״ר ומסירי נמי בחנר, ה״נ למ״ד שבת לאו זמן תפילין ניגזור שמע תפסק כמו בהנך מילי, זה אינו, דלא דמו כלל, דהתם גזרינן דילמא שלפף ומחוין ואתי לאתויינהו מרבע אמות ברה״ר. ע״ש בפירוש הרע״ב. משמ״כ הכא למיגזר שמע תפסק הרגועה מלילה ויעבירנה מרבע אמות ברה״ר לא שכחן למ״ד לאו זמן תפילין. ותירץ אמו״ר י״ו דבפשט דברי התי״ט אה״נ י״ל דלמ״ד שבת לאו זמן תפילין לא מגינו הך גזירה דשמע תפסק וכו׳, אבל השתא דס״ל להתי״ט דמפילו בחנר מסור, ס״כ נימא דמה שלא נזכרה בגמ׳ הך גזירה למ״ד שבת לאו זמן תפילין משום דהתם מיירי ברה״ר, אבל לעולם דאיהו נמי מודה לאסור בחנר משום גזירה דשמע תפסק. ובזה מובנת קושית השע״ה ז״ל. עכ״ד נר״ו. אבל הקשה מהיהו״ד ר׳ מאיר הי״ו דלא היה לריך השע״ה למ״ד שבת לאו זמן תפילין לגזירה דשמע תפסק כלל, אלא הול״ל דכמו דלמ״ד שבת זמן תפילין לאסור ברה״ר משום שמע תפסק בחנר נמי אסור, ה״נ למ״ד לאו זמן תפילין לאסור ברה״ר משום דלאו זמן תפילין גס בחנר נמי אסור. ול״ע. עכ״ד י״ו.

עוד הקשה השער״ה אם לדברי רש״י והמוס׳ והר״ן דשמעתין, דנהי דשבת לאו זמן תפילין, מ״מ אין איסור להניחן מדאיתא בסנהדרין דף ס״ח ע״ב גבי הורקנוס בנו של ר״ע שנכנס לחלון תפיליו, ופרש״י של אביו, דקסבר לאו זמן תפילין, וקרי ליה התם איסור שבות. והאריך בזה, ושוב הקשה עוד לדעת הרמב״ם והרמ״ה שהביא הר״ן בפרק במה אשה דהא דאמר רב כל שאסרו חכמים לנשת בו ברה״ר אסור נמי לחנר דוקא בחנר שאינה מעורבת וכו׳, דהא בהדיא בסנהדרין ר״ע היה בבית וכו׳. ואיך שהם מפרשים דהורקנוס נכנס לחלון תפליו של עלמו, לפי שהיה רוצה לנשת וכו׳. ע״ש. וי״ל דמתורלת בזה גס קושייתו הראשונה להר״ן, ודוקא לרש״י והמוס׳ קשה יען שהם פירשו בסנהדרין תפלין של ר״ת. ודוחק לומר דמוס׳ דבילה

לאו כתום׳ דסנהדרין. אבל להר״ן ניחא שפיר.

עוד הקשה השער״ה שם למ״ש מרן הב״י ס״ח סימן כ״ט לדעת רב האי גאון דאיסורא נמי איכא להניחן בשבת וי״ט מקרא דוהיה לך לאות וכו׳, דמ״כ אמאי בהיא דסנהדרין קרי ליה שבות לחוד וכו׳. ותירץ דלא ממעטינן מקרא שלא להניחן לכתחילה בשבת, אבל כשהיו עליו מבעוד יום ליכא אלא שבות. עש״ב. וק״ל דמרן שם מוקי מילתיה דרב האי גאון כשמסלקן בע״ש ועי״ט, וס״ל דאיסור נמי איכא מקרא, ולכך מברך. ע״ש.

עוד הקשה השער״ה שם למ״ש מר״ן שם לדעת הטור דבע״ש אין השמשות נריך להסירם משום דילמא נפיק בהו לרה״ר, דמשמע דאפילו בחצר קאסר מהאי טעמא, דהא אמרינן בפרק הקומץ רבה שפק תשיבה לא חולץ ולא מניח. והתום׳ שם הקשו מפ״ק דבילה, ותירלו דהתם ברה״ר והכא בחצר. אבל להטור שאוסר אפילו בחצר קשה טובא. והניח בל״ע. ע״ש. ולע״ד י״ל להטור ס״ל כהרמב״ם והרמ״ה שמחלקים בין חצר המעורבת או לא, וכמ״ש אילו שם לעיל להר״ן. ע״ש. והשתא י״ל דההיא דמנחות בחצר המעורבת, והטור הכא מיירי בשאינה מעורבת. ומהו״ר יצ״ו הביא לי ראיה ממ״ש הטור בסימן ש״ג אבל ר״ת פירש וכו׳ אפילו שאינה מעורבת וכו׳. ע״ש. מכלל לשבות קמייתא דוקא בשאינה מעורבת. ועיין להפנ״י בתום׳ דשבת דף ס״ד ע״ב בד״ה ר׳ עגני וכו׳, ולא כמהרש״א שם. ע״ש. עכ״ד.

סימן מ״ד

תשובה על מ״ש הרב הכותב נ״י בהלקט סימן ל׳ להעיר על דברינו בסימן א׳

א) **ראשית** דבריו כי נעמו העיר על מ״ש לייסד קושית מוה״ר לסברת הרב אמונת שמואל, דמ״כ תקשי בריית דמוסיט כוס יין וכו׳, ועל כרחך כמ״ש הרב אמונת שמואל עלמו דמשיב אסור לדידיה כשיהיה נזיר וכו׳. ולע״ד רב המרחק ינילס, דמלות נזיר היא מ״ע דאורייתא וכל אחד מחוייב לקיימה, ולכך מיקרי שפיר לדידיה אסור כשיצא לידי מלוה זו, אבל קבלת שבת מצוה״י אינו מגוף מלות עשה של שבת, אלא דמי שעשה כן חל עליו איסור שבת מצוה״י. וכה״ג רמיתי להמחב״ר בסימן ס״ג אות ג׳ שכתב להביא ראיה להפר״א שחולק על הרב אמונת שמואל מדברי מהר״ם שכתב דמי שעושה שני ימים יוה״כ מספק וחל יום שני בערב שבת, דמותר לאכול בשבת ממה שבשלו מחרים, ולא תיישינן שמא

ירבה בשבילו ויאכילנו, דלפני עור לא עבר. הרי דאע״ג דליכא אחר חול גמור וזה שעשה יוה״כ חומרא גדולה היא, ואפ״ה יש בה משום לפני עור. ע״ש. ולכאורה הוא תימה, דגם התם משיב לדידיה אסור אם יקבל עליו לעשות שני יוה״כ כמותו כמ״ש הרב אמונת שמואל עצמו גבי נזיר והביאו המחב״ר עצמו אח״ז בסמוך. אלא ודאי על כרחך צ״ל דלא כ״כ הרב אמונת שמואל אלא גבי נזיר שהיא מצות עשה גמורה ומוטלת על כל אדם לעשותה, ולא כההיא דיוה״כ דחומרא בעלמא ולא מגוף המצוה. וה״נ גבי קבלת שבת מבעוד יום דמינה ג״כ מגוף המצוה י״ל כן. והגם דרמיתי להרב ערך השלחן אם בסימן ס״ג אות [ב׳] שדמה לרמיית המחב״ר כנז׳, מ״מ הרי מצינו להמחב״ר שמינו סובר כן, והרב אומת אנך אזיל לשיטת עצמו במחב״ר.

וקבלתי תשובה מאת הרה״ג הכותב ע״ז וז״ל: כל לגבי דידי לא כן אנכי עמדי, דמצות נזיר מינה מ״ע מה״ת המוטלת על כל אדם כמ״ש מעכ״ת, אלא דוקא אם ידור בנזיר. וגם קבלת שבת אם יקבל מבעו״י תשוב אותה התוספת אלא מגוף מ״ע של שבת[ב], דהא להרב אומת אנך מיירי הכא בקבלת שבת ובעי למפשט מינה בגמ׳ דיבמות דעשה דוחה ל״ת אינם בו כרת ודמי בלאו דמחמר. ועיין במשבצות זהב ס״ת סימן רס״ג סק״ג אינ זמן שאם קבלו לתוספת הוה ל״ת ויש מדברי סופרים. ע״ש (והרב שם נקט לר״ת דבין השמשות הוי משקיעה שניה, וה״ה להגאונים דהוי משקיעה ראשונה וכידוע). והרב אומת אנך הכא דקאי אקרא, על כרחך מיירי בתוספת דאורייתא. ולא עוד אלא דקבלת שבת עדיפא מנזיר, שיכול שלא להיות נזיר כל ימיו, והכתוב קראו חוטא וכידוע, אבל תוספת שבת היא מ״ע דאורייתא וכמ״ש המ״ח סימן רס״ח סק״ח, ורק בשיורא שם מעט ואם הרגה זה בידו וכמ״ש מרן שם ס״ג. ע״ש. אינרא דבני מאיר י״ו הקשה להרב אומת אנך מדכתב המ״מ (ואינו אלא הר״ן בפרק במה מדליקין[ג]) והביאו הכה״ח שם ס״ק טו״ב דתוספת שבת בעשה ואינו בלאו וכרת. ע״ש, דאין יפרנס הסוגיא דיבמות הנ״ל. ותירץ לכוונת המ״מ שאם לא הוסיף לא עבר אלא מעשה גרידא, אבל כשקיבל עליו הוא לדידיה כשבת גמורה. עכ״ל. ועכ״פ לו יהא מ״ע גרידא, מה חילוק בינו לנזיר, דהא בשניהם אינו מחוייב עד שיחייב עצמו ואז יאסור שניהם אלא למ״ע דאורייתא.

ב. נ״ב: וכ״ש לרוב הפוסקים דתוספת שבת מדאורייתא. ושו״ר שסיים כן בסמוך. **נאמ״ן ס״ט.**

ג. נ״ב: ואפשר שהעו״ש כתב בפרק במ״מ (במה מדליקין), והכה״ח חשב שפי׳ במגיד משנה. ואחר שנים ראיתי בעו״ש שכתב ה״ה. ושגיאות מי יבין. **הנ״ל.**

ומאי דתלי כיפי לחילוקו מדברי המחב״ר יו״ד סימן ס״ב, ולמו בפירושם מלח מתוך הכרח דמה יענה לדחיית הרב ערך השלחן, ע״ז יאות לומר רב המרחק ביניהם. ועין רואה להמחב״ר שם שהמריך הרבה בלשונו לומר שהוא חול גמור וזה שעושה שני ימים יוה״כ חומרא גדולה ובטל במיעוטו וכו׳, כלומר דבשלמא בזיר אם יקבל עליו תעלה בידו מ״ע לחורייתא, אבל כאן לפילו יקבל עליו לא עלתה בידו מלח חומרא גדולה לית דתם לה ואין חומרים בזה שאם יגיע למדה זו, משמ״כ בקבלת שבת דקאן שפיר דמיא לגזיר, דתרוייהו מ״ע לחורייתא נינהו ולא חומרא, וגם לא בטל במיעוטו, לחלרבא רובא לחינהי מעלי זהירי בהכי כהנה וכהנה. ואחרי כותבי הרחני בני מחיר י״ו בשו״ת בי השב יו״ד סימן י״ג דף י״ח ע״ב שהרחה פניס לכאן ולכאן ברחיה זו של המחב״ר. ע״ש. והן הנה דעות המחב״ר והטה״ש. משמ״כ בנ״ד, וכחמור. ומיברא להרוחה ירחה לכחורה שזו של כת הקודמין, להלבוש בח״ח סוס״י רס״ג בהגהה חשיב לה להיות דשני ימים יוה״כ חומרא בעלמא ונדר של חסידות. ע״ש. והב״ח והט״ז חשבי לה בפיקוח לחורייתא. ע״ש. מ״מ המחב״ר הנ״ל בהדיא פרושי קמפרש דהוי חומרא גדולה ובטל במיעוטו וכו׳, ויש להסכימו גם להב״ח והט״ז, דעב״פ גם בפק זה הוא חומרא גדולה כיון דלית דחש לה. עכ״ל נר״ו.

וזאת תשובתי עדב״ק:

לע״ד מפילו לשיטת כת״ר נר״ו דמלות בזיר אינה מלות עשה המוטלת על כל אדם, מ״מ אינם דומים, דמלות בזיר מלוה מפורשת בתורה והרבה מקיימים אותה, אבל תוספת שבת אינה אלא למהדרין שרוצים לקייס המלוה מן המובחר על לד היותר טוב ואינם אלא מועטים. והגם דמלות עשה להוסיף מחול על הקדש, מ״מ א״ל אלא זמן מועט, אבל תוספת גדולה אינה אלא למהדרין. ובהכי אייבי הרב חומת אנך שקיבל שבת מבעוד יום הרבה (דהרי האב עדיין לא קיבל שבת, ועל כרחך שאינה תוספת החיובת), ודמיא ממש להיות דשני יוה״כ דקבלה בעוד היום גדול לא שכיחה אלא לאותם שאין המלוה ואינו חיוב גמור וכנ״ל.

ואולם לדידי יש לנדד דמצות נזיר לכתחילה מצוה לעשותה ונאה הדבר וכמ״ש בנזיר דף ג׳ ע״ב, ומסיים שם דלפ דאמר ר״ש הקפר דנזיר נקרע חוטע, היינו דוקא נזיר טמא, אבל נזיר טהור לאו חוטא קרי ליה. ושם בתוד״ה ואמאי כתבו דלפ דבעלמא נקיט ליה לר״ש הקפר אפילו בנזיר טהור, היינו דוקא דהוי קלא חוטא, ומ״מ המצוה רבה על החטא. וכ״כ בב״ק דף נ״ח ע״ב ד״ה אלא וכו׳, ובילקוט להדיא דמצוה לידור. ע״ש. ומ״כ שפיר יש לחלק בפשיטות ולייסד דברי הרב חומת אנך בדעת הסמ״ג והטור דהיה דנזיר משיב לדידיה מסור שהוא עצמו מצוה עליו ונאה לעשותו להפריש עצמו מן העבירה, אבל קבלת שבת מבעוד יום אינו אלא הידור מצוה ולא משיב לדידיה מסור, ועל דרך מ״ש הידור מצוה עד שלים, דמשמע שאינו חיוב גמור.

ב) **ועל** מ״ש עוד על מ״ש בשות ב׳ דהרוצה ירצה וכו׳, הנני לבאר תחילה דברי שכתבתי בנדפס, ושוב נבא למ״ש בת״כ. הנה בת״כ הביא סוגיית הגמ׳ דמציעא דפריך אין אחי עשה ואחי לא תעשה, ומשני סד״א הואיל והוקש כבודם וכו׳, ופירש דהיינו דעשה חמור דאי אפילו עשה ולא תעשה. ושוב הביא דברי התוס׳ דיבמות דלגבי עשה לכבוד דהוקש וכו׳ משיב עשה דשבת כמאן דליתיה וכו׳. וע״ז הערתי דכיון דקושית מוה״ר מורכבת משום הך סברא דדברי הרב וכו׳, אין יהיה נחשב עשה לכבוד חמור משום דהוקש לכבודו אל מקום מעשה דשבת שהוא דברי המקום עצמו הוא ודאי דדברי הרב עדיפי. ותירצתי ע״פ דברי הריטב״א והמאירי דבים לו נורך מינטרין קרא, וכיון שים לו נורך לאב והמקום נוח על כבודו, הו״ל שניהם דברי המקום ודברי הרב, וכיון דיתירה מצות כבוד שהוקשה לכבוד המקום, תשיבה מצות שבת כמאן דליתיה. ומעתה ג״ץ לומר מטעם דעשה חמור דאי עשה ולא תעשה, אלא דאמר חומר מצות כבוד שהוא כדברי המקום אין מצות שבת נחשבת כנגדה.

ויש להסביר הענין ע״פ משל למלך בשר ודם שנוה לעבדו אלא יעבוד עבודה ביום פלוני, ונוהו עוד שיכבד לאב אחד משריו ויעשה לו כל צרכיו כמכבד את המלך בעצמו. ויקר מקרהו שבאותו היום שנוה עליו המלך אלא יעבוד בו עבודה, אלא אליו האב הנ׳ ונוהו לעבוד אינה עבודה, אז אמר לו העבד איך יתכן לעזוב מצות המלך שנוה עלי בעצמו אלא לעבוד ביום זה ולשמוע לדבריך. אמר לו האב אלא העבודה הזאת היא לצרכי, וכבר נוה לך המלך לעשות לי כל צרכי כמו שתעשה כבוד המלך, ומ״כ גם בזה אתה מקיים מצות המלך ומקיים מצותי שהיא כמצות המלך, ואותה נוה אלא לעבוד ביום זה אינה נחשבת לגבי מצותי שהיא כמצות המלך, והגע עצמך אם יחזור המלך נומר לך שתעבוד באותו יום אלא צריך לשמוע לדבריו האחרונים ואותה נוה נחשבת כמאן דליתיה נחשבת. ושמע העבד

לדבריו. ומחרי שגמר לעשות כל צרכיו אמר לו השר לעבוד עוד מיזה עבודה שאין לו בה כל צורך, אז ג״ל העבד מעתה אין אתה עושה לכבודך אלא להכעיס לגותת המלך, והמלך לא רוה רק לכבודך ואין רוצה לשמוע לך. והנמשל הוא ג״כ כנז׳, לכיון להוקש כבודם לכבוד המקום שהוא המקום לכבדם, והמכבדם כמכבד את המקום, ג״כ נמצא מצות שבת נגד כבוד הא כמאן דליתיה כלומר המקום הוא לעזוב אותה מלאה מ״ו.

ומעתה מה שביאר במכתבו דגם לדבריו דהטעם משום דאתי עשה דחמור וכו׳ משום דשניהם דברי הרב הוא, קשה דא״כ למה צריך כת״ר לבאר הטעם משום דעשה דחמור דאי לא תעשה ועשה, ליתא בפשיטות דכיון דשניהם דברי הרב ומצות כבוד הוקשה לכבודו של מקום הו״ל שבת כמאן דליתא וכמ״ש התוס׳ וכדס״ד למוה״ר זלוק״ל, ולא מטעם דחיה.

ובעיקר ביאורו בדברי הגמ׳ שהוא מטעם דאתי עשה דחמור וכו׳, הנה עתה נ״ל להעיר על דבריו, דאי דפשיט״ל למר דעשה דחמור דאי עשה ולא תעשה, אחר התחילה רבה צריכה רבה, דלוקח עשה דחמור דאי עשה הקל ולא עשה ולא תעשה, וכמבואר מסוגיא דחולין דף קמ״ח ע״ב. ואף שמדברי התוס׳ במליעא דף ל׳ ע״ב ד״ה הא אין וכו׳ לא משמע כן, כבר הגיה מהרש״ך בדבריהם מכח ההיא סוגיא דחולין. ושו״ר שהדבר מפורש בדברי התוס׳ בזבחים דף ל״ג ע״ב ד״ה לענין וכו׳, שבתחלה נידדו דעשה שיש בו כרת דאי עול״ת, והקשו מהיא דחולין דף קמ״ח דמשמע דלא דאי, וחילקו דלוקח סתם עשה חמור לא דאי עול״ת, אבל עשה שיש בו כרת דאי. ושם בגיליון ניין לתוס׳ חולין דף ע״ח ד״ה מנין דס״ל דגם דיש בו כרת לא דאי עול״ת. ע״ש. וא״כ על כרחך ג״ל דדחיית עשה דכבוד אב ואם עול״ת דאפילה וטומאה, לאו משום דחמיר, וכ״ש עול״ת דשבת שיש בהם כרת, אלא מטעם דהוי כדברי הרב, ועשה דשבת ודהנך כמאן דליתיה וכנז׳. ועוד נ״ל דגם ממקומו הוא מוכרע, דאם הדחיה היא מטעם דעשה חמור דאי עול״ת, אין דאי עול״ת דשבת גם אם בהם כרת, אלא מטעם דהוי כדברי הרב, ועשה דשבת ודהנך כמאן דליתיה וכנז׳. ועוד נ״ל דגם ממקומו הוא מוכרע, דאם הדחיה היא מטעם דעשה חמור דאי עול״ת, אין דאי עול״ת דשבת גם אם בהם כרת וסקילה, ומאי מולמיה דאי עשה מאי עשה. אלא ודאי שהוא רק מטעם דכיון דהוקש הו״ל כדברי הרב עצמו וכנז״ל.

והנה עתה מצאתי עוד ראיה לזה מדברי הרב ערך השלחן בא״ח סימן תקפ״ח אות ו׳ ד״ה עוד וכו׳ שכתב דדעת הרמ״ס למסקנא לא אתי עשה ודאי לא תעשה ועשה, ומכבוד אב ואם לא שמעינן דבעלמא דאי, דשאני התם דהוקש כבודם. ומאי דקאמר בפ״ג דר״ה וכי מלאכה היא דאיצטריך קרא, דמשמע דאי מלאכה היא איצטריך קרא, היינו דהו״א דניליף מכאן דעשה דוחה לא תעשה ועשה כי אינה הכשר מצוה וכו׳. ומאחר לא כתב ג״כ דשאני שופר דחמיר הו״א דדחי גם עול״ת כמ״ש גבי כבוד אב ואם דעשה

דשופר משיג עשה חמור, דעשה דרגיש הוא, וכמ״ש הוא גופיה קודש זה ד״ה הקשה וכו׳. מלא ודמי דהך דהוקם לאו מטעם דמשיג כמתיר ועשה חמור לא דמי עשה ול״ת וכנז״ל. וכ״מ נמי ממ״ש מח״ז וז״ל: ומ״כ ה״נ תק״ל הכשר מצוה מהתם נפק״ל דלא דמיא שפת. מלא ודמי דס״ל דפפ״ב דר״ה קאמר הכי דלא ילפינן מכאו״א דשא״ה דהוקם וכו׳. ומש הא דהוקם הוא רק מטעם דמשיג כעשה חמור, הרי גם שופר עשה חמור הוא ומצינן למילף ליה מכבוד אב ומש. גם ע״ע לו שם בסוף הדבור שכתב דנדרים וכבוד אב ומש ושלום הבן כולהו מנרך נריכי, דכבוד אב ומש לא מצי יליף מנדרים ושלום הבן, משום דסד״א כיון דהוקם כבודש וכו׳, ומש מימא דלא הוי רק כעשה חמור, הרי שלום הבן ג״כ עשה חמור הוא, דגדול השלום וכמ״ש מח״ז. מלא ודמי דשמע״ל להרב דהא דהוקם היינו מטעם עשה חמור, אלא מנלא עלמו משום הוא לדחות, דהוי כדברי הרב.

והנה מדברי הסמ״ג לפי פשט דבריו משמע דכי הוי בעידנא אמי עשה ודמי גם ל״ת ועשה. ותמהו עליו המפרשים ז״ל. והרב ערך השלחן שם מנלד בדבריו דדוקא לגבי גזירה דרבנן הוא דכ״כ, אבל לגבי עשה ול״ת של תורה לא דמי. ונראה דמ״ש לעיל בד״ה הק׳ דשופר דהוי עשה דרגיש דמי גם עשה ול״ת כי הוי בעידנא, הוא דוקא עד״ז, דהיינו לגבי גזירה דרבנן דוקא, דאל״כ אמאי הוצרך ליישב ההיא דר״ה דכי הוי מלאכה מיעטריך קרא דהו״א דאכשר מצוה דמי גם ל״ת ועשה, ליתא גבי שופר אמאי דהוי עשה דרגיש. (המשך יבא בעה״ו[ד]).

ע״ה **בוגיד סעדון** הי״ו

ד. עיין התשלום בספרו מגיד חדשות ח״ה במכתבים שבסוף הספר (סימן ו׳).

ימי חנוכה, ותקופת החשמונאים

מסרת גבורים ביד חלשים וכו׳ וזדים ביד עוסקי תורתך

כבר נודע חקירת המפרשים ז״ל למה ימי פורים הוקבעו לימי משתה ושמחה, וחייב איניש לבסומי בפוריא וכו׳, וימי חנוכה רק להדלקת נרות בלי שום זכר למשתה ושמחה, ויש אומרים שריבוי הסעודות בהם הם רק סעודות רשות (עיין ש״ע סימן [תר״ע סעיף ב׳]). אך הטעם כתבו המפרשים ז״ל דבימי פורים שהיתה הגזירה להשמיד להרוג ולאבד אבידת הגוף, לכן תקנו שמחה גופנית מאכל ומשתה ומשלוח מנות, אבל בימי חנוכה לא היה אבידת הגוף, כי היונים לא בקשו רק ביטול הדת לבטל התורה ואיזה מצות אחרים עקרוניים, כמו שאנו אומרים כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, לכן הזכרון לכך היה רק הדלקת נרות, כי נר מצוה ותורה אור, כי התורה היא אש רוחנית אש דת שניתנה אש שחורה על גבי אש לבנה, לרמוז שצריכים אנו להדליק ולהגדיל מדורת האש של תורה ולהלהיב אותה בכל הסביבות, ובפרט בין הני אילני דמלבלבי תלמידי דבי רב גדיים שעתידין להיות תיישים, עד שתהיה מאירה באור בהיר אש מוקדה תמיד על המזבח לא תכבה ח״ו. ותקנו לנו להדליק נרות חנוכה ולהוסיף בכל לילה נר אחד עד שמונת ימים, להורות שבכל ימי חיי אדם שהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, בכל תקופה של עשר שנים ישתדל להרבות להגדיל יותר בהדלקת אור תורה ולהוסיף נרות ותלמידים ולמדנים חדשים מה שלא היו בתקופה הקודמת, כי היא היא העיקר, שכל זמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי מדרשות ואורו בהיר ומזהיר אין כל אומה ולשון יכולין להזדווג לעם ישראל, ואפילו בכח מועט מתגברין ומנצחין את האויב הוא היצר הרע וגונדא דיליה המתלבשין באומות ופורשין רשתות לרגלינו לצוד פעמינו ולהפילנו בפח יוקשים לאבדינו ח״ו, וכשאנו מתאמצים לעשות אפילו כח מועט ונפתח פתח אפילו כחודו של מחט, השי״ת יפתח לנו פתח כפתחו של אולם, והעיקר הוא שנהיה אנו המתחילים. ונם חנוכה הוא לנו לאות ולמופת על זה, כמו שאנו אומרים מסרת גבורים, אלו היונים, שהיו גבורי חייל מזויינים בכל כלי זיין, ביד חלשים, עם חלשים, אלו ישראל, שהיו בזמן ההוא עניים ואין להם כח גופני וכלי זיין. ורבים וגו׳, הם אוכלסי היונים שהיו למליונים ביד מעטים, אלו מתתיהו ובניו שהיו מתי מספר. והטעם לזה משום שהיו ורשעים ביד צדיקים וטמאים ביד טהורים וזדים

ביד עוסקי תורתך, שהיתה המלחמה בין אלה הרשעים המלאים טומאה וזדון נגד אלה הצדיקים וטהורים עוסקים בתורה יומם ולילה שעי״ז הם מנצחים שלא כדרך טבע, וכמו שאמר הכתוב [דברים ל״ב ל׳] איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה וגו׳.

מחדש לחדש

כולל מוסרים ומעשיות מתאימים לכמה עניינים שהתרחשו באותו חודש

חדש סיון ומתן תורה

והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב וגו' [דברים ד' ט']

המעלה הגבוהה שזכה לה החודש הזה סיון לא זכה לה שום חודש משאר החודשים, כי בו זכה עם ישראל למתנה טובה מאת השי"ת, והיא מתן תורה ועשרת הדברות, כמו שאומר הפסוק: "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו" [משלי ד' ב']. המתנה הזאת היא הסיבה לנצחיות ישראל, כמו שאומר הפסוק: "כי הוא חייך ואורך ימיך" [דברים ל' כ']. וכמו כן הוא הגורם לנצחיות וחיי העולם, כי אמרו רבותינו [שבת דף פ"ח ע"א] שכאשר ברא השי"ת את העולם, הארץ וכל אשר בה, התנה אתם תנאי אחד שאם הוא יתמלא יישארו נצחיים בקיומם, ואם לא - תשוב הארץ כמו שהיתה תהו ובהו. והתנאי הזה הוא קבלת התורה, שאם יקבלו ישראל את התורה בה יתקיים ויישאר העולם, ואם לא יקבלו ישראל את התורה לא יתקיים העולם, בר מינן, כמו שאומר הפסוק: "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי" [ירמיה ל"ג כ"ה]. והיתה האדמה בחרדה גדולה שמא ישראל לא יקבלו את התורה, וכשהגיעה העת וישראל קיבלו את התורה, נרגעה. וזה מה שאמר הפסוק: "ארץ יראה ושקטה" [תהלים ע"ו ט'], שבתחלה לפני שקבלו ישראל את התורה, 'יָרְאָה', היתה יְרֵאָה, ואחרי כן 'שָׁקְטָה', נרגעה וְשָׁקְטָה מיראתה.

יום מתן תורה היה יום נורא ואיום, שלא קדם לו יום כמוהו מיום בריאת העולם, ועד אחרית העולם לא יהיה יום כמוהו, כמו שאמר הפסוק: "כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ וגו' הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו, השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי" [דברים ד' ל"ב-ל"ג]. כלומר שְׁאַל וּבַקֵּשׁ, בן-אדם! את אבותיך ואבות אבותיך ואנשי הדורות הקדמונים שלפניך, האם היה יום אחד גדול ונורא כמו יום מתן תורה או האם נשמע כמוהו? לא היה ולא יהיה כמוהו, שהשי"ת הוריד את שכינת עוזו ואורו מהשמים על הר סיני ודיבר עם ישראל במאמרים של אש להבה, בקול רעמים וברק

שרעד העולם כולו, השמים והארץ וכל אשר בה מקצה לקצה, ובייחוד הר סיני שהיה כולו ברעדה ורעש גדול ומראהו כאש יוקדת עד השמים, כמאמר הפסוק: "והר סיני עשן כלו וגו' ויחרד כל ההר מאד" [שמות י"ט י"ח], וגם ישראל לא יכלו לשאת זאת ונסוגו לאחור כמה קילומטרים, ואף הנשמה שלהם יצאה, כמאמר הפסוק: "נפשי יצאה בדברו" [שיר השירים ה' ו'], והוריד הקב"ה את הטל של תחיית המתים והחיה אותם, והיו המלאכים מסייעים להם ומוליכים אותם לאט לאט כמו תינוק הַמְּדַדֶּה עד שהשיבום לפני הר סיני, כמאמר הפסוק: "מלכי צבאות ידודון ידודון" וגו' [תהלים ס"ח י"ג].

וכל זאת עשה השי"ת, כדי שיאמינו בו ובמשה רבינו ע"ה לנצח, וידעו שאין אף אחד בעולם מבלעדיו, כמו שראו בעיניהם, וכמו שאמר הפסוק: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם" [שמות י"ט ט'], כלומר שהשי"ת עשה את כל הדברים האלה כדי שישראל יראו את הכבוד של הקב"ה בגלוי וישמעו כאשר הוא מדבר עם משה רבינו ע"ה ויאמינו בו לנצח.

וכדי שנבין את זאת, נזכיר כאן מה שקרה לחכם גדול מעירנו ושמו רבי משה הכהן זצוק"ל (והוא זקנו של מוה"ר הרה"ג הראב"ד כמוה"ר רבי כַּלְפּוֹן משה הכהן שנקרא על שמו) שהיה חכם וידען גדול, וברוב ידיעתו הגיע להיות פקיד בארמונו של הביי (ראש המדינה) של תונס, והיו לו קשרים עם כמה מהשרים והיועצים של המושל, וביניהם היה שר אחד שאהב אותו מאד, והיה מרבה לשוחח אתו בכמה שאלות של חכמות, ובין היתר היה אומר לו למה היהודים אינם מאמינים בדת שלהם (הכוונה לישמעאלים), והרב לא היה עונה לו על כך ומתחמק ומעביר את השיחה לנושא אחר, כי היה חושש שאם יענה לו תשובה שיש בה חוסר כבוד יהפוך לו לאויב, ויחפש לו עלילות שיש בהן סכנה.

יום אחד כאשר העלה השר את הנושא של הדת בשיחה עם רבי משה, ורבי משה העביר את השיחה לנושא אחר כרגיל, אמר לו השר: אני רואה שאתה תמיד מעביר את השיחה לנושא אחר, ואינך רוצה לענות לי על הענין הזה, באמת אני רוצה לדעת מדוע אינך עונה לי על כך?

רבי משה אמר לו: אני חושש לענות לך תשובה שיש בה חוסר כבוד, תִּפָּגַע ממני ותהיה לי לאויב.

השיב לו השר: אם זו הבעיה, אתה יכול להיות רגוע, כי כשתענה לי דברי אמת לא אֶפְגַע, כי אני זה רצוני לעמוד על האמת בדבר הזה, ואני מרוב אהבתי אליך אינני יכול לראות את יסוריך בעולם הבא כשאינך מאמין בדת שלנו, ואם יש לך איזו הוכחה בענין, דַּבֵּר ואל תחשוש.

אבל רבי משה ענה לו שכעת דעתי טרודה בבעיה אחרת קשה, ואינני יכול להשיבך היום.

שאל אותו השר: ומהי הבעיה הקשה שאתה מהרהר בה, גם אני רוצה לשמעה ולחשוב עליה.

ענה לו רבי משה: אני מודיע לך שלפני מספר ימים ראיתי בעתון שהוצגה בעיה מסובכת, וכל מי שיצליח לפתור אותה באמת ייקרא חכם גדול, והיא: שמלך אחד נלחם עם מדינה אחרת וכבש אותה ומינה עליה נציב, אחד משריו, ונתן לו מערכת חוקים להתנהל לפיהם כשהם כתובים בספר, והזהיר אותו עליהם הרבה שאם ישנה אפילו חוק אחד מהכתובים בספר, אחת דתו להמית.

השר קיבל עליו את דברי המלך, והיה תקופה מסויימת באותה מדינה מתנהל על פי ההוראות שקיבל מהמלך, אבל כעבור מספר חודשים בא אליו שר אחד לבוש מדים כאחד הנסיכים, ובידו ספר, ואמר לו שהוא נשלח מהמלך כדי לשנות את מערכת החוקים הראשונים בסדר החדש ששלח לו בספר החדש הזה, ואם לא, יהיה דינו מוות.

ואותו השר הממונה על המדינה הזאת נבוך, אינו יודע אם עליו להמשיך בניהול המדינה בהתאם להוראות הראשונות, או לשנותם בהתאם לספר החוקים החדש, כי אולי המלך שינה את דעתו ובאמת שינה את החוקים, אבל מצד שני עלתה לו מחשבה אחרת והיה חושש שאולי המלך לא שינה את דעתו, ורק השר החדש בדה את הדברים מלבו, והמלך לא שלח אותו, ועכשיו הוא מחפש מי יכול להסביר לו מהי הדרך הנכונה.

כשמוע השר מהרב משה הכהן את הבעיה הרהר מספר דקות, ואמר לרבי משה: אני מאד מתפלא עליך, אני מכיר אותך שאתה אדם נבון וחכם, ומה הקושי בבעיה עד שמפרסמים אותה בעתון ואתה מתלבט בה זמן רב, כי גם אדם מהמון העם יכול

להשיב עליה. רבי משה הביע פליאה ואמר לו: איך אתה אומר שזו בעיה קלה, אני מבקש ממך שתגיד לי מהר איך ההכרעה שלה.

מיד השיב השר ואמר: מאחר שבפעם הראשונה נמסרו לו ההוראות מפי המלך בעצמו מפה לפה, לא יתכן לשנותם אלא אם ישמע את השנויים מפי המלך בעצמו, ולא יתכן שינטוש את דברי המלך ששמעם מפיו של המלך ויאמין לדברי שליח, כי אם באמת המלך רוצה לשנות, היה מזמין אותו לבוא אליו וידבר אתו הוא בעצמו כמו הפעם הראשונה.

רבי משה עשה עצמו כאלו הבין יפה את דברי השר, ואמר לו: באמת זוהי הדרך הנכונה לפתרון הבעיה, ופלא גדול על העתון שפרסם בעיה כזו, אבל עכשיו אני מבקש שתחזור על שאלתך בענייני הדת, האם עדיין יש לך שאלה בענין זה לפי דבריך בהכרעת הבעיה הזו? השר אחרי ששמע את דבריו והתבונן בהם, אמר לו: הצדק אתך, כל אחד חייב לשמור את מצוות דתו ולא ישנה בה שום דבר.

ולכן אומר הפסוק שהשי"ת אמר למשה רבנו ע"ה שעשה את כל זה והוריד את הזיו והשכינה שלו על הר סיני כדי שיראו ישראל בגלוי שהתורה שנתן לנו משה רבינו ע"ה היא מפיו של השי"ת בכבודו ובעצמו, ולא יכול שום אדם לבוא אחר זמן ויאמר שח"ו השי"ת שינה משהו בתורה, כי לא יאמינו לדבריו, כי נאמַר לו אם כדבריך היה צריך השי"ת להוריד השכינה שלו ולדבר אתנו כמו שקרה בימי משה רבינו ע"ה. וזה מה שאמר: "וגם בך יאמינו לעולם", ולא אמר "וגם בי יאמינו לעולם", אלא "בך", כי זה התרחש כדי שידעו שמשה רבינו אמת ותורתו אמת, והדבר שראתה אותו העין לא ניתן להכחישו כלל ועיקר.

בפרשת ואתחנן אומר הפסוק: "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך" וגו' [דברים ד' ט'-יו"ד], כלומר שהתורה מצוה אותנו שלא נשכח את הדברים שראינו בעינינו ולא נתפתה להסירם מלבבנו כל החיים, וחייבים ללמדם לבנינו ולבני בנינו, והוא על היום בו עמדנו לפני הר סיני ומה שראינו בעינינו שהשי"ת דיבר אתנו על הר סיני שהיה בוער באש להבה עד לב השמים, וכמו שהזכרנו למעלה. ואמרו רבותינו (במסכת קידושין דף ל' ע"א) שכל מי שמלמד לבני בניו את התורה נחשב לו כאלו קיבל אותה מהר סיני, כמאמר הפסוק הנזכר שהסמיך את

המלים "והודעתם לבניך ולבני בניך" למלים "יום אשר עמדת" וגו'. וכדי שנבין למה הזכיר "ולבני בניך", שחייב אדם ללמד גם בני בניו, והיה צריך שיהיה חייב ללמד בניו ובניו ילמדו את בניהם. אבל נזכיר מה שאמרו החכמים שאדם חייב להיות עֵר ופקח לתחבולות של היצר הרע שהוא מלך זקן וגדול מאד ועברו על ראשו כמה מהבעיות מאז ראשית בריאת העולם, ולכן הוא מציב לאדם דרכים ומלכודות רחוקות מאד, כלומר שיפתה אותו לעשות איזה דבר שבאותו זמן לא נראה שיש בו איזה חשש ואינו מדאיג כלל, ורק במשך הזמן אחרי עשרות שנים יפול בו הוא או בניו או בני בניו, ולא ירגיש אלא כשימצא את עצמו תפום במלכודתו, ולא נותר לו שום מפלט אלא במאמץ רב, ולפעמים לא ימצא שום דרך של הצלה, ומביט בעיניו ומצטער וכואב לו בלבו לבד, ולא יעזור לו כלום, והיצה"ר לעומתו צוחק ולועג לו, וזאת כיון שהוא התפתה לדבריו להפחית משהו קל מהחינוך של אבותינו ואבות אבותינו, כי נראה לו שזה דבר חסר ערך, ושאנשים מימים עברו מרוב סכלותם לא יכלו להרחיב את דעתם ודעת בניהם, אבל היום עם התפתחות העולם בהשכלה ובאופנה גם אנחנו צריכים להתפתח ולהשתנות אתם ולהיות ערניים וידעניים, בייחוד שאין אנחנו עוברים על שום עבירה ולא מבטלים שום מצוה ממצוות התורה. נשמור את השבת כהלכתה, לא נאכל אלא מאכלים כשרים, לא נישא אלא בנות ישראל ונשמר כל המצוות, ומה רע בחיים המודרניים ובתענוגות של העולם הזה, מאחר שאין בהם איסור, ובייחוד אם זה דבר הנוגע לעבודתו, יאמר זה חיות, והתורה אמרה וחי בהם ולא שימות בהם. אך אינו יודע שכל אלה מעצותיו ותחבולותיו של היצה"ר לעתיד הרחוק, כי עקב ההקלות שמתרגל בהן, אפילו אם היצה"ר לא יצליח להכשילו בעבירות שונות, ייקל לו להכשיל את בנו, ואם גם בנו מחזיק בדרך אבותיו, יוכל להכשיל את בן בנו, ונביא סיפור על כך:

אדם אחד ירא השי"ת מהדור הקודם, המחזיק ביהדות ובתורה וכל המצוות, והיו לו זמנים קבועים ללמוד תורה, וגם את בניו גם כן חינך ללמוד תורה, והיתה עבודתו באמונה שלמה, ובכך התפרסם מאד בעבודתו, וגדלה אצלו העבודה והיתה לו הצלחה רבה, והיה מעת לעת נוסע לארצות אירופה לסחור בכל מיני סחורות הנחוצות לו לצורך המסחר, ומכיון שלא היה יכול לדבר בלשונות אירופה, היה טורח הרבה בימי נסיעותיו וברכישת הסחורות, כי לא היה מבין מה שאומרים לו והם אינם מבינים מה שהוא מדבר אתם, וכן אם הוא רוצה לשלוח להם מכתב לברר אתם איזה

ענין, אינו יכול, והיה מתקשה מאד בכך, ונאלץ לשכור פקיד שיכתוב לו מכתבים ושיסע אתו לארצות אירופה והוא משלם לו הוצאות הנסיעות, וזה חוץ ממשכורתו, וגם מעניק לו מתנות. וכאשר זה נמשך מספר שנים, נמאס לו וחשב על בנו הגדול הלומד תורה כבר כמה שנים, ובלי ספק כבר השיג את מה שדרוש לפי דת ישראל, והוא אינו רוצה שיהיה רב או דיין ומספיק לו מה שהוא למד בתורה, ולכן שכר לו מורה שילמד אותו לשון אירופית, ומאחר שהבן היה לו ראש פתוח ולמד הרבה תורה, הצליח לקלוט בזמן קצר את השפה והיה כותב ומדבר בה היטב. ואביו היה שמח מאד ולקח אותו אליו לעזור לו בעבודה, ופיטר את הפקיד שהיה עובד אצלו, וכשהיה צריך לנסוע לאירופה, במקום לשכור תורגמן שיסע אתו היה לוקח את בנו והסדיר את ענייניו בצורה טובה יותר מבעבר. ואחרי כן היה שולח את בנו לבדו, מבלי שהוא יסע אתו ויצטרך לסגור את העסק שלו, כי מצא שבנו חכם וערני ויודע לסדר את כל ענייניו כראוי.

הבן כאשר היה נוסע לבדו, פיתח היכרות וקשרים עם אנשי אירופה והתיידד אתם, וגם הם היו מחבבים אותו ומדריכים אותו דרכים טובות של ריוח עד שהיה לאדם עשיר גדול יחד עם אביו, וחשב להרחיב את העסק שלהם ולהעביר את מגוריו הקבועים לאירופה וישלח לאביו כל מה שדרוש לו בכל עת, וכן יכול לקנות הסחורות הזולות ללא לחץ בזמן, או בזמן שהסחורה מצויה, ולא כמו קודם שהיה קונה באמצעות מישהו אחר שמרויח ממנו בגלל שהזמן דוחק והיה נוסע לימים מעטים וחוזר לעירו.

אך כשקבע את מגוריו שם הכיר אנשים רבים, ובין היתר הזדמנה לו הצעה להתחתן במשפחה של עשיר גדול, וזה הגדיל את היקף העבודה ועזר לו הרבה בהגדלת הריוחים. ובאמת עם כל זה הבן הזה המשיך בקיום הדת, שומר שבת כראוי, מתרחק ממאכלות אסורות, מתרחק מהאיסור של גזל, רבית, ומכל הדברים שלמד בקטנותו בבית הספר כשהיה לומד. ורק קביעות ללמוד תורה, לא היה קובע כלל, כי השתקע בריבוי העסקים ולא נותרה לו מנוחה, ואפילו ביום שבת היה יושב בחברת העשירים, שואל על מחירי הסחורות וכדומה, או מטייל ומכיר את העיר וכמה הצגות שונות, כי בשאר הימים היה עסוק מאד במסחר, ולכן בחגים כמו פסח או סוכות היה חייב לנסוע אצל אביו, ובאותם ימים היה קובע זמן לימוד תורה, כי אביו היה מוכיח אותו על כך, וגם באותם ימים לא היה לו לאן ללכת וכל היום היה עם המשפחה,

וכשמשתעמם היה מחזיק ספר לקריאה, וגם אביו היה מדבר אתו דברי מוסר ומעשיות שקרו לאבותינו וכמה הלכות כדי למשוך את לבו ליהדות ולא יתגבר עליו היצה"ר, אבל בשובו לאירופה אחרי החגים, לא היה מחפש שום דבר, והיה מרוכז בענייני עבודתו בלבד.

עברו ימים ושנים מאז נישא ונולדו לו ילדים וגדלו, וכיון שלא היו מצויים מלמדים ותלמודי-תורה בארצות אירופה נאלץ להכניסם מילדותם לבתי הספר ללימודי השפה וכדומה, ולכן לא היו יודעים שום דבר מלימודי התורה, ורק כמה דברים גדולים שהיו שומעים מאביהם בלבד היו יודעים. וכאשר היו נוסעים עם אביהם לעיר של סבם כדי לחוג את החגים אצלו, היה סבם מלמדם ואומר להם כמה דברים של איסור והיתר לפי דת ישראל, ומאחר שהוא איננו יודע לדבר בלשונם והם אינם מבינים את לשונו, כי גדלו מילדותם בארצות אירופה ולא היה יכול לשוחח אתם ישירות, אלא הוא מדבר עם בנו בשפתו ובנו מתרגם לבניו בשפתם כדי שיבינו, וכמו כן היה מדבר אתם על הנסים שעשה אתנו הש"ת בזמן יציאת מצרים וכדומה, וכל זה דרך התרגום של בנו הנזכר.

שנה אחת עבר בעירם חכם שליח מארץ ישראל סמוך לחג הפסח ונאלץ לחוג שם את חג הפסח, ומאחר שהאדם הזה היה אדם חשוב ותמיד נותן צדקות ומכנים אורחים, היו מתארחים אצלו החכמים האלה כל זמן שהותם בעיר ההיא, ולכן גם הפעם התארח אצלו החכם הזה, וכמו כן בא בנו עם ילדיו לחוג אתו כמנהגם. ובליל פסח היה האב הזקן קורא את ההגדה עם בנו והבן מתרגם לבניו, וכאשר החכם הזה ראה זאת, הצטער מאד, כי הוא מכירו כאדם ירא הש"ת, ואיך הגיע לדרגה נמוכה כזו שהבנים של בנו לא מבינים את לשונו, ומזה מסתבר שלא למדו תורה כלל. ולמחרת כאשר החכם (האורח) היה ביחידות עם בעל הבית פתח אתו בדברים על כך והיה מוכיח אותו איך אינך שם לב לבני בניך בלימוד התורה, הרי זו מצוה מפורשת בתורה "והודעתם לבניך ולבני בניך". בעל הבית סיפר לאותו חכם את כל השתלשלות הענין מתחילתו, שהיה מתקשה בעבודת המסחר שלו בגלל שלא הכיר את לשונות אירופה, והיה מוציא הוצאות גדולות בשכירת מתורגמן לכך, והיה מוכרח ללמד את בנו לשון אירופית, ומתוך כך השתקע ביניהם ועבר לגור שם, ואין בעירו תלמודי תורה, ולכן אינם יודעים כלום.

החכם השיב לו: "תשמענה אזניך מה שפיך מדבר", אם כן בגלל שלא יכולת להבין לשון זרה לך, לשון אירופית, ונגרמו לך קושי והפרעה בעבודתך שלא יכולת לסחור אתם, וכדי לחסוך הוצאות המתורגמן וכדומה שהוא ריוח של העולם הזה הבל וריק, למדת את בנך למודי לשון זרה לך, ואבדת את בטחון העתיד שלך ביהדות, ואיך אתה יכול לשאת את החרפה והבוז שאינך יכול להבין דברי ילדיך, והם אינם מבינים אותך (מדה כנגד מדה), ואינך מצטער מהסבל שתסבול בעולם הבא בגללם אם לא ימשיכו לאחוז בדת ישראל, והיית צריך להיות מוכן להוציא את כל רכושך כדי לשכור להם מלמד תורה ללמדם כל מה שנחוץ לדת ישראל ויכנים בלבם יראת ה' והחינוך כראוי, ואני מכיר אותך שיש לך לב נדיב ומשלם סכומים גדולים במצוות, ואיך הרפית במצוה הזאת שהיא היסוד של כל דת ישראל, ומה יעזור לך ומה תועלת לך מכל ההון כאשר מחר יהיו נכדיך מחללי שבתות או בעלי עוונות אחרים?

אבל אני אומר לך שכל אלה הן תחבולות של היצה"ר לעתיד הרחוק, כי הוא יודע שאין לו יכולת לפתות אותך לעשות עבירות גדולות, ויודע שאתה מחזיק בדת, ולכן פיתה אותך בענין קל שאין בו איסור, אבל הוא מסלול ודרך להוביל בן-אדם ולהוליכו בדרכים של עבירות. אין ספק שאם יבוא אליך שדכן לשכנע אותך להסכים להשיא לבנך או לבן בנך בחורה נוצרית ומוכן לתת לך 10 מיליונים, אין לי ספק שלא תאבה ולא תסכים בשום אופן, אף אם יאמר לך שהיא מסכימה להתגייר, בכל זאת לא תסכים, כי הגיור שלה לא יהיה אמיתי ורציני, אבל הנך רואה שהיצה"ר הצליח לתכנן לך תחבולות ופיתה אותך עקב הקושי בהשגת ריוחים לבטל את בניך מלימוד תורה, ובני בנך נהיו עמי הארץ היודעים רק לשון הנוצרים ומתחנכים בידע ובלימוד שלהם ונהיית בסכנה גדולה שבני בניך יתחתנו עם גויים ואין לך שום יכולת למנעם, ואין לי שום פלא שכאשר יקרה דבר הזה, אתה תראה ותזדעזע ויכאב לך בלב, אך לדבריך לא יהיה ערך. אם תשמע לקולי מהיום תתאמץ שיישארו אצלך כאן בעירך, ותשכור להם מלמד בכל מחיר שילמדם התורה והדת היהודית ויטע בלבם יראת השי"ת, וללא ספק שבזה הם יישארו לעד ביהדות שלהם.

לא נעלם ממך מה שאמרו רבותינו (במסכת סוכה דף נ"ב ע"ב) שהיצר הרע בהתחלה נדמה לעני, ואחרי כן כאורח ואחר כך כבעל הבית, כי בתחילה כשהוא בא לפתות את האדם, הוא יבא אליו בלשון רכה ובתחנונים (כי תחנונים ידבר רש) לראות אם האדם מתייחם אליו, ואם האדם התייחם וקיבל את הצעתו יבוא אליו מדי שעה

וישהה אצלו זמן של כמה ימים כמו אורח, ואם גם בזה השתכנע בדבריו יהפוך לדייר של קבע בתוך ביתו כמו בעל הבית, וישתלט עליו עד שהאדם לא יוכל לעשות כלום ללא הסכמתו. ובכדי שתבין את זאת אספר לך משל על אדם אחד בימים קדמונים לפני התפתחות העולם במתן זכויות, ולפני הקלות שהתפתחה בקשרים מקצה העולם ועד קצהו, אלא היו כמו בהמות שהגדול בולע את הקטן ממנו, והחזק שולט על חסר האונים להיות משרת ועבד עולם, ומעביד אותו עבודה קשה ממוות, ולא יימצא מי שיקנא לו, והיו העבדים והשפחות נמכרים בתוך השוק כמו בהמות. אדם חזק מוכר את רפה הכוח (וגם בעירנו גרבא אומרים שהיה מצוי שוק הנקרא "שוק אלברכא" שבו היו נמכרים הכושים הנקראים בערבית "ברכא", והוא נקרא היום שוק אלצייאדה = "הצורפים"), וכך היה:

אדם עשיר גדול, בעל עבודה רבה וחקלאות רבה, בעל חוות ואחוזות גדולות, ומתגורר בארמון גדול בבנין מפואר בתוך אדמתו ופתוח לארבע קצוות העולם, והיה תמיד מרחם על העני, היתומים והאלמנות, ומכניסם לתוך ביתו, אוכלים ושותים עד שישבעו ללא תשלום מרוב טובת הבורא יתברך שחנן אותו. יום אחד נכנס אליו עני אחד (שהיה מראה עצמו עני, אבל היה רמאי גדול המתכנן תחבולה). העשיר קיבל אותו כשאר העניים, וכאשר גמר אכילתו הודה לעשיר מאד והלך לדרכו. בשבוע שאחריו חזר אליו ואכל כמו בפעם הראשונה. וכך גם בשבוע השלישי.

בשבוע השלישי דיבר העני עם העשיר ואמר: אני חייב לשהות בעיר הזאת מספר ימים, אבקש ממך למצוא לי דירה קטנה לגור בה ימים אלו. העשיר קיבל את בקשתו ונתן לו דירה לגור בה, אבל הוא לא נשאר באותה דירה מספר ימים, אלא מספר שבועות, אוכל ושותה וישן בביתו של העשיר ההוא ללא כל תשלום. יום אחד בא אותו "עני" אל העשיר ואמר לו: אני יושב כאן אוכל ושותה ללא תשלום, ונראה לי שאני צריך לשהות עוד בעיר הזאת, אני מבקש שתתן לי איזו עבודה לעבוד לך תמורת המזון שאתה מפרנס אותי, ולמה אכביד עליך בכל ההוצאה הזאת?

העשיר מינה אותו לאחראי על הבהמות שלו, מאכילם ומשקם ורוחץ אותם, ועוד אמר לו: אם אראה שעבודתך טובה, חוץ ממאכלך וממשקך, אוסיף לך זהוב אחד כל חודש. העני עבד במלוא מרצו, ובאמת מצב הבהמות השתפר מאד, והעשיר היה מאד מרוצה.

אחרי ששה חודשים שב אותו עני אל העשיר ואמר לו: העבודה הזאת קשה לי, כי הבהמות לפעמים מכות אותי ובועטות בי אם אני מתחיל בבהמה אחת לפני חברתה, וגם כן העבודה הזו מלוכלכת ויש בה הרבה זוהמא ולכלוך כשאני רוחץ אותם ומנקה אותם, אני מעדיף אם תתן לי עבודה אחרת יותר נקיה.

אחרי שהרהר העשיר זמן מה אמר לו: יש לי, הילדים שלי צריך לקחתם לתלמוד תורה כדי ללמוד לקרוא, והם עדיין קטנים ואני חושש לשלחם לבדם, אולי יקרה ח"ו להם איזה נזק, לכן אתה תהיה אחראי להם, בכל יום תקח אותם בבוקר, ובזמן שובם תלך להחזירם, ותקבל שכרך כבעבר. העני שמח מאד בזה, והחזיק בעבודה הזאת כשנה וחצי.

כאשר גדלו מעט הילדים היו יכולים ללכת לבדם, ואמרו לאביהם: למה צריך העני הזה לטרוח, אנחנו רוצים ללכת לבדנו כמו כל הילדים. והתחילו ללכת לבדם, והפסיק העני ההוא מעבודתו.

העני הנזכר חזר לעשיר ואמר לו: עשה חסד ומצא לי עבודה אחרת קלה, ולמה אשב כאן ואוכל ואשתה חנם. העשיר שאל אותו אם הוא יודע לכתוב, והשיב לו העני שבענין הכתיבה אני יודע, ואם כי מזה זמן רב לא עבדתי בזה, אני חושב שתוך זמן קצר אשוב לעבוד כראוי.

העשיר הכנים אותו עם המזכיר שלו כדי שיעזור לו בעבודה, ואחרי חודש חדשיים הסתגל טוב בעבודה והיה עוזר היטב למזכיר הראשון.

מזלו עמד לו, וכעבור שלשה חודשים המזכיר הראשון חלה בעיניו ולא היה יכול להמשיך בעבודתו כבעבר, לכן כל העבודה עברה לידיו של ה"עני" המזכיר החדש, ומשכורתו גדלה, והביא לו פקיד נוסף לעזור לו, וגם העשיר כשראה שהוא עובד חרוץ ומסודר מסר בידיו את כל ההכנסות וההוצאות של כל הונו והפסיק להתעניין בענייני העבודה, ואותו העני הפך לממונה על כל העובדים והוא המנהל את כל הנכסים, ואף העשיר לא היה עושה מאומה בלי להתייעץ אתו.

אנשים רבים מידידיו של העשיר כשמעם על כך הלכו אליו ואמרו לו לשמור על רכושו שלא יהיה מסור בידי המזכיר, שמא יבגוד בו. אבל הוא ענה להם שיש לו אמון מלא בו שלא יבגוד בו, ולא רצה לקבל את דבריהם.

באחד הימים נכנסה ללבו של המזכיר מחשבה רעה וגאוה רבה, ושכח את כל הטובות שהעשיר עשה עמו, ואמר: עכשיו אני האחראי על כל הרכוש וכל ההכנסות מכל הנכסים עוברים תחת פקוחי, ובפועל אני מצליח להרויח את כל הריוחים הגדולים, והעשיר אוכל ללא כל מאמץ, ואין זה צודק שהוא יקבל את הריוחים ללא מאמץ ואני מקבל משכורת מוגבלת? היה צריך להיות הפוך! והמחשבה הזאת היתה מנקרת במוחו, עד שתכנן תכנית גדולה כדי להסב את כל הרכוש ההוא אליו, והתחיל להעביר את המכתבים והניירת שהיו בשמו של העשיר עם כל העשירים הגדולים על שמו, ללא ידיעת העשיר, וממציא כל מיני הסברים על כך מבלי שאף אחד יגלה את זה, והיה מחכה להזדמנות מתאימה לנשל את העשיר מכל רכושו.

יום אחד עברה באותה עיר קבוצה מארגון הפירטים (שעיסוקם היה לצוד ולשדוד אנשים, ויש להם אניות גדולות בים, וכשהם רואים ספינה או סירה בתוך הים תוקפים אותה ועוצרים את כל האנשים שבה כאסירים ומוכרים אותם לעבדים, וכל הרכוש מוחרם ונלקח על ידיהם), וכששמע המזכיר הזה על כך הלך אליהם ואמר להם שיש לו עבד שעובד אצלו ונמאס לו ממנו, כי איננו ממושמע להוראותיו, לכן הוא מוכן למוכרו להם במחיר זול, וקבע להם מתי יבואו אליו וימסור להם את העבד, והוא חזר והלך לעשיר ואמר לו: יש לי לנהל אתך שיחה ביני ובינך בענין המסחר, ולכן בוא אתי לתוך הגן רחוק מעט, ושם אדבר אתך. העשיר לא חשש מבגידה, והלך אתו, וכאשר התרחקו באמצע הגן שאף אחד אינו יכול לשמוע, התגבר המזכיר והתנפל על העשיר ואחז בו וכפת אותו בחבלים עבים והשאיר אותו שם, עד שהגיעה השעה שאותה קבע עם הפירטים למוסרו לידיהם. וכך היה, שבאותו ערב מסר אותו להם, והעשיר הפך לאסיר ועבד והמזכיר הפך להיות העשיר.

וכאשר באו קרובי העשיר לשאול עליו, התחמק בתואנה שהוא נסע בענין דחוף לצורך מסחרו. וכאשר עבר זמן רב ושבו לשאול אותו, היה משיב להם בעזות שהוא איננו יודע היכן הוא. וכאשר באו אליו בענין כסף להוצאות, לא רצה להכיר בהם, והבינו שכנראה בגד בעשיר, ומי יודע מה עשה לו, ומיד הגישו תלונה לבית המשפט, והוא ענה להם שאין לו אתם שום קשר, וכל העבודה מזה בערך שנה ויותר שהעריך את הכל עם העשיר והכל על שמו הוא, ולכן אם הם מוכנים לעבוד אצלו כפועלים הוא מוכן לקבלם תמורת הטובות שעשה אתו העשיר, ואם לא שילכו לדרכם, ועל אפם נאלצו לעבוד אצלו כפועלים במקום שהוא היה צריך לעבוד אצלם, בכדי להשיג את פרנסתם.

העשיר כאשר נעקד על ידי המשרת שלו, לא הבין מה הצרה הזאת שבאה עליו, והיה נדהם ולא הרגיש איך נלקח על ידי הפירטים והועלה לספינה והובל לעיר אחרת רחוקה, ושם נמכר כעבד לאחד העשירים והיה חייב לשרת אותו לכל מה שיצווהו, במקום שהיה כמו מלך והמשרתים משרתים אותו. אבל השלים עם הגזרה של הבורא יתברך, ומעת לעת היה בוכה על מר גורלו ונפילתו במלכודת הזאת שאיננו יודע מה יהיה בסופה.

אחרי כמה חודשים התחיל להתעורר מעט והבין באיזו עיר הוא נמצא, וכאשר שמע את שמה הכיר אותה שהיא עיר גדולה שהיה עובד במסחר עם עשירים רבים בה, והתעניין בענין העשיר שהוא נמכר לו, והתברר לו שהוא אחד הסוחרים הגדולים שהיה עובד אתם, והתחיל לחקור על עסקיו שבעירו על שם מי הם נקראים כעת.

יום אחד נכנס אל אדוניו העשיר ובכה לפניו ואמר לו: אני מבקש ממך שתודיע לי מה מצב העשיר פלוני מהעיר פלונית שהיית עובד אתו בעבר, והאם הוא עדיין עובד אתך. והעשיר השיב לו: אכן בעבר עבדתי אתו הרבה עשרות שנים, אבל מזה שנה וחצי קבלתי הודעה מהמשרת שלו שבעל הבית מת והוא העריך את כל שומת הסחורה מהיורשים, ומאז עבר העסק על שם המשרת.

העבד (העשיר לשעבר) בשמעו זאת אמר בתדהמה: "שנה וחצי?" והרבה לבכות ולא היה יכול לעצור את בכיו. אדוניו הבין שיש לו סוד נסתר בלבו, והתחיל להרגיע אותו שיודיע לו מה נגרם לו כששמע את הידיעה הזאת?

העבד (העשיר לשעבר) ענה לו: נאמר שאני יכול להגיד לך, מי יאמין לי? תדע לך שאני הוא אותו עשיר שהייתי עובד אתך עשרות שנים, והמשרת שאותו הכנסתי לביתי כעני והיה תקופה ממושכת אוכל ושותה מממוני, ואחר כך מיניתי אותו למזכיר והיה מקבל משכורת גבוהה ונתתי בו אמון ומסרתי לו את ניהול כל רכושי, והוא רימה אותי בכל רכושי, וקשר קשר עם הפירטים וכפת אותי ומכר אותי לעבד כמו שאתה רואה, ואני השלמתי עם גזרת הבורא יתברך, אבל כשאמרת לי שכל העסק עבר על שמו מזה שנה וחצי, הבנתי את תחבולתו, ובלי ספק שעכשיו הוציא את משפחתי וילדי מאצלו ומי יודע מה מצבם, ואיך אני יכול להתנחם עליהם, שבמקום שהיו חיים כמו בני מלכים, עכשיו הפכו כמו עניים ואינם מוצאים מה לאכול.

והוסיף העבד לתת לאדוניו סימנים מימי העסקים שהיו ביניהם באותם עשרות שנים,

עד שהעשיר ריחם עליו וכמעט היה בטוח בדבריו, והבטיח לו שבעוד חודש ייסע אתו לעירו ויתעניין, ואם ימצא שדבריו אמת, הוא ישיג לו את זכויותיו מהעבד על ידי בית המשפט.

העשיר קיים את הבטחתו, ואחרי חודש נסע עם עבדו (העשיר לשעבר) לעירו, והביא אתו את המכתב שכתב לו המשרת לפני שנה וחצי, וכשהגיע הכירוהו אנשי עירו והיו כל האנשים שואלים אותו מה ההעלמות הזו שלך? והמשרת שלך שיחק בכל העולם, וגם את המשפחה שלך וילדיך הפך לפועלים שלו, ומענה אותם ענויים קשים בגלל שהתלוננו עליו בבית המשפט, והוציא תעודות שמזה שנה וחצי כל העסק על שמו.

מיד הלכו לבית המשפט והראה להם העשיר הגדול את המכתב של המשרת מלפני שנה וחצי שבו הודיע לו שהעשיר מת, ושערך את השומא של העסק על ידי היורשים, והדבר הזה הוא שקר מובהק כמו שאתם רואים, ומיד בית המשפט הזמינו את המשרת ועינו אותו והודה בכל מעשיו, והוכנם לכלא לכל ימי חייו, והעשיר שב לעסקיו ולרכושו, ופרע לעשיר (שקנה אותו) את כל מה שהוציא עליו כפליים, והמשיך עם משפחתו שקט כבעבר. זה המשל.

והנמשל הוא כך על היצה"ר, שבהתחלה הוא בא לאדם ומבקש ממנו בקשה קטנה כמו העני, ומראה לו כמה תאוות במאכל ובמשק או באיזה עסק, ואם האדם השתכנע מוסיף וחוזר אליו פעמים אחרות לפתות אותו, ואם ממשיך האדם ללכת אחריו, הוא עובר לגור אצלו בבית כמו האורח, ואחרי כן ינהל אותו וישתלט עליו ויהיה כאלו הוא בעל הבית.

והמשיך החכם לומר לבעל-הבית: גם אתה כך עשה אתך היצה"ר, שבהתחלה פיתה אותך והכנים אותך בתחום הגדלת עסקיך והראה לך את התאוה של הרווחים, וכאשר קבלת את דעתו והתפתית, עשה אתך כמו האורח ולקח אותך לאירופה והתארחת אצל העשירים והראה לך את ריבוי הריוחים כשתעבוד אתם תתערב בהם, ומצד שני הראה לך את החסרון שיש לך שאינך יכול לדבר אתם, ומשך את הלב שלך ולכד אותך במלכודת שלו, עד שאתה הזדרזת בעצמך להוציא את הבן שלך מהלמודים ולמדת אותו לשון אירופה ואחר כך משך אותו לגמרי לגור באירופה ונהיה אסיר בידיו, כמו אותו העשיר שמסר את כל הונו לידי עבדו עד שהפך לכפוף לו, והעבד הוא שהיה מנהל את כל העסק, וכך גם אתה מסרת את כל ההון של העולם

הבא שהוא הבן שלך בידי היצה"ר, והיצה"ר הפך למנהל שלך בכל עסקיך, וכאשר נישא בנך ונולדו לו ילדים, לקחם ממנו אליו תחת כנפיו, וכך לא היו יודעים כלום מדת ישראל, והרחיקם ממך, כמו אותו עשיר שעבדו כפת אותו ומכרו לעבד והרחיק אותו אל מדינה אחרת, ואת ילדיו הפך למשרתיו כשהוא שולט בהם כרצונו, והפך היצה"ר כמו בעל הבית ושולט בך בכל הונך ובריוח של הרוחניות והעתיד של יהדותך, ואתה אינך יכול לעשות מאומה ללא הסכמתו.

ומה מועיל לך כל הממון וההון שהשגת בזכותו ביום בוא קץ שנותיך לצאת מהעולם הזה ולעזוב את הכל, ולא יועיל לך הממון הזה להציל אותך מהמשפט לפני השי"ת, כמאמר הפסוק: "לא יועיל הון ביום עברה" [משלי י"א ד'], וכבר כעת הנך רואה בעיניך את הבושה והכלימה שהיו לך כשאינך יכול לדבר עם בני בניך, ובמיוחד בלילה הקדוש הזה של ליל פסח שבאים לחגוג אתך ואינך יכול לספר להם את הנסים והנפלאות של השי"ת שעשה עם אבותינו ממך ישר להם אלא באמצעות התרגום של בנך.

ועל אחד כמוך אומר הפסוק בנסים של יציאת מצרים: "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'" [שמות י"ד ב']. וכאן יש דקדוק על מלת "באזני", שהיה צריך הפסוק לומר: "ולמען תספר לבנך ובן בנך", ומדוע אמר "באזני", האם רוצה לומר שיספר להם בלחש באזנם, הרי זה לא יעלה על הדעת שכך יצוה הפסוק. אלא שהפסוק בא לומר על אחד כמוך שאינו יכול לספר וידבר את הנסים של יציאת מצרים באותה עת לבנו ולבן בנו, כי בן בנו לא למד תורה ואינו יודע את לשון סבו וצריך האב לספר לבנו ובנו יספר לבנו הוא, ולכן התורה באה ללמדנו מוסר שיהיה אדם ערני בחינוך בניו ובני בניו שלא יוציאם מחוץ להשגחתו וימסרם לחינוך זר חם ושלום, ולא יוכל להבין את דבריהם והם לא יבינו את דבריו, לכן התורה מצווה שאתה בן-אדם תספר ותסביר את הנסים והנפלאות שעשה עמנו השי"ת "באזני בנך ובן בנך" בה בעת, כלומר כשאתה מדבר יבינו אותך בנך ובן בנך. וכן בלימוד התורה אומר הפסוק: "והודעתם לבניך ולבני בניך" [דברים ד' ט'], כלומר שכאשר תלמד התורה לבניך תוכל ללמד גם את בני בניך, ולא תהיה בדרגה נמוכה שאתה אינך יכול ללמד את בן בנך, אלא שבאותו זמן תלמד את בנך ואת בן-בנך.

בעל הבית התרגש מאד מדברי החכם האורח ומהמשל שסיפר לו, והבין איך נפל בפח של היצה"ר ואין לו שום מנוס, ועשה כעצת החכם ודיבר עם בנו שישאיר אצלו את בניו וישכור להם רב ללמדם תורה. אבל הבן הגדול השתכנע ושמע לדברי סבו, אבל הקטן לא רצה לקבל את דבריהם ולא רצה להפרד מעירו וחזר עם אביו, ומאז לא חזר יותר אל סבו. ואחרי עשר שנים התקיימה בו נבואתו של אותו חכם שבעוה"ר נטש את מורשתו ונשא נערה נוצרית, ואף אביו התמודד אתו ולא הצליח. ובזמן החתונה שלח הזמנה לסבו להיות נוכח בחתונתו, והסב במקום לשמוח היה בוכה ונאנח על הכשלון הגדול הזה, והיה בוער בלבו מבלי שיש לו שום דרך מוצא ומפלט. אבל הבן שנותר אצלו היה מצייית לו בכל מה שיאמר לו ולמד תורה ויהדות כראוי והיה שמח בו מאד. מכאן נראה כמה תחבולות יש ליצה"ר, אשרי מי שיהיה ער ויתגבר עליו מתחילה ולא ילכד ברשתו שלו ויאחז בתורה וביהדות על פי הסדר של "ישראל סבא" שבהם נהגו אבותינו ואבות אבותינו, אלפי שנים עד היום, השי"ת יעזרנו על דבר כבוד שמו, אמן.

*

על פי בקשת כמה מידידינו נביא אחרי כל מאמר מעט דינים בערבית מלוקטים מהש"ע וכדומה בעה"ו

דיני חובת תלמוד תורה

א) המצוה של תלמוד תורה (קריאת תורה) היא מצוה גדולה מאד וערכה כמו כל יתר המצוות, וחייב בה כל אדם מישראל, בין אם הוא עני או עשיר או בעל יסורין, בין קטן ובין גדול ובין שהוא זקן, ואפילו הוא עני מאד ובעל משפחה גדולה, עדיין הוא חייב לקבוע זמן למטרת הלימוד בלילה וביום, כמאמר הפסוק: "והגית בו יומם ולילה" (ש"ע יו"ד רמ"ו ס"א וסי"ח).

ב) הזמן הזה טוב לקבוע אותו כאשר מסיים את תפלתו והולך לבית המדרש ולומד זמן מה, לפי מה שהוא יכול, ולפי מה שהוא יודע או מקשיב לחכמים הלומדים, ולא יבטל את הזמן הזה הקבוע אף אם עשוי להשיג בו סכום כסף גדול (ש"ע או"ח סימן קנ"ה ס"א). וכן בלילה.

ג) **השאלה** הראשונה שאותה שואלים את האדם בבית דין של מעלה אחרי הפטירה שלו ויעשו אתו חשבון על מה שעשה בעולם הזה, היא: ״קבעת עתים לתורה״, כלומר האם קבעת זמנים לצורך תלמוד תורה (ש״ע יו״ד שם סי״ט).

ד) **מצוה** שיקבע לימודו בבית הכנסת ובית המדרש, וכך ירויח שלא ישכח את תלמודו (שם כ״ב. וע״ש להט״ז סק״ח).

ה) **חייב** אדם להזהר ולשמור על בית-הכנסת ובית המדרש ולא ידבר בהם שיחת חולין ח״ו, וגם אדם המתעטש לא אומרים לו ״רפואה״ (תחיה) (שם סי״ז). וכן יזהר מצחוק וליצנות בהם, ואסור לאכול ולשתות בהם או לטייל בם. ואם היה עובר ותפס אותו הגשם, אסור להכנס בהם מפאת הגשם, וכן לא יכנס בהם מפאת השמש, אלא לצורך לימוד. ואסור לעשות בהם חשבונות של חול, אלא של מצוה (ש״ע או״ח סימן קנ״א ס״א).

ו) **ידיעת** התורה לא ניתנת להשגה לבן אדם הלומד ברפיון, כלומר שאינו מייגע את עצמו להבנתה, או שהוא קורא מתוך תענוג, או מתוך מאכלים ומשקאות, אלא צריך לייגע את עצמו עד שיבין יפה, ולא יתמסר לשינה אלא לפי הנצרך (שם יו״ד סכ״א).

ז) **הטורח** ומתייגע בלימוד התורה מובטח לו שישיג את ידיעתו. ויהיה לימודו בקול רם ובניגון. אבל מי שילמד בלחש מיד ישכחהו (שם סכ״ב).

ח) **הרוצה** לזכות לכתר התורה לא יאבד אף לילה אחד בשינה או במאכל ומשקה או שיחת חולין אלא בלימוד התורה. ואין אדם משיג את רוב ידיעתו בה אלא מקביעת לימוד בלילה. ויתחיל בכך כאשר מתארכים הלילות, וזה החל מט״ו באב והלאה (שם סכ״ג).

ט) **חייב** אדם ללמד את בניו תלמוד תורה, וחייב לשכור להם מלמד טוב ללמדם. ומשיתחיל הילד לדבר, ילמד אותו לקרוא פסוק תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב ופסוק שמע ישראל, ואחר כך יוסיף ללמדו מעט מעט עד שיגיע לגיל שש שנים (כלומר ישלים חמש שנים), ואז ישים אותו אצל מלמד קבוע (שם סימן רמ״ה ס״א ד׳ ה).

יו"ד) יזהר מאד שלא ישים את בנו ללמוד אצל מלמד שאינו ירא שמים, כלומר אינו שומר התורה והמצוות אפילו מצוה אחת איזו שתהיה ואפילו הוא חכם גדול מאד (שם סימן רמ"ו ס"ח).

י"א) אמרו רבותינו: תכלית ימים - לילות, תכלית לילות - שבתות וימים טובים, כלומר אם אדם נאלץ ולא יכול לקרוא ביום מצד יגיעתו בעבודתו, יקבע זמן בלילה ללמוד בו, ואם גם בלילות עדיין עייף ולא יכול לקרוא, לפחות ילמד בימי השבתות והחגים ולא יאבדם לשוא, אלא יתאמץ ללמוד בהם, ואם יקיים זאת, אז תתקבל טענתו שהוא יגע בעבודתו, אבל אם גם בשבתות ובמועדים לא מתפנה ללמוד תורה ייענש גם על שאר הימים.

*

חדש תמוז יה"ל, וחורבן בית המקדש תובב"א

אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני [תהלים קל"ז ה']

העם היהודי כאשר היה שרוי בארצו ארץ ישראל, בעל מדינה ודגל ושלטון, היו חייו ונצחיותו מובטחים כמו שאר העמים, אך מיום שחרב בית-המקדש והעמים הפיצוהו בין ארבעת קצות העולם במאות ואלפי ערים, הפכו חייו לקשים, ונצחיותו בסכנה גדולה, דהיינו אין ערב לנצחיותו, כי ייתכן שבזמן קצר ישכח את מוצאו ויתבולל עם יתר העמים שגלה ביניהם ולא יהיה ניכר בתוכם חם ושלום. וזה דומה לאדם שהיתה לו אגודת מקלות דקים קשורים ומאוגדים יחד בחוט מאד חזק מתחילתם ועד סופם, שגם אם יבואו הגבורים החזקים ביותר לא יוכלו לשברם לשנים מרוב הצמדותם יחד, ואין דרך שבה יוכלו לשברם אלא כאשר יפרידו ביניהם ויתירו את החוט המקשר אותם וייפרדו כל אחד מזולתו ואינם קשורים יחד, ואז גם ילד קטן יוכל לשברם אחת אחת. וזה דבר ידוע ומוכר וכל אחד יכול להבינו. וכמו כן כאשר היו ישראל בארצם קשורים ומאוגדים יחדיו, היה להם ערבות גדולה לחייהם, כי קשה מאד שיוכלו להוציאם ממקומם. אך כאשר גרמו העוונות והתרבתה שנאת החנם ביניהם והיו מופרדים איש מרעהו, כמו שאמרו רבותינו [יומא דף ט' ע"ב] שבית המקדש השני חרב בעוון שנאת חנם, כי כך יכלו האויבים להחריב את בית-המקדש והפיצו את ישראל

בכל קצות העולם, וכך היינו כמו אגודת הקנים שהתירוה וכל אחד יכול לשברם בזמן קצר, וחיינו הפכו להיות בסכנה עצומה, כי אין מי שיחברנו יחד.

אבל נודה לאל עליון השי"ת הרועה הגדול והאחד והיחיד על הטוב שעשה אתנו מבלי שאנחנו חשים בכך, שאף על פי שפיזר אותנו בכל קצות העולם לא הפריד אלא הגופים שלנו, אבל לבותינו ונשמותינו הם עדיין קשורים וצמודים יחד באגודה אחת על ידי התורה והמצוות, ואצל כל יהודי מכל פינה בעולם יש תקוה בלבו שבכל עת ובכל רגע יכול להיות שיחזור לארצו ולמדינתו ולממשלתו כבעבר, וכל היסורים וההשפלה והלעג של אויבינו שהיו לועגים לו ואומרים: איך העם הבזוי מכל עם, אשר כל אחד דורך עליו ברוב זלזול וחרפה חולם על שובו לארצו ולממשלתו, כל זה לא השפיע עליו ועדיין לבו מנבא לו על תשועתו הקרבה לבוא ושמח בלב נקי לשוב לארצו בקרוב.

בכל שנה מזה כמעט אלפים שנה זוכר את יום גלותו מארצו שהוא יום תשעה באב, ומתאבל עליו גדוליו וקטניו וצם בו כל מי שהוא יהודי בכל קצות העולם. והוא נקרא גם אצל אומות העולם בשם יום "אבל האבות". וזאת היא עצמה נותנת לנו הוכחה שתקותנו לשוב לארצנו היא נבואה אמיתית, ולא כמו הלעג של אויבינו חם ושלום, כי זה דבר ידוע ואמרו אותו גם רבותינו שגזרה מהשי"ת על המת שגם אם קרוביו יתאבלו עליו זמן רב, סופו להשכח מהם ומקבלים עליו תנחומים ולא יזכרוהו עוד, אבל החי שנעלם ממשפחתו לא יקבלו עליו תנחומים ולא יישכח ממשפחתו, וזה להם האות שכל עוד לא התנחמו עליו, כנראה שהוא עודנו חי, ולכן אנחנו כיון שעדיין זוכרים את ירושלים ומתאבלים עליה ולבנו תלוי ומקוים לשובנו אליה ולבית המקדש מזה אלפי שנים, זהו אות מושלם שאנו עתידים לשוב אליה ולא אבדה תקותנו אליה חם ושלום. וזה רמז מדברי רבותינו [תענית דף ל' ע"ב] "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בנחמתה, וכל שאינו מתאבל על ירושלים אינו זוכה ורואה בנחמתה", זאת אומרת כל מי שעדיין יש לו רגש ומתאבל ומצטער על ירושלים סימן שהוא עתיד לשוב אליה הוא או זרעו, ולא כמו המת שאחריתו להשכח, אבל האדם שאינו מתאבל על ירושלים וחושב אותה כמו המת שלא יחזור עוד ועתיד להשתכח, זה מראה שאבדה ממנו התקוה לירושלים חם ושלום ונחשב כאחד שיצא מהכלל חם ושלום והתבולל עם אומות העולם חם ושלום שלא יחזור יותר לזכות לגאולה, וכשנתאבל על ירושלים אנחנו מראים על ודאות שובנו אליה כמו שנזכר לעיל.

ונזכיר בענין זה משל קצר על שני מלכים בימי קדם שעשו מלחמות וקרבות רבים, והתמידו בכך עשרות שנים, והיה אחד מהם פקח ומתהלך עם עמיתו למלחמה במרמה, ולפני המלחמה קרא לכל אנשיו וחייליו ואמר להם: אנחנו עכשיו עומדים לפתוח במלחמה גדולה שאולי תימשך עשרות שנים, והנני אומר לכם אל תצטערו אם בתחילת מלחמתנו יהיו לנו הפסדים ותבוסות רבים ורבים מחיילינו יפלו בשבי אצל אויבינו ויתענו תחת ידיהם, כי כל זה לתועלתנו כדי שלא יאבדו רוב חיילינו ולא נאבד את עצמתנו, ואני אספר לכם מה שקרה לשני ארגונים וממנו תבינו את רעיוני, והוא ששני ארגונים התחרו ביניהם מי בעל זרוע וחזק יותר מרעהו, וסיכמו ביניהם לבחור שני גברים אחד מהארגון הזה ואחד מהארגון השני, ושני הנבחרים הללו ייאבקו ביניהם ומי שיתגבר על רעהו ויוביל אותו עד לבור הרחוק מהם חמשים מטר וישליכהו שמה, הוא המנצח והשני הוא המנוצח, וכן היה, נבחרו מהם שני אנשים, והיה אחד מהם שמן וכבד מאד, אך היה בעל תחבולות גדול, ובתחילת המאבק עשה עצמו כאלו נחלש ונתן למתחרהו להיאבק בו ולגרור אותו עד למרחק ארבעים מטר, ואנשי הארגון שלו היה לבם דופק וחרד וחשבו שראש הארגון השני נצח, אבל מיד שהגיע אתו לסוף הארבעים מטר ויגע בגרירתו וכוחו נחלש, קם אותו האיש השמן כמו אריה והפעיל את כל כוחו והרים אותו כמו תפוח למרחק עשרה מטרים הנותרים והשליך אותו לבור, ושמחו אנשי ארגונו שמחה גדולה והעריכו את דעתו ותחבולתו וקיבל עיטור גדול מארגונו. וכך אנחנו, הוסיף לומר אותו המלך, נעשה עצמנו בתחילה מנוצחים כדי שהמלך השני יוציא את כל כוחו וייגמר לו כל הנשק שלו שאותו הכין, ואחר כך אנחנו נשוב ונתגבר עליו, כי כל כוחנו עדיין מוכן, רק אני מזהיר אתכם שתעשו אורך רוח ולא תתייאשו מכך, וכל מי שאמצא אותו מאמין לדברי ונכון לשאת את הסבל, ישיג כבוד ומתנות גדולות בתום המלחמה. וכן היה, שבשנה הראשונה והשנייה עד תשע שנים לא הוציא המלך הפקח את כוחותיו, והמלך השני היה כובש כמה ערים אחרי שמאבד בהם מספר גדול של חיילים ומאבד כלי נשק ומשיג כמה חיילים מאויביו בשבי, והוציא חוק שכל מי שיחליף את אזרחותו ויהיה כפוף לו יהיה משוחרר מהיום כמו כל אזרח שלו, ומי שעדיין מחזיק באזרחותו הישנה יחול עליו חק השבויים ומאכלו מצומצם ויהיה כלוא בבית האסורים. רבים מהשבויים התפתו לדבריו והחליפו את אזרחותם והיו חפשים והתבוללו בעם החדש, ושכחו את דברי מלכם הפקח ולא התחשבו בו. אבל רבים נותרו שבויים וסובלים וסרבו להמיר את אזרחותם, והוכיחו את נאמנותם ומסירותם האמתית למלכם הראשון. ואחרי שעברו

תשע שנים, הוציא המלך הפקח את כל כוחותיו אחרי שראה שאזלו כוחותיו של המלך השני, ובשנה אחת השיב את כל הערים שנכבשו ממנו, ועוד לקח ממנו את כל עריו, וכל השבויים שוחררו, וידע גודל אמונתם בו והשיגו כבוד רב ומתנות גדולות, ואותם שויתרו על אזרחותם ולא האמינו לדברי אדוניהם, העניש בעונשים גדולים ולא זכו לראות את שמחת אדוניהם. ומשום כך אומרים רבותינו כל מי שאינו מתאבל על ירושלים דומה לאותם האנשים שהמירו את אזרחותם והראו שאין להם אמון בדברי אדוניהם, כך אלו שאינם מאמינים לדברי נביאינו שעתיד השי"ת להשיב לנו את ירושלים ובית המקדש יותר מבעבר, וייענשו על כך ולא יזכו להשתתף בשמחתה, אבל אלו שהיו מאמינים לדברי רבותינו ולבם מתייסר על ירושלים, עתידים להשיג כבוד גדול ומתנות טובות מהשי"ת על נאמנותם ואמונתם השלמות. וזה שאמר הפסוק שבתחילת דברינו: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני", זאת אומרת אם נשכח את ירושלים כאלו שכחנו את אמונתנו, וימיני לשון אמון, כי אם לא נתייחם אליה, זה כאלו אין לנו אמון ואמונה לדברי השי"ת שהבטיח לנו שהוא עתיד להשיב לנו כל טוב. נבקש מהשי"ת למהר לגאלנו ויבנה לנו את בית המקדש בעגלא ובזמן קריב, אמן.

דיני זכירת חרבן בית–המקדש

א) בין כל הזכירות שקבעו רבותינו לבל נשכח את בית-המקדש כמאמר הפסוק: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" הן שלא יהיה אדם שמח שמחה שלמה. למשל אדם שחננו השי"ת מטובו ובנה בית או ארמון מפואר, לא יבנה אותו בנייה של מלכים, אלא יבנה ויטייח אותו, ישאיר בו מקום בערך של אמה על אמה מול הדלת **ללא טיח** (ש"ע או"ח סימן תק"ס ס"א).

ב) כמו כן כאשר יכין סעודה ואירוח לכמה אורחים, יותיר מקום על השולחן ריק ללא שום תבשיל. וכן האשה כשתענוד את סוגי התכשיטים שלה, תשאיר איזה סוג שלא תענוד.

ג) החתן בליל חופתו יקח מעט אפר וישים במקום שבו הוא מניח התפילין של ראש, ויש הנוהגים לשבור כום של זכוכית, או יחבשו מצנפת שחורה על ראש החתן, וכמאמר הפסוק: "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

ד) **אסור** לנגן נגונים בכלים שנועדו לכך ללא אירוע של מצוה, וכן אסור אפילו לשמעם מצד זכרון החורבן. וגם לשיר בעל פה בזמן שתיית יין אסור. ויש האוסר גם ללא שתיית יין. ולפי זה הנשים השרות בעת עבודתן זה לא טוב (שם ס"ג ומג"א סק"ט).

ה) וזה אף אם אין מלים של נבלות פה, אבל אם יש מלים של נבלות פה או דברי חשק (אהבה) לעורר לב האדם לדבר עבירה, יש בו איסור אחר חמור, שמביא את היצה"ר על עצמו. וכן אם השיר יוצא מפי אשה ומקשיבים לו גברים גם הוא אסור, אף אם אין בו נבלות פה, כמאמר רבותינו "קול באשה ערוה" (ש"ע אה"ע סימן כ"א ס"א).

ה) **אסור** לאדם להרבות הרבה בצחוק בכל כוחו, אלא יהיה צחוקו קל גם בעניני מצוה (ש"ע או"ח סימן תק"ס ס"ה וס"ו שם).

ו) **הרואה** ערים בארץ ישראל שהיו גרים בהם שבט יהודה בחורבנן (כלומר שאינם תחת מלכות ישראל, אף אם הן בנויות ומיושבות) יאמר "ערי קדשך היו מדבר", ויעשה קריעה. וכאשר יראה את ירושלים העתיקה יאמר "ציון היתה מדבר שממה", ויעשה קריעה נוספת. וכן כאשר יראה את בית המקדש יאמר "ערי קדשך" וכו', ויעשה קריעה נוספת. והקריעה תהיה ביד ובעמידה בכל בגדיו שעליו עד שיגלה את לבו, ולא יתפרה תפירה מתוקנת לעולם (ש"ע סימן תקס"א ס"א. ועיין שו"ת שואל ונשאל ח"ג סימן [ת"ג]).

חדש אלול – תשרי הבע"ל וימים נוראים

אריה שאג מי לא ירא וגו' [עמוס ג' ח']

רבותינו דרשו ורמזו את הפסוק הזה על הימים האלה הנקראים ימים נוראים, והם חדש אלול, ראש השנה, יום הכפורים, הושענא רבה, שתחילתם מלת "אריה", כי כאשר מגיעים הימים האלה הידועים כימי המשפט של השי"ת, כמאמר רבותינו שבראש השנה נדונים כל הבריות הנמצאים בעולם על כל מעשיהם בימי השנה שחלפה, לטוב או לרע, בר מינן, ואחרי שיצא פסק הדין של כל אחד יהיה מוקפא ולא יחתום עליו מלך העולם השי"ת אלא ביום כפור בעת תפלת הנעילה, ועדיין יישאר מוקפא ולא יימסר ביצוע גזר הדין אלא ביום הושענא רבה שבו יימסרו הפנקסים

למלאכים כדי לבצע את מה שכתוב בהם. ולכן לפני יום המשפט שהוא יום ראש השנה, בחדש, שהוא חדש אלול כולו, נרבה בקריאת הסליחות והתחנונים לפני השי"ת, כמו אדם שיש נגדו תביעה בבית המשפט, שכבר חדש ימים לפני מועד המשפט יכין את עצמו במתנות ובעורכי דין כדי שידברו עליו ביום המשפט, כך אנחנו לפני חדש ימים נרבה בתחנונים לפני השי"ת שיסלח לנו ונרבה במצוות, וזה כמו עורכי דין שיסנגרו עלינו ביום המשפט שאנחנו שבנו בתשובה, ואחר כך נוסיף בעשרת ימי התשובה שהם מראש השנה עד ליום כפור, ונוסיף לשוב בתשובה, כיון שימים אלה מיוחדים לתשובה והיא מתקבלת אצל השי"ת יותר משאר ימות השנה. ולכן אומר הפסוק: "**אריה שאג מי לא יירא**", כלומר כשמגיע הזמן של הימים הנוראים ויישמע קול בואם כמו שאגת האריה השואג מרחוק, מי האדם אשר לא יפחד וייבהל, מאחר שאינו יודע מה מצפה לו בעתיד של השנה החדשה ורק מקווה לטוב.

אמרו רבותינו [אבות פ"ד משנה י"א] "תשובה ומעשים טובים כתרים בפני הפורענות", כלומר החזרה בתשובה וריבוי מעשים טובים, שהם התורה והמצוות והצדקות, הם המגנים על האדם שלא יבואו עליו פורענויות, אם בר מינן נגזר עליו איזה דבר רע, כשיעשה תשובה וירבה במעשים טובים יגנו עליו ולא יתנו שיבואו עליו אותם היסורים, בר מינן.

לא יאמר אדם אני שקוע מאד בעון ועשיתי עונות גדולים מאד, ואיך תועיל לי התשובה? אין זה כך, כי אמרו רבותינו [ירושלמי פאה פ"א הלכה א'] אין דבר העומד בפני התשובה. ובמלה אחת שיקבל אותה האדם מעומק לבו, זאת אומרת שישוב על מה שעבר עליו ויתחרט עליו בלב שלם שלא ישוב לעשותו יותר, ומעתה ואילך לא יעשה אלא הדברים שרוצה אותם השי"ת, זהו עיקר התשובה, ואם באמת שב בתום לבו עד שיעיד עליו בורא עולם השי"ת שלבו נקי באמת, מיד התשובה תעלה לפני כסא הכבוד ותבטל מעליו כל מה שנגזר עליו לרעה, בר מינן. ורבים שהיו רשעים גמורים ובדקה אחת שבו להיות צדיקים גמורים, כמאמר רבותינו [עבודה זרה דף יו"ד ע"ב] "יש הקונה עולמו ברגע".

וכדי שנדע את כח התשובה שהיא מועילה אפילו לאדם שהיה שקוע בטומאה רצוצה בר מינן, נביא את המעשה שהוזכר על ידי תלמידיו של הרב הבעל שם טוב, ב"אוסטרהא":

העיר הזאת "אוסטרהא" בארץ פולניה (פולין) היתה מרכז לתורה במשך מאות שנים ליהודים בארצות פולין, אוקראינה, ווהלין, על ידי הישיבות הגדולות שלה כמו בזמן מהרש"ל (רבי שלמה לוריא) ומהרש"א (רבי שמואל אידלש) וזולתם, והיו מאתים ושמונים ושתים קהלות של יהודים כפופים למרותו של הרב הראשי שלה, והיה הרב הראשי הנזכר יוצא שלשה חודשים בקיץ ושלשה חודשים בחורף להסתובב בקהלות הנתונים תחת השגחתו כדי לפקח על הדיינים, הרבנים והשוחטים, ולתקן מה שדרוש באותן ערים בכל מה שנחוץ לצרכי הקהל.

בעיר הזאת היה גר אדם עשיר גדול בעל מעשי חסד ונכבד מאד, ולא היה מוצאו מהעיר הזאת, אלא בא אליה מארץ אחרת וגר בה עשרות שנים, אבל אף אחד לא היה יכול לדעת על מקורו מאין הגיע ומה עיסוקיו ומסחרו, אלא כעין סיפור עלום, ומיד שקבע את מגוריו בעיר "אוסטרהא" קנה בית גדול ומפואר בתוך העיר, והקצה בתוכו בית מדרש, וקבע בו עשרה תלמידי חכמים שמזונם וכל צרכיהם על חשבונו, והוא בודד בתוך ביתו ואין לו שום קשר עם אף אחד מהקהל, וכמו כן לא היה רוצה לקבל שום תפקיד בשירות הקהלה, להיות אחד מראשי הקהל, אבל היה משתתף עם הקהל בכל המגביות שהיו ותורם בעין יפה.

באותה עת התקבל אחד מתלמידי הבעש"ט (הבעל שם טוב) רבי יעקב יוסף בעיר אוסטרהא באחד מתפקידי הרבנות, והעשיר הזה קיבל אותו בביתו, וייחד לו חדר עבורו מלא בספרים, והיה מחבב אותו מאד, ושומר עליו כמו על אבן טובה. רבי יעקב יוסף היה אז כבן חמשים שנה, והיה אהוב וחביב על כל מי שמכירו, וכאשר היה עולה על התיבה לדרוש ולומר דברי תוכחה, היה קולו ודבריו כגחלי אש יוצאים מפיו מרוב המוסר והתוכחה שהיו יוצאים מעמקי לבו, ובמיוחד היה תמיד מדבר על הגאוה שמתהלכים בה העשירים כלפי העניים וכלפי המשרתים שלהם, שכולנו בני איש אחד נחנו, ואין זכות לאיש להתגאות על זולתו. וכאשר היה עובר בין הבריות תמיד היה מקבל כל אחד לפי ערכו. וכאשר היה מדבר ר' יעקב יוסף עם מישהו, היה מושך את לבו ומגלה את מעמקי לבו, ומדבר אתו לפי רצונו, וזה שהיה מקשיב לדבריו היה מתעורר כשרבי יעקב יוסף תופס את מה שיש לו בלב, ומיד היה מהרהר תשובה בלבו ומתחנן לרב הזה להראות לו את הדרך הטובה, ומשתוקק לשוב אליו פעם נוספת כדי להורות לו את הדרך הישרה.

גם העשיר הנ"ל דבקה נפשו ברבי יעקב יוסף, באופן שלא היה יכול לשאת יום אחד שלא יראה אותו, ובכל יום מבקר אותו בחדרו אף אם אין לו מה לומר לו, או שמסתכל עליו מעבר לחלון בשקט ויוצא, ועם כל זאת לא יכול היה רבי יעקב יוסף לעמוד על מוצאו והליכותיו, וכאשר היה מתחיל לדבר אתו על כך, היה העשיר נעצר בדבורו ומסמיק ולא מצליח לשמוע ממנו שום דבר, ורק כאשר רבי יעקב יוסף היה מזכיר לעתים את הרב הבעש"ט היה אותו עשיר רועד בכל גופו ושוקע במחשבות.

והנה פעם אחת נפטר בעיר הזאת "אוסטרהא" יהודי חייט שהיה מכונה "החייט של הפריץ", כי הוא היה תופר לכל המשפחה של נגיד העיר המכונה "פריץ", והוא היה מבזה את המצוות ולא היה נזהר ממאכלות אסורות וכדומה, ולכן היה מוכר יותר לאנשים פשוטים, והמנהג אצלם בעיר הזאת שכאשר נפטר מישהו, בר מינן, השמש מסתובב בכל העיר מבית לבית ומודיע כיד שישתתפו ב"הלווית המת" ומכריז "צדקה תציל ממוות", ואוסף סכום נכבד לצדקה, ובאותו יום יצא כדרכו להסתובב על הבתים כרגיל, וכאשר הגיע לביתו של הרב פינחס מקוריץ שאלהו רבי פינחס מיהו שנפטר, ענה לו השמש: החייט ההוא ימח שמו, ורבי פינחס אמר לו: אבקשך שמיד עם התחלת ההלוויה תודיע לי כדי שאקח חלק במצוה הזאת.

השמש התפלא מאד על כך, וכשהגיע לביתו של רבי יעקב יוסף סיפר לפי תומו את בקשת הרב פינחס כמי שמתפלא, וכשמוע רבי יעקב הנ"ל ביקש גם הוא ואמר לו: גם אני תודיע לי על מועד ההלוויה. והידיעה פשטה בין אנשי הקהל ששני הרבנים האלה רוצים להיות נוכחים בהלוויה, וגם כל הקהל באו להיות נוכחים בהלוויה, והיה לו כבוד גדול.

כאשר שבו מההלוויה הלכו שני הרבנים יחדיו, ואחריהם כמה חסידים וראשי הקהל, וגם אותו עשיר הבודד הלך אתם, ונכנסו כולם לביתו של רבי פינחס לשמוע ממנו מהי סיבת יציאתו להלוויה של אותו אדם שמוכר שאין הוא נמנה על האנשים הטובים, ופתח רבי פינחס ואמר:

מלפני כמה חודשים הייתי טרוד במצות הכנסת כלה יתומה ועניה, ובליל החופה בשעה מאוחרת בלילה הכל היה מוכן לחופה ולסעודה, אבל אז נזכר החתן שהבטיחו

לתת לו "טלית, קיטל ושטריימל"*, ולכן עמד ואמר שלא ילך לחופה אלא עד שיביאו לו את הבגדים האלה שהבטיחו לו, וניסיתי לבקש ממנו להשלים את החופה ואחרי החופה אעשה מאמץ להביא לו בגדים אלה, אך הוא עמד בדיבורו שלא יכנס לחופה אלא אם יביאו לו הבגדים הנזכרים, או סכום ערכם. והכלה העניה מסכנה בוכה, ואני נחרדתי ולא ידעתי איך להציל את העניה הזאת מהבושה והעלבון ויצאתי החוצה, וכל העיר חשוכה, וכל אנשי העיר ישנים, ורק בביתו של החייט הזה נראה עדיין אור הנר, ודפקתי על הדלת ונכנסתי ומצאתי אותו מתפשט ללכת לישון, וסיפרתי לו כל הסיפור על העניה הזאת, והוא ענה לי אני מוכן לשלם את כל הכסף לקניית "טלית, קיטל ושטריימל" בשביל החתן הזה, אבל בתנאי שכבודך תערוב לי לחלק שלי בעולם הבא.

אמרתי בלבי, רבותינו אמרו ישנו המשיג את עולמו בדקה אחת, ולכן הסכמתי להבטיח לו את עולם הבא, ומיד מסר לי סך עשרים וחמשה רובל, וגם בא אתי לבית החתן וערכנו החופה, ואחרי החופה שלח והביא יין על חשבונו, והיה רוקד ושמח בהתלהבות של שמחת החתן והכלה, והוסיף רבי פינחס לומר: נשמת כל אדם מבני ישראל תהיה מה שתהיה היא לקוחה מתחת כסא הכבוד, וחייבים לשמור עליה כמו נשמה קדושה, והדבר הזה למדתי מאת הרב הבעש"ט.

אותו העשיר כאשר שמע את שם הבעש"ט אורו פניו והטה אזניו טוב להקשיב, ורבי פינחס המשיך לומר:

הרב הבעש"ט בתחילת דרכו התגלה והתערב בהמון האנשים עמי הארץ, עם החקלאים, עם יושבי הכפרים, וכדומה, וגם כשהיה לומד עם התלמידים הגדולים שלו תמיד דעתו נוטה ליהודי הפשוט ולעם הארץ, והיה אומר שהמצוה שעושה אותה האדם הפשוט, מעלתה גבוהה מאד יותר מהמצוה הנעשית על ידי גדולי ישראל, כי זה דבר ידוע בהלכה ש"פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה" [שבת דף קכ"ג ע"ב], כלומר שחתיכות עץ וקרשים לפני שיעשו מהם כלים אינם מקבלים טומאה, כי אין להם שם של שימוש ואינם ראויים לשום דבר, וכאשר עושים מהם כלים ואפשר להשתמש בהם יוכשרו לקבל טומאה, וכך גם האדם שהוא מעמי הארץ, אין לו שום

* סוגי לבוש המקובלים ביהדות אשכנז.

טומאה במצוות שלו, כי לא פונה אליו לא יצר הרע ולא הסטרא אחרא, ולכן המצוה שלהם היא נקיה וטובה מאד, אבל החכמים והצדיקים תמיד מפתה אותם יצר הרע וכשהם עושים איזו מצוה לא תהיה טהורה, ויהיה בה מעט לכלוך של מחשבות גאוה וכדומה. וכך שמעתי מהרב הבעש"ט שהמעשים הטובים של יהודי פשוט לפי תומו מקובלים ורצויים לפני השי"ת יותר מהמעשים הגדולים של הצדיקים הגדולים. והיה מעשה שקרה לרב הבעש"ט:

לילה אחד של פסח ישב עם תלמידיו הטובים כשהם קוראים ומדברים בענין של יציאת מצרים עד הבוקר מתוך התלהבות וחסידות, ובתום הסדר שלו שמע קול מהשמים האומר לו: ישראל! אל תתפאר בסדר שלך! הסדר שעשה חיים הסבל המתגורר בפינת הסמטה האחרונה של העיר "מזיבוז" התקבל אצל השי"ת לפני הסדר שלך.

מיד ציוה הרב הבעש"ט לשמש שלו לקרוא לו את חיים הסבל, ומצא אותו שהוא חצי שכור וחצי מנומנם, וחיכה הרב הבעש"ט עד שהתנער משכרונו ומנמנומו ושאל אותו: חיים! ספר לי איך ערכת את הסדר שלך אתמול.

חיים הסבל היה חושש ומביט ברב הבעש"ט ברעדה, ומתוך בכיה ענה: יסלח לי רבינו הקדוש על שלא ערכתי את הסדר כראוי, כי שלשים יום לפני פסח עבדתי עבודה קשה, וכאשר סיימתי את העבודה אתמול בבוקר, שתיתי קצת יי"ש יותר מהרגלי, כי אמרתי בלבי מאחר שבמשך כל ימי הפסח לא אוכל לשתות יי"ש (כי הם מייצרים אותו מהחמץ) למה לא אשתה היום קצת יותר, ושתיתי כוס אחת ושניה ועוד, ובחצות היום נרדמתי ושקעתי בשינה עד צאת הכוכבים שהעירה אותי אשתי ואמרה: חיים, האם אתה אינך יהודי? הגיע זמן הסדר של פסח! ואני אדם עם הארץ ועניתי לה מתוך שינה ואמרתי: אני לא יודע לערוך סדר, רק מה שקבלתי מאבותי ואבות אבותי, והם מאבותיהם במשך דורות רבים, והוא שאבות אבותי היו גרים בערי ה"צוענים" (ארץ מצרים שדה צוען) וסבלו מהם צרות וסבל רב מאד, והיו זועקים ובוכים מרוב צרותיהם, ויש לנו אבינו שבשמים המקשיב ושומע את כל צעקותינו, והוא שמע את תפילתם והוציאם מתחת שלטון ה"צוענים" והרג את הצוענים הרשעים, וכך גם אנחנו היושבים בגלות בין האומות וחיינו מרים וקשים צריכים להתפלל לאבינו שבשמים, והוא יושיענו כמו שהושיענו והצילנו בימי קדם.

והוסיף חיים הסבל לומר: מצאתי מצות ויין וכמה מאכלים ותבשילים לְפָנַי שלא טעמתי כמותם רוב ימות השנה, אכלתי ושתיתי וחזרתי לישון שנית. כששמע הרב הבעש"ט דברי אותו חיים שאמרם בתום לב נקי, אמר: אכן סדר כזה הוא טוב יותר מהסדר שלי.

והוסיף רבי פינחס ואמר מה ששמע מהרב הבעש"ט שאמר: בכל ימי לא נצחני אף אחד, אלא סוחר יהודי אחד פשוט, פעם אחת הייתי הולך בדרך והשמש שקעה ונכנסתי לעיר סמוכה ושכרתי חדר בבית מלון, ובאותו בית מלון היו גם כן הרבה סוחרים יהודים שהיו בדרכם לשוק גדול (יריד) בעיר אחרת, ולמחרת עם השחר קמו הסוחרים והתחילו להתפלל, אבל מאחר שלא מצאו שם בבית המלון אלא זוג אחד של תפילין, נאלצו להתפלל בו לפי תור אחד אחרי השני, וכל אחד התפלל במהירות ובבליעת מלים, ואני הצטערתי מאד מתפילתם זו הנמהרת, וכשסיימו את תפילתם התקרבתי אליהם ואמרתי להם: רבותי, יש לי בקשה אחת שאני מבקש מכם, והם חשבו שאני רוצה לבקש מהם איזו נדבה, וענו לי: יאמר כבודו מה שהוא רוצה, כי אנו ממהרים לנסוע.

ואני התחלתי למלמל מלים מבולבלות: בֵּים בָּם מָה נָא בַּה בֵּיה.

הביטו הסוחרים זה בזה ואמרו לי: לא הבנו את דבריך, דַּבֵּר דברים ברורים, כי זמנו דחוף לנו לצאת. ואני חזרתי למלמל את המלים כנ"ל בֵּים בָּם מָה נָא בַּה בֵּיה. והם תמהו על דברי, ואמרו זה לזה: כנראה האדם הזה אין דעתו צלולה. ואני עניתי מיד: אתם לא הבנתם את דברי וחשבתם אותי לאדם שאין דעתו צלולה, ואיך לא התביישתם לדבר כך לפני ריבון העולם השי"ת בתפילתכם ששמעתי אותה כעת שהיתה ממש ככה, תפילה חטופה ומגומגמת שלא ניתן להבין ממנה אף מלה, ולא התייחסתם לכבוד ריבון העולמים.

מיד פנה אלי יהודי פשוט המדבר בתום לבו ואמר לי: לא דומה כלל, כי זה דומה לילד קטן הנמצא עדיין בחיתוליו, בהתחילו לדבר אומר בָּה, מָה, שאם יבואו כל החכמים לא יוכלו להבין את מלותיו ומה כוונתו, ורק אביו ואמו הרגילים למלמוליו מסוגלים להבין מה הוא רוצה, וכך אנחנו מתפללים לאבינו שבשמים, והוא מבין את דברינו ובקשותינו אף אם הם נאמרים בלשון משובשת ומגומגמת.

דברי אותו הסוחר ערבו לי מאד, ועניתי לו: נצחתני בדבריך, ובאמת אבינו שבשמים שומע ומבין את דברי ילדיו.

כך אמר הרב רבי פינחס ששמע מהרב, וכל הנוכחים שאבו נחת רוח מדבריו, חוץ מהעשיר הבודד, שאדרבא הרכין את ראשו ואנחה שקטה פרצה מלבו, ואחר כך אחזתו מבוכה גדולה והחלו לזלוג דמעות מעיניו ומיד התגנב ויצא ושב לביתו, ומאז חדל להשתתף במסיבות של החסידים, אלא תמיד היה בודד בביתו מתפלל ולומד כפי מה שהוא יודע ומרבה במעשי חסד ככל שהוא יכול.

באותה עת יצא השמש של הרב הבעש"ט ושמו ר' יעקב להסתובב בערים אחרי שנפטר הרב הבעש"ט והיה מספר מעשיות שראה מרבו הרב הבעש"ט, וכאשר שמע העשיר הבודד הנזכר, שלח מכתב לראשי הקהל בעיר אוסטרהא וביקש מהם להזמין את הרב יעקב השמש לבוא לאוסטרהא, והעשיר מוכן לשאת עליו את כל ההוצאות שלו, וגם מוכן להכין את ביתו כפונדק שכל הקהל יכול לבוא ולהקשיב בכל עת.

בעיר אוסטרהא התגוררו רבים מהחסידים כמו ר' יעקב יוסף ור' פינחס מקוריץ וזולתם, ובאמצעות ר' יעקב יוסף נשלחה הזמנה לר' יעקב השמש לבוא לאוסטרהא, וענה להם במכתב שהוא מתכונן לבוא אליהם, והשמחה גדלה ורבתה בביתו של אותו העשיר הבודד.

ספסלים ושולחנות גדולים הוכנו באולם של ביתו של העשיר הנזכר, וכמה חכמים וחסידים הוזמנו ע"י העשיר להיות נוכחים לכבוד האורח השמש של הרב הבעש"ט, ובתחילת המסיבה ישב הרב יעקב יוסף ולצדו האורח ר' יעקב השמש, והאולם כולו היה מלא מרוב הדוחק של האנשים שנדחקו לבוא לשמוע את המעשיות שעומד לספר ר' יעקב השמש, וגם מבחוץ עלו וטיפסו על החלונות רבים מהקהל לצפות באורח ההוא.

ובהתחלה התחיל לדבר הרב ר' יעקב יוסף ואמר שדוד המלך בתהלים כתב שני פסוקים זהים רק מהופכים: באחד (במזמור קי"ג) אומר "הללו עבדי ה' הללו את שם ה'", (ובמזמור קל"ה) אומר "הללו את שם ה' הללו עבדי ה'", ומשמעות אחת לשניהם, כי אם מהללים ומשבחים את האנשים שעובדים את ה' כאלו הם משבחים את שם ה', ואם נשבח ונפאר את שם ה' עלינו להלל את האנשים העובדים את ה' ונדבקים במצוות שלו, ומהם ומתוך השבח שלהם נדע כמה אנו צריכים להלל את שם השי"ת בכבודו ובעצמו.

והוסיף ר' יעקב יוסף ואמר: זה הוא שאמר הפסוק: "מקבילות הלולאות אשה אל אחותה" [שמות כ"ו ה'], כוונתו שתי הלולאות הללו "הללו את שם ה'" ו"הללו עבדי

ה"ן הן מקבילות, שמשמעות אחת להן ודומים זו לזו, אלא שפעם התחיל בזאת ופעם התחיל בזאת, להראות לנו שהן שוות, וכמו שאמרו רבותינו [בראשית רבה פרשה א' אות ט'] שמצאנו הפסוק אומר תמיד משה ואהרן ולפעמים כתב הוא אהרן ומשה (שמות ו'), להראות שהם דומים אחד לשני ושקולים זה כזה.

ועכשיו שבא לעירנו ר' יעקב השמש של הרב הבעש"ט היודע את המעשיות של רבו ויספר וישבח את מעשיו ופעולותיו, כאלו אנחנו שומעים את שבחיו של השי"ת.

כל הנוכחים רוו נחת רוח מדברי הרב ר' יעקב יוסף ושמחו שהם עומדים לשמוע מהמעשיות של הבעש"ט הנפלאים, וגם העשיר הבודד בעל ההארחה הזאת גם הוא היה שמח מאד, ורק אחד הנוכחים בלבד היה מודאג בשקט ופניו חיוורים כסיד, וידיו ורגליו רועדות, ולבו רועד ושואף להיבלע במקומו ולא להיות נוכח במסיבה ובבושה הזאת, וזה הוא רבי יעקב השמש שהיה מתכונן לספר על המעשיות של הרב הבעש"ט, והנה נשכחו ממנו כל המעשיות פתאום ולא נזכר בשום מעשה, וככל שהתאמץ לרכז את זכרונו וללחוץ את מצחו, לשאת את עיניו למעלה, ולא נזכר בשום דבר, והיה מתהלך בתוך האולם וחוזר, אבל לא נזכר אלא בפרטים מקוטעים ללא קשר ביניהם, כאלו שר השכחה השתלט עליו כליל.

הקהל שישבו בשקט כדי להקשיב החלו להתלחש ביניהם, וגם אותו העשיר הבודד נראתה על פניו דאגה רבה.

אבל אחד החסידים הנוכחים שם הרגיע את הקהל ואמר להם: עכשיו האורח עדיין עייף מהנסיעה, ניתן לו לפוש, ואני אספר לכם סיפור נפלא על הרב הבעש"ט, ומיד כל הקהל נרגע והיה שקט מוחלט בין הנוכחים.

החסיד החל לדבר ואמר: שנה אחת ביום ט"ו בשבט "ראש השנה לאילנות" היה הרב הבעש"ט עם תלמידיו בעיר מזיבוז, ואכלו מהפירות לכבוד היום ושתו והציעו אחד לשני לשתות "לחיים", והיו שמחים מאד על עצמת המצוה של שמחת המצוה, וענה הרב הבעש"ט:

השמחה היא סגולה להמציא לאדם את מזונו וכל צרכיו, ופסוק מפורש בתורה [דברים ט"ז ט"ו] "והיית אך שמח", שסופי התיבות של המלים האלה הם אותיות המלה חת"ך, והוא שם המלאך הממונה על הפרנסה, ורמוז בסופי המלים של הפסוק "פותח את

ידך", כמו שכתוב בדברי הרב האר"י זצוק"ל. האדם שיהיה שמח הוא מראה על עצמו שהוא שמח מבריאת העולם ומפעולותיו של הקב"ה ומֵעַם בני ישראל, ואין לו שום טענה על אף אחד מישראל, וכל הולך בדרך טובה וישרה ושמחה כזו זוכה בה האדם לראות את זיו השכינה.

ואחרי שהוסיפו לדבר הרבה על מצות השמחה, אמר להם הרב הבעש"ט: אחרי שדברנו בענין השמחה, בואו נצא כעת לטייל על המרכבה, אולי תזדמן לפנינו איזו שמחה של מצוה, ונקח בידינו שארית היין של הקידוש וההבדלה ומה שנשאר מהכעכים שנלוש בסוכר, והפירות שנותרו לנו משמחת היום היקר הזה.

בין כל תלמידי הרב הבעש"ט היה נוכח שם ר' צבי הסופר שלו, ושאל אותו הרב הבעש"ט: יש לך כאן עותק של כתובה, והתפלאו כל הנוכחים על השאלה הזאת. ור' צבי ענה: יש לי אחד בבית, וזירז אותו הרב להביא אותו מיד, ואף אחד לא היה יכול לשאול על כך, כי כולם רגילים בנסיעות הטיולים של הרב הבעש"ט וכמה מעשים נפלאים יראו.

לא עברה חצי שעה, והעגלון של הרב ששמו היה אלכסיי בא במרכבת החורף הגדולה, ובמקום הראשון עלה הרב הבעש"ט עם תלמידיו הגדולים ר' יעקב יוסף ור' דובר ממזריטש, ובמקום השני ישבו שאר התלמידים, ומהם טיפסו על המרכבה, העגלון ישב כהרגלו למעלה והשוט והמושכות בידו, ופניו פונים מול הרב הבעש"ט והיושבים אתו.

לאן? שאל העגלון. נהג! השיב הרב הבעש"ט. ולא הוסיף לשאול יותר. הוא היה נוצרי איש יערות, ולפעמים הוא אפילו שכור, אבל היתה לו מידה טובה שתמיד היה מציית למה שאומר לו הרב ללא כל שאלה, אם אומר לו הַפְנֵה את הגב אל מול הסוסים, הוא מַפְנֶה ואינו אומר לו איך אפשר לנהוג כשפניו אחורה, וזה לא משום שהיה לו אמון בדברי הרב, אלא מצד תמימותו שלא ידע לשאול. והיה מעשה באחד מהתלמידים של הרב הבעש"ט שהיו אצלו שאלות וספקות במוחו על הליכות העולם ובא לפני הרב הבעש"ט לספר על סבלו הזה, ענה לו הרב: למה לא תלמד מהעגלון שלי שאינו יודע לשאול ואין לו שום חשק לשאלות אפילו במעשים של בשר ודם, וכל שכן בפעולותיו של בורא עולם השי"ת שאדם צריך להיות כמו תם ולא ישאל על כלום.

אלכסיי ישב כשפניו מול התלמידים וגבו מול הסוסים, והם הולכים לבדם מהשוק לתוך הסמטאות ומהסמטאות אל מחוץ לעיר בתוך שדות ויערות, ומתיזים חתיכות שלג בפרסותיהם, כי היתה תקופת החורף, והנוסעים היו קוראים בפרקי שירה, שזה היה ביום ראש השנה לאילנות כמו שאמרנו, בקול של פיוט וניגון.

בתוך מהלכם נכנסו ליער עתיק מלא בעצים שענפיהם מדולדלים וכמעט מגיעים לאדמה וקרובים להגיע אלה לאלה, ומרוב ענפיהם החשיכו את אור השמש עד שלא היתה נראית, אבל התלמידים עדיין קוראים פרקי שירה ועם ניגוניהם היו עוברים להקות של צפורים המצייצים ונדמה להם כאלו מנגנים אתם.

הזמן לתפלת מנחה התקרב, והרב הבעש"ט והתלמידים שלו ירדו מהמרכבה כדי להתפלל, ולפתע נשמעו קול צעדים על השלג, והם הסתכלו וראו כרכרה קטנה עם סוסים הולכת וקרבה אליהם ובה רוכבים שני אנשים, וכשהתקרבו להם ראו שהם בחור ובחורה היושבים בכרכרה כאלו קפואים מהקור של השלג, וגם הסוס כמו מת ורק רגליו נעות.

מיד פקד הרב הבעש"ט לאלכסיי העגלון שלו לעצור את הכרכרה ולהוריד את הבחור והבחורה להעיר אותם, לחמם אותם ולהשיב את נפשם, וכאשר הוטב להם שאלו אותם מי הם ולאן הם הולכים? הם פרצו בבכי, ואחר כך סיפר הבחור שהוא והנערה עבדו מילדותם בפונדק אחד כמשרתים ועבדו ללא שכר, ומכיון שהם גדלו יחד החליטו להנשא יחד, אך פעם אחת בעלת הפונדק כעסה על העובדת, והכתה אותה ויסרה אותה, ועמד הבחור לדבר למענה, וכאשר שמע בעל הפונדק, גם הוא כעס עליהם וגירש אותם מאצלו והלכו שניהם לדרכם. ובכמה דינרים שהצליחו לצבור בזמן עבודתם בפונדק, קנו את הכרכרה הקטנה עם הסוסים, ונסעו מעיר לעיר לנסות למצוא מנוח לנפשם, ומזה שבועיים שהם מסתובבים ולא מצאו מנוח, והוציאו את כל הכסף שהיה ברשותם, ומזה יומיים שלא טעמו מאומה.

כאשר שמע ר' יעקב יוסף מה שאמר הבחור שמזה שבועיים הוא מסתובב עם הנערה, כעס מאד וגער בבחור ואמר: איך ייתכן שבחור ונערה נוסעים לבדם ואין אחר אתם? והם התביישו, והבחור ניסה לתת הסברים על כך.

ר' דובר ממזריטש התקרב לר' יעקב יוסף ואמר לו: זה עתה היינו אומרים פרקי שירה שהרמון אומר "כפלח הרמון רקתך", ורבותינו דרשו [ברכות דף נ"ז ע"א] "אפילו ריקנים

שבך מלאים מצוות כרמון", כלומר גם אנשים הריקים ואינם יודעים ערך המצוות, מלאים מצוות כמו הרמון. הרב הבעש"ט גם הוא חייך ואמר: הרב של פולנאה (ר' יעקב יוסף) שכח לפתע דברי רבותינו בגמרא [מכות דף ט' ע"ב], שהאורח הבא לעיר שואלים אותו מה הוא חסר אוכל ומשקה, ולא שואלים אותו על עסקי נשים, הבחור הזה והנערה כעת הם כמו אורחים אצלנו, אנחנו צריכים לעסוק רק במתן אוכל ומשקה, וכשנגיע לפונדק קרוב נשלים להם את שמחתם ונכנסם לחופה.

מיד נתנו להם מה לאכול, ואחרי שסיימו לאכול עלו הבעש"ט והתלמידים למרכבה שלהם, פרט לר' זאב וולף שעלה לכרכרה של הבחור והנערה להיות בתור שומר ביניהם, ומיד נסעו, וכעבור שעה קלה עצרו הסוסים לפני פונדק אחד, והבחור והנערה הסתכלו ונוכחו לדעת שזהו הפונדק שבו עבדו וגורשו ממנו, והחלו לפחד ולרעוד וגם מתפלאים איך הגיעו אליו כל כך מהר.

בינתיים יצאו בעל הפנדק ואשתו וראו את משרתיהם וכעסו עליהם מאד, והיו מדברים אתם בזעם: האם אינכם מתביישים לשוב הנה אחרי שגרשנו אתכם? איננו רוצים שכף רגלכם תדרוך כאן במקום הזה. והרב הבעש"ט ניסה להשפיע על הפונדקי בנועם, ואמר: הם לא חזרו, אלא אנחנו מצאנו אותם תועים והחזרנו אותם הנה. אבל הפונדקי כאשר ראה את הבעש"ט והתלמידים שלו אמר בכעס: אורחים? באתם הנה? מה אתם רוצים? לכו לדרככם! כאן אין לי לא מאכל ולא משקה ולא מקום לינה!

הרב השיב לו בנועם: אנחנו לא רוצים ללון כאן, וגם אוכל ומשקה מצוי לנו, ובאנו הנה רק לערוך חופה לבחור הזה עם הנערה שהם מאורסים מזמן. הפונדקי כעס עוד יותר ואמר: החוצפנים הללו שגרשתי אותם מזה שבועיים מכאן, רוצים האורחים האלה לחתן אותם ולעשות להם חופה? זה יהיה רק מחוץ לביתי! ומיד סגר בפניהם את דלת הפונדק ונכנם. אבל אלכסיי העגלון של הרב שהיה גם הוא גבור, ניגש לדלתות ודחפם ופתח את הפונדק ונכנסו כולם.

הרב הבעש"ט אמר לפונדקי: עשה טובה תדליק לנו הרבה נרות. הפונדקי גמגם משהו, אך ציית לדבריו ומיד הדליק כמה נרות במנורת נחושת. - תוסיף עוד ותפרום לנו מפיות על השולחן - אמר הרב הבעש"ט.

שהמשרת ישים בעצמו - לחש הפונדקי, והסתכל בכעס על הבחור שהיה המשרת

שלו בעבר. אתה המשרת שלו - השיב הרב הבעש"ט בגערה. וזאת היתה הגערה הראשונה שגער הרב הבעש"ט, והיא עזרה, כי הפונדקי התקפל ונכנע, ובהכנעה הלך והביא מפיות מחדר אחר ופרס על השולחן. והתלמידים תמהו הרבה על השנוי שחל בפונדקי, שמזעמו הרב חזר להיות נכנע בדקה אחת מגערתו של הבעש"ט, ומיד פנה אליהם [עד כאן נדפס].

הערות על ירחון הלקט

הערות על חוברת הלקט חוברת א׳ סימן א׳

(מאת נאמ״ן ס״ט)

בס״ד עש״ק ראה ער״ח אלול התשכ״א

א) **הנה** בעיקר קושית מו״ה מוהרח״ך זצ״ל (בהלקט סימן א׳) על הרב חומת אנך שכתב דאיצטריך קרא אם הבן קיבל שבת מבעוד יום וכו׳ דאכתי עבר האב אלפני עור, י״ל דהאב לא ידע שבנו קיבל שבת מבעוד יום. ופשוט. ועוי״ל דלא שייך הכא לפני עור, דהא הבן יודע שמלאכה זו אסורה בשבת, וא״כ יוכל לשמוע לדברי אביו ע״י שיעשה התרה לנדרו וכדעת הלבוש בסוס״י רס״ג, הביאו הכה״ח (סימן רס״א סקכ״ב). ע״ש. ואפ״ה קמ״ל קרא דא״ץ לעשות התרה, דבכה״ג ליכא מצות כיבוד אב ואם כלל. כנ״ל. מיהו ק״ל טובא בעיקר דברי הרב חומת אנך דהא בגמ׳ דמציעא פריך טעמא דכתב רחמנא וכו׳ הלא״ה וכו׳ ואמאי האי עשה והאי לא תעשה ועשה, והשתא לדברי הרב חומת אנך לא מיבעיא אם קיבל עליו שבת מפלג המנחה ואילך דאינו רק מדרבנן וכמ״ש הכה״ח שם בשם המש״ז בסימן רס״ג. ע״ש, דלא שייך הכא ל״ת ועשה, אלא אפילו נימא דקיבל עליו מתחילת השקיעה דהוי מדאורייתא וכמש״ש. ע״ש, מ״מ הא כתב המ״מ והביאו הכה״ח שם (ס״ק טו״ב) דתוספת שבת (שהיא מתחילת השקיעה וכמש״ש בש״ע ס״ב) הוא בעשה ואינו בלאו וכרת. ע״ש. וא״כ היכי קאמר בגמ׳ דהוי עול״ת. ושמא י״ל דהכא שאני כיון שהוא בעצמו קיבל מבעוד יום הויא לדידיה כשבת גמורה משום נדר, וכמ״ש הלבוש הנ״ל. ע״ש. אבל מ״ש המ״מ דתוספת שבת בעשה, היינו דאם לא רצה להוסיף מחול על הקדש לא עבר בלאו וכרת אלא אעשה גרידא. כנ״ל פשוט. ומ״מ צ״ל דקיבל עליו מתחילת השקיעה, דאילו מפלג המנחה אינו אלא מדרבנן וליכא בזה עול״ת וכאמור.

ב) **והרב** בוגיד סעדון (נר״ו) שם בהלקט בשולי היריעה כתב ליישב קושית מוה״ר זצ״ל לפי דברי הרב אמונת שמואל דכל היכא דלדידיה שרי לא עבר אלפני עור. ע״ש. וכבר הקשה עליו מו״א (יצ״ו) במכתבו אליו דא״כ תקשי ליה ברייתא דהמושיט כוס יין לנזיר, ועל כרחך צ״ל כמ״ש הרב אמונת שמואל גופיה דשאני התם דהתורה אסרה עליו כשיהיה נזיר וכו׳, והוא הדין כאן. ע״ש. וחזר והשיב הוא (נר״ו) דרב המרחק, דמצות נזיר היא מצות עשה מן התורה על כל אדם, ולכך מיקרי שפיר לדידיה אסור כשיבוא לידי מצוה זו, אבל קבלת שבת מבעוד יום אינו מגוף מצות עשה של שבת וכו׳. עכ״ד. מ״ש דמצות נזיר מצות עשה על כל אדם, זה אינו, דהיא תלויה ברצון האדם אם יהיה נזיר או לא. ועיקר חילוקו דחוק, דגבי קבלת שבת נמי מצות עשה היא, וקרא כתיב ואת שבתותי תשמורו ומפרש ליה הרב חומת אנך בקיבל מבעוד יום.

הערות על ירחון הלקט

ואדרבא י״ל דעדיפא מנזיר דאיכא למ״ד דנקרא חוטא לפי שציער עצמו וכו׳, משא״כ בקבלת שבת. ועוד לפמ״ש לעיל אות א׳ דמירי דקיבל עליו מתחילת השקיעה, א״כ לא יישב כת״ר (נר״ו) כלום, דהא גם לאב אסור משום תוספת שבת, אם לא שתאמר לדעת הפוסקים דתוספת שבת דרבנן וכמ״ש הכה״ח שם (סקט״ז). ע״ש. שו״ר דזה אינו ומעיקרא לק״מ, דהא כתב מרן שם (ס״ב) דהזמן הזה שהוא מתחילת השקיעה וכו׳ רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות מקצתו עושה. ע״ש. וא״כ לאב שרי. ופשוט. ומ״מ דברי כת״ר דחוקים וכמ״ש לעיל. ומהרב ערך השלחן יו״ד (בסימן ס״ב סק״ב) שדחה ראיית המחב״ר מדברי מהר״ם בפשיטות כה״ג דבידו לקבל לעשות שני ימים יוה״כ. ע״ש, מבואר דלית ליה חילוק זה וכמ״ש כת״ר גופיה. ואף שהוכרח כת״ר לחילוק זה ליישב ראיית המחב״ר. ע״ש, מ״מ וכי כ״כ פשיט״ל חילוק זה עד שיאמר דרב המרחק וכו׳. ואדרבא י״ל דדוקא גבי שני ימים יוה״כ שעושים כן מספיקא דיומא כשאר י״ט כדמשמע בב״י סוס״י תרכ״ד (ועיין להלבוש סוס״י רס״ג בהגה ובסוס״י תרכ״ד. ומ״מ אף לדידיה אינם עושים כן אלא מצד חומרא וחסידות בעלמא), לכך ס״ל להמחב״ר דכיון דהשתא בקיאינן בקבועא דירחא, אף דיש נוהגים להחמיר על עצמן, מ״מ לא אמרינן הואיל ובידו לקבל לעשות שני ימים וכו׳, דלא שכיח כלל שיכניס עצמו בסכנה בשביל ספיקא או חומרא וחסידות, משא״כ בנזיר שהוא מצות עשה איכ״ל שפיר דבר נזירות הוא, שאם ירצה יכול להיות נזיר, וה״ה בנ״ד גבי קבלת שבת מתחילת השקיעה דליכא סכנה, ומשם מתחיל זמן תוספת שבת דלדעת רוב הפוסקים מדאורייתא, וגם מצות עשה היא לפי דברי הרב חומת אנך דמפרש ליה לקרא דואת שבתותי תשמורו בהכי וכאמור. שו״ר להרב די השיב בשו״ת יו״ד (סוס״י י״ג) ד״ה והנה (רביעאה). ע״ש. ודו״ק.

ג) **ומ״ש** עוד ובלא״ה בעיקר קושית הרב אמונת שמואל מהך דנזיר יש מתרצים דמירי בשניהם נזירין, וזכורני שכ״כ הרב זרע ברוך במערכת ל׳ וכו׳. עכ״ד, הנה חפשתי בזרע ברוך ולא מצאתי. וכבר כתב הב״י עייאש יו״ד (סוס״י י״ז) בשם מהרח״א בעץ החיים דסתמא אמרו מושיט, אפילו מי שאינו נזיר. ע״ש. וכה״ג כתב הרמב״ם בהלכות נשיאות כפים (ספי״ד) בכל מקום משתדלין שיהיה המקרא אותן ישראל, שנאמר אמור להם, מכלל שאין המקרא מהם. ע״ש. וה״נ הכא גבי מושיט יין לנזיר, מכלל שאין המושיט נזיר. ועוד הקשה מו״א (יצ״ו) דא״כ מאי איריא מושיט יין לנזיר, ואמאי לא קאמר סתם מושיט טריפה או איסורים אחרים. אלא ודאי כמ״ש הר״ן פ״ק דע״ז דקמ״ל רבותא דאע״ג דלדידן לא אסיר איכא משום לפני עור. ע״ש. וכבר הב״ד המחב״ר יו״ד (סימן ס״ב) וכתב דסתמן של דברים מוכחי כהפר״ח. ע״ש. וצ״ל להרב אמונת שמואל דמ״ש הר״ן דלדידן לא אסיר, ר״ל דהשתא מיהת לאו נזיר הוא דאפ״ה עבר אלפני עור, כיון דשייכא ביה נזירות, משא״כ אי לא שייך ביה האיסור כלל (ואפשר

הערות על ירחון מקבציאל

דלכך נקט הר״ן דלדידן לא אסיר, ולא כתב להדיא דלדידן שרי). ועכ״פ מבואר מדברי הר״ן דהמושיט אינו נזיר. והוא מוכרח, דאל״כ מאי איריא איסור נזיר וכדכתיבנא. ועוד דומיא דמושיט אבר מן החי לבן נח דהמושיט הוא ישראל, ה״נ המושיט אינו נזיר. כנ״ל.

הערות על ירחון "מקבציאל" (ג׳רבא תרצ״ה-תרצ״ו)

(מאת נאמ״ן ס״ט)

חוברת א׳ סימן א׳ בד״ה שמאי אומר וכו׳ וקרו ליה בר ״מחים תנורי״ (פסחים מ״ט ע״א) וכו׳. כצ״ל.

שם ואין לך דבר שמרטט ומבלה ההשגה והשכל והזכרון כפיזור המחשבות. נ״ב:

לכאורה הפירוש שם ששתה יין באשישות וגביעים לכבוד יו״ט ושתוי הוא. ולפירש״י שם שחלה מטורח הדרשה וכו׳ בלא״ה אינה ראיה כלל. ושו״ר שדברי הרב נכונים ע״פ פירוש הערוך (ערך סמך) שכתב שאותו היום סמכוהו בישיבה והושיבוהו בראש. ע״ש.

סימן ח״י מה שתמה על היעב״ץ, עיין בירחון אוצר התורה שנת התרפ״ט (סימן כ״ג)

מכי״ק ר׳ שאול הכהן זצ״ל שתמה גם הוא על היעב״ץ, וכתב שדבריו הפך ש״ס ערוך בבתרא (דף י״ג וי״ד). ע״ש. וצ״ע. ע״כ. ונדפס שוב בספר נכח השלחן א״ח (סימן קמ״ד). ע״ש.

חוברת ג׳ סימן ל״ו אות ב׳ ועוד בהדיא אמרו רז״ל שהקב״ה נקרא ריע ונקרא אב. נ״ב: וע״ע בפירש״י סנהדרין (דף נ״ג סע״ב) דאביו נמי עמיתו הוא. ע״ש. והוא הדין דרעהו הוא. ובשמואל ב׳ (י״ב י״א) ונתתי לרעיך, ופירש הרד״ק שאין לאדם אוהב יותר מבנו. ע״ש.

שם בהערת העורך וכה״ג ראיתי מי שנסתפק בתלמיד לגבי רבו אם מקיים בזה מצות משלוח מנות. נ״ב: עיין בפ״ק דמגלה (דף ז׳ ע״ב) קיימת בנו רבינו וכו׳, והוא הדין איפכא. ועיין ברכי יוסף (סימן רכ״ה סק״א). ואולי כוונתו דיש לחלק בין הרב השולח מנות לתלמידו שאוהבו ומכבדו כרעהו, אבל תלמיד לרבו הוי זילותא ח״ו, שחושבו בסוג רעהו. ומ״מ לדינא אין נראה לחלק. וכן פסק בספר קול סיני (עמוד 238).

חוברת ג׳ סימן מ״א בד״ה כתב מור״מ ז״ל וכו׳ הרי אע״ג דאיש כתיב בתר רישא דעניינא ואפ״ה דרשינן ליה ומצרכינן ריבוי לאשה דלא למעטה. נ״ב: אפריו״ן שכן הקשה הרב נאות יעקב בקונטרס מענה לשון (אות א׳, דף ד׳ ע״א וע״ב). ע״ש. (הגהת אחי הרא״ם יצ״ו).

הערות על ירחון מקבציאל

שם ובלא״ה לא ידעתי מה דמיון מדברי התוס׳ הנז׳ לדבריו. נ״ב: ועיין להרב פני מבין ח״ב (דף ל״ד ע״ג). (הגהת אחי הנ״ל יצ״ו).

שם אות ב׳ דאנן ״קיימינן״ לדעת התוס׳ וכו׳. כצ״ל.

חוברת ד׳ סימן מ״ו בד״ה תשובה על ראשון ראשון וכו׳ וכ״ש לפי סודן של דברים שאם היה מכוין בשם תכ״ה היוצא מס״ת של ואהבת א׳ת ה׳ אלהי״ך שהוא מסוגל להרוג האויבים. נ״ב: ואפשר שזהו רמז הכתוב גם לשוני **כל היום תהגה** צדקתך (תהלים ע״א כ״ד), ר״ת שם כה״ת, כי בושו כי חפרו מבקשי רעתי. והרי הוא כמבואר. וראיתי כתוב שבשם זה הרג מרע״ה את המצרי, ולזה אמר למה תכ״ה רעך. ואפשר שלכן נאמר ויפן כה וכה וירא וגו׳, שבעיניו הרג אותו, על דרך הכתוב רק בעיניך תביט (עם האותיות בגימטריא תכ״ה) ושלומת רשעים תראה, וכמ״ש ז״ל נתן עיניו בו ועשהו גל של עצמות. ולזה כתיב ולא תתורו אחרי לבבכם ואחר״י עיניכ״ם, בגימטריא תכ״ה, שאם תתורו תפסידו הסגולה המיוחדת בעינים להרוג האויבים בשם תכ״ה.

בד״ה ולכאורה וכו׳ ולא נערב הפשט עם הסוד. נ״ב: ועיין ברכי יוסף א״ח (סימן ק״א סק״ג) בד״ה אמנם אפשר וכו׳. ודו״ק.

חוברת ה׳ סימן ס״ו בד״ה כתב הר״ן ז״ל וכו׳ וכן משמע באמת בלשון הרשב״ץ ז״ל דשחיטה קילא טפי מנבילה לדעת הר״ן. נ״ב: הוא מבואר בהדיא וז״ל: ואפילו לדברי הרב ז״ל שאומר שהרבה זיתים בלאוין הרבה חמיר טפי מאיסור סקילה וכו׳. ע״ש.

בד״ה וראיתי להרב משמרות כהונה ז״ל וכו׳ אלא דמשני על ״רבה״ דהוצרך לאשמועינן וכו׳. כצ״ל.

חוברת ט׳ סימן מ״ב בד״ה תשובה וכו׳ וא״א למים [לעלות] יותר משרשם כמובן וכו׳. כצ״ל.

חוברת יו״ד סימן ס׳ ואח״כ במקרה ״התגלגלה שיחה״ עם אחרים וכו׳. כצ״ל.

שם אין פירושם עיקר מוצאם מטבריה ״הא״ ודאי דלא וכו׳. כצ״ל.

חוברת י״ב בפתח הבית מו״ה זאב וואלף לייטער שליט״א אבד״ק פיטטסבורג. נ״ב: באמריקה (כ״כ בספר נר מצוה לר׳ יוסף משאש זצ״ל עמוד ע׳. וא״כ ניצול מעמק הבכא ב״ה). ושו״ר שכן מפורש בכתובת שלו בסוף חוברת זו בדפוס ג׳רבא. ע״ש. כי שמעתי מרבצ״ח זצ״ל שכתב הרב הנ״ל לחכמי ג׳רבא שימצאו לו מקום עבודה, והשיבו שכלם חכמים כלם נבונים ואין להם פרנסה וכו׳. וכנראה לא מפני השואה ביקש כן, אלא פשוט לא מצא פרנסה בארה״ב.

הערות על ירחון הירח

הערות על ירחון "הירח" (ג׳רבא תש״ח-תש״י)

(מאת נאמ״ן ס״ט)

בספר מקור ברוך פיתוסי (שראיתי בחו״ל בכסלו התשס״ו) דף י״ב ע״ג הביא מדרש מספר הפליאה: שאלו תלמידיו את רנב״ה (ר׳ נחוניא בן הקנה) עד היכן מגיע שמו של הקב״ה? אמר להם עד כ״ו. אמרו לו ותו ליכא? אמר להם רחמנא ליבא בעי. מ״ט כולהו פשיטי וחד הפוך? אמר להם מפני ששמו של הקב״ה אמת. ע״כ. וזכורני שהובא מדרש זה בקצרה בירחון הירח (שנה ראשונה תשרי התש״ח?), ופירשו שרומז לארבעה מילויי שם הוי״ה ע״ב ס״ג מ״ה ב״ן שעולים רל״ב כמנין ר״ת רחמנא לבא בעי, ושם ב״ן הפוך כדי שיעלה במס״ק ט׳ (כי נו״ן פשוטה מניינה ת״ש כנודע) כמנין אמת. עכת״ד. וכן פירש בספר מקור ברוך הנ״ל. ודעת לנבון נקל שמדרש זה המצאה מהאחרונים ככל מדרשי הפליאה. ואכמ״ל. [ושו״ר שהשערתי אמת, והובא בירחון הנ״ל שנה א׳ תשרי התש״ז סימן יו״ד במאמר מר׳ דוד עידאן זצ״ל].

הצעת החוקה למדינת ישראל. בשנת התש״ן פורסם בעתונות שרבני ג׳רבא כתבו הצעת חוקה למדינת ישראל עוד מלפני ארבעים שנה. וביררתי ונודע לי שהמאמרים ״הציוניים״ אשר בהירח הם פרי עטו של ר׳ יששכר חדאד נ״י (אחיו של הדרשן ר׳ אשר חדאד נ״י בנתיבות). ושוב הודיעני הנ״ל במכתב מיום י״ד סיון התש״ן שבודאי לא נתחברה מרבני ג׳רבא כלל וכו׳, שלא היה ולא נברא ולא עלתה על דעתם. אבל הוא העתיק זאת מעתון שהיה מקבל בחו״ל, וכמדומה עתון ״הדואר״ המופיע באמריקה, והיה ר׳ יששכר מקבל אותו בהיותו בג׳רבא. עכת״ד. ורשמתי פה למזכרת.

שנה ראשונה חוברת ט׳ סימן קמ״ה דמימרא דת״ח מרבים שלום בעולם תני לה הגמ׳ בסוף ברכות ונדה ויבמות וכו׳. צ״ל וכריתות.

סימן קמ״ו עיין מ״ש בפסחים דף ב׳ ע״א ובהגהת הרב המקי״ש זצ״ל. ואחר המחילה רבה לא הבין דברי הרב הכותב והרב פרוכת המסך, דאי תני בודקין וכו׳ יצטרך לומר אח״כ ובמקום שאין מכניסין בו חמץ א״צ בדיקה ואין חוששין שמא גיררה וכו׳, וזו אריכות שלא לצורך. ואין סברא לומר דישמיט מתני׳ דאין חוששין שמא גיררה וכו׳ לגמרי, דודאי משנה צריכה היא. וזה פשוט לענ״ד.

סימן קנ״ט נ״ב: כבר חידשתי זה בעניותי בגליון התהלים שלי, אלא שלא השלמתי הפסוק ולך ה׳ חסד וגו׳. אבל מה שנדחק הרב המגיה לרמוז עשק וגזל באותיות שניות וכו׳, הוא שלא לצורך, כי בכתוב לפניו מפורש אל תבטחו בעשק ובגזל אל תהבלו.

חוברת י״א סימן קפ״ד הביא מעשה על האר״י ז״ל ותלמידיו ונכנס מהרש״א לדבר עם הרב וכו׳. נ״ב: מהר״ש אוזידא ז״ל (בעל מדרש שמואל על פרק״א), ולא מהרש״א הידוע.

סימן קצ״א נ״ב: לכאורא לא תירץ כלום, דבלשון סב״ל אינו נכלל דאם בא להחמיר על עצמו אינו רשאי, ועל כרחך דמסברא חיצונה שמעינן לה מטעם ברכה לבטלה, וא״כ הדרא קושיא לדוכתה. [שו״ר להגאון מכתם לדוד א״ח סימן ג׳ בד״ה ברם וכו׳ שכן תירץ, וכתב בתו״ד וז״ל: והיינו דקאמרי בפרטות סב״ל כאומר להקל ולא להחמיר אפילו למשנת חסידים משום דנמצא חומרו קולו וכו׳. ע״ש. ואפריו״ן להרב העורך זצ״ל]. ובעיקר הקושיא ראיתי להרב מים חיים משאש (סימן מ״ג) שכתב דלק״מ, דכלל סב״ל אינו נמצא בש״ס ולא בשום מקום, אלא הוא לשון מרן בש״ע (סימן קע״ד ס״ד), ולא בא לחדש כלל מיוחד, אלא מטעם זה גופיה דברכות מדרבנן לכן ספיקם להקל. ע״ש.

שנה שניה סוף חוברת א׳ מאיר דיזנגוף ראש עיריית תל אביב. נ״ב: היה שומר שבת בפרהסיא, והוציא קול קורא מטעם עיריית תל-אביב שלא לבצע שום עבודה בשבת, ושלא להתיר פתיחת חנויות בשבת, וכתב בין הדברים: יותר משמרו ישראל על השבת שמרה השבת על ישראל (חוברת ״צאנז״ ניסן תשנ״ט עמוד 60).

שנה שניה חוברת ח׳ סימן נ״ח מאז״ל א״י בדם נחרבה ובדם עתידה להגאל. נ״ב: אינו מאמר רז״ל אלא מאמר הציונים: בדם ואש יהודה נפלה, בדם ואש יהודה תקום. וכמה גדולה השפעתם בג׳רבא עד שחשבו זה למאמרם ז״ל.

שנה שלישית חוברת יו״ד סימן ע״ט ומו״ר ועט״ר רכ״ך. נ״ב: ר׳ כמייס כהן יצ״ו.

מפתחות

לירחונים כתר תורה, השושנה, הלקט
על התנ"ך והש"ס והרמב"ם וש"ע ונושאי כליהם ושאלות ותשובות

בראשית

א' א' **בראשית ברא** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ז
ט' י"א **והקימותי את בריתי אתכם ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ** השושנה חוברת ה' סימן מ"ה
ט' כ"א **ויתגל בתוך אהלו** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ז
כ"ז כ"ב **הקול קול יעקב והידים ידי עשו** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ג
כ"ח כ"א **ושבתי בשלום אל בית אבי** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ד
ל"ז א' **וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ"א, השושנה חוברת י' סימן פ"ז
ל"ז י"ג **ויאמר יעקב אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם וגו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ'
מ"א ט"ו **ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי וגו' ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותו** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן מ"ח
מ"ב ב' **רדו שמה ושברו לנו משם** (בפירש"י) השושנה חוברת ג' סימן כ"ג
מ"ח ט"ז **המלאך הגואל אותי מכל רע וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ד

שמות

ג' י"ג **ויאמר משה אל האלהים וגו' ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם וגו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ"א
ד' י"ג **שלח נא ביד תשלח** (מדרש פליאה) כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן ע"ז
ח' ד' **ויקרא פרעה למשה ולאהרן** (מדרש פליאה) כתר תורה שנה ב' חוברת י' סימן ק"י

מפתחות

י' כ"ו **וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלהינו וגו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן מ"ו

י"א ז' **ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו וגו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ט

י"ג י"ז **ויהי בשלח פרעה את העם וגו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן ס"ג

י"ד מ"ה **מה זאת עשינו וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ד

ט"ו י"ז **תביאמו ותטעמו בהר נחלתך וגו' ה' ימלוך לעולם ועד וגו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן מ"ז

י"ח א' **וישמע יתרו כהן מדין וגו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ט

י"ט ג' **כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ה

כ' י"ח **ויעמוד העם מרחוק ומשה נגש אל הערפל וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ה

כ' י"ט **ויאמר ה' אל משה וגו' אתם ראיתם וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ה

כ' כ"ג **ולא תעלה במעלות וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ה

כ"א ל"ג **וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ה

כ"ב י"ט **זובח לאלהים יחרם וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ז

כ"ג י"ז **שלש פעמים בשנה וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ה

ל"א ט"ז **ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם וגו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ז, כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ב

ל"א ט"ז-י"ז **ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וגו' כי ששת ימים וגו' וביום השביעי שבת וינפש** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ד

ויקרא

י"ט ג' **איש אמו ואביו תיראו** (בפירש"י) הלקט חוברת א' סימן א'

י"ט ל' **את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו וגו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ח

במדבר

ח' ב' **בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות** הלקט חוברת א' סימן י"א

ח' ג' **ויעש כן אהרן** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס"א

יו"ד ט' **וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן י"ט

י"ח כ"ז **ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ג

דברים

ו' ח' **וקשרתם לאות על ידך וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ה

ט"ז כ' **צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ג, כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ד

כ' ח' **הירא ורך הלבב** (בספרי) כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן ע"ו

ל"ג ד' **תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ג

ל"ג ה' **ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ב

שמואל א'

א' כ"ד **ואיפה אחת קמח וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ז

ישעיה

נ"ה ו'-ח' **דרשו ה' בהמצאו וגו' יעזוב רשע דרכו וגו' כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י' סימן קי"ג

ירמיה

ב' ד' **שמעו דבר ה' בית יעקב וכל משפחות בית ישראל** השושנה חוברת ו' סימן ס"ב

מפתחות

י"ז ז' **ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ט

תהלים

א' א' **אשרי האיש וגו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן ב', כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ח, כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ה, כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ט

א' ב' **כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה וגו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ו, כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ט

א' ג' **יתן בעתו ועלהו לא יבול וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן קט"ו

א' ד' **לא כן הרשעים** כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן קט"ו

א' ה' **וחטאים בעדת צדיקים** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ב

י"א ז' **כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו** השושנה חוברת ד' סימן מ"ב

י"ז ט"ו **אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"א (ב')

י"ח מ"ה **לשמע אזן ישמעו לי בני נכר יכחשו לי** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"א (ב')

י"ט ח' **תורת ה' תמימה משיבת נפש וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז

כ"א **ה' חיים שאל ממך נתת לו אורך ימים עולם ועד** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ח

כ"ב ד' **ואתה קדוש יושב תהלות ישראל** השושנה חוברת ו' סימן נ"ח

כ"ב כ"ז **יאכלו ענוים וישבעו יהללו ה' דורשיו יחי לבבכם לעד** השושנה חוברת ו' סימן נ"ח

כ"ב כ"ח-כ"ט **יזכרו וישובו אל ה' כל אפסי ארץ וגו' כי לה' המלוכה** השושנה חוברת ו' סימן נ"ח

כ"ו י' **אשר בידיהם זמה** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ח

כ"ז ו' **ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי ואזבחה באהלו וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"א (ב')

כ"ט א' **הבו לה' כבוד** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ח

ל"ד י"ג **מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ז

ל"ז ט"ז **טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ו

מ"א י"ב **בזאת ידעתי כי חפצת בי כי לא יריע אויבי עלי** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס', כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ג

נ"ה י"ט **פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ז

צ"ב ג' **להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו

ק"ז מ"ב **יראו ישרים וישמחו וכל עולה קפצה פיה** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ג

ק"ט כ"א-כ"ב **כי טוב חסדך הצילני כי עני וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ג

קי"ח י"ז **לא אמות כי אחיה ואספר מעשה יה** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל', כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ד

קי"ח י"ח **יסור יסרני יה ולמות לא נתנני** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ז, כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ג

קי"ח כ"א **אודך כי עניתני ותהי לי לישועה** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס'

קי"ט כ"ה **דבקה לעפר נפשי חייני כדברך** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ז, כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס'

קי"ט כ"ט **דרך שקר הסר ממני ותורתך חנני** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ג

קי"ט ל"א **דבקתי בעדותיך ה' אל תבישני** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ב

קי"ט ס"ב **חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"א (ב')

קי"ט ע"ב **טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו

מפתחות

קי"ט קכ"א **עשיתי משפט וצדק בל תניחני לעושקי** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"א (ב')

קי"ט קמ"ב **צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ'

קי"ט קנ"ה **רחוק מרשעים ישועה וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ג

קי"ט קס"ד **שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ה

קי"ט קס"ה **שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ו

קכ"ב א' **שמחתי באומרים לי בית ה' נלך עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"א (ב')

קכ"ו ה' **הזורעים בדמעה ברנה יקצורו** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ה

קל"ט ח' **אם אסק שמים וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"ו

ק"נ ו' **כל הנשמה תהלל יה הללויה** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ז

משלי

ב' א' **בני אם תקח אמרי וגו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ז

ב' ה'-ו' **אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא כי ה' יתן חכמה וגו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ז

י"ח כ"א **מות וחיים ביד לשון** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו

כ"א כ"ג **שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ח

ל"א י' **אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ו', כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ב

קהלת

י' ב' לב **חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ז

י"ב י"ג **סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם וגו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן מ"ט

אסתר

ג' ב' **וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כורעים ומשתחוים להמן כי כן צוה לו המלך ומרדכי לא יכרע וגו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ג

ד' י"ב **כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר וגו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן פ"ב

ו' י"ג-י"ד **ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו וגו' עודם מדברים עמו וגו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ה

ט' י' **קיימו וקבלו היהודים וגו' בכל שנה ושנה והימים האלה נזכרים ונעשים וגו' וימי הפורים האלה לא יעברו וגו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ה

תלמוד בבלי

ברכות

דף ב' ע"א **בתרומתן** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י"ב

דף ג' ע"ב **מ"ט דרבי נתן דכתיב ויבא גדעון וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ה

דף ה' ע"א **ואם לאו יזכור לו יום המיתה** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ"ג

דף ו' ע"א **ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן י'

דף ז' ע"א **והכתיב פוקד וכו' ורמינן קראי אהדדי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ו

דף ח' ע"א **גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ז

דף י"ג ע"א **בפירש"י ד"ה בפרקים וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן י"ב

ע"ב **מאי שנא מכאן ואילך וכו' ה"נ וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ט

מפתחות

שם **משיב מחמת מאי וכו' אימא סיפא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"ד

דף י"ח ע"א **אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ז

דף י"ט ע"ב **איסורא מממונא לא ילפינן וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ו

דף ל"א ע"א **כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה** הלקט חוברת א' סימן ח'

דף ל"ב ע"ב **כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם מנא לן ממשה רבינו שנאמר ואתפלל אל ה' וכו'** הלקט חוברת א' סימן ה'

דף ל"ה ע"א **כיצד מברכין וכו' על פירות האילן וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"א סימן קי"ח

שם **אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ז וכו'** השושנה חוברת ג' סימן כ"ה

ע"ב **חוץ מן היין מאי שנא יין וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ל"ב

דף ל"ו ע"א **וכי איית ליה עלויא אחרינא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ט

דף ל"ח ע"ב **בתוד"ה והלכתא וכו'** השושנה חוברת ג' סימן כ"ה

דף מ"ו ע"א **כי מטא למשרי א"ל לרבי זירא לישרי לן מר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ב

דף מ"ט ע"ב **בתוד"ה אי בעי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"ח

דף נ"ד ע"ב **ואמר רב יהודה שלשה דברים המאריך בהן מאריכין וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן ס', כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן י"ג

דף נ"ה ע"ב **אמר וכי החלומות השוא ידברו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ט

דף ס' ע"ב **כל דעביד רחמנא לטב** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ"ב

דף ס"ג ע"ב **חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן י'

שבת

דף כ"ג ע"א **בפירש"י ד"ה חצר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן ל'

דף ל"א ע"א **כשאני עומד על רגל אחת** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סוף סימן מ"ו

דף ע"ה ע"א **שוחט משום מאי חייב** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן ג'

דף ע"ו ע"ב **ר"ש אומר כולן ברביעית** כתר תורה שנה ב' חוברת י' סימן קי"א

דף פ"ח ע"א **דרש ההוא גלילאה וכו' בריך רחמנא דיהב אוריאן תליתאי לעם תליתאי וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן ע"ו

דף קי"ט ע"ב **שבקוהו ואתא אריא אכליה** הלקט חוברת ג' סימן כ"א

דף קנ"ו ע"ב **ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן ס"ד

פסחים

דף ב' ע"א **בפירש"י ד"ה אור לי"ד** השושנה חוברת ג' סימן כ"ז

בתוד"ה אור לי"ד וכו' השושנה חוברת ב' סימן כ"ב, השושנה חוברת ג' סימן כ"ז

ע"ב **וכי היכן מצינו יום שמקצתו אסור בעשיית מלאכה וכו'** השושנה חוברת ג' סימן כ"ז

בפירש"י ד"ה אסור בעשיית מלאכה וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ג

דף ג' ע"א **מדקאמרי ב"ה לב"ש וכו'** השושנה חוברת ד' סימן מ"א

שם **לישנא מעליא הוא דנקט וכו'** השושנה חוברת ד' סימן מ"א

בתוד"ה ת"ל וכו' השושנה חוברת ד' סימן מ"א

ע"ב **ובאורייתא מי לא כתיב טמא** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן כ"ט

שם **והא רוכבת ויושבת דכי הדדי נינהו וכו'** השושנה חוברת ד' סימן מ"א

דף ד' ע"א **בפירש"י ד"ה חובת הדר וכו'** השושנה חוברת ט' סימן פ"ג

ע"ב **בתוד"ה לאו וכו'** השושנה חוברת ד' סימן מ"א

דף ו' ע"א **אמר רבא אם של הקדש וכו' מ"ט מיבדל בדילי וכו'** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

בפירש"י ד"ה כופה וכו' השושנה חוברת ט' סימן פ"ב

מפתחות

בתוד"ה בהמת וכו' השושנה חוברת ט' סימן פ"ג

בד"ה כופה וכו' השושנה חוברת ט' סימן פ"ב

ע"ב **שהרי משה עומד בפסח ראשון וכו'** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

שם **דאי לא תימא הכי וכו'** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

שם **ונבטליה בארבע וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ה'

בפירש"י ד"ה הבודק וכו' השושנה חוברת ט' סימן פ"ב

בד"ה ודעתו עליה וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן כ"ז, השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

בתוד"ה אבל וכו' השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

דף ז' ע"א **ולבתר איסורא וכו' והתניא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל'

שם **דייקא נמי דקתני וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ח

שם **ניזיל בתר בתרא מי לא תנן וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ח

שם **ומי אזלינן בתר בתרא והתניא וכו' אם רוב חולין וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ח

שם **אם רוב חולין חולין וכו'** השושנה חוברת ט' סימן פ"ג

שם **ר"פ אמר כגון דאשתכח בגומא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ח, השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

בתוד"ה בהר הבית וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ח, השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

ע"ב **אביי אמר מהכא והוא עבר וכו' ואבע"א מהכא ויעבר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ח

בפירש"י ד"ה זכר וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ח

בתוד"ה על הטבילה וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ח

דף ט' ע"א **טעמא דלא חזינא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ו', השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

בתוד"ה אין וכו' כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ו'

בד"ה כדי שתהא וכו' השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

ע"ב **בתוד"ה ספק וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ו'
בד"ה היינו וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן ה'
דף י' ע"א **בפירש"י ד"ה וחכמים מטמאין וכו'** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה
בד"ה הכל חולין וכו' השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה
ע"ב **ר' יהודה אומר בודקין אור י"ד ובי"ד שחרית וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ח
בפירש"י ד"ה לאחר המועד וכו' כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ב
דף י"ב ע"א **ומה אילו דייקינן וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן כ"ט
דף י"ד ע"א **רחס"ה אומר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן ס"ג
שם **מימיהם של כהנים וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ו
שם **הכא בולד ולד** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ו
שם **הכא במאי עסקינן דאיכא משקין בהדי בשר** כתר תורה שנה ב' חוברת י"א סימן קט"ז (ב'), הלקט חוברת ב' סימן ט"ז
בתוד"ה דאיכא וכו' כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ד
ע"ב **בפירש"י ד"ה נוקמה וכו'** הלקט חוברת ב' סימן י"ד
דף ט"ז ע"א **רב אמר דכן ממש קסבר טומאת משקין דרבנן** הלקט חוברת ה' סימן מ"א
דף כ' ע"א **בתוד"ה ובשעת וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"א
דף כ"א ע"א **ומוכרו לנכרי פשיטא לאפוקי מהאי תנא** השושנה חוברת ט' סימן פ"ג
בתוד"ה ואי אשמועינן וכו' השושנה חוברת ה' סימן מ"ז
ע"ב **אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח וכו'** השושנה חוברת א' סימן ה', השושנה חוברת ג' סימן כ"ט, הלקט חוברת ה' סימן ל"ז, ל"ח
שם **אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ט, כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן י"ח
שם **ופליגא וכו' דאמר רבי אבהו כל מקום וכו'** השושנה חוברת ג' סימן כ"ט

מפתחות

שם **דאמר רבי אבהו כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד וכו'** הלקט חוברת ה' סימן ל"ח

שם **עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה** הלקט חוברת ה' סימן ל"ו

שם **בשלמא לר"מ דאמר אחד גר ואחד נכרי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"ג

בתוד"ה כל מקום וכו' השושנה חוברת ד' סימן ל"ה, השושנה חוברת ד' סימן ל"ו

דף כ"ב ע"א **והרי גיד הנשה דרחמנא אמר על כן לא יאכלו וכו'** הלקט חוברת ב' סימן ח"י

שם **והרי דם וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י"ג

שם **ואימא כמים הנשפכין לפני ע"ז** השושנה חוברת א' סימן ג'

בתוד"ה ור"ש נמי וכו' השושנה חוברת א' סימן ז'

ע"ב **והרי אבר מן החי וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ג'

שם **שאני אבר מן החי דאתקש לדם** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ה'

בתוד"ה ואבר וכו' השושנה חוברת א' סימן ז'

דף כ"ג ע"א **והרי תרומה וכו' ואידך וכו'** השושנה חוברת א' סימן ו', השושנה חוברת ד' סימן ל"ו

שם **והרי תרומה וכו' ותנן מערבין לנזיר וכו' והרי נזיר וכו'** השושנה חוברת א' סימן ח'

שם **דאמר קרא תרומתכם וכו'** השושנה חוברת א' סימן ז', השושנה חוברת ג' סימן כ"ט

שם **והרי חדש וכו' שאני התם דאמר קרא קצירכם וכו'** השושנה חוברת ב' סימן י"ג

שם **אמר לך חזקיה טעמא דידי נמי מהכא** השושנה חוברת ה' סימן מ"ז

שם **והרי חמץ וכו' ותניא ריה"ג אומר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ה', ט'

שם **תמה על עצמך היאך חמץ וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ה'

בפירש"י ד"ה לימא כתנאי וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ה'

בתוד"ה שאני וכו' השושנה חוברת ב' סימן ט"ז

ע"ב **וריה"ג אשכחן וכו' אבע"א מייתי לה בק"ו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"א

שם **ומה חלב שענוש כרת וכו'** השושנה חוברת ד' סימן ל"ו

שם **מה לחלב שכן הותר מכללו אצל חיה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן ס"ג

שם **מאי בינייהו** הלקט חוברת ב' סימן ח"י

שם **תיפוק ליה מנבילה וכו'** השושנה חוברת ה' סימן מ"ז

שם **סבר לה כר' יהודה וכו'** השושנה חוברת ו' סימן ס'

שם **קסבר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ג', השושנה חוברת ד' סימן ל"ה, השושנה חוברת ו' סימן ס'

בתוד"ה מאי בינייהו וכו' השושנה חוברת ב' סימן י"ג

דף כ"ד ע"ב **מיתיבי איסי בן יהודה אומר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"ז

דף כ"ה ע"א **חמץ בפסח יוכיח וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"א

בתוד"ה מה וכו' כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ט

דף כ"ו ע"א **בתוד"ה שאני היכל וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י"ג

דף כ"ח ע"א **בתוד"ה וחמץ וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"א

ע"ב **ור"י מיבעי ליה לטמא ושהיה בדרך רחוקה וכו'** השושנה חוברת ט' סימן פ"ג

דף כ"ט ע"ב **בתוד"ה רב אשי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ב

דף ל' ע"א **אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ'

שם **ההוא תנורא דטחו ביה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס"ט

ע"ב **התם תנור של מתכת וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן ק"כ

דף ל"ד ע"א **בתוד"ה מחמין וכו'** השושנה חוברת ט' סימן פ"ג

דף ל"ו ע"ב **מ"ט דרבנן דכתיב לא תוכל וכו'** השושנה חוברת ט' סימן פ"ג

דף מ' ע"א **אמר שמואל אין הלכה כריו"ס וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ה'

מפתחות

דף מ"ד ע"ב **יליף מבשר בחלב לאו טעמא בעלמא הוא ואסור וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ה

דף מ"ה ע"א **ורבנן וכו' חטאת להיתר מצטרף לאיסור וכו' ומשרת ליתן טעם כעיקר** הלקט חוברת ב' סימן ח"י

דף מ"ז ע"ב **בתוד"ה ועייל וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ד

דף נ' ע"ב **לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ"ד

דף פ"ב ע"א **ל"ק כאן באכסנאי וכו'** הלקט חוברת ב' סימן י"ב

דף פ"ג ע"ב **ליתן לו בקר שני וכו'** הלקט חוברת ב' סימן י"ב

דף פ"ט ע"א **היכי דמי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ו

דף צ"ו ע"ב **בפירש"י ד"ה הפסח וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס"ט

דף צ"ח ע"א **ור"ש היא דאמר אין בעלי חיים נדחין** הלקט חוברת ב' סימן ט"ז

דף ק"ג ע"ב **א"ל לא סבר לה מר אבוקה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ה'

דף ק"ז ע"א **בפירש"י ד"ה מנחה גדולה** הלקט חוברת ב' סימן י"ד

דף ק"ח ע"א **ואי אמרת מסעד סעיד וכו'** הלקט חוברת ב' סימן י"ז

שם **הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא** הלקט חוברת ב' סימן י"ד

דף קי"ד ע"א **הביאו לפניו מטבל וכו'** הלקט חוברת ב' סימן ט"ז

ע"ב **בתוד"ה זאת וכו'** הלקט חוברת ב' סימן י"ב

דף קי"ז ע"א **איבעיא להו ידידיה לרב מאי** השושנה חוברת ו' סימן נ"ו

שקלים

פ"א מ"ג (הרע"ב) כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן ע"ט

ראש השנה

דף ד' ע"א **בתוד"ה בשביל וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ד

דף ה' ע"ב **הני מילי בכור דלאו בר הרצאה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ח

דף ז' ע"ב **לרנב"י ליתני חמשה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ח

דף י"א ע"א **בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ה

דף כ"ז ע"א **בתוד"ה שופר וכו'** השושנה חוברת ח' סימן ע"א

דף כ"ח ע"א **בתוד"ה המודר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן כ"ט

דף כ"ט ע"ב **גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד וכו'** הלקט חוברת ד' סימן ל"ב

דף ל"ב ע"ב **השתא דרבנן אמרת לא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ח

יומא

דף ז' ע"א **היה עומד ומקריב וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ד

דף ל"ח ע"ב **מאי ושם רשעים ירקב אמר ר"א וכו' דלא מסקינן בשמייהו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ב

דף פ"ד ע"ב **בפירש"י ד"ה הא דפרוש מקצתייהו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ז

סוכה

דף כ"ז ע"א **וחכמים אומרים אין לדבר קצבה חוץ מלילי יו"ט ראשון של חג בלבד** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ה

דף כ"ט ע"ב **לולב הגזול והיבש פסול** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן י"ב

שם **בשלמא יבש הדר בעינן וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ג'

בתוד"ה לולב וכו' כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ח'

בד"ה נפרצו וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל"ג

דף ל' ע"א **בפירש"י ד"ה מאי טעמא סתם וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ח'

בתוד"ה משום וכו' השושנה חוברת ט' סימן פ"א

ע"ב **סוף סוף כי גזזו אוונכרי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל"ג

בתוד"ה וליקניוה וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ז

מפתחות

דף ל"א ע"א **ת"ר סוכה גזולה והמסכך ברה"ר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ז

דף ל"ג ע"א **ומאן דמכשיר סבר לא אמרינן יש דיחוי אצל מצות** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ'

דף ל"ה ע"ב **חד אמר מפני שמכשירה** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן א'

דף מ"א ע"ב **ונתנו במתנה לר"ע** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ'

דף מ"ב ע"ב **ומלמדין אותם לומר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן כ"ב

דף נ"ו ע"א **והלכתא סוכה ואח"כ זמן** כתר תורה שנה ב' חוברת י"א סימן קט"ז

ביצה

דף ב' ע"א **בתוד"ה ביצה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן ס"א

דף ג' ע"א **א"ל אביי משקין שזבו טעמא מאי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן כ"א

ע"ב **מיתיבי אחד ביצה שנולדה בשבת ואחד ביצה שנולדה ביו"ט** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע'

שם **אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן ס"א

דף ו' ע"א **ומה בין זה לעגל שנולד מן הטריפה** השושנה חוברת י"א סימן צ"ג

ע"ב **תניא כוותיה דשמואל ואיתימא ריו"ח וכו' זה מוכן אגב אמו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ח

דף ז' ע"ב **אימא סיפא ומודים שאם שחט וכו'** השושנה חוברת ה' סימן נ"ב

דף ט' ע"א **וב"ה מתירין וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן ס"ג

דף י"א ע"א **איכא דאמרי אמר רב מתנה אין הלכה כר' יהושע וכו'** השושנה חוברת ה' סימן נ"ב

ע"ב **ואמר עולא שלשה דברים התירו סופן משום תחלתן וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן כ"א

דף י"ד ע"א **תבלין נבוחי מנבח קלייהו וכו'** השושנה חוברת ג' סימן ל"א

דף ט"ו ע"א **בתוד"ה ה"ק וכו'** הלקט חוברת ה' סימן מ"ג

ע"ב **בתוד"ה לוו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן ט'

דף ט"ז ע"ב **בפירש"י ד"ה לשנה וכו'** השושנה חוברת ה' סימן נ"ב

דף י"ח ע"א **בפירש"י ד"ה ביו"ט וכו'** השושנה חוברת ה' סימן נ"ב

דף כ' ע"ב **א"כ מה ת"ל לכם וכו'** השושנה חוברת ג' סימן ל"א

שם **איבעיא להו לדברי האומר וכו' רבא אמר זורק את הדם וכו'** השושנה חוברת ט' סימן פ"ד

דף כ"א ע"א **וכי מה בין זה לנדרים ונדבות וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ח

בתוד"ה עיסה וכו' השושנה חוברת ה' סימן נ"ב

ע"ב **הואיל וחזו להסקה וכו'** השושנה חוברת ה' סימן נ"א

שם **תינח ביו"ט בשבת מאי איכא למימר** השושנה חוברת ה' סימן נ"א-נ"ב

שם **מי לא אמר רבא וכו'** השושנה חוברת ה' סימן נ"א

שם **איבעיא להו האי מדורה מאן קתני לה וכו'** השושנה חוברת ה' סימן נ"א

דף כ"ב ע"א **ומדליקין לו את הנר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן ס"א

שם **א"ל אפשר בבית אחר וכו' א"ל אסור וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן מ"ג

דף כ"ג ע"א **ושלש מחלוקות ברבר וכו' ר"י סבר וכו' וראב"ע סבר לה וכו'** השושנה חוברת ו' סימן ס"ב

בפירש"י ד"ה דקמוליד ריחא וכו' השושנה חוברת ו' סימן ס"ב [וע"ע כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ח]

בד"ה פרתו וכו' כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן ס"ב

ע"ב **תנא תחתונה משום כלי קבול וכו' משום כלי כברא וכו'** השושנה חוברת ו' סימן ס"ב

שם **אבל צרין חיה ועוף מן הביברין וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ו

דף כ"ד ע"א **השתא דאתית להכי חיה אחיה וכו' הא בביבר קטן וכו'** השושנה חוברת ט' סימן פ"ד

שם **כל היכא דרהיט אבתרה וכו'** הלקט חוברת ה' סימן מ"ב

מפתחות

בתוד"ה כל היכא וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ב

דף כ"ה ע"א **בהמה וכו' לאכול ממנה כזית צלי** השושנה חוברת ט' סימן פ"ד

שם **והאנן תנן וכו' ר"ע אומר אפילו כזית וכו'** השושנה חוברת ט' סימן פ"ד

בפירש"י ד"ה מאי קמ"ל וכו' השושנה חוברת ו' סימן ס"ב

ע"ב **בתוד"ה אורח וכו'** השושנה חוברת ו' סימן ס"ב

דף כ"ו ע"א **בפירש"י ד"ה אין זה וכו'** הלקט חוברת ב' סימן י"ז

דף כ"ו ע"ב **בעי מיניה הלל וכו' איתיביה ושוין וכו'** השושנה חוברת ט' סימן פ"ד

דף כ"ח ע"ב **ואחד שפוד שנרצם** הלקט חוברת ה' סימן מ"ב

שם **לא יאמר אדם לטבח וכו' אבל שוחט ומחלק ביניהם** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ד', השושנה חוברת ט' סימן פ"ד

דף כ"ט ע"א **ת"ר הוא כנס שלש מאות גרבי יין וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ב

ע"ב **בתוד"ה המביא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן ס"ב

דף ל' ע"א **דדרו באכפא נפרוס סודרא וכו'** השושנה חוברת ה' סימן נ"ג

בפירש"י ד"ה מרקדין וכו' הלקט חוברת ה' סימן מ"ב

דף ל"א ע"א **והא אנן תנן מן הקרפף וכו'** השושנה חוברת ה' סימן נ"ג

שם **אין מבקעין עצים לא מן הקורות וכו'** השושנה חוברת ה' סימן נ"ג

ע"ב **בפירש"י ד"ה נוטל וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"א

דף ל"ו ע"ב **ולא רוכבין על גבי בהמה** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן פ"ט

תענית

דף ט"ו ע"ב **בתוד"ה ונותנין וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"א

מגילה

דף ב' ע"א **והתנן אין ב"ד יכול לבטל וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ז

ע"ב **אתא את ופסיק וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ג

דף ו' ע"ב **בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי מסתבר טעמא דאין מעבירין על המצות** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן פ"ו

דף ט' ע"א **זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ה

דף י' ע"ב **בתוד"ה רבה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ב

דף ט"ו ע"א **אמר ר"נ מסתברא כמ"ד וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ט

דף ט"ז ע"ב **מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס"ב

דף כ"ט ע"א **מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ז

דף ל"ב ע"א **משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן ט"ז

מועד קטן

דף ה' ע"א **יוצאין לקווץ את הדרכים וכו' ולמוד את המקואות וכו' שכל דמים שנשפכו שם וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה-ו' סימן נ"ב

דף י"א ע"ב **אמר רב אשי גברא רבה כמר בריה דרב אחא עביד הכי וכו'** (ריטב"א) כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"ה

חגיגה

דף כ"ז ע"א **בפירש"י ד"ה סלמנדרא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"ב

בד"ה כעובי וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ה

יבמות

דף ז' ע"א **בתוד"ה שנאמר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"א

דף ס"א ע"א **אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ו

כתובות

דף ז' ע"א **אלא מעתה מותר לעשות מוגמר ביו"ט וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ח

מפתחות

בתוד"ה מתוך וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ח
דף י' ע"א **בתוד"ה חזקה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס"א
דף כ"ט ע"ב **בתוד"ה וחד וכו'** השושנה חוברת ב' סימן כ"א
דף ל' ע"א **בפירש"י ד"ה צנים פחים** השושנה חוברת ב' סימן י"ז
בתוד"ה הכל מודים וכו' השושנה חוברת ב' סימן י"ז
בד"ה הכל בידי שמים וכו' השושנה חוברת ב' סימן י"ז
בד"ה מיום שחרב וכו' השושנה חוברת ב' סימן י"ז
דף ל"א ע"ב **בתוד"ה רב אשי וכו'** השושנה חוברת ד' סימן מ'
דף ל"ח ע"ב **בתוד"ה יש בגר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ"א
דף מ"ח ע"ב **סתם חצר דירדיה לנישואין וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ"א
דף נ"ב ע"א **בתוד"ה והיו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"ח
דף נ"ה ע"א **בתוד"ה ולשבח וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"ג
דף נ"ו ע"א **בתוד"ה כששוברתה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל"ב
דף ס"ז ע"א **בתוד"ה אמר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ו
דף ע"ט ע"ב **נפלו לה עבדים ושפחות זקנים** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"א (א')
שם **רשב"ג אומר לא תמכור וכו' ר"י אומר לא תמכור וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע'
דף פ"א ע"א **יורשיה יורשי כתובתה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע'

נדרים

דף ל"א ע"ב **שנאמר כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן פ"ז
דף צ' ע"ב **תביא ראיה לדבריה** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ו

נזיר

דף ז' ע"א **אמר וכו' אחת גדולה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"ב

שם **וליהוי כל פרסה ופרסה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"ב

בפירש"י ד"ה אמר רבא וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן כ"ח

סוטה

דף ה' ע"א **כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ח

גיטין

דף ב' ע"א **בפירש"י ד"ה צריך וכו'** כתר תורה שנה א' חוברת י"א סימן נ"א

דף ג' ע"א **ורבא מאי טעמא לא אמר כרבה** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ה

דף ו' ע"א **בתוד"ה אפילו קן וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ד

דף ט"ו ע"ב **תנן בפני נכתב כולו ובפני נחתם וכו' השתא אחד אומר וכו'** השושנה חוברת ד' סימן ל"ז

בפירש"י ד"ה בפני נכתב וכו' השושנה חוברת ד' סימן ל"ז

דף כ"ב ע"ב **בתוד"ה אבל וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל"ב

דף כ"ט ע"א **תנן המביא וכו' ורמינהו אמר לשנים וכו'** השושנה חוברת ט' סימן פ"ד (ב')

דף מ"ב ע"א **בתוד"ה בעבד וכו'** השושנה חוברת ט' סימן פ"ד (ב')

דף מ"ה ע"ב **והא דתניא קורין בו האי תנא הוא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן ט"ו

דף נ"ד ע"ב **שכר דס"ת כוליה מי הפסיד וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"ד

דף ס"ב ע"א **רב הונא ורב חסדא הוו יתבי וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן כ"ט

דף פ"ו ע"ב **מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כר' אלעזר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ג

דף צ' ע"א **ב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו וכו'** (לבוש) כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ט

מפתחות

קידושין

דף ב' ע"א **בתוד"ה משום וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ב

דף ו' ע"ב **תן מנה לפלוני ואקדש לך** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קי"ט

דף ז' ע"א **הכא באדם חשוב עסקינן** כתר תורה שנה ב' חוברת י' סימן קי"ד

דף ט' ע"א **איבעיא להו הב אשקי ושדי מהו וכו' והלכתא אינה מקודשת** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קי"ט

דף י"ד ע"ב **עבד עברי נקנה בכסף ובשטר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ד, כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ז

שם **עבד עברי נקנה וכו' יתירה עליו אמה וכו' הנרצע וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ו

שם **וקונה עצמו וכו' ובגרעון כסף** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ז

שם **עבד עברי נקנה בכסף מנלן וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו

שם **אשכחן מכרוהו ב"ד הואיל ונמכר בעל כרחו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ו

שם **אזנו שלו ולא אזנו של מוכר עצמו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ל"ח

בתוד"ה הואיל וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ג

בד"ה מוכר עצמו וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל'

בד"ה ולא וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ו

דף ט"ו ע"א **איזהו דבר שנוהג באיש ואין נוהג באשה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ל"ח

ע"ב **ומה מי שאינו נגאל באלה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ל"ח

שם **ומאן תנא דפליג עליה דרבי וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ו

דף ט"ז ע"א **ובשטר מנלן וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ו, כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ו, כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ג

שם **ובשטר מנלן וכו' הקישה הכתוב לאחרת וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ו

שם **אמר עולא אמר קרא אם אחרת וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ז

שם **הקישה הכתוב לאחרת וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ו
שם **בשלמא כסף דכתיב מכסף מקנתו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ד
שם **אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ז
שם **מאי שייר דהאי שייר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ז
שם **תנא דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ו
ע"ב **תיובתא דר"ל וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ל"ח
דף י"ז ע"ב **אתה אומר להעניק או אינו אלא לרציעה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ז
דף י"ח ע"א **ת"ר יש בעברי שאין בעבריה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ז
שם **מכלל דעבד עברי וכו' והתניא בגניבתו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ל"ח
שם **הדר אזיל ומזבין לנפשיה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ז
ע"ב **במאי קמיפלגי ר"א סבר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו
שם **נ"מ ליורשה וליטמא לה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן ק"כ
דף י"ט ע"א **ואלא מאי אינו מייעד אמאי קא ממעט ליה קרא** וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ו
ע"ב **משל לאומר לאשה התקדשי לי מעכשיו וכו' שמקודשת לראשון וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל', כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס'
דף כ' ע"א **לעולם כרבנן מודו רבנן היכא דאיכא צד יעוד וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל'
שם **שנאמר בשנת היובל הזאת וכו' עד שמוכר את עצמו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל'
דף כ"ד ע"ב **המכריעים לפני חכמים אומרים נראין דברי ר"ט וכו' ודברי ר"ע וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ו

שם **אמר רב ששת הרי שהיתה עינו סמויה וחטטה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ו

דף כ"ו ע"א **בכסף מנלן** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו

דף כ"ט ע"א **כל מצות הבן על האב אנשים חייבים ונשים וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ו

שם **אותו ולא אותה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ט"ו

שם **והיכא דלא פרקיה אבוה מיחייב איהו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"א, כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו

שם **ר"י אומר בנו קודמו שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ו

ע"ב **ר"י סבר מלוה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ו

דף ל' ע"א **והוא רחום יכפר עון חציו דפסוקים וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ט"ו

בתוד"ה לא צריכא וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"א

ע"ב **בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ"ב, כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ו', כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'

שם **אם אבן הוא נימוח שנאמר הוי כל צמא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"א, כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו

דף ל"א ע"א **בתוד"ה כבד וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ו

דף ל"ד ע"א **גמר מתפילין וכו' ותפילין גמר לה מת"ת וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ה

ע"ב **בתוד"ה נשים וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ו

דף ל"ה ע"א **ולריב"ק דאמר על שניהם וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל'

דף ל"ז ע"ב **מפיק מאידך תנא דבי רבי ישמעאל וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו

דף מ' ע"א **אמר רבא רב אידי אסברה לי וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו

דף מ"א ע"א **האיש מקדש בו ובשלוחו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ס"ו, כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ז

בתוד"ה השתא וכו' הלקט חוברת ב' סימן ח"י

בד"ה אסור וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ו

ע"ב **ולר"ש דפטר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ח

דף מ"ב ע"א **ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב מנין ששלוחו וכו' אלא כי הא וכו' ואלא כדרבא וכו'** השושנה חוברת ג' סימן ל"א

ע"ב **ונילף מינה וכו'** השושנה חוברת ב' סימן י"ב

דף מ"ג ע"א **נילף מהנך וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן פ"א

ע"ב **וצריכא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן פ"א

שם **אבל ממונא אימא הני מיפלג פלגי** השושנה חוברת ח' סימן ע"ח

בפירש"י ד"ה נערה וכו' כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ט

דף מ"ד ע"א **בו ובשלוחו אין בה ובשלוחה לא** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ז

ע"ב **בתוד"ה קטנה וכו'** השושנה חוברת ד' סימן ט"ל

דף מ"ה ע"א **בתוד"ה אלא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן פ"א

ע"ב **בפירש"י ד"ה בכישא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ז

דף מ"ו ע"ב **ותהוי תרומה וכו' מי לא תנן מן הנקוב וכו'** השושנה חוברת ד' סימן ט"ל

דף מ"ח ע"א **בתוד"ה אילימא וכו'** השושנה חוברת ד' סימן ל"ה

ע"ב **ר' נתן אומר בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת וכ"ש וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י'

ע"ב **ולית ליה לר"ש וכו' ה"נ איכא דניח"ל בכספא** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

שם **הטעהו לשבח מבע"ל נמצא מעיקרא וכו'** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

דף מ"ט ע"ב **מאי תורה מדרש תורה** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

שם **עשרה קבין חכמה וכו'** השושנה חוברת ו' סימן נ"ו

מפתחות

דף נ' ע"א **ודילמא שאני התם דלמיפטר נפשיה מקרבן קאתי** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

שם **שאני התם משום דמצוה לשמוע דברי חכמים** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

בתוד"ה היה לו וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ה

ע"ב **אבל קטן וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ה

שם **אמר רבה ומותבינן אשמעתין וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ה'

שם **לא צריכא דלא שכיח ספרא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן ק"כ

שם **אמר רמי בר חמא דאמר קרא ואשה אל אחותה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"א

בתוד"ה ה"ג וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ה

דף נ"א ע"ב **לרבא קשיא רישא לאביי קשיא סיפא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ה'

שם **דיקא נמי דקתני איני יודע ולא קתני אין ידוע וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ג

בפירש"י ד"ה המקדש וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ד

דף נ"ב ע"א **מדקתני שלהן היתה ושל שביעית היתה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"א

בתוד"ה והלכתא וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י'

ע"ב **ור' יוסי סבר כאש מה אש לאכילה וכו'** השושנה חוברת ו' סימן נ"ו

דף נ"ג ע"ב **אמר קרא הוא בהווייתו יהא** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן ק"כ

בתוד"ה איהו וכו' השושנה חוברת ח' סימן ע"ח

דף נ"ד ע"ב **והכא חד סתמא והכא תרי סתמי** השושנה חוברת ח' סימן ע"ח

בתוד"ה לא אמרו וכו' השושנה חוברת ח' סימן ע"ח

דף נ"ז ע"א **בתוד"ה משעת שחיטה וכו'** השושנה חוברת ח' סימן ע"ח

ע"ב **הרי מוקצה וכו'** השושנה חוברת ח' סימן ע"ח

שם **מי קרינן קודש קדוש קרינן** השושנה חוברת ח' סימן ע"ח

דף נ"ח ע"ב **בתוד"ה והלך וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ד

דף נ"ט ע"א **א"ל עני מהפך בחררה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ה

שם **לפקדון דמו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ג

ע"ב **אלא מיד מחשבה מיהא תפיק וכו'** השושנה חוברת י"א סימן צ"ו

שם **איתיביה ריו"ח לר"ל השולח גט וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן י"ט

דף ס' ע"א **מאי בינייהו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ד

ע"ב **ואי אתמר בהך וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ג

שם **אי דאית ליה ארעא קלא אית לה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ד

דף ס"ג ע"ב **תניא כוותיה דרב אסי וכו' האשה שאמרה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ו

בתוד"ה בני וכו' כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ו

דף ס"ד ע"ב **הא קטנות וכו' הכא במאי עסקינן וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע'

דף ע"ד ע"ב **בתוד"ה ה"ק וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ב

דף ע"ה ע"א **בתוד"ה וכולן וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ב

דף ע"ט ע"א **בתוד"ה אילימא וכו'** השושנה חוברת י"א סימן צ"ו

בד"ה ושמואל וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן צ"ט

דף פ"ב ע"א **כל שעסקיו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים וכו'** (לבוש) כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ו

בבא קמא

דף ב' ע"א **בתוד"ה ארבעה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן כ"ח

דף ה' ע"א **והא מוציא שם רע דדיבורא הוא וקתני** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ"ז

דף ל"א ע"ב **בפירש"י ד"ה ראשון ודאי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן נ"ז

דף ל"ב ע"ב **ואי תנא הנך תרתי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י"ב

מפתחות

דף נ"ז ע"ב **איתיביה ונשבר או מת וכו' ומה שומר שכר וכו'** השושנה חוברת א' סימן ב'

דף ס"ט ע"ב **בתוד"ה אלא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן כ"ו

דף פ"ד ע"ב **ושור בשור גובין בבבל והאמר רבא וכו'** השושנה חוברת א' סימן ו'

דף פ"ה ע"א **אלא אומדין וכו' המוכתב למלכות בין סם לסייף** השושנה חוברת ד' סימן ל"ה

דף ק"ח ע"א **בתוד"ה וחזר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל"ד

בבא מציעא

דף ג' ע"א **אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ד

דף ו' ע"א **בפירש"י ד"ה נימא וכו'** כתר תורה כרך ב' חוברת ז' סימן פ"ד

דף ח' ע"ב **מיתיבי היו שנים רוכבין וכו'** הלקט חוברת ג' סימן כ"ה

דף י' ע"א **בפירש"י ד"ה לא קנה וכו'** הלקט חוברת ד' סימן ל"ד

ע"ב **אמר רבינא היכא אמרינן וכו'** הלקט חוברת ד' סימן ל"ד

דף י"ב ע"א **אלא אי אמרת קטן וכו' אמאי אשתו ובנו וכו'** הלקט חוברת ה' סימן מ'

ע"ב **אלא הא דתנן כותבין שטר ללוה וכו' ניחוש שמא כתב וכו'** הלקט חוברת ה' סימן מ'

דף י"ג ע"א **בשטרי הקנאה דהא שעביד נפשיה וכו'** הלקט חוברת ה' סימן מ'

דף כ"א ע"א **בעי רבי ירמיה חצי קב וכו' קביים וכו' קב שומשמין וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן י"ז

דף כ"ג ע"א **מכלל דת"ק סבר וכו'** השושנה חוברת ד' סימן מ"ב (ב')

ע"ב **ומדמשקל הוי סימן מדה ומנין וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ט"ו

שם **אמאי ליהוי משקלא סימן** השושנה חוברת ט' סימן פ"ד

שם **ותיהוי חתיכה גופה סימן וכו' מי לא תניא וכו'** השושנה חוברת ד' סימן מ"ב (ב')

שם **והתנן כרי יין וכו'** השושנה חוברת ד' סימן מ"ב (ב')

דף כ"ד ע"א **בתוד"ה כי קאמר וכו'** השושנה חוברת ד' סימן מ"ב (ב')

ע"ב **רבא הוה שקיל וכו' מצא כאן ארנקי מהו א"ל הרי אלו שלו** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ה

שם **ואמרי לה בשוקא דרבנן וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ה

דף כ"ה ע"א **כיס ולפניו מעות הרי אלו שלו** השושנה חוברת ג' סימן ל"א

שם **ול"ק הא דמהדרי אפיה לגבי פירי וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו

שם **הא גופא קשיא וכו' הא משלחפי וכו'** השושנה חוברת ד' סימן מ"ב (ב')

ע"ב **ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא וכו'** השושנה חוברת ד' סימן מ"ב (ב')

שם **ליהוי קשר סימנא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ט"ו

דף כ"ו ע"ב **מצא בחנות וכו' לפני שולחני וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ז

דף כ"ז ע"ב **תנא תובעין איצטריכא ליה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ט"ו

בתוד"ה וניחוש וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ב

דף כ"ח ע"א **בתוד"ה מצא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ה

דף ל' ע"ב **אלא לזקן ואינה לפי כבודו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז

דף ל"א ע"א **בפירש"י ד"ה מאי למימרא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז

דף ל"ב ע"א **אמר לו אביו היטמא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן פ"ז

דף ל"ג ע"א **אבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ט, השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

שם **ואם אביו חכם של אביו קודמת וכו' ואם אביו חכם פודה את אביו וכו'** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

שם **היו אביו ורבו נושאין משאוי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן פ"ז, כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן ס"ב, כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ה

דף ל"ד ע"א **בתוד"ה אלא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן ל"א

מפתחות

דף ל"ח ע"א **ור"נ בר יצחק אמר חיישינן שמא עשאן וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ו

בתוד"ה מזבנינן וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ז

דף מ' ע"א **לחטים ולאורז תשעה חצאי קבין וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן י"ד

שם **יוציא לו שתות וכו' אם היו קנקנים ישנים וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ח

בפירש"י ד"ה מי ידע וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"א

בד"ה ליין וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ה

דף מ"ב ע"א **המפקיד וכו' ונעל בפניהם שלא כראוי** כתר תורה שנה ב' חוברת י"א סימן קי"ח

דף מ"ג ע"ב **אלא הא דאמר רבא שליחות יד אינה צריכה חסרון וכו'** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

דף מ"ו ע"א **דלית ליה סודר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ו

דף מ"ט ע"א **בדידי הוה עובדא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז

דף נ' ע"ב **בתוד"ה אמר רבא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז

דף נ"א ע"ב **ור"י אומר ד' פונדיונות פונדיון וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז

בתוד"ה שני פונדיונים וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן כ"ד

דף נ"ב ע"א **מאי שנא בסלע וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן כ"ד

ע"ב **ורמינהי לא יעשנה משקל בין משקלותיו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז

דף נ"ה ע"א **בפירש"י ד"ה אע"ג דזל וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל'

דף נ"ו ע"ב **הקדשות אמר קרא אחיו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ו

דף נ"ח ע"ב **אם הוא בן גרים וכו' שנאמר וגר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז

בפירש"י ד"ה שהרי וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז

דף ס' ע"א **בפירש"י ד"ה לא את האדם וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז
ע"ב **ת"ר וכו' אין לי אלא נשך בכסף וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ו
דף ס"ד ע"ב **בתוד"ה ולא ישכור וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן י'
דף ס"ו ע"ב **ההוא גברא וכו' לסוף טרפוה מיניה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ח
דף ע"ה ע"ב **עוברים משום לא תתן וכו'** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה
שם **אמר אביי מלוה עובר בכולן וכו'** השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה
בתוד"ה השוכר וכו' השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה
דף צ' ע"א **בתוד"ה אמר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ז
דף צ"ה ע"א **במאי גמר אי במה מצינו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז
דף ק' ע"א **המחליף פרה וכו'** השושנה חוברת א' סימן ג'
דף ק"ב ע"א **המשכיר וכו' לשנה וכו' לחדשים וכו'** הלקט חוברת ה' סימן ט"ל
ע"ב **ובא מעשה לפני רשב"ג וכו' ואמרו יחלוקו וכו' אמר רב אי הואי וכו'** הלקט חוברת ה' סימן ט"ל
שם **מאי קמ"ל וכו' דאמר ר"ה אמרי בי רב אסתירא וכו'** הלקט חוברת ה' סימן ט"ל
דף ק"ו ע"ב **בפירש"י ד"ה מתני' ולקתה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז
דף ק"ז ע"ב **בתוד"ה תשעין וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז
דף ק"ט ע"א **בפירש"י ד"ה לא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז
דף קי"ד ע"ב **בתוד"ה אמר ליה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ט"ל
דף קט"ז ע"ב **בפירש"י ד"ה לוגר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ז
דף קי"ח ע"ב **שתי גנות וכו'** (לבוש) כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ה

בבא בתרא

דף ח' ע"ב **בתוד"ה אכפיה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ח
דף ט' ע"ב **כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ט

מפתחות

דף י' ע"א **גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ט"ל, כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ו'

דף כ"א ע"א **בתוד"ה וגרדי וכו'** הלקט חוברת ג' סימן כ"ו

דף כ"ב ע"א **א"ל חזי מר מאי עבדו לי וכו'** הלקט חוברת ג' סימן כ"ו

דף ע"ד ע"א **בתוד"ה ועכשיו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן ל"א

סנהדרין

דף י"ב ע"א **בתוד"ה שעיבר וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"א

דף י"ז ע"א **אלא הכא כתיב ויתנבאו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ג

דף י"ט ע"ב **כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן ז'

דף ל"ג ע"ב **אתמר וכו' טעה בנואף חוזר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ה

דף ל"ה ע"ב **בתוד"ה שנאמר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"א

דף מ' ע"א **בפירש"י ד"ה באיזה יום וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ח

דף מ"ה ע"ב **תרגמא שמואל בהן הן עדיו** השושנה חוברת א' סימן ח'

דף ס"ג ע"ב **בפירש"י ד"ה סלמנדרא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל'

דף ע' ע"ב **בתוד"ה בה וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ד

דף צ"ג ע"א **והא אברהם יחיד הוה** כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ג

דף צ"ד ע"א **ויחד יתרו וכו' רב אמר שהעביר חרב חדה על בשרו** (מהרש"א) כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י"ט

דף ק"ז ע"א **ואין ראש אלא עבודה זרה** כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"ב

מכות

דף ב' ע"א **בתוד"ה מעידין אנו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ז'

דף ה' ע"א **מנה"מ אמר אביי נאמר רשע בחייבי מלקיות וכו'** השושנה חוברת י' סימן צ"א

דף ו' ע"א **בתוד"ה לאסהודי וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ח

בד"ה שמואל וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ח

דף י' ע"א **א"ר תנחום בר חנילאי מפני מה זכה ראובן וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ד

דף ט"ז ע"א **דמדירה לה על דעת רבים** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'

דף י"ח ע"ב **ומי אמר ר"א הכי וכו' הפריש בכורים וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ד'

שם **הנחה אהנחה נמי ל"ק הא ר"י והא רבנן וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ד'

דף י"ט ע"ב **אמר רבי יוסי בר חנינא סיפא במעשר שני טהור וכו' רישא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'

דף כ"א ע"א **בפירש"י ד"ה המשרט וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ל"ד

ע"ב **א"ל תנא ושייר וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'

שם **א"ל תנא קתני שמונה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ה'

שבועות

דף ב' ע"א **שבועות שתים שהן ארבע** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ'

דף ד' ע"א **בפירש"י ד"ה ונעלם וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן מ'

דף ה' ע"א **בתוד"ה דתנא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ד

דף ח' ע"א **בתוד"ה ואימא יולדת וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן ס"א

דף ט' ע"א **בתוד"ה אף וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן ס"א

דף י' ע"ב **בפירש"י ד"ה תמידים וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן ל"א

דף י"א ע"א **בתוד"ה אלא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן מ'

דף י"ד ע"ב **בפירש"י ד"ה אי שרץ מטמא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ד

דף ל"א ע"א **מנין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחוב לעשיר** כתר תורה שנה ב' חוברת י' סימן קי"א

מפתחות

עבודה זרה

דף ל"א ע"א **בפירש"י ד"ה ומטמא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ד

דף נ"ד ע"ב **אם אין רצונו בעבודת כוכבים למה אינו מבטלה** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ'

אבות

פ"ב מ"ד **הוא היה אומר עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו** כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ו

מ"ה **אין בור ירא חטא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ל"ה, כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'

פ"ג מ"ו **ומנין אפילו שנים וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן ז'

פ"ד מ"א **איזהו עשיר השמח בחלקו שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך** כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ו

מנחות

דף ל"ב ע"א **בתוד"ה תפלין וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל'

דף ל"ו ע"א **ומודים חכמים לר' יעקב וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן י"ד

חולין

דף ב' ע"א **בתוד"ה הכל וכו'** השושנה חוברת ט' סימן ע"ט

בד"ה וסופג וכו' השושנה חוברת ט' סימן ע"ט

דף י' ע"ב **רב כהנא מצריך בדיקותא בין כל חדא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"א

דף י"א ע"ב **אתיא ממכה אביו ואמו וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ה

בתוד"ה כגון וכו' כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ס"ה

דף י"ב ע"א **כי פליגי באשפה שבבית וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"א

דף כ"ח ע"א **ת"ש שחט חצי גרגרת וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'

דף מ"ב ע"ב **בפירש"י ד"ה ופרכינן וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת י"ב סימן קכ"ג
בתוד"ה והא איכא וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ע"ב
דף מ"ג ע"ב **לספק דרוסה** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל"א
שם **ולעולא מאי שנא מספק דרוסה וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל"א
בתוד"ה קסבר וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל"א
דף מ"ה ע"א **אמר רב יהודה אמר רב וכו' ניקבה כנפה מצטרפין לרובא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן מ"ב
בפירש"י ד"ה ובגולגולת וכו' כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל"א
דף ע"ו ע"א **ר"פ מתני הכי וכו' וארכובה גופה כדעולא** השושנה חוברת א' סימן ט'
דף פ"ה ע"א **ור"מ נמי ליגמר מטבוח וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"א
בתוד"ה ור"ש וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'
דף פ"ו ע"א **רישא נמי אמרי לנקר חצירו הוא צריך** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'
בתוד"ה סיפא וכו' כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'
ע"ב **בתוד"ה סמוך וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'
דף פ"ז ע"א **בפירש"י ד"ה ארבעים זהובים וכו'** כתר תורה חוברת ג' חוברת ג' סימן ל'
דף פ"ט ע"ב **בפירש"י ד"ה וחלבו וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'
דף צ' ע"א **בתוד"ה אלמא וכו'** כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן נ'
דף ק"ג ע"ב **בתוד"ה ואסור וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"א
דף ק"ד ע"ב **ריו"ס היינו ת"ק וכי תימא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ל"ד
דף ק"ז ע"א **בפירש"י ד"ה אין נוטלים וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ה'
דף קי"ג ע"ב **וסבר שמואל איסור חל על איסור וכו'** השושנה חוברת ד' סימן ל"ז

מפתחות

דף קמ"ב ע"א **לא יטול אדם אם על בנים וכו'** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ה' סימן מ"ד

תמורה

דף ד' ע"ב **בתוד"ה רבא וכו'** כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן א'

תמיד

דף ל"ג ע"ב **זהו סדר התמיד לעבודת בית אלהינו יה"ר שיבנה במהרה בימינו אמן** כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ג

פרה

פ"ט מ"ה **רבי יהודה אומר בטלו במעיה** כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ז'

הרמב"ם

הלכות יסודי התורה

פ"ה ה"ח (משנה למלך) השושנה חוברת ב' סימן י"ד

הלכות דעות

פ"ד ה"ה כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ב

הלכות עבודה זרה

פ"ד הי"א השושנה חוברת י"ב סימן ק"ג

פ"ה ה"ב השושנה חוברת י"ב סימן ק'

הי"א (כסף משנה) כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"ד

פ"ט הי"ג השושנה חוברת י"ב סימן צ"ז

הלכות מזוזה

פ"ו הי"ג כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ג סימן פ"א

הלכות יו"ט

פ"ד ה"ו כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ח

הלכות חמץ ומצה

פ"א ה"ג כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י"ד

ה"ה כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י"ב (שער המלך), כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י"ז

פ"ב ה"ג (שער המלך) השושנה חוברת י"ב סימן ק"ה

פ"ח ה"ח הלקט חוברת ב' סימן ט"ו

הלכות שופר

פ"א ה"ג (שער המלך) כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן כ"ט

הלכות סוכה

פ"ו הט"ו כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן כ'

הלכות מגילה

פ"א ה"א כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן ע"ט

הלכות גירושין

פ"א הי"ג כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ג

הלכות מאכלות אסורות

פ"ה הכ"ב (שער המלך) השושנה חוברת ד' סימן ל"ה

פ"ח הי"ד השושנה חוברת י"ב סימן צ"ט

הלכות מכירה

פי"א הט"ז השושנה חוברת י"ב סימן צ"ח

פט"ז הי"ד השושנה חוברת י"ב סימן ק"א

הלכות נחלות

פ"ג ה"ב כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"ז

הלכות עדות

פ"ה ה"ח כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ח

הלכות אבל

פי"ד הכ"א (משנה למלך) השושנה חוברת א' סימן ד'

מפתחות

הלכות מלכים

פ"ה ה"ט השושנה חוברת י"ב סימן ק"ב

שלחן ערוך

אורח חיים

סימן ד' סט"ז כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ב

סימן ל"ב סי"ז כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ד

סימן קכ"ח סל"ה כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ'

סימן קל"ז ס"ד הלקט חוברת ב' סימן י"ז

סימן קס"ז ס"ו כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן כ"ט, כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס"ג, כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ"ב

סימן ש"ה סי"ח כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן פ"ט

סימן שכ"ח סכ"ה כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן ל"ב

סימן תמ"ו ס"א כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ח

סימן תמ"ז ס"א כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י"ב, כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ'

סימן תס"ז ס"א (מגן אברהם) כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן כ"ב

סימן תצ"ד ס"א (מגן אברהם) הלקט חוברת א' סימן ג'

סימן תצ"ה ס"ב כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ה

סימן תקנ"א ס"ב כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן ט'

סימן תקנ"ד סכ"ב הלקט חוברת ג' סימן כ"ב

סימן תקס"ח ס"ז כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ד

סימן תקפ"ח ס"ה (ובט"ז) כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ז, כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן ב'

סימן תרל"ח (הב"ח) כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן כ'

סימן תרמ"ג ס"א כתר תורה שנה ב' חוברת י"א סימן קט"ז

סימן תרפ"ו ס"ב כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"ג

סימן תרפ"ז ס"א כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס"ט

סימן תרפ"ח ס"א כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן ע"ד

סימן תרפ"ט ס"ג כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ז

סימן תר"ץ ס"ז כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן פ"ב-פ"ג

סימן תרצ"ד ס"א כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן פ"ה

סימן תרצ"ה ס"ד כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן ל"ז, כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ס"ג

יורה דעה

סימן א' ס"א כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ה

סימן י"ח ס"ג כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ"ז

סימן י"ט ס"א כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן צ'-צ"א

סימן כ"ט (ב"י) כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן כ"ב

סימן ל"א כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ח

סימן ל"ה כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ח

סימן ל"ח כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י"ט

סימן מ"ב ס"ג כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן ל"א

סימן נ' (ב"י) כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ח

סימן ס"ב ס"א (ב"י) כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ"ד

סימן פ"ד ס"ב כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ל"ה

ס"ט כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ט'

סימן פ"ז ס"א כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ס"ז

סימן צ"ד כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן כ"ט

סימן צ"ח ס"ט (טור) כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן י"ז

סימן ק"ב כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן ה'

סימן ק"ג ס"א (פרי תואר) כתר תורה שנה ב' חוברת ד' סימן מ'

סימן ק"ד ס"ג כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן י"א

סימן קע"ז ס"ב כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ג' סימן כ"ג

סימן ר"כ ס"ח כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י' סימן מ"ד

מפתחות

סימן רנ"א ס"ג השושנה חוברת ג' סימן כ"ו

סימן רנ"ח ס"ו כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ב'

סימן רס"ג ס"ה (ש"ך) כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"ה

סימן רס"ו סי"ד (ש"ך) כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן ג'

סימן רע"ו סי"א כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ב' סימן כ'

סימן רצ"ז (ב"י) כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן כ"ט

סימן ש"ע ס"א כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ד' סימן ט"ל

סימן ש"פ סכ"א כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"ה

אבן העזר

סימן קי"ט ס"ו כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"א

שאלות ותשובות

הלכות ברכות

הפסק כדי שאילת תלמיד לרב בשתיקה או בדיבור הלקט חוברת ד' סימן ל"ג

בירך על היין בורא פרי העץ אם יצא הלקט חוברת א' סימן ד'

הלכות שבת

שמירת אוכלים ומשקים בע"ש בפריג'ידיר הקשור בחשמל הלקט חוברת ד' סימן ל"א

הלכות פסח

אכילת מצה מבושלת בערב פסח השושנה חוברת ב' סימן י"א

אם מותר להאכיל קטן מצה בערב פסח השושנה חוברת ב' סימן י"ט

טלטול המצות בערב פסח שחל להיות בשבת השושנה חוברת ב' סימן כ'

אם יוצא ידי חובה בחצי שיעור מצה השושנה חוברת ב' סימן ח"י

הכלי שנתבשל בו תבשיל ונמצאת בו חטה שאינה בקועה השושנה חוברת ג' סימן כ"ד

הלכות ספירת העומר

ספירת העומר בזמן הזה דאורייתא או דרבנן השושנה חוברת ג' סימן כ"ח

פתח אדעתא לומר ד' וסיים ה', וספירת העומר בזמן הזה השושנה חוברת ג' סימן ל' (ב')

רמזי חג שבועות כתר תורה שנה ב' חוברת ח' סימן פ"ח

הלכות יום טוב

אם מותר לשים ביצה לתרנגולת שתלד עליה בשבת ויו"ט השושנה חוברת ד' סימן ל"ב

הלכות תשעה באב

ליל תשעה באב אם אסור במלאכה הלקט חוברת ג' סימן כ"ב

אכילת בשר בשבוע שחל בו תשעה באב הלקט חוברת ג' סימן כ"ג

הלכות ראש השנה

שופר שנסדק לארכו אי בכולו או ברובו או אפילו במשהו השושנה חוברת ז' סימן ס"ד

שופר שנסדק ודבקו השושנה חוברת ח' סימן ע"א

חל ראש השנה בשבת אמאי אין תוקעין בין השמשות של מוצאי שבת השושנה חוברת ז' סימן ס"ה

מי שלא נזדמן לו שופר או לולב עד בין השמשות, אם חייב לתקוע וליטול. ואם יש חילוק בין יום ראשון לשני, וכן לענין הברכה השושנה חוברת ח' סימן ע"ג

בעשרת ימי תשובה שכח ולא חתם המלך המשפט רק מלך אוהב צדקה ומשפט, אם מחזירין אותו כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"ב סימן ס"ה

הלכות יום הכפורים

נשים באכילת ערב יום הכפורים השושנה חוברת ז' סימן ס"ו

במה שנהגו באיזה מקומות למכור ספר כל נדרי עם ברכת שהחיינו והקונה הוא שמברך אותה, אי שפיר דמי למיעבד הכי השושנה חוברת ח' סימן ע'

ברכת שעשה לי כל צרכי ביום הכפורים השושנה חוברת ז' סימן ס"ח

נגיעה באוכלין ביום הכפורים השושנה חוברת ז' סימן ס"ט

מפתחות

הלכות סוכה

ראובן קנה אתרוג גדול ויפה להידור מצוה בדמים יקרים, ובא שמעון ואיבדו או פסלו, אם חייב לשלם לו אתרוג גדול כראשון השושנה חוברת ח' סימן ע"ז, הלקט חוברת ב' סימן י"ג

שנים שקנו להם שני לולבים ונתחלפו זה בזה, אם יכולים לצאת בהם ביום ראשון הלקט חוברת ד' סימן כ"ט

ערבה שנתלשה ביו"ט אי מצי לצאת בה השושנה חוברת ח' סימן ע"ה-ע"ו

מנהג נטילת הלולב בסוכה ואח"כ הולכים לבית הכנסת כתר תורה שנה ב' חוברת א' סימן א'

הלכות חנוכה

נרות החשמל לחנוכה השושנה חוברת י' סימן פ"ה-פ"ו

שמן זית לנר חנוכה, ומצוה מן המובחר כתר תורה שנה ב' חוברת ג' סימן ל"ד, השושנה חוברת י' סימן פ"ט-צ', השושנה חוברת י"א סימן צ"ד-צ"ה

אי שרי להדליק נרות חנוכה בשמן או שעוה דאסירי בהנאה הלקט חוברת ה' סימן ל"ה

נר חנוכה שעשאה למעלה מעשרים אמה השושנה חוברת י' סימן פ"ח

ציבור שלא נזדמן לו מנין בימי חנוכה להתפלל ולהוציא ס"ת רק ביום שבת קודש, אם צריך לקרות ביום שב"ק כל סדר הפרשיות של חנוכה מברכת כהנים עד סדר אותו יום או עד סוף פרשת הנשיאים שקורין ביום שמיני, כיון שיודעים שלא יוציאו ס"ת בחול לצאת הקהל י"ח בקריאת שאר הימים השושנה חוברת י"א סימן צ"ג

הלכות פורים

אם צריך לפשוט כל המגילה קודם קריאה או לא כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת ו'-ז' סימן פ"ב

משלוח מנות אם צריכים להיות ע"י שליח או יוצא י"ח גם כשנותנם לחבירו השושנה חוברת א' סימן י'

מי ששלח לחבירו מנות בשר מבושל ושוב נודע שהוא טריפה, אם יצא י"ח גם בעודו קיים ולא נאכל, או דוקא בנאכל השושנה חוברת י"ב סימן ק"א

הלכות טריפות

בדין טריפה אינה יולדת כתר תורה שנה א' כרך א' חוברת א' סימן א'

בסוחרים הגדולים שמוכרים בקופסאות ביצים טרופות במלאכתם, אי שרי לקנות מהם ולא ניחוש לאיסורא מביצי עוף טמא או טריפות ונבילות כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת י"א סימן נ'

הלכות מליחה

בשר חי אי בעי מליחה או לאו השושנה חוברת ב' סימן ט"ו

מי ששרה הבשר במי הים בכלי שאינו מנוקב, אם נאסר הבשר והכלי כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן ע"ח

דם שבשלו אי מדאורייתא או מדרבנן השושנה חוברת ג' סימן ל'

תבשיל שנתבשל בו ביצה ונמצא בה דם ולא יכלו לברר אם הוא בחלבון או בחלמון כתר תורה שנה ב' חוברת ב' סימן כ"ב

הלכות בשר בחלב

חלב ובשר אי מיקרו מין במינו השושנה חוברת ה' סימן מ"ה

הלכות תערובות

אי אמרינן בדבר שיש לו מתירין כל דפריש מרובא פריש כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ח' סימן ה'

בדין ספק ספיקא בתרי גופי כתר תורה שנה ב' חוברת ט' סימן ק"ז

ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת השושנה חוברת ד' סימן ל"ח

בענין ספיקא דאורייתא לחומרא כתר תורה שנה א' כרך ב' חוברת ט' סימן כ"א, השושנה חוברת ט' סימן פ'

הלכות סחורה בדברים האסורים

ספק טריפה אי מותר בסחורה השושנה חוברת ה' סימן נ'

דם אי שרי בסחורה השושנה חוברת ו' סימן נ"ז

מפתחות

הלכות רבית

בדין רבית מאוחרת השושנה חוברת א' סימן א'

הלכות מילה

בענין קריאת שמות שקודם אברהם כתר תורה שנה ב' חוברת ז' סימן פ"ו

הלכות אבל

אחד שצוה לפני מותו שיניחוהו אחר מיתתו אצל בנו שאיבד עצמו לדעת, אם מחוייבים בניו לשמוע לו או לא כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן ע"א (ג')

הלכות כתובה

עדי כתובה שאין מבינים שפת החתן רק ע"י תורגמן השושנה חוברת י"א סימן צ"ב

חשן משפט

אם יוחלט המשכון כשלא פרע בזמנו אם התנו לכך ולא תבעו המלוה השושנה חוברת ה' סימן מ"ד

סדרן העבודה ששלח פועלים מחברי המשק ללכת ולחפש תבן מעזבון הערבים והלכו ומצאו שעורה, ולמחרתיים לקחו אותה לעצמם השושנה חוברת ה' סימן מ"ג

ענינים שונים

בדין אין עושין מצות חבילות חבילות השושנה חוברת ו' סימן נ"ד

מצוה הבאה בעבירה השושנה חוברת ט' סימן פ"א

בדין לפני עור כתר תורה שנה ב' חוברת ה'-ו' סימן נ"ו

שיטת "יגדיל תורה ויאדיר" במשנת הרמב"ם השושנה חוברת י"ב סימן ק"ד